JIDIR

วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์
หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อาคารพระราชรัตนโมลี (นคร เขมปาลี)
ชั้น 4 เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร.0936359515 E-mail:Journal.idir@mcu.ac.th.

https://so04.tci-thaijo.org/index.php/jidir

วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์ ปีที่ 9 ฉบับที่ 2 มีนาคม - เมษายน 2569 Vol. 9 No. 2 March - April 2026

JIDIR
Vol.9
No.2

วารสาร สหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์
JOURNAL OF INTERDISCIPLINARY INNOVATION REVIEW
ปีที่ 9 ฉบับที่ 2 มีนาคม - เมษายน 2569 Vol. 9 No. 2 March - April 2026
ISSN 2985 - 1378 (Print) ISSN 2774-0846 (Online)

วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ปีที่ 9 ฉบับที่ 2 มีนาคม-เมษายน 2569

จำนวนพิมพ์ : 30 เล่ม

กำหนดการเผยแพร่ ปีละ 6 ฉบับ

ฉบับที่ 1 มกราคม-กุมภาพันธ์
ฉบับที่ 2 มีนาคม-เมษายน
ฉบับที่ 3 พฤษภาคม-มิถุนายน
ฉบับที่ 4 กรกฎาคม-สิงหาคม
ฉบับที่ 5 กันยายน-ตุลาคม
ฉบับที่ 6 พฤศจิกายน-ธันวาคม

วัตถุประสงค์

เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้คณาจารย์ นักวิชาการ นิสิต นักศึกษาและผู้สนใจทั่วไปได้มีโอกาสเผยแพร่ผลงานทางวิชาการและผลงานวิจัยทางสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ประกอบด้วย พระพุทธศาสนา รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ นิติศาสตร์ บริหารธุรกิจ การจัดการ และสหวิทยาการอื่นๆที่นำเสนอองค์ความรู้เชิงนวัตกรรม เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

บรรณาธิการ:

พระครูสังฆวิริยกิจ — คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,ประเทศไทย
raphind@yahoo.com

กองบรรณาธิการ:

พระเมธาวินัยรส — บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ประเทศไทย
psbud@hotmail.com

ธีรโชติ เกิดแก้ว — คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ, ประเทศไทย
tongin2000@gmail.com

บุษกร วัฒนบุตร — คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ, ประเทศไทย
busaaiey2516@gmail.com

ปุริมปรัชญ์ คณิณพศุตย์ — สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ประเทศไทย
jpkhaninphasut@gmail.com

วันชัย สุขตาม — คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, ประเทศไทย
wanchai2526@srru.ac.th

วันทนา เนาว์วัน — คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา, ประเทศไทย
wanthana_nt@hotmail.com

สายชล ปัญญชิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ประเทศไทย
saicholpa@g.swu.ac.th
อนันต์ อุปสอด คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง,
ananupsod9541@gmail.com ประเทศไทย

กองจัดการวารสาร:

ฝ่ายเลขานุการ:

นิกร ศรีราช คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย
พระมหาสมัคร อติภทฺโท คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

ฝ่ายศิลปกรรม:

กรกต ชาบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย
พระพลวัฒน์ สพโล คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

ฝ่ายการเงิน:

กชพรรณ บุญเทียน คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

ฝ่ายพิสูจน์อักษร:

พระมหาสุพัฒน์ นนฺทปญฺโญ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย
พลวัฒน์ สีทา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

ฝ่ายกฎหมาย:

ธัชชนันท์ อิศรเดช คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

สำนักงานวารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์
บัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารพระราชรัตนโมลี (นคร เขมปาลี) ชั้น 4 เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170

จัดพิมพ์โดย:
โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
13170 โทร. 035-248-000 ต่อ 8555-56 โทรสารต่อ 8545 www.chong0053@gmail.com

Vol. 9 No. 2 March – April 2026

Number of prints: 30 copies

Release Date Is 6 Copies Per Year.

Issue 1 January - February
Issue 2 March – April
Issue 3 May – June
Issue 4 July – August
Issue 5 September – October
Issue 6 November – December

Objective:

To Promote and Encourage Instructors, Academics, Students and Other Interested Persons to Have the Opportunity to Disseminate Academic and Research Works in Social Sciences and Humanities Science Related Subjects Such as Buddhism, Political Science, Public Administration, Law, Business Administration, Management, and other interdisciplinary areas that offer innovative knowledge by accepting articles in both Thai and English.

Editor-in-chief:

Phrakrusangkaviriyakit raphind@yahoo.com	Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Editorial Board Members:

Phramedhavinaiyaros psbud@hotmail.com	Graduate School, Mahamakut Buddhist University, Thailand
Teerachoot Kerdkaew tongin2000@gmail.com	Faculty of Liberal Arts, Huachiew Chalermprakiet University, Thailand
Busakorn Watthanabut busaaiey2516@gmail.com	Faculty of Liberal Arts, North Bangkok University, Thailand
Purimpratch Khaninphasut jpkhaninphasut@gmail.com	School of Educational Studies, Sukhothai Thammathirat Open University, Thailand
Wanchai Suktam wanchai2526@srru.ac.th	Faculty of Humanities and Social Sciences Surindra Rajabhat University, Thailand
Wanthana Nowwan wanthana_nt@hotmail.com	Faculty of Management Science Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University, Thailand

Saichol Panyachit
saicholpa@g.swu.ac.th
Faculty of Social Sciences Srinakharinwirot University, Thailand

Anan Upsod
ananupsod9541@gmail.com
Faculty of Humanities and Social Sciences Lampang Rajabhat University, Thailand

Journal Manager Team:

Secretary:

Nigorn Srirat
Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Phramaha Samak Atibhaddho
Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Fine Arts Department:

Korakoth Chabandit
Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Phra Phonlawat Sapalo
Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Finance Department:

Kotchaphan Bunthian
Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Proofreading Department:

Phramaha Supat Nantapanno
Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Pollwat Seeta
Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Legal Team:

Tatchanan Isaradej
Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

The Office Journal of Interdisciplinary Innovation.

Graduate School of Political Science Faculty of Social Sciences Mahachulalongkornrajavidyalaya University Phra Rajrattanamoli Building (Nakhon Khemapali),
4th Floor, 79 Moo 1, Lam Sai, Wang Noi, Ayutthaya 13170.

Published by:

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Printing House 79Moo 1, Lam Sai, Wang Noi, Ayutthaya. 13170. Call. 035-248 - 000, ext. 8555-56 Fax.8545 www.chong0053@gmail.com

บทบรรณาธิการ

วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์นี้เป็นปีที่ 9 ฉบับที่ 2 ประจำเดือนมีนาคม - เมษายน พ.ศ. 2569 กองบรรณาธิการได้พิจารณาบทความโดยเสนอบทความต่อคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิกลั่นกรอง (Peer Review) พิจารณาตรวจแก้ไขเพื่อความสมบูรณ์ของบทความก่อนการลงตีพิมพ์โดยคัดเลือกและกลั่นกรองบทความให้เกิดความความสมบูรณ์และมีคุณภาพมากที่สุด ควรค่าแก่การตีพิมพ์เผยแพร่ อีกทั้งเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดทางวิชาการและเป็นการพัฒนาศักยภาพทางด้านการสร้างสรรค์ผลงานทางวิชาการ ซึ่งเนื้อหาสาระในเล่มประกอบด้วยนักวิชาการและเรื่องดังต่อไปนี้

กรกต ชาบัณฑิต และพัทธนัญพร พิพิธวรโภคิน บทความเรื่อง **“การพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือของวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดนครปฐม”** พบว่า 1. สภาพทั่วไปของการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือ มุ่งเน้นกระบวนการตัดสินใจรวมกลุ่มเกิดขึ้นจากทุนทางสังคมในพื้นที่ โดยมีผู้นำและความไว้วางใจเป็นตัวเชื่อมประสาน ร่วมกับแรงสนับสนุนจากภาครัฐ ยึดวิถีชีวิตและความมั่นคงของชุมชนเป็นสำคัญ 2. กระบวนการพัฒนาเครือข่าย มีการวางแผนและปฏิบัติงานเน้นการบูรณาการนโยบายรัฐเข้ากับบริบทพื้นที่ การตรวจสอบเน้นการยกระดับศักยภาพองค์กรเพื่อลดการพึ่งพางบประมาณภายนอกและสร้างความยั่งยืนผ่านกลไกการสื่อสารที่ยืดหยุ่น และ 3. การพัฒนาเครือข่ายความ มีการก่อรูปเครือข่ายเกิดจากแรงผลักดันด้านต้นทุนและนโยบายรัฐใช้ประโยชน์มุ่งเน้นการแลกเปลี่ยนข้อมูลองค์ความรู้ การธำรงรักษาเน้นการพัฒนาทุนมนุษย์ขับเคลื่อนความมั่นคงทางอาชีพของชุมชนให้ยั่งยืนอย่างแท้จริง

นันท์นภัส ทรงเดชะ บทความเรื่อง **“บทบาทเชิงกลยุทธ์ของฝ่ายทรัพยากรมนุษย์ในการบริหารความหลากหลายระหว่างรุ่นในองค์กรภาครัฐจังหวัดสงขลา”** พบว่า 1. ฝ่ายทรัพยากรมนุษย์รับรู้ความแตกต่างระหว่างรุ่นในด้านค่านิยม รูปแบบการสื่อสาร และความคาดหวังในอาชีพ โดยความเข้าใจส่วนใหญ่เกิดจากประสบการณ์มากกว่ากรอบทฤษฎี 2. บทบาทเชิงกลยุทธ์ของฝ่ายทรัพยากรมนุษย์ยังถูกจำกัดด้วยโครงสร้างระบบราชการ ทำให้มีบทบาทเด่นในระดับปฏิบัติการมากกว่าการกำหนดนโยบาย และ 3. การจัดการความหลากหลายระหว่างรุ่นดำเนินผ่านกลไกไม่เป็นทางการและการปรับใช้เครื่องมือที่มีอยู่ มากกว่าการกำหนดเป็นนโยบายเฉพาะด้าน ผลการศึกษาสะท้อนให้เห็นว่า การบริหารความหลากหลายระหว่างรุ่นในองค์กรภาครัฐขึ้นอยู่กับความยืดหยุ่นขององค์กรและการสนับสนุนเชิงโครงสร้างเพื่อส่งเสริมความร่วมมือระหว่างรุ่นอย่างยั่งยืน

พระครูปลัดบุญยัง ทุลฺลโภ และวรพรรณ จันทรากุลศิริ บทความเรื่อง **"การศึกษาเปรียบเทียบการถือกรรมสิทธิ์และการครอบครองทรัพย์ตามพระวินัยบัญญัติและการถือกรรมสิทธิ์และการครอบครองทรัพย์ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของพระภิกษุ"** พบว่า 1. พระวินัยบัญญัติห้ามพระภิกษุครอบครองและทำธุรกรรมเกี่ยวกับเงินและทรัพย์สินส่วนตัวอย่างเด็ดขาด โดยอาศัยหลักนิสสัคคิยปาจิตตีย์เป็นกลไกควบคุม ทรัพย์สินจำแนกเป็นปุคคลิกทรัพย์และสังฆทรัพย์ มุ่งสนับสนุนการปฏิบัติธรรมและความบริสุทธิ์ของสมณเพศ 2. ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1622–1624 กำหนดให้พระภิกษุมีสิทธิในทรัพย์สินเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป ต่างจากกฎหมายเมียนมาที่มี Burmese Buddhist Law และกฎหมายศรีลังกาที่มี Buddhist Temporalities Ordinance รองรับโดยเฉพาะ 3. การเปรียบเทียบพบช่องว่างสำคัญระหว่างพระธรรมวินัยกับกฎหมายของรัฐ โดยเฉพาะในประเด็นมรดก การสินสมรส และนิติกรรมที่ขัดต่อพระวินัยแต่ยังมีผลสมบูรณ์ตามกฎหมาย และ 4. จากการวิเคราะห์ช่องว่างระหว่างพระธรรมวินัยและกฎหมายแพ่ง พบว่าควรปรับปรุงประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ โดยเฉพาะมาตรา 1622–1624 ให้สอดคล้องกับพระธรรมวินัย กล่าวคือ (ก) กำหนดให้ทรัพย์สินที่พระภิกษุได้มาขณะอยู่ในสมณเพศเป็นทรัพย์สินทางศาสนาโดยสันนิษฐาน (ข) กำหนดให้นิติกรรมที่ขัดต่อพระวินัยตกเป็นโมฆะสมบูรณ์ และ (ค) จัดตั้งระเบียบกลางภายใต้การกำกับดูแลของมหาเถรสมาคมเพื่อตรวจสอบการจัดการทรัพย์สินของพระภิกษุอย่างโปร่งใส

เมลิสา มหาพล และคณะ บทความเรื่อง **"อิทธิพลการสื่อสารที่มีต่อประชาชนในการใช้สิทธิ์เลือกตั้งในอำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม"** พบว่า 1. อิทธิพลการสื่อสารที่มีต่อประชาชนในการใช้สิทธิ์เลือกตั้งในอำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.82) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านองค์กรทางการเมืองหรือผู้ส่งสาร อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.97) รองลงมาคือ ด้านสาร ($\overline{X}$ = 3.84) ด้านสื่อ ($\overline{X}$ = 3.81) และด้านประชาชนหรือผู้รับสาร ($\overline{X}$ = 3.67) ตามลำดับ และ 2. การเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่ออิทธิพลการสื่อสารที่มีต่อประชาชนในการใช้สิทธิ์เลือกตั้งในอำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล โดยรวมและรายด้าน จำแนกตามเพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา และอาชีพที่แตกต่างกัน พบว่า ความคิดเห็นต่ออิทธิพลการสื่อสารที่มีต่อประชาชนในการใช้สิทธิ์เลือกตั้งในอำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม ไม่แตกต่างกัน ($p > .05$)

ศิริพร อำนวย และฉัตร ทองแพง บทความเรื่อง **"การประยุกต์ใช้การบัญชีเพื่อสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชนจังหวัดศรีสะเกษ"** พบว่า การประยุกต์ใช้การบัญชีเพื่อสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับมาก โดยมีบทบาทสำคัญในการควบคุมต้นทุน ลดการสูญเสียในกระบวนการผลิต และสนับสนุนการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ การจัดการทรัพยากรและการลดของเสียมีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อความยั่งยืนของชุมชนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ผลการวิเคราะห์เชิงคุณภาพสอดคล้องกับข้อมูล

เชิงปริมาณ โดยสะท้อนว่าวิสาหกิจชุมชนยังขาดความรู้และระบบในการจัดการต้นทุนสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นรูปธรรม แต่เริ่มมีการปรับตัวในการนำของเสียกลับมาใช้ประโยชน์และลดการสูญเสียในกระบวนการผลิต ในส่วนของแนวทางเชิงนโยบาย พบว่าควรมีการส่งเสริมองค์ความรู้ด้านการบัญชีเพื่อสิ่งแวดล้อม การพัฒนาระบบบัญชีที่เรียบง่ายและเหมาะสมกับบริบทของชุมชน ตลอดจนการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้สามารถนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและนำไปสู่การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในระยะยาว

คุณาพร อั้งโสภณ และคณะ บทความเรื่อง **“การรับรู้ของประชาชนที่มีต่อการปฏิบัติหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้านในตำบลสวนหลวง อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม”** พบว่า 1. ระดับการรับรู้ของประชาชนต่อการปฏิบัติหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.17, S.D. = 0.80) 2. หลักจักร 4 มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการรับรู้ของประชาชนในระดับปานกลางอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 (r = 0.776) และ 3. แนวทางการประยุกต์หลักจักร 4 เพื่อเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน พบว่า สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาการทำงานได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยประกอบด้วย การพัฒนาชุมชนให้เหมาะสม การสร้างเครือข่ายบุคคลที่มีคุณธรรม การวางตนอย่างเป็นธรรมและเป็นกลางและการส่งเสริมการสั่งสมความดีในชุมชน ซึ่งส่งผลต่อความไว้วางใจ ความร่วมมือ และความสงบสุขในสังคมอย่างยั่งยืน

กาญจนา ดำจุติ และคณะ บทความเรื่อง **“การส่งเสริมสมานฉันท์เพื่อเฉลี่ยทุกข์เฉลี่ยสุขผู้ด้อยโอกาสในชุมชนตำบลบางแม่นาง จังหวัดนนทบุรี”** พบว่า 1. ฐานข้อมูลผู้ด้อยโอกาสประกอบด้วย ความด้อยโอกาสด้านรายได้เฉลี่ยไม่สอดคล้องกับค่าครองชีพ ด้านที่พักอาศัยต้องการซ่อมแซมบ้าน ด้านการเข้าถึงสิทธิผู้พิการอย่างเป็นธรรม ด้านอาชีพไม่มั่นคง และด้านความช่วยเหลือขั้นพื้นฐาน 2. กิจกรรมเฉลี่ยทุกข์เฉลี่ยสุขช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสในตำบลบางแม่นาง ได้แก่ กิจกรรมการเยี่ยมบ้าน โดย อสม. อบต. พม. กำนัน และผู้ใหญ่บ้าน ช่วยเหลือด้านปัจจัยพื้นฐาน กิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อน โดยเพื่อนบ้านใกล้เคียงในการเดินทางไปหาหมอ ด้านการปรับปรุงที่อยู่อาศัย และกิจกรรมตามประเพณีและศาสนา โดยเครือข่ายหลายภาคส่วน ในการช่วยเฉลี่ยทุกข์เฉลี่ยสุข เสริมสมานฉันท์ และลดความโดดเดี่ยวของผู้ด้อยโอกาสอย่างเป็นรูปธรรม และ 3. การประเมินคุณภาพชีวิตและกิจกรรมความสมานฉันท์จากเครือข่ายในพื้นที่และช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส ในพื้นที่ตำบลบางแม่นาง จังหวัดนนทบุรี โดยรวมอยู่ในระดับมาก เรียงตามลำดับความคิดเห็นดังนี้ ด้านการทำงานของเครือข่ายในพื้นที่ รองลงมาคือ ด้านคุณภาพชีวิตพื้นฐาน ด้านความต่อเนื่องของกิจกรรม ด้านความมั่นคงทางจิตใจและสังคม และน้อยที่สุดด้านความเสมอภาคในการเข้าถึงความช่วยเหลือ ตามลำดับ

พัชรีญา ฟองจันตา และคณะ บทความเรื่อง **“พุทธวิธีพัฒนาการสื่อสารของพระสงฆ์นักเผยแผ่เพื่อการขัดเกลาทางสังคมผ่านสื่อสถานีวิทยุเครือข่ายคลื่นสีขาวเพื่อชาวประชาจังหวัดลำปาง”** พบว่า 1. พระสงฆ์นักเผยแผ่จังหวัดลำปางได้พัฒนาการสื่อสารผ่านสถานีวิทยุฯ

โดยผสมผสานพุทธวิธีดั้งเดิมกับเทคโนโลยีสมัยใหม่เพื่อให้ธรรมะเข้าถึงประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพ แต่ยังมีอุปสรรคสำคัญ เช่น ทักษะสื่อสารและการใช้สื่อดิจิทัลยังจำกัด รวมถึงปัญหาอุปกรณ์และงบประมาณที่ไม่พร้อม ทำให้การเผยแผ่ขาดความต่อเนื่อง 2. พุทธวิธีและบทบาทการขัดเกลาทางสังคม การสื่อสารอาศัยหลักเทศนาธรรม 4 คือ สันทัสสนา สมาทปนา สมุตเตชนา และสัมปหังสนา เพื่ออธิบายธรรมให้เข้าใจง่าย ชี้ประโยชน์ กระตุ้นกำลังใจ และสร้างบรรยากาศเชิงบวก พร้อมส่งเสริมกระบวนการขัดเกลาทางสังคมโดยพัฒนาจิตใจ ปัญญา และพฤติกรรมของประชาชนให้คิดวิเคราะห์ เคารพกติกา และอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข และ 3. ผลการประเมินประสิทธิผลการสื่อสารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาผ่านวิทยุคลื่นสีขาวจังหวัดลำปาง พบว่า ตามหลักเทศนาธรรม 4 ประการ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และประสิทธิผลด้านการขัดเกลาทางสังคม โดยรวมอยู่ในระดับมาก

ณรงค์กร ดำรงคดี และโปรดปราน เสริญวงศ์สัตย์ บทความเรื่อง **“บทบาททางการเมืองของสมาชิกในกระบวนการเลือกตั้งกรรมการสหกรณ์การเกษตรอัมพวา จำกัด จังหวัดสมุทรสงคราม”** พบว่า 1. ลักษณะของบทบาททางการเมือง ประกอบด้วย 1.1 การตัดสินใจเลือกตั้งด้วยสติและปัญญา 1.2 การมีส่วนร่วมในกระบวนการเลือกตั้งด้วยความรู้และกฎหมาย 1.3 การติดตามตรวจสอบการทำงานของกรรมการโดยยึดหลักธรรมาภิบาล และ 1.4 การรวมกลุ่มเพื่อการเคลื่อนไหวทางการเมืองภายในสหกรณ์แบบประชาธิปไตย 2. ปัจจัยสำคัญที่ขับเคลื่อนบทบาททางการเมือง คือ 1. วัฒนธรรมการเมืองแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย การตระหนักรู้ทางการเมือง การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง และความเชื่อมั่นในระบบการเมือง และ 2. หลักธรรมาภิบาล ประกอบด้วย หลักนิติธรรม หลักภาระรับผิดชอบ และหลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วมและหลักการกระจายอำนาจ และหลักประสิทธิผล หลักประสิทธิภาพ หลักการตอบสนองและหลักความเสมอภาค และ 3. แนวทางในการส่งเสริมบทบาททางการเมืองของสมาชิกฯ ผ่านการประยุกต์ใช้อิทธิบาท 4 ประกอบด้วย 1. ฉันทะ ปลูกฝังความตั้งใจจริงในการทำหน้าที่ 2. วิริยะ สร้างความเพียรในการทำงานและทำหน้าที่ 3. จิตตะ สร้างความตระหนักในอำนาจอธิปไตยและผลประโยชน์ร่วมกัน และ 4. วิมังสา สร้างความเข้าใจและการไตร่ตรองอย่างรอบคอบ เพื่อป้องกันการทุจริตและพัฒนาคุณธรรม สรุป บทบาททางการเมืองของสมาชิกเกิดจากวัฒนธรรมการเมืองแบบมีส่วนร่วมและหลักธรรมาภิบาล โดยมีอิทธิบาท 4 เป็นแนวทางในการปฏิบัติหน้าที่อย่างมีสติ ความเพียร ความตระหนัก และความรอบคอบ เพื่อป้องกันการทุจริตและเสริมสร้างคุณธรรม

วิสิษฐ์ สมบูรณ์ และฐิติเชฏฐ์ นุชนาฏ บทความเรื่อง **“การบริหารจัดการทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนเพื่อส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวคุณภาพในอำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา”** พบว่า 1. สภาพทั่วไปของทุนทางวัฒนธรรมของชุมชน ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ ภูมิปัญญา แบบแผนพฤติกรรม ผลงานทางวัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรมทางวัตถุ สังคมหรือชุมชน และกฎเกณฑ์หรือขนบธรรมเนียมประเพณี ซึ่งฝังอยู่ในวิถีชีวิตของคน

ในพื้นที่ และเชื่อมโยงกับศาสนา วัด และกิจกรรมทางวัฒนธรรมอย่างใกล้ชิด ทำหน้าที่เป็นฐานทรัพยากรสำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และสะท้อนอัตลักษณ์ของพื้นที่อย่างชัดเจน 2. ปัจจัยการบริหารจัดการทุนทางวัฒนธรรมของชุมชน คือ หลักสัปปายะ 4 ได้แก่ อาวาสสัปปายะ อาหารสัปปายะ ธรรมสัปปายะ และปุคคลสัปปายะ ซึ่งถูกนำมาใช้เป็นแนวทางในการจัดการพื้นที่ อาหาร การสื่อสาร และบทบาทของบุคคลในชุมชน โดยเน้นความเหมาะสม ความพอดี และความสอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน ส่งผลให้การใช้ทุนทางวัฒนธรรมดำเนินไปอย่างสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์ และเอื้อต่อการสร้างประสบการณ์การท่องเที่ยวที่ไม่กระทบต่อบริบทดั้งเดิมของพื้นที่ และ 3. รูปแบบการบริหารจัดการทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนเพื่อส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวคุณภาพสามารถสังเคราะห์เป็น 4 Well ได้แก่ กินดี อยู่ดี ออกกำลังกายดี และแบ่งปันสิ่งดี ซึ่งสะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรมการท่องเที่ยวกับวิถีชีวิตของชุมชน โดยมุ่งสร้างประสบการณ์ที่มีคุณค่าให้กับนักท่องเที่ยวควบคู่กับการรักษาอัตลักษณ์ของพื้นที่ และนำไปสู่การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวคุณภาพอย่างยั่งยืน

สิริยุพิน คำแดง และภูริเดช พาหุยุทธ์ บทความเรื่อง **“ประสบการณ์การยอมรับความตายของคนวัยทำงานที่วางแผนการดูแลล่วงหน้า”** พบว่า จุดเปลี่ยนสำคัญมักเกิดจากการเผชิญวิกฤตความไม่แน่นอนของชีวิต นำไปสู่หลักการยอมรับความตายแบบเป็นกลาง (Neutral Acceptance) ผู้ให้ข้อมูลตีความว่า การวางแผนคือการเตรียมการผ่านความรักและความรับผิดชอบเพื่อลดภาระครอบครัว แม้ต้องเผชิญความเปราะบางทางอารมณ์และอุปสรรคการสื่อสารกับวัฒนธรรมที่มองความตายเป็นเรื่องต้องห้าม นอกจากนี้ การตระหนักรู้ถึงความตายยังทำหน้าที่เป็นมรณานุสติ ที่ช่วยลดความยึดติด ทำให้ใช้ชีวิตอย่างมีสติและให้คุณค่ากับความสัมพันธ์ในปัจจุบันมากขึ้น การตัดสินใจวางแผนดูแลล่วงหน้าในคนวัยทำงานไม่ได้เกิดจากความเสื่อมถอยตามวัย แต่เป็นกระบวนการทางจิตวิทยาที่ใช้ความตายเป็นเครื่องมือค้นหาความหมายของการมีชีวิตอยู่ (Meaning In Life) การกล้าเผชิญความเปราะบางช่วยจัดลำดับความสำคัญของชีวิตใหม่ และทลายกำแพงการสื่อสารในครอบครัว สรุปได้ว่า การเตรียมรับมือกับความตายช่วยเปลี่ยนความวิตกกังวลให้กลายเป็นความสงบใจ ข้อค้นพบนี้มีนัยต่อการพัฒนากระบวนการให้คำปรึกษาเชิงจิตวิทยาและนโยบายส่งเสริมสุขภาวะ เพื่อสนับสนุนคนวัยทำงานและครอบครัวให้ก้าวข้ามกำแพงความเชื่อ นำไปสู่การสื่อสารอย่างเปิดใจและการตายดีร่วมกันอย่างแท้จริง

Phisutthilaksana Boonto and Ross King Article: **“STATE OF KNOWLEDGE AND ORIGINS STAGE ANALYSIS OF ETHNOGRAPHIC MUSEUMS IN THAILAND: A LIFE CYCLE PERSPECTIVE”** The findings revealed that the state of knowledge on ethnographic museums in Thailand remains unbalanced across life cycle stages. Most studies concentrated in the Origins stage (40.00%), focusing on architecture

and design driven by state policy, and the Conserving stage (33.33%), focusing on community participation. The Uncertainty stage, which is the stage where museums most require understanding of for their survival, accounted for only 6.67% of studies, representing the most critical knowledge gap identified. Regarding Origins stage patterns, the 147 Thai ethnographic museums show continuous establishment from 1965 onward, divisible into four periods with different leading managing organizations: state agencies and educational institutions in the early period, monasteries in the growth period, communities in the peak period, and an increase in private individuals in the stabilization period. In terms of distribution, communities and monasteries together formed the primary managing organizations at 56.42%. The North had the highest number with 56 museums (38.10%), and the Tai Dam group had the highest number among individual ethnic groups with 24 museums (16.33%).

พระสมุห์กิตติณัฏฐ์ สุเมโธ และคณะ บทความเรื่อง **“การพัฒนางานสาธารณสงเคราะห์ของวัดในอำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี”** พบว่า 1. ระดับการพัฒนางานสาธารณสงเคราะห์ของวัดในอำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านการช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่นเพื่อสาธารณประโยชน์มีค่าเฉลี่ยสูงสุดในระดับมาก รองลงมาคือ ด้านการเกื้อกูลประชาชนหรือสรรพสัตว์ ส่วนด้านการดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลมีค่าเฉลี่ยต่ำสุดอยู่ในระดับปานกลาง 2. ผลการเปรียบเทียบตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ประชาชนที่มีเพศ การศึกษา และรายได้แตกต่างกัน มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน ส่วนประชาชนที่มีอายุและอาชีพแตกต่างกัน มีระดับการปฏิบัติที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และ 3. ปัญหาและอุปสรรคสำคัญ คือ พระสงฆ์และวัดยังขาดการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการแนะนำสั่งสอนให้พุทธศาสนิกชนประพฤติดีตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ส่วนข้อเสนอแนะเห็นควรให้พระสงฆ์และวัดสนับสนุนการมีส่วนร่วมในการประสานงานกับทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างบูรณาการ

ปรธภร ปุระกัน และคณะ บทความเรื่อง **“การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ”** พบว่า 1. สภาพปัจจุบันของการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน 1.1 จุดแข็ง เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน เข้มแข็งและสามัคคี โครงสร้างบริหารชัดเจน มีการแบ่งบทบาทหน้าที่ 1.2 จุดอ่อน ขีดความสามารถด้านการบริหาร/การตลาดยังจำกัด การพัฒนานวัตกรรมและผลิตภัณฑ์ยังไม่ต่อเนื่อง 1.3 โอกาส ขยายตลาดผ่านออนไลน์และช่องทางใหม่ ๆ เพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ด้วยการพัฒนาและแปรรูป สร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างชุมชน และ 1.4 สิ่งคุกคาม มีการแข่งขันทางการตลาดสูง ความผันผวนทางเศรษฐกิจและกำลังซื้อ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมผู้บริโภคและเทคโนโลยี 2. ปัจจัยที่ส่งเสริมการบริหาร

จัดการวิสาหกิจชุมชน พบว่า 6 ประการ ได้แก่ 2.1 ด้านบุคลากรและผู้นำ มีภาวะผู้นำเข้มแข็ง สร้างแรงจูงใจและความสามัคคี 2.2 ด้านโครงสร้างการบริหาร ระบบงานชัดเจน บัญชีโปร่งใส มีการวางแผนและติดตามผล 2.3 ด้านการตลาดและผลิตภัณฑ์ เน้นคุณภาพ พัฒนาแบรนด์ บรรจุภัณฑ์ และช่องทางขาย 2.4 ด้านการสนับสนุนภายนอก เข้าถึงแหล่งทุน องค์ความรู้ และหน่วยงานช่วยเหลือ 2.5 ด้านวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น นำอัตลักษณ์ชุมชนมาสร้างมูลค่าสินค้า และ 2.6 ด้านเทคโนโลยีดิจิทัล ใช้สื่อออนไลน์ เช่น Facebook LINE TikTok เพิ่มโอกาสทางการตลาด และ 3. การบูรณาการหลักปาปณิกธรรมในการบริหารวิสาหกิจชุมชนสามารถอธิบายได้ดังนี้ 3.1 จักขุมา คือ ผู้นำมีวิสัยทัศน์ มองการณ์ไกล วางแผนพัฒนากลุ่มได้เหมาะสม 3.2 วิธูโร คือ มีความรู้ ความสามารถในการบริหาร จัดการงานอย่างเป็นระบบ โปร่งใส 3.3 นิสสยสัมปันโน คือ มีมนุษยสัมพันธ์ดี สร้างเครือข่ายและความร่วมมือ เกิดความไว้วางใจในกลุ่ม

พระปลัดวิทยา อภิวณฺโณ และคณะ บทความเรื่อง **“การบริหารจัดการงานสาธารณูปการของวัดในตำบลสร้อยฟ้า-ชำแระอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี”** พบว่า 1. ระดับการบริหารจัดการงานสาธารณูปการของวัดในตำบลสร้อยฟ้า-ชำแระ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านการพัฒนาวัดมีค่าเฉลี่ยสูงสุดในระดับมาก รองลงมาคือด้านการดูแลรักษาและจัดการศาสนาสมบัติของวัด ส่วนด้านการก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด 2. การเปรียบเทียบตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษาสามัญ อาชีพ และรายได้ พบว่า ประชาชนที่มีปัจจัยต่างกันมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ และ 3. ปัญหาและอุปสรรคสำคัญ คือ วัดยังขาดระบบกำจัดสิ่งปฏิกูลที่มีประสิทธิภาพและการจัดทำบัญชีทะเบียนทรัพย์สินที่ครบถ้วน ส่วนข้อเสนอแนะเห็นควรให้วัดพัฒนาระบบกำจัดสิ่งปฏิกูลให้ได้มาตรฐานความปลอดภัย พร้อมทั้งจัดทำบัญชีทะเบียนทรัพย์สินด้านสาธารณูปการให้ถูกต้อง สมบูรณ์ และครอบคลุมทั้งระบบ เพื่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการศาสนาสมบัติในระยะยาวต่อไป

เบญญาภา อัจฉฤกษ์ และชุติพนธ์ วงษ์อมรวิทย์ บทความเรื่อง **“นวัตกรรมการพัฒนากระบวนการย้อมสีพันธุ์ไม้ท้องถิ่นผ้าไหมพื้นเมืองโคราชอย่างครบวงจร”** พบว่า 1. วิธีการสกัดสีพันธุ์ไม้ท้องถิ่นผ้าไหมพื้นเมืองโคราชอย่างครบวงจร เริ่มจากการคัดเลือกวัตถุดิบ การเตรียมพืชเส้นไหม การสกัดน้ำสี การย้อม การใช้สารยึดสี การล้างและตากแห้ง ทำให้ได้ผ้าไหมที่มีสีสันงดงามเป็นเอกลักษณ์สะท้อนคุณค่าทางวัฒนธรรม 2. การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าไหมย้อมสีพันธุ์ไม้ท้องถิ่นพื้นเมืองโคราชอย่างครบวงจร เป็นกระบวนการสร้างมูลค่าเพิ่มให้ผ้าไหมเชื่อมโยงการคัดเลือกวัตถุดิบธรรมชาติ การสกัดสีและย้อมเส้นไหมอย่างได้มาตรฐาน การออกแบบลวดลายการทอให้มีเอกลักษณ์ การแปรรูปผลิตภัณฑ์ เช่น ผ้าพันคอ เสื้อผ้า และของที่ระลึก พร้อมพัฒนาบรรจุภัณฑ์ สร้างแบรนด์การตลาดทั้งออนไลน์และออฟไลน์ และการจัดการผลิตตามมาตรฐานชุมชนเพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และ 3. การยกระดับนวัตกรรมการ

พัฒนากระบวนการย้อมสีพันธุ์ไม้ท้องถิ่นผ้าไหมพื้นเมืองโคราชอย่างครบวงจร เป็นกระบวนการที่เชื่อมโยงภูมิปัญญาดั้งเดิมเข้ากับองค์ความรู้ทางวิชาการผ่านกิจกรรมอย่างเป็นระบบ เริ่มจากการสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.) การให้คำปรึกษาเชิงลึก การจัดทำฐานข้อมูลองค์ความรู้ การอบรม สัมมนาเพื่อพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์ และจัดทำคู่มือแนวทางการเตรียมความพร้อมสำหรับการขอรับรองมาตรฐาน

ภานุวัฒน์ ชัยเทวะกุล และประสงค์ เล็กโล่งบทความเรื่อง **“การประยุกต์หลักอปริหานิยธรรม 7 เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้ระบอบประชาธิปไตยไทย”** พบว่า หลักอปริหานิยธรรม 7 สามารถทำหน้าที่เป็นกลไกทางจริยธรรมเชิงโครงสร้างในการพัฒนาระบอบประชาธิปไตย โดยเชื่อมโยงกับหลักการสำคัญ ได้แก่ การมีส่วนร่วมของประชาชนผ่านการหมั่นประชุม การสร้างฉันทามติในสังคม การยึดมั่นในหลักนิติธรรม การเคารพความหลากหลายและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ตลอดจนการคุ้มครองกลุ่มเปราะบางและการส่งเสริมภาวะผู้นำที่มีจริยธรรมและตรวจสอบได้ องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาถูกสังเคราะห์เป็นโมเดลความเข้มแข็งประชาธิปไตยเชิงพุทธบูรณาการ ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ ฐานรากที่เน้นการตระหนักรู้ปัญหาความเหลื่อมล้ำและวิกฤตศรัทธา กลไกขับเคลื่อนที่ใช้หลักอปริหานิยธรรม 7 เป็นแนวทางในการดำเนินการทางการเมือง และผลลัพธ์ที่มุ่งสู่การสร้างประชาธิปไตยเชิงคุณภาพอันประกอบด้วยจริยธรรมพลเมืองเชิงรุก การใช้อำนาจที่โปร่งใสและตรวจสอบได้ และความเป็นธรรมในการอยู่ร่วมกันของประชาชนทุกกลุ่ม

นิรุชพล โยธามาตย์ บทความเรื่อง **“จริยศาสตร์และจรรยาบรรณของเจ้าหน้าที่ตำรวจที่พึงประสงค์ในยุคปัจจุบัน”** พบว่า 1. ตำรวจเป็นหน่วยงานหลัก ๆ ที่มีไว้ปราบปราม สืบสวน ให้ความปลอดภัย ช่วยเหลือแก่ประชาชนในยามเดือดร้อน รวมถึงการคุ้มครองพระราชวงศ์ของประเทศ โดยชอบตามกฎหมาย และจำเป็นจะต้องมีจริยธรรมในใจตาม พร.บ. ของตำรวจ พ.ศ. 2553 ซึ่งเน้นในเรื่องของการรักษาความสัจ การรู้จักข่มใจตนเองการอดทนอดกลั้นและมีจริยธรรมของตำรวจที่ทำตามอำนาจหน้าที่รวมถึงจรรยาบรรณที่รักษาอำนาจให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญและสิทธิมนุษยชนเพื่อความยุติธรรมและความปลอดภัยของทรัพย์สินของประชาชน มีการประพฤติที่อำนวยความสะดวกแก่ประชาชนสุขภาพอ่อนน้อมให้เกียรติในการปฏิบัติหน้าที่ต้องอยู่ในสภาพพร้อมไม่เหมาะสม 2. สถานีตำรวจนครบาลคันนายาวมีบทบาทสำคัญในการดูแลความปลอดภัยและพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในเขตพื้นที่รับผิดชอบ การพัฒนาชุมชนภายใต้การกำกับดูแลของสถานีตำรวจคันนายาวเน้นการสร้างความร่วมมืออย่างใกล้ชิดระหว่างเจ้าหน้าที่และชาวบ้าน โดยมีเป้าหมายหลักเพื่อลดปัญหาอาชญากรรมและปัญหายาเสพติดอย่างยั่งยืน การใช้ระบบสายตรวจชุมชนสัมพันธ์เพื่อลงพื้นที่พูดคุยและรับฟังปัญหาที่แท้จริงของชาวบ้าน รวมถึงการส่งเสริมกิจกรรมสร้างสรรค์สำหรับเยาวชนเพื่อป้องกันการเข้าสู่กระบวนการกระทำผิดกฎหมาย นอกจากนี้ ยังมีการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาปรับใช้ในการเฝ้าระวังพื้นที่เสี่ยงร่วมกับอาสาสมัครในชุมชน และ 3.จรรยาบรรณในการ

บริหารภาครัฐเป็นหลักการที่ช่วยให้ข้าราชการตำรวจสามารถดำเนินงานได้อย่างมีคุณธรรม โปร่งใส และรับผิดชอบต่อประชาชน หลักการสำคัญ ได้แก่ ความซื่อสัตย์ ความโปร่งใส ความรับผิดชอบต่อสังคม ความเป็นกลางทางการเมือง และการปฏิบัติงานตามหลักธรรมาภิบาล

พระอุดมสิทธินายก (กำพล คุณงฺกโร) และณพฎล ปิยาพจนารถ บทความเรื่อง **"จริยศาสตร์และจรรยาบรรณของเจ้าหน้าที่ตำรวจที่พึงประสงค์ในยุคปัจจุบัน"** พบว่า การควบคุมอาวุธปืนมีแนวความคิดเห็น เป็น 2 แนวทาง 1. การควบคุมอาวุธปืนอย่างเข้มงวด โดยมีแนวคิดว่าหากประชาชนไม่มีอาวุธปืนแล้วอาชญากรรมย่อมลดน้อยลงหรือหมดสิ้นไป ดังนั้นจึงควรห้ามประชาชนมีอาวุธปืนไว้ในครอบครอง 2. การควบคุมอาวุธปืนอย่างเสรี โดยแนวทางนี้เห็นว่าการที่จะห้ามประชาชนมีอาวุธปืน เป็นการลิดรอนสิทธิเสรีภาพที่ประชาชนมีเพื่อปกป้องตนเองและทรัพย์สิน ยามที่รัฐไม่สามารถให้ ความคุ้มครองประชาชนได้ ดังนั้นจึงสมควรให้ประชาชนมีอาวุธปืนไว้ในครอบครอง จึงจำเป็นที่จะต้องนำแนวความคิดเห็นดังกล่าวมาปรับใช้กับการควบคุมอาวุธปืนของประเทศไทยซึ่งใช้พระราชบัญญัติอาวุธปืนเครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด ดอกไม้เพลิง และสิ่งเทียมอาวุธปืน พ.ศ. 2490 เพื่อให้สามารถควบคุมการใช้อาวุธปืนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

พระมหาวิรัตน์ พลทตฺโต บทความเรื่อง **"การอบรมพระนวกะตามหลักไตรสิกขาเพื่อสร้างความมั่นคงแก่พระพุทธศาสนา"** พบว่า 1. หลักไตรสิกขา คือ หลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนา เป็นการปฏิบัติเพื่อเปลี่ยนแปลงตนเองด้วยการฝึกอบรมจิตจนเกิดปัญญารู้แจ้งเห็นจริงจนบรรลุธรรม เป็นกรอบแนวคิดสำคัญที่สามารถนำมาบูรณาการกับกระบวนการบริหารจัดการการอบรมพระนวกะได้อย่างเป็นระบบ กล่าวคือ ศีลเป็นฐานของการจัดระเบียบวินัยและพฤติกรรม สมาธิเป็นกระบวนการพัฒนาจิตใจให้มีความตั้งมั่นและพร้อมต่อการเรียนรู้ และปัญญาเป็นเป้าหมายสูงสุดของการอบรมที่มุ่งให้เกิดความรู้ความเข้าใจตามความเป็นจริง 2. การบริหารจัดการการอบรมพระนวกะที่ยึดหลักไตรสิกขาอย่างครบถ้วน ย่อมส่งผลให้การอบรมมีประสิทธิผลทั้งในด้านคุณภาพของผู้รับการอบรมและการธำรงพระพุทธศาสนาอย่างยั่งยืน การอบรมพระนวกะนับเป็นกระบวนการพื้นฐานที่มีความสำคัญยิ่งต่อการธำรงรักษาและสืบทอดพระพุทธศาสนาเพราะเป็นการสร้างศาสนทายาทเพื่อดำรงรักษาพระพุทธศาสนาให้อยู่ได้ยืนยาว ให้เกิดพุทธนวัตกรรมแก่พุทธศาสนิกชนต่อไป และ 3. การบูรณาการไตรสิกขาในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นจะช่วยสร้างสังคมที่มีความสุข เพราะศีลจะสร้างความไว้วางใจ สมาธิจะสร้างความเข้าใจ และปัญญาจะนำไปสู่การอยู่ร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ การฝึกบูรณาการทั้งสามด้านจึงเป็นการพัฒนาสังคมที่สันติสุข

พระครูสมุห์โกศล พทฺธสีโล และพระอร่าม ธมฺมธโร บทความเรื่อง **"แนวทางการสร้างเทคโนโลยีและทุนทางปัญญาเพื่อการจัดการเชิงพุทธ"** พบว่า 1. โครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างเทคโนโลยีกับทุนทางปัญญาเป็นแกนกลางของการขับเคลื่อนองค์การสมัยใหม่ให้ก้าวสู่ระบบงานที่ใช้ข้อมูลเป็นฐานและความรู้เป็นพลังสร้างคุณค่าอย่างแท้จริง โดยเทคโนโลยีมิได้ทำ

หน้าที่เป็นเพียงเครื่องมือประกอบการทำงาน แต่ทำหน้าที่เป็นโครงสร้างกำกับความรู้ที่ทำให้กระบวนการเรียนรู้ การปฏิบัติงาน และการตัดสินใจมีความชัดเจน แม่นยำ และเชื่อมโยงกันในทุกระดับ ทำให้เกิดการพัฒนาทุนมนุษย์เพื่อพัฒนาเทคโนโลยีและทุนทางปัญญาเพื่อการจัดการเชิงพุทธให้มีประสิทธิภาพและสร้างสมรรถนะในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้เป็นไปในทิศทางที่สามารถส่งต่อองค์ความรู้ที่เป็นเชิงพุทธให้แก่ประชาชนเป็นการสืบทอดพุทธศาสนาให้เข้าใจและสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพเป็นตัวสร้างคุณค่าเชิงพุทธที่มีประสิทธิภาพ 2. การใช้ข้อมูลเชิงหลักฐานเพื่อการตัดสินใจด้านทุนมนุษย์เป็นกลไกสำคัญที่ทำให้องค์การสามารถเปลี่ยนข้อมูลดิบให้กลายเป็นข้อเท็จจริงเชิงวิเคราะห์ที่รองรับการเลือกเชิงยุทธศาสตร์อย่างเป็นระบบ และ 3. การจัดการเชิงพุทธ เป็นการประยุกต์หลักพุทธธรรมมาใช้ในการบริหารองค์กรและว่าด้วยเรื่องการบริหารกิจการคณะสงฆ์จึงเป็นการพัฒนาองค์กรเชิงพุทธแนวใหม่ที่ใช้หลักธรรมทางพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้กับการพัฒนาคนพัฒนาองค์กรรวมถึงพัฒนาระบบให้มีประสิทธิภาพเน้นในเรื่องของการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่เพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาองค์กรและสามารถที่จะพัฒนาให้ต่อเนื่องยั่งยืนได้

ธีรพันธ์ โล่ทองคำ บทความเรื่อง **“กฎหมายการโฆษณาบนสื่อสังคมออนไลน์กับการดำเนินคดีอินฟลูเอนเซอร์”** พบว่า บทบัญญัติกฎหมายของไทยในปัจจุบันยังมีข้อจำกัดในการบังคับใช้กับรูปแบบการโฆษณาแฝงของอินฟลูเอนเซอร์ใน 3 ประการ ได้แก่ การขาดบทนิยามสถานะทางกฎหมายที่ชัดเจน ความยากในการพิสูจน์เจตนาพิเศษในการกระทำผิด และกลไกการลงโทษที่ไม่สอดคล้องกับธรรมชาติของความผิดในโลกออนไลน์ ส่งผลให้เกิดช่องว่างในการบังคับใช้กฎหมายต่อการโฆษณาอวดอ้างเกินจริงและการหลอกลวงผู้บริโภค ซึ่งแตกต่างจากต่างประเทศที่ยึดหลักความรับผิดโดยเคร่งครัด และสร้างระบบนิเวศความรับผิดร่วมระหว่างอินฟลูเอนเซอร์ แบรนด์ และแพลตฟอร์มอย่างครบวงจร ผู้เขียนจึงนำเสนอ “โมเดลดุลยภาพแห่งการกำกับดูแลเชิงบูรณาการ” โดยผสานมาตรการบังคับทางกฎหมาย (Hard Law) เข้ากับกลไกทางจริยธรรมเชิงพุทธ (Soft Law) ผ่าน 3 แกนหลัก ได้แก่ หลักสัมมาวาจาในมรรคมีองค์ 8 เป็นกรอบจริยธรรมวิชาชีพการสื่อสาร หลักหิริ-โอตตัปปะเพื่อสร้างกลไกกำกับดูแลตนเองจากภายในและหลักปาปณิกธรรม 3 เป็นแนวทางประกอบวิชาชีพที่ยั่งยืน ซึ่งจะนำไปสู่กลไกความรับผิดชอบต่อสังคมของอินฟลูเอนเซอร์ Influencer Social Responsibility (ISR) ที่ยกระดับอินฟลูเอนเซอร์จาก “ผู้รับจ้างรีวิว” สู่ “กัลยาณมิตร” ผู้สื่อสารด้วยความรับผิดชอบต่อสังคมเพื่อคุ้มครองสิทธิผู้บริโภคได้อย่างเป็นธรรมและยั่งยืน

สมชาย ชูเมือง และคณะ บทความเรื่อง **“หลักสูตรยกระดับทักษะ (Up-Skill) ในการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ที่ปราศจากส่วนเหลือหรือของเสียโอ่งมังกรราชบุรี”** พบว่า การพัฒนาหลักสูตรยกระดับทักษะในการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ที่ปราศจากส่วนเหลือหรือของเสียโอ่งมังกรราชบุรี เพื่อเป็นการกำหนดทิศทางของการศึกษาในการที่จะให้ความรู้ เพื่อเสริมสร้าง เจตคติตลอดจนฝึกฝนทักษะในการพัฒนาความสามารถของผู้เข้าอบรมหลักสูตร โดยใช้หลักการ

พื้นฐานของหลักการ 3R เป็นความคิดสร้างสรรค์ที่จะสร้างผลิตภัณฑ์ คือ 1. ลดการใช้ 2. ยืดอายุการใช้งานและนำมาใช้ และ 3. การนำกลับมาใช้ใหม่

กัณฑ์ชิสา เจริญกิจธินันภ์ และพระมหาภราดร ภูริสฺสโร บทความเรื่อง **“การพัฒนาการบริหารภาครัฐอัจฉริยะ พลวัตใหม่แห่งการบริการสาธารณะในยุคดิจิทัล”** พบว่า การบริหารภาครัฐอัจฉริยะเป็นการบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัล ข้อมูล และกลไกธรรมาภิบาลเข้าด้วยกัน เพื่อยกระดับประสิทธิภาพการบริหารงานภาครัฐและคุณภาพการบริการสาธารณะ องค์ประกอบสำคัญประกอบด้วยโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลและแพลตฟอร์มร่วม ธรรมาภิบาลข้อมูลภาครัฐ การออกแบบบริการยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง และระบบความมั่นคงปลอดภัยควบคู่กับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล นอกจากนี้ บทความยังเสนอแนวทางการพัฒนาภาครัฐอัจฉริยะของประเทศไทยในเชิงบูรณาการ เพื่อสร้างระบบนิเวศดิจิทัลที่เอื้อต่อการเชื่อมโยงข้อมูล การมีส่วนร่วมของประชาชน และความยั่งยืนของการบริการสาธารณะในยุคดิจิทัล การบริหารการพัฒนา คือ กระบวนการบริหารจัดการที่มุ่งสร้างการเปลี่ยนแปลงไปสู่การพัฒนาด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของประเทศ

พระครูวินัยธรบุญธรรม ปุญฺญธมฺโม และคณะ บทความเรื่อง **“ภาวะผู้นำเชิงพุทธกับการบริหารจัดการองค์กร”** พบว่า 1. ภาวะผู้นำ เป็นการใช้อิทธิพลหรือเป็นกำลังพิเศษที่เป็นแรงจูงใจในการที่สามารถสั่งการหรือบังคับบัญชาให้ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาทำงานให้องค์กรอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์อย่างสูงสุด ส่วนภาวะผู้นำเชิงพุทธ คือ การนำหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนาหรือหลักการบริหารกิจการคณะสงฆ์ หรือ แนวคิด ความเห็นหรือทฤษฎีของนักวิชาการต่าง ๆ มาบูรณาการในการมีภาวะผู้นำที่สมบูรณ์แบบทั้งในภาคของการบริหารจัดการองค์กร และ 2. การบริหารองค์กรเชิงพุทธ เป็นการนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในการบริหารองค์กร ได้แก่ การเว้นจากอคติ 4 ไม่ว่าจะเป็นความลำเอียงเพราะความชอบ ความลำเอียงเพราะความชัง ความลำเอียงเพราะความหลงและความลำเอียงเพราะความขาดกลัว และหลักทุติยปาปณิกธรรม คือ 1. จักขุมา หมายถึง การมีวิสัยทัศน์ สามารถมองการณ์ไกล วางแผน และใช้คนให้เหมาะสมกับงาน 2. วิธูโร หมายถึง ความเชี่ยวชาญในงาน มีความรู้และทักษะเฉพาะทาง สามารถจัดการงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และ 3. นิสสยสัมปันโน หมายถึง การมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี สามารถสร้างเครือข่ายและได้รับความไว้วางใจจากผู้อื่น ทำให้สามารถบริหารองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ศิลาวัฒน์ ชัยวงศ์ และคณะ บทความเรื่อง **“การแสดงออกทางการเมืองของกลุ่มเยาวชนคนรุ่นใหม่”** พบว่า 1. ความไม่เป็นธรรมทางการเมืองในช่วงเกือบทศวรรษที่ผ่านมา และ 2. เหล่าคนรุ่นใหม่มองเห็นความสำคัญของปัญหาที่จะเกิดขึ้นกับตัวเองตอนโตขึ้น มากยิ่งขึ้น ทำให้เกิดพลังการขับเคลื่อนทางเมืองบนสื่อออนไลน์ ใช้โซเชียลมีเดียเป็นกลไกหลักในการสื่อสาร สร้างฐานเสียง ซึ่งเป็นแพลตฟอร์มที่คนรุ่นใหม่นิยมใช้ ต่อมากลุ่มคนเหล่านี้ได้กลายเป็นกำลังสำคัญของการชุมนุมเพื่อเรียกร้องนำเสนอนโยบาย เนื้อหาทางการเมืองหลากหลายประเด็นและ

ความเป็นไปได้แบบใหม่ที่สร้างความหวังให้แก่คนรุ่นใหม่ ประกอบกับการแสดงออกเชิงสัญลักษณ์ ด้วยเหตุนี้ พรรคการเมืองต่าง ๆ จึงพยายามแสวงหาช่องทางในการสื่อสารกับกลุ่มผู้เลือกตั้ง รวมถึงการส่งผู้สมัครออกนโยบายหลายประการเพื่อจูงใจและดึงดูดคะแนนเสียงสนับสนุนจากกลุ่มคนรุ่นใหม่มากขึ้น เช่น พรรคก้าวไกล ซึ่งเกิดจากพรรคอนาคตใหม่ที่มุ่งเน้นการนำเสนอนโยบายส่วนใหญ่มักให้ความสำคัญไปที่ระบอบประชาธิปไตยไทยและผู้มีอำนาจในสังคมการเมืองไทย มีเป้าหมายเพื่อเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยไปสู่อนาคตใหม่ที่ดีกว่าอาทิ การปฏิรูปกองทัพ การลดการผูกขาดทางเศรษฐกิจ การกระจายรายได้ และการปฏิรูปการศึกษา จนเป็นภาพลักษณ์ของพรรคการเมืองที่เป็นตัวแทนของคนรุ่นใหม่นั่นเอง

นิรุชพล โยธามาตย์ บทความเรื่อง **“การนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติในองค์กรเพื่อรับมือการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคใหม่”** พบว่า 1. การนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ แต่เดิมการปฏิบัติ กลยุทธ์เป็นส่วนสำคัญของภารกิจเชิงกลยุทธ์ของผู้จัดการฝ่ายทรัพยากรมนุษย์ โดยผู้บริหารระดับสูงทำหน้าที่กำหนดกลยุทธ์ระดับองค์การ และหลังจากนั้นทำการกำหนดนโยบายและกำหนดกลยุทธ์ระดับหน้าที่ที่ครอบคลุมส่วนงาน ต่าง ๆ 2. การนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติเป็นเรื่องที่มีความสำคัญเพราะเป็นการเรียนรู้นโยบายศึกษาข้อมูลพื้นฐานที่จะสร้างพันธกิจให้แก่องค์กรเพื่อประสิทธิภาพของการบริหารจัดการโครงสร้างที่มอบหมายงานได้อย่างมีประสิทธิภาพสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ในระยะยาวได้อย่างเหมาะสม กลยุทธ์ที่ประกอบด้วยการวางแผน วิธีการ รูปแบบ ตำแหน่งและมุมมองจึงเป็นส่วนที่จะทำให้การบริหารจัดการองค์กรมีประสิทธิภาพสามารถมีแผนกลยุทธ์ที่ชัดเจน 3. การกำหนดกลยุทธ์ประกอบด้วย กลยุทธ์ด้านแผน กลยุทธ์ด้านการดำเนินการ กลยุทธ์ด้านรูปแบบ กลยุทธ์ด้านตำแหน่ง และกลยุทธ์ด้านความเห็นที่สามารถแสดงออกทั้งการกำหนดพันธกิจองค์กร การประเมินสภาพแวดล้อมการกำหนดวัตถุประสงค์ทิศทางขององค์กรและการกำหนดกลยุทธ์เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์จำเป็นอย่างยิ่งจะต้องมีการจัดการทรัพยากรที่มีประกอบด้วยบุคลากรเทคโนโลยีการสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ เรื่องของเวลาเงิน สถานที่ และพันธกิจรวมถึงการฝึกอบรมให้มีประสิทธิภาพเพื่อเตรียมความพร้อมในการจัดทำแผนกลยุทธ์ให้เกิดองค์ความรู้และสามารถขับเคลื่อนองค์กรให้เกิดกลยุทธ์สามารถนำไปปฏิบัติโดยเฉพาะอย่างยิ่งในหน่วยการภาครัฐ และ 4. การเปลี่ยนแปลงของ IBM ถือเป็นตัวอย่างที่โดดเด่นขององค์กรที่สามารถปรับตัวและฟื้นตัวจากวิกฤติได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยในช่วงทศวรรษ 1990

พระมหาภราดร ภูริสฺสโร และกัณฑ์ชิสา เจริญกิจธินันภ์ บทความเรื่อง **“การประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลและพุทธนวัตกรรมเพื่อการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทย”** พบว่า การมุ่งเน้นเพียงประสิทธิภาพและความคุ้มค่าตามแนวทาง NPM อาจนำไปสู่ช่องโหว่ในการใช้อำนาจรัฐ จึงมีความจำเป็นต้องบูรณาการหลักธรรมาภิบาลเพื่อเป็นกลไกถ่วงดุล ควบคู่ไปกับการนำพุทธนวัตกรรมเพื่อการพัฒนาองค์กร เช่น ทศพิธราชธรรม สังคหวัตถุ 4 และบารมี 10 มาประยุกต์ใช้เพื่อยกระดับคุณธรรมและจิตสำนึกสาธารณะให้แก่

บุคลากรจากภายใน นอกจากนี้ บทความยังเน้นย้ำถึงบทบาทเชิงรุกของภาคประชาสังคม ในฐานะหุ้นส่วนการพัฒนาที่ช่วยเฝ้าระวัง ตรวจสอบ และส่งเสริมความโปร่งใสในระดับพื้นที่ ตลอดจนข้อเสนอแนะในการยกระดับองค์กรสู่ยุคดิจิทัลผ่านการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ โดยใช้ระบบข้อมูลเปิดภาครัฐ และการสานพลังความร่วมมือไตรภาคีระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ท้ายที่สุด การบูรณาการองค์ความรู้เหล่านี้ภายใต้ผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ จะเป็นเครื่องมือสำคัญในการยกระดับขีดความสามารถขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น นำไปสู่การจัดบริการสาธารณะที่โปร่งใส มีประสิทธิภาพ และสร้างการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในทุกมิติ

ถนัด ไชยพันธ์ บทความเรื่อง **“อิทัปปัจจยตา : กฎธรรมชาติที่ AI ก็เปลี่ยนไม่ได้”** พบว่า ในยุคปัจจุบัน อิทัปปัจจยตา หรือกฎแห่งเหตุปัจจัยอเนกประการเป็นกฎที่ดำรงอยู่เป็นธรรมดา ไม่ขึ้นกับการอุบัติของพระพุทธเจ้าหรือความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี AI ในฐานะที่เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น จัดเป็นสังขตธรรมหรือสิ่งที่ถูกปรุงแต่งขึ้นจากเหตุปัจจัย ไม่ว่าจะเป็นข้อมูล อัลกอริทึมหรือพลังงาน จึงต้องดำเนินอยู่ภายใต้กฎแห่งเหตุและผลอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ แม้ AI จะมีศักยภาพในการประมวลผลที่ล้ำเลิศ แต่ก็ไม่สามารถเปลี่ยนระบบความสัมพันธ์เชิงเหตุปัจจัยที่ควบคุมความเป็นไปของโลกและชีวิตได้ การเข้าใจในกฎอิทัปปัจจยตาจึงช่วยให้มนุษย์เห็นว่าเราไม่ใช่เหยื่อของเทคโนโลยีหรือโชคชะตา แต่เป็นผู้มีเสรีภาพที่จะสร้างเหตุปัจจัยใหม่ผ่าน ความเพียรและปัญญา เพื่อกำหนดทิศทางของชีวิตและสังคมอย่างเท่าทันในยุคดิจิทัล

สายธาร อุทกนิมิต บทความเรื่อง **“ครอบครองปรปักษ์ในกฎหมายไทย ทฤษฎีกรรมสิทธิ์และความเป็นธรรมทางสังคม”** พบว่า แนวคำพิพากษาศาลฎีกามีลักษณะสอดคล้องกันโดยถือองค์ประกอบของการครอบครองปรปักษ์ โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับเจตนาเป็นเจ้าของและลักษณะการครอบครองที่ต้องเป็นไปโดยสงบและเปิดเผย เพื่อคุ้มครองสิทธิแห่งกรรมสิทธิ์ของเจ้าของอสังหาริมทรัพย์ มิให้ถูกกระทบสิทธิโดยปราศจากบทบัญญัติของกฎหมายรองรับ ศาลฎีกาได้ให้ความสำคัญกับหลักความมั่นคงของสิทธิและความสงบเรียบร้อยเป็นหลัก โดยถือว่าการที่เจ้าของอสังหาริมทรัพย์ มิได้ใช้หรือปกป้องสิทธิของตนตามระยะเวลาตามที่กฎหมายบัญญัติ ย่อมก่อให้เกิดผลในทางกฎหมายในการเปลี่ยนแปลงสถานะกรรมสิทธิ์แก่ผู้ครอบครอง หลักการครอบครองปรปักษ์มิได้เป็นเพียงข้อยกเว้นต่อหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งกรรมสิทธิ์ หากแต่เป็นกลไกเชิงโครงสร้างของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยทรัพย์สินที่ทำหน้าที่ถ่วงดุลระหว่างการคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคลกับประโยชน์แห่งสาธารณะในด้านของสิทธิ เสถียรภาพของทรัพย์สิน และความเป็นธรรมทางสังคม อันมีนัยสำคัญต่อการพัฒนาประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยทรัพย์สินของไทยในสังคมและเศรษฐกิจให้มีความร่วมสมัย

กองบรรณาธิการขอบพระคุณคณะกรรมการกลั่นกรองบทความทุกท่านที่ได้ใช้ความเพียรพยายามชี้แนะให้มีการปรับปรุงแก้ไขงานของแต่ละท่านให้ออกมาได้อย่างถูกต้องน่าอ่านเป็นประโยชน์ต่อแวดวงวิชาการ และท้ายสุดขอขอบคุณเจ้าของผลงานทางวิชาการและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่านที่ได้ทำให้มีวารสารฉบับนี้มีคุณค่าทางวิชาการที่นำไปสู่การปฏิบัติและเผยแพร่ในวงกว้างและโปรดติดตามฉบับต่อไป

ด้วยความปรารถนาดียิ่ง

พระครูสังฆวิริยกิจ, รศ.ดร.
บรรณาธิการวารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์

สารบัญ

กองบรรณาธิการ (1)
บทบรรณาธิการ (5)
สารบัญ (19)

บทความวิจัย :

การพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือของวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดนครปฐม 1 - 10
กรกต ชาบัณฑิต, พัทธนัญพร พิพิธวรโภคิน

บทบาทเชิงกลยุทธ์ของฝ่ายทรัพยากรมนุษย์ในการบริหารความหลากหลายระหว่างรุ่นในองค์กรภาครัฐจังหวัดสงขลา 11 - 25
นันท์นภัส ทรงเดชะ

การศึกษาเปรียบเทียบการถือกรรมสิทธิ์และการครอบครองทรัพย์ตามพระวินัยบัญญัติและการถือกรรมสิทธิ์และการครอบครองทรัพย์ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของพระภิกษุ 26 - 38
พระครูปลัดบุญยัง ทุลฺลโภ, วรพรรณ จันทรากุลศิริ

อิทธิพลการสื่อสารที่มีต่อประชาชนในการใช้สิทธิ์เลือกตั้งในอำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม 39 - 52
เมลิสา มหาพล, ศักดิ์ดา ศิริภัทรโสภณ, ทัศนันท์ อาสาสุข, สมภพ ศรีสัมพันธ์, มณี ชินวงศ์

การประยุกต์ใช้การบัญชีเพื่อสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชนจังหวัดศรีสะเกษ 53 - 67
ศิริพร อำนวย, ปิยฉัตร ทองแพง

การรับรู้ของประชาชนที่มีต่อการปฏิบัติหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้านในตำบลสวนหลวง อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม 68 - 81
คุณาพร อั้งโสภณ, วัชรินทร์ ชาญศิลป์, อภิญญา ฉัตรช่อฟ้า

การส่งเสริมสมานฉันท์เพื่อเฉลี่ยทุกข์เฉลี่ยสุขผู้ด้อยโอกาสในชุมชนตำบลบางแม่นาง จังหวัดนนทบุรี 82 - 95
กาญจนา ดำจุติ, รัฐพล เย็นใจมา, ยุทธนา ปราณีต, เติมศักดิ์ ทองอินทร์, สวัสดิ์ จิรัฏฐิติกาล

พุทธวิธีพัฒนาการสื่อสารของพระสงฆ์นักเผยแผ่เพื่อการขัดเกลาทางสังคมผ่านสื่อสถานีวิทยุเครือข่ายคลื่นสีขาวเพื่อชาวประชาจังหวัดลำปาง 96 - 108
พัชรีญา ฟองจันตา, พระครูสิริธรรมบัณฑิต (ภาณุวัฒน์ ปฏิภาณเมธี), ณฤณีย์ ศรีสุข, อนุรักษ์ วงค์เขียว

บทบาททางการเมืองของสมาชิกในกระบวนการเลือกตั้งกรรมการสหกรณ์การเกษตรอัมพวา จำกัด จังหวัดสมุทรสงคราม 109 - 122
ณรงค์กร ดำรงคดี, โปรดปราน เสริญวงศ์สัตย์

การบริหารจัดการทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนเพื่อส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวคุณภาพในอำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 123 - 135
วิสิษฐ์ สมบูรณ์, ฐิติเชฏฐ์ นุชนาฏ

ประสบการณ์การยอมรับความตายของคนวัยทำงานที่วางแผนการดูแลล่วงหน้า 136 - 150
สิริยุพิน คำแดง, ภูริเดช พาหุยุทธ์

STATE OF KNOWLEDGE AND ORIGINS STAGE ANALYSIS OF ETHNOGRAPHIC MUSEUMS IN THAILAND: A LIFE CYCLE PERSPECTIVE 151 - 166
Phisutthilaksana Boonto, Ross King

การพัฒนางานสาธารณสงเคราะห์ของวัดในอำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี 167 - 178
พระสมุห์กิตติณัฏฐ์ สุเมโธ,
พระครูวิสุทธานันทคุณ (สุรศักดิ์ วิสุทฺธาจาโร),
พระครูภัทรสารสุนทร (สุรพล อาสโภ)

การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ 179 - 190
ปรธภร ปุระกัน, ประเสริฐ ธิลาว,
พระครูสุธีกิตติบัณฑิต (กฤษฎา กิตฺติโสภโณ)

การบริหารจัดการงานสาธารณูปการของวัดในตำบลสร้อยฟ้า-ชำแระ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี 191 - 202
พระปลัดวิทยา อภิวณฺโณ,
พระครูวิสุทธานันทคุณ (สุรศักดิ์ วิสุทฺธาจาโร),
พระราชสมุทรวชิรโสภณ (โสภณ ธมฺมโสภโณ)

นวัตกรรมการพัฒนากระบวนการย้อมสีพันธุ์ไม้ท้องถิ่นผ้าไหมพื้นเมืองโคราชอย่างครบวงจร 203 - 218
เบญญาภา อัจฉฤกษ์, ชุติพนธ์ วงษ์อมรวิทย์

บทความวิชาการ:

การประยุกต์หลักอปริหานิยธรรม 7 เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้ระบอบประชาธิปไตยไทย 219-232
ภานุวัฒน์ ชัยเทวะกุล, ประสงค์ เล็กโล่ง

จริยศาสตร์และจรรยาบรรณของเจ้าหน้าที่ตำรวจที่พึงประสงค์ในยุคปัจจุบัน 233 - 246
นิรุชพล โยธามาตย์

ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการใช้อาวุธปืน 247 - 260
พระอุดมสิทธินายก (กำพล คุณงฺกโร), ณพฎล ปิยาพจนารถ

การอบรมพระนวกะตามหลักไตรสิกขาเพื่อสร้างความมั่นคงแก่พระพุทธศาสนา 261 - 272
พระมหาวิรัตน์ พลทตฺโต

แนวทางการสร้างเทคโนโลยีและทุนทางปัญญาเพื่อการจัดการเชิงพุทธ 273 - 288
พระครูสมุห์โกศล พทฺธสีโล, พระอร่าม ธมฺมธโร

กฎหมายการโฆษณาบนสื่อสังคมออนไลน์กับการดำเนินคดีอินฟลูเอนเซอร์ 289 - 302
ธีรพันธ์ โล่ห์ทองคำ

หลักสูตรยกระดับทักษะ (Up-Skill) ในการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ที่ปราศจากส่วนเหลือหรือของเสียโอ่งมังกรราชบุรี 303 - 315
สมชาย ชูเมือง, พระครูปลัดสุรวุฒิ สิริวฑฺฒโก, วรรณีศา สีฟ้า

การพัฒนาการบริหารภาครัฐอัจฉริยะ พลวัตใหม่แห่งการบริการสาธารณะในยุคดิจิทัล 316 - 326
กัณฑ์ชิสา เจริญกิจธินันท์, พระมหาภราดร ภูริสฺสโร

ภาวะผู้นำเชิงพุทธกับการบริหารจัดการองค์กร
พระครูวินัยธรบุญธรรม ปุญฺญธมฺโม, 327 - 341
พระครูธรรมธรอภิชัย อภิชโย,
พระมหาวิรัตน์ พลทตฺโต

การแสดงออกทางการเมืองของกลุ่มเยาวชนคนรุ่นใหม่ 342 - 355
ศิลาวัฒน์ ชัยวงศ์, พระมหานพดล สุวณฺณเมธี,
พระครูสิริธรรมบัณฑิต (ภาณุวัฒน์ ปฏิภาณเมธี)

การนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติในองค์กรเพื่อรับมือการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคใหม่ 356 - 369
นิรุชพล โยธามาตย์

การประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลและพุทธนวัตกรรมเพื่อการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทย 370 - 381
พระมหาภราดร ภูริสฺสโร, กัณฑ์ชิสา เจริญกิจธินันท์

อิทัปปัจจยตา : กฎธรรมชาติที่ AI ก็เปลี่ยนไม่ได้ 382 - 397
ถนัด ไชยพันธ์

ครอบครองปรปักษ์ในกฎหมายไทย ทฤษฎีกรรมสิทธิ์และความเป็นธรรมทางสังคม 398-411
สายธาร อุทกนิมิตร

ภาคผนวก 412
กระบวนการพิจารณาบทความ 413
คำแนะนำสำหรับผู้แต่ง 415

การพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือของวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดนครปฐม*

DEVELOPMENT OF A COLLABORATIVE NETWORK OF COMMUNITY ENTERPRISES IN NAKHON PATHOM PROVINCE

กรกต ชาบัณฑิต, พัทธนัญพร พิพิธวรโภคิน
Korakoth Chabandit, Phatthananyaphon Phiphitwaraphokin
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Corresponding Author E-mail: fifee_ld@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาสภาพทั่วไปของการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือระหว่างวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดนครปฐม 2. ศึกษากระบวนการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือระหว่างวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดนครปฐม และ 3. นำเสนอการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือระหว่างวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดนครปฐม เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 25 คน แบบเจาะจง ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาและพรรณนาความ

ผลการวิจัยพบว่า 1. สภาพทั่วไปของการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือ มุ่งเน้นกระบวนการตัดสินใจรวมกลุ่มเกิดขึ้นจากทุนทางสังคมในพื้นที่ โดยมีผู้นำและความไว้วางใจเป็นตัวเชื่อมประสาน ร่วมกับแรงสนับสนุนจากภาครัฐ ยึดวิถีชีวิตและความมั่นคงของชุมชนเป็นสำคัญ 2. กระบวนการพัฒนาเครือข่าย มีการวางแผนและปฏิบัติงานเน้นการบูรณาการนโยบายรัฐเข้ากับบริบทพื้นที่ การตรวจสอบเน้นการยกระดับศักยภาพองค์กรเพื่อลดการพึ่งพางบประมาณภายนอกและสร้างความยั่งยืนผ่านกลไกการสื่อสารที่ยืดหยุ่น และ 3. การพัฒนาเครือข่ายความ มีการก่อรูปเครือข่ายเกิดจากแรงผลักดันด้านต้นทุนและนโยบายรัฐใช้ประโยชน์มุ่งเน้นการแลกเปลี่ยนข้อมูลองค์ความรู้ การธำรงรักษาเน้นการพัฒนาทุนมนุษย์ขับเคลื่อนความมั่นคงทางอาชีพของชุมชนให้ยั่งยืนอย่างแท้จริง

คำสำคัญ: การพัฒนาเครือข่าย; ความร่วมมือ; วิสาหกิจชุมชน; จังหวัดนครปฐม

*Received January 27, 2026; Revised February 12, 2026; Accepted February 18, 2026

Abstract

Objectives of this research article were: 1. To examine the general conditions of collaboration network development among community enterprises in Nakhon Pathom Province 2. To investigate the processes involved in developing community enterprises in Nakhon Pathom Province and 3. To propose a framework for enhancing collaboration networks among these enterprises, conducted by the qualitative research methodology. Data were collected by utilizing in-depth interviews with 25 key informants using in-depth-interview script. Data were analyzed using content analysis and descriptive reporting.

The research findings were as follows: 1. General Conditions. The development of collaboration networks was primarily driven by local social capital. The decision-making process for group formation relied on leadership and mutual trust as key catalysts, supplemented by government support. This formation prioritized the community's way of life and socio-economic security. 2. Development Processes. The planning and implementation phases emphasized the integration of government policies with local contexts, with leaders serving as central coordinators for resource management. Evaluation processes focused on enhancing organizational capacity to reduce dependence on external budgets and foster sustainability through flexible communication mechanisms, and 3. Network Enhancement. Network formation was motivated by cost-related pressures and supportive government policies. Utilization of the network focused on the exchange of information and knowledge to expand market opportunities. Furthermore, network maintenance emphasized the development of human capital to drive authentic and long-term career security within the community.

Keywords: Network Development; Cooperation; Community Enterprises; Nakhon Pathom Province

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตของมนุษย์ เกิดความเสื่อมโทรมด้านคุณธรรมจริยธรรม คุณภาพชีวิตของมนุษย์ถูกบั่นทอนลงเรื่อย ๆ เกิดการเลียนแบบพฤติกรรมการผลิตและ

การบริโภคที่ไม่เหมาะสม (สรรเสริญ วงศ์ชอุ่ม, 2554) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566–2570) (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560)

วิสาหกิจชุมชนร่วมกลุ่มกันสร้างกิจกรรมต่าง ๆ บนพื้นฐานแนวคิดสัมพันธ์ระหว่างชุมชน ทุนสิ่งแวดล้อม ทุนวัฒนธรรม ทุนภูมิปัญญา ทุนทางการเงิน มาดำเนินการผลิตสินค้าและบริการด้วยการพึ่งพาตนเองบนรากฐานทางเศรษฐกิจและสังคมในการช่วยเหลือ เกื้อกูลกันของคนในชุมชน นอกเหนืออาชีพหลักจากการทำเกษตรกรรม (ทศพร แก้วขวัญไกร, 2560) รูปแบบวิสาหกิจชุมชนมี 2 รูปแบบ คือ 1. รูปแบบวิสาหกิจชุมชนแบบเดี่ยวที่เกิดจากชุมชนรวมกลุ่มในการผลิตสินค้าและบริการ ตามความต้องการของความสามารถคนในชุมชนเช่น การทอผ้าไหม การทำขนม เป็นต้น และ 2. รูปแบบวิสาหกิจชุมชนแบบเครือข่ายเป็นการบูรณาการ ในการพัฒนาสินค้าและบริการของชุมชน ในการพัฒนากับวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่ต่าง ๆ ที่มีเป้าหมายเดียวกันในการยกระดับวิสาหกิจชุมชนในการบริหารจัดการในทุกมิติ (กัญญามน อินหว่าง และคณะ, 2554)

วิสาหกิจชุมชนของจังหวัดนครปฐมยังขาดการรวมกลุ่มกันเป็นเครือข่ายที่จะเอื้อต่อการดำเนินงานให้ประสบผลสำเร็จ สอดคล้องกับงานวิจัยรูปแบบการบริหารจัดการเครือข่ายการตลาดวิสาหกิจชุมชน เพื่อยกระดับคุณภาพ การแข่งขันเชิงพาณิชย์ ในเขตจังหวัดอุตรดิตถ์ และขาดการรวมกลุ่มกันแบบเครือข่าย จึงทำให้กลุ่มยังไม่เข้มแข็ง วิสาหกิจชุมชนบางแห่ง ที่มาจดทะเบียนไม่ได้เกิดจากปัญหา (สำนักงานเกษตรจังหวัดพิษณุโลก, 2554)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาแนวทางการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือระหว่างวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดนครปฐม เพราะองค์ประกอบที่สำคัญนำไปสู่แนวทางการพัฒนาที่ต่อเนื่อง และเพื่อจะนำมาสู่การสร้างพหุภาคีเครือความร่วมมือในการพัฒนาชุมชนและสังคมในการยกระดับคุณภาพชีวิต ที่ยั่งยืน มาสู่การปฏิบัติ วางแผนและแนวทางการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือด้วยกัน โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างเครือข่ายอย่างเป็นรูปธรรมในการแก้ปัญหาในด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง อย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือระหว่างวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดนครปฐม
2. เพื่อศึกษากระบวนการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือระหว่างวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดนครปฐม
3. เพื่อนำเสนอการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือระหว่างวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดนครปฐม

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

การวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ แบบใช้วิธีการวิจัยภาคสนาม โดยทำการทบทวนข้อมูลจากแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มุ่งเน้นการวิเคราะห์ในเชิงพรรณนา

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้วิจัยคัดดเลือกแบบเจาะจง จำนวน 4 กลุ่ม ประกอบด้วย กลุ่มผู้กำหนดนโยบาย กลุ่มผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน กลุ่มผู้นำชุมชน กลุ่มนักวิชาการด้านรัฐประศาสนศาสตร์ จำนวน 25 คนคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากหน่วยงานภาครัฐที่สนับสนุนวิสาหกิจชุมชน คณะกรรมการกลุ่ม และสมาชิกวิสาหกิจชุมชน รวมทั้งสิ้น 25 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เป็นแบบสัมภาษณ์ ทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) จำนวน 25 คน เป็นคำถามแบบปลายเปิดเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกตรงตามวัตถุประสงค์

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การสัมภาษณ์เชิงลึก ในรูปแบบที่เป็นทางการแบบมีโครงสร้าง โดยเน้นการสัมภาษณ์ตามวัตถุประสงค์ครอบคลุมการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือระหว่างวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดนครปฐม

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้วิธีวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร ต่าง ๆ และการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาแล้วนำเสนอด้วยการพรรณนา

ผลการวิจัย

1. สภาพทั่วไปของการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือระหว่างวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดนครปฐม พบว่า ด้านการตัดสินใจ มีการแก้ปัญหาเชิงโครงสร้างเพื่อลดต้นทุนและเพิ่มอำนาจต่อรอง และการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกที่ช่วยเอื้ออำนวยให้เกิดการตัดสินใจที่ยึดโยงกับผลประโยชน์ส่วนรวมและความมั่นคงของชุมชน ด้านการปฏิบัติการ มีการมุ่งเน้นการพัฒนาทักษะและการตลาดผ่านโครงการระยะสั้นที่อาศัยศักยภาพผู้นำและการสนับสนุนจากภาครัฐ ปัญหาด้านความต่อเนื่องของงบประมาณและขาดระบบประสานงานที่มีประสิทธิภาพ ด้านการรับผลประโยชน์ มีการรับประโยชน์ผ่านการถ่ายทอดความรู้จากหน่วยงานสนับสนุนเป็นหลัก แม้การใช้ทรัพยากรประเภทเงินทุนหรือโครงสร้างพื้นฐานร่วมกันจะยังไม่ชัดเจน แต่การแลกเปลี่ยนทุนทางปัญญาและประสบการณ์ ด้านการประเมินผล มีการประเมินผลตามกรอบโครงการจากหน่วยงาน

ภายนอก ขาดการมีส่วนร่วมของสมาชิกและการประเมินเชิงคุณภาพในระยะยาว ส่งผลให้ข้อมูลจากการปฏิบัติจริงยังไม่ถูกนำมาปรับปรุงงานได้อย่างเต็มที่

2. กระบวนการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือระหว่างวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดนครปฐม พบว่า ด้านการวางแผน มีการบูรณาการนโยบายภาครัฐเข้ากับบริบทพื้นที่โดยเน้นการมีส่วนร่วม มีการปรับตัวด้วยการวางแผนที่ยืดหยุ่น และมีผู้นำชุมชนเป็นกลไกหลักในการเชื่อมโยงข้อมูลและทรัพยากรจากภายนอก ด้านการปฏิบัติตามแผน มีดำเนินการได้ดีในกิจกรรมที่มีงบประมาณสนับสนุนชัดเจน ซึ่งบางกิจกรรมต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบตามข้อจำกัดด้านทรัพยากรและสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง ด้านการตรวจสอบ มีการตรวจสอบระหว่างหน่วยงานรัฐที่เน้นการตรวจสอบเชิงปริมาณตามระเบียบ กับผู้ประกอบการที่เน้นผลลัพธ์ที่จับต้องได้จริง ด้านการดำเนินการปรับปรุง มุ่งเน้นการสร้างความยั่งยืนโดยเปลี่ยนจากการพึ่งพางบประมาณภาครัฐไปสู่การพัฒนาศักยภาพเพื่อพึ่งพาตนเอง ผ่านกระบวนการสื่อสารที่สม่ำเสมอเพื่อลดความขัดแย้ง

3. การพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือระหว่างวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดนครปฐม พบว่า ด้านการก่อรูปเครือข่าย มีนโยบายรัฐและโมเดลความสำเร็จเป็นตัวเร่งสำคัญ ควบคู่กับทุนทางสังคม ทั้งความไว้เนื้อเชื่อใจและประสบการณ์การทำงานร่วมกันให้สอดคล้องกับวิถีชุมชน ด้านการจัดระบบบริหารเครือข่าย มีลักษณะกึ่งเป็นทางการที่เน้นความยืดหยุ่นตามความถนัดของสมาชิก โดยมีผู้นำและภาครัฐเป็นแกนกลางมีแนวคิดที่จะพัฒนาข้อตกลงร่วม หรือกฎระเบียบที่เป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อสร้างสมดุลระหว่างความคล่องตัวกับระบบงานที่เป็นมาตรฐานในระยะยาว ด้านการใช้ประโยชน์เครือข่าย เน้นการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและองค์ความรู้เชิงกลยุทธ์ผ่านเวทีเสวนา ซึ่งช่วยให้เข้าถึงตลาดและเทคโนโลยีได้ดีกว่าเดิม ปัจจุบันเครือข่ายจึงทำหน้าที่หลักเป็นพื้นที่เชื่อมโยงโอกาสและลดความซ้ำซ้อนของงาน และด้านการธำรงรักษาเครือข่าย มุ่งยกระดับทุนมนุษย์และการพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อลดการพึ่งพาภายนอก โดยอาศัยความสัมพันธ์แบบพี่น้องและการสื่อสารที่จริงใจเป็นฐานเร่งสร้างผู้นำรุ่นใหม่และพิสูจน์ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่ชัดเจน เพื่อสร้างแรงจูงใจให้เกิดความร่วมมืออย่างยั่งยืน

อภิปรายผลการวิจัย

1. สภาพทั่วไปของการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือระหว่างวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดนครปฐม พบว่า สภาพทั่วไปของการพัฒนาเครือข่ายนั้น มุ่งเน้นกระบวนการตัดสินใจรวมกลุ่มเกิดขึ้นจากทุนทางสังคมในพื้นที่ โดยมีผู้นำและความไว้วางใจเป็นตัวเชื่อมประสาน ร่วมกับแรงสนับสนุนจากภาครัฐ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า การตัดสินใจไม่ได้อิงเพียงเศรษฐกิจ แต่ยึดโยงกับวิถีชีวิตและความมั่นคงของชุมชนเป็นสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับ

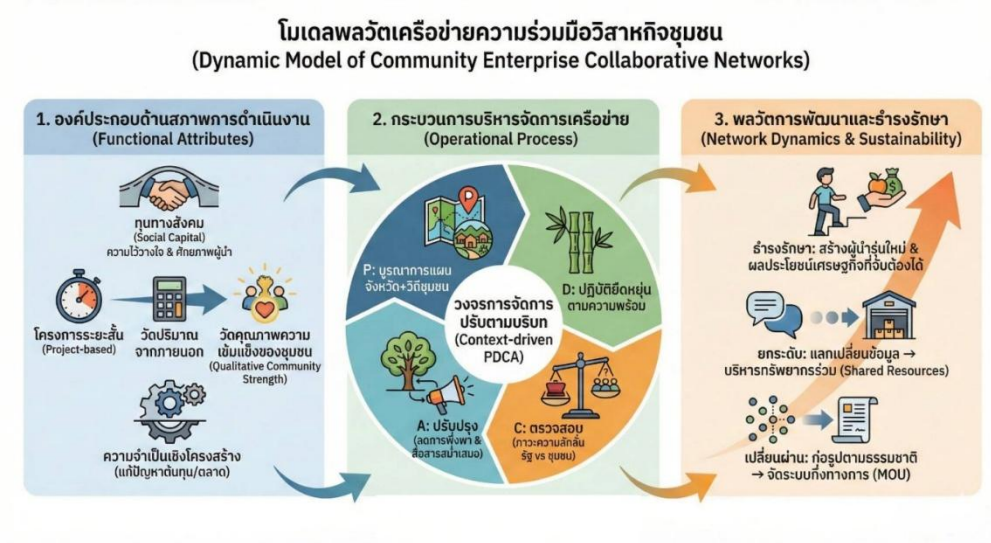
ผลการวิจัยของชฎาพร ไชยศรี (2552) ที่ได้วิจัยเรื่อง กลยุทธ์การพัฒนากลุ่มวิสาหกิจชุมชนแม่บ้านเกษตรกรบ้านผาฆ้อง จังหวัดเลย พบว่า กลยุทธ์ในการพัฒนากลุ่มวิสาหกิจชุมชนจะต้องมีการวางแผน การกำหนดวัตถุประสงค์ในการตั้งกลุ่ม และปัจจัยที่ก่อให้เกิดความสำเร็จ

2. กระบวนการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือระหว่างวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดนครปฐม พบว่า สำหรับกระบวนการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือระหว่างวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดนครปฐม มีการวางแผนและปฏิบัติงานเน้นการบูรณาการนโยบายรัฐเข้ากับบริบทพื้นที่ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า มีผู้นำเป็นแกนกลางเชื่อมโยงทรัพยากร แม้จะดำเนินการได้ดีในกิจกรรมที่มีงบประมาณชัดเจนแต่ยังเผชิญข้อจำกัดด้านความต่อเนื่องและต้องปรับเปลี่ยนตามสถานการณ์จริง ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของชนพงษ์ อาภรณ์พิศาล (2560) ที่วิจัยเรื่อง การศึกษาปัจจัยการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนในภาคกลางของประเทศไทย พบว่า แนวคิดกิจการวิสาหกิจชุมชน แนวคิดภูมิปัญญาท้องถิ่นและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ กฎหมายและระเบียบข้อบังคับที่เกี่ยวข้องทฤษฎีการบริหารจัดการ ทฤษฎีประสิทธิผลการจัดการ โดยปัจจัยด้านการสนับสนุนจากภาครัฐประกอบด้วย งบประมาณ บุคลากร ให้ความรู้

3. การพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือของวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดนครปฐม พบว่า สำหรับการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือของวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดนครปฐมนั้นมีการก่อรูปเครือข่ายเกิดจากแรงผลักดันด้านต้นทุนและนโยบายรัฐ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า มีทุนทางสังคมเดิมเป็นฐานช่วยให้รวมกลุ่มได้รวดเร็ว ส่วนการบริหารยังเป็นแบบกึ่งเป็นทางการที่เน้นความถนัดส่วนบุคคลและต้องการพัฒนาสู่ระบบข้อตกลงร่วม (MOU) เพื่อความชัดเจนในอนาคต ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของอังกาบ บุญสูง (2554) ที่ได้วิจัยเรื่อง แนวทางการสร้างเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนทอผ้าพื้นเมืองจังหวัดอุตรดิตถ์ ผลการวิจัย พบว่า ศักยภาพที่มีในชุมชนคือทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางสังคมด้านการรวมกลุ่มของคนในชุมชน และทุนทางธรรมชาติด้านความหลากหลายทางชีวภาพ และความสามารถที่ก่อให้เกิดความเข้มแข็งของกลุ่มคือมีแกนนำที่เข้มแข็ง มีเป้าหมายชัดเจน เคารพ กฎระเบียบ การเรียนรู้ร่วมกัน และสอดคล้องกับผลการวิจัยของอิราวัฒน์ ชมระกา (2551) ที่ได้วิจัยเรื่อง การจัดการเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนพึ่งตนเองของกลุ่มผลิตภัณฑ์ ผ้าทอในเขตภาคเหนือตอนบนของไทย พบว่า ปัญหาอุปสรรคในการจัดการเครือข่ายได้แก่การรวมตัวของกลุ่มยังไม่เหนียวแน่น ไม่มีผู้เสียสละและทุ่มเทอย่างจริงจัง การส่งเสริมจากภาครัฐยังไม่ต่อเนื่อง และทฤษฎีและแนวคิด ที่อธิบายการเกิดเครือข่าย

องค์ความรู้จากการวิจัย

องค์ความรู้การพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือระหว่างวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดนครปฐม ในแต่ละด้านซึ่งมีรายละเอียดที่สามารถนำมาสรุปเป็นองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัยมีรายละเอียดการอธิบาย ดังนี้

1. องค์ประกอบด้านสภาพการดำเนินงาน ผลการวิจัยสะท้อนว่า การตัดสินใจสร้างเครือข่ายมิได้เกิดจากนโยบายรัฐเพียงอย่างเดียว แต่มีรากฐานมาจากความจำเป็นเชิงโครงสร้าง เพื่อแก้ปัญหาด้านต้นทุนและข้อจำกัดทางการตลาด โดยมีทุนทางสังคมอันประกอบด้วยความไว้วางใจและศักยภาพของผู้นำเป็นกลไกขับเคลื่อนสำคัญ อย่างไรก็ตาม ในมิติการปฏิบัติการและการรับผลประโยชน์ยังคงมีลักษณะเป็น โครงการระยะสั้นและการประเมินผลยังยึดโยงกับตัวชี้วัดเชิงปริมาณจากหน่วยงานภายนอก ซึ่งเป็นประเด็นที่ต้องพัฒนาไปสู่การประเมินผลเชิงคุณภาพที่สะท้อนความเข้มแข็งของชุมชนอย่างแท้จริง

2. กระบวนการบริหารจัดการเครือข่าย โมเดลนี้แสดงให้เห็นถึงวงจรการจัดการที่ปรับตัวตามบริบท โดยในขั้นการวางแผน (P) มีการบูรณาการระหว่างแผนยุทธศาสตร์จังหวัดกับวิถีชุมชน ส่วนการปฏิบัติ (D) เน้นความยืดหยุ่นตามความพร้อมของพื้นที่สำหรับการตรวจสอบ (C) พบว่า ภาวะความลักลั่น ระหว่างเกณฑ์วัดของรัฐและเป้าหมายเชิง

ประจักษ์ของชุมชนนำไปสู่การปรับปรุง (A) ที่มุ่งเน้นการลดการพึ่งพาจากภายนอกและสร้างกลไกการสื่อสารที่สม่ำเสมอเพื่อความยั่งยืน

3. พลวัตการพัฒนาและธำรงรักษาเครือข่าย แนวทางการพัฒนาที่สำคัญ คือ การเปลี่ยนผ่านจากการก่อรูปเครือข่ายตามธรรมชาติไปสู่การจัดระบบบริหารที่เป็นกึ่งทางการ โดยใช้ข้อตกลงร่วม เป็นเครื่องมือสร้างมาตรฐาน การใช้ประโยชน์จากเครือข่ายต้องยกระดับจากการเพียงแค่การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ไปสู่การบริหารจัดการทรัพยากรร่วม และในส่วนของการธำรงรักษาเครือข่าย จะต้องให้ความสำคัญกับการสร้างผู้นำรุ่นใหม่และการพิสูจน์ให้สมาชิกเห็นถึงผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่จับต้องได้ เพื่อสร้างความผูกพันเชิงคุณค่าแทนที่การรอรับงบประมาณเพียงอย่างเดียว

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ภาครัฐและเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน ควรที่จะต้องมีนโยบายการสนับสนุนงบประมาณรายโครงการระยะสั้น เป็นการสนับสนุนงบประมาณแบบต่อเนื่องที่เน้นแผนยุทธศาสตร์ระยะยาว เพื่อให้เครือข่ายสามารถพัฒนาได้อย่างต่อเนื่องและไม่ติดขัดเมื่อสิ้นสุดโครงการ

2. ภาครัฐและเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน ควรที่จะต้องมีนโยบายพัฒนาระบบตัวชี้วัดที่เน้นเชิงคุณภาพและการเรียนรู้มากกว่าความถูกต้องเชิงเอกสาร โดยเปิดโอกาสให้สมาชิกเครือข่ายมีส่วนร่วมในการกำหนดตัวชี้วัดที่สะท้อนความสำเร็จจริงในพื้นที่

3. ภาครัฐและเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน ควรที่จะต้องกำหนดนโยบายที่เอื้อให้วิสาหกิจชุมชนเข้าถึงทรัพยากรส่วนกลางและเทคโนโลยีได้ง่ายขึ้น เพื่อลดการพึ่งพางบประมาณสนับสนุนจากรัฐเพียงอย่างเดียวและมุ่งสู่การเติบโตอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. เครือข่ายวิสาหกิจชุมชน ควรที่จะต้องจัดทำข้อตกลงร่วมที่ชัดเจนเพื่อยกระดับการบริหารจัดการจากความสัมพันธ์ส่วนบุคคลไปสู่ระบบกึ่งเป็นทางการที่มีลายลักษณ์อักษรเพื่อสร้างมาตรฐานการทำงาน ลดความขัดแย้ง และเพิ่มประสิทธิภาพในการประสานงาน

2. ภาครัฐและเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน ควรที่จะต้องพัฒนาผู้นำรุ่นใหม่และทุนมนุษย์และเร่งสร้างกระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้จากผู้นำเดิมสู่ผู้นำรุ่นใหม่ผ่านการปฏิบัติจริงเพื่อลดการยึดติดกับตัวบุคคลและสร้างความมั่นคงให้เครือข่ายในระยะยาว

3. ภาครัฐและเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน ควรที่จะต้องมีการส่งเสริมคลังทรัพยากรและองค์ความรู้ร่วมกัน จัดตั้งระบบฐานข้อมูลหรือพื้นที่กลางในการแบ่งปันทรัพยากรและแลกเปลี่ยนทุนทางปัญญาอย่างเป็นระบบเพื่อลดต้นทุนและเพิ่มศักยภาพการแข่งขัน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรที่จะต้องมีการศึกษาเปรียบเทียบเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดอื่นที่มีบริบทต่างออกไป เพื่อพัฒนาเป็นโมเดลการจัดการเครือข่ายที่ครอบคลุมความหลากหลายของพื้นที่

2. ควรที่จะต้องวิจัยและพัฒนาเครื่องมือการประเมินผลกระทบเชิงคุณภาพและทางสังคมที่เหมาะสมกับวิถีชุมชนเพื่อใช้เป็นมาตรฐานใหม่

3. ควรที่จะต้องศึกษาแนวทางการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมดิจิทัลมาใช้ในการบริหารจัดการและขยายตลาดเครือข่าย เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจฐานรากในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

กัญญามน อินหว่าง และคณะ. (2554). *การจัดการวิสาหกิจชุมชน*. พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยพิษณุโลก.

ชฎาพร ไชยศรี. (2552). *กลยุทธ์การพัฒนากลุ่มวิสาหกิจชุมชนแม่บ้านเกษตรกรบ้านผาฆ้อง ตำบลห้วยส้ม อำเภอภูกระดึง จังหวัดเลย* (วิทยานิพนธ์ศิลปะศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการและการประเมินโครงการ). เลย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.

ชนพงษ์ อาภรณ์พิศาล. (2560). การศึกษาปัจจัยการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนในภาคกลางของประเทศไทย. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 6(2), 657–664.

ทศพร แก้วขวัญไกร. (2560). ทางรอดเศรษฐกิจด้วยแนวทางวิสาหกิจชุมชน. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์*, 9(2), 33–50.

สรรเสริญ วงศ์ชอุ่ม. (2554). *การวางแผนพัฒนาประเทศ*. กรุงเทพฯ: ศูนย์การพิมพ์เพชรรุ่ง.

สำนักงานเกษตรจังหวัดพิษณุโลก. (2554). *รายงานข้อมูล วิสาหกิจชุมชน จังหวัดพิษณุโลก*. พิษณุโลก: สำนักงานเกษตรจังหวัดพิษณุโลก.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 .พ.ศ. 2560 – 2564*. กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.

อังกาบ บุญสูง. (2554). การศึกษาแนวทางการสร้างเครือข่ายกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผ้าทอพื้นเมือง จังหวัดอุตรดิตถ์. *วารสารวิชาการศิลปะสถาปัตยกรรมศาสตร์มหาวิทยาลัยนเรศวร*, 2(1), 63-73.

อิราวัฒน์ ชมระกา . (2550). การจัดการเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนพึ่งตนเองของกลุ่มผลิตภัณฑ์ ผ้าทอในเขตภาคเหนือตอนบนของไทย. *Journal of Community Development Research*, 1(2), 55-78.

บทบาทเชิงกลยุทธ์ของฝ่ายทรัพยากรมนุษย์ในการบริหารความหลากหลายระหว่างรุ่นในองค์กรภาครัฐจังหวัดสงขลา*

THE STRATEGIC ROLE OF HUMAN RESOURCE MANAGEMENT IN MANAGING GENERATIONAL DIVERSITY IN PUBLIC SECTOR ORGANIZATIONS IN SONGKHLA PROVINCE

นันท์นภัส ทรงเดชะ
Nunnapat Songdecha
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย
Rajamangala University of Technology Srivijaya
Corresponding Author E-mail: nunnapat.s@rmutsv.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาการรับรู้และความเข้าใจของฝ่ายทรัพยากรมนุษย์ต่อความหลากหลายระหว่างรุ่นในองค์กรภาครัฐจังหวัดสงขลา 2. วิเคราะห์บทบาทเชิงกลยุทธ์ของฝ่ายทรัพยากรมนุษย์ในการกำหนดทิศทางและกรอบนโยบายด้านการบริหารความหลากหลายระหว่างรุ่น และ 3. สำรวจแนวปฏิบัติ กลไก และเครื่องมือที่ใช้ในการจัดการความหลากหลายระหว่างรุ่นในระดับการปฏิบัติงาน การวิจัยใช้ระเบียบวิธีเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 12 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาแบบธีม และตรวจสอบความน่าเชื่อถือด้วยวิธีสามเส้า

ผลการวิจัยพบว่า 1. ฝ่ายทรัพยากรมนุษย์รับรู้ความแตกต่างระหว่างรุ่นในด้านค่านิยม รูปแบบการสื่อสาร และความคาดหวังในอาชีพ โดยความเข้าใจส่วนใหญ่เกิดจากประสบการณ์มากกว่ากรอบทฤษฎี 2. บทบาทเชิงกลยุทธ์ของฝ่ายทรัพยากรมนุษย์ยังถูกจำกัดด้วยโครงสร้างระบบราชการ ทำให้มีบทบาทเด่นในระดับปฏิบัติการมากกว่าการกำหนดนโยบาย และ 3. การจัดการความหลากหลายระหว่างรุ่นดำเนินผ่านกลไกไม่เป็นทางการและการปรับใช้เครื่องมือที่มีอยู่ มากกว่าการกำหนดเป็นนโยบายเฉพาะด้าน ผลการศึกษาสะท้อนให้เห็นว่า การบริหารความหลากหลายระหว่างรุ่นในองค์กรภาครัฐขึ้นอยู่กับความยืดหยุ่นขององค์กรและการสนับสนุนเชิงโครงสร้าง เพื่อส่งเสริมความร่วมมือระหว่างรุ่นอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: บทบาทเชิงกลยุทธ์; การบริหารทรัพยากรมนุษย์; ความหลากหลายระหว่างรุ่น; องค์กรภาครัฐ

---

*Received February 18, 2026; Revised March 26, 2026; Accepted April 6, 2026

Abstract

Objectives of this research article were: 1. To examine HR practitioners' perceptions and understanding of generational diversity in public sector organizations in Songkhla Province, 2. To analyze the strategic role of HR in shaping policy directions for managing generational diversity in public sector organizations in Songkhla Province, and 3. To explore practices and mechanisms for managing generational diversity. Data were collected through in-depth interviews with 12 key informants and analyzed using thematic analysis with triangulation.

The findings revealed that: 1. HR practitioners recognized generational differences in values, communication styles, and career expectations, with understanding primarily based on experience rather than theory; 2. The strategic role of HR was constrained by bureaucratic structures, limiting its influence at the policy level; and 3. Generational diversity management was implemented mainly through informal mechanisms and adaptation of existing practices. The study suggested that effective generational diversity management depended on organizational flexibility and structural support to enhance sustainable collaboration across generations.

Keywords: Strategic Role; Human Resource Management; Generational Diversity; Public Sector Organizations

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรแรงงานในองค์กรร่วมสมัยทำให้บุคลากรจากหลายช่วงวัยปฏิบัติงานร่วมกันมากขึ้น ซึ่งสะท้อนให้เห็นการเพิ่มขึ้นของความหลากหลายระหว่างรุ่น (Generational Diversity) ในบริบทการจัดการทรัพยากรมนุษย์ แนวคิดเรื่อง "รุ่น" มีรากฐานจาก Mannheim (1952) ซึ่งเสนอว่า บริบททางสังคมและประวัติศาสตร์ที่บุคคลเผชิญร่วมกันมีอิทธิพลต่อกรอบความคิด ค่านิยม และพฤติกรรมในที่ทำงาน งานวิจัยสากลได้ศึกษาความแตกต่างระหว่างรุ่นในประเด็นค่านิยมและผลกระทบที่มีต่อการจัดการทรัพยากรมนุษย์ (Parry & Urwin, 2011; Twenge, 2010; Costanza et al., 2012) ซึ่งยังคงเป็นหัวข้อที่ต้องการการศึกษาเชิงบริบทเพิ่มเติม

ในบริบทประเทศไทย งานวิจัยเกี่ยวกับความแตกต่างระหว่างรุ่นในที่ทำงานได้มีการศึกษาในบางมิติ เช่น การเปรียบเทียบการรับรู้คุณลักษณะของคนรุ่นวาย (Generation Y) และรุ่นอื่น ๆ ในองค์กร ซึ่งแสดงให้เห็นช่องว่างด้านการรับรู้และแรงจูงใจการทำงานระหว่างกลุ่มรุ่นต่าง ๆ (พัชรา โพธิ์ไพฑูรย์ และคณะ, 2559) และการศึกษาผลของการจัดการความหลากหลายระหว่างรุ่นต่อความผูกพันของพนักงานที่พบว่า การจัดการด้านนี้สามารถส่งผลเชิงบวกต่อแรงงานในบริบทไทยได้ (Smithikrai & Chodpiphikul, 2021) อย่างไรก็ตาม งานวิจัยในไทยส่วนใหญ่ยังมุ่งศึกษาผลจากมุมมองของพนักงานเป็นหลัก โดยยังมีช่องว่างในการสำรวจมุมมองของฝ่ายทรัพยากรมนุษย์ในฐานะผู้กำหนดนโยบายและแนวปฏิบัติ

แนวคิดการบริหารทรัพยากรมนุษย์เชิงกลยุทธ์ (Strategic Human Resource Management) ชี้ว่า ฝ่ายทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource: HR) ควรเป็นพันธมิตรเชิงกลยุทธ์ (Strategic Partner) และตัวขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลง (Change Agent) ขององค์กร ไม่จำกัดอยู่เพียงงานธุรการหรือการดำเนินงานประจำ (Ulrich, 1997; Ulrich & Brockbank, 2005) แต่สามารถเชื่อมโยงการพัฒนาบุคลากรกับเป้าหมายองค์กรในระยะยาวได้ อย่างไรก็ตาม ยังมีงานศึกษาจำนวนจำกัดที่วิเคราะห์บทบาทเชิงกลยุทธ์ของฝ่ายทรัพยากรมนุษย์ต่อการบริหารความหลากหลายระหว่างรุ่นในบริบทขององค์กรภาครัฐในประเทศไทย

ในบริบทขององค์กรภาครัฐในจังหวัดสงขลา การบริหารทรัพยากรมนุษย์ยังเผชิญกับความท้าทายหลายประการ เช่น ความแตกต่างของบุคลากรระหว่างช่วงวัย การปรับตัวต่อเทคโนโลยี และข้อจำกัดของระบบราชการที่มีลำดับขั้นและกฎระเบียบชัดเจน ส่งผลให้การบริหารความหลากหลายระหว่างรุ่นยังไม่สามารถดำเนินการในเชิงนโยบายได้อย่างเต็มที่ ประเด็นดังกล่าวจึงสะท้อนถึงความจำเป็นในการศึกษาบทบาทของฝ่ายทรัพยากรมนุษย์ในบริบทพื้นที่ เพื่อทำความเข้าใจข้อจำกัดและแนวทางการพัฒนาอย่างเหมาะสม

จากบริบทและช่องว่างขององค์ความรู้ดังกล่าว การวิจัยนี้จึงมีความจำเป็นในการศึกษาบทบาทเชิงกลยุทธ์ของฝ่ายทรัพยากรมนุษย์ในการบริหารความหลากหลายระหว่างรุ่นในองค์กรภาครัฐจังหวัดสงขลา เพื่อทำความเข้าใจทั้งในมิติการรับรู้ ข้อจำกัดเชิงโครงสร้าง และแนวปฏิบัติที่เกิดขึ้นจริง อันจะนำไปสู่การพัฒนาแนวทางการบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่เหมาะสมกับบริบทองค์กรภาครัฐในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการรับรู้และความเข้าใจของฝ่ายทรัพยากรมนุษย์ต่อความหลากหลายระหว่างรุ่นในองค์กรภาครัฐจังหวัดสงขลา

2. เพื่อวิเคราะห์บทบาทเชิงกลยุทธ์ของฝ่ายทรัพยากรมนุษย์ในการกำหนดทิศทางและกรอบนโยบายด้านการบริหารความหลากหลายระหว่างรุ่น

3. เพื่อสำรวจแนวปฏิบัติ กลไก และเครื่องมือที่ฝ่ายทรัพยากรมนุษย์ใช้ในการจัดการความแตกต่างระหว่างรุ่นในระดับการปฏิบัติงาน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้แนวทางกรณีศึกษาเชิงพรรณนา (Qualitative Case Study) เพื่อศึกษาบทบาทเชิงกลยุทธ์ของฝ่ายทรัพยากรมนุษย์ในการบริหารความหลากหลายระหว่างรุ่นในองค์กรภาครัฐจังหวัดสงขลา การเลือกใช้แนวทางเชิงคุณภาพมีความเหมาะสมกับการศึกษาปรากฏการณ์เชิงบริบทที่ต้องการความเข้าใจเชิงลึกจากมุมมองของผู้ปฏิบัติงาน และเน้นการตีความความหมายของประสบการณ์ในบริบทจริงขององค์กร (Creswell & Poth, 2018; Merriam & Tisdell, 2016)

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ได้แก่ เจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในหน่วยงานภาครัฐ โดยกำหนดคุณสมบัติว่าต้องมีประสบการณ์ทำงานด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์ไม่น้อยกว่า 3 ปี และมีบทบาทเกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบายหรือการบริหารบุคลากรต่างช่วงวัย การคัดเลือกใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อให้ได้ผู้ให้ข้อมูลที่มีความรู้และประสบการณ์เฉพาะด้านที่เกี่ยวข้องกับประเด็นการวิจัย (Merriam & Tisdell, 2016) จำนวนผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้น 12 คน ซึ่งเพียงพอต่อการบรรลุความอิ่มตัวของข้อมูล (Data Saturation) ตามหลักการของงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Guest et al., 2006)

2.2 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัยครั้งนี้มีจำนวนทั้งสิ้น 12 คน โดยทั้งหมดเป็นเจ้าหน้าที่ ที่ปฏิบัติงานด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในหน่วยงานภาครัฐ แบ่งตามตำแหน่งออกเป็นนักทรัพยากรบุคคลระดับชำนาญการ จำนวน 6 คน นักทรัพยากรบุคคลระดับปฏิบัติการ จำนวน 4 คน และเจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไปที่รับผิดชอบงานด้านบุคคล

จำนวน 2 คน ในด้านเพศ พบว่า มีเพศหญิง 6 คน และเพศชาย 6 คน ช่วงอายุของผู้ให้ข้อมูลอยู่ระหว่าง 31–47 ปี โดยมีประสบการณ์ทำงานระหว่าง 4–18 ปี ทั้งนี้พบว่าผู้ให้ข้อมูลบางรายแม้อยู่ในระดับปฏิบัติการหรือสายงานบริหารทั่วไป แต่มีประสบการณ์ทำงานด้านทรัพยากรมนุษย์ยาวนาน สะท้อนถึงความหลากหลายของเส้นทางความก้าวหน้าในสายงานภาครัฐ ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลหลัก

ตำแหน่งผู้ให้ข้อมูลหลัก	เพศ	อายุ (ปี)	ระยะเวลาปฏิบัติงาน (ปี)
นักทรัพยากรบุคคลชำนาญการ	หญิง	47	18
นักทรัพยากรบุคคลชำนาญการ	ชาย	38	11
นักทรัพยากรบุคคลชำนาญการ	หญิง	41	13
นักทรัพยากรบุคคลชำนาญการ	ชาย	36	9
นักทรัพยากรบุคคลชำนาญการ	หญิง	43	14
นักทรัพยากรบุคคลชำนาญการ	ชาย	34	8
นักทรัพยากรบุคคลปฏิบัติการ	หญิง	33	6
นักทรัพยากรบุคคลปฏิบัติการ	ชาย	37	9
นักทรัพยากรบุคคลปฏิบัติการ	หญิง	31	5
นักทรัพยากรบุคคลปฏิบัติการ	ชาย	35	6
เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป	หญิง	39	12
เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป	ชาย	32	4

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ซึ่งพัฒนาจากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับความหลากหลายระหว่างรุ่นและการบริหารทรัพยากรมนุษย์เชิงกลยุทธ์ การสัมภาษณ์ลักษณะดังกล่าวเปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลอธิบายประสบการณ์และมุมมองได้อย่างยืดหยุ่น ขณะเดียวกันยังคงกรอบคำถามให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย (Seidman, 2013)

แบบสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ 1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล 2. การรับรู้และความเข้าใจของฝ่ายทรัพยากรมนุษย์ต่อความหลากหลายระหว่างรุ่นในองค์กร 3. บทบาทเชิงกลยุทธ์ของฝ่ายทรัพยากรมนุษย์ในการกำหนดทิศทางและกรอบนโยบายด้านการบริหารความหลากหลายระหว่างรุ่น และ 4. แนวปฏิบัติ กลไก และเครื่องมือที่ฝ่ายทรัพยากรมนุษย์ใช้ในการจัดการความแตกต่างระหว่างรุ่นในระดับการปฏิบัติงาน

แบบสัมภาษณ์ผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์ จำนวน 3 ท่าน และปรับปรุงก่อนทดลองใช้กับกลุ่มที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลจริง เพื่อเสริมสร้างความเหมาะสมและความน่าเชื่อถือของเครื่องมือก่อนการเก็บข้อมูลภาคสนาม

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลดำเนินการโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบเผชิญหน้าหรือผ่านระบบออนไลน์ตามความสะดวกของผู้ให้ข้อมูล โดยใช้เวลาครั้งละประมาณ 45–60 นาที ก่อนเริ่มการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยชี้แจงวัตถุประสงค์ ขั้นตอนการดำเนินการ และขอความยินยอมในการเข้าร่วมการวิจัย พร้อมทั้งรับรองการรักษาความลับและการไม่เปิดเผยตัวตน ข้อมูลที่ได้ถูกบันทึกเสียงและถอดความแบบคำต่อคำเพื่อความถูกต้องครบถ้วน เพื่อเสริมสร้างความน่าเชื่อถือของงานวิจัย ผู้วิจัยดำเนินการตามหลักความน่าเชื่อถือของงานวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ ความน่าเชื่อถือ ความคงเส้นคงวา และความสามารถในการถ่ายโอนผลการวิจัย โดยใช้การตรวจสอบโดยผู้ให้ข้อมูล (Member Checking) และการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) (Lincoln & Guba, 1985)

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงธีม (Thematic Analysis) โดยดำเนินการตามขั้นตอนของการวิเคราะห์เชิงธีม ได้แก่ การอ่านข้อมูลทั้งหมดเพื่อทำความเข้าใจภาพรวม การกำหนดรหัสจากข้อความสำคัญ การจัดกลุ่มรหัสเพื่อพัฒนาเป็นประเด็นหลัก การตรวจสอบความสอดคล้องของธีม และการสังเคราะห์ผลการวิเคราะห์เชื่อมโยงกับกรอบแนวคิดการวิจัย (Braun & Clarke, 2006) กระบวนการดังกล่าวมุ่งเน้นการตีความอย่างเป็นระบบ และสะท้อนความหมายจากมุมมองของผู้ให้ข้อมูลในบริบทองค์กรภาครัฐเป็นสำคัญ

ผลการวิจัย

1. การรับรู้และความเข้าใจของฝ่ายทรัพยากรมนุษย์ต่อความหลากหลายระหว่างรุ่นในองค์กรภาครัฐจังหวัดสงขลา

ความแตกต่างเชิงค่านิยมและทัศนคติในการทำงาน ผลการวิจัยพบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่รับรู้ความแตกต่างระหว่างรุ่นผ่านมิติค่านิยมในการทำงาน โดยเฉพาะประเด็นความก้าวหน้าในอาชีพ ความมั่นคงในการทำงาน และความสมดุลระหว่างชีวิตกับการทำงาน (Work–Life Balance) นักทรัพยากรบุคคลปฏิบัติการรายหนึ่งกล่าวว่า “คนรุ่นใหม่จะให้ความสำคัญกับ ความสมดุลระหว่างชีวิตกับการทำงาน มากกว่า บางทีถ้างานเกินเวลาเขาจะตั้งคำถาม แต่รุ่นพี่จะมองว่าเป็นหน้าที่” ขณะที่นักทรัพยากรบุคคลชำนาญการรายหนึ่งสะท้อนว่า “รุ่นที่ทำงานมานานจะให้ความสำคัญกับความมั่นคงและระเบียบ ส่วนรุ่นใหม่จะมองเรื่องความคล่องตัวมากกว่า”

จากการวิเคราะห์พบว่า ความแตกต่างดังกล่าวเป็นความแตกต่างเชิงมุมมองที่สามารถบริหารจัดการได้ภายใต้กระบวนการสื่อสารที่เหมาะสม อย่างไรก็ตาม หากขาดความเข้าใจร่วมกัน อาจนำไปสู่การตีความพฤติกรรมของกันและกันในเชิงลบได้

ความแตกต่างด้านรูปแบบการสื่อสารและการใช้เทคโนโลยี ผู้ให้ข้อมูลระบุว่า บุคลากรรุ่นอาวุโสคุ้นชินกับช่องทางที่เป็นทางการ เช่น หนังสือราชการหรือการประชุมตามลำดับขั้น ขณะที่บุคลากรรุ่นใหม่ให้ความสำคัญกับความรวดเร็วและความยืดหยุ่นของช่องทางดิจิทัล นักทรัพยากรบุคคลปฏิบัติการรายหนึ่งกล่าวว่า “บางครั้งหนังสือราชการอย่างเดียวไม่พอ ต้องมีไลน์กลุ่มหรือสื่อออนไลน์ควบคู่ไปด้วย เพราะสะดวกและรวดเร็ว”

จากการวิเคราะห์พบว่า ฝ่ายทรัพยากรมนุษย์จำเป็นต้องปรับรูปแบบการสื่อสารให้มีความหลากหลายและยืดหยุ่น เพื่อรองรับลักษณะการทำงานที่หลากหลายของบุคลากรต่างช่วงวัย

การมองความหลากหลายระหว่างรุ่นในฐานะโอกาส แม้จะรับรู้ถึงความแตกต่าง ผู้ให้ข้อมูลหลายรายมองว่าความหลากหลายระหว่างรุ่นเป็นทรัพยากรที่สามารถสร้างคุณค่าให้กับองค์กรได้ หากมีการบริหารจัดการที่เหมาะสม เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไปรายหนึ่งกล่าวว่า “ถ้าจัดการดี ๆ รุ่นพี่มีประสบการณ์ รุ่นน้องมีไอเดียใหม่ มันก็จะเสริมกันได้”

โดยสรุป การรับรู้ของฝ่ายทรัพยากรมนุษย์มีลักษณะเชิงประสบการณ์และยืดหยุ่นตามบริบท แม้ยังไม่พัฒนาเป็นกรอบเชิงทฤษฎีอย่างเป็นระบบ แต่ถือเป็นจุดตั้งต้นสำคัญของกระบวนการบริหารจัดการ

2. บทบาทเชิงกลยุทธ์ของฝ่ายทรัพยากรมนุษย์ในการกำหนดทิศทางและกรอบนโยบายด้านการบริหารความหลากหลายระหว่างรุ่น

บทบาทในการเสนอแนวทางพัฒนาองค์กร ผลการวิจัยพบว่า ฝ่ายทรัพยากรมนุษย์มีบทบาทในการเสนอแนวทางและออกแบบกิจกรรมที่ส่งเสริมความเข้าใจระหว่างรุ่น แม้ยังไม่ถึงระดับการกำหนดนโยบายเชิงระบบ นักทรัพยากรบุคคลชำนาญการรายหนึ่งกล่าวว่า “เวลาออกแบบกิจกรรม เราจะพยายามให้คนหลายวัยทำงานร่วมกัน จะได้เรียนรู้กันเอง” ขณะที่อีกรายระบุว่า “เรามองว่า HR ต้องเป็นตัวกลางเชื่อมคนแต่ละช่วงวัย”

ข้อค้นพบดังกล่าวสะท้อนบทบาทของฝ่ายทรัพยากรมนุษย์ในฐานะผู้ประสานและผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) ในการสร้างพื้นที่ปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรต่างช่วงวัย อย่างไรก็ตาม บทบาทนี้ยังคงอยู่ในระดับการดำเนินกิจกรรม มากกว่าการกำหนดกรอบนโยบายเชิงกลยุทธ์ด้านการบริหารความหลากหลายระหว่างรุ่นอย่างชัดเจน

ข้อจำกัดเชิงโครงสร้างและระบบราชการ ผู้ให้ข้อมูลสะท้อนอย่างสอดคล้องกันว่าโครงสร้างระบบราชการและข้อกำหนดจากส่วนกลางเป็นปัจจัยสำคัญที่จำกัดความคล่องตัวของฝ่ายทรัพยากรมนุษย์ นักทรัพยากรบุคคลชำนาญการรายหนึ่งกล่าวว่า

“บางอย่างเราอยากปรับให้เหมาะกับบริบทพื้นที่ แต่ต้องยึดตามระเบียบกลาง” ขณะที่นักทรัพยากรบุคคลปฏิบัติการรายหนึ่งระบุว่า “HR มีบทบาทเชิงกลยุทธ์ได้ระดับหนึ่ง แต่สุดท้ายต้องอยู่ในกรอบนโยบายใหญ่”

จากการวิเคราะห์เชิงลึก พบว่า บทบาทเชิงกลยุทธ์ของฝ่ายทรัพยากรมนุษย์มิได้ขึ้นอยู่กับระดับความรู้หรือความตระหนักเพียงอย่างเดียว หากแต่ถูกกำหนดโดยเงื่อนไขเชิงสถาบัน (Institutional Constraints) ที่จำกัดอำนาจการตัดสินใจและความยืดหยุ่นในการกำหนดนโยบายเฉพาะด้าน

3. แนวปฏิบัติ กลไก และเครื่องมือที่ฝ่ายทรัพยากรมนุษย์ใช้ในการจัดการความแตกต่างระหว่างรุ่นในระดับการปฏิบัติงาน

การใช้กลไกไม่เป็นทางการ (Informal Mechanisms) ผลการวิจัยพบว่า องค์กรส่วนใหญ่ใช้แนวทางไม่เป็นทางการในการจัดการความแตกต่างระหว่างรุ่น เช่น ระบบพี่เลี้ยง การปรึกษาหารือแบบไม่เป็นทางการ และการสื่อสารแบบเปิด เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไปรายหนึ่งกล่าวว่า “เราจะไม่ได้ตั้งเป็นโครงการชัดเจน แต่จะให้รุ่นพี่ช่วยดูแลรุ่นน้องโดยธรรมชาติ และถ้ามีปัญหา เราจะเรียกคุยกันตรง ๆ มากกว่าปล่อยให้สะสม”

ข้อค้นพบดังกล่าวสะท้อนว่า วัฒนธรรมองค์กรทำหน้าที่เป็นกลไกสำคัญในการลดช่องว่างระหว่างรุ่น แม้จะไม่มีนโยบายหรือโครงการที่กำหนดไว้อย่างเป็นทางการ กลไกเหล่านี้ช่วยสร้างความเข้าใจร่วมและลดความตึงเครียดในระดับปฏิบัติการ

การปรับเครื่องมือ HR ที่มีอยู่ ฝ่ายทรัพยากรมนุษย์ไม่มีเครื่องมือเฉพาะด้านการบริหารความหลากหลายระหว่างรุ่นโดยตรง แต่มีการปรับใช้เครื่องมือที่มีอยู่ เช่น การฝึกอบรมและการประเมินผล ให้สอดคล้องกับลักษณะและความต้องการของบุคลากรแต่ละช่วงวัย นักทรัพยากรบุคคลปฏิบัติการรายหนึ่งกล่าวว่า “เวลาออกแบบอบรม เราจะดูว่าหลายวัยต้องการอะไร ไม่ได้จัดแบบเดียวกันทั้งหมด”

แนวทางดังกล่าวสะท้อนการบริหารจัดการที่ยืดหยุ่นและอิงบริบท มากกว่าการกำหนดนโยบายเฉพาะด้านอย่างเป็นระบบ

จากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยวิธีการวิเคราะห์เชิงธีม (Thematic Analysis) ผู้วิจัยสามารถสังเคราะห์ประเด็นหลักที่สะท้อนบทบาทเชิงกลยุทธ์ของฝ่ายทรัพยากรมนุษย์ในการบริหารความหลากหลายระหว่างรุ่นในองค์กรภาครัฐจังหวัดสงขลาได้ 3 ประเด็นสำคัญ ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 สรุปประเด็นเชิงธีม (Thematic Summary)

ประเด็นหลัก	ประเด็นย่อย	สาระสำคัญจากผู้ให้ข้อมูล	ความเชื่อมโยงเชิงทฤษฎี	นัยเชิงกลยุทธ์
1. การรับรู้และความเข้าใจของฝ่ายทรัพยากรมนุษย์ต่อความหลากหลายระหว่างรุ่น	ความแตกต่างด้านค่านิยมการทำงาน / ความคาดหวังต่อความก้าวหน้า / รูปแบบการสื่อสาร	HR ตระหนักถึงความแตกต่างระหว่างรุ่นอย่างชัดเจน แต่ความเข้าใจเกิดจากประสบการณ์ตรงมากกว่ากรอบทฤษฎี	แนวคิดรุ่นกับบริบททางสังคมและข้อวิพากษ์การแยกปัจจัยรุ่นออกจากช่วงวัย	การรับรู้เป็นจุดตั้งต้นสำคัญ แต่ยังไม่พัฒนาเป็นองค์ความรู้เชิงระบบ
2. ขอบเขตบทบาทและอำนาจเชิงโครงสร้างของฝ่ายทรัพยากรมนุษย์	บทบาทประสานความสัมพันธ์ / การลดความตึงเครียด / ข้อจำกัดเชิงนโยบาย	HR มีบทบาทเด่นในระดับปฏิบัติการ แต่ยังไม่สามารถกำหนดนโยบายเชิงระบบได้เต็มที่	กรอบบทบาท HR เชิงกลยุทธ์	การยกระดับบทบาทต้องอาศัยการปรับเงื่อนไขเชิงโครงสร้าง
3. แนวปฏิบัติ กลไก และเครื่องมือในการจัดการความแตกต่างระหว่างรุ่น	ระบบพี่เลี้ยง / พื้นที่สนทนา / การปรับกิจกรรมพัฒนา	การจัดการเกิดผ่านกลไกไม่เป็นทางการและการปรับตัวเฉพาะสถานการณ์	แนวคิดการบริหารทรัพยากรมนุษย์เชิงกลยุทธ์ (Strategic Human Resource Management: SHRM)	ควรพัฒนาไปสู่ระบบการบริหารระยะยาวที่เชื่อมโยงยุทธศาสตร์องค์กร

โดยสรุป ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า การจัดการความแตกต่างระหว่างรุ่นในองค์กรภาครัฐจังหวัดสงขลาดำเนินการผ่านกลไกเชิงปฏิบัติการและการปรับตัวตามสถานการณ์เป็นหลัก ภายใต้ข้อจำกัดเชิงโครงสร้างของระบบราชการ โดยฝ่ายทรัพยากรมนุษย์มีบทบาทสำคัญในฐานะผู้ประสานความเข้าใจและสนับสนุนการทำงานร่วมกันระหว่างบุคลากรต่างช่วงวัย

อภิปรายผลการวิจัย

1. การรับรู้และความเข้าใจของฝ่ายทรัพยากรมนุษย์เกี่ยวกับความหลากหลายระหว่างรุ่น ผลการวิจัยสะท้อนว่า ฝ่ายทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรภาครัฐจังหวัดสงขลามีการรับรู้ความแตกต่างระหว่างรุ่นอย่างชัดเจน โดยเฉพาะในมิติของค่านิยมในการทำงาน ความคาดหวังต่อความก้าวหน้า และรูปแบบการสื่อสาร อย่างไรก็ตาม ความเข้าใจดังกล่าวเกิดจากประสบการณ์ปฏิบัติงานและการปฏิสัมพันธ์ในบริบทองค์กร มากกว่าการยึดโยงกับกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎีโดยตรง

ข้อค้นพบนี้สามารถอธิบายได้ผ่านแนวคิด “สำนึกร่วมของรุ่น” (Generational Consciousness) ของ Mannheim (1952) ที่ชี้ว่า บริบททางสังคมร่วมกันมีอิทธิพลต่อกรอบคิดของคนแต่ละรุ่น ขณะเดียวกัน ผลการวิจัยมิได้สนับสนุนแนวคิดรุ่นนิยมแบบตายตัว หากแต่สะท้อนลักษณะการทำความเข้าใจเชิงบริบท ซึ่งสอดคล้องกับข้อวิพากษ์ของ Parry & Urwin (2011) ที่เสนอให้ระมัดระวังการเหมารวมความแตกต่างเชิงรุ่น

ดังนั้น การรับรู้ของฝ่ายทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource: HR) ในบริบทองค์กรภาครัฐจึงมีลักษณะเป็น “การเรียนรู้เชิงสถานการณ์” มากกว่าการอธิบายเชิงทฤษฎีแบบสากล ซึ่งสอดคล้องกับ Parry & Urwin (2011) ที่เสนอให้ระมัดระวังการอธิบายความแตกต่างระหว่างรุ่นในลักษณะทั่วไป นอกจากนี้ ผลการศึกษายังสอดคล้องกับ Costanza et al. (2012) ที่พบว่า ความแตกต่างระหว่างรุ่นมีความสัมพันธ์กับค่านิยมและพฤติกรรมการทำงานของบุคลากร

2. บทบาทเชิงกลยุทธ์ของฝ่ายทรัพยากรมนุษย์ในการออกแบบนโยบายและแนวปฏิบัติ ผลการวิจัยพบว่า ฝ่ายทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource: HR) มีบทบาทเด่นในฐานะผู้ประสานความเข้าใจและสนับสนุนความร่วมมือระหว่างบุคลากรต่างช่วงวัย อย่างไรก็ตาม บทบาทดังกล่าวยังจำกัดอยู่ในระดับการดำเนินกิจกรรมและการแก้ไขปัญหาเชิงปฏิบัติ มากกว่าการกำหนดกรอบนโยบายเชิงระบบ

เมื่อพิจารณาผ่านกรอบบทบาท HR ของ Ulrich (1997, 2007) จะเห็นว่า HR ในบริบทนี้ทำหน้าที่เป็นผู้แทนพนักงาน (Employee Champion) และผู้เชี่ยวชาญด้านงานบริหาร (Administrative Expert) อย่างชัดเจน แต่ยังไม่สามารถขยายบทบาทสู่พันธมิตรเชิงกลยุทธ์ (Strategic Partner) ได้อย่างเต็มรูปแบบ เนื่องจากข้อจำกัดของโครงสร้างการบริหารแบบรวมศูนย์ของระบบราชการ

ข้อค้นพบนี้สะท้อนให้เห็นว่า บทบาทเชิงกลยุทธ์ของ HR มิได้ขึ้นอยู่กับระดับความตระหนักรู้เพียงอย่างเดียว หากแต่ถูกกำหนดโดยเงื่อนไขเชิงสถาบันที่จำกัดอำนาจในการกำหนดนโยบายระดับพื้นที่ สอดคล้องกับการศึกษาของ Ulrich & Brockbank (2005) ที่ชี้ให้เห็นว่า บทบาทเชิงกลยุทธ์ของ HR จำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนจากโครงสร้างองค์กรและผู้บริหารระดับสูง

3. แนวปฏิบัติ กลไก และเครื่องมือในการจัดการความแตกต่างระหว่างรุ่น ผลการวิจัยพบว่า การจัดการความหลากหลายระหว่างรุ่นในองค์กรภาครัฐจังหวัดสงขลาดำเนินไปผ่านกลไกไม่เป็นทางการ (Informal Mechanisms) เช่น ระบบพี่เลี้ยงการเปิดพื้นที่สนทนา และการปรับกิจกรรมพัฒนาให้เหมาะสมกับช่วงวัย ซึ่งสะท้อนการปรับตัวตามบริบทขององค์กร

เมื่อพิจารณาภายใต้กรอบการบริหารทรัพยากรมนุษย์เชิงกลยุทธ์ (Strategic Human Resource Management) ของ Wright & McMahan (1992) จะเห็นว่า การขาดการกำหนดนโยบายเชิงระบบทำให้การบริหารความหลากหลายระหว่างรุ่นยังไม่ถูกพัฒนาเป็นระบบทรัพยากรมนุษย์ (HR System) ที่เชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์องค์กรอย่างชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับ Wright & McMahan (1992)

ดังนั้น แม้แนวปฏิบัติที่มีอยู่จะช่วยลดความตึงเครียดในระดับปฏิบัติการ แต่ยังไม่เพียงพอสำหรับการสร้างความยั่งยืนเชิงกลยุทธ์ในระยะยาว สอดคล้องกับ Wright & McMahan (1992) ที่เสนอว่า การบริหารทรัพยากรมนุษย์จะมีประสิทธิผลสูงสุดเมื่อถูกพัฒนาเป็นระบบที่เชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์องค์กร

องค์ความรู้จากการวิจัย

1. การรับรู้และความเข้าใจของฝ่ายทรัพยากรมนุษย์เกี่ยวกับความหลากหลายระหว่างรุ่น งานวิจัยนี้ชี้ให้เห็นฝ่ายทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรภาครัฐมีการรับรู้ความแตกต่างระหว่างรุ่นอย่างชัดเจน โดยเฉพาะในด้านค่านิยมการทำงาน ความคาดหวังต่อความก้าวหน้า และรูปแบบการสื่อสาร อย่างไรก็ตาม ความเข้าใจดังกล่าวเกิดจากประสบการณ์การปฏิบัติงานและปฏิสัมพันธ์ในบริบทองค์กร มากกว่าการอ้างอิงกรอบทฤษฎีเชิงรุ่นโดยตรง

ข้อค้นพบนี้สามารถอธิบายผ่านแนวคิดของ Mannheim (1952) ที่เสนอว่า (Generational Consciousness) ก่อตัวจากบริบททางสังคมและประสบการณ์ร่วมของแต่ละช่วงเวลา ขณะเดียวกัน ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับข้อวิพากษ์ของ Parry & Urwin (2011) ที่เสนอให้ระมัดระวังการเหมารวมความแตกต่างเชิงรุ่น และพิจารณาปัจจัยช่วงวัยและประสบการณ์ประกอบกัน

องค์ความรู้สำคัญที่ได้ในมิตินี้ คือ การรับรู้เรื่องความหลากหลายระหว่างรุ่นในองค์กรภาครัฐไทยมีลักษณะ “ยืดหยุ่นตามบริบท” มากกว่าการยึดโยงกับกรอบรุ่นนิยมแบบตายตัว สะท้อนการทำความเข้าใจเชิงสถานการณ์ (Situated Understanding) มากกว่าการจัดประเภทเชิงทฤษฎี

2. บทบาทเชิงกลยุทธ์ของฝ่ายทรัพยากรมนุษย์ในการออกแบบนโยบายและแนวปฏิบัติ ผลการวิจัยสะท้อนว่า HR มีบทบาทสำคัญในการประสานความสัมพันธ์ ลดความตึงเครียด และสนับสนุนการทำงานร่วมกันของบุคลากรต่างช่วงวัย อย่างไรก็ตาม บทบาทดังกล่าวยังคงอยู่ในระดับสนับสนุนเชิงปฏิบัติ มากกว่าการกำหนดกรอบนโยบายเชิงระบบ

เมื่อวิเคราะห์ผ่านกรอบบทบาท HR ของ Ulrich พบว่า HR ในบริบทนี้ทำหน้าที่ด้าน Employee Champion และ Administrative Expert ได้ชัดเจน แต่ยังไม่สามารถพัฒนาไปสู่บทบาท Strategic Partner อย่างเต็มรูปแบบ เนื่องจากข้อจำกัดของโครงสร้างการบริหารแบบรวมศูนย์ในระบบราชการ

องค์ความรู้ที่ได้จึงชี้ให้เห็นว่า บทบาทเชิงกลยุทธ์ของ HR ในองค์กรภาครัฐไม่ได้ขึ้นอยู่กับศักยภาพของบุคลากรเพียงอย่างเดียว หากแต่ถูกกำหนดโดยเงื่อนไขเชิงสถาบัน (Institutional Constraints) ที่จำกัดอำนาจในการกำหนดนโยบายระดับพื้นที่ และช่วยขยายการประยุกต์ใช้ทฤษฎีบทบาท HR ไปยังบริบทภาครัฐที่มีข้อจำกัดเชิงโครงสร้างสูง

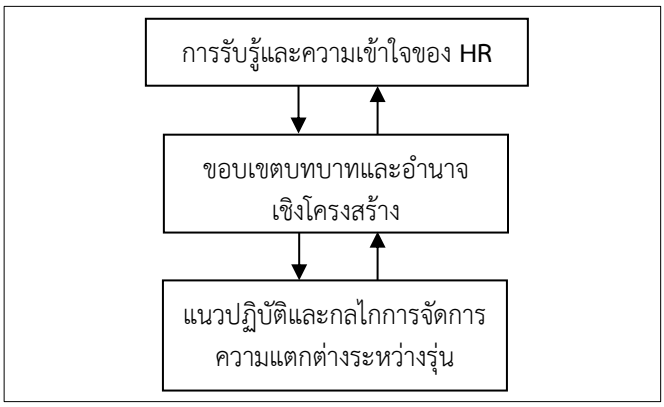
3. แนวปฏิบัติ กลไก และเครื่องมือในการจัดการความแตกต่างระหว่างรุ่น องค์กรใช้แนวทางไม่เป็นทางการเป็นหลัก เช่น ระบบพี่เลี้ยง การเปิดพื้นที่สนทนา และการปรับกิจกรรมพัฒนาให้เหมาะสมกับช่วงวัย แนวทางเหล่านี้ช่วยเสริมสร้างความเข้าใจและความร่วมมือได้ในระดับหนึ่ง แต่ยังขาดการบูรณาการเชิงนโยบายและการเชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์องค์กร

เมื่อพิจารณาภายใต้กรอบ Strategic Human Resource Management (SHRM) ของ Wright & McMahan จะเห็นว่า การบริหารความหลากหลายระหว่างรุ่นยังไม่ถูกพัฒนาเป็นระบบทรัพยากรมนุษย์เชิงกลยุทธ์ (HR System) ที่เชื่อมโยงกับเป้าหมายองค์กรอย่างเป็นทางการ

องค์ความรู้ในมิตินี้จึงสะท้อนว่า การจัดการความหลากหลายระหว่างรุ่นในองค์กรภาครัฐมีลักษณะ “การปรับตัวเชิงสถานการณ์” การปฏิบัติแบบปรับตัว (Adaptive Practice)มากกว่าการออกแบบเชิงโครงสร้างระยะยาว

โดยภาพรวม การอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ทั้งสามประการ สะท้อนว่า องค์กรภาครัฐมีความตระหนักต่อความหลากหลายระหว่างรุ่นและมีความพยายามจัดการในระดับปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม การพัฒนาไปสู่การบริหารเชิงกลยุทธ์ยังถูกจำกัดด้วยเงื่อนไขเชิงโครงสร้างของระบบราชการ ทำให้บทบาทของฝ่ายทรัพยากรมนุษย์ยังคงอยู่ในระดับการประสานและสนับสนุนมากกว่าการกำหนดทิศทางเชิงนโยบายระดับระบบ

จากข้อค้นพบดังกล่าว ผู้วิจัยได้นำมาสังเคราะห์และพัฒนาเป็นกรอบแนวคิดเชิงอธิบาย เพื่อแสดงความสัมพันธ์ระหว่างมิติด้านการรับรู้ บทบาทภายใต้เงื่อนไขเชิงสถาบัน และแนวปฏิบัติในการจัดการความแตกต่างระหว่างรุ่น ดังแสดงในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 แบบจำลองเชิงแนวคิดการบริหารความหลากหลายระหว่างรุ่นในองค์กรภาครัฐ

โมเดลนี้แสดงความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลระหว่าง 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ 1. การรับรู้และความเข้าใจของฝ่ายทรัพยากรมนุษย์ 2. ข้อจำกัดเชิงโครงสร้างของระบบราชการ และ 3. แนวปฏิบัติในการจัดการความหลากหลายระหว่างรุ่น โดยทั้งสามองค์ประกอบมีปฏิสัมพันธ์กันอย่างต่อเนื่อง และร่วมกันกำหนดรูปแบบการบริหารความหลากหลายระหว่างรุ่นในองค์กรภาครัฐ โดยงานวิจัยนี้เสนอกรอบอธิบายว่า การบริหารความหลากหลายระหว่างรุ่นในองค์กรภาครัฐเป็นกระบวนการเชิงพลวัตที่เริ่มต้นจากการรับรู้และความเข้าใจของฝ่ายทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งถูกกำหนดขอบเขตโดยเงื่อนไขเชิงโครงสร้างของระบบราชการ และส่งผลต่อรูปแบบแนวปฏิบัติในการจัดการความแตกต่างระหว่างรุ่น ความสัมพันธ์ดังกล่าวมิได้เป็นเส้นตรง หากแต่มีลักษณะปฏิสัมพันธ์ต่อเนื่องตามบริบทองค์กร

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ควรพัฒนากรอบนโยบายการบริหารความหลากหลายระหว่างรุ่นในระดับจังหวัด เพื่อกำหนดทิศทางร่วมกันระหว่างหน่วยงาน มิใช่ปล่อยให้แต่ละองค์กรดำเนินการแบบแยกส่วน

2. ปรับบทบาท HR ให้มีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผนยุทธศาสตร์มากขึ้น โดยกำหนดกลไกให้ HR เข้าร่วมในคณะกรรมการกำหนดนโยบาย

3. พัฒนาระบบพัฒนาศักยภาพ HR ด้าน Strategic HRM เพื่อเสริมความสามารถในการแปลงความเข้าใจเชิงรุ่นไปสู่การออกแบบนโยบาย

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. จัดทำโครงการการเป็นพี่เลี้ยงข้ามรุ่น (Cross-Generational Mentoring) อย่างเป็นระบบ
2. พัฒนาเครื่องมือประเมินบรรยากาศการทำงานข้ามรุ่นในระดับองค์กร
3. บูรณาการประเด็นความหลากหลายระหว่างรุ่นเข้าสู่แผนพัฒนาบุคลากรรายปี

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ศึกษาเปรียบเทียบองค์กรภาครัฐและเอกชน
2. ใช้วิธีวิจัยแบบผสม (Mixed Methods) เพื่อทดสอบความสัมพันธ์เชิงปริมาณ
3. ศึกษาบทบาทผู้นำองค์กรในการสนับสนุน HR เชิงกลยุทธ์

เอกสารอ้างอิง

พัชรา โพธิ์ไพฑูรย์ และคณะ. (2559). ความสอดคล้องระหว่างบุคคลกับองค์กรในเรื่องค่านิยมในการทำงานที่มีผลต่อทัศนคติในการทำงานของเจนเนอเรชั่นต่าง ๆ ในองค์กร. *Creative Business and Sustainability Journal*, 38(1), 107–137.

Braun, V. & Clarke, V. (2006). Using Thematic Analysis in Psychology. *Qualitative Research in Psychology,* 3(2), 77–101.

Costanza, D. P. et al. (2012). Generational Differences in Work-Related Attitudes: A Meta-Analysis. *Journal of Business and Psychology,* 27(4), 375–394.

Creswell, J. W. & Poth, C. N. (2018). *Qualitative Inquiry and Research Design: Choosing Among Five Approaches* (4th ed.). Thousand Oaks, CA: SAGE Publications.

Guest, G. et al. (2006). How Many Interviews Are Enough? An Experiment with Data Saturation and Variability. *Field Methods,* 18(1), 59–82.

Lincoln, Y. S. & Guba, E. G. (1985). *Naturalistic Inquiry*. Beverly Hills, CA: SAGE Publications.

Mannheim, K. (1952). The Problem of Generations. In P. Kecskemeti (Ed.), *Essays on The Sociology of Knowledge.* (pp. 276–322). London, UK: Routledge & Kegan Paul.

Merriam, S. B. & Tisdell, E. J. (2016). *Qualitative Research: A Guide to Design and Implementation* (4th ed.). San Francisco, CA: Jossey-Bass.

Parry, E. & Urwin, P. (2011). Generational Differences in Work Values: A Review of Theory and Evidence. *International Journal of Management Reviews,* 13(1), 79–96.

Seidman, I. (2013). *Interviewing As Qualitative Research: A Guide for Researchers in Education and The Social Sciences* (4th ed.). New York, NY: Teachers College Press.

Smithikrai, C. & Chodpiphikul, P. (2021). The Influence of Generational Diversity Management on Organizational Commitment of Generation Y Employees: A Moderated Mediation Model. *Human Resource and Organization Development Journal*, 13(1), 81–111.

Twenge, J. M. (2010). A Review of The Empirical Evidence on Generational Differences in Work Attitudes. *Journal of Business and Psychology,* 25(2), 201–210.

Ulrich, D. & Brockbank, W. (2005). *The HR Value Proposition*. Boston, MA: Harvard Business School Press.

Ulrich, D. (1997). *Human Resource Champions: The Next Agenda for Adding Value and Delivering Results*. Boston, MA: Harvard Business School Press.

_____. (2007). *HR Transformation: Building Human Resources from The Outside In*. New York, NY: McGraw-Hill.

Wright, P. M. & McMahan, G. C. (1992). Theoretical Perspectives for Strategic Human Resource Management. *Journal of Management,* 18(2), 295–320.

วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์
ปีที่ 9 ฉบับที่ 2 มีนาคม - เมษายน 2569 น.26-38.

การศึกษาเปรียบเทียบการถือกรรมสิทธิ์และการครอบครองทรัพย์ตามพระวินัยบัญญัติและการถือกรรมสิทธิ์และการครอบครองทรัพย์ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของพระภิกษุ*

A COMPARATIVE STUDY OF OWNERSHIP AND POSSESSION OF PROPERTY UNDER THE VINAYA RULES AND THE OWNERSHIP AND POSSESSION OF PROPERTY UNDER THE CIVIL AND COMMERCIAL CODE CONCERNING BUDDHIST MONKS

พระครูปลัดบุญยัง ทุลลโภ[1], วรพรรณ จันทรากุลศิริ[2]
Phrakhrupalad Bunyang Tullabho[1], Woraphan Chandrakulsiri[2]
[1]วัดไชนาวาส สุพรรณบุรี, [2]นักวิชาการอิสระ
[1]Wat Chinawat, Suphanburi, [2]Independent Scholar
Corresponding Author E-mail: wrp.chan@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาบทบัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับกรรมสิทธิ์และการครอบครองทรัพย์ตามพระวินัยบัญญัติและกฎหมายแพ่ง 2. ศึกษาการถือกรรมสิทธิ์และการครอบครองทรัพย์ของพระภิกษุตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยและกฎหมายต่างประเทศ ได้แก่ เมียนมาและศรีลังกา 3. เปรียบเทียบการถือกรรมสิทธิ์และการครอบครองทรัพย์ตามพระวินัยบัญญัติกับประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่บังคับใช้แก่พระภิกษุ และ 4. เสนอแนวทางปรับปรุงกฎหมายให้เหมาะสมกับหลักการถือกรรมสิทธิ์และการครอบครองทรัพย์ของพระภิกษุ วิธีดำเนินการวิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้การวิจัยเอกสาร ศึกษาข้อมูลจากพระไตรปิฎก อรรถกถา ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ คำพิพากษาศาลฎีกา กฎหมายต่างประเทศ และเอกสารวิชาการที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการพรรณนาวิเคราะห์ และการเปรียบเทียบเชิงลึก

ผลการวิจัยพบว่า 1. พระวินัยบัญญัติห้ามพระภิกษุครอบครองและทำธุรกรรมเกี่ยวกับเงินและทรัพย์สินส่วนตัวอย่างเด็ดขาด โดยอาศัยหลักนิสสัคคิยปาจิตตีย์เป็นกลไกควบคุม ทรัพย์สินจำแนกเป็นปุคคลิกทรัพย์และสังฆทรัพย์ มุ่งสนับสนุนการปฏิบัติธรรมและความบริสุทธิ์ของสมณเพศ 2. ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1622–1624 กำหนดให้พระภิกษุมีสิทธิในทรัพย์สินเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป ต่างจากกฎหมายเมียนมา

*Received February 19, 2026; Revised March 25, 2026; Accepted April 7, 2026

ที่มี Burmese Buddhist Law และกฎหมายศรีลังกาที่มี Buddhist Temporalities Ordinance รองรับโดยเฉพาะ 3. การเปรียบเทียบพบช่องว่างสำคัญระหว่างพระธรรมวินัยกับกฎหมายของรัฐ โดยเฉพาะในประเด็นมรดก การสินสมรส และนิติกรรมที่ขัดต่อพระวินัยแต่ยังมีผลสมบูรณ์ตามกฎหมาย และ 4. จากการวิเคราะห์ช่องว่างระหว่างพระธรรมวินัยและกฎหมายแพ่ง พบว่าควรปรับปรุงประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ โดยเฉพาะมาตรา 1622–1624 ให้สอดคล้องกับพระธรรมวินัย กล่าวคือ (ก) กำหนดให้ทรัพย์สินที่พระภิกษุได้มาขณะอยู่ในสมณเพศเป็นทรัพย์สินทางศาสนาโดยสันนิษฐาน (ข) กำหนดให้นิติกรรมที่ขัดต่อพระวินัยตกเป็นโมฆะสมบูรณ์ และ (ค) จัดตั้งระเบียบกลางภายใต้การกำกับดูแลของมหาเถรสมาคมเพื่อตรวจสอบการจัดการทรัพย์สินของพระภิกษุอย่างโปร่งใส
คำสำคัญ: การถือกรรมสิทธิ์; การครอบครองทรัพย์; พระวินัยบัญญัติ

Abstract

Objectives of this research article were: 1. to examine the legal provisions governing ownership and property possession under the Vinaya Pitaka and civil law; 2. to study the ownership and property possession of Buddhist monks under Thailand's Civil and Commercial Code (CCC) and the laws of foreign jurisdictions, namely Myanmar and Sri Lanka; 3. to compare the principles of ownership and property possession as prescribed by the Vinaya Pitaka with those of the Civil and Commercial Code as applied to Buddhist monks; and 4. to propose guidelines for legal reform consistent with the principles of monastic ownership and property possession. The study employed a qualitative research methodology using documentary research, drawing on the Tipitaka, commentarial literature (Atthakatha), the Civil and Commercial Code, Supreme Court judgments, foreign legislation, and relevant academic works. Data were analyzed through descriptive analysis alongside an in-depth comparative approach.

The findings revealed that: 1. the Vinaya Pitaka strictly prohibits Buddhist monks from possessing or engaging in transactions involving money and personal property, employing the Nissaggiya Pacittiya rule as the principal regulatory mechanism; property is classified into puggalika (personal property) and sanghika (communal property), with the objective of supporting spiritual practice and preserving the purity of monastic life; 2. Sections 1622–1624 of

the Civil and Commercial Code confer upon monks property rights equivalent to those of laypersons, differing from Myanmar and Sri Lanka, which maintain specific legal frameworks governing monastic property; 3. the comparative analysis identified a significant normative gap between the Dhamma-Vinaya and state law, particularly in matters of inheritance, marital property, and juridical acts that contravene the Vinaya yet remain legally valid under civil law; and 4. to bridge this gap, the Civil and Commercial Code should be reformed, especially Sections 1622–1624, by establishing a presumption that property acquired during ordination constitutes religious property, rendering acts contrary to the Vinaya absolutely void, and instituting a centralized regulatory mechanism under the Sangha Supreme Council to ensure transparency and effective oversight of monastic property management.
Keywords: Ownership; Property Possession; Vinaya Pitaka

บทนำ

ในระบบกฎหมายแพ่ง “กรรมสิทธิ์” และ “สิทธิครอบครอง” ถือเป็นหลักการพื้นฐานของกฎหมายทรัพย์สิน โดยกรรมสิทธิ์หมายถึงสิทธิเด็ดขาดของเจ้าของในการใช้สอย ได้ดอกผล และจำหน่ายทรัพย์ (มาตรา 1336) (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, 2560) ขณะที่สิทธิครอบครองหมายถึงการยึดถือทรัพย์โดยเจตนาเพื่อตน ซึ่งอาจมีหรือไม่มีกรรมสิทธิ์รองรับก็ได้ แนวคิดทั้งสองมุ่งคุ้มครองเจตจำนงส่วนตนและสิทธิในการกีดกันผู้อื่น (Merrill, 1998; Smith, 2004) อันเป็นหัวใจของระบบ Civil Law

อย่างไรก็ตาม เมื่อนำหลักการดังกล่าวมาใช้กับพระภิกษุสงฆ์ย่อมเกิดข้อขัดแย้งเชิงบรรทัดฐานที่สำคัญ เนื่องจากพระพุทธศาสนาเป็นรากฐานของสังคมและกฎหมายไทยมาแต่โบราณ โดยปัจจุบันมีพระภิกษุและสามเณรเกือบ 300,000 รูป กระจายอยู่ในวัดกว่า 44,000 แห่งทั่วประเทศ (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2568) แม้สถาบันสงฆ์จะมีบทบาทสำคัญต่อสังคมไทย แต่ในทางกฎหมายพระภิกษุยังคงมีสถานะเป็น “บุคคลธรรมดา” ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1622–1624 ซึ่งรับรองสิทธิในทรัพย์สินให้แก่พระภิกษุเยี่ยงบุคคลทั่วไป สิ่งนี้ขัดแย้งกับพระวินัยบัญญัติที่ห้ามพระภิกษุถือครองทรัพย์สินส่วนตนโดยเด็ดขาด (Jardine, 1908)

พระวินัยบัญญัติแบ่งทรัพย์สินของพระภิกษุเป็น “ปุคคลิกทรัพย์” คือ สิ่งของที่ใช้เพื่อการปฏิบัติธรรมเท่านั้น และ “สังฆทรัพย์” คือ ทรัพย์ส่วนรวมของคณะสงฆ์ มุ่งป้องกันการสะสมทรัพย์อันนำไปสู่กิเลส ทว่ากฎหมายแพ่งไทยรับรองสิทธิในทรัพย์สินของพระภิกษุ

ตามหลักความเสมอภาคทางกฎหมาย ก่อให้เกิด “ช่องว่างเชิงบรรทัดฐาน” (Crouch, 2018) ที่เด่นชัด โดยเฉพาะในประเด็นการรับมรดก การจัดการสินสมรส และนิติกรรมที่ขัดต่อพระวินัยแต่ยังมีผลสมบูรณ์ตามกฎหมาย จนนำไปสู่ข้อพิพาทและคดีความเกี่ยวกับทรัพย์สินของพระภิกษุในศาลไทยอย่างต่อเนื่อง

เมื่อพิจารณาบริบทเปรียบเทียบ พบว่า เมียนมามี Burmese Buddhist Law ที่บูรณาการพระวินัยเข้ากับกฎหมายรัฐผ่าน Sangha Maha Nayaka Committee (Crouch, 2016; Kieffer-Pülz & Kawanami, 2019) และศรีลังกามี Buddhist Temporalities Ordinance ที่กำหนดระบบ Trustee กำกับดูแลทรัพย์สินทางศาสนา (de Silva, 1999) แต่สำหรับประเทศไทยยังขาดการศึกษาเชิงเปรียบเทียบที่เป็นระบบในเรื่องนี้

การวิจัยนี้จึงมุ่งเติมเต็มช่องว่างดังกล่าว ด้วยการศึกษาเปรียบเทียบการถือกรรมสิทธิ์และสิทธิครอบครองทรัพย์ของพระภิกษุใน 3 มิติ ได้แก่ พระวินัยบัญญัติ กฎหมายไทย และกฎหมายต่างประเทศ เพื่อเสนอแนวทางปรับปรุงกฎหมายที่ลดข้อพิพาทและส่งเสริมความโปร่งใสในการจัดการทรัพย์สินของพระพุทธศาสนาในประเทศไทย

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาบทบัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับกรรมสิทธิ์และการครอบครองทรัพย์ตามพระธรรมวินัยและกฎหมายแพ่ง
2. เพื่อศึกษาการถือกรรมสิทธิ์และการครอบครองทรัพย์ของพระภิกษุตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ไทยและกฎหมายต่างประเทศ ได้แก่ เมียนมาและศรีลังกา
3. เพื่อวิเคราะห์และเปรียบเทียบการถือกรรมสิทธิ์และการครอบครองทรัพย์ตามพระวินัยบัญญัติกับประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่บังคับใช้แก่พระภิกษุ
4. เพื่อเสนอแนะแนวทางปรับปรุงกฎหมายให้สอดคล้องกับหลักพระธรรมวินัยและเหมาะสมกับสถานะสมณเพศ

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้วิธีการศึกษาเชิงเอกสาร เป็นแนวทางหลักในการศึกษา มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2. แหล่งข้อมูลและขอบเขตการวิจัย

ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตการศึกษาจากแหล่งข้อมูล 4 ประเภท ได้แก่ 1. แหล่งข้อมูลด้านพระธรรมวินัย ประกอบด้วย พระไตรปิฎก อรรถกถา และฎีกาที่เกี่ยวข้องกับการ

ครอบครองทรัพย์สินของพระภิกษุสงฆ์ โดยเฉพาะหมวดนิสสัคคิยปาจิตตีย์และสังฆาทิเสส 2. แหล่งข้อมูลด้านกฎหมายไทย ประกอบด้วย ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ โดยเฉพาะมาตรา 1622–1624 พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และคำพิพากษาศาลฎีกาที่เกี่ยวข้อง 3. แหล่งข้อมูลด้านกฎหมายต่างประเทศ ประกอบด้วย Burmese Buddhist Law ของสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา และ Buddhist Temporalities Ordinance No. 19 of 1931 ของสาธารณรัฐสังคมนิยมประชาธิปไตยศรีลังกา และ 4. เอกสารวิชาการ บทความในวารสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย 1. แบบบันทึกข้อมูลเอกสารเพื่อรวบรวมและจัดหมวดหมู่ข้อมูลจากแหล่งเอกสารปฐมภูมิและทุติยภูมิ 2. กรอบการวิเคราะห์เปรียบเทียบที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นเพื่อเปรียบเทียบหลักการถือกรรมสิทธิ์และการครอบครองทรัพย์ในแต่ละระบบกฎหมาย และ 3. กรอบการตีความทางกฎหมายโดยอาศัยหลักการตีความกฎหมายตามเจตนารมณ์ ในบริบทของกฎหมายศาสนา

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็น 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1. รวบรวมข้อมูลจากพระไตรปิฎกและคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับการครอบครองทรัพย์ของพระภิกษุ 2. ศึกษาบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และกฎหมายพระสงฆ์ไทยที่มีผลบังคับใช้ 3. รวบรวมกฎหมายต่างประเทศเปรียบเทียบ ได้แก่ กฎหมายพุทธศาสนาของเมียนมาและศรีลังกา พร้อมทั้งคำพิพากษาของศาลที่เกี่ยวข้อง และ 4. รวบรวมบทความวิชาการและงานวิจัยของนักวิชาการต่างประเทศที่เกี่ยวข้อง อาทิ Crouch (2016, 2018); Jardine (1908); Kieffer-Pülz & Kawanami (2019) และ Merrill (1998)

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล 3 ระดับ ได้แก่ 1. การวิเคราะห์เนื้อหา โดยจำแนกและจัดหมวดหมู่ข้อมูลตามประเด็นการวิจัย ได้แก่ หลักกรรมสิทธิ์ การครอบครองทรัพย์ และกลไกทางกฎหมาย 2. การวิเคราะห์เชิงพรรณนา เพื่อนำเสนอเนื้อหาของกฎหมายและพระวินัยบัญญัติในแต่ละระบบอย่างเป็นระบบ และ 3. การเปรียบเทียบเชิงลึกเพื่อวิเคราะห์ความสอดคล้องและความแตกต่างระหว่างหลักพระวินัยบัญญัติ กฎหมายไทย กฎหมายเมียนมาและกฎหมายศรีลังกา อันนำไปสู่การเสนอแนะแนวทางปรับปรุงกฎหมายที่เหมาะสม

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาการถือกรรมสิทธิ์และการครอบครองทรัพย์ตามพระวินัยบัญญัติ ผลการวิจัยพบว่า พระวินัยบัญญัติวางหลักการเรื่องทรัพย์สินของพระภิกษุไว้บนพื้นฐานของปรัชญาการสละ และการใช้ทรัพย์เป็นเพียงบริขารประกอบการปฏิบัติธรรม โดยมีสาระสำคัญ 4 ประการ ได้แก่ 1. หลักการสละและการห้ามถือครองทรัพย์ พระวินัยบัญญัติห้ามพระภิกษุรับ ถือครอง และทำธุรกรรมเกี่ยวกับเงินทองและทรัพย์สินส่วนตัวโดยเด็ดขาด เนื่องจากทรัพย์สินเป็นอุปาทานที่ก่อให้เกิดกิเลส กลไกหลักในการควบคุม คือ “นิสสัคคิยปาจิตตีย์” ซึ่งบัญญัติโทษแก่พระภิกษุที่รับ จ่าย หรือแลกเปลี่ยนเงินทองโดยตรง 2. การจำแนกประเภททรัพย์สิน แบ่งเป็น 2 ประเภทหลัก ได้แก่ ปุคคลิกทรัพย์ คือ ทรัพย์สินที่พระภิกษุได้รับเพื่อใช้ประโยชน์เฉพาะตน (เช่น บาตร จีวร) โดยมีเพียงสิทธิในการใช้สอย มิใช่กรรมสิทธิ์ที่สมบูรณ์ และสังฆทรัพย์ คือ ทรัพย์สินส่วนรวมของสงฆ์ ซึ่งพระภิกษุทุกรูปมีสิทธิใช้ประโยชน์ร่วมกันแต่ไม่มีสิทธิครอบครองเฉพาะตน 3. ศีลสิกขาบทที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์ กำหนดไว้ในหมวดนิสสัคคิยปาจิตตีย์ 30 สิกขาบท โดยเฉพาะสิกขาบทที่ 18–20 ที่ห้ามรับ จ่าย หรือแลกเปลี่ยนสิ่งของมีค่า การฝ่าฝืนต้องสละทรัพย์นั้นพร้อมแสดงอาบัติปาจิตตีย์ และ 4. หลักสันโดษและการไม่สะสม พระวินัยบัญญัติเน้นหลัก “สันโดษ” และ “อัปปิจฉตา” คือ ความมักน้อย ซึ่งถือเป็นอุดมคติสูงสุดในการดำรงชีวิตของสมณเพศ โดยพระภิกษุพึงมีเพียงปัจจัย 4 ที่จำเป็นเพื่อยังชีพและประกอบการปฏิบัติธรรม มิใช่เพื่อสั่งสมความมั่งคั่ง

2. ผลการศึกษาการถือกรรมสิทธิ์ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และกฎหมายต่างประเทศ

2.1 กฎหมายไทย ภายใต้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พระภิกษุยังมีสถานะเป็น “บุคคลธรรมดา” ที่มีสิทธิและหน้าที่ทางแพ่งตามมาตรา 1336 โดยมีบทบัญญัติเฉพาะ ได้แก่ มาตรา 1622 (สิทธิการทำและรับพินัยกรรม) มาตรา 1623 (ทรัพย์สินที่ได้ระหว่างสมณเพศตกเป็นของวัดเมื่อมรณภาพ เว้นแต่จำหน่ายไปแล้ว) และมาตรา 1624 (ทรัพย์สินก่อนอุปสมบทยังเป็นของพระภิกษุ) ผลคือพระภิกษุสามารถครอบครอง จัดการทรัพย์สิน และทำนิติกรรมได้อย่างอิสระ แม้นิติกรรมนั้นจะขัดต่อพระธรรมวินัยก็ยังมีผลสมบูรณ์ทางกฎหมาย เว้นแต่จะขัดต่อความสงบเรียบร้อยตามมาตรา 150 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งในทางปฏิบัติมีการตีความที่ไม่สม่ำเสมอ

2.2 กฎหมายเมียนมา ระบบ Burmese Buddhist Law กำหนดชัดเจนว่า “พระภิกษุไม่มีสิทธิครอบครองทรัพย์สินเพื่อประโยชน์ส่วนตน” ทรัพย์สินที่ได้รับจะตกเป็นทรัพย์สินสงฆ์ โดยอัตโนมัติ โดยมีคณะกรรมการมหาเถรสมาคม (Sangha Maha Nayaka Committee) เป็นกลไกกำกับดูแล (เทียบเคียงคดี U Hla Myint v. U Aung Tin, 1954)

ที่ศาลวินิจฉัยว่า ทรัพย์สินที่พระภิกษุได้รับระหว่างอยู่ในสมณเพศถือเป็นทรัพย์สินสงฆ์ มิใช่ทรัพย์สินส่วนบุคคล

2.3 กฎหมายศรีลังกา มีกฎหมายเฉพาะ คือ Buddhist Temporalities Ordinance No. 19 of 1931 ซึ่งกำหนดให้ทรัพย์สินทางศาสนาอยู่ภายใต้การดูแลของ Trustee และมี Dayaka Sabha เป็นคณะฆราวาสกำกับดูแลระดับวัด โดยแยกทรัพย์สินส่วนบุคคลออกจากทรัพย์สินสงฆ์อย่างเป็นระบบ (de Silva, 1999) นอกจากนี้ยังมีแนวคิดจากการเทียบเคียงคดี Dewarakkita Unnanse v. Sumangala Unnanse (1936) และคดี Indrasumana Thero v. Kalapugama Upali (1966) ซึ่งวางบรรทัดฐานว่า ทรัพย์สินส่วนบุคคลของพระภิกษุในลักษณะเงินฝากธนาคารต้องผ่านกระบวนการระบุตัวผู้รับผลประโยชน์ตามขั้นตอนทางกฎหมายให้ชัดเจนก่อนมรณภาพจึงจะสามารถตกทอดแก่ผู้รับได้ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการจัดระเบียบกรรมสิทธิ์ที่รัดกุมและป้องกันการรั่วไหลของทรัพย์สินทางศาสนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ มิฉะนั้นทรัพย์สินดังกล่าวจะถูกสันนิษฐานให้ตกเป็นของวัดที่พระภิกษุนั้นสังกัดอยู่

3. การเปรียบเทียบกรรมสิทธิ์และการครอบครองทรัพย์ตามพระวินัยบัญญัติและประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ การเปรียบเทียบในเชิงลึกพบว่า ทั้งพระวินัยบัญญัติและกฎหมายของรัฐมีจุดร่วมในเจตนารมณ์หลัก คือมุ่งให้ทรัพย์สินส่วนเกินที่เกิดจากความศรัทธาต่อพระพุทธศาสนาตกเป็นสาธารณประโยชน์ทางศาสนา แต่มีความแตกต่างสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ 1. ด้านสถานะทางกฎหมายของพระภิกษุ พระวินัยบัญญัติกำหนดให้พระภิกษุมีสถานะพิเศษที่ถูกจำกัดความสามารถทาง ขณะที่กฎหมายแพ่งไทยยังคงรับรองสถานะบุคคลธรรมดาภายใต้หลักความเสมอภาคทางกฎหมาย ต่างจากเมียนมาและศรีลังกาที่มีกรอบกฎหมายเฉพาะสร้าง “บุคคลธรรมดาเชิงศาสนา” ขึ้นมาโดยเฉพาะ 2. ด้านการจัดการทรัพย์มรดก พระวินัยบัญญัติกำหนดให้ทรัพย์สินของพระภิกษุที่มรณภาพต้องตกเป็นสังฆทรัพย์ทันที แต่ตามมาตรา 1623 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ไทย พระภิกษุสามารถจำหน่ายทรัพย์ในระหว่างชีวิตหรือทำพินัยกรรมยกให้บุคคลอื่นได้ ในขณะที่กฎหมายเมียนมาและศรีลังกาแก้ไขปัญหานี้ด้วยการสร้างข้อสันนิษฐานทางกฎหมายว่า ทรัพย์ที่ได้ระหว่างสมณเพศเป็นทรัพย์สงฆ์โดยอัตโนมัติ และ 3. ด้านผลของนิติกรรม นิติกรรมใด ๆ ที่พระภิกษุทำขึ้นในลักษณะที่ขัดต่อวินัยถือเป็นโมฆะโดยสมบูรณ์และก่อให้เกิดอาบัติแก่พระภิกษุ ขณะที่กฎหมายแพ่งไทยยังคงรับรองให้มีผลสมบูรณ์ เว้นแต่ศาลจะวินิจฉัยว่าขัดต่อความสงบเรียบร้อยฯ ตามมาตรา 150 ซึ่งเป็นเรื่องที่ศาลมีดุลพินิจกว้างและไม่แน่นอน

4. ผลการวิเคราะห์แนวทางปรับปรุงกฎหมายให้สอดคล้องกับพระธรรมวินัย จากการวิเคราะห์ช่องว่างเชิงบรรทัดฐานระหว่างพระธรรมวินัยและประมวลกฎหมายแพ่ง

และพาณิชย์ ผลการวิจัยพบว่าจำเป็นต้องปรับปรุงบทบัญญัติในประมวล กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ 3 มาตราหลัก ได้แก่ 1. มาตรา 1622 ในปัจจุบันบัญญัติว่า “พระภิกษุนั้นจะทำพินัยกรรมยกทรัพย์สินของตนให้แก่บุคคลใดก็ได้” ซึ่งขัดกับหลักพระวินัยที่ห้ามพระภิกษุเป็นเจ้าของทรัพย์สินส่วนตน จึงควรแก้ไขโดยเพิ่มข้อจำกัดว่า “ทรัพย์สินที่พระภิกษุได้มาระหว่างอยู่ในสมณเพศ ไม่ว่าจากการรับบริจาคหรือโดยประการอื่นให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า เป็นสังฆทรัพย์ และพระภิกษุมีสิทธิทำพินัยกรรมยกให้แก่บุคคลอื่นได้เฉพาะทรัพย์สินที่ตนมีอยู่ก่อนการอุปสมบทเท่านั้น” 2. มาตรา 1623 วรรคแรกบัญญัติว่า “ทรัพย์สินของพระภิกษุที่ได้มาในระหว่างเวลาที่อยู่ในสมณเพศ เมื่อพระภิกษุนั้นถึงแก่ มรณภาพ ให้ตกเป็นสมบัติของวัดที่เป็นภูมิลำเนาของพระภิกษุนั้น เว้นแต่พระภิกษุนั้นจะได้จำหน่ายไปในระหว่างชีวิต” ข้อยกเว้นดังกล่าวก่อให้เกิดช่องโหว่ในทางปฏิบัติ เพราะพระภิกษุอาจโอนทรัพย์ให้ญาติก่อนมรณภาพ จึงควรแก้ไขโดยตัดข้อยกเว้น “เว้นแต่พระภิกษุนั้นจะได้จำหน่ายไปในระหว่างชีวิต” ออก และเพิ่มบทบัญญัติว่า “การจำหน่ายทรัพย์สังฆทรัพย์โดยพระภิกษุในระหว่างสมณเพศต้องได้รับความเห็นชอบจากคณะสงฆ์ตามระเบียบมหาเถรสมาคม จึงจะมีผลสมบูรณ์” 3. มาตรา 1624 บัญญัติว่า “ทรัพย์สินของพระภิกษุที่มี อยู่ก่อนอุปสมบท หรือที่ได้มาในระหว่างเวลาที่อยู่ในสมณเพศโดยการรับมรดกหรือโดย การให้โดยเสน่หา ย่อมเป็นสมบัติส่วนตัวของพระภิกษุนั้นได้” บทบัญญัตินี้ทำให้เกิด ความไม่แน่นอนว่าทรัพย์ที่ “ได้มาโดยการให้โดยเสน่หา” ซึ่งในความเป็นจริง คือการถวายจากศรัทธาของประชาชน จะถือเป็นสมบัติส่วนตัวหรือสังฆทรัพย์ จึงควรแก้ไขโดยกำหนดนิยามให้ชัดเจนว่า “ทรัพย์ที่ได้มาจากการถวายเนื่องด้วยศรัทธาในพระพุทธศาสนา” ให้ถือเป็นสังฆทรัพย์โดยสันนิษฐาน มิใช่สมบัติส่วนตัว และ 4. นิติกรรมใด ๆ ที่พระภิกษุทำขึ้นโดยฝ่าฝืน พระวินัยบัญญัติ ควรถูกกำหนดให้ตกเป็นโมฆะสมบูรณ์ตามกฎหมายโดยไม่ต้องอาศัย การพิจารณาตามมาตรา 150 ซึ่งมีความไม่แน่นอนในทางปฏิบัติ ทั้งนี้เพื่อสร้างความ สอดคล้องระหว่างระบบกฎหมายของรัฐกับหลักพระธรรมวินัย

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบการถือกรรมสิทธิ์และการครอบครองทรัพย์ของพระภิกษุ

ประเด็น	พระวินัยบัญญัติ	ประเทศไทย	ประเทศเมียนมา	ประเทศศรีลังกา
กฎหมายที่ใช้บังคับ	พระวินัยบัญญัติ	ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (มาตรา 1622-1624)	Burmese Buddhist Law และกฎหมายมรดกและการสมรส	Buddhist Temporalities Ordinance (พระราชบัญญัติกาลานุกรมพุทธศาสนา)
สถานะของพระภิกษุต่อทรัพย์สิน	ไม่มีสิทธิส่วนตัว	เจ้าของกรรมสิทธิ์ มีสิทธิครอบครองและจำหน่ายจ่ายโอนได้เยี่ยงบุคคลธรรมดา	ผู้ไม่มีสิทธิส่วนตน ถือว่าทรัพย์สินที่ได้มาเป็นของคณะสงฆ์โดยหลักการ	ผู้จัดการทรัพย์ (Trustee) ไม่ใช่เจ้าของ แต่เป็นผู้ดูแลตามมาตรา 20

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบการถือกรรมสิทธิ์และการครอบครองทรัพย์ของพระภิกษุ (ต่อ)

ประเด็น	พระวินัยบัญญัติ	ประเทศไทย	ประเทศเมียนมา	ประเทศศรีลังกา
ทรัพย์สินที่ได้มาระหว่างบวช	ห้ามโดยสิ้นเชิง	ตกเป็นของวัดเมื่อมรณภาพ (เว้นแต่จะทำพินัยกรรมหรือจำหน่ายไปก่อน)	ถือเป็น "ทรัพย์ของสงฆ์" (Sangha Property) เพื่อประโยชน์ทางศาสนาเท่านั้น	ถือเป็น “สมบัติของศาสนา” (Religious Property) ต้องรายงานต่อรัฐ
การจัดการเมื่อมรณภาพ	ตกเป็นสังฆทรัพย์ทันที	ทรัพย์ที่ได้ระหว่างบวชตกเป็นของวัด ทรัพย์ก่อนบวชตกเป็นของทายาท	ทรัพย์สินทั้งหมดคืนสู่คณะสงฆ์ตามหลักพระวินัยอย่างเคร่งครัด	ทรัพย์สินของวัดอยู่ภายใต้การดูแลของทรัสตีต่อเนื่อง ไม่มีการแบ่งมรดก
กลไกการกำกับดูแล	สงฆ์/วินัยกรรม	วัดและเจ้าอาวาสบริหารจัดการภายใน (ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505)	คณะกรรมการสงฆ์มหานายก (Sangha Maha Nayaka Committee)	ทรัสตี (Trustee) หรือคณะกรรมการ (Dayaka Sabha) และหน่วยงานรัฐ
ข้อยกเว้นพิเศษ	โมฆะสิ้นเชิง	พระภิกษุฟ้องมรดกไม่ได้ขณะบวช ต้องลาสิกขาออกมาก่อน	เน้นความเป็นชุมชนสงฆ์ (Communal) ตัดขาดจากสิทธิส่วนตนโดยสิ้นเชิง	ยกเว้นมรดกครอบครัวหรือทรัพย์ที่ระบุเจตนา “ถวายส่วนตัว” (Pudgalika)

อภิปรายผลการวิจัย

1. ประเด็นการถือกรรมสิทธิ์ตามพระวินัยบัญญัติ จากผลการวิจัยที่พบว่า พระวินัยบัญญัติมุ่งเน้นการสละ และห้ามถือครองกรรมสิทธิ์ส่วนตัวนั้น สอดคล้องกับแนวคิดของ Kieffer-Pülz & Kawanami (2019) และ Jardine (1908) ที่อธิบายว่า พระวินัยบัญญัติทำหน้าที่เสมือน “กฎหมายภายใน” ของชุมชนสงฆ์ที่มีความผูกพันในตัวเองและเป็นระบบ ผลการศึกษานี้ชี้ให้เห็นว่าพระธรรมวินัย มีความแตกต่างจากทฤษฎีกรรมสิทธิ์ในระบบกฎหมายเอกชนตามแนวคิดของ Merrill (1998) ที่มองว่า แก่นแท้ของกรรมสิทธิ์ คือ “สิทธิในการกีดกัน” สะท้อนให้เห็นว่า ระบบกฎหมายพุทธศาสนาและระบบ Civil Law อยู่บนฐานปรัชญาที่ขัดแย้งกัน กล่าวคือ กฎหมายแพ่งมุ่งคุ้มครองเจตจำนงส่วนตน แต่พระวินัยมุ่งขัดเกลาอุปาทานเพื่อความหลุดพ้น สะท้อนให้เห็นว่า พระธรรมวินัยตั้งอยู่บนพื้นฐานปรัชญาที่แตกต่างจากระบบ Civil Law โดยสิ้นเชิง ในขณะที่ Civil Law มุ่งคุ้มครอง “เจตจำนงส่วนตน” พระวินัยบัญญัติมุ่งขัดเกลา “กิเลสและอุปาทาน” เพื่อความหลุดพ้น

2. ประเด็นการถือกรรมสิทธิ์ตามกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศ ผลการวิจัยที่ระบุว่า ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ไทย มาตรา 1622–1624 รับรองให้พระภิกษุมีสถานะบุคคลธรรมดาและมีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไปนั้น สอดคล้องกับข้อสังเกตของ Crouch (2016) ที่ชี้ว่า ในบริบทอาเซียนมักรับรองสถานะของพระภิกษุตามหลักความเสมอภาคทางกฎหมาย ยกเว้นในประเทศที่มีกฎหมายเฉพาะทางศาสนา

เช่น เมียนมาและศรีลังกา ซึ่งกรณีของเมียนมานั้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ Walton (2016) ที่อธิบายถึงความสัมพันธ์เชิงสถาบันที่ลึกซึ้งระหว่างรัฐและศาสนา ทำให้เกิดการบูรณาการกฎหมายรัฐและกฎหมายสงฆ์เข้าด้วยกันได้อย่างเป็นรูปธรรม สำหรับกรณีศรีลังกา Lammerts (2018) ชี้ให้เห็นว่า กระบวนการรับรองทางกฎหมายของทรัพย์สินสงฆ์มีรากเหง้ามาจากระบบ Dhammasattha อันเป็นกฎหมายจารีตที่บูรณาการกับหลักพระวินัย ซึ่งอธิบายได้ว่าเหตุใด Buddhist Temporalities Ordinance ของศรีลังกาจึงมีความครอบคลุมและเป็นระบบมากกว่ากฎหมายไทย

3. ประเด็นการเปรียบเทียบช่องว่างเชิงบรรทัดฐาน ระหว่างพระธรรมวินัยกับประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ไทย ทั้งในประเด็นสถานะทางกฎหมาย การจัดการมรดก และผลของนิติกรรมที่ขัดต่อพระวินัย สอดคล้องกับงานวิจัยของ Crouch (2018) ที่วิเคราะห์ความขัดแย้งของนิติกรรมทางศาสนากับกฎหมายแพ่งสมัยใหม่ในเมียนมา ซึ่งมักก่อให้เกิดความสับสนทางกฎหมาย นอกจากนี้ การที่กฎหมายไทยยังขาดความชัดเจนในการแยกแยะทรัพย์สินส่วนตัวและสังฆทรัพย์ ยังเป็นการสะท้อนถึงปัญหาที่สอดคล้องกับทฤษฎีของ Smith (2004) ที่เสนอว่า ระบบกรรมสิทธิ์ที่มีประสิทธิภาพจะต้องมีขอบเขตการกีดกันที่ชัดเจน เพื่อป้องกันความไม่แน่นอนทางกฎหมาย ท้ายที่สุดการแก้ไขปัญหาดังกล่าวไม่ควรใช้วิธีล้มล้างระบบใดระบบหนึ่ง แต่ควรใช้วิธีบูรณาการกฎหมาย ซึ่ง สอดคล้องกับแนวทางที่ Lammerts (2018) เสนอไว้ว่า กระบวนการพัฒนากฎหมายสงฆ์ที่เหมาะสม คือ การ “ร่างกฎหมายใหม่บนฐานจารีต” เพื่อผสานเจตนารมณ์ทางศาสนาเข้ากับบริบททางกฎหมายของรัฐอย่างยั่งยืน

4. ประเด็นแนวทางปรับปรุงกฎหมายให้สอดคล้องกับพระธรรมวินัย ผลการวิจัยที่เสนอให้แก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1622–1624 นั้น สอดคล้องกับแนวทางที่ Lammerts (2018) เสนอไว้ว่า กระบวนการพัฒนากฎหมายสงฆ์ที่เหมาะสม คือ การ “ร่างกฎหมายใหม่บนฐานจารีต” เพื่อผสานเจตนารมณ์ทางศาสนาเข้ากับบริบทของกฎหมายของรัฐ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับทฤษฎีของ Smith (2004) ที่ว่า ระบบกรรมสิทธิ์ที่มีประสิทธิภาพต้องมีขอบเขตการกีดกันที่ชัดเจนเพื่อป้องกัน Legal Uncertainty การสร้างข้อสันนิษฐานทางกฎหมายว่า ทรัพย์ที่พระภิกษุได้มาในสมณเพศเป็นสังฆทรัพย์จึงเป็นแนวทางที่บูรณาการหลักการทางศาสนากับความชัดเจนของกฎหมายได้อย่างสมเหตุสมผล

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 รูปแบบการบูรณาการกฎหมายเพื่อการจัดการทรัพย์สินของพระภิกษุ

ผู้วิจัยได้สังเคราะห์องค์ความรู้ใหม่ “รูปแบบการบูรณาการกฎหมายเพื่อการจัดการทรัพย์สินของพระภิกษุ” จากการเปรียบเทียบ 3 มิติ ได้แก่ พระวินัยบัญญัติ กฎหมายไทย และกฎหมายต่างประเทศ ได้แก่ กฎหมายเมียนมา และกฎหมายศรีลังกา โดยหลักพระธรรมวินัย ทำหน้าที่เป็นฐานปรัชญาและบรรทัดฐานทางศาสนา กำหนดหลักการสละ การแบ่งทรัพย์เป็นปุคคลิกทรัพย์และสังฆทรัพย์ และกลไกนิสสัคคิยปาจิตตีย์ในการควบคุมพฤติกรรม ส่วนกฎหมายรัฐเปรียบเทียบ นำเสนอบทเรียนจากเมียนมา (Burmese Buddhist Law + Sangha Maha Nayaka Committee) และศรีลังกา (Buddhist Temporalities Ordinance + Trustee System) ซึ่งต่างมีกลไกบูรณาการหลักพระวินัยเข้ากับกฎหมายของรัฐอย่างเป็นระบบ นำไปสู่การค้นพบช่องว่างเชิงบรรทัดฐาน ระหว่างพระวินัยบัญญัติกับกฎหมายไทย ได้แก่ ปัญหาด้านสถานะทางกฎหมาย การจัดการมรดกและผลของนิติกรรมที่ขัดต่อพระวินัย นำไปสู่ข้อเสนอการบูรณาการกฎหมายไทย คือ การแก้ไขมาตรา 1622 (เพิ่มข้อสันนิษฐานสังฆทรัพย์) มาตรา 1623 (ปิดช่องโหว่การ จำหน่ายทรัพย์ก่อนมรณภาพ) และมาตรา 1624 (กำหนดนิยามทรัพย์ ถวายจากศรัทธา เป็นสังฆทรัพย์) พร้อมจัดตั้งกลไกกำกับดูแลภายใต้มหาเถรสมาคม โดยองค์ความรู้นี้สังเคราะห์มาจากฐานคิดของทฤษฎีกรรมสิทธิ์ (Merrill, 1998; Smith, 2004) ทฤษฎีช่องว่างเชิงบรรทัดฐาน (Crouch, 2018) และแนวทางการบูรณาการ กฎหมายจารีตกับกฎหมาย

ของรัฐ (Lammerts, 2018) เพื่อนำเสนอรูปแบบการจัดการ ทรัพย์สินของพระภิกษุที่สอดคล้องกับทั้งหลักพระธรรมวินัยและหลักนิติรัฐ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. การแก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ รัฐสภาและกระทรวงยุติธรรมควรพิจารณาแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ใน 3 มาตราหลัก ได้แก่ 1. มาตรา 1622 ควรเพิ่มวรรคสองว่า “ทรัพย์สินที่พระภิกษุได้มาในระหว่างอยู่ในสมณเพศไม่ว่าโดยประการใดให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นสังฆทรัพย์ พระภิกษุจะทำพินัยกรรมยกให้แก่บุคคลธรรมดาได้เฉพาะทรัพย์สินที่มีอยู่ก่อนการอุปสมบทและทรัพย์ที่ได้รับมรดกจากบุพการีเท่านั้น” 2. มาตรา 1623 ควรแก้ไขวรรคแรกโดยตัดข้อยกเว้น “เว้นแต่พระภิกษุนั้นจะได้ จำหน่ายไปในระหว่างชีวิต” ออกและเพิ่มวรรคใหม่ว่า “การจำหน่ายทรัพย์สินที่พระภิกษุ ได้รับในระหว่างสมณเพศต้องได้รับความเห็นชอบจากคณะสงฆ์ตามระเบียบที่มหาเถรสมาคมกำหนดจึงจะมีผลสมบูรณ์ตามกฎหมาย” และ 3. มาตรา 1624 ควรเพิ่มความว่า “ทรัพย์สินที่พระภิกษุได้มาโดยการให้โดยเสน่หาซึ่งผู้ให้มีเจตนาถวายเพื่อการพระศาสนา ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นสังฆทรัพย์ มิใช่สมบัติส่วนตัว” เพื่อปิดช่องว่างที่เปิดโอกาสให้ พระภิกษุนำทรัพย์ศรัทธาไปใช้ส่วนตัว

2. การยกร่างกฎหมายเฉพาะ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรศึกษาความเป็นไปได้ในการยกร่างกฎหมายว่าด้วยการจัดการทรัพย์สินของพระภิกษุและสถาบันศาสนาเป็นการเฉพาะ โดยอาจเทียบเคียงรูปแบบจากพระราชบัญญัติการจัดการทรัพย์สินทางศาสนาของศรีลังกา (Buddhist Temporalities Ordinance) เพื่อสร้างกลไกที่สอดคล้องกับหลักพระธรรมวินัยและบริบทของสังคมไทย

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. การพัฒนากลไกการบริหารทรัพย์สินของวัด มหาเถรสมาคมควรออกกฎหรือระเบียบที่ชัดเจนในการส่งเสริมให้วัดต่าง ๆ จัดตั้งระบบผู้จัดการทรัพย์สินส่วนศาสนา (Trustee) หรือเพิ่มบทบาทของไวยาวัจกรที่มีความเชี่ยวชาญด้านกฎหมายและการเงินเข้ามาทำหน้าที่บริหารจัดการปุคคลิกทรัพย์และสังฆทรัพย์แทนพระภิกษุ เพื่อให้พระภิกษุไม่ต้องทำธุรกรรมที่เสี่ยงต่อการอาบัตินิสสัคคิยปาจิตตีย์

2. การสร้างความรู้ความเข้าใจแก่พระนวกะ พระอุปัชฌาย์และสำนักเรียนพระปริยัติธรรม ควรเน้นย้ำและจัดการอบรมให้พระภิกษุที่บวชใหม่มีความเข้าใจอย่างถ่องแท้ถึงหลักการสละ (Renunciation) และผลกระทบทางกฎหมายในการครอบครองทรัพย์สินเพื่อลดข้อพิพาททางกฎหมายที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์. (2560, 17 กุมภาพันธ์). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 134 ตอนที่ 22 ก. หน้า 12.

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2568). *ข้อมูลวัด และ พระทั่วประเทศ พ.ศ. 2568*. สืบค้น 19 กุมภาพันธ์ 2569, จาก https://shorturl.asia/sy4WY

Crouch, M. (2016). Promiscuity, Polygyny and the Power of Revenge: The Past and Future of Burmese Buddhist Law in Myanmar. *Asian Journal of Law and Society*, 3, 85-113.

_____. (2018). Law, Religion and the Family in Myanmar: Buddhist Personal Law and Gender. *Oxford Journal of Law and Religion*, 7(3), 411-423.

de Silva, G. P. S. H. (1999). *Law Relating to Buddhist Temporalities in Sri Lanka*. Colombo: Lake House Investments.

Dewarakkita Unnanse v. Sumangala Unnanse. (1936). *New Law Reports, 38, 127*. Colombo: Government Printer, Ceylon.

Indrasumana Thero v. Kalapugama Upali. (1966). *New Law Reports, 68, 467*. Colombo: Government Printer, Ceylon.

Jardine, J. (1908). *Notes on Buddhist law The Burma Law Reports, 1-9*. Rangoon: British Burma Press.

Kieffer-Pülz, P. & Kawanami, H. (2019). Monastic Discipline and Communal Rules for Buddhist Nuns in Myanmar. *Journal of Buddhist Studies*, 5-12.

Lammerts, D. C. (2018). *Buddhism and Written Law: Dhammasattha Manuscripts and Textual Culture in Burma*. Honolulu: University of Hawai'i Press.

Merrill, T. W. (1998). Property and The Right to Exclude. *Nebraska Law Review*, 77(4), 730–732.

Smith, H. E. (2004). Exclusion and Property Rules in The Law of Nuisance. *Virginia Law Review*, 90(4), 975-977.

U Hla Myint v. U Aung Tin. (1954). *Myanmar Law Reports.* Yangon: Government of the Union of Myanmar.

Walton, M. J. (2016). *Buddhism, Politics and Political Thought in Myanmar*. Cambridge: Cambridge University Press.

อิทธิพลการสื่อสารที่มีต่อประชาชนในการใช้สิทธิ์เลือกตั้ง ในอำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม*

INFLUENCE COMMUNICATION ON CITIZENS' EXERCISE OF VOTING RIGHTS IN MUEANG NAKHON PATHOM DISTRICT, NAKHON PATHOM PROVINCE

เมลิสา มหาพล, ศักดิ์ดา ศิริภัทรโสภณ, ทัศนันท์ อาสาสุข,
สมภพ ศรีสัมพันธ์, มณี ชินวงศ์
Melisa Mahapol, Sakda Siripattarasophon, Tassanan Asasuk,
Somphob Srisampan, Manee Chinnawong
มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี
Bangkokthonburi University
Corresponding Author E-mail: fourwell992@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาอิทธิพลการสื่อสารที่มีต่อประชาชนในการใช้สิทธิ์เลือกตั้งในอำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม และ 2. เปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่ออิทธิพลการสื่อสารที่มีต่อประชาชนในการใช้สิทธิ์เลือกตั้งในอำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล เป็นการวิจัยแบบเชิงปริมาณ ประชากร ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในอำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม ที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป จำนวน 176,521 คน กลุ่มตัวอย่างมีจำนวน 381 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากสูตรคำนวณของทาโร ยามาเน่ เครื่องมือการวิจัย คือ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน ได้แก่ t-test (Independent Samples) และ F-test (One-way ANOVA)

ผลการวิจัยพบว่า 1. อิทธิพลการสื่อสารที่มีต่อประชาชนในการใช้สิทธิ์เลือกตั้งในอำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.82) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านองค์กรทางการเมืองหรือผู้ส่งสาร อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.97) รองลงมาคือ ด้านสาร ($\overline{X}$ = 3.84) ด้านสื่อ ($\overline{X}$ = 3.81) และด้านประชาชนหรือผู้รับสาร ($\overline{X}$ = 3.67) ตามลำดับ และ 2. การเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่ออิทธิพลการสื่อสารที่มีต่อประชาชนในการใช้สิทธิ์เลือกตั้งในอำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม

*Received February 12, 2026; Revised March 23, 2026; Accepted April 9, 2026

จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล โดยรวมและรายด้าน จำแนกตามเพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา และอาชีพที่แตกต่างกัน พบว่า ความคิดเห็นต่ออิทธิพลการสื่อสารที่มีต่อประชาชนในการใช้สิทธิ์เลือกตั้งในอำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม ไม่แตกต่างกัน ($p > .05$)

คำสำคัญ: อิทธิพลการสื่อสาร; ประชาชน; การใช้สิทธิ์เลือกตั้ง; อำเภอเมืองนครปฐม

Abstract

Objectives of this research article were: 1. To study the communication influence on citizens exercising voting rights at Mueang Nakhon Pathom District, Nakhon Pathom Province, and 2. To compare citizens' opinions on the communication influence on voting rights at Mueang Nakhon Pathom District, Nakhon Pathom Province, classified by personal factors, conducted by the quantitative research. The population consisted of 176,521 people aged 18 years and older residing at Mueang Nakhon Pathom District, Nakhon Pathom Province. The sample size was 381 people, determined using Taro Yamane's formula. The research instrument was a questionnaire. The statistics used for data analysis were percentage, mean, standard deviation, and hypothesis testing statistics were t-test and F-test.

The research results were found that 1. The overall communication influence on citizens exercising voting rights in Mueang Nakhon Pathom District, Nakhon Pathom Province, was at a high level ($\overline{X}$ = 3.82), and when considered by aspect, it was found that 1. The political organization or sender of the message was at a high level ($\overline{X}$ = 3.97), followed by the message itself ($\overline{X}$ = 3.84), the media ($\overline{X}$ = 3.81), and the public or receiver of the message ($\overline{X}$ = 3.67), respectively; and 2. Citizens' opinions on the communication influence on voting rights at Mueang Nakhon Pathom District, Nakhon Pathom Province, classified by personal factors, both overall and by aspect, and further categorized by gender, age, marital status, education level, and occupation, revealed that there was no significant difference ($p > .05$) in opinions regarding the communication influence on citizens exercising voting rights at Mueang Nakhon Pathom District, Nakhon Pathom Province.

Keywords: Influence Communication; Citizens; Voting Rights; Mueang Nakhon Pathom District

บทนำ

การปกครองที่เป็นประชาธิปไตย คือรูปการณ์ปกครองที่ยึดอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน ไม่ว่าจะเป็นระบบประชาธิปไตยแบบประธานาธิบดี (Presidential Democracy) หรือแบบรัฐสภา (Parliamentary Democracy) ถ้าอำนาจสูงสุดในการกำหนดการปกครองอยู่ที่ประชาชนแล้วก็เป็นการปกครองแบบประชาธิปไตยทั้งสิ้น (ชยพงศ์ มัธยมนันทน์ และคณะ, 2567) การเลือกตั้งจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อคุณภาพของระบอบประชาธิปไตย เพราะเป็นที่มาของตัวแทน (Representation) ของประชาชน สังคมจะได้ตัวแทนแบบใด มีภูมิหลังอย่างไร และมีคุณภาพมากน้อยเพียงใด ล้วนขึ้นอยู่กับการเลือกตั้งเป็นสำคัญ เพราะการเลือกตั้งเป็นเครื่องมือในการแสวงหาเจตนารมณ์ร่วมของประชาชน เพื่อให้ปรากฏเสียงข้างมาก การเลือกตั้งจึงเป็นสิ่งยืนยันหลักอำนาจของปวงชนในระบอบประชาธิปไตย โดยที่แต่ละคนจะมีสิทธิในการลงคะแนนเลือกตั้งอย่างเท่าเทียมกัน คนละหนึ่งสิทธิหนึ่งเสียง ไม่เลือกปฏิบัติไม่ว่าสีผิว เพศ ฐานะ ทุกคนมีสิทธิลงคะแนนเสียงผ่านคูหาเลือกตั้งปราศจากการคุกคาม (ชนะ ภิญโญ, 2565) แต่โดยข้อเท็จจริงแล้วการไปออกเสียงเลือกตั้งของประชาชนก็มีปัจจัยเกี่ยวข้องอีกมากมาย เช่น ปัจจัยส่วนบุคคล การรับรู้ข้อมูลข่าวสารทางการเมือง และการมีส่วนร่วมทางการเมือง (สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งจังหวัดนครพนม, 2564) โดยปัจจัยที่สำคัญในยุคปัจจุบันคงหนีไม่พ้นการสื่อสาร (ปริญญา เจริญถ่องแท้, 2560) เพราะการสื่อสาร ซึ่งรวมถึงการสื่อสารระหว่างภาครัฐกับประชาชน การสื่อสารผ่านสื่อมวลชน และการสื่อสารทางสังคมออนไลน์ การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพสามารถสร้างความเข้าใจ กระตุ้นการมีส่วนร่วม และเพิ่มความตระหนักถึงความสำคัญของการเลือกตั้ง ในขณะที่การสื่อสารที่ไม่ชัดเจนอาจทำให้เกิดความสับสน ขาดความเชื่อมั่น หรือไม่สนใจการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง (พระวิชาญ จนฺทสาโร และคณะ, 2564) ซึ่งปริญญา เจริญถ่องแท้ (2560) กล่าวว่า ในปัจจุบันกระบวนการสื่อสารทางการเมืองได้รับอิทธิพลอย่างมากจากความก้าวหน้าของเทคโนโลยีการสื่อสารและโทรคมนาคม รวมถึงบริบทของทุนนิยมในยุคโลกาภิวัตน์ ซึ่งส่งผลให้รูปแบบการดำเนินชีวิตของผู้คนเปลี่ยนแปลงไป และมีผลต่อการเข้าถึงและรับรู้ข้อมูลข่าวสารทางการเมือง อีกทั้งกระบวนการสื่อสารทางการเมืองยังได้ผสานเข้ากับสื่ออิเล็กทรอนิกส์หลากหลายรูปแบบ เช่น อินเทอร์เน็ต วิทยุ โทรทัศน์ผ่านดาวเทียม และการสื่อสารผ่านข้อความทางโทรศัพท์มือถือ

อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานครประมาณ 55 กิโลเมตร ทำให้พื้นที่นี้ได้รับอิทธิพลด้านการพัฒนาและความเจริญจากเมืองหลวงค่อนข้างมาก ด้านการศึกษาและการอำนวยความสะดวก มีทั้งมหาวิทยาลัยหลายแห่งและห้างสรรพสินค้าขนาดใหญ่ให้บริการแก่ประชาชน ทำให้เป็นที่คาดหมายของพรรคการเมือง

และกลุ่มผู้สมัครผู้แทนราษฎรในปัจจุบัน ที่ผ่านมา บรรยากาศการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในอำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม มีประชาชนเข้าใช้สิทธิ์อย่างต่อเนื่อง โดยสถานการณ์ในภาพรวมเป็นไปด้วยความเรียบร้อย (อปท.นิวส์, 2566) การมีส่วนร่วมทางการเมืองที่เกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นฝ่ายใดก็ตาม ประชาชนทั้งที่ไปใช้สิทธิ์ หรือไม่ได้ไปใช้สิทธิ์ จะมีการรับข่าวสารข้อมูลเกี่ยวกับการเมืองจากช่องทางต่าง ๆ ซึ่งในปัจจุบันประสิทธิภาพของสื่อก็มีความแตกต่างกันออกไป อยู่ที่ประชาชนจะเลือกเปิดรับสื่อช่องทางใดและนำไปประกอบการตัดสินใจ ทัศนคติความคิดเห็นของตนที่มีอยู่อย่างไร จนทำให้ไปสู่การเลือกผู้สมัครเลือกตั้งในที่สุด (พระวิชาญ จนฺทสาโร และคณะ, 2564) จากการสังเกตของผู้วิจัย พบว่า นักการเมืองในอำเภอเมืองนครปฐมยังคงใช้กลยุทธ์การสื่อสารที่จำกัดและเน้นรูปแบบแบบดั้งเดิมเป็นหลัก เช่น การปราศรัยต่อหน้าประชาชน การแจกเอกสารใบปลิว หรือการจัดกิจกรรมพบปะในชุมชน แต่ยังขาดการนำช่องทางออนไลน์และสื่อดิจิทัลมาใช้ ซึ่งเป็นช่องทางที่ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลได้รวดเร็วและสะดวก นอกจากนี้ เนื้อหาการสื่อสารมักไม่ตรงกับความต้องการหรือความสนใจของประชาชน ทำให้ไม่สามารถสร้างความดึงดูดใจหรือกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมทางการเมืองได้อย่างเต็มที่ ส่งผลให้ประชาชนอาจได้รับข้อมูลไม่ครบถ้วน เข้าใจผิด หรือไม่ตระหนักถึงความสำคัญของการเลือกตั้ง ดังนั้นการศึกษาถึงอิทธิพลของการสื่อสารต่อพฤติกรรมการใช้สิทธิ์เลือกตั้งจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะสามารถระบุรูปแบบการสื่อสารที่ส่งผลต่อการตัดสินใจของประชาชนได้อย่างชัดเจน ข้อมูลที่ได้ยังสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการวางแผนและออกแบบกลยุทธ์การสื่อสารของนักการเมือง พรรคการเมือง รวมถึงหน่วยงานรัฐหรือองค์กรที่เกี่ยวข้อง เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเลือกตั้งให้มากยิ่งขึ้น อีกทั้งปัจจุบันนี้ยังไม่มีงานวิจัยที่เน้นศึกษาอิทธิพลของการสื่อสารต่อพฤติกรรมการใช้สิทธิ์เลือกตั้งของประชาชนในอำเภอเมืองนครปฐมโดยเฉพาะ

ดังนั้น การศึกษาถึงอิทธิพลการสื่อสารที่มีต่อประชาชนในการใช้สิทธิ์เลือกตั้งในอำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม ครั้งนี้ จึงมีความสำคัญทั้งในเชิงทฤษฎีและปฏิบัติ สามารถช่วยให้เข้าใจบทบาทของการสื่อสารในการกระตุ้นและส่งเสริมการใช้สิทธิ์เลือกตั้งของประชาชนในพื้นที่อำเภอเมืองนครปฐม และเป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนากลยุทธ์การสื่อสารทางการเมืองในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาอิทธิพลการสื่อสารที่มีต่อประชาชนในการใช้สิทธิ์เลือกตั้งในอำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม

2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่ออิทธิพลการสื่อสารที่มีต่อประชาชนในการใช้สิทธิ์เลือกตั้งในอำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาโดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ด้วยวิธีการทางสถิติ โดยมุ่งเน้นศึกษาความสัมพันธ์และความแตกต่างของตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับอิทธิพลการสื่อสารต่อการใช้สิทธิ์เลือกตั้งของประชาชนในอำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม

2. ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากร (Population) ในการศึกษาครั้งนี้ คือ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในอำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม ที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป จำนวน 176,521 คน ข้อมูลเดือน สิงหาคม 2568 (กรมการปกครอง, 2568) กลุ่มตัวอย่าง (Sample) ประชาชนที่อาศัยอยู่ในอำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม ที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป จำนวน 400 คน

2.2 กลุ่มตัวอย่างจากสูตรคำนวณของทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane) ทั้งนี้จากการเก็บข้อมูลภาคสนามสามารถนำข้อมูลที่สมบูรณ์มาใช้ในการวิเคราะห์ได้เพียง 381 คน เนื่องจากข้อจำกัดด้านเวลาและความสมัครใจของผู้ให้ข้อมูล ผู้วิจัยจึงใช้จำนวนดังกล่าวสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงสถิติ และดำเนินการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) และเป็นระบบ (Systematic Random Sampling)

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมาจากแนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอิทธิพลการสื่อสารที่มีต่อประชาชนในการใช้สิทธิ์เลือกตั้งในอำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม โดยแบ่งออกเป็น 2 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามแบบรายการตรวจสอบ (Checklist) สอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา และอาชีพ และตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scales) วัดอิทธิพลการสื่อสารที่มีต่อประชาชนในการใช้สิทธิ์เลือกตั้งในอำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านองค์กรทางการเมืองหรือผู้ส่งสาร ด้านสาร ด้านสื่อ และด้านประชาชนหรือผู้รับสาร

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลที่ต้องการศึกษาโดยดำเนินการตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

4.1 ผู้วิจัยดำเนินการแจกแบบสอบถามให้กับกลุ่มตัวอย่างในอำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม ที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป และเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอนที่กำหนด

4.2 หลังจากได้รับแบบสอบถามคืนทั้งหมดจากกลุ่มตัวอย่างแล้ว จะทำการตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์ของข้อมูล ก่อนนำไปวิเคราะห์ในขั้นตอนต่อไปของการวิจัย

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป โดยเริ่มจากการตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามและวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปด้วยค่าร้อยละ จากนั้นวิเคราะห์คำถามแบบมาตราส่วนประมาณค่าโดยหาค่าเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของการสื่อสารทางการเมือง 4 ด้าน ใช้สถิติ t-test เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่าง 2 กลุ่ม และใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) พร้อมการทดสอบเชฟเฟ่เมื่อพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ผลการวิจัย

1. อิทธิพลการสื่อสารที่มีต่อประชาชนในการใช้สิทธิ์เลือกตั้งในอำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม โดยรวม ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของอิทธิพลการสื่อสารที่มีต่อประชาชนในการใช้สิทธิ์เลือกตั้งในอำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม โดยรวม

อิทธิพลการสื่อสารที่มีต่อประชาชนในการใช้สิทธิ์เลือกตั้ง	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
1. ด้านองค์กรทางการเมืองหรือผู้ส่งสาร	3.97	0.57	มาก
2. ด้านสาร	3.84	0.61	มาก
3. ด้านสื่อ	3.81	0.66	มาก
4. ด้านประชาชนหรือผู้รับสาร	3.67	0.86	มาก
รวม	**3.82**	**0.68**	**มาก**

จากตารางที่ 1 พบว่า อิทธิพลการสื่อสารที่มีต่อประชาชนในการใช้สิทธิ์เลือกตั้งในอำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.82) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านองค์กรทางการเมืองหรือผู้ส่งสาร อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.97) รองลงมาคือ ด้านสาร ($\bar{X}$ = 3.84) ด้านสื่อ ($\bar{X}$ = 3.81) และด้านประชาชนหรือผู้รับสาร ($\bar{X}$ = 3.67) ตามลำดับ รายละเอียดสรุปผลการวิจัยในแต่ละด้านมีดังนี้

1.1 อิทธิพลการสื่อสารที่มีต่อประชาชนในการใช้สิทธิ์เลือกตั้งในอำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม ด้านองค์กรทางการเมืองหรือผู้ส่งสารโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.97) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ได้แก่ ผู้สมัครหรือพรรคการเมืองมีประสบการณ์และผลงานที่ผ่านมาเป็นที่ประจักษ์ ($\overline{X}$ = 4.57) รองลงมาคือ ผู้ส่งสารได้รับความไว้วางใจจากประชาชนในการเป็นตัวแทนทางการเมือง ($\overline{X}$ = 4.52) องค์กรทางการเมืองหรือผู้ส่งสารสามารถสื่อสารนโยบายและจุดยืนทางการเมืองได้อย่างชัดเจน ($\overline{X}$ = 3.88) ผู้ส่งสารมีความรู้ความสามารถและความเข้าใจในปัญหาของประชาชนในพื้นที่เป็นอย่างดี ($\overline{X}$ = 3.82) องค์กรทางการเมืองหรือผู้ส่งสารมีความซื่อสัตย์และยึดมั่นในหลักคุณธรรมจริยธรรมทางการเมือง ($\overline{X}$ = 3.75) ผู้สมัครหรือพรรคการเมืองมีความน่าเชื่อถือและมีภาพลักษณ์ที่ดีในสายตาประชาชน ($\overline{X}$ = 3.71) และประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ผู้ส่งสารมีความจริงใจและมุ่งมั่นในการแก้ไขปัญหาให้แก่ประชาชน ($\overline{X}$ = 3.54)

1.2 อิทธิพลการสื่อสารที่มีต่อประชาชนในการใช้สิทธิ์เลือกตั้งในอำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม ด้านสารโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.84) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ได้แก่ เนื้อหาสารช่วยให้ประชาชนเข้าใจนโยบายและแนวทางการทำงานของผู้สมัครได้ชัดเจนมากขึ้น ($\overline{X}$ = 4.46) รองลงมาคือ เนื้อหาสารมีความถูกต้อง น่าเชื่อถือ และสามารถตรวจสอบแหล่งที่มาได้ ($\overline{X}$ = 3.90) ถ้อยคำและภาษาที่ใช้มีความเหมาะสม สุภาพ และไม่ก่อให้เกิดความแตกแยกทางการเมือง ($\overline{X}$ = 3.85) สารที่สื่อสารมีเหตุผล และมีข้อมูลสนับสนุนอย่างเป็นรูปธรรม ($\overline{X}$ = 3.80) ข้อความทางการเมืองสะท้อนปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของประชาชนในพื้นที่ ($\overline{X}$ = 3.77) และประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดมี 2 ข้อที่ได้รับค่าเฉลี่ยเท่ากัน ได้แก่ สารที่ได้รับมีส่วนช่วยกระตุ้นแรงจูงใจให้ตัดสินใจออกไปใช้สิทธิ์เลือกตั้ง และเนื้อหาสารที่ใช้ในการรณรงค์มีความชัดเจน เข้าใจง่าย และไม่กำกวม ($\overline{X}$ = 3.54)

1.3 อิทธิพลการสื่อสารที่มีต่อประชาชนในการใช้สิทธิ์เลือกตั้งในอำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม ด้านสื่อโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.67) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ได้แก่ เนื้อหาที่เผยแพร่ผ่านสื่อมีความชัดเจนเข้าใจง่าย และไม่ซับซ้อน ($\overline{X}$ = 3.80) รองลงมาคือ รูปแบบของสื่อมีความเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายและบริบทของชุมชนในพื้นที่ ($\overline{X}$ = 3.75) สื่อที่นำเสนอมีความน่าสนใจและสามารถดึงดูดความสนใจของประชาชนได้ดี ($\overline{X}$ = 3.66) สื่อที่ได้รับมีส่วนช่วยสร้างความเข้าใจและกระตุ้นให้ประชาชนตัดสินใจออกไปใช้สิทธิ์เลือกตั้ง ($\overline{X}$ = 3.65) สื่อที่ใช้มีความหลากหลายและสอดคล้องกับพฤติกรรมการรับสื่อของประชาชน ($\overline{X}$ = 3.62) และประเด็น

ที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด สื่อที่ใช้ในการรณรงค์เลือกตั้งสามารถเข้าถึงประชาชนได้อย่างทั่วถึงและครอบคลุมพื้นที่ ($\overline{X}$ = 3.52)

1.4 อิทธิพลการสื่อสารที่มีต่อประชาชนในการใช้สิทธิ์เลือกตั้งในอำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม ด้านประชาชนหรือผู้รับสารโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.94) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ได้แก่ ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ในการออกเสียงเลือกตั้งเป็นอย่างดี ($\overline{X}$ = 4.56) รองลงมาคือ ประชาชนมีความสนใจติดตามข่าวสารทางการเมืองและข้อมูลเกี่ยวกับการเลือกตั้งอย่างสม่ำเสมอ ($\overline{X}$ = 3.95) ประชาชนมีความตั้งใจและความพร้อมที่จะออกไปใช้สิทธิ์เลือกตั้งในวันเลือกตั้ง ($\overline{X}$ = 3.88) ประชาชนเปิดรับความคิดเห็นและข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ ก่อนตัดสินใจเลือกผู้สมัคร ($\overline{X}$ = 3.87) ประชาชนมีทัศนคติเชิงบวกต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองและการใช้สิทธิ์เลือกตั้ง ($\overline{X}$ = 3.82) และประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ประชาชนสามารถพิจารณาและวิเคราะห์ข้อมูลข่าวสารทางการเมืองได้อย่างมีวิจารณญาณ ($\overline{X}$ = 3.53)

2. การเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่ออิทธิพลการสื่อสารที่มีต่อประชาชนในการใช้สิทธิ์เลือกตั้งในอำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา และอาชีพ โดยใช้สถิติ t-test (Independent Samples) และ F-test (One-way ANOVA) พบว่า ไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($p > 0.05$) ในทุกด้านที่ศึกษา ดังนั้น จึงสรุปได้ว่าปัจจัยส่วนบุคคลดังกล่าวไม่มีผลต่อความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับอิทธิพลการสื่อสารที่มีต่อการใช้สิทธิ์เลือกตั้งอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

อภิปรายผลการวิจัย

1. อิทธิพลการสื่อสารที่มีต่อประชาชนในการใช้สิทธิ์เลือกตั้งในอำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม โดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า

1.1 ด้านองค์กรทางการเมืองหรือผู้ส่งสาร พบว่า อิทธิพลการสื่อสารที่มีต่อประชาชนในการใช้สิทธิ์เลือกตั้งในอำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะประชาชนให้ความสำคัญกับประสบการณ์และผลงานของผู้สมัครหรือพรรคการเมืองเป็นหลัก ซึ่งเป็นข้อมูลที่สามารถตรวจสอบได้จากการปฏิบัติงานที่ผ่านมา จึงทำให้รายการดังกล่าวมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด สอดคล้องกับผลการวิจัยของสุประวีณ์ ภู่ทองคำ (2565) ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจไปใช้สิทธิ์เลือกตั้งทั่วไปของประชาชนใน จังหวัดชลบุรี โดยรวมอยู่ในระดับมาก

และสอดคล้องกับผลการวิจัยของสิพล เกตุมงคล (2565) ผลการศึกษาพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความเห็นต่ออิทธิพลที่มีต่อการตัดสินใจเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดเชียงราย ภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านผู้ส่งสาร อยู่ในระดับมาก

1.2 ด้านสาร พบว่า อิทธิพลการสื่อสารที่มีต่อประชาชนในการใช้สิทธิ์เลือกตั้งในอำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม ด้านสาร โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเนื้อหาสารทางการเมืองช่วยให้ประชาชนเข้าใจนโยบายและแนวทางการทำงานของผู้สมัครได้อย่างชัดเจน จึงสามารถนำข้อมูลไปใช้ประกอบการตัดสินใจเลือกตั้งได้ ขณะเดียวกัน ความถูกต้อง น่าเชื่อถือ และการใช้ถ้อยคำที่เหมาะสมไม่ก่อให้เกิดความขัดแย้งทางการเมือง ยังช่วยเพิ่มการยอมรับต่อสารที่ได้รับ สอดคล้องกับผลการวิจัยของปิยรัตน์ ชื่นชม (2567) ผลการวิจัยพบว่า อิทธิพลการที่มีต่อการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนในการไปใช้สิทธิ์เลือกตั้งทั่วไป ในอำเภอละงู จังหวัดสตูล โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน ด้านสาร อยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับผลการวิจัยของอรดี เรียงภักดี (2565) ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในเขตเลือกตั้งที่ 1 จังหวัดมหาสารคาม อยู่ในระดับมาก ซึ่งปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกตั้ง ได้แก่ พรรคการเมืองที่ผู้สมัครสังกัด นโยบายของพรรค ประสบการณ์ของผู้สมัคร และการดำเนินกิจกรรมรณรงค์หาเสียงของผู้สมัคร

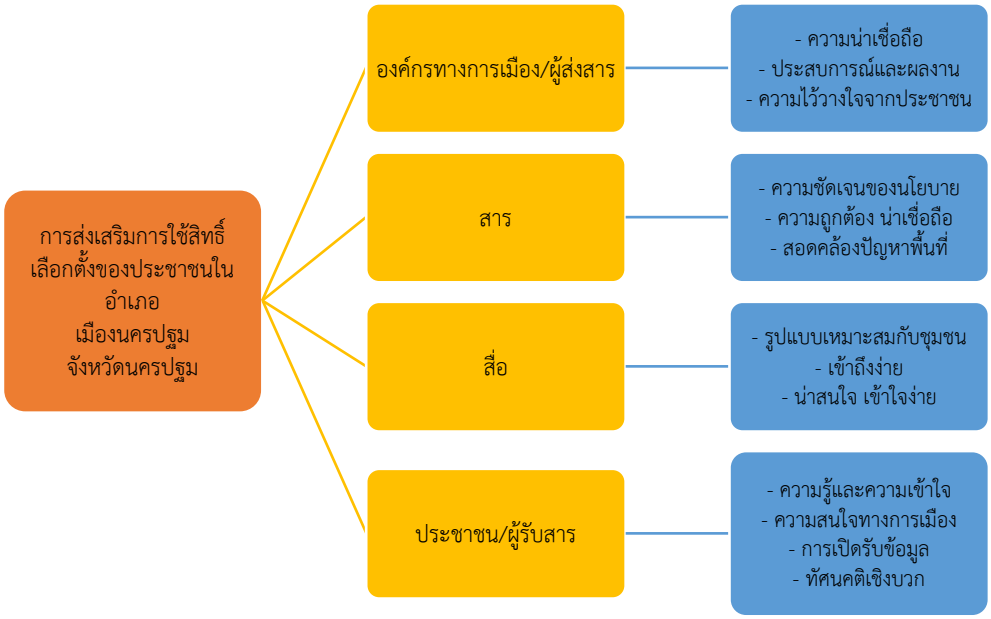
1.3 ด้านสื่อ พบว่า อิทธิพลการสื่อสารที่มีต่อประชาชนในการใช้สิทธิ์เลือกตั้งในอำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสื่อที่ใช้ในการเผยแพร่ข้อมูลทางการเมืองมีความชัดเจน เข้าใจง่าย และเหมาะสมกับบริบทของประชาชนในอำเภอเมืองนครปฐมทำให้ประชาชนสามารถรับรู้และทำความเข้าใจข้อมูลข่าวสารได้โดยไม่ซับซ้อน สอดคล้องกับแนวคิดของกัณฑ์อเนก กิจโกศล (2566) ผลการวิจัยพบว่า ระดับการสื่อสารทางการเมืองของพรรคการเมืองที่มีผลต่อการไปใช้สิทธิเลือกตั้งทั่วไปของประชาชนอำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านสื่อ อยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับผลการวิจัยของบุริศร์ รักษ์ธนนนท์ (2565) วิจัยเรื่อง อิทธิพลที่ส่งผลต่อการไปใช้สิทธิ์เลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในจังหวัดอุดรธานี ผลการศึกษาพบว่า โดยภาพรวมความคิดเห็นของประชาชนต่ออิทธิพลที่มีผลต่อการไปใช้สิทธิเลือกตั้งอยู่ในระดับมาก

1.4 ด้านประชาชนหรือผู้รับสาร พบว่า อิทธิพลการสื่อสารที่มีต่อประชาชนในการใช้สิทธิ์เลือกตั้งในอำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะประชาชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ในการออกเสียงเลือกตั้ง และให้ความสำคัญกับการติดตามข้อมูลข่าวสารทางการเมืองอย่างต่อเนื่อง จึงมี

ความพร้อมและความตั้งใจในการออกไปใช้สิทธิ์เลือกตั้ง สอดคล้องกับผลการวิจัยของ บรรณวัฒน์ ตรีสุวรรณ (2566) ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของประชาชนต่อปัจจัยที่มีพฤติกรรมทางการเมืองในการออกเสียงลงคะแนนเลือกตั้งทั่วไปของประชาชนในตำบลหนองปรือ อำเภอหนองปรือ จังหวัดกาญจนบุรี โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านองค์กรทางการเมือง อยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ ด้านนโยบาย ด้านกระบวนการสื่อสาร และด้านการตอบสนองของผู้รับข้อมูลข่าวสาร ตามลำดับ และสอดคล้องกับผลการวิจัยของทรงพล โชติกเวชกุล และคณะ (2564) พบว่า โดยภาพรวมพฤติกรรมการใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของประชาชนในจังหวัดขอนแก่น เขตเลือกตั้งที่ 2 อยู่ในระดับมาก

2. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่ออิทธิพลการสื่อสารที่มีต่อประชาชนในการใช้สิทธิ์เลือกตั้งในอำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษาและอาชีพ ที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่ออิทธิพลการสื่อสารที่มีผลต่อการใช้สิทธิเลือกตั้งในอำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม ไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับผลการวิจัยของฐิติกุล อาจจำนงค์ (2567) ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับการสื่อสารทางการเมืองที่มีผลต่อการไปใช้สิทธิ์เลือกตั้งทั่วไปของประชาชนในอำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน พบว่า ประชาชนที่มีเพศ อายุ อาชีพ ต่างกัน มีความคิดเห็นโดยรวมไม่แตกต่างกัน ทั้งยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของสุประวีณ์ ภู่ทองคำ (2565) ผลการเปรียบเทียบพบว่า ประชาชนที่มีเพศ อายุ และสถานภาพสมรสต่างกัน มีความคิดเห็นต่อปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจไปใช้สิทธิ์เลือกตั้งทั่วไปของประชาชนใน จังหวัดชลบุรี ไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับผลการวิจัยของกัณฑ์อเนก กิจโกศล (2566) พบว่า ประชาชนที่มีเพศ อายุ และอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการสื่อสารทางการเมืองของพรรคการเมืองที่มีผลต่อการไปใช้สิทธิเลือกตั้งทั่วไปของประชาชนอำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา โดยรวมไม่แตกต่างกัน จึงไม่ยอมรับสมมติฐานการวิจัย และสอดคล้องกับผลการวิจัยของทรงพล โชติกเวชกุล และคณะ (2564) พบว่า จากการเปรียบเทียบประชาชนจังหวัดขอนแก่น เขตเลือกตั้งที่ 2 ที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือนแตกต่างกัน มีพฤติกรรมการตัดสินใจใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2562 ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัยเรื่องอิทธิพลการสื่อสารทางการเมืองที่ส่งผลต่อการตัดสินใจใช้สิทธิ์เลือกตั้งของประชาชนในอำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม แสดงให้เห็นถึงความเชื่อมโยงขององค์ประกอบสำคัญ 4 ประการ ได้แก่ ผู้ส่งสาร สาร สื่อ และผู้รับสาร ซึ่งทำงานสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบ ความน่าเชื่อถือขององค์กรทางการเมืองหรือผู้ส่งสาร โดยเฉพาะด้านประสบการณ์ ผลงาน และความไว้วางใจจากประชาชน มีบทบาทสำคัญในการสร้างความเชื่อมั่น ขณะเดียวกัน สารทางการเมืองที่มีความชัดเจน เข้าใจง่าย และสอดคล้องกับความต้องการของประชาชน รวมถึงการเลือกใช้สื่อที่เหมาะสมกับบริบทพื้นที่และสามารถเข้าถึงประชาชนได้อย่างทั่วถึง ล้วนเป็นปัจจัยที่ช่วยกระตุ้นการรับรู้และแรงจูงใจในการออกไปใช้สิทธิ์เลือกตั้ง นอกจากนี้ ระดับความรู้ ความสนใจ และทัศนคติเชิงบวกต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในฐานะผู้รับสาร ยังเป็นกลไกสำคัญที่ทำให้กระบวนการสื่อสารทางการเมืองเกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม ดังนั้น การส่งเสริมการใช้สิทธิ์เลือกตั้งควรดำเนินการแบบบูรณาการ โดยพัฒนาและประสานองค์ประกอบทั้งด้านผู้ส่งสาร สาร สื่อ และศักยภาพของประชาชนควบคู่กันอย่างเป็นระบบ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเลือกตั้งควรส่งเสริมให้ผู้สมัครและพรรคการเมืองนำเสนอผลงานที่ผ่านมา ประสบการณ์ และจุดยืนทางการเมืองอย่างชัดเจนและต่อเนื่อง เพื่อเสริมสร้างความเชื่อมั่นและความไว้วางใจของประชาชน ซึ่งเป็นปัจจัยด้านผู้ส่งสารที่มีอิทธิพลต่อการใช้สิทธิเลือกตั้งในระดับสูง

2. ควรพัฒนาการสื่อสารเนื้อหาทางการเมืองให้มีความถูกต้อง น่าเชื่อถือและสามารถตรวจสอบแหล่งที่มาได้ พร้อมทั้งใช้ภาษาที่เหมาะสม สุภาพ และไม่ก่อให้เกิดความขัดแย้ง เพื่อช่วยให้ประชาชนเข้าใจนโยบายและแนวทางการทำงานของผู้สมัครได้อย่างชัดเจน

3. การเลือกใช้สื่อในการรณรงค์เลือกตั้งควรคำนึงถึงความเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายและบริบทของชุมชนในพื้นที่ โดยเน้นสื่อที่มีเนื้อหาชัดเจน เข้าใจง่ายและสามารถเข้าถึงประชาชนได้อย่างทั่วถึง

4. ควรส่งเสริมการให้ความรู้แก่ประชาชนเกี่ยวกับสิทธิ หน้าที่ และความสำคัญของการเลือกตั้งอย่างต่อเนื่อง เพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจและทัศนคติเชิงบวกต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง

5. หน่วยงานภาครัฐและองค์กรที่เกี่ยวข้องควรสนับสนุนกิจกรรมหรือโครงการที่ช่วยพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ข้อมูลข่าวสารทางการเมืองของประชาชน เพื่อให้สามารถใช้วิจารณญาณในการตัดสินใจเลือกผู้สมัครได้อย่างรอบคอบ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาเชิงลึกโดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ เช่น การสัมภาษณ์เชิงลึกหรือการสนทนากลุ่ม เพื่อทำความเข้าใจมุมมองและเหตุผลในการรับสารทางการเมืองของประชาชนอย่างละเอียดมากขึ้น

2. ควรเพิ่มเติมตัวแปรด้านสื่อดิจิทัลและสื่อสังคมออนไลน์ เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทการสื่อสารทางการเมืองในปัจจุบัน

3. ควรศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอิทธิพลการสื่อสารกับพฤติกรรมการใช้สิทธิเลือกตั้งจริง เพื่อให้ได้ข้อค้นพบที่สามารถนำไปใช้เชิงนโยบายได้อย่างเป็นรูปธรรม

เอกสารอ้างอิง

กรมการปกครอง. (2568). *สถิติจำนวนประชากร พื้นที่ จังหวัดนครปฐม อำเภอเมืองนครปฐม ข้อมูลเดือน สิงหาคม 2568*. สืบค้น 5 ธันวาคม 2568, จาก https://shorturl.asia/o2hib

กัณฑ์อเนก กิจโกศล. (2566). *การสื่อสารทางการเมืองของพรรคการเมืองที่มีผลต่อการไปใช้สิทธิเลือกตั้งทั่วไปของประชาชนอำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา* (วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

ชนะ ภิญโญ. (2565). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของประชาชนในการลงคะแนนเสียงเลือกนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี (กรณีศึกษาเขตการเลือกตั้งอำเภอเมืองชลบุรี เขต 2 จังหวัดชลบุรี)* (งานนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์). ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.

ชยพงศ์ มัธยมนันทน์ และคณะ (2567). การสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นที่ส่งผลต่อการ ไปใช้สิทธิเลือกตั้งระดับท้องถิ่นของข้าราชการตำรวจในจังหวัดปทุมธานี. *วารสารรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย*, 4(3), 1-23.

ฐิติกุล อาจจำนงค์. (2567). *การสื่อสารทางการเมืองที่มีผลต่อการไปใช้สิทธิ์เลือกตั้งทั่วไปของประชาชนในอำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน* (วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). เชียงราย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.

ทรงพล โชติกเวชกุล และคณะ (2564). พฤติกรรมของประชาชนในการตัดสินใจใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2562 ในจังหวัดขอนแก่น เขตเลือกตั้งที่ 2. *Journal of Modern Learning Development*, 6(6), 244-265.

บรรณวัฒน์ ตรีสุวรรณ. (2566) *ปัจจัยที่มีพฤติกรรมทางการเมืองในการออกเสียงลงคะแนนเลือกตั้งทั่วไปของประชาชนในตำบลหนองปรือ อำเภอหนองปรือ จังหวัดกาญจนบุรี* (การค้นคว้าอิสระตามหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

บุริศร์ รักษ์ธนนนท์. (2565). *อิทธิพลที่ส่งผลต่อการไปใช้สิทธิ์เลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในจังหวัดอุดรธานี* (วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

ปริญญา เจริญถ่องแท้. (2560). *การสื่อสารกับการตัดสินใจเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้มีสิทธิเลือกตั้งในจังหวัดจันทบุรี* (การค้นคว้าอิสระตามหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสหวิทยาการเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ปิยรัตน์ ชื่นชม. (2567). *อิทธิพลการที่มีต่อการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนในการไปใช้สิทธิ์เลือกตั้งทั่วไปในอำเภอละงู จังหวัดสตูล* (สารนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). สงขลา: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

พระวิชาญ จนฺทสาโร และคณะ. (2564). อิทธิพลของสื่อที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเทศบาลตำบลกุดจิก อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา. *วารสาร มจร การพัฒนาสังคม*, 6(2), 57-65.

สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งจังหวัดนครพนม. (2564). *ข้อมูลการเลือกตั้งจังหวัดนครพนม*. นครพนม: สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งจังหวัดนครพนม.

สิพล เกตุมงคล. (2565). *อิทธิพลที่มีต่อการตัดสินใจเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดเชียงราย* (วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). เชียงราย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.

สุประวีณ์ ภู่ทองคำ. (2565). *ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจไปใช้สิทธิ์เลือกตั้งทั่วไปของประชาชนในจังหวัดชลบุรี* (วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารทั่วไป). ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.

อปท.นิวส์. (2566). *นครปฐมประชาชนทยอยเลือกตั้งล่วงหน้า บรรยากาศเรียบร้อย*. กรุงเทพฯ: สำนักงานหนังสือพิมพ์ อปท.นิวส์.

อรดี เรียงภักดี. (2565). *ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เขตเลือกตั้งที่ 1 จังหวัดมหาสารคาม* (วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

การประยุกต์ใช้การบัญชีเพื่อสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชนจังหวัดศรีสะเกษ*

THE APPLICATION OF ENVIRONMENTAL ACCOUNTING FOR SUSTAINABLE COMMUNITY DEVELOPMENT: A CASE STUDY OF COMMUNITY ENTERPRISES IN SISAKET PROVINCE, THAILAND

ศิริพร อำนวย, ปิยฉัตร ทองแพง
Siriporn Amnuay, Piyachat Thongpaeng
มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ
Sisaket Rajabhat University
Corresponding Author E-mail: piyachat.t@sskru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาระดับการประยุกต์ใช้การบัญชีเพื่อสิ่งแวดล้อมของวิสาหกิจชุมชน 2. วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการบัญชีเพื่อสิ่งแวดล้อม การจัดการทรัพยากรและการลดของเสีย กับความยั่งยืนของชุมชน และ 3. เสนอแนวทางเชิงนโยบายในการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสานวิธี ประกอบด้วยการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ สมาชิกวิสาหกิจชุมชน จำนวน 80 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ แบบสอบถามมาตรประมาณค่า 5 ระดับ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนาและการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง เก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 15 คน ได้แก่ ผู้นำและสมาชิกวิสาหกิจชุมชน และวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า การประยุกต์ใช้การบัญชีเพื่อสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับมาก โดยมีบทบาทสำคัญในการควบคุมต้นทุน ลดการสูญเสียในกระบวนการผลิต และสนับสนุนการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ การจัดการทรัพยากรและการลดของเสียมีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อความยั่งยืนของชุมชนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ผลการวิเคราะห์เชิงคุณภาพสอดคล้องกับข้อมูลเชิงปริมาณ โดยสะท้อนว่าวิสาหกิจชุมชนยังขาดความรู้และระบบในการจัดการต้นทุนสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นรูปธรรม แต่เริ่มมีการปรับตัวในการนำของเสียกลับมาใช้ประโยชน์และลดการสูญเสียในกระบวนการผลิต ในส่วนของแนวทาง

*Received February 28, 2026; Revised March 31, 2026; Accepted April 8, 2026

เชิงนโยบาย พบว่าควรมีการส่งเสริมองค์ความรู้ด้านการบัญชีเพื่อสิ่งแวดล้อม การพัฒนาระบบบัญชีที่เรียบง่ายและเหมาะสมกับบริบทของชุมชน ตลอดจนการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้สามารถนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและนำไปสู่การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในระยะยาว

คำสำคัญ: การบัญชีเพื่อสิ่งแวดล้อม; การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน; วิสาหกิจชุมชน; การลดของเสีย

Abstract

This research article aims to: 1. examine the level of environmental accounting application among community enterprises, 2. analyze the relationships among environmental accounting, resource management, waste reduction, and sustainable community development, and 3. propose policy guidelines for sustainable community development. A mixed methods research design was employed, integrating both quantitative and qualitative approaches. The sample consisted of 80 community enterprise members, selected using purposive sampling. Quantitative data were collected using a five-point Likert scale questionnaire and analyzed through descriptive statistics and multiple regression analysis. Qualitative data were gathered through semi-structured interviews with 15 key informants, including community leaders and enterprise members, and analyzed using content analysis.

The results indicate that the application of environmental accounting is at a high level and plays a significant role in cost control, reduction of production losses, and efficient resource utilization. In addition, resource management and waste reduction were found to have a positive and statistically significant relationship with sustainable community development. The qualitative findings are consistent with the quantitative results, revealing that community enterprises still lack systematic knowledge and formal practices in environmental cost management; however, they have begun to adapt by reusing waste materials and reducing production losses in the production process. In terms of policy implications, the study suggests that enhancing knowledge of environmental accounting, developing simple and context-appropriate accounting systems, and strengthening institutional

support are essential to enable effective implementation and promote sustainable community development in the long term.
Keywords: Environmental Accounting; Sustainable Community Development; Community Enterprises; Waste Reduction

บทนำ

ในปัจจุบัน แนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการกำหนดทิศทางการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ โดยมุ่งเน้นความสมดุลระหว่างมิติทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม (United Nations, 2015) โดยเฉพาะในระดับชุมชนที่มีการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจผ่านรูปแบบวิสาหกิจชุมชน ซึ่งถือเป็นกลไกสำคัญในการสร้างรายได้และยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในระดับฐานราก (Chambers, 2017) อย่างไรก็ตาม กระบวนการผลิตของวิสาหกิจชุมชนจำนวนมากยังคงใช้วิธีการผลิตแบบดั้งเดิม ส่งผลให้เกิดของเสียและผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในพื้นที่โดยรอบ เช่น ของเสียจากวัตถุดิบ น้ำเสียจากกระบวนการผลิต และการใช้ทรัพยากรอย่างไม่มีประสิทธิภาพ (Pretty, 1995)

ในบริบทของจังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีการรวมกลุ่มของวิสาหกิจชุมชนด้านการแปรรูปสินค้าเกษตรและอาหารจำนวนมาก พบว่าหลายกลุ่มยังขาดระบบการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมที่เป็นรูปธรรม โดยจากการสำรวจเบื้องต้นและการลงพื้นที่ของผู้วิจัย พบว่า วิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่ยังไม่มีการบันทึกหรือวิเคราะห์ต้นทุนที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม เช่น ต้นทุนของเสีย ต้นทุนการจัดการน้ำเสีย หรือการสูญเสียของวัตถุดิบในกระบวนการผลิต ส่งผลให้ไม่สามารถประเมินประสิทธิภาพการใช้ทรัพยากรได้อย่างแท้จริง นอกจากนี้ จากการสัมภาษณ์เบื้องต้นกับสมาชิกของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มข้าวกล้องงอกบ้านโนนเหมือดแอ่ ตำบลคลีกลิ้ง อำเภอศิลาลาด จังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งเป็นวิสาหกิจชุมชนที่จดทะเบียนตามพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 พบว่า ชาวบ้านสะท้อนปัญหาที่สำคัญ ได้แก่ การไม่ทราบต้นทุนที่แท้จริงของการผลิต การมีของเสียเกิดขึ้นในกระบวนการผลิตโดยไม่สามารถนำกลับมาใช้ประโยชน์ได้อย่างเต็มที่ และการขาดองค์ความรู้ในการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบ ปัญหาดังกล่าวส่งผลกระทบทั้งในด้านต้นทุนการผลิต รายได้ของชุมชน และคุณภาพสิ่งแวดล้อมในพื้นที่

แม้ว่าการบัญชีเพื่อสิ่งแวดล้อมจะเป็นเครื่องมือที่สามารถช่วยในการระบุ วิเคราะห์และควบคุมต้นทุนที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Burritt & Schaltegger, 2010) แต่การนำแนวคิดดังกล่าวไปประยุกต์ใช้ในระดับวิสาหกิจชุมชนยังมีข้อจำกัด เนื่องจากขาดองค์ความรู้ เครื่องมือที่เหมาะสม และการออกแบบระบบ

ที่สอดคล้องกับบริบทของชุมชน ดังนั้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องศึกษาแนวทางการประยุกต์ใช้การบัญชีเพื่อสิ่งแวดล้อมให้เหมาะสมกับบริบทของวิสาหกิจชุมชน เพื่อสนับสนุนการจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ ลดของเสีย และเสริมสร้างความยั่งยืนของชุมชนในระยะยาว อย่างไรก็ตาม จากการทบทวนวรรณกรรมที่ผ่านมา พบว่างานวิจัยส่วนใหญ่มุ่งเน้นการศึกษาการบัญชีเพื่อสิ่งแวดล้อมในองค์กรขนาดใหญ่หรือภาคอุตสาหกรรม ขณะที่การศึกษาในบริบทของวิสาหกิจชุมชน โดยเฉพาะในพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษยังมีจำกัด

ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษาการบัญชีเพื่อสิ่งแวดล้อมในฐานะเครื่องมือเชิงนโยบายที่สามารถสนับสนุนการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน โดยมุ่งวิเคราะห์บทบาทและกลไกของการบัญชีเพื่อสิ่งแวดล้อมในการสนับสนุนการตัดสินใจเชิงนโยบายด้านการจัดการทรัพยากรและการพัฒนาชุมชนในระดับท้องถิ่น การศึกษาในครั้งนี้มีเป้าหมายเพื่อเติมเต็มช่องว่างองค์ความรู้ด้านการบูรณาการการบัญชี การพัฒนาที่ยั่งยืน และนโยบายสาธารณะ พร้อมทั้งนำไปสู่การกำหนดคำถามและวัตถุประสงค์การวิจัยที่มุ่งเสนอแนวทางเชิงนโยบายที่เหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทของชุมชนไทยในระยะยาว

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาบทบาทของการบัญชีเพื่อสิ่งแวดล้อมในฐานะเครื่องมือเชิงนโยบายที่สนับสนุนการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในมิติทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม
2. เพื่อวิเคราะห์กลไกของการบัญชีเพื่อสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการตัดสินใจเชิงนโยบายด้านการจัดการทรัพยากรและการพัฒนาชุมชนในระดับท้องถิ่น
3. เพื่อเสนอแนวทางเชิงนโยบายในการประยุกต์ใช้การบัญชีเพื่อสิ่งแวดล้อมเพื่อเสริมสร้างความยั่งยืนของชุมชนให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสานวิธี (Mixed Methods Research) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้การบัญชีเพื่อสิ่งแวดล้อมในการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยเพื่ออธิบายความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่ศึกษา โดยประกอบด้วย ตัวแปรต้น ตัวแปรแทรก และตัวแปรตาม

1.1 ตัวแปรต้น ได้แก่ การบัญชีเพื่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งสะท้อนถึงการนำข้อมูลทางบัญชีมาใช้ในการระบุ วิเคราะห์ และควบคุมต้นทุนที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม รวมถึงการสนับสนุนการตัดสินใจด้านการจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ

1.2 ตัวแปรแทรก ได้แก่ การจัดการทรัพยากรและการลดของเสีย ซึ่งเป็นกลไกสำคัญที่เชื่อมโยงการใช้ข้อมูลทางบัญชีเพื่อสิ่งแวดล้อมไปสู่การปฏิบัติจริงในระดับชุมชน เช่น การใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า การลดการสูญเสียในกระบวนการผลิต และการนำของเสียกลับมาใช้ประโยชน์

1.3 ตัวแปรตาม ได้แก่ ความยั่งยืนของชุมชน ซึ่งครอบคลุมทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยสะท้อนถึงความสามารถของชุมชนในการดำรงอยู่และพัฒนาอย่างต่อเนื่องในระยะยาว

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 2.1 ประชากร ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ สมาชิกของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มข้าวกล้องงอกบ้านโนนเหมือดแอ่ ตำบลคลีกลิ้ง อำเภอศิลาลาด จังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งเป็นวิสาหกิจชุมชนที่จดทะเบียนตามพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 กับกรมส่งเสริมการเกษตร โดยมีจำนวนสมาชิก ณ ปัจจุบันทั้งสิ้น 100 คน (สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดศรีสะเกษ, 2567)

2.2 กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างได้มาจากการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยคัดเลือกสมาชิกที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมการผลิต การบริหารจัดการ และการตัดสินใจของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ผู้วิจัยจึงกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 80 คน โดยพิจารณาจากความเหมาะสมของการเก็บข้อมูลภาคสนาม ความสะดวกในการเข้าถึงข้อมูล และความสมัครใจของผู้ให้ข้อมูล

2.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยเชิงคุณภาพคัดเลือกแบบเจาะจงจากผู้ที่มีบทบาทเกี่ยวข้องโดยตรงกับการพัฒนาชุมชนและการจัดการทรัพยากร ประกอบด้วย ประธานหรือคณะกรรมการบริหารวิสาหกิจชุมชน จำนวน 12 คน ผู้นำชุมชนหรือผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 1 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านการบัญชี จำนวน 2 คน รวมจำนวนผู้ให้ข้อมูลสำคัญประมาณ 15 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ เครื่องมือเชิงปริมาณและเครื่องมือเชิงคุณภาพ เพื่อให้สอดคล้องกับรูปแบบการวิจัยแบบผสานวิธี

3.1 เครื่องมือเชิงปริมาณ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ คือ แบบสอบถาม ซึ่งพัฒนาขึ้นจากการทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบัญชีเพื่อสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่ 1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม 2. การบัญชีเพื่อสิ่งแวดล้อมในระดับชุมชน เช่น การรับรู้ การจัดทำข้อมูลต้นทุนด้านสิ่งแวดล้อม และการใช้ข้อมูลเพื่อการ

ตัดสินใจ และ 3. การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในมิติทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยใช้มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Likert Scale)

3.2 เครื่องมือเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) ซึ่งพัฒนาขึ้นจากกรอบแนวคิดการวิจัย เพื่อใช้ในการศึกษาบทบาท กลไก และแนวทางการนำการบัญชีเพื่อสิ่งแวดล้อมไปใช้เป็นเครื่องมือเชิงนโยบายในการพัฒนาชุมชน

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณดำเนินการโดยแจกแบบสอบถามให้แก่กลุ่มตัวอย่างสมาชิกวิสาหกิจชุมชนกลุ่มข้าวกล้องงอกบ้านโนนเหมือดแอ่ จำนวน 80 คน ทั้งในรูปแบบเอกสารและแบบสอบถามออนไลน์ตามความเหมาะสมและความสะดวกของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยผู้วิจัยได้อธิบายวัตถุประสงค์ของการวิจัยและขอความยินยอมก่อนการเก็บข้อมูลทุกครั้ง

4.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง โดยเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 15 คน ซึ่งคัดเลือกแบบเจาะจงจากผู้นำและสมาชิกวิสาหกิจชุมชนที่มีบทบาทเกี่ยวข้องกับการผลิตและการจัดการสิ่งแวดล้อม ดำเนินการโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ คณะกรรมการวิสาหกิจชุมชน ผู้นำชุมชน ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งบันทึกเสียงและจดบันทึกภาคสนาม เพื่อใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลในขั้นตอนต่อไป แม้ว่าการวิจัยเชิงคุณภาพจะมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 15 คน แต่ในการนำเสนอผลการวิจัยผู้วิจัยได้คัดเลือกคำให้สัมภาษณ์ที่เป็นตัวแทนของประเด็นสำคัญมาแสดง โดยใช้รหัสผู้ให้ข้อมูล เช่น R1–R6 เพื่อสะท้อนความคิดเห็นที่สอดคล้องกับประเด็นที่ศึกษา

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ข้อมูลเชิงปริมาณวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่ออธิบายลักษณะข้อมูลทั่วไปและระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง นอกจากนี้ ยังใช้สถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ การวิเคราะห์สหสัมพันธ์ (Pearson’s Correlation) และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์และอิทธิพลของการบัญชีเพื่อสิ่งแวดล้อมที่มีต่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน โดยกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

5.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ข้อมูลเชิงคุณภาพวิเคราะห์ด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยการถอดเทปคำสัมภาษณ์ จัดหมวดหมู่ข้อมูล

วิเคราะห์ประเด็นสำคัญ และตีความเชิงนโยบาย เพื่ออธิบายบทบาทและกลไกของการบัญชีเพื่อสิ่งแวดล้อมในฐานะเครื่องมือเชิงนโยบายเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

ผลการวิจัย

การนำเสนอผลการวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ตอน ตามวัตถุประสงค์การวิจัย ได้แก่ 1. บทบาทของการบัญชีเพื่อสิ่งแวดล้อมในฐานะเครื่องมือเชิงนโยบาย 2. กลไกของการบัญชีเพื่อสิ่งแวดล้อมที่สนับสนุนการตัดสินใจเชิงนโยบาย และ 3. แนวทางเชิงนโยบายในการประยุกต์ใช้การบัญชีเพื่อสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ดังข้อมูลต่อไปนี้

1. เพื่อศึกษาบทบาทของการบัญชีเพื่อสิ่งแวดล้อมในฐานะเครื่องมือเชิงนโยบายที่สนับสนุนการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของบทบาทการบัญชีเพื่อสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน (n = 80)

ตัวแปร	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	ระดับ
การบัญชีเพื่อสิ่งแวดล้อม (รวม)	3.92	0.56	มาก
– การรับรู้ต้นทุนด้านสิ่งแวดล้อม	4.01	0.58	มาก
– การใช้ข้อมูลบัญชีเพื่อการตัดสินใจ	3.85	0.61	มาก
ความยั่งยืนของชุมชน (รวม)	3.88	0.52	มาก
– มิติทางเศรษฐกิจ	3.95	0.55	มาก
– มิติทางสังคม	3.90	0.54	มาก
– มิติด้านสิ่งแวดล้อม	3.79	0.60	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่อบทบาทของการบัญชีเพื่อสิ่งแวดล้อมโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.92, S.D. = 0.56) โดยเฉพาะด้านการรับรู้ต้นทุนด้านสิ่งแวดล้อมซึ่งมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ($\bar{X}$ = 4.01, S.D. = 0.58) รองลงมาคือการใช้ข้อมูลบัญชีเพื่อการตัดสินใจ ($\bar{X}$ = 3.85, S.D. = 0.61) สะท้อนให้เห็นว่าสมาชิกวิสาหกิจชุมชนมีความตระหนักและให้ความสำคัญกับข้อมูลต้นทุนและผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมในกระบวนการดำเนินงานของกลุ่ม ในส่วนของการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน พบว่าความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.88, S.D. = 0.52) โดยมิติทางเศรษฐกิจมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ($\bar{X}$ = 3.95, S.D. = 0.55) รองลงมาคือ มิติทางสังคม ($\bar{X}$ = 3.90, S.D. = 0.54) และมิติด้านสิ่งแวดล้อม ($\bar{X}$ = 3.79, S.D. = 0.60) ผลการวิจัยดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า การบัญชีเพื่อสิ่งแวดล้อมมีบทบาทสำคัญในฐานะเครื่องมือเชิงนโยบายที่สามารถสนับสนุนการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในทุกมิติอย่างเป็นรูปธรรม ผลการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 15 คน พบประเด็น

สำคัญดังนี้ Theme 1 ขาดความเข้าใจเรื่องต้นทุนสิ่งแวดล้อม “พวกเราไม่เคยคิดว่าของเสียมีต้นทุน มองว่าเป็นของเหลือธรรมดา” (R1) Theme 2 การใช้ทรัพยากรยังไม่มีการบันทึกอย่างเป็นระบบ “ไม่ได้จดว่าปลาเสียไปเท่าไร ใช้แค่ประสบการณ์” (R3) Theme 3 เริ่มมีการปรับตัวเพื่อลดของเสีย “บางส่วนเริ่มเอาของเหลือไปทำอาหารสัตว์ลดการทิ้ง” (R5) การสังเคราะห์ (Triangulation) พบว่า ผลการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพมีความสอดคล้องกัน โดยข้อมูลเชิงปริมาณที่แสดงระดับการใช้บัญชีสิ่งแวดล้อมในระดับปานกลางถึงมาก สอดคล้องกับข้อมูลเชิงคุณภาพที่สะท้อนว่าชุมชนเริ่มมีการปรับตัว แต่ยังขาดความรู้เชิงระบบ

2. เพื่อวิเคราะห์กลไกของการบัญชีเพื่อสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการตัดสินใจเชิงนโยบายด้านการพัฒนาชุมชน

ตารางที่ 2 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างการบัญชีเพื่อสิ่งแวดล้อมกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

ตัวแปร	ความยั่งยืนของชุมชน
การบัญชีเพื่อสิ่งแวดล้อม	0.682**
การรับรู้ต้นทุนด้านสิ่งแวดล้อม	0.645**
การใช้ข้อมูลบัญชีเพื่อการตัดสินใจ	0.701**

หมายเหตุ $p < .01$

จากตารางที่ 2 พบว่า การบัญชีเพื่อสิ่งแวดล้อมโดยรวมมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($r = 0.682$, $p < .01$) แสดงให้เห็นว่าการเพิ่มระดับการนำแนวคิดและการปฏิบัติด้านการบัญชีเพื่อสิ่งแวดล้อมมีความสัมพันธ์กับระดับความยั่งยืนของชุมชนที่เพิ่มขึ้น

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า การใช้ข้อมูลบัญชีเพื่อการตัดสินใจมีความสัมพันธ์กับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในระดับสูงที่สุด ($r = 0.701$, $p < .01$) รองลงมาคือ การรับรู้ต้นทุนด้านสิ่งแวดล้อม ($r = 0.645$, $p < .01$) ผลการวิจัยดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า ข้อมูลทางบัญชีด้านสิ่งแวดล้อมไม่เพียงช่วยสร้างความตระหนักรู้เท่านั้น แต่ยังมีบทบาทสำคัญต่อการสนับสนุนการตัดสินใจเชิงนโยบายในระดับชุมชน จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 15 คน พบประเด็นสำคัญดังนี้ Theme 1 การนำของเสียกลับมาใช้ประโยชน์ “เศษปลานำไปเลี้ยงสัตว์ ลดต้นทุนได้” (R2) Theme 2 ปัญหาน้ำเสียจากกระบวนการผลิต “น้ำหมักบางครั้งมีกลิ่นและไหลออกสู่ชุมชน” (R4) Theme 3 การจัดการยังขึ้นกับประสบการณ์มากกว่าระบบ “ทำตามที่เคยทำ ไม่มีคู่มือหรือระบบชัดเจน” (R6) นอกจากนี้การจัดการที่เหมาะสมช่วยเพิ่มรายได้และลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม “ถ้าจัดการดีทั้งรายได้และสิ่งแวดล้อมก็ดีขึ้น” (R11) ผลการวิจัยเชิงคุณภาพจึงสนับสนุนการวิจัย

เชิงปริมาณในความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างการจัดการทรัพยากร การลดของเสีย และความยั่งยืนของชุมชน

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ

ตัวแปรอิสระ	B	Std. Error	Beta	t	Sig.
การบัญชีเพื่อสิ่งแวดล้อม	0.482	0.085	0.521	5.67	0.000***
การจัดการทรัพยากร/การลดของเสีย	0.365	0.092	0.398	3.97	0.000***
R	R^2	Adjusted R^2		Std. Error	
0.712	0.507	0.495		0.321	

หมายเหตุ: *** $p < 0.001$

จากตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณพบว่า การบัญชีเพื่อสิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลเชิงบวกต่อความยั่งยืนของชุมชนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($\beta = 0.521$, $p < 0.001$) แสดงให้เห็นว่าการนำข้อมูลทางบัญชีมาใช้ในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมสามารถส่งเสริมการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนได้ ขณะเดียวกัน การจัดการทรัพยากรและการลดของเสียมีอิทธิพลเชิงบวกต่อความยั่งยืนของชุมชนอย่างมีนัยสำคัญ ($\beta = 0.398$, $p < 0.001$) สะท้อนให้เห็นว่าการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพและการลดของเสียในกระบวนการผลิตมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาความยั่งยืนในระดับชุมชน นอกจากนี้ ค่า R^2 เท่ากับ 0.507 แสดงให้เห็นว่าตัวแปรอิสระทั้งสองสามารถอธิบายความแปรปรวนของความยั่งยืนของชุมชนได้ร้อยละ 50.7 ซึ่งถือว่า อยู่ในระดับที่ยอมรับได้

การสังเคราะห์ (Triangulation) พบว่า ผลการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพมีความสอดคล้องกัน แม้ว่าข้อมูลเชิงปริมาณจะแสดงระดับการจัดการที่ดี แต่ข้อมูลเชิงคุณภาพสะท้อนว่า การจัดการยังไม่เป็นระบบและยังพัฒนาได้อีก

3. เพื่อเสนอแนวทางเชิงนโยบายในการประยุกต์ใช้การบัญชีเพื่อสิ่งแวดล้อมเพื่อเสริมสร้างความยั่งยืนของชุมชน จากผลการศึกษาที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยพบว่า การประยุกต์ใช้การบัญชีเพื่อสิ่งแวดล้อมสามารถสนับสนุนการจัดการทรัพยากรและการลดของเสียในวิสาหกิจชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานยังประสบข้อจำกัดด้านองค์ความรู้ เครื่องมือ และระบบการจัดการที่เหมาะสม จากผลการสัมภาษณ์สะท้อนความต้องการสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ ความต้องการองค์ความรู้ด้านบัญชีสิ่งแวดล้อม “อยากให้มีคนมาสอนเรื่องต้นทุน” (R6) ความต้องการระบบที่เรียบง่าย “ถ้าระบบง่ายจะทำได้” (R9) และความต้องการการสนับสนุนจากภาครัฐ “ถ้ามีหน่วยงานมาช่วย จะทำได้ดีขึ้น” (R12) ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเสนอแนวทางเชิงนโยบายเพื่อเสริมสร้างความยั่งยืนของชุมชน โดยสามารถแบ่งออกเป็น 3 ประเด็นสำคัญ ได้แก่

ประการแรก กลไกด้านการพัฒนาองค์ความรู้และศักยภาพของชุมชน ควรมีการส่งเสริมการเรียนรู้ด้านการบัญชีเพื่อสิ่งแวดล้อมให้แก่สมาชิกวิสาหกิจชุมชน โดยเน้นการถ่ายทอดองค์ความรู้ในรูปแบบที่เข้าใจง่ายและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริง เช่น การจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ การพัฒนาคู่มือบัญชีสิ่งแวดล้อมแบบง่าย และการสร้างต้นแบบการบันทึกข้อมูลที่เหมาะสมกับบริบทของชุมชน

ประการที่สอง กลไกด้านการพัฒนาระบบการจัดการ ควรมีการออกแบบระบบบัญชีเพื่อสิ่งแวดล้อมที่เรียบง่ายและสอดคล้องกับวิถีการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน โดยเน้นการบันทึกต้นทุนที่เกี่ยวข้องกับของเสีย การวิเคราะห์การใช้ทรัพยากร และการนำข้อมูลไปใช้ในการตัดสินใจเพื่อลดต้นทุนและเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ทั้งนี้ ระบบดังกล่าวควรสามารถดำเนินการได้โดยไม่ต้องพึ่งพาความรู้ทางบัญชีในระดับสูง เพื่อให้ชุมชนสามารถนำไปใช้ได้จริงอย่างต่อเนื่อง

ประการที่สาม กลไกด้านการสนับสนุนจากภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรมีการส่งเสริมและสนับสนุนวิสาหกิจชุมชนในด้านงบประมาณ เทคโนโลยี และการพัฒนาศักยภาพบุคลากร รวมถึงการกำหนดแนวทางหรือมาตรฐานด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมในระดับชุมชนเพื่อสร้างแรงจูงใจและสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนในระยะยาว

ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีความเห็นสอดคล้องกันว่า การบัญชีเพื่อสิ่งแวดล้อมควรถูกพัฒนาให้เป็นระบบที่เรียบง่าย เข้าใจง่าย และสามารถนำไปใช้ได้จริงในบริบทของวิสาหกิจชุมชน ทั้งนี้ การมีข้อมูลต้นทุนและผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมที่ชัดเจนช่วยสนับสนุนการตัดสินใจเชิงนโยบายด้านการจัดการทรัพยากรและการพัฒนาชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยระบบบัญชีเพื่อสิ่งแวดล้อมที่เสนอในตารางที่ 4 ได้รับการพัฒนาโดยอาศัยข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก (R1–R6) และการสังเคราะห์จากข้อมูลเชิงปริมาณ โดยออกแบบให้เป็นระบบที่เรียบง่าย สามารถนำไปใช้ได้จริงในบริบทของวิสาหกิจชุมชน

นอกจากนี้ บทบาทของผู้นำชุมชนและคณะกรรมการกลุ่มถูกระบุว่าเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการใช้ข้อมูลบัญชีเพื่อสิ่งแวดล้อม รวมถึงการสร้างการมีส่วนร่วมของสมาชิกและความโปร่งใสในการดำเนินงาน ขณะเดียวกัน การสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานภาครัฐในด้านองค์ความรู้ เครื่องมือ และการติดตามผลถือเป็นปัจจัยเสริมที่ช่วยให้การบัญชีเพื่อสิ่งแวดล้อมสามารถทำหน้าที่เป็นเครื่องมือเชิงนโยบายเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนได้อย่างเป็นรูปธรรม

อภิปรายผลการวิจัย

1. บทบาทของการบัญชีเพื่อสิ่งแวดล้อมในฐานะเครื่องมือเชิงนโยบายเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน พบว่า การบัญชีเพื่อสิ่งแวดล้อมมีบทบาทต่อการพัฒนาชุมชน

อย่างยั่งยืนในระดับมาก ทั้งในมิติทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะด้านการรับรู้ต้นทุนด้านสิ่งแวดล้อมและการนำข้อมูลบัญชีไปใช้ในการตัดสินใจ ผลการค้นพบนี้สะท้อนให้เห็นว่า การบัญชีเพื่อสิ่งแวดล้อมช่วยให้ชุมชนสามารถมองเห็น “ต้นทุนที่แท้จริง” ของกระบวนการผลิตและกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ซึ่งเดิมมักไม่ถูกบันทึกหรือสะท้อนในระบบบัญชีทั่วไป เช่น ต้นทุนการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ต้นทุนจากของเสีย และผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในระยะยาว ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ Schaltegger & Burritt (2010) ที่อธิบายว่า การบัญชีเพื่อสิ่งแวดล้อมทำหน้าที่เป็นเครื่องมือเชื่อมโยงข้อมูลทางเศรษฐกิจกับผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม เพื่อสนับสนุนการตัดสินใจที่มุ่งสู่ความยั่งยืน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ Gray (2013) ซึ่งชี้ว่า การบัญชีด้านสิ่งแวดล้อมช่วยเพิ่มความโปร่งใสและความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร โดยเมื่อพิจารณาในบริบทของงานวิจัยนี้ ความโปร่งใสดังกล่าวสะท้อนออกมาในรูปของการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนและการยอมรับแนวทางการพัฒนาที่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อมมากขึ้น ในเชิงนโยบาย ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า การบัญชีเพื่อสิ่งแวดล้อมสามารถขยายบทบาทจากระดับองค์กรธุรกิจไปสู่ระดับชุมชนได้ ซึ่งเป็นการเติมเต็มช่องว่างของงานวิจัยเดิมที่มักมุ่งศึกษาในภาคธุรกิจหรือองค์กรขนาดใหญ่ (Burritt & Schaltegger, 2010) และสนับสนุนแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนที่เน้นการบูรณาการมิติทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมในระดับฐานราก

2. กลไกของการบัญชีเพื่อสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการตัดสินใจเชิงนโยบายด้านการพัฒนาชุมชน ผลการวิจัยเชิงปริมาณพบว่า การบัญชีเพื่อสิ่งแวดล้อมมีความสัมพันธ์เชิงบวกและมีอิทธิพลต่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยเฉพาะตัวแปรด้านการใช้ข้อมูลบัญชีเพื่อการตัดสินใจซึ่งมีอิทธิพลสูงสุด ผลการค้นพบนี้สะท้อนให้เห็นว่า “กลไกข้อมูล” เป็นหัวใจสำคัญที่ทำให้การบัญชีเพื่อสิ่งแวดล้อมสามารถทำหน้าที่เป็นเครื่องมือเชิงนโยบายได้อย่างแท้จริง การค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ OECD (2017) ที่ระบุว่า นโยบายสาธารณะที่มีประสิทธิภาพต้องอาศัยข้อมูลที่รอบด้านและเชื่อถือได้ โดยเฉพาะข้อมูลที่สะท้อนผลกระทบในระยะยาว นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานของ Schaltegger et al. (2015) ที่พบว่า การใช้ข้อมูลบัญชีด้านสิ่งแวดล้อมช่วยสนับสนุนการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์และการจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ ในบริบทของชุมชนท้องถิ่น ผลการวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่า เมื่อผู้นำชุมชนและคณะกรรมการกลุ่มสามารถเข้าถึงข้อมูลต้นทุนและผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมได้อย่างชัดเจน จะช่วยให้การกำหนดแนวทางการดำเนินงานและการตัดสินใจเชิงนโยบายมีความรอบคอบ โปร่งใส และสอดคล้องกับบริบทพื้นที่มากขึ้น ซึ่งแตกต่างจากการตัดสินใจแบบอาศัยประสบการณ์หรือความเคยชินเพียงอย่างเดียว ผลการวิจัยจึงช่วยสนับสนุนข้อเสนอของ Adams (2017) ที่ชี้ว่า

การใช้ข้อมูลด้านความยั่งยืนอย่างเป็นระบบสามารถยกระดับคุณภาพของกระบวนการกำหนดนโยบายและการบริหารจัดการได้

3. แนวทางเชิงนโยบายในการประยุกต์ใช้การบัญชีเพื่อสิ่งแวดล้อมเพื่อเสริมสร้างความยั่งยืนของชุมชน ผลการวิจัยเชิงคุณภาพพบว่า แนวทางเชิงนโยบายที่เหมาะสมในการประยุกต์ใช้การบัญชีเพื่อสิ่งแวดล้อมควรเน้นการพัฒนาระบบบัญชีที่เรียบง่ายและสอดคล้องกับบริบทของวิสาหกิจชุมชน ควบคู่กับการเสริมสร้างบทบาทของผู้นำชุมชน การมีส่วนร่วมของสมาชิก และการสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผลการค้นพบนี้สะท้อนให้เห็นว่าความสำเร็จของการบัญชีเพื่อสิ่งแวดล้อมมิได้ขึ้นอยู่กับเครื่องมือทางเทคนิคเพียงอย่างเดียว แต่ขึ้นอยู่กับโครงสร้างเชิงสถาบันและกระบวนการมีส่วนร่วมในชุมชนด้วย ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับกรอบการพัฒนาที่ยั่งยืนของ United Nations (2015) ที่เน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน และสอดคล้องกับงานวิจัยด้านการพัฒนาชุมชนที่ชี้ว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนนโยบายให้เกิดผลอย่างยั่งยืน (Pretty, 1995; Chambers, 2017) นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Bebbington et al. (2014) ที่เสนอว่า การบัญชีด้านความยั่งยืนสามารถทำหน้าที่เป็นเครื่องมือเชิงสถาบันในการเปลี่ยนแปลงเชิงนโยบาย หากมีการบูรณาการเข้ากับโครงสร้างการบริหารจัดการอย่างเหมาะสม

องค์ความรู้จากการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง การบัญชีเพื่อสิ่งแวดล้อมเครื่องมือเชิงนโยบายเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ได้นำไปสู่การสังเคราะห์องค์ความรู้ใหม่ในรูปแบบของ “โมเดลการบัญชีเพื่อสิ่งแวดล้อมเชิงนโยบายเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน” ซึ่งสะท้อนบทบาทและกลไกของการบัญชีเพื่อสิ่งแวดล้อมในฐานะเครื่องมือที่เชื่อมโยงข้อมูลทางบัญชีเข้ากับกระบวนการตัดสินใจเชิงนโยบายในระดับชุมชนอย่างเป็นระบบ โมเดลการบัญชีเพื่อสิ่งแวดล้อมเชิงนโยบายเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน(Environmental Accounting–Policy Model for Sustainable Community Development)

โครงสร้างและองค์ประกอบของโมเดล โมเดลดังกล่าวประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก 3 ส่วนที่มีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน ดังนี้ 1. ปัจจัยนำเข้า ระบบการบัญชีเพื่อสิ่งแวดล้อม (Environmental Accounting Inputs) ประกอบด้วย การรับรู้และการจัดทำข้อมูลต้นทุนด้านสิ่งแวดล้อม การบันทึกและวิเคราะห์ผลกระทบจากการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและการจัดการของเสียในกระบวนการผลิต ข้อมูลดังกล่าวทำหน้าที่เป็นฐานข้อมูลสำคัญที่สะท้อนต้นทุนและผลกระทบที่แท้จริงของกิจกรรมทางเศรษฐกิจในระดับชุมชน 2. กระบวนการ การใช้ข้อมูลบัญชีเพื่อการตัดสินใจเชิงนโยบาย (Policy Decision-Making

Process) เป็นกระบวนการนำข้อมูลจากระบบการบัญชีเพื่อสิ่งแวดล้อมไปใช้ในการวางแผน กำหนดแนวทาง และตัดสินใจเชิงนโยบายของผู้นำชุมชน คณะกรรมการกลุ่มและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยเน้นความโปร่งใส การมีส่วนร่วมของสมาชิก และการตัดสินใจบนฐานข้อมูลที่รอบด้าน และ 3. ผลลัพธ์ การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน (Sustainable Community Outcomes) สะท้อนผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นใน 3 มิติ ได้แก่ 1. มิติทางเศรษฐกิจ เช่น การควบคุมต้นทุน การเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ทรัพยากร 2. มิติทางสังคม เช่น ความร่วมมือ ความโปร่งใส และความเข้มแข็งของชุมชน 3. มิติด้านสิ่งแวดล้อม เช่น การลดของเสียและการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าซึ่งผลลัพธ์ทั้งสามมิตินำไปสู่ความยั่งยืนของชุมชนในระยะยาว

โดยฐานคิดและทฤษฎีที่เป็นที่มาของโมเดลจากการบูรณาการแนวคิดและทฤษฎีสำคัญ ได้แก่ 1. แนวคิดการบัญชีเพื่อสิ่งแวดล้อม (Environmental Accounting) ซึ่งมุ่งเน้นการวัดและสื่อสารข้อมูลต้นทุนและผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมเพื่อสนับสนุนการตัดสินใจ (Schaltegger & Burritt, 2010) 2. แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) ที่เน้นความสมดุลระหว่างมิติทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม (United Nations, 2015) และ 3. ทฤษฎีนโยบายสาธารณะและการตัดสินใจบนฐานข้อมูล (Evidence-based Policy) ซึ่งชี้ว่า การกำหนดนโยบายที่มีประสิทธิภาพควรตั้งอยู่บนข้อมูลที่รอบด้านและเชื่อถือได้ (OECD, 2017) การบูรณาการแนวคิดดังกล่าวทำให้โมเดลนี้สะท้อนให้เห็นบทบาทของการบัญชีเพื่อสิ่งแวดล้อมในฐานะ “สะพานเชื่อม” ระหว่างข้อมูลทางบัญชีและกระบวนการกำหนดนโยบายเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ช่วยขยายขอบเขตของการบัญชีเพื่อสิ่งแวดล้อมจากระดับองค์กรธุรกิจไปสู่ระดับชุมชนและนโยบายสาธารณะ อีกทั้ง ยังเสนอโมเดลเชิงแนวคิดที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการกำหนดนโยบาย การวางแผนพัฒนาชุมชนและการวิจัยต่อยอดในบริบทสังคมไทยและบริบทอื่นที่มีลักษณะใกล้เคียงกัน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากผลการวิจัยที่ชี้ให้เห็นว่า การบัญชีเพื่อสิ่งแวดล้อมสามารถทำหน้าที่เป็นเครื่องมือเชิงนโยบายเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนได้อย่างมีประสิทธิภาพ หน่วยงานภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรส่งเสริมให้มีการบูรณาการการบัญชีเพื่อสิ่งแวดล้อมเข้าเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการกำหนดนโยบายและแผนพัฒนาชุมชน โดยเฉพาะในระดับวิสาหกิจชุมชนและเศรษฐกิจฐานราก เพื่อให้การตัดสินใจเชิงนโยบายตั้งอยู่บนฐานข้อมูลที่สะท้อนต้นทุนและผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมอย่างรอบด้าน นอกจากนี้ ควรกำหนดแนวทางหรือกรอบนโยบายที่สนับสนุนการจัดทำระบบบัญชีเพื่อสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมกับบริบทของชุมชน เช่น การจัดทำแนวปฏิบัติหรือคู่มือมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับวิสาหกิจชุมชน รวมถึงการพัฒนาศักยภาพบุคลากรในระดับท้องถิ่นให้สามารถใช้ข้อมูลบัญชีเพื่อสิ่งแวดล้อมในการวางแผนและประเมินผลการ

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

ในเชิงปฏิบัติ วิสาหกิจชุมชนควรนำแนวคิดการบัญชีเพื่อสิ่งแวดล้อมไปประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการ โดยเริ่มจากการจัดทำข้อมูลต้นทุนด้านสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการผลิต การใช้ทรัพยากร และการจัดการของเสียในรูปแบบที่เข้าใจง่ายและสอดคล้องกับศักยภาพของชุมชน ข้อมูลดังกล่าวสามารถนำมาใช้เป็นฐานในการตัดสินใจเกี่ยวกับการปรับปรุงกระบวนการผลิต การลดต้นทุน และการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ทรัพยากรในระยะยาวนอกจากนี้ ผู้นำชุมชนและคณะกรรมการกลุ่มควรส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการใช้ข้อมูลบัญชีเพื่อสิ่งแวดล้อมเป็นเครื่องมือในการกำหนดแนวทางการดำเนินงานและการติดตามผลการพัฒนา เพื่อสร้างความโปร่งใสความเข้าใจร่วมกัน และความเป็นเจ้าของในการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยครั้งต่อไปควรขยายขอบเขตการศึกษาไปยังวิสาหกิจชุมชนหรือพื้นที่อื่น ๆ ที่มีลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมที่แตกต่างกัน เพื่อเปรียบเทียบบทบาทและประสิทธิผลของการบัญชีเพื่อสิ่งแวดล้อมในบริบทที่หลากหลาย นอกจากนี้ ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงลึกในลักษณะเชิงทดลองหรือกึ่งทดลอง เพื่อประเมินผลลัพธ์ของการนำระบบบัญชีเพื่อ

สิ่งแวดล้อมไปใช้จริงในระยะยาว อีกทั้ง การวิจัยในอนาคตอาจพิจารณาบูรณาการตัวแปรอื่น ๆ เช่น ธรรมาภิบาล การมีส่วนร่วมของชุมชน หรือการสนับสนุนจากภาครัฐ เข้ากับกรอบการวิเคราะห์ เพื่อพัฒนาแบบจำลองที่สามารถอธิบายกลไกการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนได้อย่างครอบคลุมและลึกซึ้งยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดศรีสะเกษ. (2567). *รายงานข้อมูลวิสาหกิจชุมชนจังหวัดศรีสะเกษ ปีงบประมาณ 2567*. กรุงเทพฯ: กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย.

Adams, C. A. (2017). Conceptualizing The Contemporary Corporate Value Creation Process. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, 30(4), 906–931.

Bebbington, J. et al. (2014). *Sustainability Accounting and Accountability*. London: Routledge.

Burritt, R. L. & Schaltegger, S. (2010). Sustainability Accounting and Reporting: Fad or Trend?. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, 23(7), 829–846.

Chambers, R. (2017). *Can We Know Better? Reflections for Development*. Rugby, UK: Practical Action Publishing.

Gray, R. (2013). Back To Basics: What Do We Mean by Environmental (And Social) Accounting and What Is It For? A Review Essay. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, 25(6), 1036–1060.

OECD. (2017). *Policy Coherence for Sustainable Development 2017: Eradicating Poverty and Promoting Prosperity*. Retrieved March 7, 2026, from http://dx.doi.org/10.1787/9789264272576-en

Pretty, J. (1995). *Regenerating Agriculture: Policies and Practice for Sustainability and Self-Reliance.* London: Earthscan Publication.

Schaltegger, S. & Burritt, R. (2010). Sustainability Accounting for Companies: Catchphrase or Decision Support for Business Leaders?. *Journal of World Business*, 45(4), 375–384.

Schaltegger, S. et al. (2015). *An Introduction to Corporate Environmental Management: Striving for Sustainability*. London: Routledge.

United Nations. (2015). *Transforming Our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development*. Retrieved March 7, 2026, from https://shorturl.asia/lsTyB

วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์
ปีที่ 9 ฉบับที่ 2 มีนาคม - เมษายน 2569 น.68-81.

การรับรู้ของประชาชนที่มีต่อการปฏิบัติหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้าน ในตำบลสวนหลวง อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม*

PUBLIC PERCEPTION OF DUTY PERFORMANCE OF SUB-DISTRICT AND VILLAGE HEADMEN AT SUAN LUANG SUB-DISTRICT, AMPHAWA DISTRICT, SAMUT SONGKHRAM PROVINCE

คุณาพร อั้งโสภณ, วัชรินทร์ ชาญศิลป์, อภิญญา ฉัตรช่อฟ้า
Kunaporn Angsophon, Vacharin Charnsilp, Apinyar Chatchorfa
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Corresponding Author E-mail: artandmiw@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาระดับการรับรู้ของประชาชนที่มีต่อการปฏิบัติหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในตำบลสวนหลวง อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม 2. ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักจักร 4 กับการรับรู้ของประชาชนต่อการปฏิบัติหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และ 3. นำเสนอการรับรู้ของประชาชนที่มีต่อการปฏิบัติหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในตำบลสวนหลวง อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม โดยการประยุกต์ตามหลักจักร 4 การวิจัยใช้ระเบียบวิธีแบบผสานวิธี โดยการวิจัยเชิงปริมาณเก็บข้อมูลจากประชาชนอายุ 18 ปีขึ้นไป จำนวน 366 คน โดยใช้แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนาและค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน และการวิจัยเชิงคุณภาพใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 10 รูปหรือคน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1. ระดับการรับรู้ของประชาชนต่อการปฏิบัติหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.17, S.D. = 0.80) 2. หลักจักร 4 มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการรับรู้ของประชาชนในระดับปานกลางอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 (r = 0.776) และ 3. แนวทางการประยุกต์หลักจักร 4 เพื่อเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน พบว่า สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาการทำงานได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยประกอบด้วย การพัฒนาชุมชนให้เหมาะสม การสร้างเครือข่ายบุคคลที่มีคุณธรรม การวางตนอย่างเป็นธรรมและเป็นกลางและ

*Received February 27, 2026; Revised March 31, 2026; Accepted April 13, 2026

การส่งเสริมการสั่งสมความดีในชุมชน ซึ่งส่งผลต่อความไว้วางใจ ความร่วมมือ และความสงบสุขในสังคมอย่างยั่งยืน
คำสำคัญ: การรับรู้ของประชาชน; การปฏิบัติหน้าที่; กำนันผู้ใหญ่บ้าน

Abstract

Objectives of this research article were: 1. To examine the level of public perception toward duty performance of village headmen and sub-district headmen at Suan Luang Sub-District, Amphawa District, Samut Songkhram Province; 2. To investigate the relationship between Cakka 4, the Four Wheels of Dhamma, and public perception of village and sub- district headmen's duty performance; and 3. To propose guidelines for applying Cakka 4 to enhance the effectiveness of village and sub-district headmen's duty performance, conducted by the mixed-methods. The quantitative research, data were collected from 366 samples who were residents aged 18 years and above using questionnaires and analyzed by descriptive statistics and Pearson's correlation coefficient. The qualitative research, data were collected by in-depth interviewing 10 key informants and analyzed using descriptive content interpretation.

The findings revealed that: 1. By overall, the level of public perception toward the duty performance of village and sub-district headmen was high ($\overline{X}$ = 4.17, S.D. = 0.80); 2. Cakka 4, Four Wheels of Dhamma showed a positive relationship with public perception at a moderate level (r = 0.776), with statistically significant level at the 0.01 and 3. The application of Cakka 4 to enhance duty performance was found to be practically applicable, including community development, building moral networks, maintaining fairness and neutrality, and promoting moral accumulation in society. These contributed to trust, cooperation, and sustainable peace in the community.
Keywords: Public Perception; Performance of Duties; Village Headman

บทนำ

ภายใต้แนวคิดการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น ซึ่งมุ่งให้ประชาชนในพื้นที่มีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการพัฒนาและการบริหารจัดการตนเอง ระบบการปกครองของ

ประเทศไทยจึงได้พัฒนาโครงสร้างการ (สำนักนวัตกรรมเพื่อประชาธิปไตย, 2563) บริหารราชการส่วนท้องถิ่นควบคู่กับการปกครองส่วนภูมิภาค เพื่อให้การบริหารงานมีความใกล้ชิดกับประชาชนและสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่มากยิ่งขึ้น ในบริบทดังกล่าว กำนันและผู้ใหญ่บ้านจึงยังคงเป็นกลไกสำคัญของระบบการปกครองท้องถิ่นในประเทศไทยที่มีบทบาทเชื่อมโยงระหว่างรัฐกับประชาชนตั้งแต่ระดับหมู่บ้านจนถึงตำบล โดยตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 และที่แก้ไขเพิ่มเติม กำหนดให้ทั้งสองตำแหน่งเป็นผู้ช่วยเหลืออำเภอและมีหน้าที่สำคัญในการรักษาความสงบเรียบร้อย การอำนวยความเป็นธรรม และการดูแลทุกข์สุขของประชาชน รวมถึงการประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐในระดับพื้นที่ ซึ่งช่วยให้การนำข้อมูลและนโยบายของรัฐสู่การปฏิบัติเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับบริบทของชุมชน จากความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการรับรู้ของประชาชนที่มีต่อการปฏิบัติหน้าที่ของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน เพื่อสะท้อนบทบาทและประสิทธิภาพของผู้นำท้องถิ่นในบริบทการเปลี่ยนแปลงของสังคมปัจจุบัน

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยีในยุคดิจิทัล ส่งผลให้การบริหารจัดการภาครัฐในระดับพื้นที่มีความซับซ้อนมากขึ้น กำนันและผู้ใหญ่บ้านจึงจำเป็นต้องปรับบทบาทให้สอดคล้องกับบริบทดังกล่าว ทั้งในด้านการสื่อสารข้อมูลผ่านช่องทางดิจิทัล การสร้างเครือข่ายความร่วมมือในชุมชน และการอำนวยความสะดวกในการเข้าถึงบริการสาธารณะของประชาชน บทบาทในปัจจุบันจึงครอบคลุมถึงการเป็นผู้ประสานงานระหว่างภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และประชาชน ควบคู่กับการเสริมสร้างภาวะผู้นำ การปฏิบัติหน้าที่ตามกรอบบทบาทที่ชัดเจน และการได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ การพัฒนาศักยภาพด้านการใช้เทคโนโลยีการสื่อสารผ่านสื่อออนไลน์ และการใช้แพลตฟอร์มดิจิทัล เช่น ไลน์ และเฟซบุ๊ก เพื่อแจ้งข่าวสาร รับฟังปัญหา และติดตามสถานการณ์ในพื้นที่ ยังเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานและการมีส่วนร่วมของประชาชน อันนำไปสู่การพัฒนาการบริหารจัดการท้องถิ่นให้สามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสมและยั่งยืน (วีระชัย สินสิทธิ์ และคณะ, 2568)

ในมิติของการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน บทบาทของผู้ใหญ่บ้านไม่ได้จำกัดอยู่เพียงการปฏิบัติตามภารกิจด้านการปกครองเท่านั้น หากยังครอบคลุมถึงการบริหารจัดการตามกรอบอำนาจหน้าที่ การประสานความร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และการตอบสนองต่อความคาดหวังของประชาชนภายใต้บริบททางสังคมและวัฒนธรรมของพื้นที่ ผู้นำชุมชนจึงต้องอาศัยทั้งความรู้ความสามารถ การทำงานเป็นทีม และการยึดมั่นในคุณธรรมจริยธรรมในการดำรงตำแหน่งควบคู่กัน ขณะเดียวกัน การเข้าถึง

และการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ยังคงเป็นประเด็นที่ท้าทายต่อการบริหารงานในระดับหมู่บ้าน รวมถึงข้อจำกัดด้านงบประมาณ การบูรณาการคำสั่งจากหน่วยงานภาครัฐ และปัญหาการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่คลาดเคลื่อนของประชาชน ปัจจัยเหล่านี้ล้วนส่งผลต่อประสิทธิภาพในการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน และสะท้อนถึงความจำเป็นในการพัฒนาศักยภาพของผู้ใหญ่บ้านให้สามารถบริหารจัดการพื้นที่ได้อย่างรอบด้านและสอดคล้องกับบริบทการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน (ชญาดา ภาสุธนรัฐ, 2565)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการรับรู้ของประชาชนที่มีต่อการปฏิบัติหน้าที่ของกำนันและผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่ดังกล่าว โดยมุ่งบูรณาการหลักจักร 4 (อง.จตุกฺก. (ไทย) 21/31/41) ได้แก่ 1. ปฏิรูปเทสวาสะ การอยู่ในถิ่นอันเหมาะสม 2. สัปปุริสูปสังเสวะ การเข้าไปคบหากับคนดี 3. อัตสัมมาปณิธิ การตั้งตนไว้ชอบด้วยสุจริตทางกาย ทางวาจา และ 4. ปุพเพกตปุญญตา ความเป็นผู้สั่งสมความดีไว้ก่อนแล้ว มาเป็นกรอบแนวคิดในการพัฒนาศักยภาพผู้นำชุมชนและการบริหารจัดการหมู่บ้านอย่างเป็นระบบ หลักธรรม คือ จักร 4 สอดคล้องกับบทบาทของกำนันและผู้ใหญ่บ้านในฐานะผู้นำที่ต้องส่งเสริมความสามัคคี ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความรับผิดชอบต่อส่วนรวม และการเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ประชาชน เมื่อผู้นำสามารถยึดมั่นในคุณธรรมควบคู่กับการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพย่อมส่งผลต่อความเข้มแข็งของหมู่บ้านและการพัฒนาทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมอย่างรอบด้าน โดยเฉพาะในตำบลสวนหลวง อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ซึ่งมีภารกิจด้านการพัฒนาที่หลากหลาย บทบาทของกำนันและผู้ใหญ่บ้านจึงต้องอาศัยทั้งศักยภาพเชิงบริหารและคุณธรรมในการขับเคลื่อนงานในทุกมิติอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการรับรู้ของประชาชนที่มีต่อการปฏิบัติหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในตำบลสวนหลวง อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักจักร 4 กับการรับรู้ของประชาชนที่มีต่อการปฏิบัติหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในตำบลสวนหลวง อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม
3. เพื่อนำเสนอการรับรู้ของประชาชนที่มีต่อการปฏิบัติหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในตำบลสวนหลวง อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม โดยการประยุกต์ตามหลักจักร 4

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสานวิธี คือ การวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยเชิงคุณภาพ

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ประชากร ได้แก่ ประชาชนที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปี ขึ้นไป ในตำบลสวนหลวง อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม จำนวน 4,278 คน (สำนักงานสถิติจังหวัดสมุทรสงคราม กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม, 2567)

2.2 กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามสูตรทาโร่ ยามาเน่ (Yamane, 1973) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 366 คน

2.3 ผู้วิจัยทำการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยกำหนดเกณฑ์การคัดเลือกจากความรู้ ความเชี่ยวชาญ และประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และการประยุกต์ใช้หลักจักร 4 เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย อีกทั้งกำหนดจำนวนผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามหลักความอิ่มตัวของข้อมูล (Data Saturation) ซึ่งพิจารณาว่าข้อมูลที่ได้รับมีความซ้ำซ้อนและเพียงพอสำหรับการวิเคราะห์แล้ว ประกอบด้วย ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 10 รูปหรือคน แบ่งเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 นักวิชาการหรือผู้ปฏิบัติงานด้านพระพุทธศาสนา จำนวน 2 รูปหรือคน กลุ่มที่ 2 นักวิชาการหรือผู้ปฏิบัติงานด้านรัฐศาสตร์ จำนวน 2 คน กลุ่มที่ 3 ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ จำนวน 3 คน และกลุ่มที่ 4 ข้าราชการส่วนภูมิภาคที่รับผิดชอบประจำตำบล จำนวน 3 คน ทั้งนี้ การกำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลดังกล่าวมุ่งให้ครอบคลุมทั้งมิติทางวิชาการ มิติการปฏิบัติ และมิติการบริหารในพื้นที่ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่รอบด้านและมีความน่าเชื่อถือในการอธิบายปรากฏการณ์ที่ศึกษา

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ แบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 4 ตอน ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการรับรู้ของประชาชน ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับหลักจักร 4 และตอนที่ 4 แบบสอบถามปลายเปิด อีกทั้งผู้วิจัยได้ทำการตรวจคุณภาพของเครื่องมือโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน และค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.60 ถือว่าแบบสอบถามสามารถนำไปเก็บข้อมูลได้

3.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ซึ่งผู้วิจัยดำเนินการสร้างด้วยวิธีการตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้ 1. ศึกษาวิธีการสร้างแบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูลจากเอกสาร ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างแบบสัมภาษณ์ 2. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ต่าง ๆ โดยพิจารณาถึงรายละเอียดต่าง ๆ เพื่อให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้ 3. ขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างแบบสัมภาษณ์ และ 4. สร้างแบบสัมภาษณ์ให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เพื่อนำมาวิเคราะห์

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยดำเนินการผู้แจกแบบสอบถามและรับคืนจากประชากร กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 366 คน คิดเป็นร้อยละ 100

4.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลจากสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และนำไปวิเคราะห์ต่อไป

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิจัยเชิงปริมาณ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน

5.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

1. ระดับการรับรู้ของประชาชนที่มีต่อการปฏิบัติหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในตำบลสวนหลวง อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม พบผลการวิจัยดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการรับรู้ของประชาชนที่มีต่อการปฏิบัติหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในตำบลสวนหลวง อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม โดยภาพรวม

ระดับการรับรู้ของประชาชนที่มีต่อการปฏิบัติหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในตำบลสวนหลวง อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม	ระดับการปฏิบัติ		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านการปกครอง และรักษาความสงบเรียบร้อย	4.18	1.05	มาก
2. ด้านการรายงานต่อราชการ	4.14	1.03	มาก
3. ด้านนำข้อราชการไปประกาศแก่ราษฎร	4.12	0.97	มาก
4. การจัดทำทะเบียน	4.16	0.92	มาก
5. ด้านกิจการสาธารณประโยชน์	4.17	0.93	มาก
6. ด้านส่งเสริมอาชีพแก่ราษฎร	4.16	0.97	มาก
7. ด้านการป้องกันโรคติดต่อ	4.19	0.89	มาก
8. ด้านการจัดหมู่บ้านให้เป็นระเบียบเรียบร้อย	4.17	0.92	มาก
9. ด้านงานที่เกี่ยวด้วยความอาญา	4.25	0.83	มาก
โดยภาพรวม	**4.17**	**0.80**	**มาก**

จากตารางที่ 1 พบว่า ระดับการรับรู้ของประชาชนที่มีต่อการปฏิบัติหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในตำบลสวนหลวง อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.17, S.D. = 0.80)

2. ความสัมพันธ์ระหว่างหลักจักร 4 กับการรับรู้ของประชาชนที่มีต่อการปฏิบัติหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในตำบลสวนหลวง อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม พบว่า หลักจักร 4 กับการรับรู้ของประชาชนที่มีต่อการปฏิบัติหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้านในตำบลสวนหลวง อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม โดยภาพรวม มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลาง (r = .776**) มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

2.1 หลักจักร 4 กับการรับรู้ของประชาชนที่มีต่อการปฏิบัติหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้านในตำบลสวนหลวง อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านการปกครองและรักษาความสงบเรียบร้อย มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลาง (r = .539**) มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

2.2 หลักจักร 4 กับการรับรู้ของประชาชนที่มีต่อการปฏิบัติหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้านในตำบลสวนหลวง อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านการรายงานต่อราชการ มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลาง (r = .538**) มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

2.3 หลักจักร 4 กับการรับรู้ของประชาชนที่มีต่อการปฏิบัติหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้านในตำบลสวนหลวง อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านนำข้อราชการไปประกาศแก่ราษฎร มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลาง (r = .547**) มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

2.4 หลักจักร 4 กับการรับรู้ของประชาชนที่มีต่อการปฏิบัติหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้านในตำบลสวนหลวง อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านการจัดทำทะเบียน มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลาง (r = .607**) มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

2.5 หลักจักร 4 กับการรับรู้ของประชาชนที่มีต่อการปฏิบัติหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้านในตำบลสวนหลวง อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านกิจการสาธารณประโยชน์ มีความสัมพันธ์เชิงบวก ในระดับปานกลาง (r = .738**) มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

2.6 หลักจักร 4 กับการรับรู้ของประชาชนที่มีต่อการปฏิบัติหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้านในตำบลสวนหลวง อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านส่งเสริมอาชีพแก่ราษฎรเรียบร้อย มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลาง (r = .711**) มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

2.7 หลักจักร 4 กับการรับรู้ของประชาชนที่มีต่อการปฏิบัติหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในตำบลสวนหลวง อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านการป้องกันโรคติดต่อ มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลาง (r = .701**) มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

2.8 หลักจักร 4 กับการรับรู้ของประชาชนที่มีต่อการปฏิบัติหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในตำบลสวนหลวง อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านการจัดหมู่บ้านให้เป็นระเบียบเรียบร้อย มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลาง (r = .765**) มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

2.9 หลักจักร 4 กับการรับรู้ของประชาชนที่มีต่อการปฏิบัติหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในตำบลสวนหลวง อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านงานที่เกี่ยวด้วยความอาญา มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลาง (r = .790**) มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

3. การรับรู้ของประชาชนที่มีต่อการปฏิบัติหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในตำบลสวนหลวง อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม โดยการประยุกต์ตามหลักจักร 4 พบว่า หลักจักร 4 สามารถนำมาใช้เป็นแนวทางพัฒนาการทำงานได้อย่างเป็นรูปธรรม ทั้งในมิติการพัฒนาชุมชน การสร้างเครือข่ายคุณธรรม การวางตนอย่างเหมาะสม และการส่งเสริมความสามัคคีในสังคม ด้านที่ 1 คือ ปฏิรูปเทสวาสะ หรือการอยู่ในถิ่นที่เหมาะสม สะท้อนผ่านบทบาทของผู้นำท้องถิ่นที่มุ่งพัฒนาหมู่บ้านให้เกิดความเจริญ ประสานความร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ และเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วม เมื่อชุมชนเห็นถึงความตั้งใจและผลลัพธ์เชิงประจักษ์ ย่อมก่อให้เกิดความศรัทธาและการสนับสนุนการดำเนินงาน ด้านที่ 2 คือ สัปปุริสูปสังเสวะ หรือการคบหาสมาคมกับคนดี แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการสร้างเครือข่ายบุคคลที่มีศักยภาพ มีคุณธรรม และมีความสามารถในการร่วมขับเคลื่อนงานสาธารณะ ซึ่งช่วยเสริมสร้างความเชื่อมั่นและความไว้วางใจจากประชาชน ด้านที่ 3 คือ อัตตสัมมาปณิธิ หรือการตั้งตนไว้ชอบ หมายถึงการวางตนเป็นกลาง ยึดมั่นในความถูกต้องและทำหน้าที่อย่างเป็นธรรม ทำให้ผู้นำท้องถิ่นสามารถเป็นที่พึ่งของประชาชนในยามเกิดปัญหาและความเดือดร้อน และด้านที่ 4 คือ ปุพเพกตปุญญตา หรือการสั่งสมความดีอย่างต่อเนื่อง สะท้อนบทบาทของกำนันและผู้ใหญ่บ้านในการส่งเสริมกิจกรรมสาธารณะ งานบุญประเพณี และการปลูกฝังคุณธรรมในชุมชน ซึ่งนำไปสู่ความสมัครสมานสามัคคีและการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ดังนั้น การบูรณาการหลักจักร 4 เข้ากับการบริหารงานท้องถิ่นไม่เพียงยกระดับประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่ของกำนันและผู้ใหญ่บ้านเท่านั้น แต่ยังเสริมสร้างความไว้วางใจ ความร่วมมือ และความสงบสุขในชุมชนได้อย่างยั่งยืน

อภิปรายผลการวิจัย

1. ระดับการรับรู้ของประชาชนที่มีต่อการปฏิบัติหน้าที่ของกำนันและผู้ใหญ่บ้านในตำบลสวนหลวง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.17, S.D. = 0.80) แสดงว่า ระดับความเชื่อมั่นของประชาชนที่มีต่อบทบาทและการปฏิบัติหน้าที่ของผู้นำท้องถิ่นอย่างชัดเจน กล่าวคือ การปฏิบัติหน้าที่ที่มีความต่อเนื่อง เข้าถึงประชาชน และตอบสนองต่อปัญหาในพื้นที่ได้อย่างเหมาะสม ย่อมนำไปสู่การยอมรับและความไว้วางใจจากประชาชนในระดับสูง ความสอดคล้องกับการศึกษาของพระเพชรณรงค์ ปญฺญาวชิโร (ทองนาค) และคณะ (2564) ซึ่งพบว่า กำนันและผู้ใหญ่บ้านมีบทบาทในการสนับสนุนและประสานงานด้านการปกครองคณะสงฆ์ในระดับมาก โดยเฉพาะในมิติของการอำนวยความสะดวก การสร้างความร่วมมือระหว่างวัดกับชุมชน และการส่งเสริมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา อันส่งผลให้การดำเนินงานของคณะสงฆ์มีประสิทธิภาพและได้รับความร่วมมือจากประชาชนในพื้นที่อย่างดี ทั้งนี้สะท้อนให้เห็นว่าการทำหน้าที่เชิงบูรณาการกับสถาบันทางสังคมเป็นปัจจัยสำคัญที่เสริมสร้างความเชื่อมั่นของประชาชนต่อผู้นำท้องถิ่นและยังสอดคล้องกับการศึกษาของพระครูอุปกิตปริยัติโสภณ (สุข สุมงฺคโล) และวัชรินทร์ ชาญศิลป์ (2567) ที่ชี้ให้เห็นว่าปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการปกครองท้องที่ ได้แก่ การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพและภาวะผู้นำที่เข้มแข็ง ซึ่งอยู่ในระดับมากทั้งสองด้าน โดยเฉพาะการนำหลักพุทธธรรมาภิบาลมาประยุกต์ใช้ในการบริหารงาน ช่วยให้ผู้นำท้องถิ่นสามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้อย่างเหมาะสม และส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือจากภาคประชาชนในการขับเคลื่อนภารกิจของท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ดังนั้น ระดับการรับรู้ที่อยู่ในระดับมากดังกล่าวไม่ได้เป็นเพียงผลลัพธ์ของการปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทเท่านั้น แต่ยังสะท้อนถึงศักยภาพของผู้นำท้องถิ่นในการเชื่อมโยงภาคส่วนต่าง ๆ ในชุมชน การสื่อสารเชิงสร้างสรรค์ และการประยุกต์ใช้หลักธรรมในการบริหารงาน ซึ่งล้วนเป็นองค์ประกอบสำคัญที่นำไปสู่ความเชื่อมั่นและการยอมรับจากประชาชนในระยะยาว

2. ความสัมพันธ์ระหว่างหลักจักร 4 กับการรับรู้ของประชาชนต่อการปฏิบัติหน้าที่ของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน พบว่า มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลางอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 (r = 0.776) ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า การยึดถือและประยุกต์ใช้หลักธรรมดังกล่าวมีส่วนสำคัญในการเสริมสร้างภาพลักษณ์ ความน่าเชื่อถือและความไว้วางใจของผู้นำท้องถิ่นในสายตาของประชาชน กล่าวอีกนัยหนึ่ง ผู้นำที่ดำเนินบทบาทบนฐานของคุณธรรมย่อมได้รับการยอมรับและการประเมินในเชิงบวกจากสังคมมากยิ่งขึ้นสอดคล้องกับการศึกษาของชัยวัฒน์ ดอนอุบล และคณะ (2568) ซึ่งพบว่า ภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารเทศบาลที่ยึดหลักพรหมวิหารธรรมมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลางและมีนัยสำคัญทางสถิติ (r = 0.524) กับการยอมรับและความเชื่อถือของ

ประชาชน โดยเฉพาะในมิติของเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา ที่ส่งผลให้ผู้นำแสดงออกถึงพฤติกรรมที่เหมาะสม มีความเข้าใจประชาชน และสามารถสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในชุมชน อันนำไปสู่การยอมรับในบทบาทหน้าที่อย่างกว้างขวาง และยังสอดคล้องกับการศึกษาของอัมพร ปัญญา และคณะ (2567) ที่พบว่า คุณลักษณะของผู้นำท้องถิ่นโดยรวมอยู่ในระดับมาก และมีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับประสิทธิภาพการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล โดยเฉพาะด้านความซื่อสัตย์สุจริต ความเป็นธรรม ภาวะผู้นำเชิงคุณธรรม และความสามารถในการประสานงาน ซึ่งล้วนเป็นองค์ประกอบสำคัญที่เสริมสร้างความเชื่อมั่นและการยอมรับจากประชาชนต่อการปฏิบัติหน้าที่ของผู้นำท้องถิ่น ดังนั้น ความสัมพันธ์เชิงบวกดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าหลักธรรมมิได้เป็นเพียงกรอบแนวคิดเชิงนามธรรม หากแต่สามารถแปรเปลี่ยนเป็นพฤติกรรมเชิงปฏิบัติที่ส่งผลต่อการรับรู้ของประชาชนได้อย่างเป็นรูปธรรม ทั้งในด้านความไว้วางใจ ความศรัทธา และการยอมรับ ซึ่งเป็นฐานสำคัญของความชอบธรรมในการปกครองระดับท้องถิ่นในระยะยาว

3. การรับรู้ของประชาชนที่มีต่อการปฏิบัติหน้าที่ของกำนันและผู้ใหญ่บ้านในตำบลสวนหลวง อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม เมื่อพิจารณาภายใต้กรอบการประยุกต์ใช้หลักจักร 4 สามารถอธิบายได้ว่า การบูรณาการหลักธรรมดังกล่าวเข้ากับการบริหารงานท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างความไว้วางใจ ความสามัคคี และความสงบสุขของชุมชนอย่างยั่งยืน กล่าวคือ ผู้นำท้องถิ่นที่ยึดมั่นในหลักธรรมและนำไปปรับใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ ย่อมสามารถสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างภาครัฐกับประชาชน และส่งผลให้เกิดการยอมรับในบทบาทหน้าที่อย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับการศึกษาของพระมหาธนวัฒน์ ปริยตฺติเมธี และคณะ (2568) ซึ่งชี้ให้เห็นว่า ความชอบธรรมทางการเมืองมิได้ตั้งอยู่บนฐานของอำนาจตามกฎหมายเพียงอย่างเดียว หากแต่เกิดจากการสื่อสารเชิงคุณธรรมที่ยึดโยงกับเหตุผลสาธารณะ ความโปร่งใส ความรับผิดชอบ และการเปิดพื้นที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างเท่าเทียม เมื่อผู้นำทางการเมืองสามารถสื่อสารและปฏิบัติตนบนฐานของคุณธรรมอย่างสม่ำเสมอ จะนำไปสู่ความเชื่อถือ การยอมรับ และความร่วมมือจากประชาชนในการขับเคลื่อนกิจกรรมสาธารณะ การบูรณาการหลักจักร 4 จึงไม่ได้เป็นเพียงแนวทางเชิงจริยธรรมในระดับปัจเจก หากแต่ทำหน้าที่เป็นกลไกสำคัญในการสร้างความชอบธรรมทางการเมืองในระดับชุมชน โดยช่วยหล่อหลอมให้ผู้นำท้องถิ่นมีความเป็นธรรม มีและสามารถส่งเสริมความสมัครสมานสามัคคีในสังคมได้อย่างเป็นรูปธรรม อันนำไปสู่การเสริมสร้างความไว้วางใจของประชาชนและความสงบสุขของชุมชนในระยะยาวอย่างยั่งยืน

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพที่ 1 พบว่า การรับรู้ของประชาชนที่มีต่อการปฏิบัติหน้าที่ของกำนันและผู้ใหญ่บ้านในตำบลสวนหลวง อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม สามารถอธิบายได้ผ่านการบูรณาการหลักจักร 4 เข้ากับบทบาทหน้าที่ตามกฎหมายและภารกิจของผู้นำท้องถิ่น โดยหลักปฏิรูปเทสวาสะสะท้อนการพัฒนาหมู่บ้านให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อย มีความสงบ และมีคุณภาพชีวิตที่ดี อันนำไปสู่ความศรัทธาและความร่วมมือของประชาชน หลักสัปปุริสูปัสสยะเน้นการสร้างเครือข่ายคนดี การทำงานร่วมกับผู้มีคุณธรรมและศักยภาพ

รวมถึงการใช้ดุลยพินิจอย่างรอบคอบเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ซึ่งช่วยเสริมสร้างความเชื่อมั่นในบทบาทผู้นำ หลักอัตตสัมมาปณิธิสะท้อนการวางตนเป็นกลาง ยึดมั่นในความยุติธรรม และเป็นที่พึ่งในการแก้ไขปัญหาของชุมชน ขณะที่หลักปุพเพกตปุญญตาแสดงถึงการสั่งสมความดีและส่งเสริมกิจกรรมสาธารณะ เพื่อปลูกฝังคุณธรรมและความสามัคคีในสังคม เมื่อเชื่อมโยงกับภารกิจทั้ง 9 ด้านของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านการปกครอง การประสานงานราชการ การสื่อสารข้อมูลข่าวสาร การจัดทำทะเบียน การสาธารณะประโยชน์ การส่งเสริมอาชีพ การป้องกันโรคติดต่อ การจัดระเบียบหมู่บ้าน และการรักษาความปลอดภัยในชุมชน จะเห็นได้ว่าการยึดหลักจักร 4 เป็นกลไกสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างความไว้วางใจ ความร่วมมือ และความเข้มแข็งของชุมชนได้อย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. กรมการปกครองควรสนับสนุนการทำงานของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน โดยมีการจัดฝึกอบรมพัฒนาศักยภาพในด้านต่าง ๆ เช่น ความรู้ความเข้าใจกฎหมาย การฝึกปฏิบัติในการตั้งด่าน ตั้งจุดตรวจ จุดสกัด หรือการฝึกยุทธวิธีการจับกุม เพื่อนำไปใช้ในการปกครองดูแลหมู่บ้าน

2. กรมการปกครองควรมีการส่งเสริมกระบวนการในการมีส่วนร่วมที่ส่งผลต่อความรู้ความเข้าใจทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย

3. หน่วยงานภาครัฐที่มีภารกิจเกี่ยวข้องควรให้การสนับสนุนงบประมาณการดำเนินการในด้านต่าง ๆ เช่น การอบรมฝึกอาชีพ การจัดตั้งกลุ่มอาชีพ เป็นต้น

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ที่ทำการปกครองอำเภออัมพวาควรจัดอบรมเพื่อเพิ่มศักยภาพของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติหน้าที่มากยิ่งขึ้น

2. กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ควรมีการประชาสัมพันธ์ผลงาน หรือสรุปผลการขับเคลื่อนกิจกรรม ให้ประชาชนได้รับทราบ ผ่านทางช่องทางต่าง ๆ รวมถึงโซเชียลมีเดีย เพื่อให้ประชาชนได้รับทราบถึงข้อมูลข่าวสาร และได้ประชาสัมพันธ์การทำงานของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านอีกด้วย

3. กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ควรให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้าน เช่น ด้านการรักษาความสงบเรียบร้อย ให้รับสมัครประชาชนเข้าร่วมเป็น ชุดรักษาความปลอดภัยหมู่บ้าน (ชรบ.) ด้านการรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อย เช่น ชักชวนราษฎรร่วมกิจกรรมปรับภูมิทัศน์หมู่บ้าน เป็นต้น

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาการประยุกต์หลักธรรมช่วยให้การปฏิบัติหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ทั้ง 9 ด้าน บรรลุผลสำเร็จ

2. ควรศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการรับรู้ของประชาชนที่มีต่อการปฏิบัติหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน

3. ควรวิจัยเกี่ยวกับเรื่อง คุณลักษณะของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ที่ประสงค์ตามหลักพุทธธรรมกับสถานการณ์บ้านเมืองในปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง

ชญาดา ภาสุธนรัฐ. (2565). บทบาทของผู้ใหญ่บ้าน ในการสร้างความเข้มแข็งของหมู่บ้าน กรณีศึกษาอำเภอโพธิ์ศรีสุวรรณ จังหวัดศรีสะเกษ. *รัฐศาสตร์พิจาร*, 9(17), 43–57.

ชัยวัฒน์ ดอนอุบล และคณะ. (2568). พุทธบูรณาการเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำทางการเมืองของ ผู้บริหารเทศบาลตำบลท่าวังทอง อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา. *วารสารพุทธนวัตกรรมและการจัดการ*, 8(2), 1–15.

พระครูอุปกิตปริยัติโสภณ (สุข สุมงฺคโล) และวัชรินทร์ ชาญศิลป์. (2567). พุทธธรรมาภิบาลเพื่อส่งเสริมการปกครองท้องที่ในจังหวัดอุทัยธานี. *วารสารพุทธนวัตกรรมและการจัดการ*, 7(1), 25–37.

พระเพชรณรงค์ ปญฺญาวชิโร (ทองนาค) และคณะ. (2564). การมีส่วนร่วมของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน ในการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดชัยภูมิ. *วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาขอนแก่น*, 8(4), 106–119.

พระมหาธนวัฒน์ ปริยตฺติเมธี และคณะ. (2568). ความชอบธรรมทางการเมืองกับการสื่อสารเชิงคุณธรรมในสังคมประชาธิปไตย. *วารสารพุทธนวัตกรรมและการจัดการ*, 8(3), 264–277.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

วีระชัย สินสิทธิ์ และคณะ. (2568). ปัจจัยที่ส่งผลต่อบทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในการปกครองท้องที่ยุคดิจิทัลพื้นที่ตำบล ท่าสว่าง อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์. *วารสารวิชาการบัณฑิตศึกษา*, 3(3), 53–64.

สำนักงานสถิติจังหวัดสมุทรสงคราม กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม. (2567). *จังหวัดสมุทรสงคราม*. สืบค้น 12 พฤศจิกายน 2567, จาก https://shorturl.asia/CZbck

สำนักนวัตกรรมเพื่อประชาธิปไตย. (2563). *ชุดวิชา แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่นสถาบันพระปกเกล้า*. สืบค้น 19 พฤศจิกายน 2567, จาก https://shorturl.asia/KNeGw

อัมพร ปัญญา และคณะ. (2567). คุณลักษณะผู้นำท้องถิ่นต่อการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลบางคนที อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม. *วารสารรัฐศาสตร์มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย*, 4(2), 90–103.

Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis* (3rd ed.). New York: Harper and Row.

วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์
ปีที่ 9 ฉบับที่ 2 มีนาคม - เมษายน 2569 น.82-95.

การส่งเสริมสมานฉันท์เพื่อเฉลี่ยทุกข์เฉลี่ยสุขผู้ด้อยโอกาส ในชุมชนตำบลบางแม่นาง จังหวัดนนทบุรี*

PROMOTING RECONCILIATION FOR THE AVERAGE SUFFERING AND HAPPINESS OF THE UNDERPRIVILEGED IN THE COMMUNITY OF BANG MAE NANG SUBDISTRICT NONTHABURI PROVINCE

กาญจนา ดำจุติ, รัฐพล เย็นใจมา, ยุทธนา ปราณีต,
เติมศักดิ์ ทองอินทร์, สวัสดิ์ จิรัฏฐิติกาล
Kanjana Damjutti, Rattapon Yenjaima, Yuttana Praneet,
Termsak Tong-In, Sawat Jirathitikarn
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Corresponding Author E-mail: kanjana.dam@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. สำรวจฐานข้อมูลผู้ด้อยโอกาส 2. ส่งเสริมกิจกรรมเครือข่ายในชุมชนเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ด้อยโอกาส และ 3. ประเมินคุณภาพชีวิตและกิจกรรมส่งเสริมความสมานฉันท์ผู้ด้อยโอกาส ในพื้นที่ตำบลบางแม่นาง จังหวัดนนทบุรี ใช้ระเบียบการวิจัยแบบผสานวิธี การวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 2 กลุ่ม กลุ่มที่ 1 ผู้ด้อยโอกาสจาก 11 หมู่บ้าน จำนวน 55 คน และกลุ่มที่ 2 ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับผู้ด้อยโอกาส จำนวน 18 คน โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา และการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง คือ ประชาชนตำบลบางแม่นาง จำนวน 395 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า 1. ฐานข้อมูลผู้ด้อยโอกาส ประกอบด้วย ความด้อยโอกาสด้านรายได้เฉลี่ยไม่สอดคล้องกับค่าครองชีพ ด้านที่พักอาศัย ต้องการซ่อมแซมบ้าน ด้านการเข้าถึงสิทธิผู้พิการอย่างเป็นธรรม ด้านอาชีพไม่มั่นคง และด้านความช่วยเหลือขั้นพื้นฐาน 2. กิจกรรมเฉลี่ยทุกข์เฉลี่ยสุขช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสในตำบลบางแม่นาง ได้แก่ กิจกรรมการเยี่ยมบ้าน โดย อสม. อบต. พม. กำนัน และผู้ใหญ่บ้าน ช่วยเหลือด้านปัจจัยพื้นฐาน กิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อน โดยเพื่อนบ้านใกล้เคียงในการเดินทางไปหาหมอ ด้านการปรับปรุงที่อยู่อาศัย และกิจกรรมตามประเพณีและศาสนา โดยเครือข่ายหลายภาคส่วน

*Received February 3, 2026; Revised March 26, 2026; Accepted April 18, 2026

ในการช่วยเฉลี่ยทุกข์เฉลี่ยสุข เสริมสมานฉันท์ และลดความโดดเดี่ยวของผู้ด้อยโอกาสอย่างเป็นรูปธรรม และ 3. การประเมินคุณภาพชีวิตและกิจกรรมความสมานฉันท์จากเครือข่ายในพื้นที่และช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส ในพื้นที่ตำบลบางแม่นาง จังหวัดนนทบุรี โดยรวมอยู่ในระดับมาก เรียงตามลำดับความคิดเห็นดังนี้ ด้านการทำงานของเครือข่ายในพื้นที่ รองลงมา คือ ด้านคุณภาพชีวิตพื้นฐาน ด้านความต่อเนื่องของกิจกรรม ด้านความมั่นคงทางจิตใจและสังคม และน้อยที่สุด ด้านความเสมอภาคในการเข้าถึงความช่วยเหลือ ตามลำดับ
คำสำคัญ: การส่งเสริม; สมานฉันท์; เฉลี่ยทุกข์เฉลี่ยสุข; ผู้ด้อยโอกาส

Abstract

Objectives of this research were: 1. Explore the database of disadvantaged individuals; 2. Promote community networking activities to improve the quality of life for disadvantaged individuals; and 3. Assess the quality of life and activities promoting harmony among disadvantaged groups in Bang Mae Nang Subdistrict, Nonthaburi Province. A mixed-methods research approach was used. Qualitative research collected data from two groups of key informants: Group 1, disadvantaged individuals from 11 villages, totaling 55 people. and Group 2, individuals related to the disadvantaged, totaling 18 people, This research employed in-depth interviews, content analysis, and quantitative research methods. The sample consisted of People of Bang Mae Nang Subdistrict 395 individuals involved with disadvantaged groups. The research instrument was a questionnaire. Data was analyzed using frequency, percentage, mean, and standard deviation.

The research findings that: 1. The database of disadvantaged individuals includes disadvantages related to average income not matching the cost of living, housing (needing home repairs), equitable access to disability rights, and unstable employment. and basic assistance. 2. Activities to assist underprivileged individuals in Bang Mae Nang Subdistrict include home visits by village health volunteers, the Subdistrict Administrative Organization, the Ministry of Social Development and Human Security, the subdistrict head, and village heads; assistance with basic necessities; and peer support programs where neighbors help with transportation to medical care. In terms of housing improvements and traditional and religious activities, a

multi-sectoral network aims to share joys and sorrows, foster harmony, and concretely reduce the isolation of disadvantaged individuals; and 3. The overall assessment of quality of life and harmony activities from local networks and assistance for disadvantaged individuals in Bang Mae Nang Subdistrict, Nonthaburi Province, was at a high level, ranked as follows: The most important aspect was the functioning of local networks, followed by basic quality of life, continuity of activities, mental and social security, and the least important was equality in access to assistance, respectively.
Keywords: Promoting; Reconciliation; the Average Suffering and Happiness; Underprivileged

บทนำ

การด้อยโอกาสสะท้อนความเหลื่อมล้ำด้านเศรษฐกิจและการเข้าถึงโอกาสการพัฒนาฐานรากยังไม่ทั่วถึง ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิต ความอยู่ และความเข้มแข็งของสังคมไทยโดยรวม (ภุชงค์ เสนานุช และคณะ, 2552) การลดภาระรัฐด้วยการพึ่งตนเองและความสมานฉันท์ของเครือข่าย สร้างประโยชน์ชุมชน เศรษฐกิจ และนโยบาย เกิดสังคมเข้มแข็ง เพราะสังคมที่ดีเริ่มจากการช่วยเหลือกัน การช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสในตำบลบางแม่นางมีความสำคัญต่อการยกระดับคุณภาพชีวิต ผู้ด้อยโอกาสเผชิญปัญหาหลากหลาย แต่ยังเข้าถึงสวัสดิการอย่างจำกัด ดังนั้นควรส่งเสริมผู้ด้อยโอกาสให้มีสุขภาพร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรงและการรับการรักษาพยาบาลอย่างทั่วถึงและสะดวก (จันทรา จาติระเปา, 2568) แม้พื้นที่มีประชากรหนาแน่นและหลากหลาย แต่งบประมาณด้านการพัฒนาสังคมและสวัสดิการยังน้อย ส่งผลให้การดูแลผู้ด้อยโอกาสไม่ทั่วถึงและไม่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาอย่างแท้จริง

ปัญหาเศรษฐกิจและสังคมทำให้ผู้ด้อยโอกาสเผชิญความยากจนและการเข้าถึงสิทธิอย่างไม่ทั่วถึง ข้อมูลไม่ครบถ้วน ขาดความร่วมมือของเครือข่าย (สำนักงานเขตบางเขน ฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม, 2561) จึงจำเป็นต้องสำรวจข้อมูลอย่างเป็นระบบเพื่อพัฒนานโยบาย สวัสดิการ และการมีส่วนร่วม บางพื้นที่ไม่ต้องการส่งรายชื่อผู้ด้อยโอกาสเข้าร่วมเพราะเกรงจะกระทบต่อการประเมินตัวชี้วัดของท้องถิ่น ผู้ด้อยโอกาสบางรายปิดกั้นตัวเองเนื่องจากมองไม่เห็นโอกาสในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองทำให้พื้นที่ไม่สามารถสำรวจข้อมูลได้ทั่วถึง บางพื้นที่ผู้นำชุมชนส่งรายชื่อเฉพาะบุคคลที่สนับสนุนตนเองเนื่องจากหวังประโยชน์ทางการเมือง หรือการเลือกตั้งท้องถิ่น ทำให้ผู้ด้อยโอกาสบางรายที่มิใช่ฐานเสียงไม่ได้รับโอกาส

ดังนั้น เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายที่มีปัญหาทางสังคมสามารถดำรงชีวิตและพึ่งตนเองได้อย่างมีศักดิ์ศรี ความเป็นอยู่ดี การมีชีวิตที่มีกินอิ่ม นอนหลับปลอดภัย หลังคาไม่รั่วน้ำไม่ขังพื้นไม่แฉะ มีสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการดำรงชีวิต กลไกการพัฒนาของพื้นที่เข้าถึงกลุ่มผู้ด้อยโอกาสเหล่านี้ เพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม ส่งเสริมสุขภาวะที่ดีของผู้ด้อยโอกาสทุกเพศทุกวัย ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี ได้รับความเป็นธรรมจากหน่วยงานในพื้นที่เอื้อต่อการดำรงชีวิต

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อสำรวจฐานข้อมูลผู้ด้อยโอกาสในชุมชนตำบลบางแม่นาง จังหวัดนนทบุรี
2. เพื่อส่งเสริมกิจกรรมเครือข่ายในชุมชนเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ด้อยโอกาสในพื้นที่ตำบลบางแม่นาง จังหวัดนนทบุรี
3. เพื่อประเมินคุณภาพชีวิตและกิจกรรมส่งเสริมความสมานฉันท์จากเครือข่ายในพื้นที่และช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสในพื้นที่ตำบลบางแม่นาง จังหวัดนนทบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ประชากร ได้แก่ ประชาชนตำบลบางแม่นาง จาก 11 หมู่บ้าน จำนวน 26,762 คน (เทศบาลเมืองบางแม่นาง, 2567)

2.2 กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 395 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของทาโร่ ยามาเน่ (Yamane, 1973)

2.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย 2 กลุ่ม ดังนี้ กลุ่มที่ 1 ผู้ด้อยโอกาส จำนวน 55 คน จาก 11 หมู่บ้าน (สุชิน มามีทรัพย์, 2568) 2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 18 รูปหรือแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม คือ 1. กลุ่มหน่วยงานภาครัฐ 2. กลุ่มหน่วยงานในท้องถิ่น 3. กลุ่มองค์กรภาคเอกชน และ 4. กลุ่มหน่วยงานทางวิชาการ

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 การวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) ประกอบด้วย 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 สอบถามข้อมูลส่วนบุคคล ตอนที่ 2 เกี่ยวข้องกับฐานข้อมูลผู้ด้อยโอกาสในชุมชนตำบลบางแม่นาง จังหวัดนนทบุรี และ ตอนที่ 3 กิจกรรมการช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส จังหวัดนนทบุรี โดยสร้างจากวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อให้ได้มาซึ่งคำถามที่สอดคล้องกับงานวิจัย

3.2 การวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ แบบสอบถามเพื่อประเมินคุณภาพชีวิตและกิจกรรมความสมานฉันท์จากเครือข่ายในพื้นที่และช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส ในพื้นที่ตำบลบางแม่นาง จังหวัดนนทบุรี ที่ได้รับการช่วยเหลือจากเครือข่ายในพื้นที่และช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส จังหวัดนนทบุรี แบบสอบถาม 2 ตอน จำนวน 15 ข้อ ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือโดยผ่านการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือจากผู้เชี่ยวชาญ 3 คน และมีค่าความเชื่อมั่น ทั้งฉบับเท่ากับ 0.912

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

คณะผู้วิจัยลงพื้นที่สัมภาษณ์ โดยการนำของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านแต่ละหมู่บ้าน เจ้าหน้าที่ อสม. และเจ้าหน้าที่พัฒนาสังคม ตามที่กำหนดไว้ จนครบทุกประเด็นและทำการประเมินกับผู้ใกล้ชิดและที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับผู้ด้อยโอกาส

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยนำข้อมูลมาเรียบเรียงสรุปประเด็น และจำแนกอย่างเป็นระบบ เป็นการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis)

5.2 การวิจัยเชิงปริมาณ ในการประเมินคุณภาพชีวิตและกิจกรรมความสมานฉันท์ สถิติที่ใช้ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

1. ฐานข้อมูลผู้ด้อยโอกาสในชุมชนตำบลบางแม่นาง จังหวัดนนทบุรี 5 ประเด็น สรุปได้ดังนี้ คือ ฐานข้อมูลผู้ด้อยโอกาสในตำบลบางแม่นาง ประกอบด้วยความด้อยโอกาส 1. ด้านรายได้เฉลี่ยไม่สอดคล้องกับค่าครองชีพ ต้องพึ่งพาเบี้ยชรา หลายครัวเรือนพึ่งพาเบี้ยยังชีพและบัตรสวัสดิการแห่งรัฐเป็นหลัก 2. ด้านที่พักอาศัย ต้องการซ่อมแซมบ้าน 3. ด้านการเข้าถึงสิทธิผู้พิการ เพื่อยกระดับการดูแลผู้ด้อยโอกาส 4. ด้านอาชีพไม่มั่นคง ผู้ดูแลผู้ด้อยโอกาสยังต้องแบกรับภาระทั้งกาย ใจ และเวลา แต่ยังไม่เพียงพอ 5. ด้านการช่วยเหลือของรัฐมาเป็นช่วง ๆ และไม่ทั่วถึง 6. ด้านอาชีพสำหรับผู้พิการและผู้ดูแลและ 7. ระบบสวัสดิการไม่ยืดหยุ่นเพียงพอ

2. กิจกรรมชุมชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ด้อยโอกาสในพื้นที่ตำบลบางแม่นาง จังหวัดนนทบุรี พบว่า กิจกรรมช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสในตำบลบางแม่นาง เพื่อความสมานฉันท์ช่วยเหลือกันในชุมชน จากความสัมพันธ์ทางสังคม ผู้ใหญ่บ้าน และ อสม. ทำหน้าที่เป็นตัวกลางเชื่อมรัฐกับประชาชน ได้แก่ กิจกรรมการเยี่ยมบ้าน โดย อสม. อบต. พม. กำนัน และผู้ใหญ่บ้าน ในการประสานสิทธิ สวัสดิการ การช่วยเหลือด้านปัจจัยพื้นฐาน กิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อน โดยเพื่อนบ้านใกล้เคียง ในการช่วยปรับปรุงที่อยู่อาศัย การเดินทางไปหาหมอและการดูแลผู้ป่วยติดเตียง และกิจกรรมตามประเพณีและศาสนา โดยเครือข่ายหลายภาคส่วน

ในการช่วยเฉลี่ยทุกข์เฉลี่ยสุข เสริมสมานฉันท์ และลดความโดดเดี่ยวของผู้ด้อยโอกาสอย่างเป็นรูปธรรม ดังนี้ 1. กิจกรรมการเยี่ยมบ้านผู้ด้อยโอกาสเชิงรุก อสม. ผู้นำชุมชนและผู้ใหญ่บ้าน ลงพื้นที่เยี่ยมบ้านผู้ด้อยโอกาส ผู้พิการ ผู้ป่วยติดเตียง และผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่อง เพื่อติดตามความเป็นอยู่ รายได้ สุขภาพ และปัญหาที่แท้จริงในชีวิตประจำวัน 2. กิจกรรมการช่วยเหลือด้านสวัสดิการและสิทธิขั้นพื้นฐาน ผู้ใหญ่บ้าน พัฒนาสังคมฯ คนในชุมชนมีบทบาทในการประสานงานกับหน่วยงานรัฐ เพื่อให้ผู้ด้อยโอกาสเข้าถึงเบี้ยผู้สูงอายุ เบี้ยผู้พิการ บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ และเงินสงเคราะห์เฉพาะกลุ่ม เช่น ผู้ติดเชื้อ HIV 3. กิจกรรมนี้ช่วยบรรเทาความเดือดร้อนเฉพาะหน้า การจัดหาและกระจายสิ่งของจำเป็นต่อการดำรงชีวิต มีการช่วยเหลือในรูปแบบถุงยังชีพ อาหารแห้ง ข้าวสาร น้ำดื่ม และแพมเพิร์สสำหรับผู้ป่วยติดเตียง โดยได้รับการสนับสนุนจากเทศบาล สภากาชาดไทย และร้านค้าในพื้นที่ 4. กิจกรรมซ่อมแซมและปรับปรุงที่อยู่อาศัยผู้ด้อยโอกาส องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นร่วมกับหน่วยงานภายนอก นำวัสดุซ่อมแซมบ้านให้ผู้ด้อยโอกาส บ้านผู้สูงอายุ และผู้พิการ 5. กิจกรรมการสนับสนุนเครื่องใช้จำเป็นในการดูแลผู้ป่วยติดเตียงและผู้พิการในครัวเรือน เช่น ประสานการรับอุปกรณ์จำเป็น เช่น เตียงผู้ป่วยและแพมเพิร์ส กิจกรรมนี้ช่วยลดภาระของผู้ดูแลในครอบครัว และการดูแลแบบชุมชนเป็นฐาน 6. กิจกรรมเพื่อช่วยเพื่อน บทบาทครอบครัวคนรอบข้างที่ช่วยดูแล การช่วยเหลือไม่ได้มุ่งเฉพาะผู้ด้อยโอกาส แต่ครอบคลุมถึงผู้ดูแลในครัวเรือน เช่น บุตร คู่สมรส หรือพี่น้อง ผ่านการเยี่ยมเยียน ให้กำลังใจ และประสานการช่วยเหลือเพิ่มเติม 7. การประสานเครือข่ายความช่วยเหลือหลายภาคส่วนของผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำชุมชนทำหน้าที่เป็นตัวกลางเชื่อมระหว่างเทศบาล สภากาชาดไทย หน่วยงานสาธารณสุข วัด และเครือข่ายจิตอาสา เพิ่มโอกาสที่ผู้ด้อยโอกาสจะได้รับการดูแลอย่างต่อเนื่อง แม้ระบบยังไม่สมบูรณ์ แต่เครือข่ายทำให้การช่วยเหลือไม่ขาดตอน ถึงแม้ว่าเดือนละครั้งก็ยังดี และ 8. กิจกรรมส่งเสริมสมานฉันท์ผ่านประเพณีและศาสนา การจัดงานประเพณี เช่น สงกรานต์ ลอยกระทง ตักบาตรทางน้ำ แห่เทียนพรรษา เวียนเทียน และกฐิน ทำให้ชุมชนร่วมกันออกร้าน แจกอาหาร เครื่องดื่ม และสร้างพื้นที่แบ่งปัน กิจกรรมเหล่านี้ช่วยเยียวยาใจและลดความรู้สึกโดดเดี่ยวของผู้ด้อยโอกาสและผู้ดูแลผู้ด้อยโอกาส

3. การประเมินคุณภาพชีวิตและกิจกรรมความสมานฉันท์จากเครือข่ายในพื้นที่และช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส ในพื้นที่ตำบลบางแม่นาง จังหวัดนนทบุรี พบว่า การประเมินคุณภาพชีวิตและกิจกรรมความสมานฉันท์จากเครือข่ายในพื้นที่และช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสในพื้นที่ตำบลบางแม่นาง จังหวัดนนทบุรี โดยรวมอยู่ในระดับมาก เรียงตามลำดับดังนี้ ด้านการทำงานของเครือข่ายในพื้นที่ รองลงมาคือ ด้านคุณภาพชีวิตพื้นฐาน ด้านความต่อเนื่อง

ของกิจกรรม ด้านความมั่นคงทางจิตใจและสังคม และน้อยที่สุด ด้านความเสมอภาคในการเข้าถึงความช่วยเหลือ ตามลำดับ ดังตาราง

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ประเมินคุณภาพชีวิตและกิจกรรมความสมานฉันท์จากเครือข่ายในพื้นที่และช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส ในพื้นที่ตำบลบางแม่นาง จังหวัดนนทบุรี โดยรวม

ประเมินคุณภาพชีวิตการช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส ในพื้นที่ตำบลบางแม่นาง	$\overline{X}$	S.D.	ระดับการปฏิบัติ
1. ด้านคุณภาพชีวิตพื้นฐาน	4.20	0.37	มาก
2. ด้านความมั่นคงทางจิตใจและสังคม	4.01	0.79	มาก
3. ด้านการทำงานของเครือข่ายในพื้นที่	4.35	0.35	มาก
4. ด้านความเสมอภาคในการเข้าถึงความช่วยเหลือ	3.98	0.65	มาก
5. ด้านความต่อเนื่องของกิจกรรม	4.02	0.42	มาก
โดยรวม	**4.11**	**0.41**	**มาก**

จากตารางที่ 1 พบว่า การประเมินคุณภาพชีวิตและกิจกรรมความสมานฉันท์จากเครือข่ายในพื้นที่และช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส ในพื้นที่ตำบลบางแม่นาง จังหวัดนนทบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.11, S.D. = 0.41) โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ คือ ด้านการทำงานของเครือข่ายในพื้นที่ อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.35, S.D. = 0.35) รองลงมาคือ ด้านคุณภาพชีวิตพื้นฐาน อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.20, S.D. = 0.37) ด้านความต่อเนื่องของกิจกรรม อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.02, S.D. = 0.41) ด้านความมั่นคงทางจิตใจและสังคม อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.01, S.D. = 0.79) และ ด้านความเสมอภาคในการเข้าถึงความช่วยเหลือ อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.98, S.D. = 0.65) ตามลำดับ

อภิปรายผลการวิจัย

1. ฐานข้อมูลผู้ด้อยโอกาสในชุมชนตำบลบางแม่นาง จังหวัดนนทบุรี พบว่า จากฐานข้อมูลผู้ด้อยโอกาสในตำบลบางแม่นาง อภิปรายได้ว่า ฐานการช่วยเหลือจากหน่วยงานในพื้นที่ตำบลบางแม่นาง จังหวัดนนทบุรี ด้านที่อยู่อาศัย การดำรงชีพและคุณภาพชีวิตขั้นพื้นฐาน ที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาจริงของชุมชน ฐานข้อมูลความด้อยโอกาส ทั้งความมั่นคงของที่อยู่อาศัย รายได้ และการเข้าถึงบริการสาธารณสุขและสวัสดิการพื้นฐาน ในด้านที่อยู่อาศัย ผู้ด้อยโอกาสบางส่วนอาศัยอยู่ในที่พักอาศัยที่ไม่มั่นคงหรืออยู่ร่วมกับญาติ ในขณะที่ด้านการดำรงชีพ ผู้ด้อยโอกาสจำนวนมากมีรายได้ไม่เพียงพอต่อค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน ส่งผลให้ต้องพึ่งพาความช่วยเหลือจากเครือข่ายในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง ด้านคุณภาพชีวิตขั้นพื้นฐาน โดยเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุ ผู้พิการ และผู้ป่วยเรื้อรัง ฐานการช่วยเหลือจากหน่วยงานในพื้นที่ ได้แก่ เทศบาลตำบล ผู้ใหญ่บ้าน สำนักงานพัฒนา

สังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.) และอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) มีบทบาทสำคัญในการเชื่อมโยงข้อมูลและให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ด้อยโอกาส การทำงานร่วมกันของหน่วยงานเหล่านี้ช่วยให้การช่วยเหลือเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและตรงกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสมใจ เภาด้วง และคณะ (2558) พบว่า จัดกิจกรรมให้ชุมชนมีส่วนร่วม และจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ แจ้งข้อมูลข่าวสารเพื่อสร้างเครือข่ายการพัฒนาความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชนโดยได้รับ ความร่วมมือจากภาครัฐ เอกชนและคนในชุมชน กัญญาณัฐ ไฝคำ (2561) พบว่า อิทธิพลของนโยบายสวัสดิการผู้สูงอายุที่มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ สูงอายุในประเทศไทย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของอดิพล เอื้อจรัสพันธุ์ และณัฐนิชา กรกิ่งมาลา (2561) พบว่า กลยุทธ์การสื่อสารเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง การกระจายข้อมูลแบบวงล้อกับเครือข่ายการสื่อสารแบบรูปดาวที่มีศูนย์กลางในการกระจายข้อมูล คือ กลุ่มแกนนำชุมชน

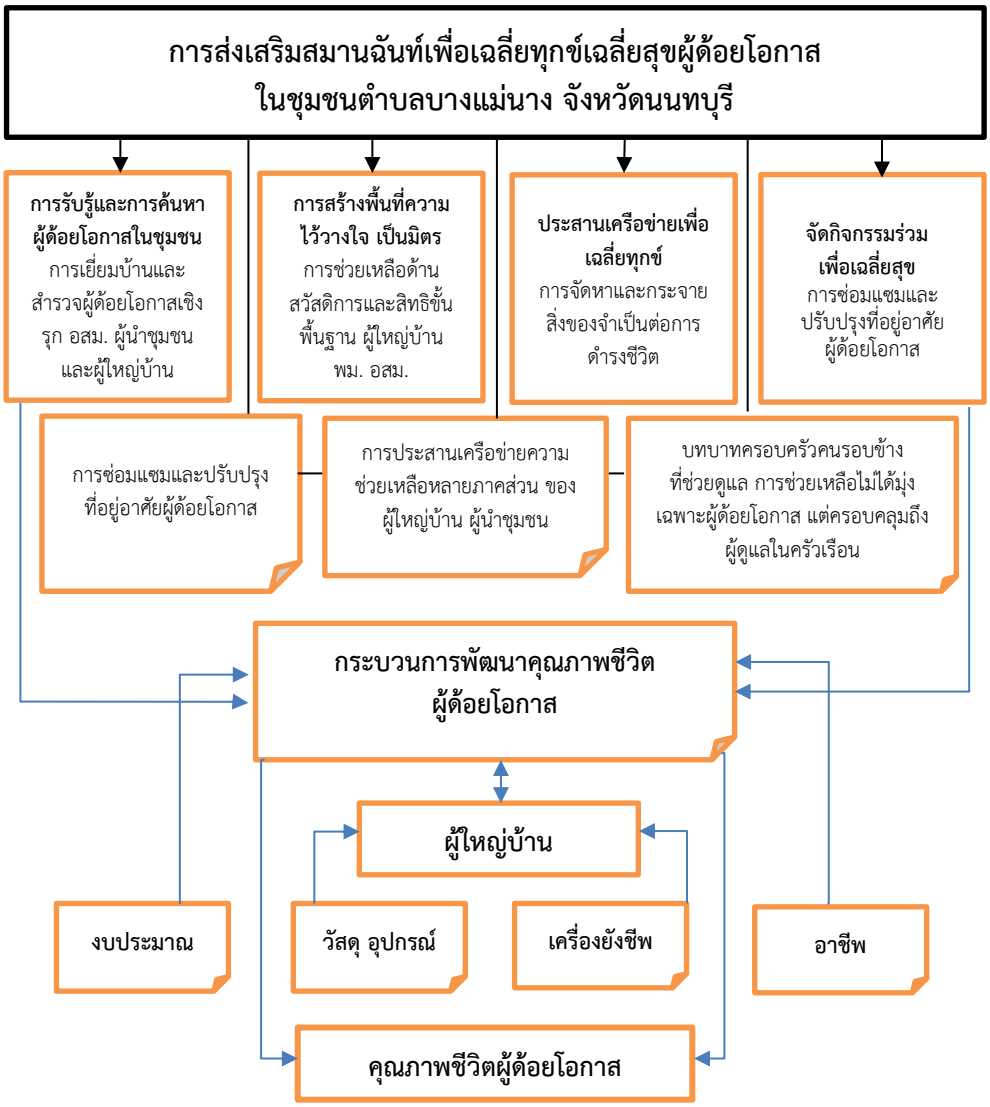
2. กิจกรรมชุมชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ด้อยโอกาสในพื้นที่ตำบลบางแม่นาง จังหวัดนนทบุรี พบว่า กิจกรรมช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสในตำบลบางแม่นางสะท้อนการทำงานเชิงรุกของชุมชน ตั้งแต่การเยี่ยมบ้าน การประสานสิทธิ สวัสดิการ การช่วยเหลือด้านปัจจัยพื้นฐาน ที่อยู่อาศัย และการดูแลผู้ป่วยติดเตียง ควบคู่กับครอบครัว และกิจกรรมประเพณี ศาสนา ซึ่งช่วยเฉลี่ยทุกข์เฉลี่ยสุข เสริมสมานฉันท์ และลดความโดดเดี่ยวของผู้ด้อยโอกาส อภิปรายได้ว่า จากกิจกรรมการช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสในชุมชนตำบลบางแม่นางที่ให้ความสำคัญกับการเข้าถึงจริง ความเข้าใจบริบท และความสัมพันธ์ทางสังคมมากกว่าการช่วยเหลือเชิงสงเคราะห์เพียงอย่างเดียว โดยมีเครือข่ายระดับพื้นที่เป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อน กิจกรรมการเยี่ยมบ้านและสำรวจผู้ด้อยโอกาสเชิงรุกของ อสม. ผู้นำชุมชนและผู้ใหญ่บ้าน สามารถเข้าถึงข้อมูลและปัญหาในชีวิตประจำวันของผู้ด้อยโอกาส กิจกรรมด้านการช่วยเหลือสวัสดิการและสิทธิขั้นพื้นฐาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Phanpaseuth et al. (2024) พบว่า การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ด้อยโอกาสในการส่งเสริมโภชนาการและสุขภาพอนามัย ผู้ใหญ่บ้าน พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และคนในชุมชนทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการเชื่อมโยงผู้ด้อยโอกาสกับการเข้าถึงเบี้ยผู้สูงอายุ เบี้ยผู้พิการ บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ และเงินสงเคราะห์เฉพาะกลุ่ม ช่วยเสริมความมั่นคงในการดำรงชีพ กิจกรรมการจัดหาและกระจายสิ่งของจำเป็น เช่น ถุงยังชีพ อาหารแห้ง และอุปกรณ์ดูแลผู้ป่วยติดเตียง ในการบรรเทาความเดือดร้อนเฉพาะหน้า ควบคู่กัน สอดคล้องกับงานวิจัยของวนิดา ดุรงค์ฤทธิชัย และคณะ (2561) พบว่า ผู้สูงอายุด้อยโอกาสเข้าไม่ถึงสวัสดิการรัฐอย่างมีประสิทธิภาพ เบี้ยยังชีพไม่เพียงพอ นโยบายรัฐขาดการประเมินผล กิจกรรมซ่อมแซมและปรับปรุงที่อยู่อาศัยแสดงถึงความพยายามขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นการดูแลผู้ป่วยติดเตียงโดย อสม. และชุมชนช่วยลดภาระผู้ดูแล การประสานเครือข่าย

หลายภาคส่วนของผู้นำชุมชนเป็นกลไกสำคัญที่ทำให้การช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง ผ่านการเชื่อมโยงเทศบาล หน่วยงานสาธารณสุข วัด และเครือข่ายจิตอาสา สร้างความมั่นคงทางอารมณ์ ควบคู่กับกิจกรรมประเพณีและศาสนาที่เสริมความสมานฉันท์และสร้างการมีส่วนร่วมในชุมชน และรากฐานของการพัฒนาคุณภาพชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของกัญญาณัฐ ไฝคำ (2561) พบว่า การสร้างเครือข่ายการทำงาน การใช้ทรัพยากรและข้อมูลระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และการพัฒนาบุคลากรของท้องถิ่นให้ความรู้ความเข้าใจ การดูแลผู้สูงอายุ รวมถึงการให้ความรู้เกี่ยวกับสิทธิและผลประโยชน์ที่ผู้สูงอายุได้รับตามกฎหมาย

3. การประเมินคุณภาพชีวิตและกิจกรรมความสมานฉันท์จากเครือข่ายในพื้นที่และช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส ในพื้นที่ตำบลบางแม่นาง จังหวัดนนทบุรี ผลการประเมินคุณภาพชีวิตและกิจกรรมความสมานฉันท์จากเครือข่ายในพื้นที่และช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสโดยรวมอยู่ในระดับมาก ดังนี้ ด้านการทำงานของเครือข่ายในพื้นที่ ด้านคุณภาพชีวิตพื้นฐาน ด้านความต่อเนื่องและความยั่งยืนของกิจกรรม ด้านความต่อเนื่องของกิจกรรมและด้านความเสมอภาคในการเข้าถึงความช่วยเหลือ ตามลำดับ อภิปรายได้ว่า กระบวนการทำงานของชุมชนและเครือข่ายที่เกี่ยวข้องสามารถตอบสนองต่อความต้องการพื้นฐานและความคาดหวังของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ แม้จะมีข้อจำกัดด้านทรัพยากรและงบประมาณ ด้านการทำงานของเครือข่ายในพื้นที่ แสดงให้เห็นถึงความเข้มแข็งของกลไกชุมชน ไม่ว่าจะเป็นผู้ใหญ่บ้าน อสม. ผู้นำชุมชน วัด และหน่วยงานภาครัฐในระดับท้องถิ่น ด้านคุณภาพชีวิตพื้นฐาน กิจกรรมช่วยเหลือด้านสวัสดิการ สิ่งของจำเป็น การดูแลผู้ป่วยติดเตียง และซ่อมแซมที่อยู่อาศัย กิจกรรมมีความต่อเนื่องผ่านการติดตามและเยี่ยมบ้าน มีชุมชนเป็นฐานความสมานฉันท์และเครือข่ายที่เข้มแข็ง ในการยกระดับคุณภาพชีวิตและเป็นรากฐานของการพัฒนาในระยะยาว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสจี กุลธวัชวงศ์และสถิตย์ กุลสอน (2565) พบว่า ผู้สูงอายุพึ่งตนเองได้ผ่านกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยเสริมทักษะอาชีพ สร้างรายได้ จัดแหล่งเรียนรู้ชุมชน ควบคู่ดูแลสุขภาพกายใจ

องค์ความรู้จากการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การส่งเสริมสมานฉันท์เพื่อเฉลี่ยทุกข์เฉลี่ยสุขผู้ด้อยโอกาสในชุมชนตำบลบางแม่นาง จังหวัดนนทบุรี สรุปเป็นองค์ความรู้ได้ดังนี้

ภาพที่ 1 การส่งเสริมสมานฉันท์เพื่อเฉลี่ยทุกข์เฉลี่ยสุขผู้ด้อยโอกาส
ในชุมชนตำบลบางแม่นาง อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี

จากการวิจัยเรื่อง การส่งเสริมสมานฉันท์เพื่อเฉลี่ยทุกข์เฉลี่ยสุขผู้ด้อยโอกาสในชุมชนตำบลบางแม่นาง จังหวัดนนทบุรี กระบวนการส่งเสริมสมานฉันท์เพื่อเฉลี่ยทุกข์เฉลี่ยสุขผู้ด้อยโอกาสในชุมชนตำบลบางแม่นาง เป็นกระบวนการทางสังคมที่ตั้งอยู่บนฐานของความร่วมมือ ความไว้วางใจ และการเกื้อกูลกันของคนในพื้นที่ โดยมีเครือข่ายชุมชนเป็นกลไก

หลักในการเชื่อมโยงทรัพยากร ความรู้ และพลังใจ เพื่อบรรเทาความเดือดร้อนและยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้ด้อยโอกาสอย่างเป็นองค์รวม

1. การรับรู้และการค้นหาผู้ด้อยโอกาสในชุมชน กระบวนการเริ่มต้นจากการรับรู้ปัญหาในระดับฐานราก ผ่านผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำชุมชน อาสาสมัครสาธารณสุข และเครือข่ายประชาชน ซึ่งใกล้ชิดกับวิถีชีวิตของคนในพื้นที่

2. การสร้างพื้นที่ความไว้วางใจและความเป็นมิตร เมื่อพบผู้ด้อยโอกาส เครือข่ายชุมชนให้ความสำคัญกับการสร้างความไว้วางใจ ผ่านการเยี่ยมบ้าน การพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการ และการรับฟังปัญหาโดยไม่ตัดสิน กระบวนการนี้ช่วยลดกำแพงทางจิตใจ ทำให้ผู้ด้อยโอกาสกล้าเปิดเผยความต้องการ และรู้สึกว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน

3. การประสานเครือข่ายเพื่อเฉลี่ยทุกข์ หลังจากรับรู้ปัญหา เครือข่ายในพื้นที่จะร่วมกันระดมทรัพยากร ทั้งในรูปของสิ่งของ เงินทุน แรงงาน และความรู้ เพื่อช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสในระยะเร่งด่วน

4. การจัดกิจกรรมร่วมเพื่อเฉลี่ยสุข นอกจากการบรรเทาทุกข์แล้ว ชุมชนยังจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมความสัมพันธ์และความรู้สึกร่วม เช่น กิจกรรมจิตอาสา กิจกรรมทางศาสนา และกิจกรรมสาธารณะ กระบวนการนี้ช่วยสร้างความสุขร่วม และเสริมพลังทางสังคม

5. การเสริมพลังและการพึ่งพาตนเอง กระบวนการส่งเสริมสมานฉันท์ไม่ได้หยุดอยู่ที่การให้ความช่วยเหลือ แต่มุ่งเสริมสร้างศักยภาพของผู้ด้อยโอกาส ผ่านการให้คำแนะนำ การฝึกทักษะ และการเชื่อมโยงกับแหล่งสนับสนุนในระยะยาว เพื่อให้สามารถพึ่งพาตนเองได้มากขึ้น

6. การติดตาม ประเมินผล และเรียนรู้ร่วมกัน ขั้นตอนสุดท้ายคือการติดตามผลและสะท้อนบทเรียนร่วมกันของเครือข่ายชุมชน การประเมินอย่างไม่เป็นทางการจากประสบการณ์จริงช่วยให้ชุมชนปรับปรุงแนวทางการช่วยเหลือ และพัฒนากระบวนการสมานฉันท์ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. จัดทำนโยบายบูรณาการเครือข่ายความช่วยเหลือระดับตำบลอย่างเป็นระบบ ควรยกระดับการทำงานของเครือข่ายในพื้นที่ให้เป็นนโยบายถาวร โดยกำหนดบทบาทหน้าที่ และกลไกประสานงานระหว่างเทศบาล ผู้ใหญ่บ้าน พม. อสม. และภาคประชาชน

2. พัฒนาฐานข้อมูลผู้ด้อยโอกาสแบบรวมศูนย์และใช้จริง ควรผลักดันนโยบายจัดทำฐานข้อมูลผู้ด้อยโอกาสที่ครอบคลุมด้านที่อยู่อาศัย การดำรงชีพ และคุณภาพชีวิตขั้นพื้นฐาน

3. ส่งเสริมนโยบายลดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงความช่วยเหลือจากผลการประเมินที่พบว่าด้านความเสมอภาคมีคะแนนต่ำสุด ควรกำหนดมาตรการเชิงรุก เช่น การค้นหาผู้ด้อยโอกาสเชิงพื้นที่ การเยี่ยมบ้าน และการเปิดช่องทางร้องขอความช่วยเหลือที่เข้าถึงง่าย

4. สนับสนุนนโยบายความต่อเนื่องของกิจกรรมสมานฉันท์ ควรจัดสรรงบประมาณและทรัพยากรอย่างต่อเนื่อง พร้อมสร้างกลไกถ่ายทอดบทเรียนจากรุ่นสู่รุ่น เพื่อให้กิจกรรมสมานฉันท์ ให้ความอบอุ่นแก่ชุมชนในระยะยาว

5. ผลักดันนโยบายเสริมพลังชุมชนและการมีส่วนร่วมของประชาชน ควรสนับสนุนให้ประชาชน ผู้ด้อยโอกาส และอาสาสมัครในพื้นที่มีบทบาทเป็นผู้ร่วมกำหนดทิศทางผ่านเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และการออกแบบจากฐานชุมชน

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. จัดตั้งทีมปฏิบัติการสมานฉันท์ระดับชุมชน ควรจัดตั้งทีมทำงานเฉพาะกิจที่ประกอบด้วยตัวแทนเทศบาล ผู้ใหญ่บ้าน อสม. พม. และจิตอาสาในพื้นที่ ทำหน้าที่สำรวจ ติดตาม และประสานการช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสอย่างใกล้ชิด

2. สำรวจและปรับปรุงข้อมูลผู้ด้อยโอกาสแบบเชิงรุกและต่อเนื่อง ควรดำเนินการสำรวจข้อมูลผู้ด้อยโอกาสอย่างน้อยปีละ 1–2 ครั้ง ผ่านการลงพื้นที่ เยี่ยมบ้าน และการรับแจ้งจากเครือข่ายชุมชน เพื่อให้ข้อมูลมีความเป็นปัจจุบัน ลดปัญหาผู้ตกหล่น และทำให้การช่วยเหลือสอดคล้องกับสภาพชีวิตที่เปลี่ยนไปของแต่ละครัวเรือน

3. ออกแบบกิจกรรมช่วยเหลือที่ตอบโจทย์รายบุคคลมากกว่ารูปแบบเดียวกันทั้งหมด ควรใช้ข้อมูลจากการประเมินคุณภาพชีวิตและออกแบบกิจกรรม

4. พัฒนาศักยภาพเครือข่ายและอาสาสมัครผ่านการเรียนรู้ร่วมกัน ควรจัดอบรมหรือเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเครือข่ายในพื้นที่อย่างสม่ำเสมอ เพื่อถอดบทเรียนปรับวิธีทำงาน และเสริมทักษะการทำงานกับกลุ่มเปราะบาง

5. ติดตาม ประเมินผล และสะท้อนผลการดำเนินงานอย่างมีส่วนร่วม ควรกำหนดระบบติดตามและประเมินผลกิจกรรมอย่างง่ายแต่สม่ำเสมอ โดยเปิดพื้นที่ให้ผู้ได้รับความช่วยเหลือและชุมชนร่วมสะท้อนความคิดเห็น เพื่อนำผลไปปรับปรุงการทำงานอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการทำงานของเครือข่ายในระยะยาว ทั้งบทบาท ความสัมพันธ์ อำนาจการตัดสินใจ

2. ควรศึกษาเกี่ยวกับการประเมินคุณภาพชีวิตของผู้ด้อยโอกาสจากมุมมองผู้รับความช่วยเหลือและผู้ดูแลในชุมชน

3. ควรศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของครอบครัวและผู้ดูแลต่อประสิทธิผลของการช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสในระดับชุมชน

เอกสารอ้างอิง

กัญญาณัฐ ไฝคำ. (2561). การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในประเทศไทย. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี*, 7(2), 19-26.

จันทรา จาติระเปา. (2568). การพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนตามหลักไตรสิกขาของเทศบาลตำบลทาปลาดุก อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน. *วารสาร มจร.หริภุญชัยปริทรรศน์*, 9(3), 338-352.

เทศบาลเมืองบางแม่นาง. (2567). *ข้อมูลและรายละเอียดชุมชน*. สืบค้น 15 มกราคม 2567, จาก https://shorturl.asia/SizHm

ภุชงค์ เสนานุช และคณะ. (2552). *การติดตามประเมินผลการถ่ายโอนภารกิจสถานสงเคราะห์คนชรา และศูนย์บริการผู้สูงอายุและการเตรียมความพร้อมก่อนการถ่ายโอน ภารกิจสถานสงเคราะห์คนพิการและสถานสงเคราะห์คนไร้ที่พึ่ง*. กรุงเทพฯ: กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.

วนิดา ดุรงค์ฤทธิชัย และคณะ. (2561). การพัฒนาระบบสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุด้อยโอกาสเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม. *วารสารสังคมสงเคราะห์ศาสตร์*, 26(1), 95-119.

สจี กุลธวัชวงศ์ และสถิตย์ กุลสอน. (2565). แนวทางพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุโดยใช้หลักการพึ่งตนเองตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษาจังหวัดเลย. *วารสารวิชาการวิทยาลัยสันตพล*, 8(1), 149-158.

สมใจ เภาด้วง และคณะ. (2558). *การพัฒนาเครือข่ายเพื่อความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชนในเขตเทศบาลนครนครปฐม*. สืบค้น 15 มกราคม 2567, จาก https://shorturl.asia/bNTHm

สำนักงานเขตบางเขน ฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม. (2561). *การสนับสนุนเจ้าหน้าที่เพื่อปฏิบัติงานด้านเด็ก สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ และผู้ด้อยโอกาส*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเขตบางเขน ฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม.

สุชิน มามีทรัพย์. (2568, 5 กุมภาพันธ์). กำนันตำบลบางแม่นาง [บทสัมภาษณ์].

อดิพล เอื้อจรัสพันธุ์ และณัฐนิชา กรกิ่งมาลา. (2561). กลยุทธ์และเครือข่ายการสื่อสารเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง กรณีศึกษาชุมชนหัวตะเข้ เขตลาดกระบัง กรุงเทพมหานคร. *วารสารนิเทศศาสตร์ธุรกิจบัณฑิตย์*, 12(2), 221-247.

Phanpaseuth, A. et al. (2024). Guidelines For Improving the Quality of Life of The Underprivileged at Wat Pha-O Monastic Secondary School Luang Prabang, Laos. *Journal of Liberal Art of Rajamangala University of Technology*, 6(3),787-802.

Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis* (3rd ed.). New York: Harper and Row.

วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์
ปีที่ 9 ฉบับที่ 2 มีนาคม - เมษายน 2569 น.96-108.

พุทธวิธีพัฒนาการสื่อสารของพระสงฆ์นักเผยแผ่เพื่อการขัดเกลาทางสังคมผ่านสื่อสถานีวิทยุเครือข่ายคลื่นสีขาวเพื่อชาวประชาจังหวัดลำปาง*

BUDDHIST METHODS COMMUNICATION DEVELOPMENT OF MISSIONARY MONKS FOR SOCIALIZATION THROUGH RADIO STATION WHITE WAVE NETWORK FOR THE PEOPLE OF LAMPANG PROVINCE

พัชรีญา ฟองจันตา, พระครูสิริธรรมบัณฑิต (ภาณุวัฒน์ ปฏิภาณเมธี),
ณฤณีย์ ศรีสุข, อนุรักษ์ วงค์เขียว
Patchareeya Fongchanta, Phrakrusiridhammabundit (Phanuwat Patibhanamedhi),
Narunee Srisuk, Anurak Wongkhiao
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Corresponding Author E-mail: patchareeya.fon@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาสภาพปัญหาและความจำเป็นการสื่อสารของพระสงฆ์นักเผยแผ่ 2. พัฒนาการสื่อสารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์นักเผยแผ่ และ 3. ประเมินประสิทธิผลการสื่อสารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์นักเผยแผ่โดยพุทธวิธีเพื่อการขัดเกลาทางสังคมผ่านสื่อสถานีวิทยุเครือข่ายคลื่นสีขาวเพื่อชาวประชาจังหวัดลำปาง ใช้โดยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมจัดอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาและแนวทางการพัฒนาวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 20 รูป และแบบสอบถามในการประเมินผล และการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1. พระสงฆ์นักเผยแผ่จังหวัดลำปางได้พัฒนาการสื่อสารผ่านสถานีวิทยุฯ โดยผสมผสานพุทธวิธีดั้งเดิมกับเทคโนโลยีสมัยใหม่เพื่อให้ธรรมะเข้าถึงประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพ แต่ยังมีอุปสรรคสำคัญ เช่น ทักษะสื่อสารและการใช้สื่อดิจิทัลยังจำกัด รวมถึงปัญหาอุปกรณ์และงบประมาณที่ไม่พร้อม ทำให้การเผยแผ่ขาดความต่อเนื่อง 2. พุทธวิธีและบทบาทการขัดเกลาทางสังคม การสื่อสารอาศัยหลักเทศนาธรรม 4 คือ สันทัสสนา สมาทปนา สมุตเตชนา และสัมปหังสนา เพื่ออธิบายธรรมให้เข้าใจง่าย ชี้ประโยชน์ กระตุ้นกำลังใจ และสร้างบรรยากาศเชิงบวก พร้อมส่งเสริมกระบวนการขัดเกลาทางสังคมโดยพัฒนาจิตใจ ปัญญา และพฤติกรรมของประชาชนให้คิดวิเคราะห์

*Received February 13, 2026; Revised March 27, 2026; Accepted April 18, 2026

เคารพกติกา และอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข และ 3. ผลการประเมินประสิทธิผลการสื่อสารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาผ่านวิทยุคลื่นสีขาวจังหวัดลำปาง พบว่า ตามหลักเทศนาธรรม 4 ประการ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และประสิทธิผลด้านการขัดเกลาทางสังคมโดยรวมอยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: พุทธวิธี; การสื่อสาร; การขัดเกลาสังคม; สถานีวิทยุ; หลักเทศนาธรรม 4

Abstract

This research article aimed to: 1. study the problems and communication needs of missionary monks; 2. develop the communication for the propagation of Buddhism by missionary monks; and 3. evaluate the effectiveness of Buddhist communication for socialization through the White Wave radio network for the people of Lampang Province. The study employed participatory action research by organizing workshops to analyze problem situations and development approaches for Buddhist propagation methods, along with in-depth interviews with 20 key informants and questionnaires for evaluation. Data were analyzed using descriptive statistics.

The findings revealed that: 1. missionary monks in Lampang Province developed communication through the radio station by integrating traditional Buddhist methods with modern technology to make Dhamma more accessible to the public effectively. However, there were significant obstacles, such as limited communication skills and digital media usage, as well as inadequate equipment and budget constraints, resulting in discontinuity in propagation. 2. In terms of Buddhist methods and the role of socialization, communication relied on the four principles of Dhamma preaching: Sandassana (clarification), Samadapana (persuasion), Samuttejana (encouragement), and Sampahamsana (delight), to explain Dhamma in an understandable way, point out benefits, motivate encouragement, and create a positive atmosphere. It also promoted the socialization process by developing the mind, wisdom, and behavior of the public to think critically, respect rules, and live together peacefully; and 3. The evaluation of the effectiveness of Buddhist communication through the White Wave radio network in Lampang Province showed that, according to the four principles of Dhamma preaching,

the overall level was at the highest level, and the effectiveness in terms of socialization was at a high level.

Keywords: Buddhist Methods; Communication; Social Refinement; Radio Station; Thesnadhamma 4

บทนำ

พระพุทธศาสนาอยู่คู่กับสังคมไทยมาอย่างยาวนานตั้งแต่ยุคเริ่มมีประวัติศาสตร์ โดยได้รับการนับถือจากคนทุกชนชั้นอย่างต่อเนื่อง การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นหน้าที่สำคัญของพระสงฆ์และพุทธศาสนิกชนในการธำรงรักษาพระธรรมคำสอนไว้เพื่อความผาสุกของมนุษยชาติ พระพุทธศาสนาเกิดขึ้นเมื่อประมาณ 2,500 ปีมาแล้ว หลังพระพุทธเจ้าตรัสรู้และทรงแสดงธรรมด้วยพระมหากรุณาเพื่อช่วยสัตว์โลกพ้นทุกข์ การเผยแผ่ในยุคแรกใช้วิธีมุขปาฐะหรือการสอนด้วยวาจา ก่อนพัฒนาสู่การจารึก การพิมพ์ และสื่อออนไลน์ในปัจจุบัน ทั้งนี้ การแสดงธรรมยึดหลักการสื่อสารที่ชัดเจน มีเหตุผล เป็นลำดับ ไม่ยกตน ข่มท่าน และไม่ใช้ถ้อยคำเสียดสีหรือข่มขู่ผู้อื่น (อง.ปญฺจก. (ไทย) 22/159/263) เพื่อให้ผู้ฟังเกิดความเข้าใจและนำไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นภารกิจสำคัญของพระสงฆ์และวัดในการประกาศพระธรรมคำสอนแก่ประชาชนด้วยวิธีการที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจและนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน การเผยแผ่ดำเนินได้หลายรูปแบบ เช่น การเทศนาธรรม ปาฐกถาธรรม การบรรยายธรรมผ่านวิทยุ โทรทัศน์ และสื่อต่าง ๆ รวมถึงการจัดกิจกรรมในวัดเพื่อส่งเสริมการเข้าวัดปฏิบัติธรรมและสืบสานวัฒนธรรมไทย ดังนั้น การดำเนินงานใด ๆ ของพระสงฆ์ทั้งในและนอกวัดที่มุ่งเผยแผ่ธรรมะ ล้วนถือเป็นภารกิจด้านการเผยแผ่ทั้งสิ้น (กรมการศาสนา, (2540) อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันความสัมพันธ์ระหว่างวัด พระสงฆ์ และประชาชนลดลง ส่งผลให้โอกาสในการเรียนรู้หลักธรรมและคุณธรรมจริยธรรมในสังคมเสื่อมถอย จึงจำเป็นต้องฟื้นฟูและพัฒนารูปแบบการเผยแผ่ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

จังหวัดลำปางได้มีการส่งเสริมกิจกรรมทางศาสนาและวัฒนธรรม การอนุรักษ์และส่งเสริมให้เห็นคุณค่าจึงจะได้เห็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่พระสงฆ์ได้มีการปรับเปลี่ยนวิธีการในการนำเสนอเพื่อเผยแผ่คำสอนทางพระพุทธศาสนาอย่างต่อเนื่อง รูปแบบการสื่อสารแบบใหม่ที่มุ่งนำเสนอสาระธรรมเข้าถึงการรับรู้ของกลุ่มเป้าหมายในสื่อสังคมที่มีศรัทธาในพระธรรมมุ่งยกระดับความศรัทธาให้กล้าแข็งยิ่งขึ้น โดยขับเคลื่อนผ่านทั้งสื่อสังคมออนไลน์ และสังคมออฟไลน์ควบคู่กัน (พระครูสิริธรรมบัณฑิต และคณะ, (2564) จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาพุทธวิธีการพัฒนาการสื่อสารของพระสงฆ์นักเผย

แผ่ผ่านสถานีวิทยุเครือข่ายคลื่นสีขาวเพื่อชาวจังหวัดลำปาง เพื่อวิเคราะห์ปัญหาความจำเป็น แนวทางพัฒนา และประเมินประสิทธิผลของการเผยแผ่ อันจะนำไปสู่การเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างถูกต้องเหมาะสม และช่วยขัดเกลาทางสังคม และการขัดเกลาสติปัญญาทางธรรม เพื่อให้ประชาชนดำเนินชีวิตตนไปตามหลักธรรม

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและความจำเป็นการสื่อสารของพระสงฆ์นักเผยแผ่โดยพุทธวิธีเพื่อการขัดเกลาทางสังคมผ่านสื่อสถานีวิทยุเครือข่ายคลื่นสีขาวเพื่อชาวประชาจังหวัดลำปาง

2. เพื่อพัฒนาการสื่อสารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์นักเผยแผ่โดยพุทธวิธีเพื่อการขัดเกลาทางสังคมผ่านสื่อสถานีวิทยุเครือข่ายคลื่นสีขาวเพื่อชาวประชาจังหวัดลำปาง

3. เพื่อประเมินประสิทธิผลการสื่อสารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์นักเผยแผ่โดยพุทธวิธีเพื่อการขัดเกลาทางสังคมผ่านสื่อสถานีวิทยุเครือข่ายคลื่นสีขาวเพื่อชาวประชาจังหวัดลำปาง

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องนี้เป็นการวิจัยโดยการใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นกระบวนการวิจัยเพื่อพัฒนาการสื่อสารของพระสงฆ์นักเผยแผ่เพื่อการขัดเกลาทางสังคมโดยผ่านสื่อสถานีวิทยุเครือข่ายคลื่นสีขาวเพื่อชาวประชาจังหวัดลำปาง ได้ใช้การจัดอบรมเชิงปฏิบัติการกับกลุ่มพระสงฆ์นักเผยแผ่จังหวัดลำปาง และกลุ่มนักวิชาการหรือผู้ปฏิบัติงานด้านการสื่อสารทางสื่อสถานีวิทยุกระจายเสียง เพื่อวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาและแนวทางการพัฒนาวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้วิจัยใช้วิธีการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาและแนวทางการพัฒนาวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกกลุ่มเป้าหมายแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ได้แก่ กลุ่มพระสงฆ์นักเผยแผ่จังหวัดลำปาง จำนวน 20 รูป

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสัมภาษณ์ถึงสถานการณ์ปัญหาและแนวทางการพัฒนา แบบสอบถามในการประเมินความรู้ความเข้าใจ ก่อน-หลัง เข้าอบรมเชิงปฏิบัติการ

เพื่อพัฒนาในด้านการสื่อสารของพระสงฆ์นักเผยแผ่เพื่อการขัดเกลาทางสังคมและแบบประเมินการปฏิบัติการ ประกอบด้วยแบบประเมินเนื้อหาและวิธีการในการสื่อสารของพระสงฆ์นักเผยแผ่ และแบบประเมินความพึงพอใจพุทธวิธีเพื่อพัฒนาการสื่อสารของพระสงฆ์นักเผยแผ่เพื่อการขัดเกลาทางสังคมผ่านสื่อสถานีวิทยุเครือข่ายคลื่นสีขาวเพื่อชาวประชาจังหวัดลำปาง

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลและการปฏิบัติการวิจัยเพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ จากกลุ่มพระสงฆ์นักเผยแผ่จังหวัดลำปาง จำนวน 20 รูป

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนาโดยการศึกษาภาคสนามด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และยืนยันผลการศึกษาเชิงปริมาณวิเคราะห์จากสถิติพรรณนาอธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างและพรรณนาปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ สถิติที่ใช้ คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติอนุมานเพื่อประเมินความพึงพอใจพุทธวิธีเพื่อพัฒนาการสื่อสารของพระสงฆ์นักเผยแผ่เพื่อการขัดเกลาทางสังคมผ่านสื่อสถานีวิทยุเครือข่ายคลื่นสีขาวเพื่อชาวประชาจังหวัดลำปาง

ผลการวิจัย

1. สภาพปัญหาและความจำเป็นการสื่อสารของพระสงฆ์นักเผยแผ่โดยพุทธวิธีเพื่อการขัดเกลาทางสังคมผ่านสื่อสถานีวิทยุเครือข่ายคลื่นสีขาวเพื่อชาวประชาจังหวัดลำปาง พบว่า

1.1 สภาพการสื่อสารของพระสงฆ์นักเผยแผ่ผ่านสถานีวิทยุเครือข่ายคลื่นสีขาวเพื่อชาวประชาจังหวัดลำปาง พบว่า พระสงฆ์ได้พัฒนาวิธีการสื่อสารโดยผสมผสานพุทธวิธีดั้งเดิมกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ เพื่อให้สารธรรมเข้าถึงประชาชนอย่างหลากหลายและมีประสิทธิภาพ วิธีการสำคัญ ได้แก่ การสร้างแรงจูงใจและความสนใจแก่ผู้ฟังผ่านการสื่อสารที่เป็นมิตรและทันสมัย รวมถึงการยกตัวอย่างเชื่อมโยงกับสถานการณ์ปัจจุบันเพื่อช่วยให้เกิดความเข้าใจชัดเจน ซึ่งเป็นแนวทางที่ใช้ในการเผยแผ่ผ่านสื่อวิทยุตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

1.2 ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการสื่อสารของพระสงฆ์นักเผยแผ่ผ่านสถานีวิทยุเครือข่ายคลื่นสีขาวจังหวัดลำปาง พบว่า ปัญหาสำคัญคือการขาดความชัดเจนของเนื้อหา เนื่องจากมักใช้ศัพท์ธรรมะระดับสูงที่เข้าใจยาก ขาดการสรุปประเด็นและตัวอย่างประกอบให้เห็นภาพ นอกจากนี้พระสงฆ์ยังขาดความรู้และทักษะการสื่อสารสมัยใหม่ ทั้งด้านความเข้าใจสถานการณ์สังคมการเมืองและการใช้สื่อดิจิทัลเพื่อเพิ่ม

ความน่าสนใจ อีกทั้งการเผยแผ่ยังขาดความต่อเนื่องจากข้อจำกัดในการนำเสนอประเด็นอ่อนไหวและการเข้าถึงผู้ฟังยุคใหม่ สุดท้ายยังมีปัญหาด้านความพร้อมของอุปกรณ์และงบประมาณ รวมถึงความรู้ทางเทคนิคที่ไม่เพียงพอ ส่งผลให้การออกอากาศไม่ราบรื่นและขาดประสิทธิภาพ

2. การพัฒนาการสื่อสารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์นักเผยแผ่โดยพุทธวิธีเพื่อการขัดเกลาทางสังคมผ่านสื่อสถานีวิทยุเครือข่ายคลื่นสีขาวเพื่อชาวประชาจังหวัดลำปาง พบว่า

2.1 การนำพุทธวิธีเพื่อพัฒนาการสื่อสารของพระสงฆ์นักเผยแผ่เพื่อการขัดเกลาทางสังคมผ่านสื่อสถานีวิทยุเครือข่ายคลื่นสีขาวเพื่อชาวประชาจังหวัดลำปาง ตามหลักเทศนาธรรม 4 ประการ อันประกอบด้วย 4 ด้าน ดังนี้

2.1.1 ด้านสันทัสสนา (อธิบายให้เห็นชัดเจนแจ่มแจ้ง) พระสงฆ์นักเผยแผ่ใช้การอธิบายธรรมอย่างชัดเจน เข้าใจง่าย โดยหลีกเลี่ยงศัพท์บาลีที่ซับซ้อน เลือกภาษาและเนื้อหาให้เหมาะสมกับผู้ฟัง รวมทั้งใช้นิทานหรือเรื่องเล่าประกอบเพื่อเสริมความเข้าใจ นอกจากนี้ ยังชี้ให้เห็นเหตุและผลของปัญหาอย่างเป็นระบบ เชื่อมโยงธรรมะกับการอยู่ร่วมกันในสังคม และยกตัวอย่างจากสถานการณ์จริงทั้งด้านสังคมและการเมือง เพื่อให้ผู้ฟังมองเห็นความจริงและผลกระทบอย่างชัดเจน

2.1.2 ด้านสมาทปนา (ทำให้ยอมรับและนำไปปฏิบัติ) การสื่อสารธรรมะมุ่งเน้นให้ผู้ฟังเห็นคุณค่าและประโยชน์ของหลักธรรมในการแก้ไขปัญหาชีวิต โดยยกตัวอย่างจากประสบการณ์ใกล้ตัวหรือสถานการณ์ที่ผู้ฟังคุ้นเคย พระสงฆ์ยังทำหน้าที่เป็นต้นแบบที่ดีในการนำธรรมะไปใช้จริง พร้อมนำเสนอแนวทางปฏิบัติที่เริ่มต้นได้ง่ายในชีวิตประจำวัน และปรับให้เหมาะสมกับบริบทของผู้ฟังเพื่อให้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริง

2.1.3 ด้านสมุตเตชนา (กระตุ้นให้เกิดกำลังใจ) พระสงฆ์ใช้ถ้อยคำและวิธีการสื่อสารที่สร้างพลังบวก เพื่อปลุกเร้าความหวังและแรงบันดาลใจแก่ผู้ฟัง โดยช่วยให้เห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น รวมถึงยกตัวอย่างบุคคลที่สามารถเปลี่ยนแปลงชีวิตได้ด้วยธรรมะ การเปิดโอกาสให้ผู้ฟังสะท้อนประสบการณ์ของตนเองยังช่วยเสริมกำลังใจและทำให้มองเห็นเป้าหมายหรือทางออกที่ดีขึ้นในชีวิต

2.1.4 ด้านสัมปหังสนา (ชโลมใจให้เบิกบานและเปี่ยมด้วยความหวัง) การเผยแผ่ธรรมะดำเนินไปด้วยความเมตตาและความเข้าใจในจิตใจผู้ฟัง โดยพระสงฆ์ทำหน้าที่เป็นกัลยาณมิตร คอยประโลมใจด้วยถ้อยคำที่อ่อนโยนและเสริมพลัง นอกจากนี้ยังชวนให้ผู้ฟังมองเห็นความสุขใกล้ตัว ระลึกถึงประสบการณ์ที่ดีในอดีต และสร้าง

บรรยากาศแห่งความอบอุ่น เป็นมิตร เพื่อให้ผู้ฟังเกิดความเบิกบานและมีกำลังใจในการดำเนินชีวิต

2.2 กระบวนการขัดเกลาทางสังคมผ่านสื่อสถานีวิทยุเครือข่ายคลื่นสีขาวเพื่อชาวประชาจังหวัดลำปาง พบว่า ด้านการขัดเกลาทางด้านจิตใจ จากการศึกษา พบว่า การรู้เท่าทันจิตใจตนเองด้วยการควบคุมจิตใจตนเองและสภาวะต่าง ๆ ชี้ให้เห็นสภาวะของจิตเพื่อการตระหนักรู้ความคิดและอารมณ์ การฝึกฝนจิตใจสม่ำเสมอด้วยการสร้างวัฒนธรรมการสื่อสารที่ผ่านการกลั่นกรองจากสติพร้อมนำเสนอหลักธรรมที่เกี่ยวกับการพัฒนาจิตใจและเปิดใจรับและมองหาข้อดีที่น่าชื่นชม การสร้างคุณธรรมในจิตใจด้วยกระบวนการปลูกฝังมโนธรรมสำนึกที่ทำให้ประชาชนเห็นความสำคัญของคุณธรรมและการปลูกฝังคุณธรรมต้องควบคู่กับการสร้างกำลังใจ

2.2.1 ด้านการขัดเกลาทางด้านสติปัญญา พบว่า การกระตุ้นให้เกิดการคิดอย่างเป็นระบบที่มองเห็นความเชื่อมโยงของเหตุและปัจจัยพร้อมกับการฝึกให้บุคคลคิดอย่างมีเหตุผลและการชวนผู้ฟังทางวิทยุวิเคราะห์สถานการณ์ทางสังคม การเกิดความรู้และเข้าใจสถานการณ์ด้วยการทำความเข้าใจเหตุผลพร้อมการเชื่อมโยงการขัดเกลาด้านปัญญาที่ใช้ไตรสิกขาและการกระทำที่เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม การใช้ปัญญาสร้างประโยชน์ การใช้ปัญญาสร้างประโยชน์ด้วยวิธีการอบรมศึกษาเพื่อให้เกิดวิชาความรู้และชี้ให้เห็นประโยชน์ของปัญญา

2.2.2 ด้านการขัดเกลาทางด้านพฤติกรรม พบว่า สร้างความตระหนักรู้ก่อนการกระทำด้วยการชี้ให้เห็นถึงวิธีการปฏิบัติที่เรียบง่ายที่ต้องใช้สติก่อนทำต้องเพิ่มความเข้มแข็งของใจและสร้างค่านิยมใหม่ในการตระหนักรู้ก่อนทำ การใช้ศีลเป็นกรอบกำกับพฤติกรรมด้วยการชี้ให้เห็นว่าศีลเป็นหลักประกันสังคมผ่านการชวนผู้ฟังฝึกสมาทานศีลเชิงรุกทางวิทยุ การใช้วิธีการประเมินและสะท้อนผลของพฤติกรรมด้วยการทบทวนพฤติกรรมอย่างมีสติที่ช่วยให้เห็นความเชื่อมโยงระหว่างการกระทำและผลลัพธ์เพื่อการพิจารณาตรวจสอบสิ่งที่ได้ทำไปแล้ว

3. การประเมินประสิทธิผลการสื่อสารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์นักเผยแผ่โดยพุทธวิธีเพื่อการขัดเกลาทางสังคมผ่านสื่อสถานีวิทยุเครือข่ายคลื่นสีขาวเพื่อชาวประชาจังหวัดลำปาง พบว่า ระดับประเมินประสิทธิผลการสื่อสารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์นักเผยแผ่โดยพุทธวิธีเพื่อการขัดเกลาทางสังคมผ่านสื่อสถานีวิทยุเครือข่ายคลื่นสีขาวเพื่อชาวประชาจังหวัดลำปาง ตามหลักเทศนาธรรม 4 ประการโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ด้านสมุตเตชนา กระตุ้นให้เกิดกำลังใจ ด้านสันทัสสนา อธิบายให้เห็นชัดเจนแจ่มแจ้ง ด้านสัมปหังสนา ชโลมใจให้เบิกบานและเปี่ยมด้วยความหวัง และด้านสมาทปนา ทำให้ยอมรับและนำไปปฏิบัติ

ทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด ตามลำดับ ระดับประเมินประสิทธิผล การสื่อสารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์นักเผยแผ่โดยพุทธวิธีเพื่อการขัดเกลาทางสังคมผ่านสื่อสถานีวิทยุเครือข่ายคลื่นสีขาวเพื่อชาวประชาจังหวัดลำปาง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่อยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ ด้านการขัดเกลาทางด้านสติปัญญา และด้านที่อยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านการขัดเกลาทางด้านจิตใจ ด้านการขัดเกลาทางด้านพฤติกรรม ตามลำดับ

อภิปรายผลการวิจัย

1. สภาพปัญหาและความจำเป็นการสื่อสารของพระสงฆ์นักเผยแผ่โดยพุทธวิธีเพื่อการขัดเกลาทางสังคมผ่านสื่อสถานีวิทยุเครือข่ายคลื่นสีขาวเพื่อชาวประชาจังหวัดลำปาง พบว่า วิธีการสื่อสารของพระสงฆ์นักเผยแผ่ผ่านสถานีวิทยุเครือข่ายคลื่นสีขาวจังหวัดลำปาง เน้นการสร้างแรงจูงใจและความสนใจแก่ผู้ฟังด้วยการสื่อสารที่เป็นมิตร ทั้งนี้อาจเนื่องจากว่า มีวิธีการเผยแผ่หลากหลาย มีความทันสมัยอยู่เสมอ และการยกตัวอย่างเชื่อมโยงกับสถานการณ์ปัจจุบันเพื่อให้เกิดความเข้าใจชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของพระครูสุธีปริยัติโกศล (มนัส กิตฺติสาโร) และคณะ (2565) ที่พบว่า ความเป็นนักเผยแผ่ธรรมะที่พึงประสงค์ คือ ต้องมีความสำรวม น่าเลื่อมใส ประพฤติดี จิตใจดี มีความรู้ มีปฏิภาณไหวพริบ มีวิธีการเผยแผ่หลากหลาย มีความทันสมัยอยู่เสมอ และการยกตัวอย่างเชื่อมโยงกับสถานการณ์ปัจจุบันเพื่อให้เกิดความเข้าใจชัดเจน และสอดคล้องกับผลการวิจัยของพระมหาชูชาติ จิรสุทฺโธ (2565) ที่พบว่า การใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นเรื่องปกติในชีวิตประจำวันอย่างสะดวก รวดเร็วและมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

2. การพัฒนาการสื่อสารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์นักเผยแผ่โดยพุทธวิธีเพื่อการขัดเกลาทางสังคมผ่านสื่อสถานีวิทยุเครือข่ายคลื่นสีขาวเพื่อชาวประชาจังหวัดลำปาง พบว่า การนำพุทธวิธีเพื่อพัฒนาการสื่อสารของพระสงฆ์นักเผยแผ่ผ่านสถานีวิทยุเครือข่ายคลื่น สีขาวจังหวัดลำปาง ทำให้เกิดบรรยากาศเชิงบวก ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่าอาศัยหลักเทศนาธรรม 4 ประการ ได้แก่ สันทัสสนา คือ การอธิบายธรรมให้ชัดเจนเข้าใจง่ายโดยเชื่อมโยงเหตุผลและสถานการณ์จริง สมาทปนา คือ การทำให้ผู้ฟังยอมรับและนำไปปฏิบัติผ่านการชี้ประโยชน์และยกตัวอย่างที่ใกล้ตัว สมุตเตชนา คือ การกระตุ้นกำลังใจด้วยถ้อยคำสร้างแรงบันดาลใจและความหวัง และสัมปหังสนา คือ การชโลมใจให้เบิกบานด้วยการสื่อสารอย่างเมตตาและสร้างบรรยากาศเชิงบวก ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของพระครูบวรกิจคุณธาร (อนันต์ วรปญฺโญ) และคณะ (2564) ที่พบว่าหลักพุทธวิธี 4 ส. คือ สันทัสสนาแจ่มแจ้ง สมาทปนาจูงใจ สมุตเตชนาแกล้วกล้าและ

สัมปหังสนาร่าเริง นอกจากนี้ กระบวนการขัดเกลาทางสังคมผ่านสื่อวิทยุยังครอบคลุมการพัฒนาจิตใจให้รู้เท่าทันอารมณ์และปลูกฝังคุณธรรม พบว่า การพัฒนาสติปัญญาให้คิดอย่างเป็นระบบและเข้าใจสถานการณ์สังคมอย่างมีเหตุผล ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่าการพัฒนาพฤติกรรมโดยสร้างความตระหนักรู้ก่อนการกระทำ ใช้ศีลเป็นกรอบกำกับและสะท้อนผลของการกระทำเพื่อปรับปรุงตนเองให้ดำเนินชีวิตอย่างเหมาะสมตามหลักธรรม ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของพระครูญาณเพชรรัตน์ (เทวินทร์ ปิยทสฺสี) (2560) ที่ได้ศึกษาเรื่อง ยุทธศาสตร์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุก พบว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนาควรที่จะต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องและปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม เป็นกลไกสำคัญในการขัดเกลาทางสังคม การเมือง และครอบครัวด้วยการอธิบายธรรมอย่างชัดเจนเชื่อมโยงเหตุปัจจัยของปัญหาสังคมและประเด็นการเมือง การสร้างการยอมรับและการนำไปปฏิบัติในชีวิตจริง การเสริมกำลังใจและจิตสำนึกสาธารณะ รวมถึงการชโลมใจลดความขัดแย้งในสังคม กระบวนการดังกล่าวส่งเสริมให้ประชาชนพัฒนาจิตใจให้รู้เท่าทันอคติ พัฒนาปัญญาในการคิดวิเคราะห์สถานการณ์บ้านเมืองอย่างมีเหตุผล และปรับพฤติกรรมให้เคารพกติกาสังคมบนพื้นฐานศีลธรรม อันนำไปสู่การอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขในระดับครอบครัว ชุมชน และสังคมโดยรวมและยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของเลิศสุรชัย หนูสวัสดิ์ และคณะ (2566) ที่พบว่า การขัดเกลาทางสังคมเป็นกระบวนการที่สำคัญในการปรับพฤติกรรม ความคิด ความรู้ ความเชื่อของบุคคลให้มีความเหมาะสม

3. การประเมินประสิทธิผล พบว่า ระดับประเมินประสิทธิผลการสื่อสารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์นักเผยแผ่โดยพุทธวิธีเพื่อการขัดเกลาทางสังคมผ่านสื่อสถานีวิทยุเครือข่ายคลื่นสีขาวเพื่อชาวประชาจังหวัดลำปาง ตามหลักเทศนาธรรม 4 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า คณะสงฆ์จังหวัดนนทบุรีใช้วิธีการเผยแผ่ที่ชัดเจนทำให้ผู้รับการเผยแผ่สามารถรู้และเข้าใจได้ง่าย ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของพระครูกิตติเขมาภิรม (ประจวบ เขมาภิรโต) (2563) ที่พบว่า รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาต้นแบบของคณะสงฆ์จังหวัดนนทบุรีมีการเผยแผ่ตามหลัก 4 ส. ได้แก่ 1. ด้านสันทัสสนาแจ่มแจ้ง 2. ด้านสมาทปนา จูงใจ 3. ด้านสมุเตชนาแกล้วกล้า และ 4. ด้านสัมปหังสนาร่าเริง โดยที่คณะสงฆ์จังหวัดนนทบุรีใช้วิธีการเผยแผ่ที่ชัดเจนทำให้ผู้รับการเผยแผ่สามารถรู้และเข้าใจได้ง่ายระดับประเมินประสิทธิผลการสื่อสารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์นักเผยแผ่โดยพุทธวิธีเพื่อการขัดเกลาทางสังคมผ่านสื่อสถานีวิทยุเครือข่ายคลื่นสีขาวเพื่อชาวประชาจังหวัดลำปาง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับผลการวิจัยของพระมหาเสกสรรค์ สุขกาโม และคณะ (2563) ที่พบว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์จังหวัดอุดรธานีใช้หลักการยึดมั่นประโยชน์ในการนำมหาชน

และอุดมการณ์เพื่อความมั่นคงแห่งบวรพระพุทธศาสนา ใช้วิธีการเทศนาธรรม ปาฐกถาธรรม การอภิปรายธรรม การสนทนาธรรม และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของพระธงชัย ธมฺมวโร และคณะ (2563) ที่พบว่า พระสงฆ์จังหวัดชัยนาทให้ความสำคัญต่อการเผยแผ่ในระดับมาก โดยจัดระบบสนับสนุน วางแผนกำลังคน และพัฒนาบุคลากรอย่างเป็นขั้นตอน มีแผนงานชัดเจนและติดตามผลต่อเนื่อง พร้อมทั้งส่งเสริมให้ประชาชนเข้าวัดปฏิบัติธรรม สืบสานวัฒนธรรมไทย และมุ่งให้การเผยแผ่เข้าถึงประชาชน เป็นที่พึ่งและเกื้อกูลสังคมได้

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 ความรู้จากการวิจัย

จากภาพที่ 1 แสดงองค์ความรู้จากงานวิจัยเกี่ยวกับพุทธวิธีพัฒนาการสื่อสารของพระสงฆ์นักเผยแผ่เพื่อการขัดเกลาทางสังคมผ่านสื่อสถานีวิทยุเครือข่ายคลื่นสีขาวเพื่อชาวประชาจังหวัดลำปาง โดยสะท้อนกระบวนการสื่อสารเชิงพุทธบูรณาการที่มุ่งเสริมสร้างคุณธรรมและความสงบสุขในสังคม

รูปแบบการสื่อสารของพระสงฆ์นักเผยแผ่ เป็นการผสมผสานระหว่างพุทธวิธีดั้งเดิมกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ผ่านสื่อวิทยุ เพื่อให้การถ่ายทอดสารธรรมสามารถเข้าถึง

ประชาชนได้อย่างกว้างขวางและมีประสิทธิภาพ โดยเน้นการสร้างแรงจูงใจให้ผู้ฟังเกิดความสนใจ การสื่อสารด้วยเมตตาและความเป็นมิตร ตลอดจนการยกตัวอย่างเชื่อมโยงกับสถานการณ์ร่วมสมัยเพื่อให้เข้าใจได้ง่าย

หลักพุทธวิธีตามเทศนาธรรม 4 เป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาการสื่อสาร ได้แก่ 1. สันทัสสนา คือ การอธิบายธรรมอย่างชัดเจนและเข้าใจง่าย 2. สมาทปนา คือ การชี้ให้เห็นประโยชน์และทำให้ผู้ฟังยอมรับเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ 3. สมุตเตชนา คือ การเสริมสร้างกำลังใจและแรงบันดาลใจแก่ผู้ฟัง และ 4. สัมปหังสนา คือ การชโลมใจให้เกิดความเบิกบานด้วยบรรยากาศเชิงบวก

กระบวนการขัดเกลาทางสังคม ผ่านการเผยแผ่ธรรมะในมิติการพัฒนามนุษย์อย่างรอบด้าน ได้แก่ การพัฒนาจิตใจให้รู้เท่าทันอารมณ์ การพัฒนาปัญญาให้สามารถคิดวิเคราะห์สถานการณ์ทางสังคมได้อย่างมีเหตุผล และการพัฒนาพฤติกรรมให้มีสติและใช้ศีลธรรมเป็นกรอบกำกับการดำเนินชีวิต

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. คณะสงฆ์จังหวัดลำปางควรที่จะต้องส่งเสริมความรู้ที่ทันสมัยเพื่อทำการเผยแผ่หลักธรรมโดยมีการยกตัวอย่างตามสถานการณ์ปัจจุบันให้กับพระสงฆ์นักเผยแผ่

2. คณะสงฆ์จังหวัดลำปางควรที่จะต้องส่งเสริมทักษะและวิธีการสร้างแรงจูงใจให้ประชาชนสามารถนำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวันให้กับพระสงฆ์นักเผยแผ่

3. คณะสงฆ์จังหวัดลำปางควรที่จะต้องมีการสนับสนุนบุคคลที่ปฏิบัติดีหรือมีส่วนในการช่วยเผยแผ่หลักพุทธธรรมเพื่อยกตัวอย่างบุคคลหรือสถานการณ์ที่ประสบความสำเร็จจากการปฏิบัติตามหลักธรรม

4. คณะสงฆ์จังหวัดลำปางควรที่จะต้องส่งเสริมให้พระสงฆ์นักเผยแผ่ใช้คำพูดที่เต็มไปด้วยความชื่นชมและการยกย่องจะทำให้จิตใจของผู้ฟังรู้สึกดีต่อตนเองมากขึ้น

5. คณะสงฆ์จังหวัดลำปางควรที่จะต้องส่งเสริมให้พระสงฆ์นักเผยแผ่ได้มีความรู้ที่เหมาะสมในการชี้ให้ผู้ฟังตระหนักถึงความไม่แน่นอนของชีวิตและสภาวะที่เปลี่ยนแปลงตามความจริงของสังคม

6. คณะสงฆ์จังหวัดลำปางควรที่จะต้องส่งเสริมภาพลักษณ์ของพระสงฆ์นักเผยแผ่เพื่อการสื่อสารที่มุ่งเน้นให้ผู้ฟังตระหนักถึงความสำคัญของการรักษาศีล

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. คณะสงฆ์จังหวัดลำปางควรที่จะต้องมีการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการความรู้ที่ทันสมัยเพื่อการเผยแผ่หลักธรรมโดยมีการยกตัวอย่างตามสถานการณ์ปัจจุบันให้กับพระสงฆ์นักเผยแผ่

2. คณะสงฆ์จังหวัดลำปางควรที่จะต้องมีการพัฒนาหลักสูตรการสอนทักษะและวิธีการสร้างแรงจูงใจให้ประชาชนสามารถนำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวันให้กับพระสงฆ์นักเผยแผ่

3. คณะสงฆ์จังหวัดลำปางควรที่จะต้องมีการให้รางวัลบุคคลที่ปฏิบัติดีหรือมีส่วนในการช่วยเผยแผ่หลักพุทธธรรมเพื่อยกตัวอย่างบุคคลหรือสถานการณ์ที่ประสบความสำเร็จจากการปฏิบัติตามหลักธรรม เพื่อเป็นต้นแบบที่เหมาะสม

4. คณะสงฆ์จังหวัดลำปางควรที่จะต้องจัดให้มีการอบรมเกี่ยวกับการใช้คำพูดที่เต็มไปด้วยความชื่นชมและการยกย่องจะทำให้จิตใจของผู้ฟังรู้สึกดีต่อตนเองมากขึ้น

5. คณะสงฆ์จังหวัดลำปางควรที่จะต้องมีการจัดสอนเกี่ยวกับความรู้ที่เหมาะสมในการชี้ให้ผู้ฟังตระหนักถึงความไม่แน่นอนของชีวิตและสภาวะที่เปลี่ยนแปลงตามความจริงของสังคม

6. คณะสงฆ์จังหวัดลำปางควรที่จะต้องมีการประชาสัมพันธ์หรือจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมภาพลักษณ์ของพระสงฆ์นักเผยแผ่เพื่อการสื่อสารที่มุ่งเน้นให้ผู้ฟังตระหนักถึงความสำคัญของการรักษาศีล

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรที่จะต้องศึกษาอิทธิพลที่มีต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์นักเผยแผ่โดยพุทธวิธีเพื่อการขัดเกลาทางสังคมผ่านสื่อสถานีวิทยุเครือข่ายคลื่นสีขาวภาคเหนือตอนบน

2. ควรที่จะต้องศึกษาการพัฒนาบทบาทพระสงฆ์นักเผยแผ่เพื่อสร้างจริยธรรมทางสังคมผ่านสื่อสถานีวิทยุเครือข่ายคลื่นสีขาวภาคเหนือตอนบน

3. ควรที่จะต้องศึกษาหลักธรรมอื่น ๆ ที่เหมาะสมในการสร้างการรับรู้และการตีความของพระสงฆ์นักเผยแผ่โดยพุทธวิธีเพื่อการขัดเกลาทางสังคมผ่านสื่อสถานีวิทยุเครือข่ายคลื่นสีขาวภาคเหนือตอนบน

เอกสารอ้างอิง

กรมการศาสนา. (2540). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.

พระครูกิตติเขมาภิรม (ประจวบ เขมาภิรโต). (2563). รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาต้นแบบของคณะสงฆ์จังหวัดนนทบุรี. *วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ*, 5(2), 211-223.

พระครูญาณเพชรรัตน์ (เทวินทร์ ปิยทสฺสี). (2560). ยุทธศาสตร์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุก. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 2(2), 80-93.

พระครูบวรกิจคุณธาร (อนันต์ วรปญฺโญ) และคณะ. (2564). การสื่อสารเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในสังคมพหุวัฒนธรรม ในเขตหนองจอก กรุงเทพมหานคร. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 10(1), 116-124.

พระครูสิริธรรมบัณฑิต และคณะ. (2564). การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกผ่านสื่อสังคมของวัดมิ่งเมืองมูล อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง. *วารสารวิทยาการจัดการปริทัศน์*, 23(2), 133-144.

พระครูสุธีปริยัติโกศล (มนัส กิตฺติสาโร) และคณะ. (2565). การเผยแผ่ธรรมะผ่านวิทยุกระจายเสียงในสภาวการณ์เชื้อไวรัสโควิด-19. *วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์*, 7(3), 115-130.

พระธงชัย ธมฺมวโร และคณะ. (2563). การขับเคลื่อนการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์จังหวัดชัยนาท. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 9(2), 179-192.

พระมหาชูชาติ จิรสุทฺโธ. (2565). การบูรณาการการสื่อสารเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของพระสงฆ์ในสังคมไทย. *วารสาร มจร บาฬีศึกษาพุทธโฆสปริทรรศน์*, 8(1), 211-224.

พระมหาเสกสรรค์ สุขกาโม และคณะ. (2563). นวัตกรรมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์จังหวัดอุดรธานี. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 8(4), 1418-1428.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

เลิศสุรชัย หนูสวัสดิ์ และคณะ. (2566). การขัดเกลาทางสังคมตามแนวพระพุทธศาสนา. *วารสารพุทธจิตวิทยา*, 8(1), 43-54.

บทบาททางการเมืองของสมาชิกในกระบวนการเลือกตั้งกรรมการสหกรณ์การเกษตรอัมพวา จำกัด จังหวัดสมุทรสงคราม*

THE ROLE OF POLITICS IN THE PROCESS OF SELECTING THE COMMITTEE OF THE AMPHAWA AGRICULTURAL COOPERATIVE CO., LTD.

ณรงค์กร ดำรงคดี, โปรดปราน เสริญวงศ์สัตย์
Narongkorn Damrongkadee, Prodpran Sernvongsat
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Corresponding Author E-mail: narongkonmcu@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. วิเคราะห์บทบาททางการเมืองของสมาชิกในกระบวนการเลือกตั้งกรรมการสหกรณ์การเกษตรอัมพวา จำกัด จังหวัดสมุทรสงคราม 2. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเลือกตั้งกรรมการสหกรณ์การเกษตรอัมพวา จำกัด จังหวัดสมุทรสงคราม และ 3. นำเสนอแนวทางในการส่งเสริมบทบาททางการเมืองของสมาชิกในกระบวนการเลือกตั้งกรรมการสหกรณ์การเกษตรอัมพวา จำกัด จังหวัดสมุทรสงคราม ผ่านกรอบแนวคิดอิทธิบาทธรรม เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 25 รูปหรือคน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1. ลักษณะของบทบาททางการเมือง ประกอบด้วย 1.1 การตัดสินใจเลือกตั้งด้วยสติและปัญญา 1.2 การมีส่วนร่วมในกระบวนการเลือกตั้งด้วยความรู้และกฎหมาย 1.3 การติดตามตรวจสอบการทำงานของกรรมการโดยยึดหลักธรรมาภิบาล และ 1.4 การรวมกลุ่มเพื่อการเคลื่อนไหวทางการเมืองภายในสหกรณ์แบบประชาธิปไตย 2. ปัจจัยสำคัญที่ขับเคลื่อนบทบาททางการเมือง คือ 1. วัฒนธรรมการเมืองแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย การตระหนักรู้ทางการเมือง การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง และความเชื่อมั่นในระบบการเมือง และ 2. หลักธรรมาภิบาล ประกอบด้วย หลักนิติธรรม หลักภาระรับผิดชอบ และหลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วมและหลักการกระจายอำนาจ และหลักประสิทธิผล หลักประสิทธิภาพ หลักการตอบสนองและหลักความเสมอภาค และ 3. แนวทางในการส่งเสริมบทบาททางการเมืองของสมาชิกฯ ผ่านการ

*Received October 20, 2025; Revised April 18, 2026; Accepted April 24, 2026

ประยุกต์ใช้อิทธิบาท 4 ประกอบด้วย 1. ฉันทะ ปลูกฝังความตั้งใจจริงในการทำหน้าที่ 2. วิริยะ สร้างความเพียรในการทำงานและทำหน้าที่ 3. จิตตะ สร้างความตระหนักในอำนาจอธิปไตยและผลประโยชน์ร่วมกัน และ 4. วิมังสา สร้างความเข้าใจและการไตร่ตรองอย่างรอบคอบ เพื่อป้องกันการทุจริตและพัฒนาคุณธรรม สรุป บทบาททางการเมืองของสมาชิกเกิดจากวัฒนธรรมการเมืองแบบมีส่วนร่วมและหลักธรรมาภิบาล โดยมีอิทธิบาท 4 เป็นแนวทางในการปฏิบัติหน้าที่อย่างมีสติ ความเพียร ความตระหนัก และความรอบคอบ เพื่อป้องกันการทุจริตและเสริมสร้างคุณธรรม
คำสำคัญ: บทบาททางการเมือง; อิทธิบาท 4; การเลือกตั้ง; สหกรณ์การเกษตร

Abstract

This research article aimed to: 1. analyze the political roles of members in the election process of the committee of Amphawa Agricultural Cooperative Limited, Samut Songkhram Province; 2. analyze factors related to the election process of the committee of Amphawa Agricultural Cooperative Limited, Samut Songkhram Province; and 3. propose guidelines to promote the political roles of members in the election process of the committee of Amphawa Agricultural Cooperative Limited, Samut Songkhram Province through the framework of Iddhipada Dhamma. This study was qualitative research using in-depth interviews with 25 key informants. Data were analyzed by descriptive content analysis.

The findings revealed that: 1. the characteristics of political roles consisted of: 1. making electoral decisions with mindfulness and wisdom; 2. participation in the election process with knowledge and legal understanding; 3. monitoring and auditing the performance of committee members based on good governance principles; and 4. forming groups for democratic political movement within the cooperative. 2. The key factors driving political roles were: 1. participatory political culture, consisting of political awareness, participation in political activities, and trust in the political system; and 2. good governance principles, consisting of the rule of law, accountability, transparency, participation, decentralization, effectiveness, efficiency, responsiveness, and equity. 3. The guidelines for promoting members' political roles through the application of the Four Iddhipada consisted of: 1. Chanda (aspiration), cultivating

genuine intention in performing duties; 2. Viriya (effort), fostering diligence in work and responsibilities; 3. Citta (concentration), developing awareness of sovereignty and common benefits; and 4. Vimamsa (investigation), enhancing understanding and careful consideration to prevent corruption and promote morality. In conclusion, the political roles of members arise from participatory political culture and good governance principles, with the Four Iddhipada serving as guidelines for performing duties with mindfulness, effort, awareness, and careful consideration to prevent corruption and strengthen morality.
Keywords: Political Role; Four Iddhipada; Election; Agricultural Cooperative

บทนำ

การดำเนินงานของสหกรณ์ต้องอาศัยการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพ กระบวนการเลือกตั้งกรรมการสหกรณ์จึงเป็นกลไกสำคัญที่สะท้อนให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมของสมาชิกสหกรณ์ เนื่องด้วยการบริหารกิจการสหกรณ์จะเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาและปฏิรูประบบสหกรณ์ทั้งหมดให้มีความเข้มแข็งในอนาคต จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องคำนึงถึงจริยธรรมในการดำเนินงานทุกประเภท มีการบริหารกิจการของสหกรณ์อย่างมีประสิทธิภาพจึงจะเรียกได้ว่ามี “ธรรมาภิบาลในสหกรณ์” นับตั้งแต่ช่วงทศวรรษ 2550 เป็นต้นมาสหกรณ์การเกษตรในประเทศไทยได้เผชิญกับความท้าทายหลายประการ ทั้งในแง่ของการบริหารจัดการ ปัญหาการทุจริต และ การขาดการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงของสมาชิกในกระบวนการตัดสินใจ โดยเฉพาะในกระบวนการเลือกตั้งคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์และถูกครอบงำโดยกลุ่มผลประโยชน์หรือกลุ่มอิทธิพลในท้องถิ่น มีลักษณะของ “การเมืองอุปถัมภ์” (Patron-Client Politics) ที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับการเมืองท้องถิ่น บ่อยครั้งที่นักการเมืองท้องถิ่นหรือผู้มีอิทธิพลในชุมชนเข้ามามีบทบาทในการชี้นำหรือกำหนดทิศทางการเลือกตั้งคณะกรรมการสหกรณ์ ซึ่งปัญหาการทุจริตในสหกรณ์การเกษตรส่วนหนึ่งมีสาเหตุมาจากความบกพร่องในกระบวนการคัดเลือกกรรมการและการขาดการมีส่วนร่วมอย่างมีประสิทธิภาพของสมาชิกในการตรวจสอบการทำงานของคณะกรรมการ ผลจากระบบอุปถัมภ์ล้วนกระทบต่อสหกรณ์การเกษตรในทุกระดับทั้งการเมืองระดับภายในสหกรณ์ และการเมืองภายในหน่วยงานของรัฐการเมืองระดับท้องถิ่น ตลอดจนการเมืองระดับชาติ รวมถึงปัญหาการขาดความสามารถ ความเข้าใจหลักการและปรัชญาสหกรณ์ และการมีส่วนร่วมของบุคลากรที่เกี่ยวข้อง (ประสพชัย พสุนนท์, 2558) ปัญหาการทุจริตและความบกพร่องในกระบวนการเลือกตั้งคณะกรรมการดำเนินการเป็นความท้าทายสำคัญที่กระทบต่อความเชื่อมั่นและประสิทธิภาพในการ

ดำเนินงานของสหกรณ์การเกษตร ซึ่งเป็นประเด็นที่เชื่อมโยงโดยตรงกับหลักธรรมาภิบาลและความยั่งยืนของสหกรณ์การเกษตรของประเทศไทย ปัญหาการเลือกตั้งคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์การเกษตรเป็นประเด็นสำคัญที่ส่งผลต่อธรรมาภิบาลและความยั่งยืนของสหกรณ์ เนื่องจากกระบวนการเลือกตั้งที่โปร่งใสและมีส่วนร่วมเป็นเงื่อนไขพื้นฐานในการสร้างความเชื่อมั่นของสมาชิก ตลอดจนเป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนนโยบายที่สอดคล้องกับความต้องการของสมาชิกส่วนใหญ่ (da Silva et al., 2022)

สหกรณ์การเกษตรอัมพวา จำกัด ก่อตั้งขึ้นเพื่อสนับสนุนเกษตรกรในพื้นที่อัมพวา จังหวัดสมุทรสงครามมีบทบาทในการช่วยเหลือสมาชิกในการรวบรวมผลผลิตมีการจำหน่ายสินค้าให้กับสมาชิกของสหกรณ์ สหกรณ์ประสบปัญหาขาดทุนสะสมยาวนานกว่า 10 ปี ทำให้สมาชิกมีส่วนร่วมในกิจกรรมของสหกรณ์น้อยลงและผู้ที่อาสาเข้ามาสมัครเพื่อรับเลือกตั้งเป็นกรรมการของสหกรณ์ก็มีจำนวนน้อยตามไปด้วย การเลือกตั้งคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์การเกษตรอัมพวา จำกัด ถือเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์มีบทบาทสำคัญในการกำหนดนโยบายและทิศทางการดำเนินงานของสหกรณ์ การเลือกตั้งที่โปร่งใสและเป็นธรรมจึงเป็นพื้นฐานสำคัญในการสร้างธรรมาภิบาลที่ดีภายในสหกรณ์ (กรมส่งเสริมสหกรณ์, 2560) การเลือกตั้งคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์เป็นกระบวนการสำคัญที่แสดงให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการกำหนดทิศทางของสหกรณ์ ตามหลักการสหกรณ์สากลข้อที่ 2 ว่าด้วยการควบคุมโดยสมาชิกตามหลักประชาธิปไตย (Democratic Member Control) กำหนดให้สหกรณ์เป็นองค์กรประชาธิปไตยที่ควบคุมโดยสมาชิก และสมาชิกมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในการกำหนดนโยบายและการตัดสินใจของสหกรณ์ (กรมส่งเสริมสหกรณ์, 2564)

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาบทบาททางการเมืองของสมาชิกในกระบวนการเลือกตั้งกรรมการสหกรณ์การเกษตรอัมพวา จำกัด จังหวัดสมุทรสงคราม เพื่อวิเคราะห์บทบาทและความสำคัญของสมาชิกในกระบวนการเลือกตั้งกรรมการสหกรณ์ฯ การมีส่วนร่วมของสมาชิกในการเลือกตั้งและการบริหารจัดการสหกรณ์ และประเมินผลกระทบของการเลือกตั้งกรรมการต่อการพัฒนาสหกรณ์และชุมชน ซึ่งปัญหาการเลือกตั้งคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์การเกษตรนั้นมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการบริหารจัดการสหกรณ์ การแก้ไขปัญหาดังกล่าวจำเป็นต้องอาศัยแนวทางที่สอดคล้องกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชน โดยการนำหลักอิทธิบาท 4 มาประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมธรรมาภิบาลในสหกรณ์จะช่วยให้กระบวนการเลือกตั้งมีความโปร่งใส เป็นธรรม และได้ตัวแทนสมาชิกที่มีคุณภาพมาบริหารจัดการสหกรณ์ ศึกษาโดยมุ่งเน้นการสังเกตการณ์และวิเคราะห์บทบาทของสมาชิกสหกรณ์ผ่านกรอบแนวคิดอิทธิบาทธรรม เพื่อให้เข้าใจถึงแรงจูงใจและ

ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการเลือกตั้ง ซึ่งสามารถนำไปสู่ข้อเสนอแนะในการพัฒนากระบวนการเลือกตั้งที่มีประสิทธิภาพและเป็นธรรมมากขึ้น และเพื่อเสริมสร้างธรรมาภิบาลที่ดีและความยั่งยืนของสหกรณ์การเกษตรอัมพวาต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์บทบาททางการเมืองของสมาชิกในกระบวนการเลือกตั้งกรรมการสหกรณ์การเกษตรอัมพวา จำกัด จังหวัดสมุทรสงคราม
2. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเลือกตั้งกรรมการสหกรณ์การเกษตรอัมพวา จำกัด จังหวัดสมุทรสงคราม
3. เพื่อเสนอแนวทางในการส่งเสริมบทบาททางการเมืองของสมาชิกในกระบวนการเลือกตั้งกรรมการสหกรณ์การเกษตรอัมพวา จำกัด จังหวัดสมุทรสงคราม ผ่านกรอบแนวคิดอิทธิบาทธรรม

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัยแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research Method) ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) และการศึกษาเอกสารข้อมูลทุติยภูมิ โดยการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและเอกสารที่เกี่ยวข้อง (Documentary Survey)

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 25 รูปหรือคน ประกอบด้วย 5 กลุ่ม กลุ่มละ 5 รูปหรือคน ได้แก่ กลุ่มนักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา กลุ่มนักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ กลุ่มกรรมการสหกรณ์การเกษตรอัมพวา กลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายสหกรณ์ กลุ่มสมาชิกและเจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยเชิงคุณภาพใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างตามวัตถุประสงค์และโจทย์การวิจัยที่กำหนดไว้ ซึ่งเป็นการตั้งคำถามแบบปลายเปิด (Open Ended Questions) แบบสัมภาษณ์ผ่านวิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์หรือเนื้อหาการวิจัยจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ใช้การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal Interview) ดำเนินการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งมีขั้นตอนดำเนินการ ดังนี้

4.1 ขั้นเตรียมการสัมภาษณ์ ได้แก่ ก่อนลงสนามเพื่อรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้เริ่มต้นด้วยการนัดหมายวันเวลาที่จะสัมภาษณ์กับกลุ่มตัวอย่างพร้อมกับขอเอกสารต่าง ๆ พร้อมกันนั้น ผู้วิจัยจะต้องศึกษาประเด็นคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เตรียมและ ศึกษาวิธีใช้เครื่องบันทึกเสียง เตรียมสมุดจดบันทึกและอุปกรณ์ต่าง ๆ ให้พร้อมก่อนดำเนินการสัมภาษณ์

4.2 ขั้นดำเนินการสัมภาษณ์ ทำการนัดหมายและแจ้งวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์ล่วงหน้า ใช้วิธีสัมภาษณ์แบบตัวต่อตัวในสถานที่ที่สะดวกและเป็นส่วนตัว และใช้เทคนิคการฟังอย่างตั้งใจ (Active Listening) เพื่อให้ผู้ให้สัมภาษณ์สามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่ รวมถึงการบันทึกเสียงหรือจดบันทึกข้อมูลซึ่งต้องได้รับอนุญาตจากผู้ให้สัมภาษณ์

4.3 ขั้นตอนหลังสัมภาษณ์ ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล โดยการถอดความ (Transcription) ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ทั้งหมดโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อหาแนวโน้มข้อมูลและรูปแบบของข้อมูล และตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลโดยการนำเสนอผลการสัมภาษณ์ให้ผู้ให้สัมภาษณ์ตรวจสอบ (Member Checking) และทำการสังเคราะห์ประเด็นสัมภาษณ์เพื่อจำแนกรายละเอียดของข้อมูลที่ได้ก่อนนำไปสรุปผล

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูล โดยใช้วิธีการสังเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ให้เห็นองค์ประกอบตามลักษณะของข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยอาศัยข้อมูลเชิงคุณภาพมาประกอบการวิเคราะห์และสังเคราะห์ตามลำดับ นำคำตอบที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกมาสรุปประเด็นตามข้อคำถามในแบบสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์และขอบเขตด้านเนื้อหาของการวิจัย และสร้างบทสรุปเป็นองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยบนพื้นฐานของแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยต่าง ๆ ทางวิชาการให้เป็นรูปธรรมและสร้างบทสรุปที่ตรงประเด็นกับคำถามการวิจัยให้มากที่สุด

ผลการวิจัย

1. บทบาททางการเมืองของสมาชิกในกระบวนการเลือกตั้งกรรมการสหกรณ์การเกษตรอัมพวา จำกัด จังหวัดสมุทรสงคราม พบว่า ลักษณะของบทบาททางการเมืองประกอบด้วย 1. การตัดสินใจเลือกตั้ง ต้องใช้การตัดสินใจอย่างมีสติและปัญญา คำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวม 2. การมีส่วนร่วมในกระบวนการเลือกตั้ง การมีความรู้ การประยุกต์ใช้เทคโนโลยี และการปฏิบัติตามกฎหมาย 3. การติดตามตรวจสอบการทำงานของกรรมการต้องยึดหลักธรรมาภิบาล และปกป้องผลประโยชน์ส่วนรวม และ 4. การรวมกลุ่มเพื่อ

การเคลื่อนไหวทางการเมืองภายในสหกรณ์ เป็นกลไกที่ส่งเสริมประชาธิปไตยและการยึดมั่นในกฎหมายซึ่งปัจจัยสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมบทบาททางการเมืองของสมาชิก ซึ่งเป็นผลที่มาจากการสัมภาษณ์เชิงลึกที่พบว่า ลักษณะบทบาททางการเมืองของสมาชิกสหกรณ์ฯ ที่ค้นพบเน้นที่การตัดสินใจเลือกตั้งอย่างมีสติปัญญาและคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม การมีส่วนร่วมด้วยความรู้ เทคโนโลยี และการปฏิบัติตามกฎหมาย การติดตามตรวจสอบการทำงานของกรรมการตามหลักธรรมาภิบาล เพื่อปกป้องผลประโยชน์ร่วมกัน และการรวมกลุ่มเพื่อเคลื่อนไหวทางการเมือง เพื่อสร้างประชาธิปไตยที่สมบูรณ์และยั่งยืน โดยบทบาทเหล่านี้เป็นกลไกสำคัญในการใช้สิทธิและอำนาจในฐานะเจ้าของสหกรณ์ ดังนั้น บทบาททางการเมืองของสมาชิกเน้นการ ตัดสินใจเลือกตั้งอย่างมีปัญญา มีส่วนร่วมอย่างรู้กฎหมาย ตรวจสอบด้วยธรรมาภิบาล และรวมกลุ่มเพื่อส่งเสริมประชาธิปไตยในการปกป้องผลประโยชน์ร่วมกัน

2. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเลือกตั้งกรรมการสหกรณ์การเกษตรอัมพวา จำกัด จังหวัดสมุทรสงคราม พบว่า ปัจจัยสำคัญที่ขับเคลื่อนบทบาททางการเมืองในการเลือกตั้ง คือวัฒนธรรมการเมืองแบบมีส่วนร่วมและหลักธรรมาภิบาล โดยวัฒนธรรมการเมืองแบบมีส่วนร่วมนั้น ประกอบด้วย 1. การตระหนักรู้ทางการเมือง เป็นความเข้าใจในบทบาทและอำนาจหน้าที่ทั้งของตนเองและของกรรมการฯ การรู้สึกเป็นเจ้าของสหกรณ์ร่วมกัน 2. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง ต้องมีความเข้าใจสิทธิหน้าที่ในการมีส่วนร่วมและการรับผิดชอบผลประโยชน์ร่วมกัน และ 3. ความเชื่อมั่นในระบบการเมืองซึ่งเกิดขึ้นได้จากการมีคุณธรรม จริยธรรม และการมีธรรมาภิบาลของทุกคน การสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมในสหกรณ์ฯ เน้นการเสริมสร้างความตระหนักรู้ทางการเมืองและการเข้าถึงข้อมูลที่ถูกต้อง รวมถึงการกระตุ้นให้สมาชิกมีส่วนร่วมในกิจกรรมและมีความเข้าใจในสิทธิหน้าที่ของตนเอง โดยทั้งหมดนี้จะนำไปสู่ความเชื่อมั่นในระบบการเมืองของสหกรณ์ผ่านความโปร่งใส ธรรมาภิบาล และการตรวจสอบที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นผลที่มาจากการสัมภาษณ์เชิงลึกที่พบว่า ปัจจัยสำคัญที่ขับเคลื่อนบทบาททางการเมืองในส่วนของวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมต้องสร้างผ่านการตระหนักรู้ทางการเมือง โดยเน้นความเข้าใจบทบาท อำนาจหน้าที่ และการเป็นเจ้าของร่วม การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง ผ่านความเข้าใจสิทธิหน้าที่และการสื่อสารที่ดี และการสร้างความเชื่อมั่นในระบบการเมืองด้วยความโปร่งใส ธรรมาภิบาล และกลไกการตรวจสอบที่มีประสิทธิภาพ โดยรวมแล้วปัจจัยนี้มุ่งเสริมสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของและความร่วมมือกันเพื่อผลประโยชน์ร่วมกันของสหกรณ์ และหลักธรรมาภิบาล ประกอบด้วย 1. หลักนิติธรรม หลักภาระรับผิดชอบ และหลักความโปร่งใส ซึ่งเป็นการกระทำที่ชอบด้วยกฎหมายและหลักคุณธรรมป้องกันการทุจริตทุกขั้นตอน และการดำเนินการทุกอย่างสามารถตรวจสอบได้ 2. หลักการ

มีส่วนร่วมและหลักการกระจายอำนาจ เป็นเรื่องของการมีส่วนร่วมที่เข้มแข็งของสมาชิกทุกคน ร่วมกันป้องกันการผูกขาด มีการถ่วงดุลอำนาจกลุ่มอิทธิพลต่าง ๆ และ 3. หลักประสิทธิผล หลักประสิทธิภาพ หลักการตอบสนอง และหลักความเสมอภาค การสร้างผลลัพธ์เป็นรูปธรรมจากการบริหารจัดการของสหกรณ์ สมาชิกทุกคนทุกกลุ่มได้รับสิทธิเท่าเทียมกัน เพื่อให้เกิดการพัฒนาสหกรณ์ฯ ที่มีคุณภาพและยั่งยืนต่อไป ซึ่งเป็นผลที่มาจากการสัมภาษณ์เชิงลึกที่พบว่า ปัจจัยสำคัญที่ขับเคลื่อนบทบาททางการเมืองในส่วนของหลักธรรมาภิบาล ซึ่งเน้นการปฏิบัติตามหลักนิติธรรม ความรับผิดชอบ ความโปร่งใส เพื่อป้องกันทุจริต การมีส่วนร่วมและการกระจายอำนาจเพื่อสร้างการถ่วงดุลอำนาจและหลักประสิทธิผล ประสิทธิภาพ และความเสมอภาค เพื่อให้เกิดผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรมต่อสมาชิกทุกกลุ่มอย่างเท่าเทียม สรุป ปัจจัยหลักที่ขับเคลื่อนบทบาททางการเมืองของสมาชิกสหกรณ์ฯ คือ วัฒนธรรมการเมืองแบบมีส่วนร่วม ที่มุ่งเน้นการตระหนักรู้ การมีส่วนร่วมและความเชื่อมั่น และหลักธรรมาภิบาล ที่มุ่งเน้นนิติธรรม ความโปร่งใส และการมีส่วนร่วม ซึ่งร่วมกันสร้างการบริหารจัดการที่โปร่งใสและนำไปสู่การพัฒนาสหกรณ์อย่างยั่งยืน

3. แนวทางในการส่งเสริมบทบาททางการเมืองของสมาชิกในกระบวนการเลือกตั้งกรรมการสหกรณ์การเกษตรอัมพวา จำกัด จังหวัดสมุทรสงคราม ตามกรอบแนวคิดอิทธิบาทธรรม พบว่า แนวทางส่งเสริมบทบาททางการเมืองตามกรอบอิทธิบาท 4 ประกอบด้วย 1. ฉันทะ คือ การปลูกฝังความพึงพอใจและตั้งใจจริงในการทำหน้าที่ตามหลักธรรมาภิบาล 2. วิริยะ คือ การเสริมสร้างความเพียรพยายามในการทำงานและทำหน้าที่อย่างต่อเนื่องผ่านคุณธรรมจริยธรรม 3. จิตตะ คือ การสร้างความตระหนักในอำนาจอธิปไตยและผลประโยชน์ร่วมกันเพื่อขับเคลื่อนสหกรณ์ และ 4. วิมังสา คือ การสร้างความเข้าใจอย่างลึกซึ้งและการไตร่ตรองอย่างรอบคอบ เพื่อป้องกันการทุจริตและพัฒนาผู้นำที่มีคุณธรรม ซึ่งเป็นผลที่มาจากการสัมภาษณ์เชิงลึกที่พบว่า แนวทางการส่งเสริมบทบาททางการเมืองของสมาชิกสหกรณ์ฯ ใช้กรอบ อิทธิบาท 4 เพื่อขับเคลื่อนการปฏิบัติหน้าที่ โดยฉันทะ คือ การยึดหลักธรรมาภิบาลและกฎหมายเพื่อสร้างสวัสดิการที่ดีและความร่วมมือ วิริยะ คือ การเพียรพยายามสร้างความเชื่อมั่นและปลูกฝังคุณธรรมอย่างต่อเนื่อง จิตตะ คือ การมุ่งมั่นสร้างความตระหนักในอำนาจและผลประโยชน์ร่วมกันเพื่อส่งเสริมประชาธิปไตยและวิมังสา คือ การไตร่ตรองรอบคอบเพื่อป้องกันการทุจริตและส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม ซึ่งทั้งหมดนี้มุ่งเน้นการพัฒนาสหกรณ์อย่างยั่งยืน ดังนั้น แนวทางในการส่งเสริมบทบาททางการเมืองของสมาชิกในกระบวนการเลือกตั้งกรรมการสหกรณ์การเกษตรอัมพวาตามกรอบอิทธิบาทธรรม แนวทางที่ได้คือการมุ่งเน้นการเสริมสร้างให้สมาชิกปฏิบัติหน้าที่ทางการเมืองด้วยความมีสติ ความตั้งใจ ความเพียร ความตระหนัก และความรอบคอบ

เพื่อให้การเลือกตั้งเป็นไปอย่างสุจริตเที่ยงธรรม พัฒนาคุณธรรม และป้องกันการทุจริตในสหกรณ์

อภิปรายผลการวิจัย

1. ลักษณะของบทบาททางการเมือง ประกอบด้วย 1. การตัดสินใจเลือกตั้งด้วยสติและปัญญา 2. การมีส่วนร่วมในกระบวนการเลือกตั้งด้วยความรู้และกฎหมาย 3. การติดตามตรวจสอบการทำงานของกรรมการโดยยึดหลักธรรมาภิบาล และ 4. การรวมกลุ่มเพื่อการเคลื่อนไหวทางการเมืองภายในสหกรณ์แบบประชาธิปไตย ผลการวิจัยสนับสนุนแนวคิดที่ว่าบทบาททางการเมืองเป็นพฤติกรรมที่ถูกคาดหวังจากสมาชิกในฐานะผู้มีตำแหน่งทางสังคมการเมือง โดยเฉพาะในระบบสหกรณ์ที่สมาชิกคือเจ้าของร่วม บทบาททั้ง 4 ประการที่ค้นพบถือเป็นการแสดงออกถึงการใช้อำนาจและหน้าที่ที่ระบุไว้หรือเป็นที่คาดหวังในฐานะพลเมืองสหกรณ์ ไม่ว่าจะเป็นการตัดสินใจเลือกตั้ง หรือการติดตามตรวจสอบและการรวมกลุ่ม การแสดงบทบาทเหล่านี้จึงเป็นการยืนยันความรับผิดชอบในสถานะความเป็นเจ้าของ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของทรงชัย ศรีชาย และธำรงศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์ (2563) ที่อธิบายว่า บทบาททางการเมืองเป็นพฤติกรรมที่ประชาชนหรือสมาชิกกลุ่มคาดหวังว่าควรจะแสดงออกในฐานะที่อยู่ในตำแหน่งทางสังคมการเมือง ซึ่งเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจหรือให้กระทำตามอำนาจหน้าที่ สอดคล้องกับงานวิจัยของฉัชศุภางค์ สารมาศ และคณะ (2564) ที่ลักษณะบทบาทที่เน้นสติปัญญา ความรู้ และการเข้าถึงข้อมูล อุดมการณ์ทางการเมืองเปิดโอกาสให้มีพื้นที่ในการแสดงบทบาทและให้การยอมรับความสามารถของสตรีมากขึ้น รวมถึงสอดคล้องกับงานวิจัยของมะลิ ทิพพ์ประจง และจิตติมา ดำรงวัฒนะ (2563) ที่ชี้ให้เห็นว่า กิจกรรมทางการเมืองเป็นหน้าที่ของประชาชนที่ต้องเอาใจใส่และรับผิดชอบต่อบ้านเมืองหรือต่อองค์กรของตนเอง ดังนั้น การที่สมาชิกดำเนินการตั้งแต่การเลือกตั้งไปจนถึงการตรวจสอบและเคลื่อนไหวกลุ่ม แสดงให้เห็นถึงความตื่นตัวและการสนใจในกิจกรรมทางการเมืองของสหกรณ์

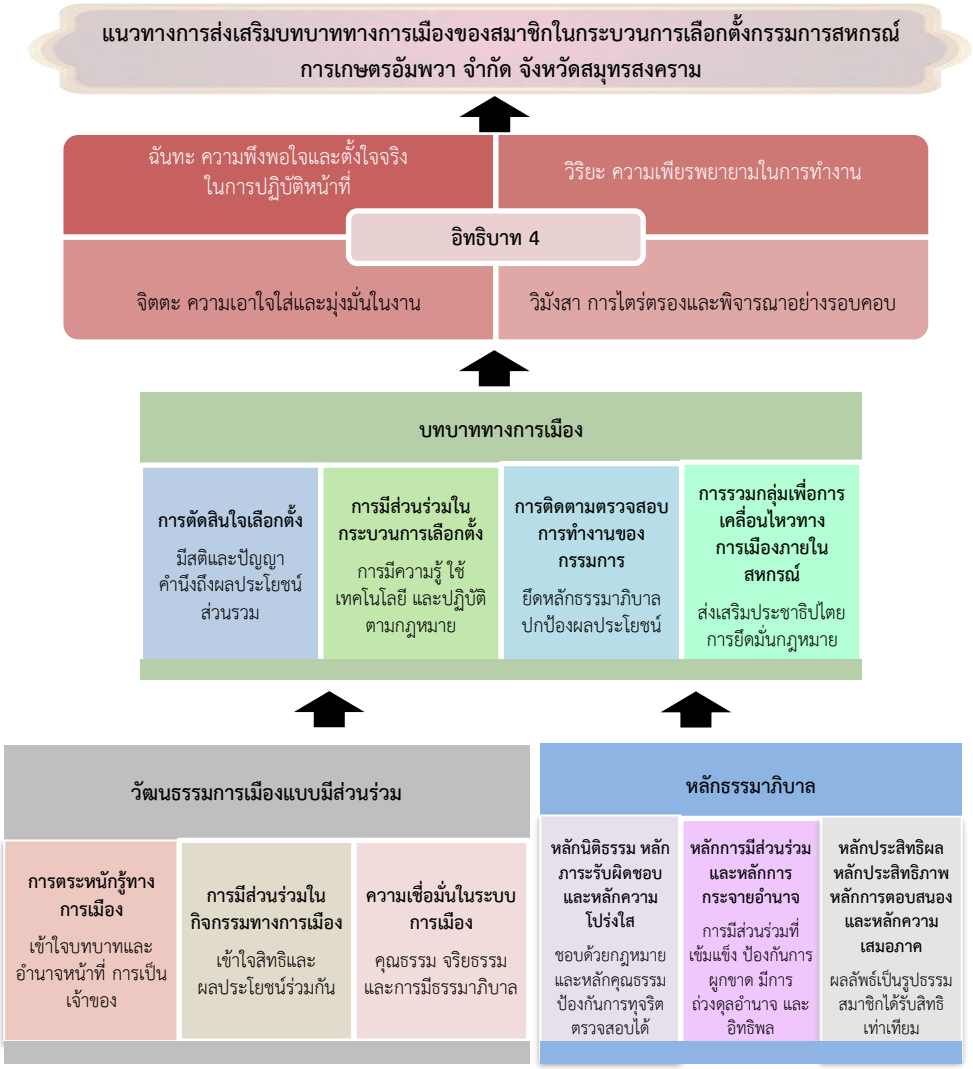
2. ปัจจัยสำคัญที่ขับเคลื่อนบทบาททางการเมือง คือ วัฒนธรรมการเมืองแบบมีส่วนร่วมและหลักธรรมาภิบาล การสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมในสหกรณ์ฯ เน้นการเสริมสร้างความตระหนักรู้ทางการเมืองและการเข้าถึงข้อมูลที่ถูกต้อง รวมถึงการกระตุ้นให้สมาชิกมีส่วนร่วมในกิจกรรมและมีความเข้าใจในสิทธิหน้าที่ของตนเอง สอดคล้องกับแนวคิดของศราวุธ ขันธวิชัย และคณะ (2565) ที่ยืนยันว่า วัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมเป็นกุญแจสำคัญของระบอบประชาธิปไตย เพราะทำให้สมาชิกมีศักยภาพในการร่วมคิดและตัดสินใจเลือกผู้นำหรือกำหนดนโยบายของสหกรณ์ การที่งานวิจัยพบว่า ต้องสร้างความตระหนักรู้และการเข้าถึงข้อมูลเพื่อกระตุ้นการมีส่วนร่วมนั้น

และสอดคล้องกับงานวิจัยของไพวรรณ ปุริมาตร (2564) ในประเด็นการมีสำนึกในหน้าที่พลเมือง การมีความเชื่อมั่นศรัทธาต่อหลักประชาธิปไตย และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองอย่างจริงจัง ซึ่งการรวมปัจจัยเหล่านี้เข้ากับหลักธรรมาภิบาลจะช่วยส่งเสริมให้ระบบการเมืองในสหกรณ์มีความโปร่งใส มีคุณธรรม และนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน สำหรับหลักธรรมาภิบาลซึ่งเป็นปัจจัยขับเคลื่อนบทบาททางการเมืองของสมาชิกฯ เพื่อการพัฒนาสหกรณ์ฯ ประกอบไปด้วย หลักนิติธรรม ความรับผิดชอบ ความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วมและการกระจายอำนาจ และหลักประสิทธิผล ประสิทธิภาพ การตอบสนอง และความเสมอภาคนั้น มีความสอดคล้องอย่างชัดเจนกับแนวคิดของเทพฤทธิ์ พรรณพัฒน์ (2562) ซึ่งอธิบายว่า ธรรมาภิบาล คือ การบริหารงานที่มุ่งเน้นประสิทธิภาพและประสิทธิผลควบคู่ไปกับความ เที่ยงธรรม สุจริต โปร่งใส ตรวจสอบได้ โดยให้ความสำคัญกับการมีจิตสำนึกความรับผิดชอบ และการตอบสนองต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย รวมถึงการมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ ซึ่งสะท้อนองค์ประกอบทั้งหมดที่ค้นพบในงานวิจัยครั้งนี้ นอกจากนี้หลักธรรมาภิบาลที่ค้นพบยังสอดคล้องกับองค์ประกอบส่งเสริมธรรมาภิบาลของผู้นำการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดสมุทรสงครามที่ศึกษาโดยสมชาย ลำภู และคณะ (2567) เน้นย้ำว่าหลักนิติธรรม คุณธรรม ความโปร่งใส เพื่อป้องกันการทุจริต หลักการมีส่วนร่วมเพื่อสร้างการถ่วงดุลอำนาจ และหลักความคุ้มค่า/เสมอภาค (ซึ่งเทียบเท่ากับหลักประสิทธิผล/ประสิทธิภาพและความเสมอภาค) เพื่อให้เกิดการจัดการทรัพยากรอย่างมีคุณภาพและยั่งยืน

3. แนวทางการส่งเสริมบทบาททางการเมืองของสมาชิกสหกรณ์ในกระบวนการเลือกตั้งผ่านการประยุกต์ใช้ อิทธิบาท 4 ประกอบด้วย ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสานั้น ชี้ให้เห็นว่า หลักธรรมนี้เป็นกรอบแนวคิดที่ทรงพลังในการขับเคลื่อนการปฏิบัติหน้าที่อย่างมีคุณภาพ โดยในบริบทของงานวิจัยนี้ การประยุกต์ใช้อิทธิบาท 4 ได้สร้างแนวทางอันเป็นรากฐานสำหรับการกระทำที่ต่อเนื่อง มีสติ และรอบคอบ เพื่อให้การเมืองในสหกรณ์เป็นไปตามหลักธรรมาภิบาล สอดคล้องกับแนวคิดของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (2561) ที่เน้นว่า หลักอิทธิบาทก่อให้เกิดสมาธิ และเป็นสิ่งที่เกื้อกูลให้งานสำเร็จลุล่วงได้ การประยุกต์ใช้แต่ละองค์ประกอบยังสอดคล้องกับการค้นพบของผดุง วรรณทอง และคณะ (2561) ที่ศึกษาพบว่า ฉันทะ คือ การเริ่มต้นด้วยความ ตั้งใจจริงและความพอใจในหน้าที่ วิริยะ คือ การมีความเพียรพยายามพัฒนาอย่างต่อเนื่อง จิตตะ คือ การเอาใจใส่งานและตระหนักถึงอำนาจและผลประโยชน์ร่วมกัน และวิมังสา คือ การไตร่ตรองอย่างรอบคอบและแสวงหาวิธีปรับปรุงเพื่อป้องกันการทุจริตและการพัฒนาผู้นำ นอกจากนี้ การบูรณาการอิทธิบาท 4 เข้ากับการปฏิบัติหน้าที่ด้วยหลักธรรมาภิบาลเพื่อสร้างความตระหนักและป้องกันการทุจริต ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของทิวาพร รักพงษ์ และพชรเดช เสมานู (2566) ที่เน้นการบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 ในการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุ

วัตถุประสงค์ขององค์กร สร้างความเชื่อมั่น และมีการพิจารณาใช้อำนาจตามกฎระเบียบอย่างรอบคอบ ดังนั้น การประยุกต์ใช้อิทธิบาท 4 จึงเป็นแนวทางปฏิบัติที่ครอบคลุมและมีประสิทธิภาพในการส่งเสริมให้สมาชิกมีบทบาททางการเมืองอย่างมีคุณธรรม นำไปสู่การพัฒนาผู้นำที่ดีและป้องกันปัญหาการทุจริต

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 ความรู้จากการวิจัย

องค์ความรู้บทบาททางการเมืองของสมาชิกในกระบวนการเลือกตั้งกรรมการสหกรณ์การเกษตรอัมพวา จำกัด จังหวัดสมุทรสงคราม จากการสังเคราะห์ออกมาเป็นแผนภาพองค์ความรู้ (โมเดล) ที่อธิบายความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลในการส่งเสริมบทบาททางการเมืองของสมาชิกสหกรณ์ฯ โดยโมเดลดังกล่าวระบุถึงลักษณะของบทบาททางการเมืองของสมาชิกเป็นผลลัพธ์ที่ต้องการ ซึ่งประกอบด้วย 4 องค์ประกอบสำคัญ คือ การตัดสินใจเลือกตั้งอย่างมีสติปัญญา การมีส่วนร่วมอย่างมีความรู้ตามกฎหมาย การติดตามตรวจสอบตามหลักธรรมาภิบาล และการรวมกลุ่มเพื่อเคลื่อนไหวส่งเสริมประชาธิปไตย บทบาทเหล่านี้ถูกขับเคลื่อนด้วยปัจจัยสำคัญ 2 ประการ คือ วัฒนธรรมการเมืองแบบมีส่วนร่วม (มุ่งเน้นการตระหนักรู้ การมีส่วนร่วมในกิจกรรม และความเชื่อมั่นในระบบ) และหลักธรรมาภิบาล (มุ่งเน้นนิติธรรม ความโปร่งใส การมีส่วนร่วมและประสิทธิผล) องค์ความรู้ที่สังเคราะห์ขึ้นมา คือ แนวทางการส่งเสริมบทบาททางการเมืองโดยใช้กรอบแนวคิดอิทธิบาทธรรม 4 (ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา) เพื่อปลูกฝังความตั้งใจจริง ความเพียรพยายาม ความตระหนักในอำนาจอธิปไตย และการไตร่ตรองอย่างรอบคอบ ซึ่งเป็นฐานแนวคิดสำคัญที่นำมาประยุกต์ใช้เพื่อเสริมสร้างให้สมาชิกใช้บทบาทอย่างมีคุณภาพตามหลักธรรมาภิบาล ป้องกันการทุจริต และนำไปสู่การพัฒนาสหกรณ์อย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. สหกรณ์ฯ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรกำหนดนโยบายที่ชัดเจนเพื่อสร้างความตระหนักรู้ในบทบาท สิทธิ และความรับผิดชอบของสมาชิก ควบคู่ไปกับการสร้างความเชื่อมั่นในระบบการเมืองที่โปร่งใสและเป็นธรรม เพื่อให้เกิดวัฒนธรรมการมีส่วนร่วมอย่างยั่งยืน

2. สหกรณ์และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรกำหนดให้มีการนำหลักธรรมาภิบาลทุกมิติ (นิติธรรม, ความรับผิดชอบ, ความโปร่งใส, การมีส่วนร่วม, การกระจายอำนาจ, ประสิทธิผล, ประสิทธิภาพ, การตอบสนอง, ความเสมอภาค) มาใช้อย่างเคร่งครัดในทุกขั้นตอน ตั้งแต่กระบวนการเลือกตั้งจนถึงการบริหารจัดการ เพื่อป้องกันการทุจริตและการผูกขาดอำนาจอย่างมีประสิทธิภาพ

3. สหกรณ์และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมุ่งผลักดันให้มีการนำหลักอิทธิบาท 4 (ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา) มาเป็นแนวทางในการดำเนินงานและพัฒนาบุคลากรเพื่อเสริมสร้างความตั้งใจจริง ความเพียร ความมุ่งมั่น และการไตร่ตรองอย่างรอบคอบในการทำหน้าที่และการตัดสินใจของสมาชิกและกรรมการ

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. สหกรณ์ฯ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดอบรม/สัมมนาเป็นประจำเพื่อให้สมาชิกมีความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในเรื่องการเมืองสหกรณ์ บทบาทหน้าที่ หลักธรรมาภิบาล และการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4

2. สหกรณ์ฯ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรพัฒนาระบบการสื่อสารที่หลากหลายและเข้าถึงง่าย เพื่อให้สมาชิกสามารถ ติดตามตรวจสอบ การทำงานของกรรมการ และเข้าถึงข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการดำเนินงานและการเลือกตั้งได้อย่างครบถ้วน

3. สหกรณ์ฯ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรสนับสนุนให้สมาชิกมีการ รวมกลุ่มหรือจัดตั้งเครือข่าย เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ตรวจสอบการทำงาน และส่งเสริมประชาธิปไตยภายในสหกรณ์ตามกรอบกฎหมาย

4. สหกรณ์ฯ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรกำหนดและบังคับใช้ กลไกการตรวจสอบการทำงานของกรรมการและกระบวนการเลือกตั้งที่ชัดเจน โปร่งใส และเป็นอิสระ เพื่อสร้างความมั่นใจและความเชื่อมั่นให้กับสมาชิก

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาปัจจัยอื่น ๆ ที่ส่งผลต่อบทบาททางการเมืองของสมาชิก นอกเหนือจากวัฒนธรรมการเมืองแบบมีส่วนร่วมและหลักธรรมาภิบาล ควรมีการวิจัยเพิ่มเติมเพื่อศึกษาปัจจัยอื่น ๆ ที่อาจส่งผลกระทบต่อบทบาททางการเมืองของสมาชิก เช่น ปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม หรือโครงสร้างองค์กรของสหกรณ์

2. ควรศึกษาเปรียบเทียบในเชิงปรากฏการณ์เพื่อเปรียบเทียบกรณีศึกษาในสหกรณ์ประเภทอื่น ๆ หรือศึกษาโดยขยายผลการศึกษาในประเด็นบทบาททางการเมืองของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรเพิ่มเติม ในกระบวนการเลือกตั้งกรรมการสหกรณ์การเกษตรพื้นที่อื่น ๆ เพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์แนวทางการส่งเสริมบทบาททางการเมืองของสมาชิกที่หลากหลายและสามารถนำไปปรับใช้ได้ในวงกว้าง

เอกสารอ้างอิง

กรมส่งเสริมสหกรณ์. (2560). *คู่มือคำแนะนำการส่งเสริมธรรมาภิบาลในสหกรณ์*. กรุงเทพฯ: กลุ่มพัฒนาระบบบริหาร กรมส่งเสริมสหกรณ์.

_____. (2564). *อุดมการณ์ หลักการ และวิธีการสหกรณ์*. กรุงเทพฯ: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.

ฉัชศุภางค์ สารมาศ และคณะ. (2564). บทบาททางการเมืองของสตรีต่อการปฏิบัติหน้าที่ในสภาผู้แทนราษฎรของ นักการเมืองสตรีในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล. *วารสารวิชาการสิรินธรปริทรรศน์*, 22(1), 92–103.

ทรงชัย ศรีชาย และธำรงศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์. (2563). บทบาททางการเมืองของนายธนาธร จึงรุ่งเรืองกิจ หัวหน้าพรรคอนาคตใหม่ พ.ศ. 2561–2562. ใน *งานประชุมวิชาการระดับชาติ มหาวิทยาลัยรังสิต ประจำปี 2563*. (ห. 1130–1140). ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยรังสิต.

ทิวาพร รักพงษ์ และพชรเดช เสมานู. (2566). การบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 ในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด. *วารสารรัฐศาสตร์สาส์น มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย (Online)*, 2(2), 23–35.

เทพฤทธิ์ พรรณพัฒน์. (2562). *หลักนิติธรรมกับธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการองค์กรภาครัฐ*. สืบค้น 2 มกราคม 2568, จาก https://shorturl.asia/D7Qos

ประสพชัย พสุนนท์. (2558). ปัญหาการดำเนินงานของสหกรณ์การเกษตรในประเทศไทย: ทฤษฎีฐานรากจากข้าราชการของกรมส่งเสริมสหกรณ์และกรมตรวจบัญชีสหกรณ์. *วารสารศรีนครินทรวิโรฒวิจัยและพัฒนา สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 7(13), 85–101.

ผดุง วรรณทอง และคณะ. (2561). การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารองค์กรเอกชนในจังหวัดนนทบุรี. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 7(2), 99–110.

ไพวรรณ ปุริมาตร. (2564). พลวัตทางการเมืองกับการเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักการเมืองท้องถิ่น. *วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์*, 6(1), 120–130.

มะลิ ทิพพ์ประจง และจิตติมา ดำรงวัฒนะ. (2563). อำนาจบทบาทหน้าที่ของประชาชนต่อการเลือกผู้นำท้องถิ่นของตนเอง. *วารสาร มจร เพชรบุรีปริทรรศน์*, 3(1), 14–27.

ศราวุธ ขันธวิชัย และคณะ. (2565). วัฒนธรรมทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองไทยในยุคแห่งการเชื่อมโยง. *วารสารนวัตกรรมการศึกษาและการวิจัย*, 6(2), 566–578.

สมชาย ลำภู และคณะ. (2567). การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมธรรมาภิบาลของผู้นำทางการเมืองในท้องถิ่นจังหวัดสมุทรสงคราม. *วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์*, 7(4), 65–80.

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2561). การเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน. กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ.

da Silva, F. F. et al. (2022). Governance and Performance Model for Agricultural Cooperatives. *Estudios Gerenciales*, 38(165), 464–478.

การบริหารจัดการทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนเพื่อส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวคุณภาพในอำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา*

MANAGEMENT OF COMMUNITY CULTURAL CAPITAL TO PROMOTE QUALITY TOURISM IN PHRA NAKHON SI AYUTTHAYA DISTRICT, PHRA NAKHON SI AYUTTHAYA PROVINCE

วิสิษฐ์ สมบูรณ์[1], ฐิติเชฏฐ์ นุชนาฏ[2]
Visit Somboon[1], Titichet Nutchanart[2]
[1]บริษัท โกลบอล เทคโนโลยี่ แอนด์ เซอร์วิสเซส จำกัด
[2]สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง
[1]Global Technology & Services Co.,Ltd.
[2]Office of The Election Commission of Thailand
Corresponding Author E-mail: visit.s@gtsthailand.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาสภาพทั่วไปของทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนในอำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 2. ศึกษาปัจจัยการบริหารจัดการทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนเพื่อส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวคุณภาพในอำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และ 3. นำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนเพื่อส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวคุณภาพในอำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่คัดเลือกแบบเจาะจง จำนวน 25 รูปหรือคน เครื่องมือที่ใช้คือแบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง และวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1. สภาพทั่วไปของทุนทางวัฒนธรรมของชุมชน ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ ภูมิปัญญา แบบแผนพฤติกรรม ผลงานทางวัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรมทางวัตถุ สังคมหรือชุมชน และกฎเกณฑ์หรือขนบธรรมเนียมประเพณี ซึ่งฝังอยู่ในวิถีชีวิตของคนในพื้นที่ และเชื่อมโยงกับศาสนา วัด และกิจกรรมทางวัฒนธรรมอย่างใกล้ชิด ทำหน้าที่เป็นฐานทรัพยากรสำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และสะท้อนอัตลักษณ์ของพื้นที่อย่างชัดเจน 2. ปัจจัยการบริหารจัดการทุนทางวัฒนธรรมของชุมชน คือ หลักสัปปายะ 4 ได้แก่ อาวาสสัปปายะ อาหารสัปปายะ ธรรมสัปปายะ และปุคคลสัปปายะ

*Received February 18, 2026; Revised April 20, 2026; Accepted April 24, 2026

ซึ่งถูกนำมาใช้เป็นแนวทางในการจัดการพื้นที่ อาหาร การสื่อสาร และบทบาทของบุคคลในชุมชน โดยเน้นความเหมาะสม ความพอดี และความสอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน ส่งผลให้การใช้ทุนทางวัฒนธรรมดำเนินไปอย่างสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์ และเอื้อต่อการสร้างประสบการณ์การท่องเที่ยวที่ไม่กระทบต่อบริบทดั้งเดิมของพื้นที่ และ 3. รูปแบบการบริหารจัดการทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนเพื่อส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวคุณภาพสามารถสังเคราะห์เป็น 4 Well ได้แก่ กินดี อยู่ดี ออกกำลังกายดี และแบ่งปันสิ่งดี ซึ่งสะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรมการท่องเที่ยวกับวิถีชีวิตของชุมชน โดยมุ่งสร้างประสบการณ์ที่มีคุณค่าให้กับนักท่องเที่ยวควบคู่กับการรักษาอัตลักษณ์ของพื้นที่ และนำไปสู่การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวคุณภาพอย่างยั่งยืน
คำสำคัญ: ทุนทางวัฒนธรรม; สัปปายะ; แหล่งท่องเที่ยวคุณภาพ; จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

Abstract

This research article aims to: 1. examine the general conditions of community cultural capital in Phra Nakhon Si Ayutthaya District, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province; 2. investigate the factors in managing community cultural capital to promote quality tourism in the area; and 3. propose a model for managing community cultural capital to enhance quality tourism. This study employed a qualitative research design using in-depth interviews with 25 purposively selected key informants. A semi-structured interview guide was used as the research instrument, and the data were analyzed through descriptive content analysis.

Findings were as follows: 1. community cultural capital consists of five aspects: local wisdom, behavioral patterns, tangible cultural products, social or community relations, and rules or traditions, which are embedded in the way of life of local people and closely connected with religion, temples, and cultural activities, serving as a key resource for cultural tourism development and reflecting local identity; 2. the key factors in management are based on the Four Sappaya principles Avasa-sappaya, Ahara-sappaya, Dhamma-sappaya, and Puggala-sappaya which are applied to the management of space, food, communication, and roles of community members, emphasizing appropriateness, moderation, and alignment with local ways of life, thereby supporting a balance between conservation and utilization and minimizing impacts on the

original context; and 3. the management model can be synthesized into the 4 Well framework: Eat Well, Live Well, Fit Well, and Give Well, which reflects the relationship between tourism activities and community life, aiming to create meaningful experiences for tourists while preserving local identity and leading to sustainable tourism development.

Keywords: Cultural Capital; Sappaya; Quality Tourism; Phra Nakhon Si Ayutthaya Province

บทนำ

ประเทศไทยมีศักยภาพสูงด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และวัฒนธรรม เนื่องจากมีทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย ทั้งวัด โบราณสถาน ภูมิปัญญา จิตวิญญาณ ประวัติศาสตร์ และผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมทั้งที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ ซึ่งสามารถนำองค์ความรู้และนวัตกรรมมาสร้างคุณค่าให้แก่สินค้าและบริการทางการท่องเที่ยว เพื่อสร้างประสบการณ์ใหม่ที่มีเอกลักษณ์แก่นักท่องเที่ยว อีกทั้งยังสอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติที่นิยมการท่องเที่ยวเชิงศาสนา ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม วิถีชีวิตชุมชน ตลอดจนกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ต่าง ๆ เช่น การเข้าวัด เยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์ การเรียนรู้อาหารไทย และการท่องเที่ยวงานเทศกาล นอกจากนี้ ประเทศไทยยังมีต้นทุนด้านแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ความพร้อมของชุมชน มรดกวัฒนธรรมสำคัญ และแหล่งมรดกโลกที่สะท้อนจุดเด่นของประเทศอย่างชัดเจน อย่างไรก็ตาม โครงสร้างการท่องเที่ยวของไทยยังคงพึ่งพาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมเป็นหลัก ขณะที่ความสนใจของนักท่องเที่ยวในปัจจุบันได้ขยายไปสู่ศิลปวัฒนธรรมสมัยใหม่และประสบการณ์การท่องเที่ยวที่มีความหมายมากยิ่งขึ้น การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และวัฒนธรรมร่วมสมัย ควบคู่กับการปรับรูปแบบการนำเสนอและการเล่าเรื่องทางวัฒนธรรมเดิม จึงเป็นแนวทางสำคัญในการเพิ่มความหลากหลาย กระจายโอกาสทางการท่องเที่ยวสู่พื้นที่ต่าง ๆ และยกระดับคุณค่าการท่องเที่ยวของประเทศให้มีความโดดเด่นและยั่งยืนมากยิ่งขึ้น (คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ, 2566)

จังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นเมืองที่มีบทบาทเชิงยุทธศาสตร์ทั้งด้านการเกษตร อุตสาหกรรม การค้า บริการ การท่องเที่ยว และโลจิสติกส์ ควบคู่กับการเป็นเมืองมรดกโลกที่มีโบราณสถานและมรดกทางวัฒนธรรมอันทรงคุณค่า ซึ่งสะท้อนเอกลักษณ์ของเมืองโบราณและความหลากหลายของพื้นที่ในมิติทางสังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ทั้งยังมีทิศทางการพัฒนาเมืองที่มุ่งสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวคุณภาพภายใต้แนวคิด

Happy Model โดยอาศัยเทคโนโลยี นวัตกรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นกลไกสำคัญ ในปี พ.ศ. 2567 จังหวัดพระนครศรีอยุธยามีนักท่องเที่ยวจำนวน 10,320,295 คน และสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวรวม 21,550.08 ล้านบาท ซึ่งสะท้อนถึงศักยภาพด้านการท่องเที่ยวที่เติบโตอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม แม้อัตราการเติบโตของจำนวนนักท่องเที่ยวและรายได้จะเพิ่มขึ้นในระยะยาว แต่ยังพบว่าการเติบโตของรายได้เฉลี่ยอยู่ในระดับต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ และยังพึ่งพิงนักท่องเที่ยวชาวไทยเป็นหลัก จึงสะท้อนถึงข้อจำกัดในการยกระดับคุณภาพและมูลค่าเพิ่มของการท่องเที่ยวในพื้นที่ (สำนักงานจังหวัดพระนครศรีอยุธยา, 2568)

แม้จังหวัดพระนครศรีอยุธยาจะมีฐานทุนทางวัฒนธรรมที่เข้มแข็งและมีเป้าหมายการพัฒนาที่ชัดเจน แต่ยังเผชิญกับความท้าทายในการยกระดับมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวในหลายด้าน ได้แก่ การออกแบบเพื่อทุกคน การดูแลความสะอาดและความปลอดภัย การสร้างเครือข่ายชุมชนเพื่อกระจายรายได้จากการท่องเที่ยว และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น (สำนักงานจังหวัดพระนครศรีอยุธยา, 2566) ซึ่งสอดรับกับแผนพัฒนาบริการท่องเที่ยวไทยที่มุ่งยกระดับการบริการท่องเที่ยวของประเทศให้มีคุณภาพสูง เทียบเท่าระดับสากล และนำไปสู่การท่องเที่ยวที่สมดุลและยั่งยืน โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาสินค้าและบริการท่องเที่ยวด้วยนวัตกรรมและเทคโนโลยี การส่งเสริมมาตรฐานการท่องเที่ยวไทย การพัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการและบุคลากรด้านการท่องเที่ยว ตลอดจนการสร้างความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน ชุมชน และภาคีที่เกี่ยวข้อง ซึ่งสอดคล้องกับบริบทของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ที่จำเป็นต้องยกระดับแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้มีมาตรฐานปลอดภัย เข้าถึงได้อย่างทั่วถึง และสามารถกระจายประโยชน์จากการท่องเที่ยวสู่ชุมชนได้อย่างยั่งยืน (กองพัฒนาบริการท่องเที่ยว กรมการท่องเที่ยว, 2565)

ภายใต้บริบทดังกล่าว การยกระดับศักยภาพของพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจำเป็นต้องอาศัยแนวคิดเรื่องทุนทางวัฒนธรรมเป็นฐาน เนื่องจากทุนทางวัฒนธรรมมิได้จำกัดอยู่เพียงมูลค่าทางเศรษฐกิจ หากยังหมายรวมถึงสิ่งที่สั่งสมอยู่ในตัวบุคคล ถ่ายทอดผ่านวัตถุสิ่งของ และดำรงอยู่ในรูปของสถาบันทางสังคม ซึ่งล้วนเป็นผลจากกระบวนการถ่ายทอดและสืบทอดทางวัฒนธรรม ในเชิงทฤษฎี ทุนทางวัฒนธรรมจึงเป็นทรัพยากรเชิงสัญลักษณ์ที่สามารถแปรเป็นคุณค่าทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมได้ อีกทั้งยังเป็นสินทรัพย์ที่มีคุณค่าในตัวเอง จึงนับเป็นทั้งมรดกของชุมชนและฐานทรัพยากรสำคัญในการพัฒนาพื้นที่และยกระดับแหล่งท่องเที่ยว (Bourdieu, 1986; Throsby, 2001) โดยในเชิงองค์ประกอบทุนทางวัฒนธรรมครอบคลุมมิติของภูมิปัญญา แบบแผนพฤติกรรม ผลงานเชิงวัตถุ สถาบันทางสังคม และองค์กรของชุมชน (เรณู เหมือนจันทร์เชย, 2558)

อย่างไรก็ตาม แม้จะมีการให้ความสำคัญกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและการยกระดับมาตรฐานการบริการอย่างต่อเนื่อง แต่ยังขาดการวิเคราะห์เชิงระบบที่อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างการเติบโตของการท่องเที่ยวกับกลไกการบริหารจัดการทุนทางวัฒนธรรมของชุมชน ส่งผลให้การเพิ่มขึ้นดังกล่าวยังไม่สามารถแปลงเป็นมูลค่าเพิ่มเชิงคุณภาพและการกระจายประโยชน์สู่ชุมชนได้อย่างชัดเจน อีกทั้งยังขาดกรอบแนวคิดบูรณาการที่เชื่อมโยงทุนทางวัฒนธรรมกับการพัฒนาการท่องเที่ยวคุณภาพในเชิงปฏิบัติ โดยเฉพาะในพื้นที่ที่มีความโดดเด่นทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมอย่างจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ด้วยเหตุนี้ การบริหารจัดการทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนเพื่อส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวคุณภาพในอำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จึงควรตั้งอยู่บนแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวคุณภาพสูงที่มุ่งเน้นคุณภาพ ความยืดหยุ่น และการเพิ่มมูลค่าของสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยว ควบคู่กับการสร้างประสบการณ์ที่มีคุณค่าแก่ผู้มาเยือนและชุมชนเจ้าบ้าน แนวทางดังกล่าวสามารถอธิบายผ่าน Happy Model ซึ่งเป็นกลไกการพัฒนาการท่องเที่ยวที่มุ่งสร้างทั้งมูลค่าเพิ่มและสังคมสุขภาวะ ได้แก่ กินดี (Eat Well) อยู่ดี (Live Well) ออกกำลังกายดี (Fit Well) และแบ่งปันสิ่งดี (Give Well) อันสะท้อนการพัฒนาที่คำนึงถึงคุณภาพของประสบการณ์และความสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (หอการค้าไทยและสภาหอการค้าแห่งประเทศไทย, 2566) รวมถึงการประยุกต์ใช้หลักสัปปายะ 4 ได้แก่ อาวาสสัปปายะ อาหารสัปปายะ ธรรมสัปปายะ และปุคคลสัปปายะ เพื่อจัดสภาพแวดล้อมและองค์ประกอบของพื้นที่ให้เหมาะสม ช่วยเพิ่มความสะดวก ความปลอดภัย และประสิทธิภาพในการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ อันจะนำไปสู่การใช้ทุนทางวัฒนธรรมอย่างเหมาะสม ลดข้อจำกัดในการจัดการ และสนับสนุนการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ดังนั้น การวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษาสภาพทั่วไปของทุนทางวัฒนธรรมของชุมชน ปัจจัยการบริหารจัดการทุนทางวัฒนธรรม และรูปแบบการบริหารจัดการที่เหมาะสมกับบริบทพื้นที่ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการยกระดับแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้มีคุณภาพและเกิดความยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนในอำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
2. เพื่อศึกษาปัจจัยการบริหารจัดการทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนเพื่อส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวคุณภาพในอำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
3. เพื่อเสนอรูปแบบการบริหารจัดการทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนเพื่อส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวคุณภาพในอำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เน้นการศึกษาเชิงเอกสาร (Documentary Research) จากแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทุนทางวัฒนธรรม การส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวคุณภาพ และใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล พร้อมทั้งการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้วิจัยได้กำหนดเลือกแบบเจาะจง ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญทางวิชาการที่เกี่ยวข้องหรือมีประสบการณ์โดยตรง ทั้งหมด 25 รูปหรือคน ประกอบด้วย 1. กลุ่มประชาชนในชุมชน จำนวน 6 คน 2. กลุ่มผู้นำชุมชน จำนวน 5 คน 3. กลุ่มนักท่องเที่ยว จำนวน 6 คน 4. กลุ่มผู้บริหารท้องถิ่น จำนวน 2 คน 5. กลุ่มนักวิชาการด้านการท่องเที่ยว จำนวน 2 คน 6. กลุ่มนักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา จำนวน 2 รูปหรือคน และ 7. กลุ่มนักวิชาการด้านรัฐประศาสนศาสตร์ จำนวน 2 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) แบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ตอนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับองค์ประกอบของทุนทางวัฒนธรรม ตอนที่ 3 คำถามเกี่ยวกับหลักสัปปายะ 4 ในการจัดการทุนทางวัฒนธรรม และตอนที่ 4 คำถามเกี่ยวกับการบริหารจัดการทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนเพื่อส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวคุณภาพตามแนวคิด Happy Model

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการยื่นคำร้องขออนุญาตสัมภาษณ์ เมื่อได้รับอนุญาตแล้วจึงนัดหมายสัมภาษณ์ โดยใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือหลัก และบันทึกข้อมูลด้วยเครื่องบันทึกเสียงเพื่อความแม่นยำ ก่อนสรุปผลให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา (Descriptive Content Analysis) วิเคราะห์ความสัมพันธ์ข้อมูล เชื่อมโยงให้มีความสอดคล้องตามกรอบแนวคิด ทฤษฎีหรือตอบปัญหาของการวิจัยให้เหมาะสม พร้อมทั้งนำเสนอแนะข้อมูลเป็นองค์ความรู้ที่ได้สังเคราะห์จากการวิจัย รวมทั้งผู้วิจัยได้ดำเนินการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล โดยใช้วิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) จากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย ได้แก่ ข้อมูลจากเอกสารและข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อยืนยันความถูกต้องและความสอดคล้องของข้อมูล

ผลการวิจัย

1. สภาพทั่วไปของทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนในอำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า ทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนในอำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีความเข้มแข็งและหลากหลาย ครอบคลุม 5 ด้าน ได้แก่ ด้านภูมิปัญญา ซึ่งสะท้อนอัตลักษณ์ท้องถิ่นผ่านอาหารพื้นบ้าน งานช่าง และหัตถกรรม แม้ปัจจุบันบทบาทจะเปลี่ยนจากการใช้ในชีวิตประจำวันมาเป็นกิจกรรมสาธิตมากขึ้น และยังขาดระบบถ่ายทอดอย่างเป็นรูปธรรม แต่ยังมีศักยภาพเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ด้านแบบแผนพฤติกรรม ชุมชนยังคงรักษาวิถีการมีส่วนร่วม การช่วยเหลือเกื้อกูล และความเป็นมิตรในฐานะเจ้าบ้าน ซึ่งทำหน้าที่เป็นทุนทางสังคมที่สนับสนุนการท่องเที่ยวอย่างสมดุล ด้านผลงานที่เป็นรูปธรรมทางวัตถุ ชุมชนมีศาสนสถาน โบราณวัตถุ และร่องรอยทางประวัติศาสตร์ที่ยังอยู่ในบริบทการใช้งานจริง แม้มีข้อจำกัดด้านการดูแลรักษาเชิงระบบ ด้านสังคมหรือชุมชน มีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิด โดยมีวัดและกิจกรรมทางศาสนาเป็นศูนย์กลาง ซึ่งเอื้อต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน และด้านกฎเกณฑ์/ขนบธรรมเนียมประเพณี ชุมชนยังยึดถือกติกาและแนวปฏิบัติที่เชื่อมโยงกับศาสนาและประเพณีท้องถิ่น ซึ่งทำหน้าที่กำกับพฤติกรรมและรักษาความเป็นระเบียบของพื้นที่ โดยภาพรวม แม้ชุมชนจะมีทุนทางวัฒนธรรมที่เข้มแข็ง แต่ยังจำเป็นต้องพัฒนาการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบเพื่อเชื่อมโยงการอนุรักษ์กับการใช้ประโยชน์ และยกระดับสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวคุณภาพอย่างยั่งยืน

2. ปัจจัยการบริหารจัดการทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนเพื่อส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวคุณภาพในอำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า ปัจจัยการบริหารจัดการทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนเพื่อส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวคุณภาพในอำเภอพระนครศรีอยุธยา สามารถอธิบายผ่านหลักสัปปายะ 4 ได้แก่ อาวาสสัปปายะ อาหารสัปปายะ ธรรมสัปปายะ และปุคคลสัปปายะ โดยด้านอาวาสสัปปายะ ชุมชนให้ความสำคัญกับการรักษาความสงบ ความปลอดภัย และความพอดีของพื้นที่ศาสนาและวัฒนธรรม ไม่พัฒนาเชิงพาณิชย์เกินจำเป็น ทำให้สถานที่ยังเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตจริง ด้านอาหารสัปปายะ อาหารพื้นบ้านถูกมองเป็นทุนทางวัฒนธรรมที่สะท้อนอัตลักษณ์และความสัมพันธ์ของคนในชุมชน โดยเน้นความสะอาด ความปลอดภัย และความเรียบง่าย แม้การจัดการยังไม่เป็นระบบแต่มีศักยภาพสูง ด้านธรรมสัปปายะ ชุมชนใช้การสื่อสารที่สุภาพ เป็นกันเองและถ่ายทอดผ่านการเล่าเรื่องและประสบการณ์จริง ซึ่งช่วยกำกับพฤติกรรมนักท่องเที่ยวโดยอาศัยความเข้าใจมากกว่าการบังคับ และด้านปุคคลสัปปายะ คนในชุมชนโดยเฉพาะผู้นำและผู้สูงอายุทำหน้าที่เป็นผู้ถ่ายทอดคุณค่าและเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่กับผู้มาเยือนผ่านการเป็นแบบอย่างมากกว่าการควบคุมเชิงกฎระเบียบ โดยภาพรวม

หลักสัปปายะ 4 ทำหน้าที่เป็นกรอบคิดที่ช่วยจัดระเบียบการใช้ทุนทางวัฒนธรรมอย่างสมดุล เชื่อมโยงการอนุรักษ์กับการใช้ประโยชน์ และสนับสนุนการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน

3. การบริหารจัดการทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนเพื่อส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวคุณภาพในอำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า การบริหารจัดการทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนเพื่อส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวคุณภาพในอำเภอพระนครศรีอยุธยา สามารถอธิบายผ่านกรอบ 4 Well ได้แก่ กินดี อยู่ดี ออกกำลังกายดี และแบ่งปันสิ่งดี ๆ โดยด้านกินดี ชุมชนให้ความหมายกับอาหารพื้นถิ่นในฐานะส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตและอัตลักษณ์ มากกว่าการเป็นสินค้าเชิงพาณิชย์ พร้อมทั้งให้ความสำคัญกับความสะอาด ความปลอดภัย และการจัดการผ่านความร่วมมือภายในชุมชน ส่งผลให้อาหารทำหน้าที่ทั้งสร้างรายได้และเสริมคุณค่าประสบการณ์ท่องเที่ยว ด้านอยู่ดี เน้นการจัดการที่พักและสภาพแวดล้อมให้สะอาด ปลอดภัย และสอดคล้องกับบริบทท้องถิ่น โดยพัฒนาอย่างค่อยเป็นค่อยไปเพื่อไม่กระทบวิถีชีวิตดั้งเดิม ด้านออกกำลังกายดี ชุมชนใช้พื้นที่เดิม เช่น ทางเดิน ลานวัด และเส้นทางภายในชุมชน เป็นฐานกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพอย่างเหมาะสม ไม่รบกวนชีวิตประจำวัน และคำนึงถึงความปลอดภัยเป็นสำคัญ และด้านแบ่งปันสิ่งดี ๆ สะท้อนความเอื้อเฟื้อ การต้อนรับ และการเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชน อันก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และคุณค่าร่วม โดยภาพรวม องค์ประกอบ 4 Well มีความสัมพันธ์เชิงบูรณาการ ทำหน้าที่เสริมสร้างประสบการณ์การท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ สมดุล และเอื้อต่อความยั่งยืนของชุมชน

อภิปรายผลการวิจัย

1. สภาพทั่วไปของทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนในอำเภอพระนครศรีอยุธยา พบว่า ทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนในอำเภอพระนครศรีอยุธยามิได้ดำรงอยู่ในลักษณะทรัพยากรที่แยกส่วน หากแต่เป็นทุนที่ฝังอยู่ในวิถีชีวิตและความสัมพันธ์ของคนในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง และปรากฏอย่างเป็นระบบ 5 ด้าน ได้แก่ ภูมิปัญญา แบบแผนพฤติกรรม ผลงานทางวัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรมทางวัตถุ สังคมหรือชุมชน และกฎเกณฑ์/ขนบธรรมเนียมประเพณี ข้อค้นพบนี้สะท้อนว่า ทุนทางวัฒนธรรมมิใช่เพียงโบราณสถานหรือสิ่งของทางประวัติศาสตร์ หากยังรวมถึงความรู้ ความเชื่อ การปฏิบัติร่วม และกติกาทางสังคมที่กำกับการอยู่ร่วมกันของคนในชุมชนอย่างเป็นระเบียบ และทำให้ชุมชนสามารถธำรงอัตลักษณ์ของตนไว้ได้ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลง สอดคล้องกับสุวรรณฤทธิ์ วงค์ชะอุ่ม (2553) ที่ชี้ว่า ทุนทางวัฒนธรรมมีรากฐานจากบริบทพื้นที่และวิถีชีวิตของชุมชน และสามารถรับรู้คุณค่าได้หลายมิติ ทั้งด้านประวัติศาสตร์ สุนทรียภาพ และสังคม อีกทั้งยังสอดคล้องกับดาริน วรุณทรัพย์

และคณะ (2561) ที่เสนอว่า การจัดการทุนทางวัฒนธรรมควรคำนึงถึงองค์ประกอบของชุมชนและเรื่องราวดั้งเดิมควบคู่กับการพัฒนา รวมถึงสอดคล้องกับวันโชค หุ่นผดุงรัตน์ (2564) ที่พบว่า ชุมชนมีทุนทางวัฒนธรรมเข้มแข็ง แต่ยังมีข้อจำกัดด้านการจัดการ อย่างไรก็ตาม คุณค่าของทุนทางวัฒนธรรมไม่ได้อยู่เพียงในระดับสัญลักษณ์ แต่เกิดจากการปฏิบัติร่วมในชีวิตประจำวัน ดังนั้นปัญหาไม่ได้อยู่ที่การขาดทุนทางวัฒนธรรม หากแต่อยู่ที่การจัดการทุนเดิมให้พัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวคุณภาพโดยไม่กระทบความหมายเดิม

2. ปัจจัยการบริหารจัดการทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนเพื่อส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวคุณภาพในอำเภอพระนครศรีอยุธยา พบว่า หลักสัปปายะ 4 ได้แก่ อาวาสสัปปายะ อาหารสัปปายะ ธรรมสัปปายะ และปุคคลสัปปายะ ทำหน้าที่เป็นกรอบกำกับความเหมาะสมในการจัดการทุนทางวัฒนธรรมของชุมชน โดยเน้นความพอดี ความปลอดภัยและความสอดคล้องกับบริบททางศาสนาและวัฒนธรรมของพื้นที่ หลักดังกล่าวมิได้ถูกใช้ในเชิงนามธรรมเท่านั้น หากถูกนำมาใช้เป็นแนวทางปฏิบัติจริงในการจัดการสถานที่ อาหาร การสื่อสาร และบทบาทของบุคคลในชุมชน สอดคล้องกับภัคชุดา พูนสุวรรณ (2567) ที่พบว่าการประยุกต์ใช้หลักสัปปายะ 4 ช่วยให้การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนเกิดความสมดุล และเอื้อต่อการมีส่วนร่วมและการกระจายประโยชน์อย่างเหมาะสม อีกทั้งยังสอดคล้องกับพระไกรสร วรโชโต (ทองฉิม) และคณะ (2566) และพระมหาดิลกรัศมี ฐิตจาโร (วุฒิยา) และคณะ (2568) ที่ยืนยันว่า การประยุกต์ใช้หลักสัปปายะช่วยยกระดับคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวให้มีความสะอาด ปลอดภัย และเอื้อต่อการถ่ายทอดองค์ความรู้ทางวัฒนธรรม อย่างไรก็ตาม ข้อค้นพบนี้สะท้อนว่า หลักสัปปายะ 4 ไม่ได้เป็นเพียงแนวคิดประกอบการจัดการ แต่เป็นกรอบกำกับการตัดสินใจในทุกมิติของการพัฒนา ตั้งแต่สถานที่ อาหาร การสื่อสาร ไปจนถึงบทบาทของคนในชุมชน จึงเป็นฐานสำคัญที่ทำให้การจัดการทุนทางวัฒนธรรมดำเนินไปอย่างเหมาะสมและสมดุล

3. การบริหารจัดการทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนเพื่อส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวคุณภาพในอำเภอพระนครศรีอยุธยา พบว่า การบริหารจัดการทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนก่อให้เกิดผลลัพธ์เชิงบูรณาการในลักษณะ กินดี อยู่ดี ออกกำลังกายดี และแบ่งปันสิ่งดี ๆ ซึ่งสะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนกับประสบการณ์ของนักท่องเที่ยว โดยองค์ประกอบทั้งสี่มิได้ดำรงอยู่อย่างแยกส่วน หากสัมพันธ์กันอย่างเกื้อหนุนและเสริมสร้างความสมดุลของพื้นที่ สอดคล้องกับธิบดิ์ เซซัง และไพฑูรย์ มนต์พานทอง (2567) ที่พบว่า คุณค่าทางศิลปวัฒนธรรมและกิจกรรมในพื้นที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจท่องเที่ยว อีกทั้งยังสอดคล้องกับอรรนพ เรืองกัลป์ปวงศ์ และสราวรรณ์ เรืองกัลป์ปวงศ์ (2559) ที่เสนอว่าการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวคุณภาพควรคำนึงถึงสิ่งอำนวยความสะดวก อัตลักษณ์ และความร่วมมือของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง รวมถึงสอดคล้องกับ

อัศวิน แสงพิกุล (2560) ที่พบว่า ความปลอดภัยมีอิทธิพลต่อการกลับมาเยือนซ้ำ อย่างไรก็ตาม ข้อค้นพบนี้สะท้อนว่า ความยั่งยืนของการท่องเที่ยวขึ้นอยู่กับการเชื่อมโยงกับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน ไม่ใช่เพียงตอบสนองนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะมิติความปลอดภัยที่เกิดจากทั้งการจัดการพื้นที่และความสัมพันธ์ของคนในชุมชน

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 การบริหารจัดการทุนทางวัฒนธรรมของชุมชน
เพื่อส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวคุณภาพ

จากภาพที่ 1 แสดงการบริหารจัดการทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนเพื่อส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวคุณภาพ โดยใช้ทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนเป็นฐาน ซึ่งประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ ภูมิปัญญา วิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณี และความสัมพันธ์ทางสังคม ที่เชื่อมโยงกันเป็นระบบทางสังคม จากนั้นนำมาบริหารจัดการตามหลักสัปปายะ 4 ได้แก่ อาวาสสัปปายะ อาหารสัปปายะ ธรรมสัปปายะ และปุคคลสัปปายะ เพื่อกำหนดความเหมาะสมของการจัดการในมิติของสถานที่ อาหาร การสื่อสาร และบุคคล อันนำไปสู่การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวคุณภาพตามแนวคิด 4 Well ได้แก่ กินดี (Eat Well) แหล่งอาหารคุณภาพที่สะท้อนอัตลักษณ์ท้องถิ่น อยู่ดี (Live Well) ที่พักได้มาตรฐานและมีความปลอดภัย ออกกำลังกายดี (Fit Well) กิจกรรมท่องเที่ยวที่ส่งเสริมสุขภาวะ และแบ่งปันสิ่งดี

(Give Well) การสร้างประสบการณ์ท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดคุณค่าร่วมกับชุมชน ซึ่งสะท้อนการพัฒนาที่เชื่อมโยงเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมอย่างสมดุล และนำไปสู่ความยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. หน่วยงานภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรกำหนดนโยบายพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยใช้ทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนเป็นฐาน และกำกับการพัฒนาไม่ให้กระทบอัตลักษณ์และวิถีชีวิตดั้งเดิม

2. หน่วยงานด้านการท่องเที่ยวและวัฒนธรรมควรใช้หลักสัปปายะ 4 เป็นกรอบในการกำหนดนโยบายด้านสถานที่ อาหาร การสื่อสาร และบุคคล เพื่อสร้างสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ชุมชนในพื้นที่ศึกษาควรจัดทำแผนบริหารจัดการทุนทางวัฒนธรรม โดยเชื่อมโยงองค์ประกอบทุนทางวัฒนธรรมกับกิจกรรมการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม

2. ผู้นำชุมชนและผู้เกี่ยวข้องควรพัฒนาทักษะการสื่อสารและการต้อนรับ เพื่อเสริมบทบาทด้านปุคคลสัปปายะและยกระดับประสบการณ์ของนักท่องเที่ยว

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาการบริหารจัดการทุนทางวัฒนธรรมในพื้นที่ที่มีบริบทแตกต่างกัน เพื่อเปรียบเทียบและขยายองค์ความรู้

2. ควรใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน เพื่อศึกษาผลลัพธ์ด้านคุณภาพของแหล่งท่องเที่ยวและผลกระทบต่อชุมชน

เอกสารอ้างอิง

กองพัฒนาบริการท่องเที่ยว กรมการท่องเที่ยว. (2565). *แผนพัฒนาบริการท่องเที่ยว พ.ศ. 2566 - 2570*. สืบค้นเมื่อ 26 กุมภาพันธ์ 2569 จาก https://shorturl.asia/VXHn1

คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ. (2566). *แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2566 - 2570)*. กรุงเทพฯ: กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.

ดาริน วรุณทรัพย์ และคณะ. (2561). รูปแบบการจัดการทุนทางวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในประเทศไทย. *วารสารวิจัยราชภัฏกรุงเก่า สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 5(1), 17-24.

ธิบดิ์ เซซัง และไพฑูรย์ มนต์พานทอง. (2567). แนวทางการพัฒนาปัจจัยด้านมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในจังหวัดภูเก็ต. *วารสารวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัยราชภัฏเลย*, 19(68), 19-28.

พระไกรสร วรโชโต (ทองฉิม) และคณะ. (2566). การประยุกต์ใช้หลักสัปปายะ 4 ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาของ วัดพระบรมธาตุเจดีย์เขียนบางแก้ว จังหวัดพัทลุง. *วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์*, 10(8), 172-180.

พระมหาดิลกรัศมี ฐิตจาโร (วุฒิยา). (2568). พุทธวิธีส่งเสริมการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดสุราษฎร์ธานี. *วารสารบัณฑิตศึกษาวิชาการ*, 3(3), 25-39.

ภัคชุดา พูนสุวรรณ. (2567). การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนเชิงบูรณาการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดสงขลา. *วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์*, 7(3), 253-266.

เรณู เหมือนจันทร์เชย. (2558). ทุนวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนากลุ่มชาติพันธุ์ไทยทรงดำในจังหวัดนครปฐม. *Veridian E-Journal Silpakorn University*, 8(2), 231-247.

วันโชค หุ่นผดุงรัตน์. (2564). การศึกษาทุนทางวัฒนธรรม และการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หย่อมบ้านวังไผ่ ตำบลท่าตอน อำเภอแม่อาย จังหวัดเชียงใหม่. *วารสารการวิจัยการบริหารการพัฒนา*, 11(3), 460-470.

สำนักงานจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. (2566). *แผนพัฒนาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา (พ.ศ. 2566 – 2570) ฉบับทบทวน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2568*. พระนครศรีอยุธยา: สำนักงานจังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

_____. (2568). *แผนพัฒนาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา (พ.ศ. 2566 – 2570) ฉบับทบทวน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2570*. พระนครศรีอยุธยา: สำนักงานจังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

สุวรรณฤทธิ์ วงศ์ชอุ่ม. (2553). ทุนทางวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชนท่าคา อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม. *วารสารวิจัยและพัฒนา*, 2(1), 47-59.

หอการค้าไทยและสภาหอการค้าแห่งประเทศไทย. (2566). *คู่มือ Happy Model โมเดลอารมณ์ดี มีความสุข การพัฒนาสู่การท่องเที่ยวคุณภาพสูง*. สืบค้น 26 กุมภาพันธ์ 2569, จาก https://shorturl.asia/gz3Hr

อรรนพ เรืองกัลป์ปวงศ์ และสราวรรณ์ เรืองกัลป์ปวงศ์. (2559). แนวทางการพัฒนาคุณภาพการบริการของแหล่งท่องเที่ยวตลาดน้ำจังหวัดนนทบุรี. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยฟาร์อีสเทอร์น*, 10(3), 7-21.

อัศวิน แสงพิกุล. (2560). ปัจจัยด้านคุณภาพของแหล่งท่องเที่ยวที่มีอิทธิพลต่อการกลับมาเยือนซ้ำ ของนักท่องเที่ยวในจังหวัดภูเก็ต. *วารสารการจัดการสมัยใหม่*, 15(2), 159-168.

Bourdieu, P. (1986). The forms of capital. In J. G. Richardson (Ed.), *Handbook of theory and research for the sociology of education.* (pp. 241–258). New York: Greenwood Press.

Throsby, D. (2001). *Economy and Culture*. Cambridge: The Press Syndicate of the University of Cambridge.

วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์
ปีที่ 9 ฉบับที่ 2 มีนาคม - เมษายน 2569 น.136-150.
JIDIR

ประสบการณ์การยอมรับความตายของคนวัยทำงานที่วางแผนการดูแลล่วงหน้า*

THE EXPERIENCE OF DEATH ACCEPTANCE AMONG WORKING-AGE ADULTS ENGAGED IN ADVANCE CARE PLANNING

สิริยุพิน คำแดง, ภูริเดช พาหุยุทธ์
Siriyupin Khamdaeng, Phurided Pahuyut
มหาวิทยาลัยรามคำแหง
Ramkhamhaeng University
Corresponding Author E-mail: 6614671022@rumail.ru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและตีความประสบการณ์การยอมรับความตายของคนวัยทำงานที่ได้ดำเนินการวางแผนการดูแลล่วงหน้า (Advance Care Planning: ACP) ดำเนินการศึกษาผ่านการวิเคราะห์เชิงปรากฏการณ์วิทยาแบบตีความ (IPA) เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้างจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญวัยทำงานที่มีประสบการณ์ตรง เพื่อเจาะลึกและทำความเข้าใจความหมายเชิงอัตวิสัยตามบริบทชีวิตของบุคคล

ผลการวิจัยพบว่า จุดเปลี่ยนสำคัญมักเกิดจากการเผชิญวิกฤตความไม่แน่นอนของชีวิต นำไปสู่หลักการยอมรับความตายแบบเป็นกลาง (Neutral Acceptance) ผู้ให้ข้อมูลตีความว่า การวางแผนคือการเตรียมการผ่านความรักและความรับผิดชอบเพื่อลดภาระครอบครัว แม้ต้องเผชิญความเปราะบางทางอารมณ์และอุปสรรคการสื่อสารกับวัฒนธรรมที่มองความตายเป็นเรื่องต้องห้าม นอกจากนี้ การตระหนักรู้ถึงความตายยังทำหน้าที่เป็นมรณานุสติ ที่ช่วยลดความยึดติด ทำให้ใช้ชีวิตอย่างมีสติและให้คุณค่ากับความสัมพันธ์ในปัจจุบันมากขึ้น การตัดสินใจวางแผนดูแลล่วงหน้าในคนวัยทำงานไม่ได้เกิดจากความเสื่อมถอยตามวัย แต่เป็นกระบวนการทางจิตวิทยาที่ใช้ความตายเป็นเครื่องมือค้นหาความหมายของการมีชีวิตอยู่ (Meaning In Life) การกล้าเผชิญความเปราะบางช่วยจัดลำดับความสำคัญของชีวิตใหม่ และทลายกำแพงการสื่อสารในครอบครัว สรุปได้ว่า การเตรียมรับมือกับความตายช่วยเปลี่ยนความวิตกกังวลให้กลายเป็นความสงบใจ ข้อค้นพบนี้มีนัย

*Received March 26, 2026; Revised April 18, 2026; Accepted April 23, 2026

ต่อการพัฒนากระบวนการให้คำปรึกษาเชิงจิตวิทยาและนโยบายส่งเสริมสุขภาวะ เพื่อสนับสนุนคนวัยทำงานและครอบครัวให้ก้าวข้ามกำแพงความเชื่อ นำไปสู่การสื่อสารอย่างเปิดใจและการตายดีร่วมกันอย่างแท้จริง

คำสำคัญ: การยอมรับความตาย; การวางแผนการดูแลล่วงหน้า; คนวัยทำงาน; การวิเคราะห์เชิงปรากฏการณ์วิทยาแบบตีความ

Abstract

This research article aims to explore and interpret the experiences of death acceptance among working-age adults who have engaged in Advance Care Planning (ACP). The research was conducted using Interpretative Phenomenological Analysis (IPA). Data were collected through semi-structured in-depth interviews with working-age key informants with direct experience in ACP, aiming to deeply understand the subjective meanings within their individual life contexts.

The findings revealed that significant turning points are often triggered by confronting life's uncertainties, which leads to the principle of Neutral Acceptance. Informants interpreted advance care planning as an act of preparation driven by love and responsibility to alleviate the family's burden, despite having to confront emotional vulnerability and communication barriers within a culture that perceives death as a taboo. Furthermore, death awareness serves as Marananussati (mindfulness of death), which diminishes attachment, thereby enabling individuals to live mindfully and place greater value on present relationships. The decision to engage in ACP among working-age adults is not driven by age-related decline; rather, it is a psychological process that utilizes death as an instrument to discover meaning in life. The courage to confront vulnerability facilitates the re-prioritization of life and dismantles communication barriers within the family. Preparing for death helps transform anxiety into peace of mind. These findings have significant implications for the development of psychological counseling approaches and well-being promotion policies. Such initiatives can support working-age adults and their families in overcoming cultural barriers and beliefs, ultimately

leading to open communication and the shared realization of a genuine good death.

Keywords: Death Acceptance; Advance Care Planning; Working-Age Adults; Interpretative Phenomenological Analysis

บทนำ

ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา การวางแผนการดูแลล่วงหน้า (Advance Care Planning: ACP) ได้รับความสนใจเพิ่มขึ้นในระดับสากล ในฐานะกระบวนการที่ช่วยให้บุคคลได้สะท้อนคาดการณ์ และตัดสินใจเกี่ยวกับการรักษาพยาบาลในช่วงท้ายของชีวิตตามความต้องการของตนเอง สำหรับประเทศไทย การขับเคลื่อนเรื่องนี้ยังอยู่ในระยะเริ่มต้น แม้จะมีการสนับสนุนจากภาครัฐ แต่มักพบอุปสรรคสำคัญจากทัศนคติของสังคมและบริบทครอบครัวที่ยังคงถือว่า การพูดถึงความตายเป็นเรื่องต้องห้าม (Taboo) หรือลางร้าย (จินตนา นภาพงษ์, 2563) ทำให้การพูดคุยเกี่ยวกับการดูแลวาระสุดท้ายจึงเป็นเรื่องที่ไม่คุ้นชินในสังคมไทย ปัจจุบันงานวิจัยเกี่ยวกับการวางแผนดูแลล่วงหน้าในพื้นที่บริบทสังคมไทยส่วนใหญ่ มักจำกัดขอบเขตอยู่เฉพาะในกลุ่มผู้สูงอายุหรือผู้ป่วยระยะท้าย ในขณะที่ “กลุ่มคนวัยทำงาน” ซึ่งเป็นวัยที่มีศักยภาพทางความคิดและต้องแบกรับความรับผิดชอบทั้งต่อตนเอง ครอบครัว และอนาคต กลับเป็นกลุ่มที่ถูกละเลย

เหตุผลแท้จริงที่นำมาสู่การวิจัยนี้ คือ ความต้องการเติมเต็มช่องว่างองค์ความรู้เกี่ยวกับประสบการณ์ภายในและพลวัตทางจิตวิทยาของคนวัยทำงานที่ยังมีสุขภาพดี ซึ่งกระบวนการเผชิญหน้ากับความตายและลุกขึ้นมาเตรียมตัววางแผนล่วงหน้าในกลุ่มนี้เป็นประเด็นที่ยังขาดการศึกษาทางจิตวิทยาอย่างลึกซึ้ง การทำความเข้าใจเบื้องลึกว่าพวกเขาข้ามผ่านกำแพงความกลัวและบริบททางสังคมมาได้อย่างไร จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการส่งเสริมคุณภาพชีวิต การศึกษานี้บูรณาการทฤษฎีทางจิตวิทยาและแนวคิดทางพุทธศาสนาเข้าด้วยกัน เพื่อพิจารณาปรากฏการณ์อย่างรอบด้านและลึกซึ้ง ผู้วิจัยอาศัยทฤษฎีการยอมรับความตาย (Death Acceptance) ของ Wong et al. (1994) ที่แบ่งการยอมรับออกเป็น 3 มิติ โดยเฉพาะ “การยอมรับความตายแบบเป็นกลาง (Neutral Acceptance)” ที่มองความตายเป็นความจริงตามธรรมชาติ ควบคู่กับทฤษฎีการค้นหาความหมายในชีวิต (Meaning in Life) ของ Frankl (2006) ที่ชี้ว่า ความตายช่วยกระตุ้นให้มนุษย์ตระหนักถึงความเปราะบาง และค้นพบความหมายของการมีชีวิตอยู่ผ่านการเลือกท่าทีต่อสิ่งที่ควบคุมไม่ได้

เพื่อให้น้ำหนักของการวิเคราะห์มีความลึกซึ้งและสอดคล้องกับบริบทความเชื่อของสังคมไทย ผู้วิจัยได้เชื่อมโยงกับแนวคิด “การตายดี (Peaceful Death)” ตามแนวพระพุทธศาสนา โดยอาศัยหลักพิจารณา “มรณานุสติ” ซึ่งบงกช จันทร์ศิริ และคณะ (2568) ระบุว่า เป็นพุทธวิธีสำคัญในการเตรียมความพร้อมทางจิตวิญญาณ ช่วยลดความหวาดกลัว ลดความยึดติด นำไปสู่การเผชิญวาระสุดท้ายอย่างสงบและสมบูรณ์ สอดคล้องกับพัชนี แสนไชย (2563) ที่อธิบายว่า มรณานุสติไม่ใช่เรื่องไกลตัวสำหรับผู้สูงอายุเท่านั้น แต่เป็นกุญแจสำคัญที่ทำให้คนวัยทำงานตระหนักรู้ เปลี่ยนความกลัวเป็นปัญญา และหันมาสร้างคุณค่าในปัจจุบันขณะ รวมถึงแนวคิดของพระพรหมมังคลาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ) (2563) ที่สอนให้ใช้ปัญญาพิจารณาสัจธรรมเพื่อความไม่ประมาท

จากการประมวลความเป็นมา ปัญหา และแนวคิดทฤษฎีข้างต้น แสดงให้เห็นว่า การยอมรับความตายและการวางแผนดูแลล่วงหน้า ไม่ใช่เป็นเพียงการจัดการเอกสารหรือเรื่องของความเสื่อมถอยตามวัย แต่เป็นกระบวนการทางจิตวิทยาที่ใช้ความตายเป็นเครื่องมือในการทวนสอบความหมายชีวิต ผู้วิจัยจึงเลือกใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพแบบวิเคราะห์เชิงปรากฏการณ์วิทยาแบบตีความ (IPA) เพื่อเจาะลึกความหมายเชิงอัตวิสัย นำมาสู่คำถามการวิจัยดังนี้ 1. ประสบการณ์การยอมรับความตายของคนวัยทำงานที่วางแผนดูแลล่วงหน้าเป็นอย่างไร 2. การวางแผนดูแลล่วงหน้าของคนวัยทำงานเป็นอย่างไร เพื่อศึกษาและทำความเข้าใจประสบการณ์การยอมรับความตาย และการวางแผนดูแลล่วงหน้าของคนวัยทำงานอย่างลึกซึ้งตามความเป็นจริงของแต่ละบุคคล

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาและทำความเข้าใจประสบการณ์การยอมรับความตายของคนวัยทำงานที่ได้ดำเนินการวางแผนการดูแลล่วงหน้า

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผ่านระเบียบวิธีการวิเคราะห์เชิงปรากฏการณ์วิทยาแบบตีความ (Interpretative Phenomenological Analysis: IPA) ซึ่งมีรากฐานแนวคิดมาจากปรากฏการณ์วิทยาที่มุ่งทำความเข้าใจประสบการณ์ตามที่ปรากฏต่อบุคคลนั้น ๆ อย่างลึกซึ้ง โดยปราศจากสมมติฐานเดิมมาครอบงำ

ทั้งนี้ผู้วิจัยได้นำองค์ความรู้ทางระเบียบวิธีวิจัยมาประยุกต์ใช้กับปรากฏการณ์ที่ศึกษาผ่านกระบวนการ “อรรถปริวรรตศาสตร์ (Hermeneutics)” หรือหลักการตีความสองขั้น (Double Hermeneutic) กล่าวคือ ผู้ให้ข้อมูลพยายามทำความเข้าใจและ

ให้ความหมายต่อประสบการณ์การยอมรับความตายของตนเอง และในขณะเดียวกันผู้วิจัยก็ทำหน้าที่ตีความเพื่อทำความเข้าใจสิ่งที่ผู้ให้ข้อมูลกำลังพยายามสื่อสารออกมาอีกต่อหนึ่ง เพื่อให้เข้าถึงเบื้องลึกของประสบการณ์และบริบทชีวิตอย่างแท้จริง

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) คือ กลุ่มคนวัยทำงานที่มีประสบการณ์ดำเนินการวางแผนการดูแลล่วงหน้า จำนวน 7 คน ซึ่งเป็นจำนวนที่เหมาะสมสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลระดับปัจเจกบุคคลเชิงลึก (Idiography) ตามแนวทาง IPA ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ร่วมกับการเลือกแบบลูกโซ่ (Snowball Sampling) โดยมีเกณฑ์การคัดเลือก (Inclusion Criteria) ที่กำหนดขึ้นเพื่อเป็นหลักประกันว่าจะได้ข้อมูลเชิงลึกที่ดีและตรงกับปรากฏการณ์ที่ศึกษามากที่สุด ได้แก่ 1. อายุ 25-59 ปี 2. ดำเนินการวางแผนการดูแลล่วงหน้าแล้ว 3. ยินดีให้ข้อมูลเชิงลึก และ 4. ปัจจุบันมีสุขภาพดี ไม่มีภาวะเจ็บป่วยระยะท้าย แต่อาจเคยมีประสบการณ์สูญเสียหรือเผชิญเหตุการณ์เฉียดตายมาก่อน

การกำหนดเกณฑ์ให้ผู้ให้ข้อมูลมีสุขภาพดี ณ ปัจจุบันนี้ เป็นกลยุทธ์สำคัญที่สะท้อนการได้มาซึ่งข้อมูลที่ดี เนื่องจากบุคคลกลุ่มนี้จะสามารถสะท้อนประสบการณ์ภายในและมุมมองต่อการยอมรับความตายได้อย่างลึกซึ้งและมีสติ โดยปราศจากความกดดันหรือความตื่นตระหนกจากภาวะเจ็บป่วยวิกฤตที่บดบังการตีความความหมายของชีวิต

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือหลักที่ใช้ คือ แนวทางการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview Guide) ที่พัฒนาขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรมทฤษฎีการยอมรับความตายและการวางแผนดูแลล่วงหน้า เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลสะท้อนความรู้สึกอย่างยืดหยุ่นและเป็นอิสระ เครื่องมือแบ่งเป็น 4 ส่วน ได้แก่ 1. ข้อมูลส่วนบุคคล 2. คำถามเกริ่นนำ 3. คำถามหลักมุ่งสำรวจความรู้สึกและความหมายเชิงลึก และ 4. คำถามปิดท้าย เครื่องมือนี้ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงและปรับปรุงแก้ไขโดยผู้ทรงคุณวุฒิด้านจิตวิทยาและการวิจัยเชิงคุณภาพ จำนวน 3 ท่าน

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบรายบุคคล โดยการนัดพบสถานที่ภายนอกหรือสัมภาษณ์ออนไลน์ผ่านโปรแกรม Google Meet ใช้เวลาในการสัมภาษณ์ประมาณ 60–90 นาทีต่อครั้ง ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องบันทึกเสียงเป็นเครื่องมือสนับสนุนในการเก็บข้อมูลร่วมด้วย เพื่อนำไปใช้ในการถอดบทสัมภาษณ์ได้อย่างถูกต้อง แม่นยำ และครบถ้วนสมบูรณ์ โดยก่อนเริ่มการสัมภาษณ์

ทุกครั้ง ผู้วิจัยได้ชี้แจงสิทธิ ขอความยินยอมแบบลายลักษณ์อักษร (Informed Consent) และขออนุญาตบันทึกเสียงอย่างเป็นทางการ การสัมภาษณ์ใช้เทคนิคเริ่มจากคำถามกว้างไปสู่การเจาะลึก และอาจมีการนัดหมายสัมภาษณ์ซ้ำ (Follow-Up Interview) เพื่อตรวจสอบความเข้าใจและเก็บข้อมูลเชิงลึกให้ครอบคลุมปรากฏการณ์อย่างสมบูรณ์ที่สุด

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

งานวิจัยนี้ไม่มีการใช้สถิติเชิงอนุมาน แต่ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงอรรถาธิบายตามแนวทาง IPA (Smith & Nizza, 2022) โดยมีรายละเอียดกระบวนการตีความดังนี้

5.1 ผู้วิจัยถอดเทปบทสัมภาษณ์แบบคำต่อคำและอ่านทบทวนซ้ำเพื่อทำความเข้าใจบริบท

5.2 การตีความความหมาย (Interpretation) ผู้วิจัยทำบันทึกเชิงลึก (Notes) 3 มิติควบคู่กัน ได้แก่ การบันทึกเชิงบรรยาย (บริบทของเรื่องราว) การบันทึกด้านภาษา (น้ำเสียง การสะท้อนอารมณ์) และการบันทึกเชิงแนวคิดเหตุผล (การตีความความหมายที่ซ่อนอยู่เบื้องหลังคำพูด)

5.3 นำบันทึกเหล่านั้นมาสังเคราะห์ความเชื่อมโยง เพื่อจัดกลุ่มรหัสข้อมูลและระบุเป็น “ใจความสำคัญหลัก (Super-Ordinate Theme)” และ “ใจความสำคัญรอง (Sub-Ordinate Theme)” เป็นรายบุคคล

5.4 นำกลุ่มใจความสำคัญของผู้ให้ข้อมูลทุกคนมาเปรียบเทียบหาความเหมือนและความต่าง เพื่อนำเสนอเป็นข้อค้นพบภาพรวมแบบบรรยาย (Narrative Synthesis) พร้อมยกประโยคคำพูดจริง (Verbatim Quotations) เพื่อเป็นหลักฐานยืนยันการตีความ

นอกจากนี้ การวิจัยได้ประเมินความน่าเชื่อถือของข้อมูล (Trustworthiness) 4 ด้าน ตามแนวทางของ Lincoln & Guba (1985) ได้แก่ การตรวจสอบความจริงแท้ร่วมกับผู้ให้ข้อมูล (Member checking) การให้รายละเอียดบริบทเพื่อการโอนย้ายได้ การจัดเก็บเอกสารอย่างเป็นระบบเพื่อความมั่นคงของข้อมูล และการสะท้อนคิดของผู้วิจัย (Reflexivity) เพื่อลดอคติส่วนตัวและรักษาความเป็นกลางในการตีความอย่างเคร่งครัด

ผู้วิจัยตระหนักถึงการพิทักษ์สิทธิ์และศักดิ์ศรีของผู้เข้าร่วมวิจัยอย่างเคร่งครัด โดยดำเนินการตามหลักจริยธรรม ดังนี้ 1. การขอความยินยอม มีการชี้แจงวัตถุประสงค์ ขั้นตอน และสิทธิ์ต่าง ๆ ให้ผู้ให้ข้อมูลรับทราบอย่างละเอียด และลงนามแสดงความยินยอมเข้าร่วมการวิจัยด้วยความสมัครใจ 2. สิทธิในการถอนตัว ผู้ให้ข้อมูลมีสิทธิปฏิเสธการตอบคำถาม หรือสามารถยุติและถอนตัวออกจากการวิจัยได้ตลอดเวลาโดยไม่มีผลกระทบใด ๆ 3. การรักษาความลับ ข้อมูลส่วนบุคคลถูกจัดเก็บในระบบรหัสผ่าน และใช้นามแฝงในการนำเสนอ โดยเอกสารและไฟล์เสียงทั้งหมดจะถูกทำลายทิ้งหลังเสร็จสิ้นการวิจัย และ

4. การดูแลสภาพจิตใจ หากระหว่างการสัมภาษณ์พบว่าผู้ให้ข้อมูลเกิดความเปราะบางทางอารมณ์หรือสะเทือนใจ ผู้วิจัยพร้อมที่จะปรับเปลี่ยนประเด็นหรือหยุดพักการสัมภาษณ์ทันที

ผลการวิจัย

การศึกษานี้ได้วิเคราะห์ประสบการณ์ของคนวัยทำงานผ่านการบูรณาการกรอบทฤษฎีการยอมรับความตายแบบเป็นกลาง (Neutral Acceptance) ของ Wong ร่วมกับทฤษฎีการค้นหาความหมายในชีวิต (Meaning in Life) ของ Frankl และหลักคิดทางพุทธศาสนาเรื่อง มรณานุสติ เพื่อให้เห็นถึงพลวัตทางจิตวิทยา สังคมวัฒนธรรม และจิตวิญญาณอย่างเป็นรูปธรรม โดยมีข้อค้นพบที่สำคัญดังนี้

1. จุดเปลี่ยนและการยอมรับความตายตามหลักทฤษฎี ผลการศึกษาพบว่าการตัดสินใจวางแผนดูแลล่วงหน้า (Advance Care Planning: ACP) ของคนวัยทำงานไม่ได้เกิดจากความเสื่อมถอยตามวัย แต่เกิดจากการเผชิญวิกฤตชีวิตหรือความสูญเสียบุคคลใกล้ชิด ซึ่งทำหน้าที่เป็นตัวเร่งปฏิกิริยาให้เกิดการตระหนักรู้ นำไปสู่การยอมรับความตายแบบเป็นกลาง (Neutral Acceptance) โดยผู้ให้ข้อมูลมองความตายเป็นธรรมชาติของการเปลี่ยนแปลงที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ การยอมรับนี้ไม่ใช่การแสวงหาความตายเพื่อหนีปัญหา หรือการยอมรับบนพื้นฐานความเชื่องมงาย แต่เป็นการเผชิญหน้ากับความตายอย่างมีเหตุผล เพื่อนำไปสู่การจัดการชีวิตที่เหลืออยู่อย่างมีความรับผิดชอบ

2. มิติทางสังคมวัฒนธรรมของการสร้างความพร้อม ในบริบททางสังคมวัฒนธรรมการสร้างความพร้อมเพื่อเผชิญความตายเต็มไปด้วยความท้าทาย ผู้ให้ข้อมูลต้องเผชิญกับกำแพงทางวัฒนธรรมที่มักมองการพูดถึงความตายเป็นเรื่องอัปมงคล หรือเป็นการแช่งล่วงหน้า โดยเฉพาะในครอบครัวไทยหรือไทย-จีน ที่มักมีกำแพงสูงในการพูดคุยเรื่องอารมณ์ความรู้สึกเชิงลึก (Deep talk) อย่างไรก็ตามการทำเอกสารหรือสมุดเบาใจได้เข้ามาทำหน้าที่เป็น “เครื่องมือสื่อสาร” ที่ช่วยทลายวัฒนธรรมความเงียบ (Conspiracy of Silence) ทำให้ครอบครัวสามารถพูดคุย เปิดใจ ขอบคุณ และขอโทษกันได้ง่ายขึ้น นอกจากนี้ในมิติเชิงโครงสร้างความสัมพันธ์ พบความซับซ้อนในการระบุผู้แทนการตัดสินใจ (Surrogate Decision Maker) ผู้ให้ข้อมูลวัยทำงานบางรายเลือกที่จะก้าวข้ามกรอบความสัมพันธ์ทางสายเลือด โดยมอบหมายให้เพื่อนสนิทหรือกัลยาณมิตรทางธรรมเป็นผู้จัดการแทน เนื่องจากตระหนักว่า บุคคลเหล่านี้มีความเข้าใจและพร้อมที่จะเคารพเจตจำนงทางจิตวิญญาณของตนเองอย่างแท้จริง มากกว่าญาติพี่น้องที่อาจไม่เข้าใจมิตินี้

3. ประสบการณ์ทางจิตวิญญาณและการค้นหาความหมายในชีวิต การวางแผนดูแลล่วงหน้าไม่ใช่เพียงขั้นตอนทางเอกสารหรือการแพทย์ แต่เป็น กระบวนการทางจิตวิญญาณที่ลึกซึ้ง ผู้ให้ข้อมูลได้ใช้ความตายเป็นเสมือน "มรณานุสติ" ที่ช่วยกระตุ้นเตือนให้ตระหนักถึงเวลาที่มีจำกัด ซึ่งช่วยลดความยึดติดในตัวตน ทรัพย์สิน และเรื่องไร้สาระในชีวิตประจำวัน ประสบการณ์ทางจิตวิญญาณนี้ยังถูกยกระดับผ่านการฝึกฝนตนเอง เช่น การภาวนาและเจริญสติ เพื่อฝึกซ้อมการอยู่ร่วมกับความเจ็บปวดทางกายโดยไม่แปรเปลี่ยนเป็นความทุกข์ทางใจเมื่อวาระสุดท้ายมาถึง

สอดคล้องกับทฤษฎีของ Frankl การตระหนักรู้ในความตายผลักดันให้บุคคลจัดลำดับความสำคัญของชีวิตใหม่ แปรเปลี่ยนความเปราะบางและหวาดกลัวให้กลายเป็นความรักและความรับผิดชอบต่อคนข้างหลังผลลัพธ์จากการเตรียมพร้อมทางจิตวิญญาณนี้ช่วยให้ผู้ให้ข้อมูลเกิดความรู้สึก "เบาใจและสงบ" ปลดเปลื้องความกังวลในอนาคต และสามารถดำเนินชีวิตในปัจจุบันขณะได้อย่างมีสติ ไม่ประมาท และเปี่ยมด้วยความหมายมากยิ่งขึ้น

ตารางที่ 1 สรุปการยอมรับความตายแบบเป็นกลางของผู้เข้าร่วมวิจัย

ผู้เข้าร่วมวิจัย	มุมมองต่อความตาย (ตามแนวคิด Neutral Acceptance)	พฤติกรรมหรือแนวคิดที่สะท้อนการยอมรับ
ผู้เข้าร่วมวิจัยคนที่ 1	มองความตายเป็น “ธรรมชาติและการเปลี่ยนแปลง”	- มองว่าความตายเป็นเรื่องธรรมชาติ เกิดแก่เจ็บตายเป็นสิ่งที่ต้องเจอ ชีวิตคือการเปลี่ยนแปลง - การยอมรับความตายทำให้กลับมาโฟกัสที่จิตใจ การให้อภัย และการอยู่กับปัจจุบันขณะ - เตรียมการจัดการผ่านสมุดเบาใจและพินัยกรรมชีวิตเพื่อจัดการความตายของสามีและตนเอง
ผู้เข้าร่วมวิจัยคนที่ 2	มองความตายเป็น “เครื่องเตือนสติ” (มรณานุสติ)	- ใช้ความตายเป็นเครื่องมือลดความเครียด โดยมองว่า สุดท้ายปัญหาก็จะหายไปเมื่อตาย - มองความตายเป็นเรื่องธรรมดาที่คุยได้บนโต๊ะอาหาร และเป็นการเตือนให้เห็นคุณค่าของเวลาที่มีจำกัด - เตรียมบริจาคร่างกายเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด (Recycle) และทำ Living Will เพื่อลดภาระคนข้างหลัง

ตารางที่ 1 สรุปการยอมรับความตายแบบเป็นกลางของผู้เข้าร่วมวิจัย (ต่อ)

ผู้เข้าร่วมวิจัย	มุมมองต่อความตาย (ตามแนวคิด Neutral Acceptance)	พฤติกรรมหรือแนวคิดที่สะท้อนการยอมรับ
ผู้เข้าร่วมวิจัยคนที่ 3	มองความตายเป็น “วัฏสงสารและเรื่องปกติ”	- มองว่าการเกิด แก่ เจ็บ ตาย เป็นเรื่องธรรมดาและเป็นวัฏสงสาร - ยอมรับความตายด้วยการเร่งทำวันนี้ให้ดีที่สุดและใส่ใจสุขภาพ เพื่อบริจาคร่างกายให้สมบูรณ์พร้อมส่งต่อ - เตรียมการล่วงหน้าเพราะตระหนักว่า เวลาชีวิตอาจเหลือไม่มาก และไม่อยากให้คนข้างหลังวุ่นวาย
ผู้เข้าร่วมวิจัยคนที่ 4	มองความตายเป็น “ครูและความจริงของชีวิต”	- ความตายเข้ามาสอนให้รู้ว่าเวลาชีวิตมีจำกัด ทำให้เปลี่ยนวิถีชีวิตมาอยู่กับคนที่รัก - มองความตายเป็นมิตรที่คอยเตือนสติไม่ให้ประมาทในการใช้ชีวิต - ทำงานเป็น Death Planner และทบทวนสมุดเบาใจของตนเองทุกปีเพื่อเตรียมความพร้อม
ผู้เข้าร่วมวิจัยคนที่ 5	มองความตายเป็น “ความสงบและสิ่งที่เดินคู่ขนาน”	- มองว่าความตายเดินคู่ขนานไปกับชีวิตและอยู่ใกล้ตัวมาก - มองความตายคือความสงบ หากได้เตรียมทุกอย่างไว้พร้อมแล้วและคนข้างหลังอยู่ได้ - ใช้ชีวิตแบบไม่ให้เสียดายทีหลัง และจัดการทรัพย์สิน/หนี้สินไว้ล่วงหน้าเพื่อไม่ให้เป็นภาระ
ผู้เข้าร่วมวิจัยคนที่ 6	มองความตายเป็น “สิทธิและการรับผิดชอบ”	- มองการวางแผนความตายว่า เป็นสิทธิของมนุษย์ที่เลือกได้และเป็นการรับผิดชอบต่อชีวิตตนเอง - ยอมรับความตายผ่านการเตรียมตัวเพื่อจัดการความกังวลเรื่องภาระ การเงินและคุณภาพการรักษา - การยอมรับนำไปสู่การจัดการเวลาและลดความยึดติดกับงานลง เพื่อดูแลสุขภาพตนเอง
ผู้เข้าร่วมวิจัยคนที่ 7	มองความตายเป็น “การเปลี่ยนสถานะ” (Change of Status)	- มองความตายเป็นการเปลี่ยนผ่านและเกิดขึ้นตลอดเวลา เป็นเรื่องปกติ (Normal Life) - การยอมรับความตายทำให้เบาลงในความสัมพันธ์ และไหลไปกับกระแสชีวิต (Flow) ได้มากขึ้น - เตรียมตัวเพื่อสื่อสารความรักความขอบคุณ และทำให้คนข้างหลังมั่นคงเมื่อตนจากไป

การยอมรับความตายแบบเป็นกลาง (Neutral Acceptance) ในการศึกษาครั้งนี้สะท้อนทัศนคติที่มองความตายเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติและสัจธรรมที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ ผู้เข้าร่วมวิจัยสามารถดำรงอยู่กับความคิดเรื่องความตายได้อย่างมีสติโดยไม่เกิดความวิตกกังวลจนรบกวนการดำเนินชีวิต ประสบการณ์ร่วมที่สำคัญ ประกอบด้วย 3 มิติ ได้แก่ 1. การยอมรับความจริงของชีวิตผ่านมุมมองทางพุทธศาสนาและชีวภาพ 2. การเตรียมตัวเชิงรุกผ่านการวางแผนการดูแลล่วงหน้า เช่น การทำพินัยกรรมชีวิตหรือบริจาคร่างกายเพื่อลดภาระแก่บุคคลรอบข้าง และ 3. การให้คุณค่ากับการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน โดยมุ่งเน้นการดูแลความสัมพันธ์และการลงมือทำสิ่งที่มีความหมายโดยไม่ผัดวันประกันพรุ่ง การยอมรับในลักษณะนี้จึงมิใช่ความสิ้นหวัง แต่เป็นแรงขับเคลื่อนให้ใช้ชีวิตที่เหลืออยู่ได้อย่างมีเป้าหมายและสมบูรณ์

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาประสบการณ์การยอมรับความตายของคนวัยทำงานที่วางแผนการดูแลล่วงหน้า (Advance Care Planning: ACP) มีข้อค้นพบที่สำคัญซึ่งสามารถอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัยได้ 3 ประเด็นหลัก ดังนี้

1. การเผชิญวิกฤตเชิงอัตถิภาวนิยมและการยอมรับความตาย (Existential Psychology) ผลการวิจัยพบว่า การตัดสินใจทำแผนดูแลล่วงหน้าในกลุ่มคนวัยทำงานไม่ได้เกิดจากวุฒิภาวะหรือความเสื่อมถอยตามวัย แต่เกิดจากการถูกกระตุ้นอย่างรุนแรงจาก “เหตุการณ์ปลุกเร้าเชิงอัตถิภาวนิยม” (Existential Shocks) เช่น การเผชิญความเจ็บป่วยรุนแรง ภาวะหมดไฟ หรือการสูญเสียบุคคลใกล้ชิดอย่างกะทันหัน เหตุการณ์เหล่านี้กระชากบุคคลออกจากภาพลวงตาของความปลอดภัย ทำให้ตระหนักถึงความเปราะบางของชีวิต สิ่งที่สะท้อนและความสอดคล้อง ข้อค้นพบนี้สะท้อนพลวัตทางจิตวิทยาที่สอดคล้องอย่างยิ่งกับทฤษฎี จิตวิทยาอัตถิภาวนิยม (Existential Psychology) ของ Yalom (2008) ที่อธิบายว่า การเผชิญหน้ากับความตายเป็นเงื่อนไขพื้นฐานที่กระตุ้นให้บุคคลหันกลับมาทบทวนชีวิตอย่างลึกซึ้ง นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Chochinov (2006) ที่พบว่า ประสบการณ์เจ็บป่วยหรือเข้าใกล้ความตายกระตุ้นให้เกิดการไตร่ตรองคุณค่าชีวิตเชิงลึก การตระหนักรู้นี้ช่วยเปลี่ยนรูปแบบทัศนคติจากความกลัว มาสู่การยอมรับความตายแบบเป็นกลาง (Neutral Acceptance) ตามแนวคิดของ Wong et al. (1994) ซึ่งเป็นการเผชิญหน้ากับความตายอย่างมีเหตุผลในฐานะสัจธรรม และนำไปสู่การจัดการชีวิตเชิงรุก

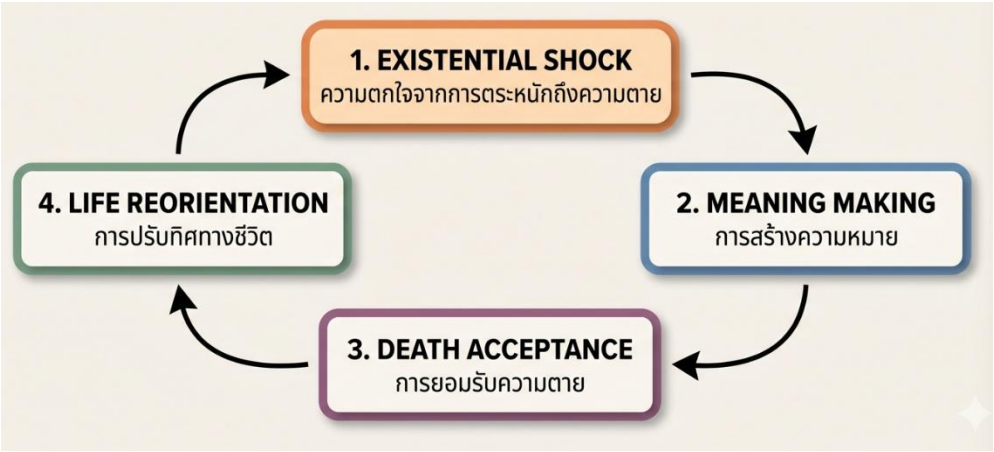
2. การค้นหาความหมายในชีวิตผ่านมรณานุสติ (Meaning Making) ผลการวิจัยพบว่า การวางแผนดูแลล่วงหน้าไม่ใช่กระบวนการเตรียมตัวเพื่อการดับสูญ แต่เป็นกระบวนการกลับมาเห็นคุณค่าของปัจจุบัน

การตระหนักรู้ถึงเวลาที่มีจำกัดช่วยให้คนวัยทำงานลดความยึดติด เลิกผัดวันประกันพรุ่ง และหันมาจัดลำดับความสำคัญของชีวิตใหม่ โดยให้คุณค่ากับการดูแลความสัมพันธ์ การบอกรัก และการสร้างประโยชน์แก่ผู้อื่น (Self-transcendence) สิ่งที่สะท้อนและความสอดคล้อง สิ่งนี้สะท้อนให้เห็นว่า ความตายทำหน้าที่เป็นเครื่องมือในการค้นหาความหมายของชีวิต สอดคล้องกับทฤษฎี Logotherapy ของ Frankl (2006) ซึ่งอธิบายว่ามนุษย์สามารถค้นพบความหมายของชีวิตผ่านการตระหนักถึงความตายและความไม่แน่นอนในขณะเดียวกัน การเตรียมพร้อมทางจิตใจนี้ยังสอดคล้องกับบริบททางพุทธศาสนาเรื่อง “มรณานุสติ” ตามงานวิจัยของบงกช จันศิริ และคณะ (2568) และพัชนี แสนไชย (2563) ที่ระบุว่า การระลึกถึงความตายทำหน้าที่เป็นเครื่องเตือนสติให้ดำเนินชีวิตด้วยความไม่ประมาท สร้างคุณค่าในปัจจุบันขณะ และแปรเปลี่ยนความกลัวเป็นปัญญา

3. มิติทางสังคมวัฒนธรรมและการก้าวข้ามอุปสรรค (Cultural Dimension in Asian Context) ในด้านอุปสรรคทางปฏิบัติ ผลการวิจัยพบว่าแม้คนวัยทำงานจะยอมรับความตายได้ดีในระดับปัจเจก แต่เมื่อต้องนำแผนนี้ไปสื่อสาร มักต้องเผชิญกับกำแพงทางวัฒนธรรมครอบครัวที่มองการพูดเรื่องความตายเป็นเรื่องอัปมงคล หรือเป็นการแช่งล่วงหน้า ส่งผลให้เกิดความท้าทายและความซับซ้อนในการระบุ “ผู้แทนการตัดสินใจ” จนคนวัยทำงานบางรายเลือกก้าวข้ามความสัมพันธ์ทางสายเลือด โดยมอบหมายให้เพื่อนสนิทเป็นผู้ตัดสินใจแทนญาติพี่น้อง สิ่งที่สะท้อนและความสอดคล้อง ข้อค้นพบนี้สะท้อนถึงอิทธิพลของ มิติทางสังคมวัฒนธรรมแบบเอเชีย (Cultural Dimension in Asian Context) อย่างชัดเจน สอดคล้องกับบทวิเคราะห์ของ Rietjens et al. (2021) ที่ชี้ให้เห็นว่า แนวคิดเรื่อง สิทธิอิสระส่วนบุคคล (Autonomy) แบบตะวันตกในการทำ ACP มักเกิดความขัดแย้งกับค่านิยมครอบครัวแบบเอเชียที่เน้นการตัดสินใจร่วมกันและการปกป้องความรู้สึกของคนในครอบครัว นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของปานจันทร์ ฐาปนกุลศักดิ์ (2563) ที่พบว่า อุปสรรคสำคัญในบริบทสังคมไทย คือ ค่านิยมที่หลีกเลี่ยงการพูดเรื่องความตายและค่านิยมความกตัญญู รวมถึงสอดคล้องกับฐากูร กาญจโนภาศ และศรัณย์ ธนพฤฒิวงศ์ (2567) ที่ระบุถึงปัญหาวัฒนธรรมการปกปิดความจริงของครอบครัวไทย (Conspiracy of Silence) อย่างไรก็ตาม ท้ายที่สุดแล้ว การใช้เครื่องมือ ACP อย่างเป็นรูปธรรม ได้เข้ามาช่วยทลายกำแพงความเงียบนี้ และช่วยลดความขัดแย้งในการตัดสินใจของคนในครอบครัวได้อย่างมีประสิทธิภาพ

องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการศึกษาประสบการณ์ของคนวัยทำงานที่วางแผนการดูแลล่วงหน้า (Advance Care Planning: ACP) องค์ความรู้ใหม่ที่ค้นพบ คือ การวางแผนการดูแลล่วงหน้าในบริบทของคนวัยทำงาน ไม่ใช่เป็นเพียงขั้นตอนทางกฎหมายหรือการแพทย์เพื่อเตรียมตัวรอวันตาย แต่แท้จริงแล้วคือ กระบวนการตื่นรู้ทางจิตวิญญาณ ที่เปลี่ยนทัศนคติต่อความตายจากความหวาดกลัว ให้กลายเป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการชีวิต องค์ความรู้ใหม่นี้สามารถสังเคราะห์ออกมาเป็น รูปแบบกระบวนการเปลี่ยนผ่านทางจิตวิญญาณและการยอมรับความตาย ซึ่งอธิบายพลวัตทางจิตวิทยาของคนวัยทำงานได้อย่างเป็นรูปธรรม ประกอบด้วย 4 ระยะที่เชื่อมโยงและส่งผลลัพธ์ต่อเนื่องกัน ดังภาพและคำอธิบายต่อไปนี้

ภาพที่ 1 รูปแบบกระบวนการเปลี่ยนผ่านการยอมรับความตายและการปรับทิศทางชีวิต

ระยะที่ 1 วิกฤตเชิงอัตถิภาวนิยม (Existential Shock) จุดเริ่มต้นของกระบวนการไม่ได้เกิดจากวุฒิภาวะตามวัย แต่เกิดจากการถูกกระตุ้นด้วยเหตุการณ์ปลุกเร้าเชิงอัตถิภาวนิยม เช่น การเผชิญความเจ็บป่วยรุนแรง เช่น ภาวะหมดไฟจนส่งผลทางกาย อุบัติเหตุเฉียดตาย หรือการสูญเสียบุคคลอันเป็นที่รักอย่างกะทันหัน เหตุการณ์เหล่านี้ทำหน้าที่กระชากคนวัยทำงานออกจากภาพลวงตาของความปลอดภัยในชีวิตประจำวัน ทำให้ตระหนักถึงความเปราะบางของชีวิตและความไม่แน่นอนอย่างรุนแรง

ระยะที่ 2 การค้นหาและสร้างความหมาย (Meaning Making) เมื่อเผชิญกับวิกฤต บุคคลไม่ได้จมอยู่กับความหวาดกลัว แต่ใช้การทำแผนดูแลล่วงหน้า (ACP) เป็นเครื่องมือในการค้นหาและสร้างความหมายให้กับการมีชีวิตอยู่ โดยแปรเปลี่ยนความรู้สึกเปราะบาง

ให้เป็น ความรักและความรับผิดชอบ ต่อคนข้างหลัง เพื่อไม่ให้ครอบครัวต้องเผชิญความวุ่นวายหรือแบกรับภาระการตัดสินใจทางการแพทย์ การกระทำนี้สะท้อนถึงการก้าวข้ามความต้องการส่วนตนเพื่อทำเพื่อผู้อื่น (Self-Transcendence) ซึ่งช่วยให้บุคคลค้นพบคุณค่าที่ลึกซึ้งของการมีชีวิต

ระยะที่ 3 การยอมรับความตายแบบเป็นกลาง (Death Acceptance) กระบวนการสร้างความหมายนำไปสู่การเปลี่ยนผ่านทัศนคติ จากการหลีกหนีความตายมาสู่ การยอมรับความตายแบบเป็นกลาง (Neutral Acceptance) บุคคลมองความตายเป็นสัจธรรมและส่วนหนึ่งของวัฏจักรธรรมชาติที่หลีกเลี่ยงไม่ได้

การยอมรับในระดับนี้ทำให้คนวัยทำงานมีความกล้าหาญทางอารมณ์มากพอที่จะทลายกำแพงทางวัฒนธรรมครอบครัวไทยที่มักมองความตายเป็นเรื่องอัปมงคล นำไปสู่การเปิดใจสื่อสารเรื่องการเตรียมตัวตายกับคนรักหรือครอบครัวได้อย่างมีสติ

ระยะที่ 4 การจัดลำดับความสำคัญและปรับวิถีชีวิตใหม่ (Life Reorientation) ผลลัพธ์สูงสุดของโมเดลนี้คือ การที่ความตายทำหน้าที่เป็น “มรณานุสติ” ที่ช่วยลดความเครียดและลดความยึดติดกับเรื่องไร้สาระ นำไปสู่การปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตใหม่ บุคคลจะหันกลับมาจัดลำดับความสำคัญของชีวิต (Re-Prioritizing) เลิกผัดวันประกันพรุ่ง และมุ่งเน้นการใช้เวลาใน “ปัจจุบันขณะ” อย่างมีคุณภาพที่สุด เช่น การดูแลสุขภาพ การให้อภัย และการสื่อสารความรักกับคนรอบข้าง

สรุปองค์ความรู้ใหม่ โมเดลนี้แสดงให้เห็นว่า สำหรับคนวัยทำงาน ความตายไม่ใช่จุดสิ้นสุดที่ต้องรอให้ถึงเวลาค่อยจัดการ แต่ความตาย คือ ครู และเครื่องมือที่ทำหน้าที่กระตุ้นให้บุคคลตื่นรู้และกลับมาออกแบบการมีชีวิตอยู่ในปัจจุบันให้มีความหมายสูงสุด การส่งเสริมให้คนวัยทำงานทำแผนดูแลล่วงหน้า (ACP) จึงไม่ใช่แค่การจัดการเอกสารทางกฎหมายเพื่อการตายดี แต่เป็นการยกระดับจิตวิญญาณเพื่อ “การมีชีวิตอยู่ที่ดีและสมบูรณ์ที่สุด” ก่อนที่วันนั้นจะมาถึง

ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยพบว่า การทำแผนดูแลล่วงหน้าในคนวัยทำงาน คือ “กระบวนการตื่นรู้” ที่มักถูกกระตุ้นจากวิกฤตชีวิตหรือการสูญเสีย ทำให้เกิดการยอมรับความตายแบบเป็นกลาง ส่งผลให้บุคคลหันกลับมาจัดลำดับความสำคัญ เห็นคุณค่าของการใช้ชีวิตในปัจจุบันและใช้แผนการดูแลล่วงหน้าเป็นเครื่องมือสื่อสารความรักกับครอบครัว แม้จะต้องเผชิญอุปสรรคด้านความเปราะบางทางอารมณ์ ความยากในการเลือกผู้ตัดสินใจแทน และกำแพงวัฒนธรรมครอบครัวที่มองความตายเป็นเรื่องอัปมงคลก็ตาม

ข้อเสนอแนะ ควรขยายการรณรงค์เรื่องการวางแผนดูแลล่วงหน้าให้เป็น “การวางแผนชีวิตสำหรับคนวัยทำงาน” และนักจิตวิทยาสามารถนำไปใช้เป็นเครื่องมือให้คำปรึกษาเพื่อคลายความกังวลและลดความขัดแย้งในครอบครัว

การวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาเปรียบเทียบกับกลุ่มที่ปฏิเสธการทำ ACP ขยายผลสู่กลุ่มประชากรเฉพาะ เช่น LGBTQIA+ รวมถึงต่อยอดเป็นการวิจัยเชิงปริมาณเพื่อสร้างแบบวัดทางจิตวิทยา และการศึกษาติดตามผลระยะยาว (Longitudinal Study)

เอกสารอ้างอิง

จินตนา นภาพงษ์. (2563). ปัจจัยที่มีผลต่อการวางแผนการดูแลล่วงหน้าในผู้ป่วยโรคเรื้อรัง: บทเรียนสำหรับผู้ให้การปรึกษา. *วารสารสุขภาพจิตแห่งประเทศไทย*, 28(2), 113-124.

ฐากูร กาญจโนภาศ และศรัณย์ ธนพฤฒิวงศ์. (2567). การวางแผนดูแลล่วงหน้าในผู้สูงอายุ. *รามาธิบดีเวชสาร*, 47(4), 46–60.

บงกช จันศิริ และคณะ. (2568). การสร้างโปรแกรมการเจริญมรณานุสติเพื่อเตรียมความพร้อมในการตายดีของผู้ปฏิบัติธรรม. *วารสารพุทธจิตวิทยา*, 10(5), 812-825.

_____. (2568). มรณานุสติ : รู้เท่าทันเมื่อเผชิญหน้าต่อความตาย. *วารสารจิตวิทยาพุทธศาสตร์ประยุกต์เพื่อสังคม*, 11(1), 200–214.

ปานจันทร์ ฐาปนกุลศักดิ์. (2563). การวางแผนการดูแลรักษาล่วงหน้า: ประเด็นสำคัญในการดูแลแบบประคับประคองในผู้สูงอายุ. *วารสารพยาบาลศาสตร์และสุขภาพ*, 43(3), 12–23.

พระพรหมมังคลาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ). (2563). *ธรรมกับการพัฒนาชีวิต : สวรรคในอกนรกในใจ*. สืบค้น 10 ธันวาคม 2568, จาก https://www.pagoda.or.th/lp-panya/2019-05-24-13-31-23.html

พัชนี แสนไชย. (2563). ภาพยนตร์ “ชีวิตอัศจรรย์ของเบนจามิน บัตตัน” บทเรียนจากความเจ็บป่วยสู่ความตาย โรควัยชราในเด็ก และโรคฟาร์ซินโดรมกับหลักการมรณานุสติ (การระลึกถึงความตาย). *วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์*, 46(1), 44-67.

Chochinov, H. M. (2006). Dying, Dignity, and New Horizons in Palliative End-of-Life Care. *CA: A Cancer Journal for Clinicians*, 56(2), 84–103.

Frankl, V. E. (2006). *Man’s Search for Meaning*. Boston, MA: Beacon Press

Lincoln, Y. S. & Guba, E. G. (1985). *Naturalistic Inquiry*. Newbury Park, CA: Sage.

Rietjens, J. A. C. et al. (2021). Advance care planning: The future. *BMJ Supportive & Palliative Care*, 11(1), 89–91.

Smith, J. A. & Nizza, I. E. (2022). *Essentials of Interpretative Phenomenological Analysis*. Washington, DC: American Psychological Association.

Wong, P. T. P. (2008). Meaning-Management Theory and Death Acceptance. In A. Tomer, G. T. Eliason, & P. T. P. Wong (Eds.), *Existential and Spiritual Issues in Death Attitudes.* (pp. 65–87). New York: Lawrence Erlbaum Associates.

Wong, P. T. P. et al. (1994). Death Attitude Profile–Revised (DAP-R): A Multidimensional Measure of Attitudes Toward Death. In R. A. Neimeyer (Ed.), *Death anxiety handbook: Research, instrumentation, and application*. (pp. 121–148). Washington, DC: Taylor & Francis.

Yalom, I. D. (2008). *Staring At the Sun: Overcoming the Terror of Death*. San Francisco, CA: Jossey-Bass.

STATE OF KNOWLEDGE AND ORIGINS STAGE ANALYSIS OF ETHNOGRAPHIC MUSEUMS IN THAILAND: A LIFE CYCLE PERSPECTIVE*

สถานภาพความรู้และการวิเคราะห์ระยะกำเนิดของพิพิธภัณฑ์ชาติพันธุ์วิทยาในประเทศไทย: การศึกษาผ่านแนวคิดวงจรชีวิต

[1]Phisutthilaksana Boonto, [2]Ross King
[1]พิสุทธิลักษณ์ บุญโต, [2]รอสส์ คิง
[1]Silpakorn University, [2]University of Melbourne
[1]มหาวิทยาลัยศิลปากร, [2]มหาวิทยาลัยเมลเบิร์น
Corresponding Author E-mail: boonto_p@su.ac.th

Abstract

This research article aimed to: 1. review the state of knowledge on ethnographic museum studies in Thailand by employing the life cycle concept as a framework for classifying research, and 2. analyze the Origins stage patterns and distribution of ethnographic museums using the Thailand Museum Database of the Princess Maha Chakri Sirindhorn Anthropology Centre (Public Organization). This study employed a qualitative descriptive research design. The population and sample comprised two components. Part 1 consisted of 266 museum-related research studies in the National Research Repository and other relevant sources covering 1980-2020; purposive sampling using keyword screening and three inclusion criteria yielded a sample of 15 studies. Part 2 consisted of 1,583 museums in the Thailand Museum Database; criterion-based selection using the keyword “ethnic” in the content type field yielded 147 museums as the total analytical units. Research instruments included a checklist for classifying studies by life cycle stage and a data recording form for collecting museum information. Data collection was conducted through searches of both

*Received February 25, 2026; Revised March 20, 2026; Accepted March 27, 2026

databases. Data analysis employed content analysis together with descriptive statistics, namely frequency and percentage.

The findings revealed that the state of knowledge on ethnographic museums in Thailand remains unbalanced across life cycle stages. Most studies concentrated in the Origins stage (40.00%), focusing on architecture and design driven by state policy, and the Conserving stage (33.33%), focusing on community participation. The Uncertainty stage, which is the stage where museums most require understanding of for their survival, accounted for only 6.67% of studies, representing the most critical knowledge gap identified. Regarding Origins stage patterns, the 147 Thai ethnographic museums show continuous establishment from 1965 onward, divisible into four periods with different leading managing organizations: state agencies and educational institutions in the early period, monasteries in the growth period, communities in the peak period, and an increase in private individuals in the stabilization period. In terms of distribution, communities and monasteries together formed the primary managing organizations at 56.42%. The North had the highest number with 56 museums (38.10%), and the Tai Dam group had the highest number among individual ethnic groups with 24 museums (16.33%).
Keywords: Ethnographic Museum; Life Cycle; Origins Stage; State of Knowledge

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ทบทวนสถานภาพความรู้ด้านการศึกษาพิพิธภัณฑ์ชาติพันธุ์วิทยาในประเทศไทยโดยใช้แนวคิดวงจรชีวิตเป็นกรอบการจัดหมวดหมู่งานวิจัย และ 2. วิเคราะห์รูปแบบระยะกำเนิดและการกระจายตัวของพิพิธภัณฑ์ชาติพันธุ์วิทยาจากฐานข้อมูลพิพิธภัณฑ์ไทยของศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน) การศึกษานี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพแบบพรรณนา ประชากรและกลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย ส่วนที่ 1 งานวิจัยด้านพิพิธภัณฑ์ 266 เรื่องในฐานข้อมูลระบบคลังข้อมูลงานวิจัยไทยและแหล่งข้อมูลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ในช่วง พ.ศ. 2523-2563 โดยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงผ่านการคัดกรองด้วยคำสำคัญและเกณฑ์การคัดเข้า 3 เกณฑ์ ได้กลุ่มตัวอย่าง 15 เรื่อง และส่วนที่ 2 พิพิธภัณฑ์ 1,583 แห่งในฐานข้อมูลพิพิธภัณฑ์ไทย คัดกรองจากคำสำคัญ คำว่า “ชาติพันธุ์” ในขอบเขตเนื้อหา ได้กลุ่มตัวอย่าง 147 แห่ง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบตรวจสอบรายการสำหรับจำแนกงานวิจัยตามระยะ

วงจรชีวิต และแบบบันทึกข้อมูลสำหรับรวบรวมข้อมูลพิพิธภัณฑ์ การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้การสืบค้นจากฐานข้อมูลทั้งสองแหล่ง การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหาร่วมกับสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่และค่าร้อยละ

ผลการวิจัยพบว่า สถานภาพความรู้ด้านพิพิธภัณฑ์ชาติพันธุ์วิทยาในประเทศไทยยังไม่สมดุลตามระยะวงจรชีวิต งานวิจัยส่วนใหญ่กระจุกตัวในระยะกำเนิด (ร้อยละ 40.00) ซึ่งศึกษาด้านสถาปัตยกรรมและการออกแบบที่ขับเคลื่อนโดยนโยบายรัฐ และระยะการอนุรักษ์ (ร้อยละ 33.33) ซึ่งศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชน ขณะที่ระยะความไม่แน่นอน ซึ่งเป็นระยะที่พิพิธภัณฑ์ต้องการความเข้าใจมากที่สุดเพื่อการดำรงอยู่มีงานวิจัยเพียงร้อยละ 6.67 ซึ่งเป็นช่องว่างความรู้ที่สำคัญที่สุดที่พบ ส่วนรูปแบบระยะกำเนิดของพิพิธภัณฑ์ชาติพันธุ์ไทย 147 แห่งพบว่ามีการก่อตั้งต่อเนื่องตั้งแต่ พ.ศ. 2508 โดยแบ่งเป็น 4 ช่วงที่มีองค์กรบริหารนำต่างกัน ได้แก่ รัฐและสถาบันการศึกษานำในช่วงต้น วัดนำในช่วงเติบโต ชุมชนนำในช่วงความนิยมสูงสุด และบุคคลเอกชนเพิ่มขึ้นในช่วงคงตัว สำหรับการกระจายตัวพบว่าชุมชนและวัดเป็นองค์กรบริหารหลักรวมร้อยละ 56.42 ภาคเหนือมีพิพิธภัณฑ์มากที่สุด 56 แห่ง (ร้อยละ 38.10) และกลุ่มชาติพันธุ์ไทดำมีพิพิธภัณฑ์มากที่สุด คือ 24 แห่ง (ร้อยละ 16.33)

คำสำคัญ: พิพิธภัณฑ์ชาติพันธุ์วิทยา; วงจรชีวิต; ระยะกำเนิด; สถานภาพความรู้

Introduction

Ethnographic museums are institutions that preserve and present the cultural identities of local communities. Their study has developed in parallel with the New Museology movement, which emerged in the 1980s and emphasizes community participation and the dynamic interpretation of cultural heritage (International Council of Museum [ICOM], 2022; Macdonald, 2011). In Thailand, museums first appeared as National Museums and subsequently expanded into local communities following decentralization policies, particularly after 1992, which created space for communities and monasteries in managing local heritage (Koanantakool, 2004; Jongkon, 2014). Currently, the Thailand Museum Database of the Princess Maha Chakri Sirindhorn Anthropology Centre records 147 museums with ethnographic content nationwide. These museums play a vital role in preserving local ethnic identities; however, most face operational challenges stemming from

limited institutional support and the absence of a unified management framework.

Despite their considerable number, research on ethnographic museums remains scarce, accounting for only 5.64% of 266 museum-related studies identified between 1980-2018 from National Research Repository, and lacks frameworks for identifying which developmental phases face the most operational constraints.

Previous research has largely adhered to the Old Museology framework emphasizing architecture, exhibition design, and object management (Macdonald, 2011), rather than viewing museums as living institutions central to New Museology (International Council of Museum [ICOM], 2022; Vergo, 1989). This research therefore employs an integrated life cycle framework based on the life loop model of Holo & Álvarez (2016), comprising four stages: Origins, Conserving, Uncertainty, and Renewal. The framework is supplemented by Greiner (1972) and Quinn and Cameron (1983) to explain crisis mechanisms and shifting effectiveness criteria, and by Butler (1980) to account for the role of policy and external demand, enabling explanation of which stage a museum occupies, how it transitions, and what drives it.

This leads to two research questions: 1. In which life cycle stages does research on ethnographic museums concentrate, and what knowledge gaps exist? and 2. What are the establishment patterns, managing organization types, and regional distribution of the 147 Thai ethnographic museums at the Origins stage, as a basis for developing a context-specific life cycle framework?

Research Objectives

1. To review the state of knowledge on ethnographic museum studies in Thailand, employing the life cycle concept as a framework for classifying research

2. To analyze the Origins stage patterns and distribution of 147 ethnographic museums in Thailand using the Thailand Museum Database of the Princess Maha Chakri Sirindhorn Anthropology Centre (Public Organization)

Methodology

1. Research Design

This research employed a qualitative descriptive methodology through systematic literature review and database analysis to examine the Origins stage of ethnographic museums.

2. Population and Sample

2.1 The population comprised all museum-related research studies in the National Research Repository database covering 1980-2020, totaling 266 studies. The sample was obtained through keyword screening using the terms museum, ethnographic museum, and local museum, together with three inclusion criteria: 1. the study must focus on ethnographic museums or museums with primarily ethnographic content; 2. the research must have been conducted in Thailand; and 3. the full text must be accessible. This yielded a sample of 15 studies.

2.2 The population comprised all museums in the Thailand Museum Database of the Princess Maha Chakri Sirindhorn Anthropology Centre (Public Organization), totaling 1,583 museums. The sample was obtained by filtering with the keyword “ethnic” in the content type field, yielding 147 museums. All units meeting the criteria were used as the total analytical units.

3. Research Instruments

The research instruments comprised two components. Part 1 employed a checklist for classifying each research study by life cycle stage, with classification criteria drawn from research objectives, main topics of investigation, and the context of the museum case study. Part 2 employed a data recording form for collecting information from the Thailand Museum Database, recording four variables: year of establishment, type of managing organization, province and region, and current operational status.

4. Data Collection

4.1 The researcher searched the National Research Repository and related sources, identifying 266 museum-related studies in total. These were subsequently screened according to the specified criteria, yielding 15 eligible studies, which were then analyzed and classified by life cycle stage.

4.2 The researcher searched the Thailand Museum Database, which contains 1,583 museums in total, filtering by the keyword “ethnic” in the content type field. A total of 147 museums met the criteria and were used as the total analytical units without random sampling.

5. Data Analysis

5.1 The researcher analyzed the 15 research studies using content analysis to classify and examine them according to life cycle stage, transitions, and relevant driving factors.

5.2 The researcher analyzed data on 147 ethnographic museums using content analysis together with descriptive statistics, namely frequency and percentage, to support the interpretation of patterns and trends. The analysis was intended solely to describe patterns at the Origins stage and not to assess life cycle stages beyond that point.

Results

This research defines an ethnographic museum as a museum whose objectives are to conserve, exhibit, and provide knowledge and collections related to ethnology. This definition encompasses museums, cultural centers, learning centers, and other institutions that align with the definition of ICOM (2022). The findings are as follows.

1. State of Knowledge on Ethnographic Museums in Thailand

From the review of 15 research studies on ethnographic museums in Thailand (1993-2020), studies were most concentrated in the Central region (8 studies), followed by the North (5 studies), and the Northeast and East with one study each. No studies originated from the South or the West. The most frequently investigated topic was community participation (7 studies), followed by architecture and design (5 studies), and digital media and virtual museums (4 studies). When the integrated life cycle framework was applied as a classification criterion, 73.33% of studies concentrated in the Origins and Conserving stages, while the Uncertainty stage, which is the stage most in need of understanding for institutional survival, was represented by only 6.67% of studies, as shown in Table 1.

Table 1 Classification of Ethnographic Museum Research in Thailand by Life Cycle Stage

Life Cycle Stage	n (%)	Main Topics	Key Factors	References
1. Origins	6 studies (40.00%)	Architecture, Exhibition design, Proposals for new museum establishment	- State policy and royal initiatives - Community desire to preserve ethnic identity - Community consultation prior to establishment	Chantani (2003) Graitep (2006) Kaewboucha (2008) Panyagaew et al. (2020) Office of Academic Affairs, Chulalongkorn University (1993) Sungsanit (1993)
2. Conserving	5 studies (33.33%)	Community participation, Cultural resource management, Learning activities	- Community participation in decision-making - Museum-community relations - Visitor satisfaction	Kongsai (2010) Laparporn (2009) Permquakao (2011) Srisombat (2009)
3. Uncertainty	1 study (6.67%)	Operational difficulties, Temporary service suspension	- Resource scarcity and operational continuity challenges	Jumnongson (2009)
4. Renewal	4 studies (26.67%)	Virtual museums, Mixed media, Digital communication	- Application of digital technology for content presentation	Klaynak (2008) Promsuwan (2012) Naksamrit (2017) Sakda et al. (2019)
Total	**15 (100%)**			

The analysis by life cycle stage revealed the following findings.

1.1 Origins stage: The 6 studies share a common characteristic of proposing ready-to-use design models for museum construction, most initiated by external agencies rather than communities themselves, including state policy and royal initiatives (Office of Academic Affairs, Chulalongkorn University, 1993), educational institutions (Chantani, 2003; Sungsanit, 1993), and provincial cultural organizations (Graitep, 2006). An exception is Panyagaew et al. (2020), the only study to shift toward community consultation prior to establishment, reflecting the growing influence of New Museology and awareness of the problem of museums being abandoned after opening.

1.2 Conserving stage: The 5 studies were mostly conducted around 2009, coinciding with UNESCO's promotion of intangible cultural heritage, and shared a key finding that community participation in decision-making, rather than mere activity attendance, distinguished successful from unsuccessful museums. Laparporn (2009) found that museums without community involvement in planning could preserve objects but failed to function as genuine cultural conservation centers, while Kongsai (2010) found that its absence affected both community understanding of the museum's role and budgetary support.

1.3 Uncertainty stage: Only one study addressed this stage, namely Jumnongson (2009), which examined a monastery museum facing two simultaneous problems: a lack of personnel with museum management expertise, as all caretakers were monks with religious duties, and exhibition facilities that did not meet community needs.

1.4 Renewal stage: All 4 studies were action research or problem-solving interventions in museums facing risk or previous closure, with digital technology and mixed media as the common enabling factor. Sakda et al. (2019) provide the clearest example of a closed museum revived through collaborative mixed media development with the community. However, knowledge gaps remain regarding other forms of renewal, such as management succession, role adaptation, and long-term resource mobilization.

2. Origins Stage Patterns and Distribution of Ethnographic Museums in Thailand

The findings from Part 1 showed that 73.33% of research concentrated in the Origins and Conserving stages, while the Uncertainty stage had limited coverage. This raises the question of how the 147 ethnographic museums were established, who manages them, and where they are distributed, as Origins stage data is a necessary foundation for future life cycle research. Analysis of the Thailand Museum Database identified 147 ethnographic museums established between 1965-2020, with establishment patterns by managing organization type as shown in Figure 1.

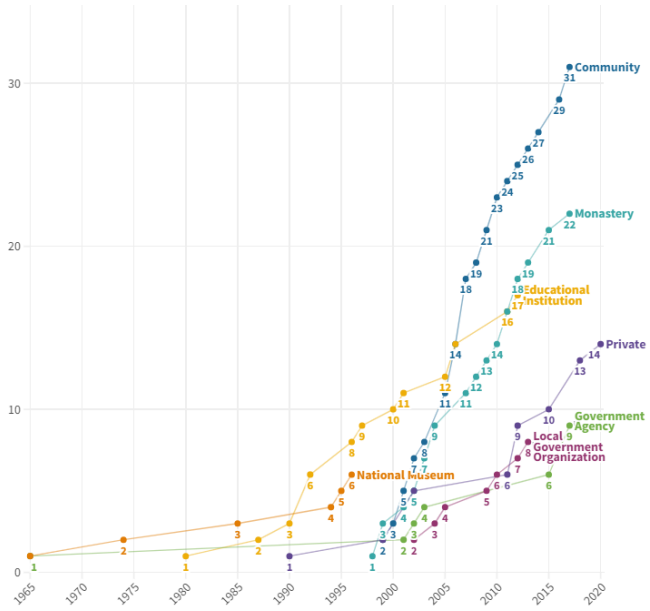

Figure 1: Establishment of Ethnographic Museums in Thailand by Managing Organization Type

During the Early Phase (1965-1990), growth was very slow at fewer than one to two museums per year, driven primarily by the state and educational institutions. The Growth Phase (1991-2000) saw the rate increase to two to four per year following decentralization policies, with monasteries emerging as the fastest-growing managing organization. The Peak Phase (2001-2010) recorded the highest establishment activity, peaking at 9 new museums in 2002, with communities becoming the fastest-growing managing organization. The Stabilization Phase (2011-2020) saw rates decline to two to six per year, with a notable increase in private individual-managed museums (9 of 15 establishments), reflecting a shift from organizational to individual initiative.

Communities constituted the largest managing organization with 43 museums (29.25%), followed by monasteries with 40 museums (27.21%). The North had the highest regional concentration with 56 museums (38.10%),

consistent with its highland ethnic diversity, followed by the West with 35 museums (23.81%).

Table 2 Distribution of Ethnographic Museums in Thailand by Region and Managing Organization Type

Region	Monastery	Educational Institution	Government Agency	Private	Local Government Organization	Community	National Museum	Total (%)
North	15	4	6	8	3	19	1	56 (38.10%)
West	9	6	-	3	6	9	2	35 (23.81%)
Northeast	6	6	3	1	4	4	1	25 (17.01%)
Central	8	2	-	2	-	5	1	18 (12.24%)
East	2	1	-	-	-	3	1	7 (4.76%)
South	-	2	-	1	-	3	-	6 (4.08%)
Total (%)	**40 (27.21%)**	**21 (14.29%)**	**9 (6.12%)**	**15 (10.20%)**	**13 (8.84%)**	**43 (29.25%)**	**6 (4.08%)**	**147 (100%)**

Among ethnic groups represented, the “multiple ethnic groups” category had the highest number with 28 museums (19.05%), reflecting a preference for presenting ethnic diversity over a single group, followed by Tai Dam with 24 museums (16.33%), and Tai Lue and Tai Puan with 11 museums each (7.48%).

In terms of operational status, the database records 142 museums as open (96.60%), 1 undergoing renovation (0.68%), and 4 with unspecified status (2.72%). A notable limitation is that this data predates the COVID-19 pandemic, after which many museums faced closures or crises. As the Princess Maha Chakri Sirindhorn Anthropology Centre does not record permanently closed museums, the database may not fully reflect the actual state of ethnographic museums in Thailand.

Discussion

The findings from both research objectives are significantly interconnected when viewed through the life cycle framework and New Museology. Both the knowledge gaps identified in Objective 1 and the Origins

stage characteristics in Objective 2 point toward the same conclusion: understanding of the middle and later stages of the Thai ethnographic museum life cycle remains insufficient, particularly the Uncertainty and Renewal stages. New Museology (International Council of Museum [ICOM], 2022; Vergo, 1989) calls for museums to be understood in terms of context and long-term sustainability rather than solely through physical and design dimensions. The finding that 56.4 6 % of museums are managed by communities and monasteries relying on cultural bonds rather than professional management systems further underscores that participation and institutional sustainability represent a critical and urgent knowledge gap.

First, only one study addressed the Uncertainty stage, namely Jumnongson (2009), which examined a monastery museum facing insufficient personnel and inadequate management structures, clearly reflecting the crisis mechanisms described by Greiner (1972). This leaves insufficient understanding of how Thai ethnographic museums face challenges at this stage, particularly given that 40 monastery-managed and 43 community-managed museums rely primarily on individuals and community relationships. According to Quinn and Cameron (1983), effectiveness criteria and risk factors differ at each life cycle stage, making in-depth research into the Uncertainty stage an essential agenda.

Second, patterns of museum establishment across periods reflect notable developments. During 2001–2010, communities led with 20 new establishments, consistent with Laparporn (2009) and Kongsai (2010), who found community participation in decision-making to be a key distinguishing factor for museum sustainability. Panyagaew et al. (2020) further reflects the growing influence of New Museology as research began emphasizing community consultation prior to establishment. During 2011-2020, privately managed museums increased markedly (9 of 15 establishments), raising questions about their future life cycle development and support needs.

Third, regional and organizational distribution patterns indicate that the life cycle framework must be sufficiently flexible to accommodate differing contexts. As Laparporn (2009) found, community-based management

in the North differs from other regions, consistent with Quinn and Cameron (1983), who note that effectiveness criteria vary by organizational context.

Fourth, the four Renewal stage studies by Klaynak (2008), Promsuwan (2012), Naksamrit (2017), and Sakda et al. (2019) confirm that the renewal process described by Holo & Álvarez (2016) occurs in the Thai context. However, since all focus primarily on technology, knowledge gaps remain regarding other forms of renewal such as management succession and role adaptation, which are especially important for community and monastery-managed museums. Understanding the factors enabling museums to enter the Renewal stage will therefore require additional field surveys and in-depth interviews.

Body of knowledge

This study contributes two main findings. First, research on ethnographic museums in Thailand remains imbalanced across life cycle stages, concentrated in the Origins and Conserving stages while the Uncertainty stage is critically understudied. Second, the 147 Thai ethnographic museums at the Origins stage reveal four distinct founding periods shaped by different leading managing organizations.

Building on these findings, this study proposes a community-centered life cycle model adapted from Holo & Álvarez (2016), as illustrated in Figure 2. Communities and monasteries constitute the primary managing bodies at the Origins stage (56.42%), consistent with evidence that community participation in decision-making is a key determinant of long-term sustainability. Since ethnographic museums narrate heritage through the perspective of its cultural owners, community is not merely a stakeholder but the subject and custodian of the institutional narrative, and therefore a dimension that future research must treat as indispensable across all life cycle stages.

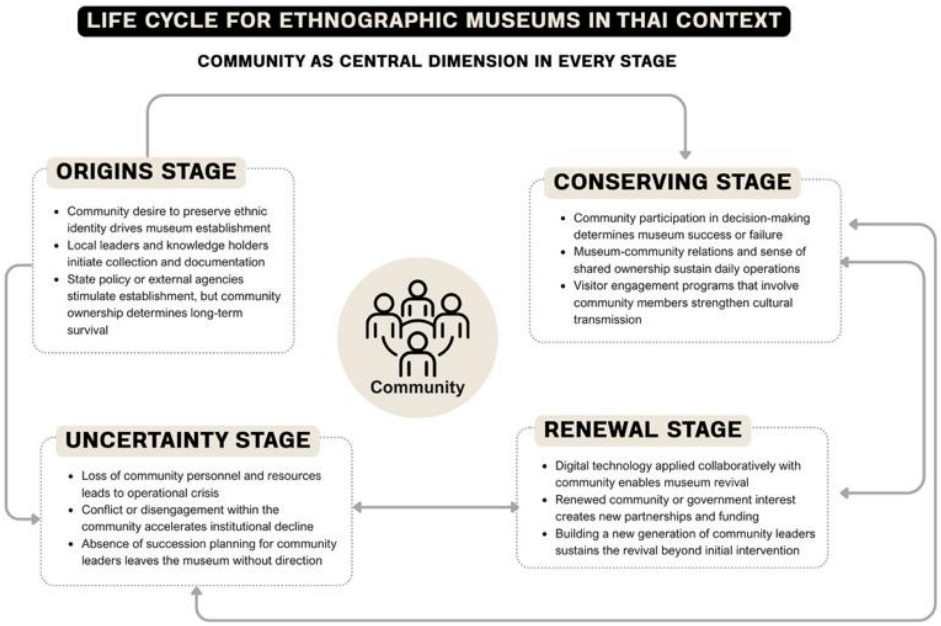

Figure 2: A Proposed Community-Centered Life Cycle Model for Ethnographic Museums in the Thai Context

Recommendations

Policy Recommendations

Relevant agencies responsible for promoting museum operations, including the Fine Arts Department, the Princess Maha Chakri Sirindhorn Anthropology Centre, the National Discovery Museum Institute, local administrative organizations, and others, should participate in designing support measures differentiated by life cycle stage in order to promote the long-term sustainability of ethnographic museums.

Operational Recommendations

Ethnographic museum practitioners should develop community participation processes across all operational stages to foster shared ownership of cultural heritage management.

Recommendations for Further Research

Further research should employ field surveys and in-depth interviews to develop a Thai ethnographic museum life cycle framework that integrates

architectural, heritage management, and community dimensions to address contextual phenomena beyond the scope of existing international models.

Acknowledgement

This article is part of a doctoral dissertation entitled Reinterpreting the Life Cycle of Ethnographic Museums in Thailand, submitted to the Doctor of Philosophy program in Architectural Heritage Management and Tourism, Faculty of Architecture, Silpakorn University. The development of this article benefited from the guidance of Prof. Emeritus Ross James King, Dr. Supot Chitsutthiyan, and Assoc. Prof. Dr. Kreangkrai Kerdsiri, with financial support from the Graduate School Dissertation Scholarship of Silpakorn University for the academic year 2022.

References

Butler, R. W. (1980). The Concept of A Tourist Area Cycle of Evolution: Implications for Management of Resources. *Canadian Geographer*, 24(1), 5-12.

Chantani, P. (2003). *Thai-Yuan Folk Culture Museum, Saohai, Saraburi Province* (Master's Thesis). Bangkok: Silpakorn University.

Graitep, C. (2006). *Proposed Project for Establishment of Thai-Raman Folk Museum in Pathumthani* (Master's Thesis). Pathum Thani: Thammasat University.

Greiner, L. E. (1972). Evolution and Revolution as Organizations Grow. *Harvard Business Review*, 50(4), 37-46.

Holo, S. & Álvarez, M.-T. (Eds.). (2016). *Remix: Changing Conversations in Museums of the Americas*. Berkeley, CA: University of California Press.

International Council of Museums [ICOM]. (2022). *Museum Definition*. Retrieved September 11, 2024, from https://icom.museum/en/resources/standards-guidelines/museum-definition/

Jongkon, J. (2014). *Museology* (3rd ed.). Bangkok: Fine Arts Department.

Jumnongson, S. (2009). *Development of the Na-Nhong Temple Local Museum as A Learning Center for The Thai-Yuan Community in Tambon Don-Rhair, Amphur Muang, Ratchaburi Province* (Master's Thesis). Nakhon Pathom: Mahidol University.

Kaewboucha, M. (2008). *A Proposed Ethnic House Museum for Preservation and Interpretation of Lao Song Culture* (Doctoral Dissertation). Bangkok: Silpakorn University.

Klaynak, K. (2008). *The Creation of Virtual Museum for Promoting Education in Thai Architecture: A Case Study of Tai Lue House* (Master's Independent Study). Chiang Mai: Chiang Mai University.

Koanantakool, P. C. (2004). *Research and Development of Local Museums, Phase 1: Create A Network and Survey the Conditions of Local Museums*. Bangkok: Princess Maha Chakri Sirindhorn Anthropology Centre.

Kongsai, S. (2010). *Cultural Resource Management by Community: A Case Study of Baan Khu Bua Museum Ratchaburi* (Master's Independent Study). Nakhon Pathom: Silpakorn University.

Laparporn, K. (2009). *The Development Process of Ethnic Museum of Ban Jalae at Mae Yao Sub District, Muang District, Chiang Rai Province* (Master's Thesis). Nakhon Pathom: Mahidol University.

Macdonald, S. (2011). *A Companion to Museum Studies*. New Jersey: Wiley-Blackwell.

Naksamrit, J. (2017). The Participatory Development of An Ethnographic Museum to Promote Ethical Careers for Ethnic Youth in Learning Community School "Somdej-Ya" Mae Cheam, Chiang Mai. *Journal of Humanities and Social Sciences Mahasarakham University*, 36(1), 52-63.

Office of Academic Affairs, Chulalongkorn University. (1993). *The Study of Golden Triangle Opium Museum in Chiang Rai Province*. Bangkok: Office of Academic Affairs Chulalongkorn University.

Panyagaew, W. et al. (2020). *An Assessment Study on The Construction of Ethnic Museum in Mae Hong Son Province.* Chiang Mai: Chiang Mai University.

Permquakao, P. (2011). *Opinions of Kubua Folk to The Role of Community Museum Ji-Pa-Tha-Phan-Sa-Than-Ban-Ku-Bua For Community Development at Kubua Subdistrict, Ratchaburi Province* (Master's Thesis). Bangkok: Kasetsart University.

Promsuwan, R. (2012). *Information Design for Strengthening Learning on Ethnic Groups in Local Museum* (Master's Independent Study). Chiang Mai: Chiang Mai University.

Quinn, R. E. & Cameron, K. (1983). Organizational Life Cycles and Shifting Criteria of Effectiveness: Some Preliminary Evidence. *Management Science*, 29(1), 33-51.

Sakda, P. et al. (2019). Design And Development of Mixed Media for Exhibitions in Thai-Song-Dum Cultural Learning Center in Ban Koh Rad, Bang Pla, Bang Len District, Nakhon Pathom Province. *Art and Architecture Journal Naresuan University*, 10(2), 52-60.

Srisombat, S. (2009). *A Community Learning Center and The Revitalization of The Chong Ethnic Identity* (Master's Thesis). Nakhon Pathom: Mahidol University.

Sungsanit, S. (1993). *Exhibition in The Isan House Museum at Nadun District Mahasarakham Province* (Master's Thesis). Mahasarakham: Srinakharinwirot University Maha Sarakham Campus.

Vergo, P. (Ed.). (1989). *The New Museology*. London: Reaktion Books.

การพัฒนางานสาธารณสงเคราะห์ของวัดในอำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี*

DEVELOPMENT OF PUBLIC WELFARE OF TEMPLES AT BAN KHA DISTRICT IN RATCHABURI PROVINCE

พระสมุห์กิตติณัฏฐ์ สุเมโธ,
พระครูวิสุทธานันทคุณ (สุรศักดิ์ วิสุทฺธาจาโร),
พระครูภัทรสารสุนทร (สุรพล อาสโภ)
Phrasamu Kittinat Sumeto,
Phrakhruwisutthanantakhun (Surasak Wisutthajaro),
Phrarkhruphattarasansunthon (Surapol Asapho)
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Corresponding Author E-mail: kittinatsumetho@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาระดับการพัฒนางานสาธารณสงเคราะห์ของวัดในอำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี 2. เปรียบเทียบการพัฒนางานสาธารณสงเคราะห์ของวัดในอำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และ 3. ศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อการพัฒนางานสาธารณสงเคราะห์ของวัดในอำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี มีระเบียบวิธีวิจัยเป็นการวิจัยแบบผสานวิธี การวิจัยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือเก็บข้อมูลภาคสนามจากประชาชนในพื้นที่ของอำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี จำนวน 390 คน วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้โดยหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบสมมติฐานโดยการทดสอบค่าเอฟ วิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว และการวิจัยเชิงคุณภาพมีการวิเคราะห์เอกสาร และใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลภาคสนามจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 9 รูปหรือคน และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท

ผลการวิจัยพบว่า 1. ระดับการพัฒนางานสาธารณสงเคราะห์ของวัดในอำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านการช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่นเพื่อสาธารณประโยชน์มีค่าเฉลี่ยสูงสุดในระดับมาก รองลงมาคือด้านการเกื้อกูลประชาชนหรือสรรพสัตว์ ส่วนด้านการดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลมีค่าเฉลี่ยต่ำสุดอยู่ในระดับปานกลาง 2. ผลการเปรียบเทียบตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า

*Received March 31, 2026; Revised April 23, 2026; Accepted April 27, 2026

ประชาชนที่มีเพศ การศึกษา และรายได้แตกต่างกัน มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน ส่วนประชาชนที่มีอายุและอาชีพแตกต่างกัน มีระดับการปฏิบัติที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และ 3. ปัญหาและอุปสรรคสำคัญ คือ พระสงฆ์และวัดยังขาดการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการแนะนำสั่งสอนให้พุทธศาสนิกชนประพฤติดีตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ส่วนข้อเสนอแนะเห็นควรให้พระสงฆ์และวัดสนับสนุนการมีส่วนร่วมในการประสานงานกับทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างบูรณาการ
คำสำคัญ: งานสาธารณสงเคราะห์; วัด; อำเภอบ้านคา

Abstract

This research article aims to: 1. examine the level of development of public welfare activities of temples in Ban Kha District, Ratchaburi Province; 2. compare such development based on personal factors; and 3. explore problems, obstacles, and recommendations for improving these activities. A mixed-methods approach was employed. Quantitative data were collected through questionnaires from 390 residents and analyzed using frequency, percentage, mean, standard deviation, F-test, and one-way ANOVA. Qualitative data were obtained from document analysis and in-depth interviews with nine key informants, and analyzed using content analysis within the contextual framework.

The research findings revealed that: 1. The level of development of public welfare activities of temples in Ban Kha District, Ratchaburi Province, overall, was at a high level. When considering each aspect, it was found that assistance in supporting others' activities for public benefit had the highest mean at a high level, followed by support for people or all living beings, while the operation of activities for providing assistance had the lowest mean at a moderate level; 2. The comparative results based on personal factors showed that people with different gender, education, and income had no different opinions. However, people with different age and occupation had different levels of practice with statistical significance; and 3. The major problems and obstacles were that monks and temples still lacked the promotion of participation in advising and teaching Buddhists to behave properly according to Buddhist principles. As for recommendations, it was suggested that monks

and temples should support participation in coordinating with all relevant agencies in an integrated manner.
Keywords: Public Welfare; Temples; Ban Kha District

บทนำ

พระพุทธศาสนามีบทบาทสำคัญในฐานะรากฐานทางวัฒนธรรมและบรรทัดฐานของสังคมไทยมาอย่างยาวนาน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อประโยชน์สุขและการอนุเคราะห์แก่ชาวโลก สอดคล้องกับหลักทิศ 6 ที่กำหนดบทบาทของพระสงฆ์ในการชี้นำทางปัญญาและจริยธรรมแก่พุทธบริษัท (ที.ปา. (ไทย) 11/198-204/202-206) ในบริบทสังคมไทย พระพุทธศาสนาจึงเป็นทั้งศาสนาและศูนย์รวมจิตใจที่หล่อหลอมคุณธรรม ความเมตตา และความเอื้ออาทรในสังคม (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2543) วัดทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางของชุมชนทั้งด้านการศึกษา ศิลปกรรม และการสงเคราะห์ทางจิตใจแก่ประชาชนทุกช่วงวัย (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2547) ส่งผลให้สถาบันสงฆ์เป็นกลไกสำคัญในการเสริมสร้างความมั่นคงและสืบทอดเอกลักษณ์ของชาติอย่างต่อเนื่อง

การบริหารกิจการคณะสงฆ์ภายใต้การปกครองของพระสังฆาธิการครอบคลุมภารกิจหลัก 6 ด้าน โดยงานสาธารณสงเคราะห์เป็นภารกิจสำคัญที่มุ่งบำเพ็ญประโยชน์เพื่อส่วนรวมและช่วยเหลือประชาชน (สำนักงานเจ้าคณะภาค 16, 2547) ขอบข่ายงานดังกล่าวครอบคลุมการจัดกิจกรรมที่ก่อให้เกิดประโยชน์โดยตรง เช่น การอบรมวิชาชีพและการสนับสนุนโครงการพัฒนาท้องถิ่น (พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงฺคปญฺโญ), 2540) รวมถึงการพัฒนาสาธารณสมบัติและการเกื้อกูลผู้ด้อยโอกาสหรือผู้ประสบภัย (กองแผนงานกรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, 2540) สะท้อนให้เห็นว่า พระสงฆ์มีบทบาทเป็นผู้นำทางสังคมและพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนควบคู่กับการเผยแผ่หลักธรรม

บทบาทของสถาบันสงฆ์ไทยในปัจจุบันมุ่งเน้นการสงเคราะห์ประชาชนทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยการสงเคราะห์ทางตรงเป็นการเป็นที่พึ่งทางจิตใจและประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ส่วนการสงเคราะห์ทางอ้อมเป็นการดำเนินงานด้านวัตถุผ่านกิจกรรมสาธารณประโยชน์และการบรรเทาทุกข์ มหาเถรสมาคมจึงกำหนดให้งานสาธารณสงเคราะห์เป็นหนึ่งในภารกิจหลักของการปกครองคณะสงฆ์ทุกระดับ เพื่อให้สอดคล้องกับความคาดหวังของสังคมไทย (ชำเลือง วุฒิจันทร์, 2541) บทบาทดังกล่าวสะท้อนภาพของวัดในฐานะที่พึ่งและศูนย์กลางการเยียวยาทางจิตใจของสังคมร่วมสมัย

อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงของสังคมสู่ความเป็นตะวันตกและการมุ่งเน้นด้านเศรษฐกิจ ส่งผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชุมชนลดลง และประชาชนเข้าถึงหลักธรรมน้อยลงจนเกิดปัญหาทางจริยธรรมในสังคม (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2550)

ขณะเดียวกัน บางวัดมุ่งพัฒนาด้านวัตถุเกินความจำเป็นและขาดการจัดการที่เป็นระบบ โดยเฉพาะด้านการศึกษาและงานสาธารณสงเคราะห์ (กองพุทธศาสนสถาน สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2561) ปัญหาเหล่านี้จึงเป็นแรงจูงใจให้ผู้วิจัยศึกษาการพัฒนางานสาธารณสงเคราะห์ของวัดในอำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี เพื่อเสนอแนวทางที่เหมาะสมและยั่งยืนต่อภารกิจของคณะสงฆ์ในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการพัฒนางานสาธารณสงเคราะห์ของวัดในอำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี
2. เพื่อศึกษาผลการเปรียบเทียบการพัฒนางานสาธารณสงเคราะห์ของวัดในอำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล
3. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อการพัฒนางานสาธารณสงเคราะห์ของวัดในอำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสานวิธี โดยใช้ทั้งการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ ในส่วนของการวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยใช้วิธีการสำรวจด้วยแบบสอบถาม ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพ ดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ประชากร ได้แก่ ประชาชนที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป และมีภูมิลำเนาอาศัยอยู่ในพื้นที่เขตอำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี จำนวน 15,369 คน (สำนักงานทะเบียนอำเภอบ้านคา, 2567)

2.2 ผู้วิจัยดำเนินการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยคำนวณจากประชากรทั้งหมดผ่านการใช้สูตรของ ทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และยอมให้เกิดความคลาดเคลื่อนได้ไม่เกินร้อยละ 5 (Yamane, 1973) ซึ่งเป็นเกณฑ์มาตรฐานที่ได้รับการยอมรับในงานวิจัยเชิงปริมาณเพื่อให้ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทนประชากรได้อย่างเหมาะสมและน่าเชื่อถือทางสถิติ

2.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 9 รูปหรือคน ได้แก่ กลุ่มที่ 1 พระสังฆาธิการผู้บริหารงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ จำนวน 3 รูป กลุ่มที่ 2 ผู้นำชุมชน/ปราชญ์

ชาวบ้านที่เกี่ยวข้องกับงานสาธารณสงเคราะห์ จำนวน 3 คน และกลุ่มที่ 3 ผู้ทรงคุณวุฒิ/นักวิชาการด้านการสงเคราะห์ จำนวน 3 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณครั้งนี้ คือ แบบสอบถามซึ่งแบ่งเป็น 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของประชาชนที่ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ และรายได้ ซึ่งเป็นแบบสอบถามแบบเลือกตอบ (Check List) ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการพัฒนางานสาธารณสงเคราะห์ของวัดในอำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี และตอนที่ 3 ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะสำหรับยกระดับการพัฒนางานสาธารณสงเคราะห์ของวัดในอำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี ซึ่งเป็นคำถามแบบปลายเปิด (Open Ended Question)

3.2 เครื่องมือวิจัยเชิงคุณภาพใช้แบบสัมภาษณ์เชิงโครงสร้างแบ่งเป็น 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานและสถานภาพทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ส่วนที่ 2 ประเด็นเจาะลึกกระบวนการการพัฒนางานสาธารณสงเคราะห์ของวัดในอำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี และส่วนที่ 3 ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะสำหรับยกระดับการพัฒนางานสาธารณสงเคราะห์ของวัดในอำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดเก็บข้อมูลภาคสนามโดยการนำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์จสกกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 390 ชุด สามารถนำมาวิเคราะห์ผลต่อได้ทั้งหมด คิดเป็นอัตราการตอบกลับร้อยละ 100 ของจำนวนแบบสอบถามที่แจกไป

4.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยดำเนินการขอหนังสือขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์จากผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ราชบุรีถึงผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พร้อมนัดหมายวันเวลาและสถานที่เพื่อลงพื้นที่เก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบ โดยใช้วิธีจดบันทึกและบันทึกเสียงก่อนนำข้อมูลดิบที่ได้มาตรวจสอบความสมบูรณ์เพื่อดำเนินการวิเคราะห์และนำเสนอผลตามระเบียบวิธีวิจัย

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม ผู้วิจัยดำเนินการประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบสอบถามด้วยโปรแกรมสถิติสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ โดยใช้สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) ในการอธิบายลักษณะของข้อมูล ประกอบด้วยการหาค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เพื่อสรุปผลการวิจัยให้มีความถูกต้อง แม่นยำ และน่าเชื่อถือตามหลักการทางสถิติ

5.2 การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์ด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงบริบท (Contextual Content Analysis) เพื่อตีความประเด็นสำคัญและสกัดองค์ความรู้จากข้อมูลอย่างเป็นระบบ โดยมุ่งเน้นการทำความเข้าใจความหมายในเชิงลึกที่เชื่อมโยงกับสภาพข้อเท็จจริงและสถานการณ์จริง เพื่อให้ผลการวิจัยสะท้อนปรากฏการณ์ได้อย่างถูกต้องแม่นยำตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

ผลการวิจัย

1. ระดับการพัฒนางานสาธารณสงเคราะห์ของวัดในอำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติที่มีต่อการพัฒนางานสาธารณสงเคราะห์ของวัดในอำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม

ระดับการการพัฒนางานสาธารณสงเคราะห์ของวัดในอำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี	ระดับการปฏิบัติ		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
ด้านการดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล	3.68	0.68	ปานกลาง
ด้านการช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่นเพื่อสาธารณประโยชน์	3.62	0.70	มาก
ด้านการเกื้อกูลสาธารณสมบัติสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ	3.48	0.72	ปานกลาง
ด้านการเกื้อกูลประชาชนหรือสรรพสัตว์	3.46	0.75	มาก
ภาพรวม	**3.56**	**0.71**	**มาก**

จากตารางที่ 1 พบว่า การพัฒนางานสาธารณสงเคราะห์ของวัดในอำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.56 เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านการช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่นเพื่อสาธารณประโยชน์มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.68 ซึ่งสูงที่สุด รองลงมาคือ ด้านการเกื้อกูลประชาชนหรือสรรพสัตว์มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.62 ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือด้านการเกื้อกูลสาธารณสมบัติและด้านการดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งอยู่ในระดับปานกลางตามลำดับ

2. ผลการเปรียบเทียบการพัฒนางานสาธารณสงเคราะห์ของวัดในอำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ตารางที่ 2 การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับการปฏิบัติของประชาชนที่มีต่อการพัฒนางานสาธารณสงเคราะห์ของวัดในอำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี จำแนกตามเพศ อายุ การศึกษาสามัญ อาชีพ และรายได้

ปัจจัยส่วนบุคคล	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
เพศ	ระหว่างกลุ่ม	0.01	2	0.00	0.94	0.38
	ภายในกลุ่ม	2.22	387	0.00		
	รวม	2.23	389			

ตารางที่ 2 การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับการปฏิบัติของประชาชนที่มีต่อการพัฒนางานสาธารณสงเคราะห์ของวัดในอำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี จำแนกตามเพศ อายุ การศึกษาสามัญ อาชีพ และรายได้ (ต่อ)

ปัจจัยส่วนบุคคล	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
อายุ	ระหว่างกลุ่ม	0.07	3	0.02	4.29*	0.00
	ภายในกลุ่ม	2.16	386	0.00		
	รวม	2.23	389			
การศึกษาสามัญ	ระหว่างกลุ่ม	0.00	2	0.00	0.76	0.46
	ภายในกลุ่ม	2.22	387	0.00		
	รวม	2.22	389			
อาชีพ	ระหว่างกลุ่ม	0.05	3	0.01	2.91*	0.03
	ภายในกลุ่ม	2.18	386	0.00		
	รวม	2.23	389			
รายได้	ระหว่างกลุ่ม	0.02	2	0.01	2.32	0.09
	ภายในกลุ่ม	2.20	387	0.00		
	รวม	2.22	389			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 2 พบว่า ประชาชนที่มีอายุ และอาชีพ ต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนางานสาธารณสงเคราะห์ของวัดในอำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนประชาชนที่มีเพศ การศึกษาสามัญ และรายได้ต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนางานสาธารณสงเคราะห์ของวัดในอำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี ไม่แตกต่างกัน

3. ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะสำหรับการพัฒนางานสาธารณสงเคราะห์ของวัดในอำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี พบว่า พระสงฆ์ยังมีบทบาทจำกัดในการแนะนำสั่งสอนพุทธศาสนิกชนให้ละเว้นการนินทาว่าร้าย รวมทั้งยังขาดการส่งเสริมกิจกรรมสันทนาการหรือกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์เพื่อการผ่อนคลายและการพัฒนาการรู้เท่าทันอารมณ์ของตนเอง นอกจากนี้ ยังพบว่า การบูรณาการความร่วมมือและการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนตามหลักพุทธธรรมยังไม่เป็นรูปธรรมเท่าที่ควร ขณะเดียวกัน ยังมีข้อจำกัดด้านการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ของพระสงฆ์ โดยเฉพาะการศึกษาค้นคว้าจากการอ่านอย่างต่อเนื่อง และการสืบค้นข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์หรือประสบการณ์ในอดีตเพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหาในปัจจุบันอย่างเป็นระบบ ส่งผลให้การดำเนินงานสาธารณสงเคราะห์ยังขาดประสิทธิภาพและความสอดคล้องกับบริบทการเปลี่ยนแปลงของสังคมในมิติต่าง ๆ อย่างยั่งยืน

อภิปรายผลการวิจัย

1. ระดับการพัฒนางานสาธารณสงเคราะห์ของวัดในอำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านการช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่นเพื่อสาธารณประโยชน์มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ ด้านการเกื้อกูลประชาชนหรือสรรพสัตว์ ซึ่งทั้งสองด้านอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านการดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลมีค่าเฉลี่ยต่ำสุดอยู่ในระดับปานกลาง สะท้อนให้เห็นว่า วัดในพื้นที่มีความโดดเด่นในการสนับสนุนกิจการเพื่อประโยชน์ส่วนรวมและการสงเคราะห์เพื่อนมนุษย์และสัตว์ แต่ยังคงมีข้อจำกัดในด้านทรัพยากรและกระบวนการจัดการสำหรับการดำเนินโครงการช่วยเหลือเกื้อกูลบางรูปแบบที่วัดต้องเป็นผู้ดำเนินการเอง ทำให้ระดับความสำเร็จในมิตินี้อยู่ในระดับปานกลางและควรได้รับการส่งเสริมต่อไปในอนาคตเพื่อให้ครอบคลุมทุกมิติอย่างมีประสิทธิภาพสืบไปสืบมา สอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูนิติสารวิกรม (สุขศิริ) (2567) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนางานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ตำบลหนองกวาง อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ผลการวิจัยพบว่า การดำเนินงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะด้านการช่วยเหลือเกื้อกูลประชาชนและกิจการเพื่อสาธารณประโยชน์ ซึ่งสอดคล้องในประเด็นระดับการพัฒนางานสาธารณสงเคราะห์ของวัดที่มุ่งเน้นการตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนและสังคมเป็นสำคัญ

2. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อการพัฒนางานสาธารณสงเคราะห์ของวัดในอำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ประชาชนที่มีอายุ และอาชีพ ต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนางานสาธารณสงเคราะห์ของวัดในอำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนประชาชนที่มีเพศ การศึกษาสามัญ และรายได้ต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนางานสาธารณสงเคราะห์ของวัดในอำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรีไม่แตกต่างกัน จากผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูนิมิตสาธุวัฒน์ ชวโน (บุญเมือง เฉิดเกียรติ) (2568) ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการดำเนินงานสาธารณสงเคราะห์แบบมีส่วนร่วมของคณะสงฆ์ภาค 8 ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยด้านอายุและอาชีพมีอิทธิพลต่อความคิดเห็นและการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ ซึ่งสอดคล้องในประเด็นความแตกต่างของความคิดเห็นตามปัจจัยส่วนบุคคลในการพัฒนางานสาธารณสงเคราะห์ของวัด

3. ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการพัฒนางานสาธารณสงเคราะห์ของวัดในอำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี พบว่า พระสงฆ์ยังขาดการมีส่วนร่วมในการแนะนำสั่งสอนให้ไม่มีการนินทาว่าร้ายผู้อื่นทั้งในที่ต่อหน้าและลับหลัง การมีส่วนร่วมในการสอนแนะนำให้มีการผ่อนคลายจิตใจของตนโดยการทำงานอดิเรกที่ชื่นชอบ ขาดการมีส่วนร่วมในการเข้า

ร่วมกิจกรรมสันทนาการเพื่อรับรู้อารมณ์ของตนและผู้อื่น ขาดการมีส่วนร่วมในการให้ความร่วมมือในการประสานงานกับทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา จากผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาพชร กิตฺติวรเมธี (กิติวัฒนวรานนท์) (2565) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนางานด้านสาธารณสงเคราะห์ตามแผนปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดสระแก้ว ผลการวิจัยพบว่า พระสังฆาธิการยังประสบข้อจำกัดด้านการมีส่วนร่วม การพัฒนาศักยภาพ และการบูรณาการความร่วมมือกับภาคส่วนต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องในประเด็นปัญหาและอุปสรรคด้านการมีส่วนร่วมและการพัฒนาศักยภาพของพระสงฆ์ในการดำเนินงานสาธารณสงเคราะห์

องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง การพัฒนางานสาธารณสงเคราะห์ของวัดในอำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี ผู้วิจัยได้สรุปองค์ความรู้ดังแสดงในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย
ที่มา: พระสมุห์กิตติณัฐณ์ สุเมโธ

จากภาพที่ 1 จากการวิจัยเรื่อง การพัฒนางานสาธารณสงเคราะห์ของวัดในอำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี ผู้วิจัยได้สรุปองค์ความรู้ว่า การดำเนินงานสาธารณสงเคราะห์ของวัดมีพื้นฐานจากหลักสังคหวัตถุ 4 ได้แก่ การให้ การพูดจาไพเราะ การประพฤติประโยชน์ และการวางตนสม่ำเสมอ ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการช่วยเหลือเกื้อกูลในสังคม โดยกระบวนการดำเนินงานประกอบด้วยการเตรียมการ การดำเนินการ การประสานงาน

และการประเมินผล เพื่อนำไปสู่การช่วยเหลือผู้ยากไร้ การส่งเสริมกิจกรรมสาธารณประโยชน์ การดูแลสาธารณสมบัติ และการสงเคราะห์ประชาชนหรือสรรพสัตว์อย่างทั่วถึง ทั้งนี้ การดำเนินงานดังกล่าวมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์เชิงสังคม โดยมีการปรับปรุงและขยายผลอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดความยั่งยืนและเป็นประโยชน์ต่อชุมชนโดยรวม

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ด้านการดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล วัดในอำเภอบ้านคา ควรกำหนดนโยบายและแนวทางการดำเนินงานสาธารณสงเคราะห์อย่างเป็นระบบ ชัดเจน และสอดคล้องกับบริบทของชุมชน

2. ด้านการช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่นเพื่อสาธารณประโยชน์ วัดในอำเภอบ้านคา ควรกำหนดนโยบายส่งเสริมการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์และประชาชนในการดำเนินกิจกรรมเพื่อประโยชน์ส่วนรวมอย่างต่อเนื่อง

3. ด้านการเกื้อกูลสาธารณสมบัติสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ วัดในอำเภอบ้านคา ควรกำหนดนโยบายการดูแล บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์สาธารณสมบัติอย่างเหมาะสมและยั่งยืน

4. ด้านการเกื้อกูลประชาชนหรือสรรพสัตว์ วัดในอำเภอบ้านคา ควรกำหนดนโยบายด้านการสงเคราะห์และช่วยเหลือประชาชนหรือสรรพสัตว์โดยยึดหลักเมตตาธรรมและหลักพุทธธรรมเป็นแนวทาง

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ด้านการดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล วัดในอำเภอบ้านคา ควรจัดทำแผนงานและโครงการสาธารณสงเคราะห์อย่างเป็นรูปธรรม มีผู้รับผิดชอบชัดเจนและสามารถติดตามประเมินผลได้

2. ด้านการช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่นเพื่อสาธารณประโยชน์ วัดในอำเภอบ้านคา ควรส่งเสริมการจัดกิจกรรมจิตอาสาและกิจกรรมเพื่อสาธารณประโยชน์ โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนและเครือข่ายภาคีเข้ามามีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง

3. ด้านการเกื้อกูลสาธารณสมบัติสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ วัดในอำเภอบ้านคา ควรดำเนินการดูแล บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากสาธารณสมบัติภายในวัดอย่างเป็นระบบ พร้อมปลูกจิตสำนึกการอนุรักษ์แก่ชุมชน

4. ด้านการเกื้อกูลประชาชนหรือสรรพสัตว์ วัดในอำเภอบ้านคา ควรจัดกิจกรรมสงเคราะห์และช่วยเหลือผู้เดือดร้อน รวมถึงการดูแลสรรพสัตว์ โดยยึดหลักเมตตากรุณาและการมีส่วนร่วมของชุมชน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาการพัฒนางานสาธารณสงเคราะห์ของวัดในพื้นที่หรือจังหวัดอื่น เพื่อเปรียบเทียบและขยายผลการวิจัยให้ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น

2. ควรศึกษาปัจจัยอื่น ๆ ที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนางานสาธารณสงเคราะห์ของวัด เช่น ภาวะผู้นำของพระสงฆ์ การมีส่วนร่วมของชุมชน หรือการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม

3. ควรใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพหรือการวิจัยแบบผสมผสาน เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกและสะท้อนปัญหา แนวทางพัฒนา และบริบทของพื้นที่ได้อย่างรอบด้าน

เอกสารอ้างอิง

กองแผนงาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ. (2540). *คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยพระราชบัญญัติ กฎ ระเบียบ และคำสั่งของคณะสงฆ์*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.

กองพุทธศาสนสถาน สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2561). *การพัฒนาวัดสู่ความเป็นมาตรฐาน*. สืบค้น 2 มกราคม 2567, จาก https://shorturl.asia/knRd3

ชำเลือง วุฒิจันทร์. (2541). *การพัฒนากิจการคณะสงฆ์และการพระศาสนาเพื่อความมั่นคงแห่งชาติ*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.

พระครูนิติสารวิกรม (สุขศิริ). (2567). *การพัฒนางานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ตำบลหนองกวาง อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี* (สารนิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระครูนิมิตสาธุวัฒน์ ชวโน (บุญเมือง เฉิดเกียรติ). (2568). *รูปแบบการดำเนินงานสาธารณสงเคราะห์แบบมีส่วนร่วมของคณะสงฆ์ภาค 8* (ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงฺคปญฺโญ). (2540). *การคณะสงฆ์และพระศาสนา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2543). *ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะศาสนาประจำชาติ* (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สหธรรมิก.

_____. (2547). *การศึกษา: เครื่องมือพัฒนาที่ยังต้องพัฒนา* (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สหธรรมิก.

พระมหาพชร กิตฺติวรเมธี (กิติวัฒนวรานนท์). (2565). *การพัฒนางานด้านสาธารณสงเคราะห์ตามแผนปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดสระแก้ว* (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สำนักงานเจ้าคณะภาค 16. (2547). *คู่มือปฏิบัติงานคณะสงฆ์*. สุราษฎร์ธานี: สำนักงานเจ้าคณะภาค 16.

สำนักงานทะเบียนอำเภอบ้านคา. (2567). *แผนพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ. 2566-2570)*. ราชบุรี: สำนักงานทะเบียนอำเภอบ้านคา.

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2550). *คู่มือวิชาการโครงการคนรักษ์วัด*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.

Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis* (3rd ed.). New York: Harper and Row.

การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ*

INTEGRATION OF BUDDHAMMA FOR MANAGEMENT FOR COMMUNITY ENTERPRISES IN CHAIYAPHOM PROVINCE

ปรธภร ปุระกัน, ประเสริฐ ธิลาว, พระครูสุธีกิตติบัณฑิต (กฤษฎา กิตฺติโสภโณ)
Porathaphorn Purakan, Prasert Thilao, Phrakhrusutheekittibandit (Kritsada Kittisobhano)
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Corresponding Author E-mail: ying.purakun@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาสภาพปัจจุบันการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ 2. ศึกษาปัจจัยที่ส่งเสริมการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ และ 3. การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 25 รูปหรือคน และการสนทนากลุ่มเฉพาะ จำนวน 9 รูปหรือคน โดยการคัดเลือกแบบเจาะจง วิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1. สภาพปัจจุบันของการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน 1.1 จุดแข็ง เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน เข้มแข็งและสามัคคี โครงสร้างบริหารชัดเจน มีการแบ่งบทบาทหน้าที่ 1.2 จุดอ่อน ขีดความสามารถด้านการบริหาร/การตลาดยังจำกัด การพัฒนานวัตกรรมและผลิตภัณฑ์ยังไม่ต่อเนื่อง 1.3 โอกาส ขยายตลาดผ่านออนไลน์และช่องทางใหม่ ๆ เพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ด้วยการพัฒนาและแปรรูป สร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างชุมชน และ 1.4 สิ่งคุกคาม มีการแข่งขันทางการตลาดสูง ความผันผวนทางเศรษฐกิจและกำลังซื้อ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมผู้บริโภคและเทคโนโลยี 2. ปัจจัยที่ส่งเสริมการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน พบว่า 6 ประการ ได้แก่ 2.1 ด้านบุคลากรและผู้นำ มีภาวะผู้นำเข้มแข็ง สร้างแรงจูงใจและความสามัคคี 2.2 ด้านโครงสร้างการบริหาร ระบบงานชัดเจน บัญชีโปร่งใส มีการวางแผนและติดตามผล 2.3 ด้านการตลาดและผลิตภัณฑ์ เน้นคุณภาพ พัฒนาแบรนด์ บรรจุภัณฑ์ และช่องทางขาย 2.4 ด้านการสนับสนุนภายนอก เข้าถึงแหล่งทุน องค์ความรู้ และหน่วยงานช่วยเหลือ 2.5 ด้านวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น นำอัตลักษณ์ชุมชน

*Received March 7, 2026; Revised April 22, 2026; Accepted April 25, 2026

มาสร้างมูลค่าสินค้า และ 2.6 ด้านเทคโนโลยีดิจิทัล ใช้สื่อออนไลน์ เช่น Facebook LINE TikTok เพิ่มโอกาสทางการตลาด และ 3. การบูรณาการหลักปาปณิกธรรมในการบริหารวิสาหกิจชุมชนสามารถอธิบายได้ดังนี้ 3.1 จักขุมา คือ ผู้นำมีวิสัยทัศน์ มองการณ์ไกล วางแผนพัฒนากลุ่มได้เหมาะสม 3.2 วิธูโร คือ มีความรู้ ความสามารถในการบริหาร จัดการงานอย่างเป็นระบบ โปร่งใส 3.3 นิสสยสัมปันโน คือ มีมนุษยสัมพันธ์ดี สร้างเครือข่ายและความร่วมมือ เกิดความไว้วางใจในกลุ่ม
คำสำคัญ: การบูรณาการ; หลักพุทธธรรม; การบริหารจัดการ; วิสาหกิจชุมชน

Abstract

This research article aimed to: 1. study the current conditions of community enterprise management in Chaiyaphum Province; 2. examine the factors that promote community enterprise management in Chaiyaphum Province; and 3. integrate Buddhist principles to enhance the management of community enterprises in Chaiyaphum Province. This study employed a qualitative research approach. Data were collected from 25 key informants and 9 participants in a focus group discussion, selected through purposive sampling. The data were analyzed using descriptive analysis.

The findings revealed that: 1. the current conditions of community enterprise management consisted of: 1.1 strengths, including strong community participation, unity, clear organizational structure, and defined roles and responsibilities; 1.2 weaknesses, including limited managerial and marketing capabilities, as well as a lack of continuous innovation and product development; 1.3 opportunities, including expanding markets through online platforms and new channels, adding value to products through development and processing, and building cooperative networks among communities; and 1.4 threats, including high market competition, economic fluctuations and purchasing power instability, and changes in consumer behavior and technology. 2. The factors promoting community enterprise management consisted of six aspects: 2.1 personnel and leadership, emphasizing strong leadership, motivation, and unity; 2.2 organizational structure, with clear systems, transparent accounting, and effective planning and monitoring; 2.3 marketing and products, focusing on quality, branding, packaging, and

distribution channels; 2.4 external support, including access to funding, knowledge, and supporting agencies; 2.5 culture and local wisdom, applying community identity to create product value; and 2.6 digital technology, utilizing online media such as Facebook, LINE, and TikTok to enhance marketing opportunities; and 3. The integration of the Papanikayadhamma principles in community enterprise management could be explained as follows: 3.1 Cakkhuma (visionary leadership), referring to leaders having foresight and the ability to appropriately plan group development; 3.2 Vidhuro (competence), referring to knowledge and capability in systematic and transparent management; and 3.3 Nissayasampanno (interpersonal skills), referring to good human relations, network building, cooperation, and trust within the group.

Keywords: Integration; Buddhist Principles; Management; Community Enterprise

บทนำ

ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีพื้นฐานทางเศรษฐกิจผูกพันกับภาคการเกษตรมาอย่างยาวนาน ประชาชนจำนวนมากดำรงชีวิตโดยอาศัยการทำเกษตรกรรมแบบดั้งเดิม ซึ่งเป็นการผลิตที่อาศัยภูมิปัญญาพื้นบ้าน การเรียนรู้จากธรรมชาติ และการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นอย่างสอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน อย่างไรก็ตาม เมื่อประเทศเริ่มมีการพัฒนาตามแนวทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ การพัฒนาเศรษฐกิจได้มุ่งเน้นการเติบโตทางเศรษฐกิจ การขยายตัวของตลาด และการส่งออกสินค้าเป็นสำคัญ ส่งผลให้โครงสร้างเศรษฐกิจของประเทศเปลี่ยนแปลงจากระบบการผลิตเพื่อยังชีพไปสู่ระบบการผลิตเพื่อการค้า ซึ่งมีลักษณะของระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมที่มุ่งเน้นการเพิ่มผลผลิตและการขยายตัวทางเศรษฐกิจ ภาคอุตสาหกรรมและภาคบริการจึงเข้ามามีบทบาทสำคัญต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมของประเทศมากขึ้น (ชยาพร วัฒนศิริ และคณะ, 2553)

ภาครัฐได้ให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการและการสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจและสังคมให้แก่ประชาชน โดยเฉพาะการสนับสนุนด้านการสร้างอาชีพและรายได้ การเพิ่มศักยภาพการผลิตของเกษตรกร รวมทั้งการส่งเสริมธุรกิจขนาดกลาง ขนาดย่อมและวิสาหกิจชุมชน เพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุน ปัจจัยการผลิตที่มีคุณภาพและเทคโนโลยีที่เหมาะสม อันจะช่วยลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ นอกจากนี้ แนวทางการพัฒนาประเทศในปัจจุบันยังให้ความสำคัญกับแนวคิดเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน และเศรษฐกิจสีเขียว ซึ่งมุ่งเน้นการนำองค์ความรู้

ทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และความคิดสร้างสรรค์มาประยุกต์ใช้ในการเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ ควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและความหลากหลายทางชีวภาพ รวมทั้งการปรับเปลี่ยนรูปแบบการผลิต การบริการ และการบริโภคเพื่อลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565) วิสาหกิจชุมชนถือเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของประเทศ เนื่องจากเกิดจากการรวมตัวของคนในชุมชนเพื่อดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจขนาดเล็ก โดยอาศัยทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นพื้นฐาน การจัดตั้งวิสาหกิจชุมชนช่วยเสริมสร้างความสามารถในการบริหารจัดการของคนในชุมชน ส่งเสริมการพึ่งพาตนเอง และก่อให้เกิดการสร้างรายได้ การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนให้มีความเข้มแข็ง วิสาหกิจชุมชนยังเป็นเวทีสำคัญในการถ่ายทอดองค์ความรู้ ภูมิปัญญาพื้นบ้านและการพัฒนาผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นให้สามารถจำหน่ายในตลาดได้ทั้งภายในและภายนอกชุมชน อันจะนำไปสู่การยกระดับรายได้และคุณภาพชีวิตของประชาชนในระยะยาว (พงศ์พันธุ์ เธียรหิรัญ และคณะ, 2550)

พระพุทธศาสนามีหลักธรรมหลายประการที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาสังคมและการบริหารจัดการองค์กรได้ หนึ่งในหลักธรรมที่สำคัญ คือ หลักอปริหานิยธรรม 7 ซึ่งปรากฏในมหาปรินิพพานสูตร (ที.ม. (ไทย) 10/131/87) โดยพระพุทธเจ้าตรัสถึงหลักการที่ทำให้หมู่คณะหรือสังคมดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและไม่เสื่อมถอย หลักธรรมดังกล่าวเน้นความสามัคคีของสมาชิกในหมู่คณะ การประชุมปรึกษาหารือกันอย่างสม่ำเสมอ การร่วมมือกันดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ อย่างพร้อมเพรียง และการเคารพกติกาของสังคม (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2554) หลักการเหล่านี้สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนได้เป็นอย่างดี เนื่องจากการทำงานเป็นกลุ่มจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือ ความไว้วางใจ และการมีส่วนร่วมของสมาชิกทุกคนจากการศึกษาสถานการณ์ของวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ พบว่า เกษตรกรจำนวนมากยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ตามมาตรฐาน ขาดเทคโนโลยีการผลิตที่มีประสิทธิภาพ และมีข้อจำกัดด้านการวางแผนการผลิตและการตลาด เนื่องจากส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรรายย่อยที่ดำเนินการผลิตอย่างกระจัดกระจาย ทำให้ต้องพึ่งพาพ่อค้าคนกลางในการจำหน่ายสินค้า ส่งผลให้ราคาผลผลิตมีความผันผวนและไม่แน่นอน อีกทั้ง ยังพบว่าหลายกลุ่มยังขาดทักษะด้านการบริหารจัดการเชิงระบบ รวมถึงขาดคนรุ่นใหม่เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนากิจการ ส่งผลให้การดำเนินงานของกลุ่มขาดความคล่องตัวและไม่สามารถแข่งขันในตลาดได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมุ่งศึกษาการพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ โดยบูรณาการหลักพุทธธรรมที่เหมาะสมกับบริบทของชุมชน โดยเฉพาะ

หลักปาปณิกธรรม (อง.สตฺตก. (ไทย) 20/459/147) ซึ่งเป็นหลักธรรมสำหรับผู้ประกอบการ ประกอบด้วยคุณลักษณะที่สำคัญ ได้แก่ ความขยันหมั่นเพียร ความซื่อสัตย์สุจริต ความรอบคอบ และการมีวิสัยทัศน์ หลักธรรมดังกล่าวสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารธุรกิจ การวางแผนกลยุทธ์ การบริหารทรัพยากร และการสร้างความเชื่อมั่นให้กับลูกค้าและคู่ค้าได้อย่างมีประสิทธิภาพ การบูรณาการหลักปาปณิกธรรมเข้ากับการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนจึงเป็นแนวทางที่ช่วยผสานองค์ความรู้ทางธุรกิจสมัยใหม่เข้ากับคุณค่าทางวัฒนธรรมและศาสนาที่หยั่งรากลึกในวิถีชีวิตของชุมชน นอกจากจะช่วยพัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการแล้ว ยังช่วยเสริมสร้างจิตสำนึกด้านคุณธรรม ความรับผิดชอบต่อสังคม และการดำเนินธุรกิจอย่างยั่งยืน อันจะนำไปสู่การสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชน เพิ่มรายได้ให้กับประชาชน และยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในท้องถิ่นให้ดีขึ้นอย่างมั่นคงและยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งเสริมการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ
3. เพื่อการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่อำเภอคอนสวรรค์และอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ วิธีเลือกแบบเจาะจง สัมภาษณ์เชิงลึก ประกอบด้วย 5 กลุ่ม รวมจำนวน 25 รูปหรือคน ดังนี้ กลุ่มที่ 1 กลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสนา จำนวน 5 รูป กลุ่มที่ 2 กลุ่มการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน จำนวน 5 คน กลุ่มที่ 3 กลุ่มหน่วยงานราชการ ตัวแทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตัวแทนหน่วยงานที่สนับสนุนการจัดการวิสาหกิจชุมชน จำนวน 5 คน กลุ่มที่ 4 กลุ่มประชาชนผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับการจัดการวิสาหกิจชุมชน จำนวน 5 คน และกลุ่มที่ 5 กลุ่มนักวิชาการ คือ กลุ่มของนักวิชาการ/ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้เครื่องมือ 5 ประเภท ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก และแบบสนทนากลุ่มเฉพาะ เครื่องมือถูกพัฒนาจากการทบทวนเอกสารและกรอบแนวคิดการวิจัย กำหนดประเด็นคำถามให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ จากนั้นนำไปตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ ปรับปรุงตามข้อเสนอแนะ และทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างย่อย เพื่อประเมินความชัดเจน ความเหมาะสม และความเชื่อมั่นของเครื่องมือก่อนการเก็บข้อมูลจริง ผู้วิจัยดำเนินการสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือตามขั้นตอน ดังนี้ 1. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ เพื่อกำหนดกรอบ แนวคิดในการสร้างเครื่องมือการวิจัย 2. กำหนดขอบเขตของข้อคำถามให้ครอบคลุมกรอบแนวคิด และวัตถุประสงค์ของ การวิจัย แล้วนำมาเป็นข้อมูลในการสร้างเครื่องมือการวิจัย 3. สร้างแบบสัมภาษณ์ฉบับร่าง 4. นำร่างแบบสัมภาษณ์เสนอต่อคณะกรรมการที่ปรึกษาดุษฎีนิพนธ์ เพื่อตรวจสอบ ความถูกต้อง และนำมาปรับปรุง แก้ไขตามข้อเสนอแนะ และ 5. นำแบบสัมภาษณ์ที่ปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของคณะกรรมการที่ปรึกษาดุษฎีนิพนธ์แล้ว เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรง จำนวน 5 คน

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการศึกษาจากเอกสาร หนังสือ ตำรา บทความ วิชาการ บทความวิจัย และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ

4.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก มีขั้นตอนการดำเนินการ ดังนี้ 1. ขอหนังสือจากผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ถึงผู้ให้ข้อมูลสำคัญเพื่อขอความอนุเคราะห์ในการให้สัมภาษณ์ 2. ประสานงานผู้ให้ข้อมูลสำคัญเพื่อชี้แจงรายละเอียด วัตถุประสงค์ และขั้นตอนการสัมภาษณ์ พร้อมทั้งทำการนัดวัน เวลา และสถานที่เพื่อทำการสัมภาษณ์ 3. จัดส่งเอกสารแบบสัมภาษณ์ให้กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เป็นผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์ล่วงหน้า 4. ดำเนินการสัมภาษณ์ตามวัน เวลาและสถานที่ที่กำหนดนัดไว้ จนครบทุกประเด็นโดยขออนุญาตใช้วิธีการจดบันทึก บันทึกภาพ และการบันทึกเสียงประกอบการสัมภาษณ์ และ 5. นำข้อมูลดิบที่ได้มารวบรวมเพื่อวิเคราะห์โดยวิธีการที่เหมาะสมและนำเสนอต่อไป

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหาประกอบบริบท (Contextual Content Analysis) โดยจัดหมวดหมู่ข้อมูล ตรวจสอบความถูกต้อง วิเคราะห์ ควบคู่กับการเก็บข้อมูล สรุปประเด็นตามวัตถุประสงค์ และนำเสนอผลการวิจัยใน รูปแบบพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (Analytical Description) พร้อมคำพูดของผู้ให้ข้อมูลและภาพประกอบตามความเหมาะสม

ผลการวิจัย

1. สภาพปัจจุบันการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ เมื่อวิเคราะห์ด้วยแนวคิด SWOT พบว่า วิสาหกิจชุมชนมีจุดแข็ง (Strengths) ที่สำคัญคือ ความสามัคคีและความร่วมมือของสมาชิกในกลุ่ม ซึ่งสะท้อนถึงทุนทางสังคมที่เข้มแข็ง มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน รวมถึงมีการจัดทำบัญชีรายรับ–รายจ่ายอย่างเป็นระบบ และเริ่มนำเทคโนโลยีดิจิทัลและสื่อสังคมออนไลน์มาใช้ในการบริหารจัดการและการตลาด ส่วนจุดอ่อน (Weaknesses) พบว่า หลายกลุ่มยังขาดเงินทุนหมุนเวียน ขาดระบบประเมินผลการดำเนินงานที่ชัดเจน และผลิตภัณฑ์ยังมีความหลากหลายน้อย ทำให้การดำเนินธุรกิจมีข้อจำกัด ขณะที่โอกาส (Opportunities) มาจากความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติ แนวโน้มความต้องการสินค้าท้องถิ่น และการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้สินค้าได้ อย่างไรก็ตามยังมีอุปสรรค (Threats) ได้แก่ การแข่งขันที่สูง การขาดคนรุ่นใหม่ และความท้าทายในการรักษาอัตลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ ดังนั้น การพัฒนาในอนาคตควรมุ่งเสริมสร้างความเข้มแข็งด้านการเงิน การพัฒนาผลิตภัณฑ์ และการมีส่วนร่วมของคนรุ่นใหม่เพื่อความยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชน

2. ปัจจัยที่ส่งเสริมการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ จากการศึกษาพบว่า หลักปาปณิกธรรม เป็นหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินธุรกิจหรือการบริหารจัดการงานให้ประสบความสำเร็จ เหมาะอย่างยิ่งสำหรับการประยุกต์ใช้กับการบริหารวิสาหกิจชุมชน เนื่องจากช่วยเสริมสร้างคุณลักษณะของผู้นำและผู้บริหารให้มีความพร้อมทั้งด้านความคิด ความรู้ และความสัมพันธ์กับผู้อื่น โดยหลักปาปณิกธรรมประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ จักขุมา วิธูโร และนิสสยสัมปันโน ซึ่งสามารถอธิบายได้ดังนี้ 1. จักขุมา หมายถึง การเป็นผู้มีวิสัยทัศน์หรือมองการณ์ไกล ผู้นำที่มีคุณลักษณะนี้จะสามารถคาดการณ์แนวโน้มของตลาด สภาพเศรษฐกิจและการเปลี่ยนแปลงทางสังคมได้อย่างแม่นยำ ทำให้สามารถวางแผนการดำเนินงานได้อย่างมีทิศทางและสอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ในบริบทของวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ ผู้นำที่มีจักขุมาจะสามารถมองเห็นโอกาสในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้ตอบสนองความต้องการของตลาด เช่น การพัฒนาสินค้าให้มีเอกลักษณ์ท้องถิ่นหรือ

การนำเทคโนโลยีมาใช้เพิ่มช่องทางการจำหน่าย นอกจากนี้ยังช่วยให้กลุ่มสามารถเตรียมความพร้อมรับมือกับความเสี่ยงและอุปสรรคที่อาจเกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ 2. วิธูโร หมายถึง การเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ และความเชี่ยวชาญในการบริหารจัดการ ผู้นำที่มีวิธูโรจะต้องมีทั้งความรู้ทางวิชาการและประสบการณ์ในการดำเนินงาน สามารถวางแผน จัดระบบงาน ควบคุม และประเมินผลได้อย่างเป็นระบบ รวมถึงสามารถแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้อย่างเหมาะสม สำหรับวิสาหกิจชุมชน ปัจจัยนี้มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะการบริหารจัดการที่ดีจะช่วยให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การจัดทำบัญชีรายรับ–รายจ่ายอย่างโปร่งใส การบริหารต้นทุนการผลิต การกำหนดราคาสินค้า และการจัดการด้านการตลาด หากผู้นำมีความรู้ความสามารถเพียงพอ จะช่วยสร้างความเชื่อมั่นให้กับสมาชิกในกลุ่ม และทำให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างราบรื่น 3. นิสสยสัมปันโน หมายถึง การเป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ดี มีเครือข่าย และได้รับการสนับสนุนจากผู้อื่น ผู้นำที่มีคุณลักษณะดังกล่าวนี้จะสามารถสร้างความร่วมมือทั้งภายในและภายนอกองค์กรได้เป็นอย่างดี เช่น การประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และสถาบันการศึกษา เพื่อขอรับการสนับสนุนด้านความรู้ เทคโนโลยี เงินทุน หรือช่องทางการตลาด นอกจากนี้ยังรวมถึงการสร้างความสามัคคีภายในกลุ่ม ทำให้สมาชิกมีความไว้วางใจและพร้อมที่จะร่วมมือกันดำเนินงานอย่างเต็มที่ ในบริบทของวิสาหกิจชุมชน การมีเครือข่ายที่เข้มแข็งจะช่วยเพิ่มโอกาสในการพัฒนาและขยายตลาด รวมทั้งช่วยให้สามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์กับกลุ่มอื่น ๆ ได้ เมื่อพิจารณาหลักปาปณิกธรรมทั้ง 3 ประการร่วมกัน จะเห็นได้ว่ามีความเชื่อมโยงกับปัจจัยความสำเร็จของการบริหารวิสาหกิจชุมชนอย่างชัดเจน กล่าวคือ จักขุมา ช่วยกำหนดทิศทางและวิสัยทัศน์ของกลุ่ม วิธูโร ช่วยให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และนิสสยสัมปันโน ช่วยสร้างความร่วมมือและความเข้มแข็งของเครือข่าย ทั้งสามองค์ประกอบนี้จึงเป็นพื้นฐานสำคัญของการเป็นผู้นำที่ดี

3. การบูรณาการหลักปาปณิกธรรมกับการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ ช่วยเสริมสร้างการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืน ดังนี้ 1. จักขุมา ทำให้ผู้นำและสมาชิกมีวิสัยทัศน์ สามารถวางแผนและกำหนดเป้าหมายของกลุ่มอย่างเป็นระบบ 2. วิธูโร ส่งเสริมให้สมาชิกพัฒนาความรู้และทักษะด้านการผลิต การบริหารจัดการ การตลาด และการเงิน ทำให้สามารถควบคุมต้นทุนและพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์ได้ดีขึ้น และ 3. นิสสยสัมปันโน ช่วยสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ ทำให้กลุ่มเข้าถึงองค์ความรู้ เทคโนโลยี และช่องทางการตลาดมากขึ้น ส่งผลให้วิสาหกิจชุมชนมีความเข้มแข็ง โปร่งใส และสามารถพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนได้อย่างมั่นคง

อภิปรายผลการวิจัย

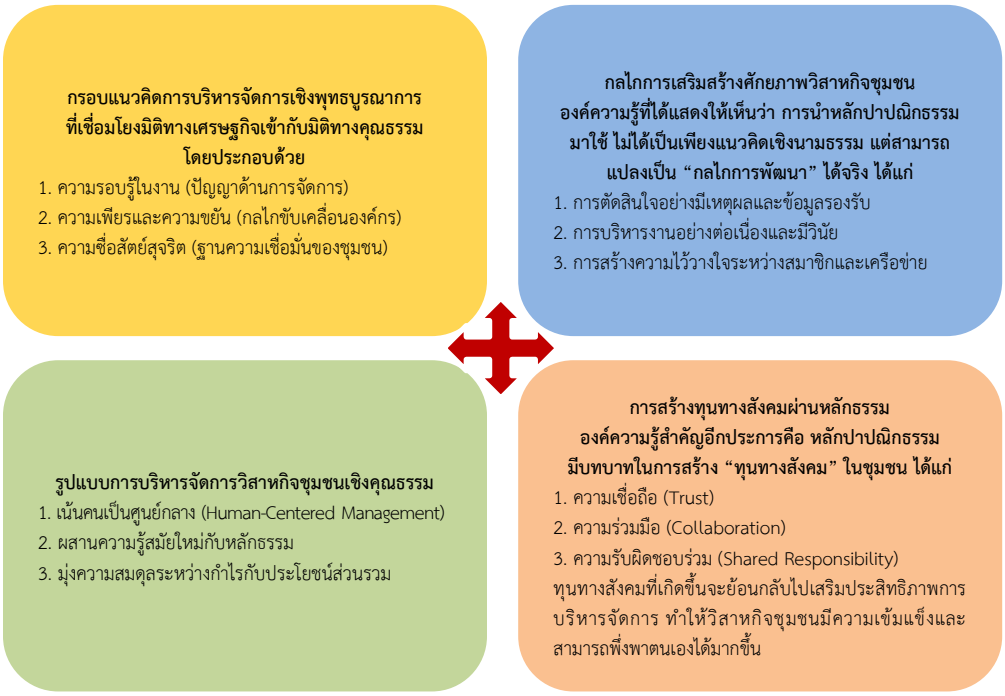
1. สภาพปัจจุบันการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ พบว่า วิสาหกิจชุมชนในจังหวัดชัยภูมิมีจุดแข็งด้านการมีส่วนร่วมของสมาชิก การบริหารแบบเครือญาติ หรือการใช้ทรัพยากรในท้องถิ่น ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากบริบทของชุมชนที่มีความสัมพันธ์แบบเครือญาติ ทำให้เกิดความไว้วางใจและความร่วมมือสูง สอดคล้องกับงานวิจัยของพระอธิการรัตน์ติพงศ์ มหาคมฺภีรว์โส (2566) ได้ศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำการบริหารของผู้บริหารเทศบาลตำบลสันกลาง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า 1. ผู้บริหารมีการใช้หลักทุติยปาปณิกธรรมในการบริหารโดยรวมอยู่ในระดับมาก 2. การปฏิบัติตามหลักทุติยปาปณิกธรรมมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูงมากกับภาวะผู้นำการบริหาร (r = .938**) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

2. ปัจจัยที่ส่งเสริมการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ พบว่า จัดการธุระได้ดีมีความเชี่ยวชาญเฉพาะ การนำผู้มีประสบการณ์ด้านนักออกแบบผลิตภัณฑ์เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจและวางแผน ส่งเสริมการทำงานร่วมกันเป็นทีมทำงานร่วมกันอย่างมีความสุข สอดคล้องกับงานวิจัยของณฤณีย์ ศรีสุข (2564) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง นิเวศวิทยาวัฒนธรรมเชิงพุทธบูรณาการ ผลการวิจัยพบว่า แนวคิดนิเวศวิทยาวัฒนธรรมเป็นแนวคิดทางมานุษยวิทยาที่สนใจศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม โดยเน้นถึงอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมว่า เป็นตัวกำหนดกระบวนการวิวัฒนาการทางสังคมวัฒนธรรม ส่วนในพระพุทธศาสนามีความหมายถึงสิ่งที่เรียกว่า บริขารหรือบริวาร คือ สิ่งที่อยู่แวดล้อมกันทั้งสิ่งที่เป็นธรรมชาติและสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น แม้ว่าพื้นที่ต่างกันแต่หลักปาปณิกธรรมก็สามารถที่จะนำไปใช้ได้แม้ว่าในบริบทที่ต่างกันก็ตาม

3. การบูรณาการหลักปาปณิกธรรมเพื่อส่งเสริมการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ พบว่าผู้นำที่มีประสิทธิภาพในการบริหารกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจำเป็นต้องมีคุณสมบัติและทักษะที่หลากหลาย เพื่อนำพากลุ่มไปสู่ความสำเร็จและความยั่งยืน สอดคล้องกับงานวิจัยของปัญจศิลป์ วรรณภพ (2566) ได้ศึกษาเรื่อง การประยุกต์หลักปาปณิกธรรมเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในตำบลไชยวัฒนา อำเภอปัว จังหวัดน่าน พบว่า แนวทางพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักปาปณิกธรรม ได้แก่ 1. จักขุมา ควรมีวิสัยทัศน์กว้างไกล กำหนดทิศทางการทำงานโดยเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนและมองการณ์ไกลในการพัฒนาชุมชน 2. วิธูโร มีความชำนาญในงาน รับผิดชอบภารกิจอย่างเต็มความสามารถ แก้ปัญหาได้ทันท่วงที และเชี่ยวชาญทั้งการบริหารคน ทรัพยากร และชุมชน และ 3. นิสสยสัมปันโน มีมนุษยสัมพันธ์ดี เป็นกัลยาณมิตรกับผู้ร่วมงานและประชาชน มีทักษะประสานงาน และสร้างความสัมพันธ์อันดีในชุมชน และสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาสมหมาย สมกิจโจ (2565) ได้ศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำตามหลัก

พุทธธรรมของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอดอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า 1. ภาวะผู้นำของผู้บริหารโดยรวมอยู่ในระดับมาก 2. หลักทุติยปาปณิกธรรม มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูงมากกับภาวะผู้นำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 3. ปัญหาที่พบ ได้แก่ ขาดวิสัยทัศน์และการวางแผนแบบบูรณาการ ขาดความรู้ด้านกฎหมาย ขาดความยุติธรรมในการบริหารงานบุคคล ใช้อำนาจเพื่อประโยชน์ส่วนตน และไม่เปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมแก้ปัญหา และการบูรณาการหลักปาปณิกธรรมช่วยเสริมการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดชัยภูมิให้มีประสิทธิภาพ โดยหลักจักขุมาเสริมการมีวิสัยทัศน์และการวางแผน หลักวิธูโรพัฒนาความรู้และทักษะการบริหารจัดการ และหลักนิสสยสัมปันโนสร้างเครือข่ายความร่วมมือ ส่งผลให้ชุมชนเข้มแข็ง โปร่งใส และสามารถพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพที่ 1 แสดงองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับการบูรณาการหลักปาปณิกธรรมช่วยเสริมการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ สรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

1. การบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ สามารถสรุปเป็นกรอบแนวคิดเชิงบูรณาการที่ผสานการวิเคราะห์เชิงกลยุทธ์กับหลักพุทธธรรม เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งและความยั่งยืนขององค์กรชุมชน โดยใช้การวิเคราะห์ SWOT เพื่อประเมินจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคของกลุ่ม ซึ่งช่วยให้วิสาหกิจชุมชนสามารถกำหนดทิศทางการพัฒนา วางแผนการดำเนินงาน และปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมได้อย่างเหมาะสม

2. การนำหลักปาปณิกธรรมมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเสริมประสิทธิภาพขององค์กร โดยหลักจักขุมา ช่วยให้ผู้นำมีวิสัยทัศน์ มองการณ์ไกลและสามารถกำหนดเป้าหมายของกลุ่มได้อย่างชัดเจน หลักวิธูโร ส่งเสริมความรู้ ความสามารถและทักษะในการบริหารจัดการทรัพยากร การวางแผน และการพัฒนากระบวนการทำงานให้มีประสิทธิภาพ ส่วนหลักนิสสยสัมปันโน เน้นการสร้างเครือข่ายความร่วมมือและมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ซึ่งช่วยให้กลุ่มสามารถเข้าถึงทรัพยากร ความรู้ เทคโนโลยี และโอกาสทางการตลาดจากภาคส่วนต่าง ๆ

3. การบูรณาการแนวคิดทั้งสองส่วนนี้นำไปสู่รูปแบบการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนที่เน้นการกำหนดวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน การบริหารงานอย่างโปร่งใส การพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์ และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสมาชิก ส่งผลให้วิสาหกิจชุมชนสามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีคุณธรรม และเติบโตอย่างมั่นคงยั่งยืนในระยะยาว

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรสนับสนุนและสร้างความตระหนักให้ผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนปฏิบัติตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยจัดกิจกรรมหลากหลาย เช่น สัมมนา อบรมเชิงปฏิบัติการ และเวิร์กช็อป

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรผลักดันและติดตามการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงอย่างต่อเนื่อง เพื่อส่งเสริมการพัฒนาครอบคลุมทุกด้าน ได้แก่ ความพอประมาณ การตัดสินใจอย่างมีเหตุผล การสร้างความเข้มแข็ง ความรู้และคุณธรรม

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาผลกระทบของการบูรณาการหลักพุทธธรรมต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของวิสาหกิจชุมชน โดยเปรียบเทียบกลุ่มที่นำหลักธรรมไปใช้กับกลุ่มที่ไม่ได้ใช้ เพื่อประเมินผลด้านรายได้ ความโปร่งใส และการพัฒนาผลิตภัณฑ์

2. ควรศึกษาสำรวจความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับหลักพุทธธรรมของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน รวมทั้งศึกษาการนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้จริงในการบริหารจัดการเพื่อส่งเสริมความยั่งยืนขององค์กร

เอกสารอ้างอิง

ชยาพร วัฒนศิริ และคณะ. (2553). *การพัฒนาเกษตรอินทรีย์แบบวิถีชุมชน* (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ณฤณีย์ ศรีสุข. (2564). นิเวศวิทยาวัฒนธรรมเชิงพุทธบูรณา*การ. วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง*. 10(1),187-202.

ปัญจศิลป์ วรรณภพ. (2566). *การประยุกต์หลักปาปณิกธรรมเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในตำบลไชยวัฒนา อำเภอปัว จังหวัดน่าน* (วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พงศ์พันธุ์ เธียรหิรัญ และคณะ. (2550). *โครงการศึกษาจัดวางรูปแบบเกษตรอินทรีย์เชิงท่องเที่ยวและฝึกอบรมให้ความรู้และอาชีพ*. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2554). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. กรุงเทพฯ: พิมพ์ที่บริษัทสหธรรมมิก จำกัด.

พระมหาสมหมาย สมกิจโจ. (2565). *ภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรมของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอดอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี* (สารนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระอธิการรัตน์ติพงศ์ มหาคมฺภีรวโส. (2566). *ภาวะผู้นำการบริหารของผู้บริหารเทศบาลตำบลสันกลาง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่* (สารนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสน ศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 พ.ศ. 2566-2570*. กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.

การบริหารจัดการงานสาธารณูปการของวัดในตำบลสร้อยฟ้า-ชำแระ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี*

MANAGEMENT OF PUBLIC FACILITIES OF TEMPLES IN SOIFA - CHAMRAE SUBDISTRICT AT PHOTHARAM DISTRICT IN RATCHABURI PROVINCE

พระปลัดวิทยา อภิวณฺโณ,
พระครูวิสุทธานันทคุณ (สุรศักดิ์ วิสุทฺธาจาโร),
พระราชสมุทรวชิรโสภณ (โสภณ ธมฺมโสภโณ)
Phrapalad Witthaya Aphiwanno,
Phrakhruwisutthanantakhun (Surasak Wisutthajaro),
Phrarajsamutrawachirasophon (Sopon Thammasophon)
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Corresponding Author E-mail: witthayakungyiew@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาระดับการบริหารจัดการงานสาธารณูปการของวัดในตำบลสร้อยฟ้า-ชำแระ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี 2. เปรียบเทียบการบริหารจัดการงานสาธารณูปการของวัดในตำบลสร้อยฟ้า-ชำแระ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และ 3. ศึกษาปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะในการบริหารจัดการงานสาธารณูปการของวัดในตำบลสร้อยฟ้า-ชำแระ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี มีระเบียบวิธีวิจัยเป็นการวิจัยแบบผสานวิธี การวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือเก็บข้อมูลภาคสนามจากประชาชนในพื้นที่ของวัดในตำบลสร้อยฟ้า-ชำแระ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี จำนวน 358 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบสมมติฐานโดยการทดสอบค่าเอฟ วิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว และในส่วนของการวิจัยเชิงคุณภาพใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลภาคสนามจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 10 รูปหรือคน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยเทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท

ผลการวิจัยพบว่า 1. ระดับการบริหารจัดการงานสาธารณูปการของวัดในตำบลสร้อยฟ้า-ชำแระ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านการพัฒนาวัดมีค่าเฉลี่ยสูงสุดในระดับมาก รองลงมาคือ

*Received January 31, 2026; Revised April 23, 2026; Accepted April 27, 2026

ด้านการดูแลรักษาและจัดการศาสนาสมบัติของวัด ส่วนด้านการก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด 2. การเปรียบเทียบตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษาสามัญ อาชีพ และรายได้ พบว่า ประชาชนที่มีปัจจัยต่างกันมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ และ 3. ปัญหาและอุปสรรคสำคัญ คือ วัดยังขาดระบบกำจัดสิ่งปฏิกูลที่มีประสิทธิภาพและการจัดทำบัญชีทะเบียนทรัพย์สินที่ครบถ้วน ส่วนข้อเสนอแนะเห็นควรให้วัดพัฒนาระบบกำจัดสิ่งปฏิกูลให้ได้มาตรฐานความปลอดภัย พร้อมทั้งจัดทำบัญชีทะเบียนทรัพย์สินด้านสาธารณูปการให้ถูกต้อง สมบูรณ์และครอบคลุมทั้งระบบ เพื่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการศาสนาสมบัติในระยะยาวต่อไป
คำสำคัญ: การบริหารจัดการ; สาธารณูปการ; วัดในจังหวัดราชบุรี

Abstract

This research article aimed to: 1. study the level of public utility management of temples in Soifa–Chamrae Subdistrict, Photharam District, Ratchaburi Province; 2. compare the public utility management of temples in Soifa–Chamrae Subdistrict, Photharam District, Ratchaburi Province, classified by personal factors; and 3. examine the problems, obstacles, and recommendations for the public utility management of temples in Soifa–Chamrae Subdistrict, Photharam District, Ratchaburi Province. This study employed a mixed-methods research design. The quantitative research used a questionnaire as a tool to collect field data from 358 people living in the temple areas. Data were analyzed using frequency, percentage, mean, and standard deviation, and hypotheses were tested using the F-test and one-way analysis of variance. The qualitative research used interviews as a tool to collect field data from 10 key informants, and the data were analyzed using content analysis in conjunction with contextual interpretation.

The findings revealed that: 1. the overall level of public utility management of temples in Soifa–Chamrae Subdistrict, Photharam District, Ratchaburi Province was at a moderate level. When considered by aspects, it was found that temple development had the highest mean at a high level, followed by maintenance and management of religious assets, while construction and renovation of monastic buildings had the lowest mean; 2. the comparison based on personal factors, including gender, age, general

education, occupation, and income, showed that people with different factors had no differences in their opinions, leading to the rejection of the hypothesis; and 3. the major problems and obstacles included the lack of an effective waste disposal system and incomplete asset registration records in temples. The recommendations suggested that temples should develop standardized and safe waste disposal systems, as well as establish accurate, complete, and comprehensive asset registration systems for public utilities in order to enhance the efficiency of long-term management of religious properties.
Keywords: Management; Public Works; Ratchaburi Temples

บทนำ

ในสมัยพุทธกาล วัดเวฬุวันมหาวิหารถือเป็นวัดแห่งแรกที่ก่อตั้งขึ้นบนทำเลที่เหมาะสมแก่การวิเวกและการประกอบศาสนกิจตามสมณวิสัย (วิ.มหา. (ไทย) 2/63/55) บทบาทของวัดตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันมีความสำคัญอย่างยิ่ง โดยเป็นทั้งสถานที่รวบรวมคำสอน ศูนย์รวมจิตใจ และรากฐานทางวัฒนธรรมที่กำหนดบรรทัดฐานของสังคม (กองพุทธศาสนสถาน กรมการศาสนา, 2545) นอกจากนี้ วัดยังทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางชุมชนในการถ่ายทอดศีลธรรมและวิชาความรู้แขนงต่าง ๆ ทั้งด้านการศึกษาและศิลปกรรม รวมถึงเป็นพื้นที่บำเพ็ญกุศลและสงเคราะห์ทางจิตใจแก่ประชาชนตั้งแต่เกิดจนตาย ซึ่งช่วยเสริมสร้างความสามัคคีและส่งเสริมการพัฒนาชาติผ่านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพอย่างยั่งยืน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546; สุภาพ สุปัญจนันท์, 2546)

การบริหารจัดการงานสาธารณูปการเป็น 1 ใน 6 ภารกิจหลักของคณะสงฆ์ที่มุ่งเน้นการพัฒนาศาสนสถานด้านถาวรวัตถุ การบูรณปฏิสังขรณ์ และการจัดวางผังวัดให้เป็นระเบียบ (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2547) พระสังฆาธิการจึงต้องมีความสามารถในการจัดทำแผนแม่บทและการบริหารงานก่อสร้างให้ถูกต้องตามสมณวิสัยและระเบียบราชการเพื่อให้วัดมีความมั่นคงและร่มรื่น อย่างไรก็ตาม ความสำเร็จในการบริหารไม่ได้ขึ้นอยู่กับงบประมาณเพียงอย่างเดียว แต่หัวใจสำคัญ คือ บุคลากรที่มีความสามารถในการปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมาย หากผู้บริหารมีความรู้ในการจัดการที่มีประสิทธิภาพ จะส่งผลให้ศาสนสมบัติอำนวยประโยชน์สูงสุดแก่ชุมชนและสังคมในระยะยาว (บุญช่วย จันทร์เฮ้า, 2546)

ในสภาวะปัจจุบันที่สังคมไทยเปลี่ยนผ่านสู่ความเป็นสังคมเมืองและบริโภคนิยมอย่างเต็มตัว ส่งผลให้ความสัมพันธ์เชิงเครือข่ายและความพึ่งพาอาศัยกันในชุมชนลดน้อยลงอย่างน่าใจหาย เกิดวิกฤตความเสื่อมถอยทางศีลธรรมและจริยธรรมในวงกว้าง

อีกทั้ง ประชาชนเริ่มมีวิถีชีวิตที่ห่างไกลจากวัดมากขึ้น ปัญหาสังคมที่ปรากฏชัด คือ กลุ่มเยาวชนและคนรุ่นใหม่ขาดความสนใจในการเข้าวัดเข้าวา ซึ่งมีสาเหตุสำคัญส่วนหนึ่งมาจากพฤติกรรมของพระภิกษุบางรูปที่คลาดเคลื่อนจากหลักคำสอนที่ถูกต้อง การมุ่งสร้างศาสนวัตถุหรือโบสถ์วิหารที่ใหญ่โตเกินความจำเป็น รวมถึงการนำกลวิธีทางธุรกิจมาดึงดูดให้ประชาชนบริจาคทรัพย์เพื่อหวังผลตอบแทนทางวัตถุมากกว่าจิตใจ (ประเวศ วะสี, 2546) ปรากฏการณ์เหล่านี้ไม่เพียงแต่ท้าทายศรัทธาของพุทธศาสนิกชนเท่านั้น แต่ยังสะท้อนถึงความจำเป็นอย่างเร่งด่วนในการปฏิรูปแนวทางการบริหารจัดการองค์กรสงฆ์ให้มีมาตรฐานและสอดรับกับความเปลี่ยนแปลงของโลกยุคปัจจุบันได้อย่างเท่าทัน

ภารกิจสำคัญในการกอบกู้ศรัทธาและพัฒนาวัดให้กลับมาเป็นที่พึ่งทางจิตวิญญาณจึงตกอยู่ที่เจ้าอาวาส ในฐานะผู้มีอำนาจปกครองบังคับบัญชาและเป็นผู้นำในการดำเนินกิจกรรมโครงการต่าง ๆ ของวัดให้สำเร็จลุล่วงตามแนวทางของกรมการศาสนา อย่างไรก็ตาม ปัญหาพื้นฐานที่ทำให้การบริหารจัดการวัดขาดประสิทธิภาพในปัจจุบันคือการที่เจ้าอาวาสจำนวนมากยังคงขาดทักษะ ความรู้ และความเข้าใจที่ลึกซึ้งในเชิงบริหารจัดการสมัยใหม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนของงานด้านสาธารณูปการที่มักประสบปัญหาทั้งด้านศักยภาพในการวางแผนแม่บท และข้อจำกัดด้านงบประมาณที่ไม่มีความแน่นอน (พระครูสังฆรักษ์อนันต์ สุทฺธิมโน (บู่บาง), 2564) ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมุ่งมั่นที่จะศึกษาการบริหารจัดการงานสาธารณูปการของวัดในตำบลสร้อยฟ้า-ชำแระ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาสังเคราะห์เป็นแนวทางในการพัฒนาศาสนสถานให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อยและเกิดประโยชน์สูงสุดสืบไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการบริหารจัดการงานสาธารณูปการของวัดในตำบลสร้อยฟ้า-ชำแระ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี
2. เพื่อเปรียบเทียบการบริหารจัดการงานสาธารณูปการของวัดในตำบลสร้อยฟ้า-ชำแระ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล
3. เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะในการบริหารจัดการงานสาธารณูปการของวัดในตำบลสร้อยฟ้า-ชำแระ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสานวิธี (Mixed Methods Research) โดยใช้ทั้งการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ ในส่วนของการวิจัยเชิงปริมาณ

ผู้วิจัยใช้วิธีการสำรวจด้วยแบบสอบถาม ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ประชากร ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ประชาชนที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป ซึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตตำบลสร้อยฟ้า-ชำแระ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี มีจำนวนทั้งสิ้น 3,387 คน (องค์การบริหารส่วนตำบลสร้อยฟ้า-ชำแระ, 2567)

2.2 ผู้วิจัยได้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยการใช้สูตรคำนวณของ Yamane (1973) โดยกำหนดระดับความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ไว้ที่ร้อยละ 5 เมื่อคำนวณจากจำนวนประชากรทั้งหมดแล้ว พบว่าได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสม จำนวน 358 คน

2.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) จำนวน 10 รูปหรือคน ได้แก่ กลุ่มที่ 1 พระสังฆาธิการ เป็นเจ้าอาวาสผู้มีความชำนาญและประสบการณ์ตรงด้านงานสาธารณูปการในพื้นที่ จำนวน 4 รูป กลุ่มที่ 2 ภาคประชาชนและผู้นำชุมชน ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน ไวยาวัจกร และปราชญ์ชาวบ้านที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาวัด จำนวน 4 คน และกลุ่มที่ 3 ผู้ทรงคุณวุฒิและนักวิชาการ เป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านในงานสาธารณูปการและการบริหารจัดการ จำนวน 2 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณครั้งนี้ คือ แบบสอบถามซึ่งแบ่งเป็น 3 ส่วนหลัก โดยส่วนแรกเป็นแบบสำรวจข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคล (Check List) ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ และรายได้ ส่วนที่ 2 เป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) เพื่อวัดระดับความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการงานสาธารณูปการของวัดในพื้นที่ และส่วนที่ 3 เป็นคำถามปลายเปิด (Open Ended) สำหรับรวบรวมปัญหา อุปสรรค รวมถึงข้อเสนอแนะเชิงลึกเพื่อนำไปสู่การยกระดับการดำเนินงานสาธารณูปการให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นสืบไป

3.2 เครื่องมือวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงโครงสร้างแบ่งเป็น 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานและสถานภาพทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ส่วนที่ 2 ประเด็นเจาะลึกกระบวนการบริหารจัดการงานสาธารณูปการของวัดในพื้นที่ และส่วนที่ 3 สภาพปัญหา อุปสรรค พร้อมข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาประสิทธิภาพการดำเนินงานสาธารณูปการในอนาคตอย่างยั่งยืน

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึกตามวันและเวลาที่นัดหมาย โดยใช้วิธีจดบันทึกประเด็นสำคัญควบคู่ไปกับการบันทึกเสียง ผู้วิจัยได้นำข้อมูล

ทั้งหมดมาดำเนินการตรวจสอบความสมบูรณ์ พร้อมทั้งจัดหมวดหมู่เนื้อหาตามประเด็นการวิจัย และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อสรุปผลและเรียบเรียงเป็นข้อค้นพบในลำดับถัดไป

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม ผู้วิจัยดำเนินการประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณที่ได้รับจากแบบสอบถามด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปทางสถิติเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ โดยสถิติพรรณนาที่ใช้ในการวิเคราะห์ ประกอบด้วย การหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

5.2 การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์ด้วยเทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงบริบท (Contextual Content Analysis) เพื่อตีความประเด็นสำคัญและสกัดองค์ความรู้จากข้อมูลอย่างเป็นระบบ

ผลการวิจัย

1. ระดับการบริหารจัดการงานสาธารณูปการของวัดในตำบลสร้อยฟ้า-ชำแระ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับการบริหารจัดการงานสาธารณูปการของวัดในตำบลสร้อยฟ้า-ชำแระอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรีโดยภาพรวม

ระดับการบริหารจัดการงานสาธารณูปการของวัด ในตำบลสร้อยฟ้า-ชำแระ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี	ระดับการปฏิบัติ		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
ด้านการก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะ	3.33	0.15	ปานกลาง
ด้านการดูแลรักษาและจัดการศาสนาสมบัติของวัด	3.48	0.16	ปานกลาง
ด้านการพัฒนาวัด	3.51	0.15	มาก
ภาพรวม	**3.44**	**0.09**	**ปานกลาง**

จากตารางที่ 1 พบว่า การบริหารจัดการงานสาธารณูปการของวัดในตำบลสร้อยฟ้า-ชำแระ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.44 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านการพัฒนาวัด อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.51 รองลงมา ได้แก่ ด้านการดูแลรักษาและจัดการศาสนาสมบัติของวัด อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.48 ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ด้านการก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะ อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.33

2. การเปรียบเทียบการบริหารจัดการงานสาธารณูปการของวัดในตำบลสร้อยฟ้า-ชำแระ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ตารางที่ 2 การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับการปฏิบัติของประชาชนที่มีต่อการบริหารจัดการงานสาธารณูปการของวัดในตำบลสร้อยฟ้า-ชำแระ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี จำแนกตามเพศ อายุ การศึกษาสามัญ อาชีพ และ รายได้

ปัจจัยส่วนบุคคล	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
เพศ	ระหว่างกลุ่ม	0.00	2	0.00	0.14	0.86
	ภายในกลุ่ม	2.95	355	0.00		
	รวม	2.96	357			
อายุ	ระหว่างกลุ่ม	0.00	2	0.00	0.14	0.86
	ภายในกลุ่ม	2.95	355	0.00		
	รวม	2.96	357			
การศึกษาสามัญ	ระหว่างกลุ่ม	0.01	2	0.00	0.75	0.47
	ภายในกลุ่ม	2.94	355	0.00		
	รวม	2.95	357			
อาชีพ	ระหว่างกลุ่ม	0.03	3	0.01	1.50	0.21
	ภายในกลุ่ม	2.92	354	0.00		
	รวม	2.95	357			
รายได้	ระหว่างกลุ่ม	0.00	2	0.00	0.37	0.68
	ภายในกลุ่ม	2.95	355	0.00		
	รวม	**2.95**	**357**			

จากตารางที่ 2 พบว่า การเปรียบเทียบการบริหารจัดการงานสาธารณูปการของวัดจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษาสามัญ อาชีพ และรายได้ มีค่า Sig. เท่ากับ 0.86, 0.86, 0.47, 0.21 และ 0.68 ตามลำดับ ซึ่งทั้งหมดมากกว่าระดับนัยสำคัญทางสถิติที่กำหนดไว้ที่ 0.05 แสดงให้เห็นว่า เพศ อายุ การศึกษาสามัญ อาชีพ และรายได้ต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการงานสาธารณูปการของวัดในตำบลสร้อยฟ้า-ชำแระ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

3. ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะสำหรับการบริหารจัดการงานสาธารณูปการของวัดในตำบลสร้อยฟ้า-ชำแระ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี จากการศึกษาพบว่าวัดในพื้นที่ยังเผชิญข้อจำกัดเชิงโครงสร้างหลายด้าน โดยเฉพาะการขาดระบบกำจัดสิ่งปฏิกูลและการสุขาภิบาลที่ได้มาตรฐาน ซึ่งส่งผลต่อสุขภาวะและภาพลักษณ์ของวัดในฐานะแหล่งเรียนรู้ของชุมชน นอกจากนี้ยังพบปัญหาการจัดทำบัญชีทรัพย์สิน ทะเบียนสาธารณูปการ และระบบบัญชีการเงินที่ยังไม่ครบถ้วนและไม่เป็นไปตามระเบียบที่กำหนด ขณะเดียวกันการบริหารจัดการความปลอดภัยภายในวัดยังขาดมาตรการที่ชัดเจน รวมถึง

การบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติยังไม่ต่อเนื่อง ส่งผลให้สภาพแวดล้อมขาดความร่มรื่นและความยั่งยืน อีกทั้งยังขาดการพัฒนาสื่อความหมาย เช่น ป้ายข้อมูลหรือแหล่งเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ที่สามารถถ่ายทอดคุณค่าทางศาสนาและวัฒนธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในมิติของการพัฒนา พบว่า ยังมีข้อจำกัดด้านการวางแผนเชิงยุทธศาสตร์และการมีส่วนร่วมของชุมชน รวมถึงการขาดการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริหารจัดการข้อมูลและทรัพย์สินของวัดอย่างเป็นระบบ ดังนั้น แนวทางการพัฒนาควรมุ่งเน้นการยกระดับมาตรฐานระบบสุขาภิบาลและสิ่งแวดล้อม การจัดทำฐานข้อมูลและระบบบัญชีทรัพย์สินให้ถูกต้องตรวจสอบได้ การพัฒนามาตรการความปลอดภัยภายในวัดอย่างรอบด้านตลอดจนการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติให้เอื้อต่อการใช้ประโยชน์ในระยะยาว พร้อมทั้งส่งเสริมการออกแบบสื่อการเรียนรู้และป้ายสื่อความหมายเชิงพุทธบูรณาการ รวมถึงการเสริมสร้างความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายและการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการและยกระดับวัดให้เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชน

อภิปรายผลการวิจัย

1. ระดับการบริหารจัดการงานสาธารณูปการของวัดในตำบลสร้อยฟ้า-ชำแระ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยด้านการพัฒนาวัดมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ ด้านการดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติของวัด และด้านการก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า วัดให้ความสำคัญกับการพัฒนาวัดเป็นหลัก ขณะที่การดูแลรักษาและการก่อสร้างยังมีข้อจำกัดด้านทรัพยากรและการบริหารจัดการ ส่งผลให้การดำเนินงานบางด้านยังอยู่ในระดับปานกลาง สอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูปลัดสุทธิภรณ์ สุทฺธสีโล (เพ็งเลา) (2569) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนางานสาธารณูปการของวัดในตำบลบ้านไร่ อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี ผลการวิจัยพบว่า การจัดการงานสาธารณูปการของคณะสงฆ์โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลางถึงมาก และมีการดำเนินงานแตกต่างกันในแต่ละด้าน ซึ่งสอดคล้องในประเด็นระดับการบริหารจัดการงานสาธารณูปการของวัดที่ยังมีข้อจำกัดด้านทรัพยากร

2. การเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารจัดการงานสาธารณูปการของวัดในตำบลสร้อยฟ้า-ชำแระ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า เพศ อายุ การศึกษาสามัญ อาชีพ และรายได้ต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการงานสาธารณูปการของวัดในตำบลสร้อยฟ้า-ชำแระ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการงานสาธารณูปการของวัด

ในภาพรวมไปในทิศทางเดียวกันโดยไม่ขึ้นกับความแตกต่างของปัจจัยส่วนบุคคล สอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูสมุห์โกศล พทฺธสีโล (มากะพันธุ์) (2567) ได้วิจัยเรื่อง การบริหารจัดการงานสาธารณูปการของวัดในอำเภอบ้านนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผลการวิจัยพบว่า การบริหารจัดการสาธารณูปการโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยเน้นบทบาทของพระสังฆาธิการในการพัฒนาและดูแลศาสนสมบัติของ ซึ่งสอดคล้องในประเด็นระดับการบริหารจัดการงานสาธารณูปการของวัดที่ยังมีข้อจำกัดด้านการจัดการและทรัพยากร

3. ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการบริหารจัดการงานสาธารณูปการของวัดในตำบลสร้อยฟ้า-ชำแระ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี พบว่า วัดยังประสบปัญหาการขาดระบบกำจัดสิ่งปฏิกูล การจัดทำบัญชีการเงินและทะเบียนทรัพย์สินที่ครบถ้วน รวมถึงการบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและความปลอดภัยภายในวัด ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า การบริหารจัดการงานสาธารณูปการยังมีข้อจำกัดด้านระบบการจัดการและทรัพยากร ส่งผลให้การดูแลและพัฒนาวัดยังไม่เกิดประสิทธิภาพและความยั่งยืนเท่าที่ควร สอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูสังฆรักษ์อนันต์ สุทฺธิมโน (บู่บาง) (2564) ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการงานสาธารณูปการตามโครงการวัด ประชา รัฐสร้างสุขของคณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานี ผลการวิจัยพบว่า วัดประสบปัญหาด้านระบบการบริหารจัดการทรัพย์สิน การจัดทำบัญชีและทะเบียนศาสนสมบัติ รวมถึงการดูแลรักษาสภาพแวดล้อมและความปลอดภัย ซึ่งสอดคล้องในประเด็นปัญหาและอุปสรรคด้านการจัดการงานสาธารณูปการของวัดในพื้นที่ศึกษา

องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการงานสาธารณูปการของวัดในตำบลสร้อยฟ้า-ชำแระ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ผู้วิจัยได้สรุปองค์ความรู้ดังแสดงในภาพที่ 1 โดยสามารถอธิบายเชิงระบบได้ว่า การบริหารจัดการงานสาธารณูปการของวัดประกอบด้วย 3 มิติสำคัญที่มีความเชื่อมโยงกันอย่างเป็นพลวัต ได้แก่ 1. มิติด้านการบริหารจัดการ ซึ่งครอบคลุมการก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะ การจัดการทรัพยากรและศาสนสมบัติของวัด ตลอดจนการพัฒนาวัดให้เอื้อต่อการใช้ประโยชน์ของชุมชน 2. มิติด้านปัญหาและอุปสรรค ซึ่งสะท้อนข้อจำกัดสำคัญ ได้แก่ การขาดแคลนสาธารณูปโภคพื้นฐาน การบริหารทรัพย์สินที่ยังไม่เป็นระบบ และการขาดมาตรการด้านความปลอดภัยที่มีประสิทธิภาพ และ 3. มิติด้านข้อเสนอแนะเชิงพัฒนา ซึ่งเป็นแนวทางในการยกระดับการบริหารจัดการให้มีความเป็นระบบมากยิ่งขึ้น โดยเน้นการพัฒนาภูมิทัศน์ของวัดให้ได้มาตรฐาน การจัดทำระบบบัญชีทรัพย์สินอย่างเป็นรูปธรรม และการเสริมสร้างระบบรักษาความปลอดภัยอย่างรอบด้าน ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพที่ 1 สรุปองค์ความรู้ได้ ดังนี้ คือ การบริหารจัดการงานสาธารณูปการของวัดในตำบลสร้อยฟ้า-ชำแระ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาสำคัญด้านระบบการจัดการภายในที่ยังขาดความเป็นระเบียบ โดยเฉพาะการจัดทำบัญชีรายรับ–รายจ่ายและบัญชีพัสดุครุภัณฑ์ที่ยังไม่ชัดเจนและไม่เป็นระบบ ส่งผลให้การตรวจสอบและการบริหารทรัพยากรของวัดขาดประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ในมิติของการพัฒนาวัดยังพบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนยังอยู่ในระดับจำกัด อีกทั้งยังขาดแผนการพัฒนาที่ชัดเจน ทำให้การดำเนินงานไม่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในพื้นที่อย่างแท้จริง ดังนั้น แนวทางการพัฒนาควรมุ่งเน้นการจัดทำระบบบัญชีที่โปร่งใส ครบถ้วนและตรวจสอบได้ ควบคู่กับการจัดทำทะเบียนพัสดุครุภัณฑ์อย่างเป็นระบบ พร้อมทั้งมีการประเมินผลอย่างสม่ำเสมอ ในขณะเดียวกัน ควรส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาวัดมากยิ่งขึ้น เพื่อสร้างความร่วมมือและความเป็นเจ้าของร่วมกัน รวมทั้งกำหนดแผนพัฒนาวัดที่มีความชัดเจน เป็นรูปธรรม และสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ เพื่อให้การบริหารจัดการงานสาธารณูปการของวัดเกิดประสิทธิภาพ ความโปร่งใส และความยั่งยืนในระยะยาว

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. กำหนดนโยบายการก่อสร้างและบูรณะเสนาสนะอย่างเป็นระบบ เน้นความมั่นคง สอดคล้องศิลปกรรมไทย และใช้ประโยชน์พื้นที่อย่างคุ้มค่า

2. กำหนดนโยบายการบริหารศาสนสมบัติให้โปร่งใส ตรวจสอบได้ โดยมีระบบบัญชีและทะเบียนทรัพย์สิน พร้อมเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วม

3. กำหนดนโยบายพัฒนาวัดเป็นศูนย์กลางศาสนา วัฒนธรรม และการเรียนรู้ของชุมชน โดยยึดหลักพระพุทธศาสนาเป็นฐานในการพัฒนา

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. จัดทำแผนแม่บท 3–5 ปี เริ่มจากสำรวจสภาพเสนาสนะ จัดลำดับความสำคัญ ดำเนินการซ่อมแซมตามแผน และติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง พร้อมตั้งคณะกรรมการร่วมบริหาร

2. จัดระบบบัญชีรายรับ–รายจ่ายและทะเบียนทรัพย์สินที่ตรวจสอบได้ เริ่มจากรวบรวมข้อมูล จัดทำฐานข้อมูล เปิดเผยต่อสาธารณะ และเชื่อมโยงงบประมาณกับแผนพัฒนาท้องถิ่น

3. สร้างการมีส่วนร่วมโดยตั้งทีมอาสา “ดูแลวัด” ตรวจสอบพื้นที่สม่ำเสมอ ปรับปรุงสภาพแวดล้อม และใช้สื่อชุมชน/ออนไลน์ประชาสัมพันธ์เพื่อระดมการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาการบริหารจัดการงานสาธารณูปการของวัดในพื้นที่หรือจังหวัดอื่น เพื่อเปรียบเทียบและขยายผลการวิจัย

2. ควรศึกษาปัจจัยอื่น ๆ ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการงานสาธารณูปการของวัด เช่น ภาวะผู้นำ การมีส่วนร่วมของชุมชน หรือการประยุกต์หลักพุทธธรรม

3. ควรใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพหรือแบบผสมผสาน เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกและสะท้อนสภาพปัญหาและแนวทางพัฒนาได้อย่างรอบด้าน

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). *วัดจะมีส่วนรับภาระและจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติได้อย่างไร*. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.

กองพุทธศาสนสถาน กรมการศาสนา. (2545). *คู่มือการพัฒนาวัด อุทยานการศึกษาในวัด ลานวัด ลานใจ ลานกีฬา*. กรุงเทพฯ: การศาสนา.

บุญช่วย จันทร์เฮ้า. (2546). *พฤติกรรมการบริหารของเจ้าอาวาสที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดกรุงเทพมหานคร* (วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ประเวศ วะสี. (2546). *พระสงฆ์กับการรู้เท่าทันสังคม ในหลักการบริหารจัดการวัดในยุคโลกาภิวัตน์*. กรุงเทพฯ: สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ.

พระครูปลัดสุทธิภรณ์ สุทฺธสีโล (เพ็งเลา). (2569). *การพัฒนางานสาธารณูปการของวัดในตำบลบ้านไร่ อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี* (สารนิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระครูสมุห์โกศล พทฺธสีโล (มากะพันธุ์). (2567). *การบริหารจัดการงานสาธารณูปการของวัดในอำเภอบ้านนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี* (สารนิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระครูสังฆรักษ์อนันต์ สุทฺธิมโน (บู่บาง). (2564). *รูปแบบการบริหารจัดการงานสาธารณูปการตามโครงการวัด ประชา รัฐสร้างสุขของคณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานี* (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2547). *การศึกษาเครื่องมือพัฒนาที่ยังต้องพัฒนา* (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพฯ: สหธรรมิก.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สุภาพ สุปัญจนันท์. (2546). โครงการเมรุปลอดสารพิษ. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา.

องค์การบริหารส่วนตำบลสร้อยฟ้า-ชำแระ. (2567). *แผนพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ. 2566-2570)*. ราชบุรี: องค์การบริหารส่วนตำบลสร้อยฟ้า-ชำแระ.

Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis* (3rd ed.). New York: Harper and Row.

นวัตกรรมการพัฒนากระบวนการย้อมสีพันธุ์ไม้ท้องถิ่นผ้าไหมพื้นเมืองโคราชอย่างครบวงจร*

INNOVATIVE DEVELOPMENT OF A COMPREHENSIVE DYEING PROCESS USING LOCAL PLANT DYES FOR TRADITIONAL KORAT SILK

เบญญาภา อัจฉฤกษ์, ชุติพนธ์ วงษ์อมรวิทย์
Benyapa Atcharoek, Chutipon Wongamonwit
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Corresponding Author E-mail: joybenyapajoy@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาวิธีการสกัดสีพันธุ์ไม้ท้องถิ่นผ้าไหมพื้นเมืองโคราชอย่างครบวงจร 2. พัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าไหมย้อมสีพันธุ์ไม้ท้องถิ่นพื้นเมืองโคราชอย่างครบวงจร และ 3. ยกระดับนวัตกรรมการพัฒนากระบวนการย้อมสีพันธุ์ไม้ท้องถิ่นผ้าไหมพื้นเมืองโคราชอย่างครบวงจร โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเลือกแบบเจาะจงได้แก่ ผู้แทนหน่วยงานภาครัฐ ผู้แทนนักวิชาการสิ่งทอ ประธานผู้ประกอบการไหม และผู้แทนผู้ประกอบการไหม จำนวน 21 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการพรรณนาความ

ผลการวิจัยพบว่า 1. วิธีการสกัดสีพันธุ์ไม้ท้องถิ่นผ้าไหมพื้นเมืองโคราชอย่างครบวงจร เริ่มจากการคัดเลือกวัตถุดิบ การเตรียมพืช เส้นไหม การสกัดน้ำสี การย้อม การใช้สารยึดสี การล้างและตากแห้ง ทำให้ได้ผ้าไหมที่มีสีสันงดงามเป็นเอกลักษณ์สะท้อนคุณค่าทางวัฒนธรรม 2. การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าไหมย้อมสีพันธุ์ไม้ท้องถิ่นพื้นเมืองโคราชอย่างครบวงจร เป็นกระบวนการสร้างมูลค่าเพิ่มให้ผ้าไหมเชื่อมโยงการคัดเลือกวัตถุดิบธรรมชาติ การสกัดสีและย้อมเส้นไหมอย่างได้มาตรฐาน การออกแบบลวดลายการทอให้มีเอกลักษณ์ การแปรรูปผลิตภัณฑ์ เช่น ผ้าพันคอ เสื้อผ้า และของที่ระลึก พร้อมพัฒนาบรรจุภัณฑ์สร้างแบรนด์การตลาดทั้งออนไลน์และออฟไลน์ และการจัดการผลิตตามมาตรฐานชุมชนเพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และ 3. การยกระดับนวัตกรรมการพัฒนากระบวนการย้อมสีพันธุ์ไม้ท้องถิ่นผ้าไหมพื้นเมืองโคราชอย่างครบวงจร เป็นกระบวนการที่เชื่อมโยงภูมิปัญญาดั้งเดิมเข้ากับองค์ความรู้ทางวิชาการผ่านกิจกรรมอย่างเป็นระบบ

*Received April 3, 2026; Revised April 25, 2026; Accepted April 28, 2026

เริ่มจากการสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.) การให้คำปรึกษาเชิงลึก การจัดทำฐานข้อมูลองค์ความรู้ การอบรม สัมมนาเพื่อพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์ และจัดทำคู่มือแนวทางการเตรียมความพร้อมสำหรับการขอรับรองมาตรฐาน
คำสำคัญ: นวัตกรรมการพัฒนา; กระบวนการย้อมสี; พันธ์ไม้ท้องถิ่น; ผ้าไหมพื้นเมืองโคราช

Abstract

This research article aimed to: 1. To study the complete process of extracting dyes from local plant species for traditional Korat silk; 2. To develop a complete process of dyeing silk products using dyes from local plant species for traditional Korat silk; 3. To upgrade the innovation in developing a complete dyeing process using local plant species for traditional Korat silk. This research employs a qualitative research methodology. Key informants include representatives from government agencies, textile academics, and chairpersons of silk businesses. This research involved a purposive sampling of 21 silk entrepreneurs. The research tools used included interviews and descriptive data analysis.

Findings were as follows: 1. A comprehensive method for extracting dyes from local plants for traditional Korat silk, encompassing raw material selection, plant and silk preparation, dye extraction, dyeing, fixative application, washing, and drying, results in uniquely beautiful silk fabrics reflecting cultural value. 2. The comprehensive development of silk products dyed with local plants in Korat involves adding value to silk, linking natural raw material selection, standardized dye extraction and silk dyeing, pattern design, quality improvement, and product transformation into items such as scarves, clothing, souvenirs, and home decorations. This includes packaging development, branding, online and offline marketing, and community-standardized production management for environmentally friendly products. 3. Upgrading the innovation in the comprehensive dyeing process for traditional Korat silk involves linking traditional wisdom with academic knowledge through systematic activities. This includes education on Community Product Standards (CPS), in-depth consultation, knowledge

database creation, training, and seminars to improve product quality. The guideline manual explains how individuals can prepare to obtain certification.
Keywords: Innovative Development; Dyeing Process; Local Plant Dyes; Traditional Korat Silk

บทนำ

ผ้าไหมไทยกลายเป็นสินค้าส่งออกที่สำคัญของประเทศไทย ส่วนแรก ได้แก่ ความหลากหลายของลวดลายบนผืนผ้าไหมไทย กระบวนการมัดย้อม และการทอผ้าไหม ชาวบ้านผู้ผลิตผ้าไหมต่างพัฒนาลวดลาย รูปร่าง สีสัน เทคนิคการย้อมสีตามภูมิปัญญาของท้องถิ่น โดยแต่ละท้องถิ่นต่างสร้างความงดงามผ่านลวดลายที่แตกต่างกัน จังหวัดนครราชสีมามีชื่อเสียงด้านผ้าไหมและภูมิปัญญาด้านการทอผ้าไหม กระบวนการย้อมสีผ้าไหมด้วยสีธรรมชาติเป็นสิ่งที่ได้รับการส่งเสริมเพื่อลดการใช้สารเคมีและรักษาสิ่งแวดล้อมชุมชน ลักษณะของสีธรรมชาติ คือ สีที่สกัดได้จาก วัตถุดิบที่มาจาก พืช สัตว์ และแร่ธาตุต่าง ๆ ซึ่งเกิดขึ้นจากกระบวนการตามธรรมชาติ แหล่งวัตถุดิบของสีธรรมชาติสามารถ หาได้จากพืชและสัตว์หลายชนิด ด้วยกรรมวิธีการผลิตที่แตกต่างกันทำให้ผลิตภัณฑ์ที่ได้มีความสวยงามและสีสันที่หลากหลาย (ศูนย์วิชาการและเทคโนโลยีสิ่งทอพื้นบ้าน, 2565) การย้อมผ้าไหมเป็นภูมิปัญญาไทยที่สืบทอดมาแต่โบราณ มีการคัดสรรพืชในท้องถิ่นเพื่อใช้เป็นวัตถุดิบให้สีที่ได้รับการพัฒนาจนใช้ย้อมได้สีคุณภาพดีสีไม่ตกและไม่ซีดจางง่าย แต่มีจำนวนไม่กี่ชนิดและเริ่มไม่เพียงพอต่อความต้องการใช้ในขณะที่ความนิยมในผลิตภัณฑ์ผ้าย้อมสีธรรมชาติเพิ่มขึ้น เนื่องจากมี กระบวนการผลิตจากวัสดุธรรมชาติและผ้าย้อมสีธรรมชาติมีลักษณะเด่นที่สีนุ่มนวลไม่ฉูดฉาด เป็นที่ต้องการของตลาด โดยเฉพาะในต่างประเทศ (กรมหม่อนไหม, 2566) การย้อมผ้าจากสีธรรมชาติมีกรรมวิธีการย้อม 2 รูปแบบ คือ 1. การย้อมร้อน เป็นการย้อมสีจากส่วนต่าง ๆ ของพืช โดยนำวัตถุดิบย้อมสีมาสับให้ละเอียดแล้วต้มให้เดือดเพื่อสกัดสี ออกจากพืช จากนั้นจึงทำการย้อมกับเส้นใย โดยใช้ความร้อนและสารช่วยย้อมให้สารสีจากพืชติดเส้นใย หรือเพิ่มความเข้ม ความสดให้กับสีของเส้นใย และ 2. การย้อมเย็น หรือการย้อมแบบหมัก เป็นการย้อมสีจากส่วนต่าง ๆ ของพืช โดยวิธีการ ย้อมไม่ใช้ความร้อน แต่อาศัยคุณสมบัติจากธรรมชาติของสารสีและปฏิกิริยาเคมีทางธรรมชาติช่วยให้สารสีจากพืชติดเส้นใย โดยจะหมักเส้นใยไว้ในน้ำย้อมจากพืชในอุณหภูมิปกติ ซึ่งสีและวิธีการจะแตกต่างกันตามชนิดของสารให้สีจากพืช เช่น การย้อมเส้นใยด้วยคราม มะเกลือ และโคลน เป็นต้น (ประภากร สุคนธมณี, 2560)

การวิเคราะห์ปัญหาของกลุ่มเครือข่ายไหมไทย ได้แก่ ขาดเครื่องมือ อุปกรณ์ เครื่องจักรที่ทันสมัย เพื่อลดระยะเวลา และต้นทุนในการผลิต ขาดองค์ความรู้ อาทิเช่น ปัญหาเรื่อง

ขอบผ้าไม่พอดีกับฟืม การย้อมสีธรรมชาติให้สีสดและหลากหลาย การใช้กี่กระตุก ฯลฯ กระบวนการในการบริหารจัดการการผลิต และขาดช่องทางในการจัดจำหน่ายและขาดแคลนวัตถุดิบ (มะเกลือสำหรับการย้อมสี) อยู่ระหว่างการแก้ไข โดยคณะวิจัยจากมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน (ภรณี หลาวทอง, 2558) ด้วยเหตุผลดังกล่าว กลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตผ้าไหมจำเป็นต้องพัฒนาเทคโนโลยีชุมชนมาใช้ในกระบวนการผลิตไหมที่คงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ และรับการสนับสนุนจากภายนอกเพียงบางส่วน การพัฒนากระบวนการย้อมสีธรรมชาติทำให้สีไหมที่ย้อมมีความคงทนของสีต่อการซักฟอกได้ดี มีคุณภาพที่ต้องการของผู้บริโภคและพร้อมถ่ายทอดเทคโนโลยีให้กับกลุ่มแม่บ้านที่ต้องการพัฒนาคุณภาพและยกระดับผลิตภัณฑ์ผ้าไหมสีธรรมชาติให้ตรงตามความต้องการของผู้บริโภคเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างรายได้เสริมให้กับครอบครัว การพัฒนาคุณภาพการย้อมสีไหมตามเอกลักษณ์ท้องถิ่นและให้ได้สีต้นแบบจากพันธ์ไม้ท้องถิ่น คุณภาพดีขึ้น สม่ำเสมอ สร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ที่มีลวดลาย สีสัน เข้ากับความต้องการของตลาดสากล และพัฒนาคนรุ่นใหม่เข้ามาอยู่ในการผลิตให้มากขึ้น ตอนนี้เริ่มมีกลุ่มชาวบ้านผู้สูงอายุทอผ้ากันมานานแล้วลูกหลานก็ไม่ทำต่อ ไปทำงานโรงงาน 7-8 ปี แล้วสุดท้ายก็เริ่มรู้ว่า ธุรกิจของที่บ้านดีกว่า คนรุ่นใหม่จึงกลับไปพัฒนาธุรกิจผ้าทอพื้นเมืองที่บ้าน มีการใช้ไอที ใช้อีเมล์รับออร์เดอร์ แล้วก็คุยกับคนรุ่นแม่รุ่นย่ายายว่า ควรพัฒนาให้เป็นระบบอย่างไรบ้าง เพื่อที่จะให้เข้ากระแสตลาด ถึงอย่างไรอุตสาหกรรมชุมชน ผ้าทอมือก็ยังคงอยู่ ยังไงก็ไม่สูญสลายไปให้ตลาดโรงงานหมด (มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ, 2559)

นอกจากนี้ ยังมีปัญหาขาดแคลนทรัพยากรบุคคล ทรัพยากรท้องถิ่นเกิดจากการผลิตผลิตไหมส่วนมากไม่เน้นการถ่ายถอดสู่คนรุ่นหลังอย่างเป็นระบบ เน้นการถ่ายทอดแก่สมาชิกครอบครัวหรือเครือญาติ เมื่อเครือญาติไม่สืบต่อองค์ความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาก็ขาดหาย และการผลิตผลิตภัณฑ์ไหมยังขาดกิจกรรมสำคัญอันเป็นรากฐานการผลิตผลิตภัณฑ์ไหมจากธรรมชาติ คือ อนุรักษ์พันธุ์ไม้ท้องถิ่น ปัจจัยทางพลังงานของต้นทุนการผลิตมีส่วนต่อการลดต้นทุน การพัฒนาเทคโนโลยีชุมชนสำหรับใช้ย้อมสีพันธุ์ไม้ท้องถิ่นถ่ายทอดประยุกต์ใช้และอนุรักษ์พันธุ์ไม้ท้องถิ่นเทคโนโลยีชุมชนสร้างสีต้นแบบเอกลักษณ์ชุมชนท้องถิ่นมีความสำคัญต่อการสนับสนุนให้ภูมิปัญญากลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตผ้าไหมพัฒนาศักยภาพต้นเอง ขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชน ให้เกิดการจ้างงาน สร้างรายได้ในชุมชน และกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตผ้าไหมที่เข้มแข็งยังส่งผลต่อการจ้างงานผู้สูงอายุในชุมชน อาชีพไหมเป็นอาชีพที่ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีรายได้และพึ่งพาตนเองเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สามารถถ่ายทอดประสบการณ์แก่สมาชิกชุมชนที่สนใจผลิตผ้าไหมส่งต่อภูมิปัญญาจากรุ่นสู่รุ่น (สำนักงานพัฒนาชุมชน, 2566) ส่วนวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรปลูกหม่อนเลี้ยงไหม กลุ่มผู้สูงอายุเป็นกลุ่มสมาชิกที่ดำเนินการปลูกหม่อน เลี้ยงไหม ทอผ้าจากเส้นไหม

คุณภาพดี สร้างจุดขาย เช่น ภูมิปัญญาท้องถิ่นนำมาสร้างนวัตกรรม พร้อมแนะให้บูรณาการด้านการขนส่ง ให้สามารถขายไปยังจังหวัดอื่นหรือต่างประเทศได้ และขอให้ใช้เทคโนโลยีรอบตัวให้เป็นประโยชน์ในการสร้างอาชีพสร้างรายได้ (ภิญโญ ไตรสุริยธรรมา และคณะ, 2562) ภูมิปัญญารุ่นใหม่จำเป็นต้องมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์และการนำเทคโนโลยีชุมชนมาพัฒนาให้สนองตอบกระบวนการผลิตไหมในชุมชนนำไปสู่การสร้างงานสร้างรายได้ให้กับชุมชนและแสวงหาพันธมิตรเข้ามาสนับสนุนองค์ความรู้ของชุมชนที่ขาดหาย ได้แก่ สถาบันการศึกษาเข้ามาจัดทำหลักสูตรพัฒนาทรัพยากรบุคคลของท้องถิ่น อุตสาหกรรมจังหวัดเข้ามาสนับสนุนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้ได้รับการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน สมาชิกในชุมชนร่วมมือกับนักวิจัยพัฒนาองค์ความรู้ให้เกิดการวิจัยและใช้ประโยชน์อย่างต่อเนื่อง

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงเห็นความจำเป็นในการศึกษานวัตกรรมการพัฒนากระบวนการย้อมสีพันธุ์ไม้ท้องถิ่นผ้าไหมพื้นเมืองโคราชอย่างครบวงจร การพัฒนาเทคโนโลยีชุมชนสำหรับใช้ย้อมสีพันธุ์ไม้ท้องถิ่น เทคนิคการย้อม และการทอผ้าตามอัตลักษณ์ของชุมชน ถ่ายทอดประยุกต์ใช้และอนุรักษ์พันธุ์ไม้ท้องถิ่นเทคโนโลยีชุมชนสร้างสีต้นแบบเอกลักษณ์ชุมชนท้องถิ่นมีความสำคัญต่อการสนับสนุนให้ภูมิปัญญากลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตผ้าไหม พัฒนาศักยภาพตนเองขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชน ซึ่งผลการศึกษาทำให้มีการยกระดับมาตรฐานนวัตกรรมชุมชนเพื่อยกระดับเศรษฐกิจฐานรากของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผ้าไหมได้อย่างเหมาะสมและนำไปสู่ความอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิธีการสกัดสีพันธุ์ไม้ท้องถิ่นผ้าไหมพื้นเมืองโคราชอย่างครบวงจร
2. เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าไหมย้อมสีพันธุ์ไม้ท้องถิ่นพื้นเมืองโคราชอย่างครบวงจร
3. เพื่อยกระดับนวัตกรรมการพัฒนากระบวนการย้อมสีพันธุ์ไม้ท้องถิ่นผ้าไหมพื้นเมืองโคราชอย่างครบวงจร

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research เน้นการศึกษาเชิงลึก เข้าใจ บริบท ศึกษาวิธีการสกัดสีพันธุ์ไม้ท้องถิ่น พัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าไหมย้อมสีพันธุ์ไม้ท้องถิ่นและยกระดับนวัตกรรมการพัฒนากระบวนการย้อมสีพันธุ์ไม้ท้องถิ่นผ้าไหมพื้นเมืองโคราชอย่างครบวงจร พื้นที่วิจัย ได้แก่ 1. กลุ่มทอผ้าไหมมัดหมี่ทับสวาย 2. กลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์

ผ้าไหมและผ้าฝ้ายบ้านทับสวายพัฒนา และ 3. วิสาหกิจชุมชนเมืองบัวน้อยผ้าไหม ระยะเวลาในการวิจัย ตั้งแต่เดือนตุลาคม 2568 ถึงเดือนพฤศจิกายน 2568 รวม 12 เดือน

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้วิจัยคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเจาะจง จำนวน 21 คน ได้แก่

2.1 ผู้แทนหน่วยงานภาครัฐ จำนวน 2 คน เป็นบุคลากรจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมสิ่งทอ มีตำแหน่งหรือหน้าที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนมีประสบการณ์ทำงาน ไม่น้อยกว่า 3–5 ปี

2.2 ผู้แทนนักวิชาการสิ่งทอ จำนวน 2 คน เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านสิ่งทอ การย้อมสีเคมีสิ่งทอ สีธรรมชาติ มีความรู้เกี่ยวกับกระบวนการย้อมสีจากพันธุ์ไม้ท้องถิ่น มีประสบการณ์ด้านสิ่งทอ ไม่น้อยกว่า 5 ปี

2.3 ประธานผู้ประกอบการไหม จำนวน 3 คน เป็นประธานวิสาหกิจชุมชนผ้าไหมในพื้นที่โคราช มีบทบาทในการบริหารจัดการกลุ่ม มีประสบการณ์ด้านผ้าไหม ไม่น้อยกว่า 5–10 ปี

2.4 ผู้แทนผู้ประกอบการไหม จำนวน 14 คน เป็นผู้ปฏิบัติงานจริงในกระบวนการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม ย้อมสี มีประสบการณ์ด้านผ้าไหม ไม่น้อยกว่า 2–3 ปี

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In- Depth Interview) แบบสัมภาษณ์แบ่งเป็น 2 ตอน ประเด็นในการสัมภาษณ์ ประวัติความเป็นมากลุ่มผ้าไหม ปัญหาความต้องในการวิธีการสกัดสีพันธุ์ไม้ท้องถิ่นผ้าไหม วิธีการสกัดสีพันธุ์ไม้ท้องถิ่นผ้าไหม หน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องเข้ามาร่วมพัฒนากระบวนการย้อมสีพันธุ์ไม้ท้องถิ่นผ้าไหมพื้นเมืองโคราช การตรวจสอบและหาคุณภาพของแบบสัมภาษณ์ โดยนำแบบสัมภาษณ์ที่ผ่านความเห็นชอบจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (Content Validity) แบบสัมภาษณ์มีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.67-1.00

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพดำเนินการโดยขอออกหนังสือถึงผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการให้สัมภาษณ์ และได้ทำการนัดหมายวัน เวลา และสถานที่กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อสัมภาษณ์ตามที่กำหนดไว้จนครบทุกประเด็น โดยขออนุญาตใช้วิธีการจดบันทึก และการบันทึกเสียงประกอบการสัมภาษณ์

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยจัดหมวดหมู่ข้อมูล สังเคราะห์และตีความเชื่อมโยงกับวิธีการสกัดสีพันธุ์ไม้ท้องถิ่น พัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าไหมย้อมสีพันธุ์ไม้ท้องถิ่นพื้นเมืองโคราชอย่างครบวงจร และยกระดับนวัตกรรมการพัฒนากระบวนการย้อมสีพันธุ์ไม้ท้องถิ่นผ้าไหมพื้นเมืองโคราชอย่างครบวงจร

ผลการวิจัย

1. วิธีการสกัดสีพันธุ์ไม้ท้องถิ่นผ้าไหมพื้นเมืองโคราชอย่างครบวงจร

1.1 การเตรียมเส้นไหม ทำความสะอาดและลอกกาวไหม ล้างเส้นไหมดิบด้วยวัสดุธรรมชาติ เช่น น้ำซาวข้าว เพื่อลดสิ่งสกปรกและไขมันตกค้าง ลอกกาวไหมด้วยด่างจากขี้เถ้าหรือพืชพื้นถิ่น โดยควบคุมอุณหภูมิและเวลาอย่างเหมาะสมทำให้เส้นไหมนุ่มเงางาม และพร้อมสำหรับการดูดซับสี

1.2 การเตรียมและสกัดสีจากวัตถุดิบธรรมชาติ คัดเลือกวัตถุดิบจากพืชท้องถิ่น เช่น เปลือกไม้ ใบไม้ หรือดอกไม้ ตามคุณภาพสี เตรียมวัตถุดิบด้วยการหั่นบด หรือทุบ ก่อนนำไปต้ม เคี่ยว หรือแช่เพื่อสกัดสีกรองและปรับคุณภาพน้ำสี เช่น ปรับค่ากรด-ด่าง เพื่อให้สีมีความเข้มและเหมาะต่อการย้อม

1.3 การย้อมสีและการใช้สารช่วยติดสี นำเส้นไหมลงย้อมในน้ำสี โดยควบคุมอุณหภูมิ เวลา และการคนอย่างสม่ำเสมอใช้สารช่วยติดสีจากธรรมชาติ เช่น น้ำปูนใส หรือน้ำด่าง เพื่อเพิ่มการยึดเกาะช่วยให้สีติดทน สม่ำเสมอ และเกิดเฉดสีที่หลากหลายตามภูมิปัญญาท้องถิ่น

1.4 การล้าง แห้ง ตรวจสอบ และพัฒนากระบวนการ ล้างเส้นไหมเพื่อลดสีส่วนเกิน แล้วผึ่งในที่ร่มเพื่อรักษาความคงทนของสี ตรวจสอบคุณภาพด้านสี ความสม่ำเสมอและความนุ่มของเส้นไหม ถ่ายทอดองค์ความรู้และปรับปรุงกระบวนการผลิตเพื่อยกระดับมาตรฐานสินค้าอย่างต่อเนื่อง

ภาพที่ 1 การเตรียมน้ำด่าง

ภาพที่ 2 การผสมน้ำด่างในน้ำเดือด

ภาพที่ 3 การล้างเส้นไหมด้วยน้ำสะอาด

ภาพที่ 4 สกัดสีน้ำย้อมจากครั่ง ย้อมเส้นไหมจากครั่ง

2. การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าไหมย้อมสีพันธุ์ไม้ท้องถิ่นพื้นเมืองโคราชอย่างครบวงจร เป็นกระบวนการที่มุ่งผสานภูมิปัญญาดั้งเดิมของชุมชนเข้ากับแนวคิดการพัฒนาสมัยใหม่

เพื่อสร้างผลิตภัณฑ์ผ้าไหมที่มีคุณค่าในหลายมิติ ทั้งด้านวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม โดยแบ่งเป็น

กระบวนการที่ 1 การคัดเลือกวัตถุดิบและเตรียมการผลิต คัดเลือกเส้นไหมพื้นเมืองคุณภาพดี และพันธุ์ไม้ท้องถิ่นที่ให้สีธรรมชาติ เตรียมวัตถุดิบด้วยการทำความสะอาดเส้นไหมและจัดเตรียมวัสดุสีเพื่อให้เหมาะสมต่อกระบวนการผลิตในขั้นต่อไป

กระบวนการที่ 2 การผลิตและย้อมสีธรรมชาติ สกัดสีจากวัสดุธรรมชาติและย้อมเส้นไหมตามภูมิปัญญาท้องถิ่นควบคุมอุณหภูมิ เวลา และวิธีการย้อมให้เหมาะสมเพื่อให้ได้สีที่สวยงาม สม่ำเสมอ และคงทน

กระบวนการที่ 3 การทอผ้า ออกแบบ และพัฒนาผลิตภัณฑ์ นำเส้นไหมย้อมสีมาทอเป็นผืนผ้าและออกแบบลวดลายพื้นเมืองประยุกต์ให้เข้ากับความต้องการของตลาดร่วมสมัยเพิ่มมูลค่าในรูปแบบสินค้า เช่น เสื้อผ้า และผลิตภัณฑ์แปรรูป

กระบวนการที่ 4 การยกระดับคุณภาพ มาตรฐาน และการตลาด ควบคุมคุณภาพการผลิตและพัฒนาบรรจุภัณฑ์ให้ได้มาตรฐาน ส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการ วางแผนการตลาดและสร้างแบรนด์เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน

3. นวัตกรรมการพัฒนากระบวนการย้อมสีพันธุ์ไม้ท้องถิ่นผ้าไหมพื้นเมืองโคราชอย่างครบวงจร พบว่า การพัฒนาที่มุ่งเชื่อมโยงภูมิปัญญาดั้งเดิมของชุมชนเข้ากับองค์ความรู้ทางวิชาการและระบบมาตรฐานการผลิตสมัยใหม่ เพื่อเสริมสร้างคุณภาพ ความน่าเชื่อถือและมูลค่าเพิ่มให้แก่ผลิตภัณฑ์ผ้าไหม เป็นอัตลักษณ์สำคัญของจังหวัดนครราชสีมา การดำเนินงานออกแบบกิจกรรมอย่างเป็นระบบ ตั้งแต่การสร้างความรู้ความเข้าใจ ไปจนถึงการผลักดันให้ผลิตภัณฑ์เข้าสู่การรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน

กิจกรรมที่ 1 การประชาสัมพันธ์มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน สร้างการรับรู้แก่ผู้ผลิตเกี่ยวกับความสำคัญของมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.) เน้นด้านคุณภาพ ความปลอดภัยและความเชื่อมั่นของผู้บริโภค กระตุ้นให้ผู้ผลิตเห็นคุณค่าในการยกระดับสินค้าสู่มาตรฐาน

กิจกรรมที่ 2 การให้คำปรึกษาเชิงลึกแก่ผู้ผลิต ให้คำแนะนำด้านการย้อมสี การคัดเลือกวัตถุดิบ และการควบคุมคุณภาพ สนับสนุนการจัดการกระบวนการผลิตและเอกสารที่เกี่ยวข้อง เตรียมความพร้อมผู้ผลิตเข้าสู่การรับรองมาตรฐาน (มผช.)

กิจกรรมที่ 3 การจัดทำฐานข้อมูลองค์ความรู้ รวบรวมข้อมูลการย้อมสี วัตถุดิบและกระบวนการผลิตอย่างเป็นระบบ จัดเก็บข้อมูลกลุ่มผู้ผลิตและลักษณะผลิตภัณฑ์เพื่อใช้ประโยชน์เป็นแหล่งเรียนรู้และสนับสนุนการพัฒนานวัตกรรมในชุมชน

กิจกรรมที่ 4 การอบรมและสัมมนาพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์ เสริมทักษะด้านการย้อมสีธรรมชาติและการควบคุมคุณภาพ พัฒนาการออกแบบลวดลายให้สอดคล้องกับอัตลักษณ์และตลาด ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างชุมชนและนักวิชาการ

กิจกรรมที่ 5 การจัดทำคู่มือเตรียมความพร้อมสู่มาตรฐาน จัดทำคู่มือแนวปฏิบัติที่เข้าใจง่ายและสามารถนำไปใช้ได้จริง ครอบคลุมกระบวนการย้อม การควบคุมคุณภาพและการจัดการผลิต สนับสนุนการเตรียมเอกสารเพื่อขอรับรองมาตรฐาน (มผช.)

กิจกรรมที่ 6 การส่งผลิตภัณฑ์ขอรับรองมาตรฐาน (มผช.) นำผลิตภัณฑ์เข้าสู่กระบวนการรับรองตามเกณฑ์มาตรฐาน สะท้อนความพร้อมด้านคุณภาพและกระบวนการผลิต ช่วยเพิ่มความน่าเชื่อถือและยกระดับผ้าไหมสู่ตลาดแข่งขันได้

อภิปรายผลการวิจัย

1. วิธีการสกัดสีพันธุ์ไม้ท้องถิ่นผ้าไหมพื้นเมืองโคราชอย่างครบวงจร พบว่า เป็นกระบวนการผลิตแบบครบวงจรที่ผสานภูมิปัญญาดั้งเดิมกับการพัฒนาเชิงระบบอย่างเหมาะสม กระบวนการเริ่มจากการฟอกและทำความสะอาดเส้นไหมดิบด้วยวัสดุธรรมชาติ เพื่อขจัดสิ่งสกปรกและคราบไขมันโดยไม่ทำลายคุณภาพเส้นใย จากนั้นจึงลอกกาวไหมออกด้วยน้ำด่างจากขี้เถ้าไม้หรือพืชท้องถิ่น ทำให้เส้นไหมมีความนุ่ม เงางามและพร้อมรับสี ขั้นตอนการย้อมสีใช้พืชพื้นถิ่น เช่น เปลือกไม้ ใบไม้ แก่นไม้ หรือผลไม้ผ่านการต้ม เคี่ยว หรือแช่ เพื่อสกัดน้ำสี ก่อนนำเส้นไหมลงย้อมโดยควบคุมอุณหภูมิ เวลาและการคนอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้สีติดแน่นและสม่ำเสมอ การใช้สารช่วยติดสีจากธรรมชาติช่วยเพิ่มความคงทนและสร้างเฉดสีที่หลากหลาย สะท้อนอัตลักษณ์ท้องถิ่น เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และยกระดับคุณภาพผ้าไหม นอกจากนี้ยังให้ความสำคัญกับการพัฒนาความรู้และศักยภาพของกลุ่มทอผ้า ผ่านการให้คำปรึกษาและติดตามคุณภาพอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้ผ้าไหมพื้นเมืองโคราชมีมาตรฐาน สม่ำเสมอ สอดคล้องกับงานวิจัยของณักษ์ กุลิสร์และคณะ (2558) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาอุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์ผ้าไหมไทยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า การฟอก ลอกกาวไหม ย้อมสีด้วยวัสดุธรรมชาติจากพืชท้องถิ่น เช่น เปลือกไม้ ใบไม้ หรือแก่นไม้ ช่วยให้เส้นไหมมีความนุ่ม เงางาม สีสม่ำเสมอ มีความคงทน ซึ่งสอดคล้องกับปัจจัยด้านคุณภาพที่รับรู้ บุคลิกภาพด้านความแข็งแรงทน กระบวนการย้อมสีจากพันธุ์ไม้ท้องถิ่นยังสะท้อนอัตลักษณ์ วัฒนธรรม และความเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม สอดคล้องกับงานวิจัยของศิวพร แก่นจันทร์ (2558) ได้วิจัยเรื่อง การย้อมผ้าไหมด้วยสีจากกากกาแฟโดยใช้สารสกัดจากเปลือกทับทิมเป็นสารช่วยติด พบว่า ผ้าที่ผ่านการย้อมทุกชิ้นให้เฉดสีเหมือนกัน (สีเหลืองน้ำตาล) อย่างไรก็ตามความเข้มข้นของสารช่วยติดและวิธีการย้อมสีด้วยสารช่วยติด ส่งผลต่อความเข้มของสีบนผ้า ผ้าที่ผ่านการย้อมด้วยสารช่วยติด มีความคงทนของสีต่อการซักดีกว่าผ้าที่ไม่ใช้สารช่วยติด ส่วนผลในด้านความคงทนต่อแสง พบว่า ผ้าที่ผ่านการย้อมแบบใช้และไม่ใช้สารช่วยติดมีความคงทนต่อแสงใกล้เคียงกัน

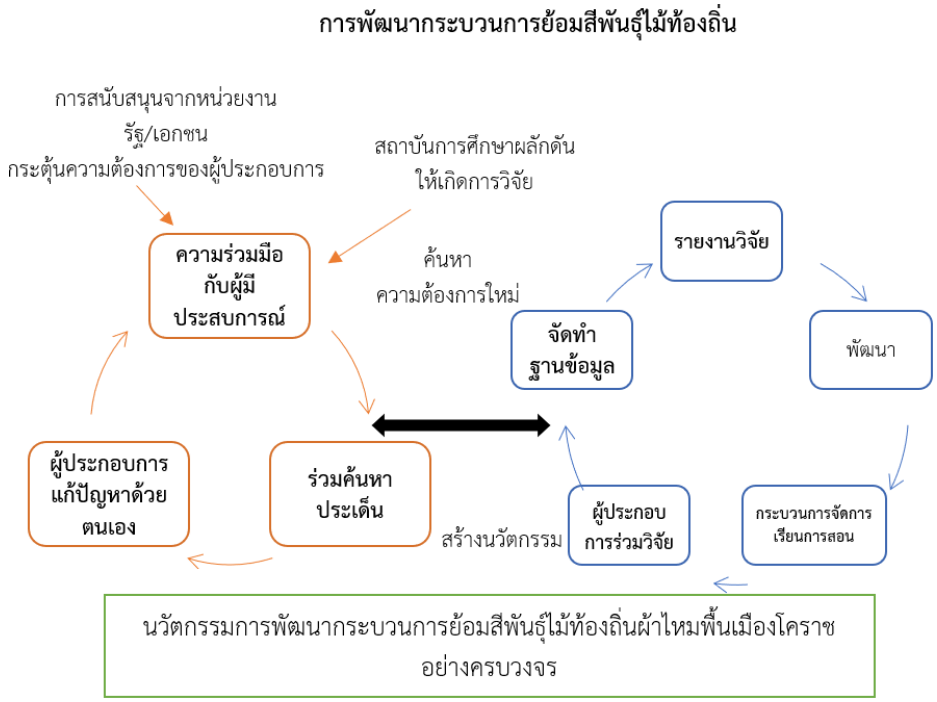
2. การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าไหมย้อมสีพันธุ์ไม้ท้องถิ่นพื้นเมืองโคราชอย่างครบวงจร พบว่า มีการผสานภูมิปัญญาชาวบ้านเข้ากับแนวคิดการพัฒนาสมัยใหม่ เพื่อสร้างคุณค่าเชิงวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม เริ่มจากการคัดเลือกเส้นไหมพื้นเมืองและพันธุ์ไม้ท้องถิ่นที่ให้สีธรรมชาติอันเป็นเอกลักษณ์ ผ่านกระบวนการสกัดสีและย้อมด้วยวิธีธรรมชาติที่ควบคุมคุณภาพอย่างเหมาะสม ส่งผลให้ได้สีที่สวยงาม คงทน และเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม จากนั้นมีการพัฒนาการทอและการออกแบบผลิตภัณฑ์ โดยนำลวดลายพื้นเมืองและเรื่องราววัฒนธรรมมาประยุกต์กับรสนิยมร่วมสมัย เพื่อเพิ่มมูลค่าและสร้างอัตลักษณ์ที่โดดเด่น การพัฒนาอย่างครบวงจรยังครอบคลุมการยกระดับมาตรฐานสินค้า ผ่านการให้คำปรึกษาเชิงลึกแก่กลุ่มผู้ทอผ้าและผู้ประกอบการในพื้นที่จริง ควบคู่กับการส่งเสริมการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์จากแหล่งต้นแบบ กระบวนการทั้งหมดช่วยเสริมสร้างศักยภาพผู้ผลิต เพิ่มรายได้ให้ชุมชน และอนุรักษ์ภูมิปัญญาผ้าไหมโคราชให้คงอยู่ สอดคล้องกับงานวิจัยของวรารัตน์ วัฒนชโนบล และนพพร จันทรนำชู (2558) ได้วิจัยเรื่อง การจัดการความรู้การทอผ้าพื้นบ้านของกลุ่มอาชีพเสริมบ้านสุขเกษม อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม พบว่า ที่มาของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ศึกษานั้น มาจากความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับพื้นฐานในการดำรงชีวิตที่มีความสัมพันธ์กับวิถีธรรมชาติ และความรู้ใหม่ที่รับการส่งเสริมและพัฒนาโดยหน่วยงานภาครัฐจากภายนอก การศึกษาดูงาน การรวมกลุ่ม การส่งวิทยากรเข้ามาสอนความรู้ที่สำคัญสำหรับการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ ความรู้ที่มาจากภูมิปัญญาท้องถิ่นดั้งเดิมที่ได้รับการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษและนำมาปรับปรุงให้เหมาะสมกับยุคสมัยซึ่งการปรับปรุงนั้นอยู่ภายใต้การฝึกฝนและการปฏิบัติด้วยตนเอง โดยเน้นรูปแบบดั้งเดิมให้เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนเพื่อให้มีการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชน ลักษณะของการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ 2 ลักษณะ คือ 1. การถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นดั้งเดิมใน 2. การถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ได้มีการพัฒนามาแล้วในปัจจุบัน สอดคล้องกับงานวิจัยของสมโชค เฉตระการ (2552) ได้วิจัยเรื่อง แนวการเรียนรู้สู่ความเป็นเลิศของการพัฒนาอาชีพทอผ้าไหมตามโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ผลการวิจัยพบว่า การที่ทุกชุมชนมีกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาการทอผ้าไหมจากรุ่นสู่รุ่น สอดรับกับการสืบสานองค์ความรู้ด้านการฟอก ลอกกาวไหม และการย้อมสีจากวัสดุธรรมชาติ ซึ่งล้วนเป็นความรู้เชิงปฏิบัติที่ต้องอาศัยประสบการณ์ตรง การเรียนรู้ในระดับครัวเรือนและระดับกลุ่มอาชีพ เป็นฐานสำคัญที่เอื้อต่อการพัฒนากระบวนการย้อมสีจากพันธุ์ไม้ท้องถิ่นให้มีคุณภาพและคงเอกลักษณ์ของพื้นที่

3. การยกระดับนวัตกรรมการพัฒนากระบวนการย้อมสีพันธุ์ไม้ท้องถิ่นผ้าไหมพื้นเมืองโคราชอย่างครบวงจร พบว่า การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าไหมโคราชมุ่งเชื่อมโยง

ภูมิปัญญาดั้งเดิมของชุมชนเข้ากับองค์ความรู้ทางวิชาการและระบบมาตรฐานการผลิตสมัยใหม่ เพื่อยกระดับคุณภาพ ความน่าเชื่อถือ และมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ อันเป็นอัตลักษณ์สำคัญของจังหวัดนครราชสีมา กระบวนการดำเนินงานถูกออกแบบอย่างเป็นระบบ เริ่มจากการสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.) ให้แก่ผู้ทอผ้าและผู้ประกอบการ เพื่อให้ตระหนักถึงความสำคัญด้านคุณภาพและความเชื่อมั่นของผู้บริโภค จากนั้นมีการให้คำปรึกษาเชิงลึกแก่ผู้ผลิตในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การย้อมสีจากพันธุ์ไม้ท้องถิ่น การคัดเลือกวัตถุดิบ การควบคุมคุณภาพ ไปจนถึงการจัดการเอกสารมาตรฐาน ควบคู่กับการจัดทำฐานข้อมูลองค์ความรู้ด้านการผลิตผ้าไหมอย่างเป็นระบบ การอบรมและสัมมนาช่วยเสริมทักษะและเปิดพื้นที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างนักวิชาการกับชุมชน นอกจากนี้ยังมีการจัดทำคู่มือแนวปฏิบัติเพื่อเตรียมความพร้อมสู่การรับรองมาตรฐาน และปิดท้ายด้วยการส่งผลิตภัณฑ์เข้าสู่กระบวนการขอรับรอง (มผช.) ซึ่งสะท้อนผลสำเร็จของการพัฒนาอย่างครบวงจร ช่วยยกระดับผ้าไหมโคราชให้เป็นนวัตกรรมเชิงวัฒนธรรมที่สร้างรายได้และความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจแก่ชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของทวีพฤทธิ์ ศิริศักดิ์บรรจงและชูชีวรรณ ตมิศานนท์ (2558) ได้วิจัยเรื่อง ลิขสิทธิ์ในงานผ้าไหมไทย : กรณีศึกษางานผ้าไหมจังหวัดสุรินทร์ พบว่า ผ้าไหมสุรินทร์และผลิตภัณฑ์จากผ้าไหมสุรินทร์เป็นสินค้าส่งออกที่สำคัญของประเทศไทย ด้วยคุณลักษณะพิเศษของผ้าไหมสุรินทร์ที่มีลวดลายสวยงาม เนื้อผ้านุ่มนวลเงาแวววาว และลวดลายที่ทรงคุณค่าด้านประเพณีวัฒนธรรมอันโดดเด่น ปัจจัยเหล่านี้ล้วนมีผลให้ผ้าไหมสุรินทร์ คือ สินค้าส่งออกงวัฒนธรรมของชาติ ประกอบกับ ณ วันนี้กระบวนการผลิตผ้าไหมสุรินทร์เป็นการผลิตในรูปอุตสาหกรรมครัวเรือน เพื่อรองรับความต้องการของตลาดผู้บริโภคจำนวนมากอันมีต่อผ้าไหมสุรินทร์ โดยสอดคล้องกับงานวิจัยของพุทธมน สุวรรณอาสน์ (2559) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนากลยุทธ์การตลาดผลิตภัณฑ์ผ้าไหมลายสันกำแพงจากสิ่งบ่งชี้งภูมิศาสตร์ โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนสันกำแพง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า การศึกษาผลและบทเรียนการดำเนินงานด้านการตลาดที่ผ่านมา ผ่านกิจกรรมใน 2 รูปแบบ คือ การบรรยายให้ความรู้เรื่องการจัดทำแผนการตลาดและการวิเคราะห์กลุ่มเป้าหมาย การวิเคราะห์ตนเองและการวิเคราะห์คู่แข่ง 2. การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณในประเด็น ความคิดเห็นของผู้บริโภคเกี่ยวกับ องค์ประกอบทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ผ้าไหม 3. การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้โดยกระบวนการมีส่วนร่วม ในการพัฒนากลยุทธ์การตลาด ผลจากการดำเนินงานที่ผ่านมาก่อให้เกิดการพัฒนากลยุทธ์ทางการตลาดเชิงรุกใน 3 ประเด็น คือ 1. การเพิ่มประสิทธิภาพในการสื่อสารเรื่องราวของผ้าไหมสันกำแพงให้กับผู้ที่สนใจ 2. การพัฒนารูปแบบการสื่อสารการตลาดที่มีความหลากหลาย และ 3. การพัฒนาช่องงการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต และก่อให้เกิดช่องในการสื่อสารการตลาดและสื่อที่มีความ

หลากหลาย ได้แก่ www.sankamphaengsilk.com ใบปลิว บอร์ดประชาสัมพันธ์ วิดีทัศน์ประวัติผ้าไหมสันกำแพง วิดีทัศน์กิจกรรมพิธีเปิดพิพิธภัณฑ์เฉลิมราชผ้าไหมสันกำแพง ระบบซื้อขายผลิตภัณฑ์ผ่าน www.sankamphaengsilk.com รวมไปถึงเกิดกระบวนการทำงานในรูปแบบการ บูรณาการร่วมกับพิพิธภัณฑ์เฉลิมราชผ้าไหมสันกำแพง ซึ่งสามารถส่งผลกระทบ (Impact) ได้ในระดับชาติและนานาชาติผ่านการสนับสนุนของหน่วยงานระดับประเทศ อาทิ กระทรวงวัฒนธรรมฯ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย กรมหม่อนไหม และเทศบาลตำบลสันกำแพง ปัจจุบันการดำเนินโครงการได้เสร็จสิ้นและมีการถ่ายทอดความรู้ในด้านการบริหารจัดการช่องงในการขายและการสื่อสารการตลาดไปยังตัวแทนกลุ่มเพื่อส่งเสริมให้เกิดการบริหารจัดการด้วยตนเองต่อไป

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 6 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพที่ 6 นวัตกรรมการพัฒนากระบวนการย้อมสีพันธุ์ไม้ท้องถิ่นผ้าไหมพื้นเมืองโคราชสะท้อนให้เห็นถึงกระบวนการพัฒนาผ้าไหมที่อาศัยการบูรณาการภูมิปัญญา

ดั้งเดิมของชุมชนเข้ากับองค์ความรู้เชิงวิชาการและการพัฒนาเชิงระบบสมัยใหม่ เป้าหมายสำคัญของกระบวนการคือ การสร้างผ้าไหมที่มีคุณภาพสูง สวยงาม เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม มีความคงทนของสี และสามารถสะท้อนอัตลักษณ์ท้องถิ่นของจังหวัดนครราชสีมาได้ องค์ความรู้ด้านกระบวนการผลิตเริ่มต้นจากการฟอกย้อมเส้นไหมด้วยวัสดุธรรมชาติ ซึ่งถือเป็นขั้นตอนพื้นฐานที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อคุณภาพของผ้าไหมในทุกขั้นตอนต่อมา การทำความสะอาดเส้นไหมดิบเป็นการขจัดสิ่งสกปรก คราบไขมันและสารตกค้างที่ติดมากับเส้นไหมจากกระบวนการสาวไหม โดยใช้วัสดุธรรมชาติที่หาได้ในท้องถิ่น เช่น น้ำซาวข้าว หรือสมุนไพรพื้นบ้าน รักษาคุณสมบัติของเส้นไหมไม่ให้เกิดความเสียหาย และสอดคล้องกับแนวคิดการผลิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ภาครัฐควรกำหนดนโยบายสนับสนุนการสืบสานภูมิปัญญาการสกัดสีจากพันธุ์ไม้ท้องถิ่นและการทอผ้าไหมพื้นเมืองโคราช ให้เป็นส่วนหนึ่งของยุทธศาสตร์วัฒนธรรม เศรษฐกิจชุมชน และอัตลักษณ์ชาติพันธุ์อย่างชัดเจน

2. ควรผลักดันให้กระบวนการเรียนรู้ด้านหัตถศิลป์และการย้อมสีธรรมชาติ เชื่อมโยงกับหลักพุทธธรรม เช่น ความพอเพียง ความอดทน และการรู้คุณค่าธรรมชาติ เป็นแนวนโยบายด้านการศึกษาและการพัฒนาชุมชน

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ควรจัดทำหลักสูตรหรือชุดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ถ่ายทอดกระบวนการสกัดสีพันธุ์ไม้ท้องถิ่นและการย้อมผ้าไหมอย่างครบวงจร โดยการเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริงในชุมชน

2. ควรสนับสนุนการรวมกลุ่มของปราชญ์ชาวบ้าน ช่างทอผ้า และเยาวชน เพื่อเป็นเครือข่ายการเรียนรู้ ถ่ายทอดองค์ความรู้จากรุ่นสู่รุ่น และสร้างความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ชาติพันธุ์โคราช

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรขยายการวิจัยไปสู่การวิเคราะห์ผลลัพธ์ด้านคุณค่าทางจิตใจ ความสามัคคี และอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์

2. ควรศึกษาเปรียบเทียบกระบวนการย้อมสีธรรมชาติและการพัฒนาผ้าไหมในกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ เพื่อแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และพัฒนารูปแบบที่เหมาะสมในแต่ละบริบท

เอกสารอ้างอิง

กรมหม่อนไหม. (2566). *รายงานสรุปสถานการณ์ทางเศรษฐกิจการตลาดหม่อนไหม ปี 2566*. กรุงเทพฯ: กลุ่มเศรษฐกิจการตลาด สำนักพัฒนาและถ่ายทอดเทคโนโลยีหม่อนไหม.

ณักษ์ กุลิสร์ และคณะ. (2558). การพัฒนาอุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์ผ้าไหมไทยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. *วารสารบริหารธุรกิจศรีนครินทรวิโรฒ*, 6(1), 26–38.

ทวีพฤทธิ์ ศิริศักดิ์บรรจง และชูชีวรรณ ตมิศานนท์. (2558). *ลิขสิทธิ์ในงานผ้าไหมไทย : กรณีศึกษางานผ้าไหมจังหวัดสุรินทร์*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสยาม.

ประภากร สุคนธมณี. (2560). *สีสันจากพันธุ์พฤกษา*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยศิลปากร.

พุทธมน สุวรรณอาสน์. (2559). *การพัฒนากลยุทธการตลาดผลิตภัณฑ์ผ้าไหมลายสันกำแพงจากสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนสันกำแพง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ภรณี หลาวทอง. (2558). *ตัวแบบการพัฒนาเพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขันของวิสาหกิจชุมชนประเภทผลิตภัณฑ์ผ้า และเครื่องแต่งกายในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีปทุม.

ภิญโญ ไตรสุริยธรรมา และคณะ. (2562). *Macrotrends : ภูมิทัศน์เศรษฐกิจโลกใหม่และการปรับตัวของไทย*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ. (2559). *การศึกษาอัตลักษณ์และสร้างแบรนด์ผ้าไหมกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง (กลุ่มจังหวัดนครชัยบุรินทร์)*. นครราชสีมา: กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง (กลุ่มจังหวัดนครชัยบุรินทร์).

วรารัตน์ วัฒนชโนบล และนพพร จันทรนำชู. (2558). *การจัดการความรู้การทอผ้าพื้นบ้านของกลุ่มอาชีพเสริมบ้านสุขเกษม อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม*. กรุงเทพฯ: สำนักงานบริหารโครงการส่งเสริมการวิจัยในอุดมศึกษาและพัฒนา มหาวิทยาลัยวิจัยแห่งชาติ สำนักการคณะกรรมการการอุดมศึกษา.

ศิวพร แก่นจันทร์. (2558). *การย้อมผ้าไหมด้วยสีจากกากกาแฟโดยใช้สารสกัดจากเปลือกทับทิมเป็นสารช่วยติด*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ.

ศูนย์วิชาการและเทคโนโลยีสิ่งทอพื้นบ้าน. (2565). *การย้อมสีธรรมชาติ*. กรุงเทพฯ: วิฒวลอาร์ต.

สมโชค เฉตระการ. (2552). *แนวทางการเรียนรู้สู่ความเป็นเลิศของการพัฒนาอาชีพทอผ้าไหมตามโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สำนักงานพัฒนาชุมชน. (2566). *ฐานข้อมูลผู้ประกอบการไหม กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างหนึ่ง*. นครราชสีมา: ไทยรุ่งกิจการพิมพ์.

การประยุกต์หลักอปริหานิยธรรม 7 เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้ระบอบประชาธิปไตยไทย*

APPLYING THE PRINCIPLES OF APARIHANIYADHAMMA 7 TO STRENGTHEN THAILAND'S DEMOCRATIC SYSTEM

ภานุวัฒน์ ชัยเทวะกุล, ประสงค์ เล็กโล่ง
Phanuwat Chaithewakul, Prasong Lekloang
นักวิชาการอิสระ
Independent Scholar
Corresponding Author E-mail: dnaywiriyashkic@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์การประยุกต์หลักอปริหานิยธรรม 7 ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้ระบอบประชาธิปไตยไทย ภายใต้บริบทของความท้าทายร่วมสมัย ได้แก่ ปัญหาความเหลื่อมล้ำเชิงโครงสร้างและวิกฤตศรัทธาที่มีต่อระบบการเมือง อันมีรากฐานจากการเข้าถึงทรัพยากรและอำนาจที่ไม่เท่าเทียม ตลอดจนการใช้วาทกรรมเชิงศีลธรรมแบบผูกขาดเพื่อสร้างความชอบธรรมทางการเมือง ซึ่งส่งผลกระทบต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนและบั่นทอนความไว้วางใจต่อสถาบันทางการเมือง การศึกษานี้ใช้วิธีการวิเคราะห์เอกสารและการสังเคราะห์แนวคิดเชิงทฤษฎีจากรัฐศาสตร์และพุทธศาสตร์ เพื่อพัฒนาเป็นกรอบแนวคิดในการอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างปัญหาเชิงโครงสร้าง กลไกทางหลักธรรม และผลลัพธ์ของระบอบประชาธิปไตย ผลการศึกษาพบว่า หลักอปริหานิยธรรม 7 สามารถทำหน้าที่เป็นกลไกทางจริยธรรมเชิงโครงสร้างในการพัฒนาระบอบประชาธิปไตย โดยเชื่อมโยงกับหลักการสำคัญ ได้แก่ การมีส่วนร่วมของประชาชนผ่านการหมั่นประชุม การสร้างฉันทามติในสังคม การยึดมั่นในหลักนิติธรรม การเคารพความหลากหลายและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ตลอดจนการคุ้มครองกลุ่มเปราะบางและการส่งเสริมภาวะผู้นำที่มีจริยธรรมและตรวจสอบได้ องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาถูกสังเคราะห์เป็นโมเดลความเข้มแข็งประชาธิปไตยเชิงพุทธบูรณาการ ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ ฐานรากที่เน้นการตระหนักรู้ปัญหาความเหลื่อมล้ำและวิกฤตศรัทธา กลไกขับเคลื่อนที่ใช้หลักอปริหานิยธรรม 7 เป็นแนวทางในการดำเนินการทางการเมือง และผลลัพธ์ที่มุ่งสู่การสร้างประชาธิปไตยเชิงคุณภาพ อันประกอบด้วย

*Received April 6, 2026; Revised April 21, 2026; Accepted April 26, 2026

จริยธรรมพลเมืองเชิงรุก การใช้อำนาจที่โปร่งใสและตรวจสอบได้ และความเป็นธรรมในการอยู่ร่วมกันของประชาชนทุกกลุ่ม
คำสำคัญ: การประยุกต์; หลักอปริยธรรม 7; สร้างความเข้มแข็ง; ระบอบประชาธิปไตยไทย

Abstract

This academic article aims to analyze the application of the seven principles of Aparihaniyadhamma in strengthening Thailand's democratic system within the context of contemporary challenges, namely structural inequality and a crisis of faith in the political system. These challenges are rooted in unequal access to resources and power, as well as the use of monopolized moral discourse to legitimize political authority, which affects public participation and undermines trust in political institutions. This study employs documentary analysis and the synthesis of theoretical concepts from political science and Buddhist studies to develop a conceptual framework explaining the relationship between structural problems, moral mechanisms, and democratic outcomes. The findings reveal that the seven principles of Aparihaniyadhamma can function as a structural ethical mechanism in developing democracy by linking key principles, including public participation through regular assemblies, consensus-building in society, adherence to the rule of law, respect for diversity and human dignity, as well as the protection of vulnerable groups and the promotion of ethical and accountable leadership. The knowledge derived from this study is synthesized into a Buddhist Integrated Democracy Strength Model, which consists of three main components: the foundation, emphasizing awareness of inequality and the crisis of faith; the driving mechanism, applying the seven principles of Aparihaniyadhamma as guidelines for political practice; and the outcome, aiming at the development of quality democracy, including proactive civic ethics, transparent and accountable use of power, and fairness in the coexistence of all groups in society.
Keywords: Application; Aparihaniyadhamma 7; Strengthening; Thai Democracy

บทนำ

ระบอบประชาธิปไตยในบริบทของสังคมไทยมีรากฐานสำคัญจากการที่ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยและมีสิทธิอันชอบธรรมในการปกครองตนเอง โดยเฉพาะการส่งเสริมประชาธิปไตยในระดับท้องถิ่นที่ถือเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาที่ยั่งยืนผ่านกระบวนการกระจายอำนาจและการบริหารงานที่โปร่งใส ซึ่งช่วยให้ประชาชนสามารถกำหนดทิศทางการพัฒนาชุมชนของตนเองได้อย่างแท้จริง (ปาริชาติ ชุมพงศ์, 2568) ทั้งนี้จากข้อมูลการเลือกตั้งทั่วไปของประเทศไทยในช่วงที่ผ่านมา พบว่า แม้อัตราการใช้สิทธิของประชาชนจะอยู่ในระดับค่อนข้างสูง เช่น การเลือกตั้งทั่วไป พ.ศ. 2566 มีผู้มาใช้สิทธิคิดเป็นกว่าร้อยละ 75 ของผู้มีสิทธิเลือกตั้งทั้งหมด แต่ในอีกด้านหนึ่งยังสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารทางการเมือง และความแตกต่างของการมีส่วนร่วมระหว่างพื้นที่เมืองกับชนบท ซึ่งส่งผลต่อคุณภาพของการตัดสินใจทางการเมืองของประชาชนในภาพรวม การสร้างความเป็นพลเมืองให้ตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ การเคารพในสิทธิเสรีภาพ และการร่วมมือกันในสังคมอย่างสันติสุข จึงเป็นกลไกพื้นฐานที่ช่วยให้ระบอบประชาธิปไตยดำเนินไปได้อย่างมั่นคงและสามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนในระยะยาวได้

เส้นทางการพัฒนาประชาธิปไตยไทยยังคงเผชิญกับอุปสรรคเรื้อรัง โดยเฉพาะปัญหาความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ สังคม และอำนาจ ที่ส่งผลให้ประชาชนบางกลุ่มเข้าถึงทรัพยากรและสถานะความเป็นพลเมืองได้อย่างไม่เท่าเทียม ซึ่งบั่นทอนความเป็นประชาธิปไตยในระดับโครงสร้าง (ธิติวุฒิ หมั่นมี, 2566) ตัวอย่างที่เห็นได้ชัด เช่น ความแตกต่างของรายได้ระหว่างกลุ่มประชากรระดับบนและล่างที่ยังคงมีช่องว่างสูง รวมถึงการกระจุกตัวของทรัพยากรในเขตเมืองใหญ่ ส่งผลให้ประชาชนในบางพื้นที่ไม่สามารถเข้าถึงบริการสาธารณะหรือโอกาสทางเศรษฐกิจได้อย่างเท่าเทียม นอกจากนี้ยังมีการใช้วาทกรรมเชิงศีลธรรมที่รัฐหรือกลุ่มผู้มีอำนาจผูกขาดเพื่อสร้างความชอบธรรมให้แก่ระบอบอำนาจนิยม ซึ่งมักถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการกำกับพื้นที่ทางการเมืองและจำกัดเสรีภาพของพลเมือง เช่น การตีความความดีหรือความเหมาะสมทางการเมืองในลักษณะฝ่ายเดียว ส่งผลให้เกิดความขัดแย้งทางความคิดและวิกฤตศรัทธาต่อระบบการปกครองในปัจจุบันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ (พระมหาสมัคร อติภทฺโท และภัคชุดา พูนสุวรรณ, 2568) โดยปรากฏการณ์ดังกล่าวนำไปสู่การลดลงของความไว้วางใจในสถาบันทางการเมือง และการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีลักษณะเป็นไปแบบเลือกข้างมากกว่าการแสวงหาฉันทามติร่วม

เพื่อก้าวผ่านปัญหาและอุปสรรคดังกล่าว การบูรณาการหลักพุทธธรรมเข้ากับวิถีประชาธิปไตยจึงเป็นแนวทางสำคัญในการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่สังคม

โดยเฉพาะการประยุกต์ใช้หลักอปริหานิยธรรม 7 หรือธรรมอันเป็นไปเพื่อความไม่เสื่อมถอย ที่เน้นกระบวนการมีส่วนร่วมผ่านการหมั่นประชุมปรึกษาหารืออย่างสม่ำเสมอและการพร้อมเพรียงกันปฏิบัติหน้าที่ตามกฎกติกาที่วางไว้ (ที.ม. (ไทย) 10/68/86) การนำหลักธรรมดังกล่าวมาเป็นฐานคิดจะช่วยป้องกันความเสื่อมถอยของระบบการปกครอง โดยส่งเสริมให้พลเมืองตระหนักถึงความรับผิดชอบและการเคารพสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น อันเป็นหัวใจสำคัญของวิถีประชาธิปไตยที่ยั่งยืน (ปลื้มจิต ลาภอุดมเลิศ และปาริชาติ ชุมพงศ์, 2568) ทั้งนี้ หากพิจารณาจากสถานการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา จะพบว่า การขาดพื้นที่กลางในการสื่อสารและการรับฟังความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ความขัดแย้งยืดเยื้อและยากต่อการคลี่คลาย การนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้จึงสามารถทำหน้าที่เป็นกลไกทางสังคมในการลดความตึงเครียดและสร้างพื้นที่สำหรับการมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์

ด้วยเหตุนี้ ผู้เขียนจึงมีความเห็นว่า การพัฒนาประชาธิปไตยที่ยั่งยืนจะเกิดขึ้นได้จำเป็นต้องปฏิรูปทั้งโครงสร้างทางการเมืองให้มีความโปร่งใส ควบคู่ไปกับการเสริมสร้างภาวะผู้นำที่มีจริยธรรม โดยเฉพาะในบริบทที่สังคมไทยกำลังเผชิญกับความท้าทายจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและเทคโนโลยีดิจิทัล ซึ่งส่งผลให้รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว เช่น การเคลื่อนไหวผ่านสื่อสังคมออนไลน์ หรือการรวมตัวของภาคประชาชนในประเด็นสาธารณะ การวิเคราะห์และนำเสนอทางออกเพื่อลดความตึงเครียดทางการเมืองและวิกฤตศรัทธาผ่านมุมมองพุทธศาสตร์ จึงมุ่งเน้นการสร้างโมเดลที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของพลเมืองอย่างแท้จริง เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนไทยให้มั่นคงท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของโลกสมัยใหม่

ความเหลื่อมล้ำทางสังคมกับอุปสรรคในการพัฒนาประชาธิปไตยไทย

ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมถือเป็นอุปสรรคสำคัญที่ขัดขวางการเติบโตของระบอบประชาธิปไตยไทยมาอย่างยาวนาน โดยความเหลื่อมล้ำนี้ไม่ได้จำกัดเพียงแค่เรื่องของรายได้หรือฐานะทางเศรษฐกิจเท่านั้น แต่ยังครอบคลุมไปถึงความไม่เสมอภาคในด้านสังคมและอำนาจการตัดสินใจ ซึ่งส่งผลกระทบโดยตรงต่อสถานะความเป็นประชาชนที่ควรจะมีความเท่าเทียมกันตามหลักการประชาธิปไตย (ธิติวุฒิ หมั่นมี, 2566) เมื่อประชาชนบางกลุ่มเข้าไม่ถึงทรัพยากรหรือโอกาสพื้นฐาน จะทำให้เกิดช่องว่างที่ทำให้กระบวนการทางประชาธิปไตยขาดความสมดุล เนื่องจากกลุ่มคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมที่เหนือกว่ามักจะมีเสียงและมีอิทธิพลในการกำหนดนโยบายรัฐมากกว่ากลุ่มคนรากหญ้า ส่งผลให้เจตนารมณ์ของประชาธิปไตยถูกบิดเบือนไป

ในมิติของการปกครองส่วนท้องถิ่น ความเหลื่อมล้ำส่งผลให้การสร้าง ประชาธิปไตยท้องถิ่นในอุดมคติ เป็นไปได้ยากยิ่งขึ้น เนื่องจากนโยบายและการบริหารราชการแผ่นดินที่ผิดพลาดในอดีตมักรวมศูนย์อำนาจและกระจายทรัพยากรต่าง ๆ อย่างไม่เป็นธรรม ความไม่เท่าเทียมนี้บั่นทอนความเชื่อมั่นของประชาชนที่มีต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ทำให้พลเมืองรู้สึกว่า ตนเองไม่มีอำนาจในการตรวจสอบความโปร่งใสหรือไม่มีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางพัฒนาชุมชนอย่างแท้จริง ซึ่งขัดกับหลักการกระจายอำนาจที่มุ่งหวังให้ประชาชนเป็นเจ้าของพื้นที่และร่วมรับผิดชอบต่อสาธารณะ (ปาริชาติ ชุมพงศ์, 2568) สภาวะดังกล่าวหากปล่อยให้ยืดเยื้อจะกลายเป็นวงจรที่ทำให้ระบอบประชาธิปไตยในระดับรากฐานอ่อนแอลงและไม่สามารถพัฒนาได้อย่างยั่งยืน

นอกจากนี้ ความเหลื่อมล้ำยังส่งผลกระทบเชิงลึกต่อคุณภาพของพลเมืองตั้งแต่ระดับสถาบันครอบครัว โดยครอบครัวที่ต้องเผชิญกับวิกฤตความยากจนหรือความด้อยโอกาสมักขาดความพร้อมในการปลูกฝังจิตสำนึกความเป็นพลเมืองให้แก่สมาชิกในบ้าน (ธิติวุฒิ หมั่นมี, 2566) เมื่อพลเมืองขาดความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ ขาดความรับผิดชอบต่อสังคม และมุ่งเน้นเพียงการเอาตัวรอดทางเศรษฐกิจ จะทำให้การขับเคลื่อนประชาธิปไตยในภาพรวมขาดพลังในการสร้างความเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้าง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Sen (1999) ที่ชี้ให้เห็นว่า ความยากจนไม่ได้เป็นเพียงปัญหารายได้ แต่เป็นการจำกัดศักยภาพ ของมนุษย์ในการมีส่วนร่วมทางสังคมและการเมือง ดังนั้น การจะพัฒนาประชาธิปไตยไทยให้เข้มแข็งจึงไม่สามารถพิจารณาเพียงแค่การเลือกตั้งหรือตัวบทกฎหมายได้ แต่ต้องควบคู่ไปกับการขจัดความเหลื่อมล้ำเพื่อคืนศักดิ์ศรีและสถานะพลเมืองที่เท่าเทียมให้แก่ประชาชนทุกคนอย่างทั่วถึง ยิ่งไปกว่านั้น ความเหลื่อมล้ำที่ฝังรากลึกยังบั่นทอนความมั่นคงของมนุษย์และลดทอนความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของสังคมการเมืองในกลุ่มผู้ด้อยโอกาส ซึ่งนำไปสู่การลดลงของพลังอำนาจในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ เมื่อประชาชนรู้สึกว่าเสียงของตนไม่มีความหมายเท่ากับกลุ่มทุนหรือผู้มีอิทธิพลทางเศรษฐกิจ ความคาดหวังที่จะเห็นประชาธิปไตยท้องถิ่นในอุดมคติที่เน้นความโปร่งใสและความรับผิดชอบจึงกลายเป็นเรื่องที่ห่างไกลจากความเป็นจริง สอดคล้องกับข้อค้นพบของ World Bank (2020) ที่ระบุว่า ความเหลื่อมล้ำในระดับสูงมีแนวโน้มลดทอนการมีส่วนร่วมของประชาชนและบั่นทอนความไว้วางใจต่อสถาบันรัฐในระยะยาว การปฏิรูปนโยบายสาธารณะเพื่อกระจายทรัพยากรอย่างเป็นธรรมจึงไม่ใช่เพียงการแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจเท่านั้น แต่คือ การรักษาสมดุลของระบอบประชาธิปไตยให้สามารถดำรงอยู่ได้ท่ามกลางความท้าทายของความขัดแย้งทางการเมืองในปัจจุบัน (ปลื้มจิต ลาภอุดมเลิศ และปาริชาติ ชุมพงศ์, 2568) อีกทั้ง ยังสอดคล้องกับแนวคิดความยุติธรรมทางสังคมของ Rawls (1999) ที่เน้นการจัดสรรโอกาสอย่างเป็นธรรมเพื่อให้ทุกคนสามารถมีส่วนร่วมได้อย่างเท่าเทียม

สรุปได้ว่า ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมทำหน้าที่เป็นอุปสรรคเชิงโครงสร้างที่ขวางกั้นไม่ให้ระบอบประชาธิปไตยไทยพัฒนาไปสู่ความสมบูรณ์ได้ เนื่องจากความเหลื่อมล้ำได้ทำลายความเสมอภาคในสถานะความเป็นพลเมืองและลดทอนประสิทธิภาพของกลไกการปกครองส่วนท้องถิ่น. การสร้างประชาธิปไตยที่เข้มแข็งจึงจำเป็นต้องเริ่มต้นจากการแก้ไขความไม่เท่าเทียมในทุกมิติ เพื่อให้ประชาชนทุกคนสามารถใช้สิทธิและทำหน้าที่ของตนในฐานะเจ้าของอำนาจอธิปไตยได้อย่างมีศักดิ์ศรีและปราศจากการถูกทอดทิ้งจากระบบการเมือง

วาทกรรมเชิงศีลธรรมและวิกฤตความเชื่อมั่นต่อระบบการเมืองไทย

ในบริบทของการเมืองไทยปัจจุบัน แนวคิดประชาธิปไตยแบบไทย ๆ มักถูกนำมาเชื่อมโยงกับการเมืองเชิงศีลธรรมเพื่อสร้างความชอบธรรมให้แก่การใช้อำนาจรัฐ โดยรัฐพยายามนิยามความหมายของศีลธรรมและความเป็นคนดี ให้สอดคล้องกับอุดมการณ์ทางการเมืองของตน วาทกรรมเหล่านี้ส่งผลให้ศีลธรรมไม่ได้ทำหน้าที่เป็นเพียงกรอบจริยธรรมส่วนบุคคลเพื่อการอยู่ร่วมกัน แต่กลับกลายเป็นเครื่องมือในการจัดระเบียบสังคมและการเมืองที่เอื้อต่อการรักษาฐานอำนาจของรัฐกลุ่มเดิมไว้ ซึ่งนำไปสู่ความสงสัยและความเคลือบแคลงใจของพลเมืองต่อมาตรฐานความดีที่รัฐหยิบยกมาอ้าง การใช้ศีลธรรมเป็นเครื่องมือทางการเมืองส่งผลให้รัฐสามารถเข้ามากำกับพื้นที่การแสดงออกของพลเมืองได้ง่ายขึ้น โดยมักมีการกล่าวอ้างถึงความดีงามเพื่อจำกัดสิทธิและเสรีภาพของกลุ่มคนที่เห็นต่างทางการเมือง สภาวะเช่นนี้ทำให้คุณค่าของความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยถูกลดทอนลง เนื่องจากมาตรฐานทางศีลธรรมที่รัฐกำหนดขึ้นมักเป็นการผูกขาดความหมายเพียงฝ่ายเดียว ซึ่งสร้างความแตกแยกในสังคมและบั่นทอนวัฒนธรรมการวิพากษ์วิจารณ์อย่างสร้างสรรค์อันเป็นหัวใจสำคัญของระบอบประชาธิปไตยที่เปิดกว้าง (พระมหาสมัคร อติภทฺโท และภัคชุดา พูนสุวรรณ, 2568)

ตัวอย่างที่สะท้อนปรากฏการณ์ดังกล่าวอย่างเป็นรูปธรรม คือ การใช้ถ้อยคำเชิงคุณค่าทางศีลธรรม เช่น “คนดี” หรือ “ผู้มีคุณธรรม” ในการนิยามความชอบธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ขณะที่ผู้เห็นต่างหรือกลุ่มที่มีความคิดเห็นวิพากษ์วิจารณ์รัฐกลับถูกตีความว่าเป็น “ผู้ไม่เหมาะสม” หรือ “เป็นภัยต่อความสงบเรียบร้อย” ซึ่งส่งผลให้เกิดการลดทอนพื้นที่ของการแสดงความคิดเห็นในสังคม นอกจากนี้ ยังปรากฏกรณีการใช้เหตุผลด้านศีลธรรมเพื่อสนับสนุนมาตรการจำกัดเสรีภาพในการชุมนุมหรือการแสดงออกทางการเมือง โดยอ้างถึงความจำเป็นในการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมเป็นสำคัญ ทั้งที่ในหลักการประชาธิปไตย เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นถือเป็นสิทธิพื้นฐานของพลเมือง ในอีกทางหนึ่งการใช้วาทกรรมเชิงศีลธรรมยังปรากฏในกระบวนการสื่อสาร

ทางการเมืองผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ซึ่งมีการแบ่งขั้วความคิดอย่างชัดเจนระหว่างกลุ่มที่อ้างความทางศีลธรรมของตนกับกลุ่มที่ถูกมองว่าเป็นฝ่ายตรงข้าม ส่งผลให้เกิดการสร้างอัตลักษณ์ทางการเมืองแบบพวกเรา–พวกเขา ที่ยิ่งตอกย้ำความขัดแย้งในสังคม และลดทอนโอกาสของการสนทนาอย่างมีเหตุผลและสร้างสรรค์ ปรากฏการณ์ดังกล่าวไม่เพียงแต่ส่งผลต่อบรรยากาศทางการเมืองในระยะสั้น แต่ยังบั่นทอนทุนทางสังคมและความไว้วางใจระหว่างพลเมืองในระยะยาว ทำให้การสร้างฉันทามติในประเด็นสาธารณะเป็นไปได้ยากยิ่งขึ้น

วิกฤตศรัทธาที่เกิดขึ้นต่อระบบการเมืองไทยยังมีรากฐานมาจากพฤติกรรมของผู้นำทางการเมืองที่ไม่สอดคล้องกับหลักรัฐศาสตร์แนวพุทธ ซึ่งเน้นย้ำว่า ผู้นำที่พึงประสงค์ต้องมีภาวะผู้นำที่ประกอบด้วยจริยธรรมที่ดีงามและยึดถือประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง (พระครูวินัยธรอธิษฐ์ สุวฑโฒ, 2564) เมื่อพลเมืองรับรู้ถึงช่องว่างระหว่างวาทกรรมเชิงศีลธรรมที่รัฐประกาศ กับพฤติกรรมการใช้อำนาจที่ขาดความซื่อสัตย์หรือเลือกปฏิบัติ จะนำไปสู่ความเสื่อมถอยของความเชื่อมั่นในสถาบันทางการเมือง และทำให้ประชาชนรู้สึกว่าระบบการเมืองที่เป็นอยู่ไม่สามารถเป็นที่พึ่งพาในด้านความยุติธรรมได้อีกต่อไป นอกจากนี้การผูกขาดศีลธรรมโดยรัฐยังขัดขวางการพัฒนาความเป็นพลเมืองที่ตระหนักในหน้าที่และความรับผิดชอบตามวิถีประชาธิปไตยที่ยั่งยืน (ปลื้มจิต ลาภอุดมเลิศ และปาริชาติ ชุมพงศ์, 2568) เมื่อศีลธรรมถูกใช้เป็นเครื่องมือในการกีดกันผู้เห็นต่าง แทนที่จะเป็นหลักการที่ใช้เพื่อการแสวงหาจุดร่วมในการพัฒนาประเทศ ระบบการเมืองจึงขาดความยืดหยุ่นและไม่สามารถรองรับความหลากหลายทางความคิดของประชาชนในยุคสมัยใหม่ได้ ส่งผลให้ความตึงเครียดระหว่างรัฐกับพลเมืองทวีความรุนแรงขึ้นและกลายเป็นอุปสรรคสำคัญในการสร้างความปรองดองแห่งชาติ

นอกจากผลกระทบต่อพื้นที่ทางการเมืองแล้ว วาทกรรมเชิงศีลธรรมที่รัฐผูกขาดยังส่งผลเสียต่อการพัฒนาวัฒนธรรมประชาธิปไตยในระยะยาว เนื่องจากความพยายามตีกรอบความหมายของคนดี ให้กลายเป็นเครื่องมือในการตัดสินคุณค่าทางการเมืองของพลเมืองฝ่ายต่าง ๆ สภาวะเช่นนี้ทำให้ประชาชนขาดอิสระในการใช้สติปัญญาไตร่ตรองถึงปัญหาของบ้านเมืองด้วยตนเอง เพราะเกรงว่าจะถูกตราหน้าว่า ไร้ศีลธรรมหากมีความเห็นขัดแย้งกับบรรทัดฐานที่รัฐวางไว้ การปิดกั้นเสรีภาพทางความคิดเช่นนี้ขัดต่อหลักรัฐศาสตร์แนวพุทธที่มุ่งเน้นการสร้างสังคมที่มีความยุติธรรมและสามัคคีผ่านการมีผู้นำที่ใช้จริยธรรมเป็นฐานในการรับฟังและแก้ปัญหาให้แก่พลเมืองทุกกลุ่มอย่างเท่าเทียม (พระครูวินัยธรอธิษฐ์ สุวฑโฒ, 2564)

สรุปได้ว่า วาทกรรมเชิงศีลธรรมที่รัฐนำมาใช้เพื่อสร้างความชอบธรรมทางการเมืองได้กลายเป็นชนวนเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดวิกฤตความเชื่อมั่นต่อระบบการปกครองไทย

เนื่องจากถูกมองว่าเป็นเครื่องมือกีดกันเสรีภาพและสร้างความแตกแยกมากกว่าการสร้างจริยธรรมที่แท้จริง การจะฟื้นฟูศรัทธาของพลเมืองให้กลับคืนมาได้นั้น รัฐและผู้นำทางการเมืองจำเป็นต้องละทิ้งการผูกขาดศีลธรรมเพื่อกำกับพื้นที่สาธารณะ แล้วเปลี่ยนมาสู่การบริหารงานด้วยความโปร่งใสและมีภาวะผู้นำที่ยึดมั่นในหลักจริยธรรมสากลควบคู่กับพุทธศาสตร์ เพื่อสร้างบรรยากาศประชาธิปไตยที่เคารพในศักดิ์ศรีและความแตกต่างหลากหลายของคนในชาติ

บทบาทของหลักอปริหานิยธรรม 7 ในการสร้างความสมานฉันท์ทางการเมือง

หลักอปริหานิยธรรม 7 เป็นกรอบพุทธธรรมที่มุ่งป้องกันความเสื่อมของสังคมผ่านการเสริมสร้างความสามัคคีและความเข้มแข็งของหมู่คณะ ซึ่งสามารถประยุกต์ใช้เพื่อสร้างความสมานฉันท์ทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยไทย โดยเน้นการมีส่วนร่วม การเคารพกติกา และการยึดประโยชน์ส่วนรวมเป็นสำคัญ โดยเฉพาะหลักการหมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ที่สะท้อนการเปิดพื้นที่สาธารณะให้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างต่อเนื่อง (ปาริชาติ ชุมพงศ์, 2568) สอดคล้องกับแนวคิดประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมและประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือที่ย้ำบทบาทของการสื่อสารอย่างมีเหตุผลและการมีส่วนร่วมของพลเมืองในการสร้างความชอบธรรมทางการเมือง (Habermas, 1989) ขณะเดียวกัน หลักการพร้อมเพรียงกันประชุมและกระทำกิจร่วมกันยังช่วยสร้างฉันทามติ ลดความขัดแย้ง และส่งเสริมความร่วมมือระหว่างรัฐกับประชาชน ซึ่งปรากฏอย่างเป็นรูปธรรมผ่านเวทีประชาคมและกระบวนการงบประมาณแบบมีส่วนร่วมในระดับท้องถิ่น อันนำไปสู่ความรู้สึกเป็นเจ้าของและเสถียรภาพทางประชาธิปไตยในระยะยาว

นอกจากนี้ หลักการไม่บัญญัติสิ่งที่มิได้บัญญัติไว้ และไม่ล้มล้างสิ่งที่บัญญัติไว้แล้ว ยังสะท้อนถึงการยึดมั่นในหลักนิติธรรมและความต่อเนื่องของกฎกติกาทางการเมือง ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของการสร้างความเชื่อมั่นในสถาบันทางการเมือง การเคารพกฎหมายอย่างเสมอภาคและไม่เลือกปฏิบัติจะช่วยลดปัญหาการใช้อำนาจโดยมิชอบและป้องกันการบิดเบือนกติกาเพื่อประโยชน์ของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ทั้งนี้ แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับหลักความยุติธรรมในทฤษฎีเสรีนิยมของ Rawls (1999) ที่เน้นความเป็นธรรมในการจัดสรรสิทธิและโอกาสในสังคม เพื่อให้ประชาชนทุกกลุ่มได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมในมิติของความสัมพันธ์ทางสังคม หลักการเคารพผู้ใหญ่หรือผู้มีประสบการณ์ และการไม่ข่มเหงผู้อ่อนแอ สามารถประยุกต์ใช้เพื่อสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองที่เคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และความหลากหลายของพลเมือง ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งในบริบทของสังคมไทยที่มีความแตกต่างทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และอุดมการณ์ทางการเมือง การเปิดพื้นที่ให้เสียงของกลุ่มเปราะบาง เช่น เกษตรกร แรงงาน หรือประชาชนในพื้นที่

ห่างไกล ได้รับการรับฟังอย่างเท่าเทียม จะช่วยลดช่องว่างทางอำนาจและสร้างความสมดุลในระบบการเมือง ทั้งนี้ ความเสมอภาคดังกล่าวยังสอดคล้องกับแนวคิดประชาธิปไตยเชิงพหุนิยมของ Dahl (1989) ที่เน้นการกระจายอำนาจและการเปิดโอกาสให้กลุ่มต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมือง

การประยุกต์หลักอปริหานิยธรรม 7 ประการ ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงการสร้างความสามัคคีในระดับนามธรรม แต่สามารถแปลงเป็นกลไกเชิงโครงสร้างที่ช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งให้ระบอบประชาธิปไตยไทยได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะการสร้างวัฒนธรรมการมีส่วนร่วม การเคารพกติกา และการยึดมั่นในประโยชน์ส่วนรวม ซึ่งจะช่วยลดความขัดแย้งทางการเมืองและฟื้นฟูความเชื่อมั่นของประชาชนต่อระบบการปกครองในระยะยาว (พระใบฎีกาพงษ์ศักดิ์ ขนฺติพโล, 2568; ฉันทณา โพธาราม และคณะ, 2568) โดยผู้เขียนได้สังเคราะห์เป็นตารางดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1 การประยุกต์หลักอปริหานิยธรรม 7 สู่การพัฒนาระบอบประชาธิปไตย

หลักอปริหานิยธรรม	พุทธวิธีการสื่อสารทางการเมือง	ผลลัพธ์ต่อระบอบประชาธิปไตย
1. หมั่นประชุมกันเนืองนิตย์	การจัดเวทีประชาคม การมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดนโยบาย	เพิ่มการมีส่วนร่วม ลดความขัดแย้ง
2. พร้อมเพรียงกันประชุม/เลิกประชุม/ทำกิจที่ควรทำ	การสร้างฉันทามติในชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	เกิดความสามัคคีและความร่วมมือ
3. ไม่บัญญัติสิ่งที่มิได้บัญญัติไว้/ไม่ล้มล้างสิ่งที่บัญญัติไว้	การยึดมั่นในหลักนิติธรรมและความต่อเนื่องของกฎหมาย	เพิ่มความเชื่อมั่นต่อระบบการเมือง
4. เคารพผู้ใหญ่/ผู้มีประสบการณ์	การเปิดรับความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญและภาคประชาสังคม	ลดความขัดแย้งระหว่างกลุ่ม
5. ไม่ข่มเหงผู้อ่อนแอ	การคุ้มครองกลุ่มเปราะบางผ่านนโยบายสาธารณะ	ลดความเหลื่อมล้ำ
6. เคารพสถานที่/สถาบัน	การรักษาสถาบันทางการเมืองและกติกาสาธารณะ	เสริมเสถียรภาพทางการเมือง
7. คุ้มครองผู้ทรงศีล	การส่งเสริมผู้นำที่มีจริยธรรม	สร้างความน่าเชื่อถือของผู้นำ

จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่า หลักอปริหานิยธรรม 7 สามารถแปลงเป็นแนวทางเชิงปฏิบัติในการพัฒนาระบอบประชาธิปไตยได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยครอบคลุมทั้งมิติของการมีส่วนร่วม ความยุติธรรม และจริยธรรมทางการเมือง ซึ่งช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ระบบการปกครองอย่างยั่งยืน

สรุปได้ว่า พุทธวิธีการสื่อสารตามหลักอปริหานิยธรรม คือ การใช้ภาษาและกระบวนการสื่อสารเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างความสมัครสมานสามัคคีและการมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์ การเปลี่ยนจากการสื่อสารที่มุ่งเอาชนะมาเป็นการสื่อสารที่เน้นการประชุมปรึกษาหารือด้วยความเมตตาและปัญญา จะช่วยปิดช่องว่างของความขัดแย้งและเสริมสร้างรากฐานระบอบประชาธิปไตยให้ยั่งยืนสืบไป

การประยุกต์หลักอปริหานิยธรรม 7 เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้ระบอบประชาธิปไตยไทย

การนำหลักอปริหานิยธรรมมาใช้ในการพัฒนาการเมืองไทย ไม่ใช่เพียงการทำตามรูปแบบประเพณี แต่เป็นการสร้างระบบนิเวศทางการเมืองที่ป้องกันความเสื่อมถอยและสร้างความยั่งยืน โดยสามารถอธิบายการประยุกต์ในแต่ละมิติได้ดังนี้

1. การสร้างประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมและฉันทามติ การประยุกต์หลักการหมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ และการพร้อมเพรียงกันปฏิบัติหน้าที่ (ที.ม. (ไทย) 10/68/86) มุ่งเน้นไปที่การเปลี่ยนผ่านจากการเมืองที่รวมศูนย์อำนาจไปสู่ประชาธิปไตยท้องถิ่นในอุดมคติในทางปฏิบัติ หมายถึง การจัดให้มีเวทีสาธารณะหรือประชาคมที่เปิดโอกาสให้พลเมืองที่มีความหลากหลายได้เข้ามาสะท้อนปัญหาและร่วมตัดสินใจในนโยบายที่กระทบต่อชีวิตของตนเอง ตัวอย่างที่ชัดเจน คือ การทำงบประมาณแบบมีส่วนร่วมในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งไม่ใช่เพียงการรอให้รัฐสั่งการแต่เป็นกระบวนการที่ประชาชนและรัฐร่วมกันสร้างฉันทามติ เพื่อกำหนดทิศทางชุมชน การทำกิจที่ควรทำด้วยความพร้อมเพรียงเช่นนี้จะช่วยลดความขัดแย้งและสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยร่วมกันในระดับรากฐาน

2. การยึดมั่นในหลักนิติธรรมและการคุ้มครองสิทธิพลเมือง การประยุกต์หลักการไม่บัญญัติสิ่งที่มิได้บัญญัติไว้และไม่ล้มล้างสิ่งที่บัญญัติไว้แล้ว (ที.ม. (ไทย)10/68/86) สอดคล้องโดยตรงกับหลักนิติธรรม (Rule of Law) ซึ่งเป็นหัวใจของประชาธิปไตย โดยเน้นย้ำให้ทั้งรัฐและประชาชนเคารพกฎหมายที่ชอบธรรมอย่างเคร่งครัดและไม่บิดเบือนกฎกติกาเพื่อผลประโยชน์ทางการเมืองของกลุ่มตน (บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, 2561) เมื่อนำมาผสานกับข้อ 5 คือ การไม่ข่มเหงรุกรานผู้อ่อนแอ (ที.ม. (ไทย) 10/68/86) จะเห็นถึงการประยุกต์ใช้เพื่อแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำในสังคมไทย โดยรัฐต้องออกนโยบายและบังคับใช้กฎหมายเพื่อคุ้มครองกลุ่มเปราะบางหรือประชาชนที่ด้อยโอกาสทางเศรษฐกิจให้ได้รับสิทธิและความเสมอภาคในฐานะพลเมืองอย่างเท่าเทียม (กฤตพงศ์ ปานผา, 2568) การยึดถือระเบียบวินัยที่เป็นธรรมนี้เองที่จะช่วยสร้างเสถียรภาพและลดวิกฤตศรัทธาต่อกระบวนการยุติธรรม

3. ภาวะผู้นำจริยธรรมและการสื่อสารที่สร้างสรรค์ หลักการให้ความเคารพผู้ใหญ่หรือผู้มีประสบการณ์ และการให้ความคุ้มครองแก่ผู้ทรงศีลหรือผู้ปฏิบัติชอบ (ที.ม. (ไทย) 10/68/86) สามารถประยุกต์ใช้ในการสร้างภาวะผู้นำทางการเมืองที่พึงประสงค์ โดยผู้นำต้องเปิดใจรับฟังคำชี้แนะจากปราชญ์ชาวบ้าน ภาคประชาสังคม หรือผู้เชี่ยวชาญที่มีความซื่อสัตย์สุจริต มากกว่าการยึดถืออัตตาของตนเอง (พระครูวินัยธรอธิษฐ์ สุวฑโฒ, 2564) ในมิติการสื่อสารยุคดิจิทัล การประยุกต์หลักธรรมเหล่านี้ คือ การเปลี่ยนจากการสื่อสาร

ที่มุ่งโจมตี มาเป็นการสื่อสารด้วยสัมมาวาจา และเมตตาธรรม เพื่อสร้างพื้นที่ปลอดภัยในการถกเถียงปัญหาบ้านเมือง (พระใบฎีกาพงษ์ศักดิ์ ขนฺติพโล, 2568) การให้ความสำคัญกับคำพูดที่สร้างสรรค์และการเคารพในภูมิปัญญาของผู้อื่น จะช่วยลดความตึงเครียดและทำให้ระบอบประชาธิปไตยกลายเป็นระบอบที่ใช้ปัญญา ในการแก้ปัญหาสังคม

4. การก้าวข้ามการผูกขาดศีลธรรมสู่จริยธรรมพลเมืองเชิงรุก หัวใจสำคัญของการประยุกต์ คือ การเปลี่ยนมุมมองต่อศีลธรรม จากเดิมที่รัฐมักใช้เป็นเครื่องมือผูกขาดเพื่อตัดสินคนดีและกำจัดผู้เห็นต่าง มาเป็นการสร้างจริยธรรมพลเมืองตามหลักพุทธศาสตร์ที่เปิดกว้าง (โปรดปราน เสริญวงศ์สัตย์, 2566) การนำหลักอปริหานิยธรรมมาใช้ในข้อนี้คือการส่งเสริมให้ประชาชนตระหนักในบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบต่อส่วนรวม โดยกล้าที่จะตรวจสอบความโปร่งใสและไม่เพิกเฉยต่อความไม่ถูกต้องในสังคม (ปลื้มจิต ลาภอุดมเลิศ และปาริชาติ ชุมพงศ์, 2568) การประยุกต์ในลักษณะนี้เป็นการสร้างประชาธิปไตยที่มีคุณภาพและเข้มแข็งจากภายในตัวพลเมืองเอง ซึ่งจะส่งผลให้ระบอบการปกครองไทยสามารถเผชิญหน้ากับการเปลี่ยนแปลงและความขัดแย้งได้อย่างมีสติและมั่นคง

สรุปได้ว่า การประยุกต์หลักอปริหานิยธรรมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้ระบอบประชาธิปไตยไทย คือการเปลี่ยนผ่านจากประชาธิปไตยเชิงรูปแบบไปสู่ประชาธิปไตยเชิงคุณภาพที่เน้นจริยธรรมและการมีส่วนร่วมของพลเมืองอย่างแท้จริง โดยเริ่มต้นจากการสร้างวัฒนธรรมการประชุมปรึกษาหารืออย่างสม่ำเสมอเพื่อสร้างฉันทามติในการพัฒนาท้องถิ่นและการกระจายอำนาจที่ยึดโยงกับประชาชนควบคู่ไปกับการยึดมั่นในหลักนิติธรรมที่โปร่งใส การไม่บิดเบือนกฎกติกาเพื่อประโยชน์ส่วนตน และการใช้พุทธวิธีการสื่อสารที่ประกอบด้วยสัมมาวาจาเพื่อลดช่องว่างความขัดแย้งและสร้างความสมานฉันท์ในสังคม ท้ายที่สุด การนำหลักธรรมดังกล่าวมาเป็นฐานคิดจะช่วยสถาปนาจริยธรรมพลเมืองเชิงรุกที่กล้าตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐและปกป้องสิทธิความเสมอภาคของคนทุกกลุ่ม ส่งผลให้ระบอบประชาธิปไตยมีความมั่นคงและสามารถก้าวข้ามวิกฤตศรัทธาทางการเมืองได้

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาเรื่อง การประยุกต์หลักอปริหานิยธรรม 7 เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้ระบอบประชาธิปไตยไทย ผู้เขียนได้สังเคราะห์องค์ความรู้ใหม่เป็นโมเดลเชิงบูรณาการที่อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างปัญหาเชิงโครงสร้างของสังคมไทย กลไกทางพุทธธรรมและผลลัพธ์ทางประชาธิปไตย โดยแบ่งออกเป็น 3 ส่วนสำคัญ ได้แก่ ฐานราก กลไกขับเคลื่อน และผลลัพธ์ดังภาพและคำอธิบายต่อไปนี้

ภาพที่ 1 โมเดลความเข้มแข็งประชาธิปไตยเชิงพุทธบูรณาการ

จากภาพที่ 1 ในส่วนแรก คือ ฐานราก คือ เงื่อนไขปัญหาที่บั่นทอนประชาธิปไตยไทย ได้แก่ ความเหลื่อมล้ำทางสังคมและวิกฤตศรัทธาต่อระบบการเมือง ส่งผลให้ประชาชนรู้สึกไร้อำนาจ ไร้ความหมาย และไม่เชื่อมั่นต่อความเป็นธรรมของระบบ ในส่วนที่สอง คือ ลไกขับเคลื่อน คือ การประยุกต์หลักอปริหานิยธรรม 7 ได้แก่ การเปิดพื้นที่มีส่วนร่วมอย่างสม่ำเสมอ การสร้างฉันทามติและความร่วมมือ การยึดมั่นในกติกาที่ชอบธรรม การเคารพประสบการณ์และภูมิปัญญา การคุ้มครองผู้เปราะบาง การยึดถือค่านิยมร่วมของสังคม และการส่งเสริมผู้มีคุณธรรมในพื้นที่สาธารณะ และในส่วนที่สาม คือ ผลลัพธ์ ซึ่งเป็นเป้าหมายสำคัญของโมเดลนี้ ไม่ได้หมายถึงเพียงการคงอยู่ของการเลือกตั้งหรือโครงสร้างทางกฎหมายเท่านั้น แต่หมายถึง การก่อรูปของประชาธิปไตยเชิงคุณภาพที่มีสาระสำคัญอย่างน้อย 3 ประการ ได้แก่ ประการแรก จริยธรรมพลเมืองเชิงรุก กล่าวคือ ประชาชนไม่เพียงตระหนักถึงสิทธิของตน แต่ยังมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม กล้าตรวจสอบการใช้อำนาจ และมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาสาธารณะอย่างสร้างสรรค์ ประการที่สอง การใช้อำนาจที่ตรวจสอบได้ หมายถึง การบริหารงานของรัฐและผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองต้องอยู่ภายใต้กติกา ความโปร่งใส และการตรวจสอบจากประชาชนและสังคม ประการที่สาม ประชาธิปไตยเชิงคุณภาพ หมายถึง ระบอบการปกครองที่มิได้วัดเพียงจำนวนผู้ไปใช้สิทธิ

เลือกตั้ง แต่รวมถึงความเป็นธรรมในการเข้าถึงทรัพยากร การเคารพความแตกต่าง การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ และการอยู่ร่วมกันอย่างมีศักดิ์ศรีของประชาชนทุกกลุ่ม ดังนั้น โมเดลนี้จึงชี้ให้เห็นว่า หลักอปริหานิยธรรม 7 ไม่ใช่เพียงหลักธรรมเพื่อความไม่เสื่อมของหมู่คณะในทางศาสนาเท่านั้น แต่ยังสามารถทำหน้าที่เป็นกรอบจริยธรรมทางการเมืองที่ช่วยเปลี่ยนผ่านประชาธิปไตยไทยจากรูปแบบที่เน้นเพียงโครงสร้าง ไปสู่ประชาธิปไตยเชิงคุณภาพที่ยึดโยงกับพลเมืองและความยุติธรรม

สรุป

การศึกษาเรื่อง การประยุกต์หลักอปริหานิยธรรม 7 เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้ระบอบประชาธิปไตยไทย ชี้ให้เห็นว่า ปัญหาสำคัญของการเมืองไทยในปัจจุบันโดยไม่ได้จำกัดอยู่เพียงโครงสร้างทางกฎหมายหรือกระบวนการเลือกตั้ง หากแต่เกิดจากความเหลื่อมล้ำเชิงโครงสร้างและวิกฤตศรัทธาที่บั่นทอนความเสมอภาคและความเชื่อมั่นของพลเมืองต่อระบบการเมือง ขณะเดียวกัน การใช้วาทกรรมเชิงศีลธรรมแบบผูกขาดโดยรัฐยิ่งซ้ำเติมความขัดแย้งและจำกัดพื้นที่การมีส่วนร่วมของประชาชน ส่งผลให้ประชาธิปไตยดำรงอยู่เพียงในเชิงรูปแบบมากกว่าการเป็นกลไกที่ตอบสนองต่อความต้องการของสังคมอย่างแท้จริง ซึ่งจากการศึกษาพบว่า หลักอปริหานิยธรรม 7 สามารถทำหน้าที่เป็นกรอบจริยธรรมเชิงโครงสร้างในการฟื้นฟูและพัฒนาประชาธิปไตยไทยได้ โดยการส่งเสริมการมีส่วนร่วมและการสร้างฉันทามติผ่านการหมั่นประชุม การยึดมั่นในหลักนิติธรรม การเคารพความหลากหลาย และการคุ้มครองกลุ่มเปราะบาง ตลอดจนการสร้างภาวะผู้นำที่มีจริยธรรมและตรวจสอบได้ องค์ความรู้ที่ได้จึงนำไปสู่โมเดลประชาธิปไตยเชิงพุทธบูรณาการ ซึ่งเชื่อมโยงฐานรากของปัญหา กลไกทางหลักธรรม และผลลัพธ์เชิงคุณภาพ ได้แก่ จริยธรรมพลเมืองเชิงรุก การใช้อำนาจที่โปร่งใส และความเป็นธรรมในการอยู่ร่วมกันของประชาชนทุกกลุ่ม อันเป็นแนวทางสำคัญในการยกระดับประชาธิปไตยไทยจากเชิงรูปแบบไปสู่ความเข้มแข็งและยั่งยืนในระยะยาว

เอกสารอ้างอิง

กฤตพงศ์ ปานผา. (2568). การแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำในสังคมไทยผ่านนโยบายสาธารณะ. *วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์*, 8(3), 385–397.

ฉันทณา โพธาราม และคณะ. (2568). พุทธวิธีการสื่อสารทางการเมือง. *วารสารพุทธนวัตกรรมและการจัดการ*, 8(1), 267-275.

ธิติวุฒิ หมั่นมี. (2566). ความเป็นประชาธิปไตยกับความเหลื่อมล้ำในสังคม. *วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์*, 6(5), 254–270.

บวรศักดิ์ อุวรรณโณ. (2561). *หลักนิติธรรมและประชาธิปไตย*. สืบค้น 4 เมษายน 2569, จาก https://shorturl.asia/Ud9p2

ปลื้มจิต ลาภอุดมเลิศ และปาริชาติ ชุมพงศ์. (2568). ความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย: ศึกษากรณีการพัฒนาทิศทาง ประชาธิปไตยในอนาคตตามแนวพุทธ. *วารสารบัณฑิตศึกษาวิชาการ*, 3(1), 21-33.

ปาริชาติ ชุมพงศ์. (2568). ประชาธิปไตยท้องถิ่นของไทยในอุดมคติ. *วารสารวิชาการรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์*, 7(5), 158-172.

โปรดปราน เสริญวงศ์สัตย์. (2566). *การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการตัดสินใจไปเลือกตั้ง ของประชาชน ในจังหวัดปทุมธานี* (ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระครูวินัยธรอธิษฐ์ สุวฑโฒ. (2564). รัฐศาสตร์แนวพุทธ: วิเคราะห์ภาวะผู้นำทางการเมืองที่พึงประสงค์. *วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์*, 4(2), 70–77.

พระใบฎีกาพงษ์ศักดิ์ ขนฺติพโล. (2568). การสื่อสารทางการเมืองตามหลักพระพุทธศาสนา. *วารสารบัณฑิตศึกษาวิชาการ*, 3(1), 145-151.

พระมหาสมัคร อติภทฺโท และภัคชุดา พูนสุวรรณ. (2568). ประชาธิปไตยแบบไทย ๆ กับการเมืองเชิงศีลธรรม. *วารสารวิชาการรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์*, 7(4), 173-186.

Dahl, R. A. (1989). *Democracy and its critics*. New Haven, CT: Yale University Press.

Habermas, J. (1989). *The Structural Transformation of The Public Sphere: An Inquiry into a Category of Bourgeois Society*. Cambridge, MA: MIT Press.

Rawls, J. (1999). *A Theory of Justice*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Sen, A. (1999). *Development as freedom*. New York: Alfred A. Knopf.

World Bank. (2020). *Thailand Economic Monitor, June 2020: Thailand in the Time of COVID-19.* Retrieved February 9, 2026, from https://shorturl.asia/mX0kb

จริยศาสตร์และจรรยาบรรณของเจ้าหน้าที่ตำรวจที่พึงประสงค์ในยุคปัจจุบัน*

THE DESIRABLE ETHICS AND PROFESSIONAL CONDUCT OF POLICE OFFICERS IN THE MODERN ERA

นิรุชพล โยธามาตย์
Niruchpol Yothamart
สถานีตำรวจนครบาลคันนายาว
Khannayao Metropolitan Police Station
Corresponding Author E-mail: niruchpol.yo@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มุ่งศึกษาจริยศาสตร์และจรรยาบรรณของเจ้าหน้าที่ตำรวจที่พึงประสงค์ในยุคปัจจุบัน ผลการศึกษาพบว่า 1. ตำรวจเป็นหน่วยงานหลัก ๆ ที่มีไว้ปราบปราม สืบสวน ให้ความปลอดภัย ช่วยเหลือแก่ประชาชนในยามเดือดร้อน รวมถึงการคุ้มครองพระราชวงศ์ของประเทศ โดยชอบตามกฎหมาย และจำเป็นจะต้องมีจริยธรรมในใจตาม พร.บ. ของตำรวจ พ.ศ. 2553 ซึ่งเน้นในเรื่องของการรักษาความสัจ การรู้จักข่มใจตนเองการอดทนอดกลั้นและมีจริยธรรมของตำรวจที่ทำตามอำนาจหน้าที่รวมถึงจรรยาบรรณที่รักษาอำนาจให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญและสิทธิมนุษยชนเพื่อความยุติธรรมและความปลอดภัยของทรัพย์สินของประชาชนมีการประพฤติที่อำนวยความสะดวกแก่ประชาชนสุขภาพอ่อนน้อมให้เกียรติในการปฏิบัติหน้าที่ต้องอยู่ในสภาพพร้อมไม่เหมาะสม 2. สถานีตำรวจนครบาลคันนายาวมีบทบาทสำคัญในการดูแลความปลอดภัยและพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในเขตพื้นที่รับผิดชอบ การพัฒนาชุมชนภายใต้การกำกับดูแลของสถานีตำรวจคันนายาวเน้นการสร้างความร่วมมืออย่างใกล้ชิดระหว่างเจ้าหน้าที่และชาวบ้าน โดยมีเป้าหมายหลักเพื่อลดปัญหาอาชญากรรมและปัญหายาเสพติดอย่างยั่งยืน การใช้ระบบสายตรวจชุมชนสัมพันธ์เพื่อลงพื้นที่พูดคุยและรับฟังปัญหาที่แท้จริงของชาวบ้าน รวมถึงการส่งเสริมกิจกรรมสร้างสรรค์สำหรับเยาวชนเพื่อป้องกันการเข้าสู่กระบวนการกระทำผิดกฎหมาย นอกจากนี้ ยังมีการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาปรับใช้ในการเฝ้าระวังพื้นที่เสี่ยงร่วมกับอาสาสมัครในชุมชน และ 3.จรรยาบรรณในการบริหารภาครัฐเป็นหลักการที่ช่วยให้ข้าราชการตำรวจสามารถดำเนินงานได้อย่างมีคุณธรรมโปร่งใส และรับผิดชอบต่อประชาชน หลักการสำคัญ ได้แก่ ความซื่อสัตย์ ความโปร่งใส

*Received March 24, 2026; Revised April 10, 2026; Accepted April 18, 2026

ความรับผิดชอบต่อสังคม ความเป็นกลางทางการเมือง และการปฏิบัติงานตามหลักธรรมาภิบาล
คำสำคัญ: จริยศาสตร์; เจ้าหน้าที่ตำรวจ; ในยุคปัจจุบัน

Abstract

This academic article aimed to study the desirable ethics and professional conduct of police officers in the present era. The study was found that: 1. The police, as a primary agency responsible for suppressing crime, investigation, providing security, assisting citizens in times of distress, and protecting the royal family, must possess ethical conduct in accordance with the Police Act of 2010. This act emphasizeed truthfulness, self-control, patience, and ethical conduct in performing duties, including maintaining authority in compliance with the Constitution and human rights, ensuring justice and the safety of public property, facilitating public service, showing humility and respect, and maintaining a professional appearance. 2. The Khan Na Yao Metropolitan Police Station plays a crucial role in ensuring the safety and improving the quality of life for citizens in its area of responsibility. Community development under the station's supervision emphasized close cooperation between officers and residents, with the primary goal of sustainably reducing crime and drug problems. This included utilizing a community patrol system to engage in dialogue and listen to the real problems of residents, promoting constructive activities for youth to prevent them from engaging in illegal activities, and adapting modern technology for monitoring high-risk areas in collaboration with community volunteers. 3. The code of ethics in public administration is a set of principles that helps police officers to perform their duties with integrity, transparency, and accountability to the public. Key principles include honesty, transparency, social responsibility, political neutrality, and adherence to good governance principles.
Keywords: Ethics; Police Officers; In The Modern Era

บทนำ

เจ้าหน้าที่ตำรวจเป็นพนักงานของรัฐที่มีอำนาจหน้าที่ในการรักษากฎหมายและความปลอดภัยของประชาชนมีหน้าที่ที่หลากหลายไม่ว่าจะเป็นการสืบสวน งานป้องกันยาเสพติด งานการจราจรหรือโครงสร้างต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ซึ่งบุคลากรมีส่วนสำคัญในการที่จะขับเคลื่อนการตัดสินใจในเรื่องกฎหมายต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสถานการณ์ปัจจุบันมีการฉ้อโกงทางออนไลน์หรือเกิดการทุจริตต่าง ๆ ทำให้กระบวนทางการกฎหมายที่เกี่ยวเนื่องกับเจ้าหน้าที่ตำรวจจึงมีส่วนสำคัญ ดังนั้น จริยศาสตร์หรือจรรยาบรรณของเจ้าหน้าที่ตำรวจที่พึงประสงค์ในยุคปัจจุบันจึงเป็นส่วนที่จะสำคัญในการพัฒนาขับเคลื่อนพัฒนาจิตใจรวมถึงการนำมาทำทางพุทธศาสนาเข้ามาประยุกต์ใช้ในการที่เรียกว่า จริยศาสตร์หรือจรรยาบรรณของเจ้าหน้าที่ตำรวจที่จัดส่งจึงเป็นคุณธรรมที่สำคัญที่จะทำให้เจ้าหน้าที่หรือบุคลากรมีความรักในหน้าที่สามารถขับเคลื่อนและสามารถทำให้สถานีตำรวจมีความมั่นคงยั่งยืนโดยการรักษากฎหมายที่ชัดเจนทำให้ประชาชนเกิดความเชื่อมั่นเชื่อถือเชื่อมือรวมถึงเชื่อใจที่จะทำให้ประชาชนมีความสุขโดยไม่มีการทุจริตหรือมีการป้องกันแก้ไขปัญหาได้อย่างถูกต้องตรงประเด็นและเชื่อถือได้ดังนั้นการรักษาอำนาจหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจเลยเรียกว่า จริยศาสตร์และจรรยาบรรณจึงมีส่วนสำคัญที่จะมองถึงหน้าอำนาจหน้าที่ที่พึงประสงค์และมีส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนกฎหมายที่ถูกต้องให้แก่ประชาชนได้

ความสำคัญของจริยธรรมตำรวจ

อำนาจตำรวจ มีหน้าที่อะไรบ้าง โดยทั่วไป ทางสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ได้กล่าวไว้ว่า ตำรวจเป็นหน่วยงานหลัก ๆ ที่มีไว้ปราบปราม สืบสวน ให้ความปลอดภัย ช่วยเหลือแก่ประชาชนในยามเดือดร้อน รวมถึงการคุ้มครองพระราชวงศ์ของประเทศ โดยชอบตามกฎหมาย นอกจากนี้ตำรวจได้แบ่งหน่วยงานออกเป็นสาขาต่าง ๆ เพื่อเป็นผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านการรักษาความมั่นคงภายในประเทศ ซึ่งหน่วยงานอื่นของตำรวจ Mindset 6 ด้าน 1. ปกป้อง พิทักษ์ เทิดทูนสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ 2. ดูแลผู้ใต้บังคับบัญชาด้านสวัสดิการ ให้ความช่วยเหลือ บรรเทาเหตุเดือดร้อน 3. แก้ไขสิ่งที่ผิดและกล้าทำในสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสม 4. ยึดมั่นในอุดมคติตำรวจ 5. เป็นต้นแบบและเป็นแบบอย่างที่ดี เป็นผู้รักษากฎหมายต้องไม่กระทำผิดเสียเอง ต้องยกย่อง เชิดชูเกียรติผู้ที่ประพฤติดีประพฤติชอบ และ 6.พัฒนา และดูแลความเป็นอยู่ของประชาชน ใกล้ชิดรับฟัง ทำความเข้าใจ ช่วยเหลือแก้ไขปัญหาให้ประชาชน

จริยธรรมของตำรวจ

ข้อ 11 ข้าราชการตำรวจต้องมีความซื่อสัตย์สุจริตและยึดมั่นในศีลธรรม โดยยึดประโยชน์ส่วนรวมเหนือประโยชน์ส่วนตน ซึ่งต้องประพฤติปฏิบัติ ดังนี้ (สำนักงานจเรตำรวจ, 2553)

1. ไม่ใช้ตำแหน่ง อำนาจหรือหน้าที่ หรือไม่ยอมให้ผู้อื่นใช้ตำแหน่งอำนาจหรือหน้าที่ของตน แสวงหาประโยชน์สำหรับตนเองหรือผู้อื่น

2. ไม่ใช้ตำแหน่ง อำนาจหรือหน้าที่ หรือไม่ยอมให้ผู้อื่นใช้ตำแหน่งอำนาจหรือหน้าที่ของตน ไปในทางจูงใจหรือมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ การใช้ดุลพินิจ หรือการกระทำของข้าราชการตำรวจหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐอื่น อันเป็นผลให้การตัดสินใจ การใช้ดุลพินิจหรือการกระทำของผู้นั้นสูญเสียความเที่ยงธรรมและยุติธรรม

3. ไม่รับของขวัญนอกเหนือจากโอกาสและกาลตามประเพณีนิยมและของขวัญนั้นต้องมีมูลค่าตามที่คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติประกาศกำหนด เว้นแต่ญาติซึ่งให้โดยเสน่หาตามจำนวนที่เหมาะสมตามฐานานุรูปหรือการให้โดยธรรมจรรยา

4. ไม่ใช้เวลาราชการหรือทรัพย์ของราชการเพื่อธุรกิจหรือประโยชน์ส่วนตน

5. ไม่ประกอบอาชีพเสริมซึ่งมีลักษณะเป็นผลประโยชน์ทับซ้อนหรือเป็นการขัดกันระหว่างประโยชน์ส่วนตนกับประโยชน์ส่วนรวม

6. ดำรงชีวิตส่วนตัวไม่ให้เกิดมลทินมัวหมองต่อตำแหน่งหน้าที่

สรุปได้ว่า ตำรวจเป็นหน่วยงานหลัก ๆ ที่มีไว้ปราบปราม สืบสวน ให้ความปลอดภัย ช่วยเหลือแก่ประชาชนในยามเดือดร้อน รวมถึงการคุ้มครองพระราชวงศ์ของประเทศ โดยชอบตามกฎหมาย และจำเป็นจะต้องมีจริยธรรมในใจตาม พร.บ. ของตำรวจ พ.ศ. 2553 ซึ่งเน้นในเรื่องของการรักษาความสัจ การรู้จักข่มใจตนเองการอดทนอดกลั้นและมีจริยธรรมของตำรวจที่ทำตามอำนาจหน้าที่รวมถึงจรรยาบรรณที่รักษาอำนาจให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญและสิทธิมนุษยชนเพื่อความยุติธรรมและความปลอดภัยของทรัพย์สินของประชาชนมีการประพฤติที่อำนวยความสะดวกแก่ประชาชนสุขภาพอ่อนน้อมให้เกียรติในการปฏิบัติหน้าที่ต้องอยู่ในสภาพพร้อมไม่เหมาะสมและมีการพกพาอาวุธได้ตามความเหมาะสมและมีการพบเอกสารประจำตัวแต่ในข้อที่ว่ามีการจับกุมก็แสดงการอุทิศตนและจิตใจอย่างกล้าหาญเพื่อยืนยันความยุติธรรมของกฎหมายจึงจะเป็นจริยธรรมที่พึงประสงค์ในยุคปัจจุบันและสอดคล้องกับอำนาจหน้าที่ที่ชัดเจนดังนั้นการทำตามหน้าที่จึงเป็นสิ่งที่เหมาะสมกับการดำรงอยู่ของความเป็นตำรวจที่มีจริยธรรมที่เหมาะสม

แนวคิดเกี่ยวกับตำรวจชุมชนสัมพันธ์

การป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดทางอาญา การรักษาความสงบเรียบร้อย และการป้องกันภัยจากปัญหาอาชญากรรมด้านต่าง ๆ เป็นภารกิจหลักของตำรวจ แต่การดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพนั้นตำรวจไม่สามารถดำเนินการเองได้เพียงลำพัง ต้องอาศัยความร่วมมือจากประชาชนหรือชุมชน โดยตำรวจถือเป็นหน่วยงานแรกที่จะต้องเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ ของสังคมซึ่งตำรวจต้องเข้าไประงับเหตุหรือป้องกันภัยจากอาชญากรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่ชุมชน การสืบสวน การจับกุมผู้กระทำความผิดที่ผ่านมาไม่สามารถแก้ไขปัญหาอาชญากรรมให้หมดไปจากสังคมได้ นับวันปัญหาเหล่านั้นจะทวีความรุนแรงและซับซ้อนมากยิ่งขึ้น เพราะการแก้ไขปัญหาของตำรวจโดยการจับกุมเพียงอย่างเดียวเหมือนในอดีตไม่สามารถทำให้อาชญากรรมลดลงได้ การปฏิบัติงานของตำรวจห่างเหินจากประชาชน และประชาชนมีทัศนคติเชิงลบต่อการปฏิบัติงานของตำรวจ ทำให้ภาพลักษณ์ของตำรวจไม่ดีในสายตาของประชาชน ตลอดจนไม่ได้รับความร่วมมือจากประชาชน เพราะไม่ให้ความไว้วางใจต่อตำรวจ ดังนั้น การบริหารงานของตำรวจจึงต้องนำรูปแบบของตำรวจชุมชน ซึ่งเป็นรูปแบบการทำงานของตำรวจสมัยใหม่เข้ามาประยุกต์ใช้เพื่อเป็นที่พึ่งของประชาชนและชุมชน (ประพนธ์ สหพัฒนา และคณะ, 2559)

ความหมายของตำรวจชุมชน

ประเทศที่ปกครองในระบอบประชาธิปไตย รัฐบาลจะให้ความสำคัญกับประชาชนที่เป็นเจ้าของประเทศหรือเจ้าของอำนาจที่แท้จริง ดังนั้น การที่รัฐบาลจะดำเนินการโครงการต่าง ๆ ควรได้รับความร่วมมือจากประชาชนและให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมด้วย รวมทั้งความร่วมมือจากภาครัฐและภาคเอกชนโดยเฉพาะเรื่องตำรวจชุมชน ซึ่งตำรวจชุมชน (Community Policing) หมายถึง หลักการทำงานของตำรวจรูปแบบใหม่ ซึ่งส่งเสริมสนับสนุน แก้ไขปัญหาอาชญากรรม ปัญหาความไม่เป็นระเบียบของชุมชน โดยใช้เทคนิคการแก้ไขปัญหาด้วยความร่วมมือระหว่างตำรวจและชุมชน ตำรวจชุมชนมีการเรียกชื่อแตกต่างกันบ้าง อาทิ ตำรวจหมู่บ้าน ตำรวจชุมชนที่เน้นแก้ไขปัญหา ชุมชน หมายถึง กลุ่มคนทางสังคมที่ตั้งถิ่นฐานหรืออาศัยอยู่ในเขตสถานีตำรวจนครบาลหรือสถานีตำรวจภูธรนั้น หรือในเขตพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง เช่น ชุมชนแบบแฟลต ชุมชนแออัด ชุมชนแบบตลาดหรือย่านธุรกิจ ประชาชน หมายถึง ประชาชนที่พักอาศัยอยู่ในชุมชนหรือหมู่บ้านเป้าหมายในเขตพื้นที่ของสถานีตำรวจที่ดำเนินงานตามแผนชุมชนสัมพันธ์ และงานตำรวจชุมชนสัมพันธ์ หมายถึง งานที่ตำรวจได้กระทำเพื่อให้บุคคลหรือกลุ่มบุคคลในสังคมหรือชุมชนต่าง ๆ เกิดการรวมตัว มีความสัมพันธ์ผูกพันต่อกัน ร่วมมือช่วยเหลือสนับสนุนการปฏิบัติงานของตำรวจ เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาอาชญากรรมในชุมชน (กองแผนงานอาชญากรรม สำนักงานยุทธศาสตร์ตำรวจ, 2565)

หลักการสำคัญของตำรวจชุมชนที่ใช้ในประเทศไทย

หลักการของตำรวจชุมชนเป็นการแก้ไขปัญหาเชิงกลยุทธ์ โดยมีเป้าหมายเพื่อป้องกันและควบคุมอาชญากรรม เพื่อลดความหวาดกลัวภัยอันตรายที่เกิดขึ้นของชุมชน และลดความไม่เป็นระเบียบของชุมชน หลักการของตำรวจชุมชนเป็นทั้งปรัชญาและแนวทางปฏิบัติงานของตำรวจสมัยใหม่ ซึ่งมีหลักการใหญ่อยู่ 2 ประการ คือ 1. ตำรวจเป็นหุ้นส่วนกับประชาชน เข้าถึงพื้นที่หรือเกาะติดพื้นที่ และ 2. ตำรวจต้องเป็นผู้นำชุมชน และร่วมกับหน่วยงานอื่นเพื่อแก้ไขปัญหาที่เป็นต้นเหตุของการเกิดอาชญากรรม และแก้ไขความไม่เป็นระเบียบในชุมชน ดังนั้น หลักการสำคัญของตำรวจชุมชนทั้ง 2 ประการ จึงเป็นแนวคิดหลักในการปฏิบัติงานของตำรวจสมัยใหม่อีก 10 ประการ (เกษียร วรศิริ และคณะ, 2550) ได้แก่

1. ปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์และเป้าหมายการทำงานในหน่วยงานทุกระบบให้ยึดถือการมีส่วนร่วมของประชาชนตามแนวคิดของตำรวจชุมชน (Community Policing)

2. เน้นการป้องกันอาชญากรรมมากกว่าการรอให้เกิดเหตุ (Proactive Crime Prevention)

3. ใช้การแก้ไขปัญหาเป็นศูนย์กลาง (Problem Solving)

4. กระจายอำนาจการตัดสินใจไปยังตำรวจผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่

5. บูรณาการการทำงานร่วมกับหน่วยงานอื่นและภาคีเครือข่าย

6. พัฒนาบุคลากรตำรวจให้มีทักษะการทำงานร่วมกับชุมชน

7. ใช้พลังอาสาสมัครและเครือข่ายประชาชน

8. สร้างความไว้วางใจและความเชื่อมั่นของประชาชน

9. ใช้ข้อมูลและการประเมินผลในการพัฒนางาน

10. มุ่งผลลัพธ์เชิงคุณภาพ เช่น การลดความหวาดกลัวอาชญากรรมและความไม่เป็นระเบียบของชุมชน

พัฒนาการของตำรวจชุมชนในประเทศไทย

ตำรวจชุมชนของประเทศไทยมีการพัฒนารูปแบบและการปฏิบัติงานมาตั้งแต่ยุคของกรมตำรวจสังกัดกระทรวงมหาดไทย จนกระทั่งมาถึงยุคของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ การปฏิบัติงานในระยะเริ่มแรกของกรมตำรวจที่เกี่ยวข้องกับชุมชนจึงเรียกว่า “งานมวลชนสัมพันธ์” ซึ่งตำรวจตระเวนชายแดน (ตชด.) เป็นหน่วยงานที่ดำเนินงานและปฏิบัติงานในระหว่าง พ.ศ. 2520-2523 ต่อมามีการนำแนวคิดตำรวจชุมชนจากต่างประเทศมาประยุกต์ใช้ภายใต้บริบทของสังคมไทย โดยได้ผนวกงานมวลชนสัมพันธ์และตำรวจชุมชนสัมพันธ์เข้าด้วยกัน และพัฒนามาเป็น “ตำรวจชุมชน” ในปัจจุบัน ทั้งนี้ หลักการตำรวจชุมชนได้ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางด้านแนวคิดและกลยุทธ์ขององค์กรตำรวจในประเทศไทยอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากนักวิชาการไทยได้นำแนวคิดดังกล่าวจากสหรัฐอเมริกามา

เผยแพร่ และองค์กรตำรวจได้พัฒนางานด้านนี้มาโดยตลอด เพื่อให้สามารถปรับตัวรับมือกับปัญหาอาชญากรรมที่มีความรุนแรงและซับซ้อนมากขึ้น

การปฏิบัติงานของตำรวจชุมชนสัมพันธ์และการมีส่วนร่วมของประชาชน

การปฏิบัติงานของตำรวจชุมชนสัมพันธ์และการมีส่วนร่วมของประชาชนสำนักงานตำรวจแห่งชาติมีสถานีตำรวจเป็นหน่วยงานฝ่ายปฏิบัติการอยู่ทุกพื้นที่ของประเทศไทย เพื่อให้บริการแก่ประชาชน ซึ่งแต่ละสถานีตำรวจต้องจัดทำโครงการสถานีตำรวจชุมชนขึ้น ลักษณะงานของตำรวจชุมชนของประเทศไทยมีความแตกต่างกับของต่างประเทศ แนวคิดตำรวจชุมชนที่นำมาประยุกต์ใช้ในประเทศไทยเริ่มจากงานมวลชนสัมพันธ์ ตำรวจชุมชนสัมพันธ์ และโครงการตำรวจชุมชน ซึ่งมีการจัดตั้งตำรวจชุดมวลชนสัมพันธ์ เพื่อนำวิธีการไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานของสถานีตำรวจ และตำรวจชุมชนต้องปฏิบัติงานให้เป็นไปตามกฎหมาย ระเบียบ คำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติ และนโยบายผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ

เพื่อให้การปฏิบัติงานชุมชนสัมพันธ์และการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ สำนักงานตำรวจแห่งชาติได้กำหนดแนวทางให้หน่วยงานนำแนวคิดของตำรวจชุมชนไปประยุกต์ใช้ตามภารกิจหน้าที่ โดยมุ่งเสริมสร้างความเข้าใจให้ประชาชนทราบถึงการดำเนินงานของตำรวจ สร้างความมั่นใจในสมรรถภาพ บุคลากร เครื่องมือเครื่องใช้ และความตั้งใจจริงของตำรวจ และสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของตำรวจในด้านต่าง ๆ การดำเนินงานเน้นการให้บริการเชิงรุก โดยออกพบปะเยี่ยมเยียนประชาชนเป็นประจำ ทำการประชาสัมพันธ์แนวทางการปฏิบัติงานของสำนักงานตำรวจแห่งชาติให้ประชาชนในหมู่บ้าน ชุมชน เข้าใจวัตถุประสงค์ นโยบาย วิธีการ ปัญหาและข้อจำกัดของตำรวจ เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นว่าตำรวจจะรักษากฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพและเที่ยงธรรม และลดความรู้สึกหวาดกลัวภัยจากอาชญากรรมของประชาชน

1. การมีส่วนร่วมของประชาชน การมีส่วนร่วมของประชาชนถือเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาชุมชนในพื้นที่รับผิดชอบของสถานีตำรวจนครบาลคันนายาว โดยเปิดโอกาสให้ประชาชน ผู้นำชุมชน และเครือข่ายภาคประชาชนเข้ามามีบทบาทร่วมกับเจ้าหน้าที่ตำรวจในการคิด วางแผน ดำเนินกิจกรรม และติดตามประเมินผลการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนในชุมชน การมีส่วนร่วมดังกล่าวช่วยเสริมสร้างความไว้วางใจระหว่างตำรวจกับประชาชน ลดช่องว่างในการทำงาน และทำให้การแก้ไขปัญหาด้านอาชญากรรมและความไม่เป็นระเบียบของชุมชนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

2. การช่วยเหลือตนเอง คือ การส่งเสริมการช่วยเหลือตนเองของชุมชนเป็นแนวทางที่สถานีตำรวจนครบาลคันนายาวให้ความสำคัญ โดยมุ่งพัฒนาศักยภาพของประชาชน

ให้สามารถดูแล ป้องกัน และแก้ไขปัญหาในชุมชนได้ด้วยตนเองในระดับหนึ่ง เช่น การจัดตั้งเครือข่ายเฝ้าระวังภัย การสนับสนุนอาสาสมัครชุมชน การให้ความรู้ด้านการป้องกันอาชญากรรมและการดูแลความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน แนวทางดังกล่าวช่วยลดภาระของเจ้าหน้าที่ตำรวจ และทำให้ชุมชนมีความพร้อมในการรับมือกับสถานการณ์ต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้น

3. ความคิดริเริ่มของประชาชน คือ ความคิดริเริ่มของประชาชนเป็นปัจจัยสำคัญที่สะท้อนถึงความเข้มแข็งของชุมชน สถานีตำรวจนครบาลคันนายาวส่งเสริมให้ประชาชนและผู้นำชุมชนเสนอแนวคิด กิจกรรม หรือโครงการที่สอดคล้องกับบริบทและปัญหาเฉพาะของพื้นที่ เช่น โครงการเฝ้าระวังอาชญากรรมในชุมชน กิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างตำรวจกับประชาชน หรือกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตในชุมชน การเปิดพื้นที่ให้ประชาชนได้แสดงบทบาทเชิงรุกดังกล่าว ช่วยสร้างความเป็นเจ้าของร่วมและความภาคภูมิใจในชุมชน

4. ความต้องการของชุมชน คือการพัฒนาชุมชนของสถานีตำรวจนครบาลคันนายาวตั้งอยู่บนพื้นฐานของความต้องการที่แท้จริงของชุมชน โดยมีการรับฟังความคิดเห็นและศึกษาปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนในแต่ละพื้นที่อย่างรอบด้าน ไม่ว่าจะเป็นปัญหาอาชญากรรม ยาเสพติด ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน หรือปัญหาสังคมอื่น ๆ การนำข้อมูลจากชุมชนมาใช้ในการกำหนดแนวทางการดำเนินงาน ทำให้การพัฒนาชุมชนมีความสอดคล้องกับบริบทพื้นที่ และสามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้อย่างตรงจุด (Sanders, 1958)

การดำเนินงานของตำรวจชุมชนสัมพันธ์

การดำเนินงานของตำรวจชุมชนสัมพันธ์ เป็นการสนับสนุนงานชุมชนสัมพันธ์ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด โดยการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาอาชญากรรมในชุมชน ซึ่งการดำเนินงานดังกล่าวมีทั้งระดับผู้บริหารงานชุมชนสัมพันธ์ และฝ่ายปฏิบัติงานชุมชนสัมพันธ์ โดยการนำนโยบายไปปฏิบัติงานในชุมชน แบ่งออกเป็น 2 ระดับ ดังนี้

1. ระดับผู้บริหารงานชุมชนสัมพันธ์ คือ ระดับผู้บริหารงานชุมชนสัมพันธ์จะต้องทำหน้าที่อำนวยการและควบคุมการปฏิบัติงาน รวมทั้งการคัดเลือกบุคลากร การเตรียมเครื่องมือเครื่องใช้ การเลือกพื้นที่เป้าหมาย การศึกษาและจัดทำข้อมูลท้องถิ่นและการกำหนดแผนการปฏิบัติงานให้กับตำรวจผู้ปฏิบัติงานชุมชนสัมพันธ์ ซึ่งต้องเป็นผู้มีอุดมการณ์ มีความประพฤติดี มีความเป็นผู้นำ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีความอดทนอดกลั้น มีไหวพริบปฏิภาณดี และผ่านการอบรมด้านประชาสัมพันธ์

2. ระดับฝ่ายปฏิบัติงานชุมชนสัมพันธ์ คือ ฝ่ายปฏิบัติงานชุมชนสัมพันธ์มีหน้าที่ปฏิบัติงานในพื้นที่เป้าหมาย โดยมุ่งเน้นการพบปะเยี่ยมเยียนประชาชน ศึกษาและวิเคราะห์สภาพปัญหาของชุมชน ประชุมวางแผนร่วมกับผู้นำชุมชนและประชาชน เตรียมการจัดระบบงานและประเมินความพร้อม แนะนำให้ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันตนเองและชุมชน จัดระบบประสานความร่วมมือระหว่างประชาชนกับเจ้าหน้าที่ตำรวจ รวมทั้งติดตามผลประเมินผล และปรับปรุงแก้ไขการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง (สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, 2566)

สรุปได้ว่า แนวคิดตำรวจชุมชนได้ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงด้านแนวคิดและกลยุทธ์ขององค์กรตำรวจในประเทศไทยอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถรับมือกับปัญหาอาชญากรรมที่มีความรุนแรงและซับซ้อนมากขึ้น อันจะนำไปสู่การสร้างความเชื่อมั่น ความไว้วางใจ และความร่วมมือระหว่างตำรวจกับประชาชน และทำให้การรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมเกิดประสิทธิภาพ สถานีตำรวจนครบาลคันนายาวมีบทบาทสำคัญในการดูแลความปลอดภัยและพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในเขตพื้นที่รับผิดชอบ การพัฒนาชุมชนภายใต้การกำกับดูแลของสถานีตำรวจคันนายาวเน้นการสร้างความร่วมมืออย่างใกล้ชิดระหว่างเจ้าหน้าที่และชาวบ้าน โดยมีเป้าหมายหลักเพื่อลดปัญหาอาชญากรรมและปัญหายาเสพติดอย่างยั่งยืน การทำงานเชิงรุกผ่านการเข้าถึงพื้นที่ทำให้เกิดความไว้วางใจ ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญในการสร้างชุมชนที่เข้มแข็งและปลอดภัย ยุทธศาสตร์การพัฒนา การดำเนินงานประกอบด้วยการจัดตั้งเครือข่ายภาคประชาชนเพื่อทำหน้าที่เป็นหูเป็นตาให้กับเจ้าหน้าที่ตำรวจ การใช้ระบบสายตรวจชุมชนสัมพันธ์เพื่อลงพื้นที่พูดคุยและรับฟังปัญหาที่แท้จริงของชาวบ้าน รวมถึงการส่งเสริมกิจกรรมสร้างสรรค์สำหรับเยาวชนเพื่อป้องกันการเข้าสู่กระบวนการกระทำผิดกฎหมาย นอกจากนี้ยังมีการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาปรับใช้ในการเฝ้าระวังพื้นที่เสี่ยงร่วมกับอาสาสมัครในชุมชน

โครงการที่เกี่ยวข้องและการดำเนินงานในพื้นที่

1. โครงการชุมชนยั่งยืนเพื่อแก้ไขปัญหายาเสพติดแบบครบวงจร เป็นโครงการที่เน้นการค้นหาผู้เสี่ยงและผู้เสพยาเสพติดในชุมชนเพื่อนำเข้าสู่กระบวนการบำบัดโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน โดยมีการตั้งศูนย์ปฏิบัติการภายในชุมชนเพื่อติดตามผลอย่างต่อเนื่องและส่งเสริมอาชีพให้แก่ผู้ที่ผ่านการบำบัดแล้ว

2. โครงการเครือข่ายเพื่อนบ้านเตือนภัย เป็นการจัดตั้งกลุ่มไลน์หรือช่องทางสื่อสารในแต่ละซอยหรือหมู่บ้าน เพื่อให้คนในชุมชนสามารถแจ้งเบาะแสเหตุผิดปกติไปยังเจ้าหน้าที่ตำรวจได้ทันท่วงที โดยมีการอบรมให้ความรู้เรื่องการสังเกตจดจำรูปพรรณสัณฐานของผู้ต้องสงสัย (กองแผนงานอาชญากรรม สำนักงานยุทธศาสตร์ตำรวจ, 2569)

3. โครงการสุภาพบุรุษจราจรและจิตอาสาพัฒนาพื้นที่ เจ้าหน้าที่ตำรวจจราจรและฝ่ายป้องกันปราบปรามร่วมกับประชาชนจัดกิจกรรมปรับปรุงภูมิทัศน์ในจุดเสี่ยง เช่น การตัดแต่งกิ่งไม้ที่บดบังทัศนวิสัย การเพิ่มแสงสว่างในซอยเปลี่ยว และการทำความสะอาดพื้นที่สาธารณะเพื่อลดช่องว่างในการก่ออาชญากรรม (สถานีตำรวจภูธรคลองห้า, 2566)

สรุปได้ว่า การพัฒนาชุมชนของสถานีตำรวจนครบาลคันนายาวส่งผลให้สถิติคดีอาชญากรรมลดลงและประชาชนมีความรู้สึกปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินมากขึ้น ความสำเร็จนี้เกิดจากกระบวนการมีส่วนร่วมที่เปลี่ยนจากตำรวจเป็นผู้ควบคุมกฎหมายเพียงฝ่ายเดียว มาเป็นคู่คิดและพันธมิตรในการพัฒนาพื้นที่ร่วมกับประชาชนอย่างเป็นรูปธรรม

จรรยาบรรณในการบริหารภาครัฐและภาคเอกชน

จรรยาบรรณในการบริหารเป็นแนวทางสำคัญที่ช่วยให้การดำเนินงานขององค์กรเป็นไปอย่างมีคุณธรรม จริยธรรม และความรับผิดชอบต่อสังคม ทั้งภาครัฐและภาคเอกชนต่างต้องยึดถือหลักจรรยาบรรณในการบริหารเพื่อให้เกิดความโปร่งใสและความน่าเชื่อถือ แม้ว่าทั้งสองภาคส่วนจะมีลักษณะและเป้าหมายที่แตกต่างกัน แต่จรรยาบรรณในการบริหารของทั้งสองภาคล้วนมีบทบาทสำคัญต่อประสิทธิภาพและความสำเร็จขององค์กร

จรรยาบรรณในการบริหารภาครัฐ

จรรยาบรรณในการบริหารภาครัฐเป็นหลักการสำคัญที่ช่วยให้หน่วยงานของรัฐดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ โปร่งใส และสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างเป็นธรรม การบริหารภาครัฐไม่ได้มุ่งเน้นผลกำไรเหมือนภาคเอกชน แต่เน้นการให้บริการสาธารณะและการบริหารทรัพยากรของรัฐให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชน ข้าราชการต้องมีจรรยาบรรณในการปฏิบัติงานโดยยึดมั่นในหลักความซื่อสัตย์ สุจริต และต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ของประชาชนเป็นสำคัญ

แนวทางของจรรยาบรรณในการบริหารภาครัฐสามารถแบ่งออกเป็นหลายด้าน ได้แก่ ความซื่อสัตย์และความโปร่งใส ซึ่งหมายถึงการปฏิบัติงานด้วยความเป็นธรรม ไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่เพื่อแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัว และต้องมีความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจที่ส่งผลกระทบต่อสังคม ผู้บริหารภาครัฐต้องมีความโปร่งใสในการดำเนินงาน และต้องเปิดเผยข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการบริหารให้ประชาชนสามารถเข้าถึงได้ เพื่อให้เกิดการตรวจสอบและป้องกันการทุจริต

จรรยาบรรณของข้าราชการไทยยังได้รับการกำหนดโดย ระบุว่า หลักจรรยาบรรณของผู้บริหารภาครัฐควรประกอบด้วย หลักคุณธรรมและจริยธรรม ซึ่งหมายถึงการทำงานด้วยจิตสำนึกที่ดี และเคารพสิทธิของประชาชน หลักธรรมาภิบาล (Good Governance)

ซึ่งช่วยให้การดำเนินงานของภาครัฐมีความโปร่งใสและมีประสิทธิภาพ และ หลักความรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งหมายถึงการบริหารที่คำนึงถึงผลกระทบต่อประชาชนและสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ ผู้บริหารภาครัฐยังต้องคำนึงถึง ความเป็นกลางทางการเมืองและต้องปฏิบัติหน้าที่โดยไม่ลำเอียงหรือเลือกปฏิบัติต่อบุคคลหรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง เน้นว่าผู้บริหารภาครัฐต้องรักษาความเป็นกลาง และต้องปฏิบัติหน้าที่โดยไม่ให้เกิดผลประโยชน์ทับซ้อน เพื่อให้เกิดความไว้วางใจจากประชาชน

สรุปได้ว่า จรรยาบรรณในการบริหารภาครัฐเป็นหลักการที่ช่วยให้ข้าราชการสามารถดำเนินงานได้อย่างมีคุณธรรม โปร่งใส และรับผิดชอบต่อประชาชน หลักการสำคัญได้แก่ ความซื่อสัตย์ ความโปร่งใส ความรับผิดชอบต่อสังคม ความเป็นกลางทางการเมือง และการปฏิบัติงานตามหลักธรรมาภิบาล ผู้บริหารที่สามารถยึดมั่นในจรรยาบรรณเหล่านี้จะช่วยให้ภาครัฐมีความน่าเชื่อถือ และสามารถให้บริการประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นธรรม

จรรยาบรรณในการบริหารภาคเอกชน

จรรยาบรรณในการบริหารภาคเอกชนเป็นแนวทางที่ช่วยให้การดำเนินธุรกิจเป็นไปอย่างมีคุณธรรม โปร่งใส และมีความรับผิดชอบต่อสังคม ภาคเอกชนมุ่งเน้นการแสวงหาผลกำไรและการเติบโตทางธุรกิจ แต่ในขณะเดียวกันต้องดำเนินงานโดยยึดหลักจริยธรรมและความเป็นธรรมเพื่อสร้างความน่าเชื่อถือให้กับลูกค้า คู่ค้า พนักงาน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่น ๆ (โชติ บดีรัฐ, 2558) ระบุว่า ผู้บริหารภาคเอกชนต้องมีความซื่อสัตย์ในการดำเนินธุรกิจ ปฏิบัติต่อลูกค้าและคู่ค้าอย่างเป็นธรรม และหลีกเลี่ยงการแสวงหาผลประโยชน์โดยมิชอบ

แนวทางสำคัญของจรรยาบรรณในการบริหารภาคเอกชนประกอบด้วย ความซื่อสัตย์และความโปร่งใส ซึ่งหมายถึงการดำเนินธุรกิจด้วยความจริงใจ เปิดเผยข้อมูลที่สำคัญ และหลีกเลี่ยงการทุจริต (วรเดช จันทรศร, 2540) กล่าวว่าองค์กรที่มีความโปร่งใสจะได้รับความไว้วางใจจากผู้บริโภคและนักลงทุน ทำให้สามารถดำเนินธุรกิจได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน อีกหลักการสำคัญของจรรยาบรรณในภาคเอกชนคือ หลักบรรษัทภิบาล (Corporate Governance) ซึ่งหมายถึงการบริหารองค์กรอย่างมีระบบ โปร่งใส และสามารถตรวจสอบได้ (อัษฎางค์ ปาณิกบุตร, 2554) ระบุว่า ผู้บริหารต้องบริหารองค์กรโดยคำนึงถึงผลประโยชน์ของผู้ถือหุ้น พนักงาน ลูกค้า และสังคมโดยรวม องค์กรที่ดำเนินธุรกิจโดยยึดหลักบรรษัทภิบาลจะสามารถลดความเสี่ยงจากปัญหาการทุจริต และช่วยให้ธุรกิจเติบโตได้อย่างมีเสถียรภาพ นอกจากนี้ จรรยาบรรณในภาคเอกชนยังรวมถึงความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม (Corporate Social Responsibility: CSR) ซึ่งเป็นแนวทางที่องค์กรต้องคำนึงถึงผลกระทบต่อชุมชนและสิ่งแวดล้อม ธุรกิจที่ให้ความสำคัญกับ

ความรับผิดชอบต่อสังคมจะได้รับการยอมรับจากผู้บริโภค และสามารถสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันระยะยาว

อีกประเด็นที่สำคัญ คือ การปฏิบัติต่อพนักงานอย่างเป็นธรรม ซึ่งหมายถึงการให้ค่าตอบแทนที่เหมาะสม การสร้างสภาพแวดล้อมการทำงานที่ดี และการให้โอกาสพนักงานในการพัฒนาทักษะและความก้าวหน้าในสายอาชีพ (วิภาดา คุปตานนท์, 2551) กล่าวว่า องค์กรที่ดูแลพนักงานอย่างเป็นธรรมจะสามารถรักษาบุคลากรที่มีคุณภาพไว้ได้ และช่วยให้พนักงานมีแรงจูงใจในการทำงาน

สรุปได้ว่า จรรยาบรรณในการบริหารภาคเอกชนเป็นแนวทางสำคัญที่ช่วยให้ธุรกิจดำเนินไปอย่างมีคุณธรรมและความโปร่งใส หลักการสำคัญประกอบด้วยความซื่อสัตย์ ความโปร่งใส การบริหารตามหลักบรรษัทภิบาล ความรับผิดชอบต่อสังคม และการปฏิบัติต่อพนักงานอย่างเป็นธรรม องค์กรที่สามารถปฏิบัติตามจรรยาบรรณเหล่านี้จะสามารถสร้างความไว้วางใจจากผู้ที่เกี่ยวข้อง และสามารถเติบโตได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนในระยะยาว

ภาพที่ 1 การประชุมคณะกรรมการตรวจสอบและติดตามการบริหารงานตำรวจ (กต.ตร.) สถานีตำรวจนครบาลคันนายาว และการมอบรางวัลแก่ข้าราชการตำรวจดีเด่น ณ ห้องประชุม ศปก. สน.คันนายาว

สรุป

ในส่วนของการบริหารจัดการด้านคุณธรรมหรือค่านิยมรวมถึงอุดมคติจริยธรรม จรรยาบรรณต่าง ๆนั้นก็มีส่วนสำคัญรวมถึงแม้กระทั่งการพัฒนาชุมชนที่ทำให้ชุมชนกับตำรวจมีการพัฒนาร่วมกันเป็นการปฏิบัติที่มีส่วนร่วมของประชาชนโดยถือว่าการพัฒนาชุมชนในเขตพื้นที่คันนายาวเป็นต้น มีการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในด้านต่าง ๆ

ไม่ว่าจะเป็นด้านการพัฒนาชุมชนหรือการมีส่วนร่วมที่จะจัดการปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น รวมถึงการสร้างสาธารณสถานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกันแจกของช่วยเหลือในภาวะวิกฤตต่าง ๆ นั้นมีส่วนสำคัญที่จะสร้างจรรยาบรรณหรือจริยธรรมให้ตำรวจมีความน่าเชื่อถือและเกิดการเชื่อถือและมีองค์ความรู้ที่สามารถต่อยอดและนำไปพัฒนาประเทศชาติที่ดีได้ ดังนั้น จริยธรรมหรือจริยธรรมที่ตำรวจจะพึงมีได้นั้นก็ประกอบด้วยกฎหมายที่ครอบคลุมหรือป้องกันการกระทำหรือการตัดสินใจของตำรวจและรวมถึงการมีจิตอาสาที่จะช่วยสถานสงเคราะห์สังคมสงเคราะห์ให้เกิดประโยชน์ก็จะเป็นสิ่งที่ทำให้ตำรวจเป็นที่น่าไปวางใจของประชาชนต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กองแผนงานอาชญากรรม สำนักงานยุทธศาสตร์ตำรวจ. (2565). *แนวทางการปฏิบัติงานชุมชนสัมพันธ์และการมีส่วนร่วมของประชาชน ประจำปี งบประมาณ พ.ศ. 2565*. สืบค้น 17 มีนาคม 2569, จาก https://shorturl.asia/Ssr9M

_____. (2569). *โครงการเพื่อนบ้านเตือนภัย*. สืบค้น 17 มกราคม 2569 จาก https://shorturl.asia/VqEW1

เกษียร วรศิริ และคณะ. (2550). *แนวทางการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจด้านชุมชนเข้มแข็งเพื่อการป้องกันอาชญากรรม*. กรุงเทพฯ: สำนักงานตำรวจแห่งชาติ.

โชติ บดีรัฐ. (2558). *เทคนิคการบริหาร*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ประพนธ์ สหพัฒนา และคณะ. (2559). *โครงการประเมินประสิทธิภาพสถานีตำรวจและความเชื่อมั่นของประชาชนต่อการปฏิบัติงานของตำรวจ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2559* (รายงานฉบับสมบูรณ์) กรุงเทพฯ: กองวิจัย สำนักยุทธศาสตร์ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ.

วิภาดา คุปตานนท์. (2551). *การจัดการและพฤติกรรมองค์การ : เทคนิคการจัดการสมัยใหม่* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรังสิต.

สถานีตำรวจภูธรคลองห้า. (2566). *โครงการสุภาพบุรุษจราจรประชาชนสัญจรปลอดภัย*. สืบค้น 17 มกราคม 2569, จาก https://shorturl.asia/Rb1ou

สำนักงานจเรตำรวจ. (2553). *ประมวลจริยธรรมและจรรยาบรรณของตำรวจ พ.ศ. 2553.* สืบค้น 17 มีนาคม 2569, จาก https://shorturl.asia/DAe86

สำนักงานตำรวจแห่งชาติ. (2566). *คู่มือสถานีตำรวจชุมชน*. สืบค้น 17 มีนาคม 2569, จาก https://shorturl.asia/suBnU

วรเดช จันทรศร. (2540). *การนำนโยบายไปปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ: คณะกรรมการปฏิรูประบบราชการ.

อัษฎางค์ ปาณิกบุตร. (2554). *การวัดระดับการบริหารจัดการที่ดี*. สืบค้น 17 มีนาคม 2569, จาก https://shorturl.asia/HYZf3

Sanders, I. T. (1958). Theories of Community Development. *Rural Sociology*, 23(1), 1–12.

ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการใช้อาวุธปืน*

LEGAL ISSUES REGARDING THE USE OF FIREARMS

พระอุดมสิทธินายก (กำพล คุณงฺกโร), ณพฎล ปิยาพจนารถ
Phraudomsitthinayok (Kumphol Kunungkaro), Nopphadon Piyapojanart
วัดบางอ้อยช้าง นนทบุรี
Wat Bang Oi Chang, Nonthaburi
Corresponding Author E-mail: opal_1982@hotmail.co.th

บทคัดย่อ

ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับอาวุธปืนในประเทศไทยมักเกี่ยวข้องกับการควบคุมการขออนุญาต เช่น การขาดการตรวจสอบคุณสมบัติของผู้ขอ ปัญหาการเก็บรักษาและการโอนปืนที่ไม่มีมาตรการที่เข้มงวด การพกพาปืนในที่สาธารณะโดยไม่มีเหตุอันควร การขาดการบันทึกข้อมูลสำคัญอย่างหัวกระสุนและปลอกกระสุน และการควบคุมอาวุธปืนประดิษฐ์และสิ่งเทียมอาวุธปืนที่เข้าถึงได้ง่ายผ่านอินเทอร์เน็ต อาวุธปืนมักถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือประกอบอาชญากรรม ทำให้รัฐต้องพิจารณา ควบคุมอาวุธปืนของประชาชนโดยการบัญญัติกฎหมาย ซึ่งการควบคุมอาวุธปืนมีแนวความคิดเห็น เป็น 2 แนวทาง 1. การควบคุมอาวุธปืนอย่างเข้มงวด โดยมีแนวคิดว่าหากประชาชนไม่มีอาวุธปืนแล้ว อาชญากรรมย่อมลดน้อยลงหรือหมดสิ้นไป ดังนั้นจึงควรห้ามประชาชนมีอาวุธปืนไว้ในครอบครอง 2. การควบคุมอาวุธปืนอย่างเสรี โดยแนวทางนี้เห็นว่าการที่จะห้ามประชาชนมีอาวุธปืน เป็นการลิดรอนสิทธิเสรีภาพที่ประชาชนมีเพื่อปกป้องตนเองและทรัพย์สิน ยามที่รัฐไม่สามารถให้ ความคุ้มครองประชาชนได้ ดังนั้นจึงสมควรให้ประชาชนมีอาวุธปืนไว้ในครอบครอง จึงจำเป็นที่จะต้องนำแนวความคิดเห็นดังกล่าวมาปรับใช้กับการควบคุมอาวุธปืนของประเทศไทยซึ่งใช้พระราชบัญญัติอาวุธปืนเครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด ดอกไม้เพลิง และสิ่งเทียมอาวุธปืน พ.ศ. 2490 เพื่อให้สามารถควบคุมการใช้อาวุธปืนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: อาวุธปืน; กฎหมายเกี่ยวกับการใช้อาวุธปืน; อาชญากรรม

*Received October 3, 2025; Revised December 30, 2025; Accepted January 6, 2026

Abstract

Legal issues regarding firearms in Thailand often relate to licensing controls, such as a lack of qualifications checks for applicants, lack of strict gun storage and transfer measures, unreasonable carrying of firearms in public places, lack of recordkeeping of key information such as bullets and casings, and the control of improvised firearms and firearm replicas that are easily accessible via the internet. Firearms are often used as tools in crime, leading the state to consider controlling firearms among citizens through legislation. There are two approaches to gun control: 1. Strict gun control, based on the idea that if citizens do not own firearms, crime will decrease or even disappear. Therefore, citizens should be prohibited from owning firearms. 2. Liberal gun control, based on the idea that prohibiting the ownership of firearms infringes on the rights and freedoms citizens have to protect themselves and their property. When the state cannot provide protection, citizens should be allowed to own firearms. Therefore, it is necessary to apply this approach to gun control in Thailand, which is governed by the Firearms, Ammunition, Explosives, Fireworks, and Imitation Firearms Act of 1947, to effectively control firearm use.

Keywords: Firearms; Firearms Law; Crime

บทนำ

ปัจจุบัน สภาพสังคมไทยเกิดการเปลี่ยนแปลง และมีความสลับซับซ้อนมากกว่าในสภาพสังคมไทยในอดีต โดยการเปลี่ยนแปลงทางสังคมนั้นก็มีการเปลี่ยนแปลงไปในลักษณะรวดเร็ว และต่อเนื่อง เกิดปัญหาทางสังคมต่าง ๆ ขึ้นเป็นจำนวนมาก อาทิ ปัญหาทางเศรษฐกิจ ปัญหาการว่างงาน ปัญหาการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากร เป็นต้น ซึ่งย่อมก่อให้เกิดผลกระทบต่อสภาพความเป็นอยู่ของประชาชน ปัญหาเหล่านี้ก่อให้เกิดปัญหาด้านอาชญากรรมตามมา โดยอาชญากรรมนั้นสามารถเกิดขึ้นทุกเวลา ทุกสถานที่ และสามารถเกิดขึ้นได้กับทุกคน ทุกเพศ ทุกวัย อันก่อให้เกิดอันตรายต่อสภาพความเป็นอยู่ของประชาชนทั้งทางด้านชีวิต ร่างกาย จิตใจ และทรัพย์สินของประชาชน ดังจะเห็นได้จากข่าวตามหน้าหนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ หรือสื่ออิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ ซึ่งมีให้เห็นจนกลายเป็นเรื่องธรรมดาสามัญในสังคม และเมื่ออาชญากรรมจะเกิดขึ้นบ่อยครั้ง ก็ย่อมก่อให้เกิดความหวาดกลัวแก่ประชาชนโดยหวาดกลัวว่าจะเกิดอันตรายต่อชีวิต

องค์การอนามัยโลก (WHO) ระบุว่า ปัญหาสุขภาพจิตเพิ่มขึ้น คือ 1. ภาวะซึมเศร้ามากขึ้นกว่า 20% 2. ปัญหาการฆ่าตัวตายก็เพิ่มขึ้นตามมามาก ดังนั้น สังคมต้องร่วมกันทำให้เพิ่มขึ้นน้อยที่สุด หรือทำให้คนได้รับความช่วยเหลือมากที่สุด และ 3. ความรุนแรงที่เกิดทั้งในและนอกครอบครัว เช่น ท้องถนน ที่ทำงาน ซึ่งความรุนแรงจะไต่ระดับจากคำพูดความรุนแรงทางกายภาพและสูงสุด คือ ทำร้ายจนเสียชีวิต โดยองค์การอนามัยโลกให้ความสำคัญการควบคุมเครื่องมือที่นำไปสู่การใช้ความรุนแรง เช่น อาวุธปืนทั้งที่ถูกและไม่ถูกต้องตามกฎหมาย ไม่ให้ตกไปอยู่ในมือของคนได้ง่าย เพราะเราคาดเดาไม่ได้ว่าใครจะมีความเครียดจนถึงใช้ความรุนแรง นายแพทย์ยงยุทธกล่าวว่า ความรุนแรงที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน แบ่งสัดส่วนเป็นกลุ่มผู้ที่ป่วยทางจิตเพียง 4% ดังนั้น 95% ที่เหลือเป็นความรุนแรงจากคนที่ไม่ป่วยแต่มีความเครียดสูง ซึ่งเป็นหลักสำคัญที่ทำให้ขาดการยับยั้งชั่งใจ เมื่อต้องดูกลุ่มเสี่ยงใหญ่ ก็สามารถดูจากการเอาอาชีพเป็นตัวตั้ง เช่น ฝ่ายความมั่นคงที่ง่ายต่อการใช้อาวุธ เอาพื้นที่เป็นตัวตั้ง หรือมองภาพใหญ่ของสังคมเป็นตัวตั้ง ก็จะทำให้ 95% ของปัญหาดีขึ้น การใช้ปืนในการระบายความเครียด ระบายความโกรธ หรือ ทำในสิ่งที่ไม่ถูกต้องจึงได้ปรากฏตามสื่อต่าง ๆ (Lovero et al., 2023)

ดังนั้น การแก้ไขปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการใช้อาวุธปืนก็คือมีระบบของกฎหมายที่มาเกี่ยวข้องตั้งแต่พระราชบัญญัติอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด ดอกไม้เพลิง และสิ่งที่เตรียมอาวุธปืน พ.ศ. 2490 แล้วยังต้องประกอบกับความยับยั้งชั่งใจของบุคคลที่จะใช้อาวุธปืนตามกฎหมายซึ่งได้กำหนดไว้ที่มีคุณสมบัติทั้งปฏิบัติหน้าที่ราชการหรือผู้ได้รับการครอบครองส่วนโทษที่พกพาอาวุธปืนในที่สาธารณะหรือไม่ได้รับอนุญาตนั้นก็เป็นกฎหมายที่ให้ความรัดกุมเพื่อให้เกิดความปลอดภัยแก่สังคม บทความนี้จึงเป็นบทความที่นำเสนอในเรื่องของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับอาวุธปืนและการใช้การครอบครอง รวมถึงการจะอยู่ในสังคมอย่างสันติสุขปราศจากการเบียดเบียนซึ่งกันและกันจำเป็นอย่างยิ่งจะต้องมีความยับยั้งชั่งใจและควบคุมตัวเองให้ได้ในปัจจุบันมีปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมไม่ว่าจะเป็นการกระทบกระทั่งในเรื่องของการขับขี่ยานพาหนะหรือการควบคุมอารมณ์ตัวเองไม่ได้จึงเป็นความเสื่อมเสียและนำไปสู่โทษแก่สังคมครอบครัวและตนเองได้ในที่สุด บทความได้นำเสนอในด้านของสังคมเชื่อมโยงกับปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับอาวุธปืนในประเทศไทยเชื่อมโยงกับแนวทางในทางออกและพัฒนากฎหมายอาวุธปืนต่อไป (พระราชบัญญัติอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด ดอกไม้เพลิงและสิ่งที่เตรียมอาวุธปืน พ.ศ. 2490, 2490)

การขออนุญาตมีและใช้อาวุธปืน

หลักเกณฑ์ในการพิจารณาออกใบอนุญาตให้มีและใช้อาวุธปืนการพิจารณาออกใบอนุญาตให้มีและใช้อาวุธปืน และเครื่องกระสุนปืนให้แก่บุคคลสำหรับใช้ในการป้องกันตัวและทรัพย์สิน ให้พิจารณาตามหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

1. คุณสมบัติของผู้ขอมีและใช้อาวุธปืนผู้ขอมีและใช้อาวุธปืนต้องเป็นบุคคลที่มีคุณสมสมบัติไม่ขัดต่อมาตรา 13 แห่งพระราชบัญญัติ อาวุธปืนฯ คือ

(1) บุคคลซึ่งต้องโทษจำคุก สำหรับความผิดตามระมวลกฎหมายอาญา

ก. มาตรา 57 ถึงมาตรา 111 มาตรา 120 มาตรา 177 ถึงมาตรา 183 มาตรา 249 มาตรา 250 หรือ มาตรา 298 ถึงมาตรา 303

ข. มาตรา 254 ถึงมาตรา 257 และพ้นโทษยังไม่เกิน 5 ปี นับแต่วันพ้นโทษถึงวันที่ยื่นคำขออนุญาต เว้นแต่ ในกรณีความผิดที่กระทำโดยความจำเป็น หรือเพื่อป้องกัน หรือโดยถูกยั่วโทสะ

(2) บุคคลซึ่งต้องโทษจำคุก สำหรับความผิดอันเป็นการฝ่าฝืนต่อพระราชบัญญัติอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด และดอกไม้เพลิง พุทธศักราช 2477 มาตรา 7 มาตรา 11 ถึงมาตรา 22 มาตรา 24 มาตรา 29 มาตรา 33 หรือมาตรา 38

(3) บุคคลซึ่งต้องโทษจำคุก ตั้งแต่สองครั้งขึ้นไป ในระหว่างห้าปีนับย้อนหลังขึ้นไปจากวันที่ยื่นคำขอสำหรับ ความผิดอย่างอื่น นอกจากบัญญัติไว้ใน (1)(2) เว้นแต่ความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

(4) บุคคลซึ่งยังไม่บรรลุนิติภาวะ

(5) บุคคลซึ่งไม่สามารถจะใช้ปืนได้โดยกายพิการ หรือทุพพลภาพ เว้นแต่จะมีไว้เพื่อเก็บตาม มาตรา 11 แห่ง พระราชบัญญัติอาวุธปืนฯ

(6) บุคคลซึ่งเป็นผู้ไร้ความสามารถ หรือปรากฏว่าเป็นคนวิกลจริตหรือจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ

(7) บุคคลซึ่งไม่มีอาชีพและรายได้

(8) บุคคลซึ่งไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง

(9) บุคคลซึ่งมีความประพฤติชั่วอย่างร้ายแรง อันอาจกระทบกระเทือนถึงความสงบเรียบร้อยของประชาชน

(10) ภูมิลำเนาของผู้ขอมีและใช้อาวุธปืนต้องเป็นบุคคลที่มีชื่อในทะเบียนบ้านตามกฎหมายว่าด้วยการทะเบียนราษฎร และมีถิ่นที่อยู่ประจำในท้องที่ที่บุคคลนั้นขออนุญาตไม่น้อยกว่าหกเดือน

ปัญหาการพกพาอาวุธปืน

ในปัจจุบันนี้ มีข่าวและเหตุการณ์มากมายที่เกี่ยวการใช้อาวุธปืนในทางที่ผิดก่อให้เกิดเหตุอาชญากรรมที่มีความรุนแรงในสังคม ซึ่งเชื่อว่าหลายคนคงสงสัยว่า อาวุธปืนนั้น ใคร ๆ ก็สามารถซื้อและพกพากันได้แบบง่ายๆเลยหรือเปล่า กฎหมายการพกพาอาวุธปืน เพื่อเป็นความรู้และเข้าใจได้ง่าย

การขออนุญาต

การที่ประชาชนจะมี หรือใช้อาวุธปืนได้ถูกตามกฎหมายนั้นจำเป็นที่จะต้องขออนุญาตจากทางราชการก่อน ซึ่งเมื่อทางราชการอนุญาตแล้ว ก็จะได้ออกใบอนุญาตให้ไป ใบอนุญาตที่เกี่ยวกับอาวุธปืนที่สำคัญ ได้แก่

1. ใบอนุญาตการซื้อขายอาวุธปืนและเครื่องกระสุนปืนส่วนบุคคล (ใบ ป.3)
2. ใบทะเบียนปืน ที่ระบุผู้ซื้อเป็นเจ้าของ (ใบ ป.4)
3. ใบอนุญาตพกพา (ใบป. 12) คือ ใบอนุญาตพกพาอาวุธปืน ที่ออกให้ตามกฎหมายของพนักงานฝ่ายปกครอง หน่วยงานราชการ สำนักงานตำรวจแห่งชาติรัฐวิสาหกิจ หรือมอบให้ประชาชนมีและใช้เพื่อช่วยเหลือราชการ

กรณีศึกษากฎหมายการพกพาอาวุธปืน

ศาลฎีกาพิพากษาจำคุก “เสก โลโซ” หรือนายเสกสรรค์ ศุขพิมาย 2 ปี 12 เดือน 20 วัน ในคดีต่อสู้ขัดขวางเจ้าพนักงาน เสพยาเสพติด และครอบครองอาวุธปืนโดยไม่ได้รับอนุญาต หลังถูกจับกุมเมื่อปี 2560 โดยไม่รอลงอาญา และถูกส่งตัวเข้าเรือนจำพิเศษมีนบุรีทันที

กรณีนายเสกสรรค์ ถูกจับกุมเมื่อวันที่ 31 ธันวาคม 2560 ที่บ้านพัก หลังจากศาลจังหวัดนครศรีธรรมราชออกหมายจับในข้อหาเกี่ยวกับการยิงปืนขึ้นฟ้าโดยไม่มีเหตุอันสมควร ในระหว่างการจับกุม “เสก โลโซ” ได้ขัดขืนและขู่จะใช้ปืนหากเจ้าหน้าที่บุกเข้ามาเจ้าหน้าที่ตำรวจจึงต้องใช้หน่วยอรินทราชเข้าช่วยเหลือในการควบคุมตัว โดยอัยการโจทก์ฟ้องว่า จำเลยมีอาวุธปืนพกออโตเมติกซึ่งมีทะเบียนพร้อมกระสุนปืนและต่อสู้หรือขัดขวางเจ้าพนักงานในการปฏิบัติการตามหน้าที่ โดยมีหรือใช้อาวุธปืนและเสพยาเสพติดให้โทษในประเภท 1 ก่อนคดีนี้จำเลยเคยต้องคำพิพากษาถึงที่สุดของศาลอาญาให้ลงโทษ แต่โทษจำคุกให้รอการลงโทษไว้มีกำหนด 2 ปีและจำเลยกลับมากระทำความผิดในคดีนี้อีกและจำเลยเป็นบุคคลเดียวกันกับจำเลยในคดีอาญาของศาลจังหวัดนครศรีธรรมราช ขอให้ลงโทษบวกโทษและนับโทษต่อ จำเลยให้การรับสารภาพฐานมีอาวุธปืนและเครื่องกระสุนปืนไว้ในครอบครอง โดยไม่ได้ใบอนุญาต ส่วนความผิดอื่นในการปฏิเสธ แต่รับว่าเป็นบุคคลเดียวกันกับจำเลยที่โจทก์ขอให้บวกโทษและนับโทษต่อ

คดีนี้ศาลชั้นต้นพิพากษาเมื่อวันที่ 25 ตุลาคม 2561 พิพากษาว่าการกระทำของจำเลยเป็นความผิดทั้ง 3 ข้อหา ให้จำคุกตาม พ.ร.บ. อาวุธปืนฯ 1 ปี รับสารภาพลดโทษเหลือ 6 เดือน ฐานต่อสู้ขัดขวางเจ้าพนักงานที่ปฏิบัติหน้าที่โดยขู่เข็ญว่าจะประทุษร้ายโดยมีอาวุธปืนให้จำคุก 1 ปี 6 เดือนฐานเสพยาเสพติด จำคุกอีก 6 เดือน รวมจำคุก 1 ปี 18 เดือน และให้บวกโทษของศาลอาญาคดีทำร้ายร่างกายสาวคนสนิทภรรยาอีก 1 ปี 3 เดือน รวมจำคุกจำเลยทั้งสิ้น 2 ปี 21 เดือน โดยไม่รอการลงโทษ แม้ว่าจำเลยอ้างป่วยเป็นโรคไบโพลาร์ขณะกระทำผิด เนื่องจากเห็นว่าจากพฤติการณ์การสื่อสารกับเจ้าหน้าที่ พบว่าจำเลยรู้ผิดชอบดี จึงไม่อาจอ้างภาวะป่วยดังกล่าวได้ การกระทำของจำเลยนั้นไม่เกรงกลัวต่อกฎหมาย และให้นับโทษจำเลยต่อจากคดี พ.ร.บ. อาวุธปืนฯ ของศาลจังหวัดนครศรีธรรมราชด้วย (สรารักษ์ สุวรรณเสรี และอาคม ศรียาภัย, 2563)

ต่อมาวันที่ 7 พฤษภาคม 2563 ศาลอุทธรณ์พิพากษาแก้เป็นว่า ความผิดฐานมีอาวุธปืนซึ่งเป็นของผู้อื่นที่ได้รับใบอนุญาตให้มีและใช้ตามกฎหมายและเครื่องกระสุนปืนไว้ในครอบครองโดยไม่ได้รับใบอนุญาต จำคุก 5 เดือน ลดโทษให้กึ่งหนึ่งตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 78 คงจำคุก 3 เดือน เมื่อรวมกับโทษฐานอื่นตามคำพิพากษาศาลชั้นต้นเป็นจำคุก 1 ปี 15 เดือน บวกโทษจำคุก 1 ปี 3 เดือน ที่รอการลงโทษไว้ในคดีอาญาหมายเลขแดง ที่ อ.3705/2559 ของศาลอาญาเข้ากับโทษของจำเลยในคดีนี้ เป็นจำคุก 2 ปี 18 เดือน โดยไม่รอลงอาญา ซึ่งจำเลยได้รับการปล่อยชั่วคราวระหว่างฎีกา โดยศาลตีราคาประกัน 600,000 บาท โดยศาลฎีกาพิพากษาแก้ ให้ลงโทษจำคุก 2 ปี 12 เดือน 20 วัน หลังจากนั้นเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์คุมตัวนายเสกสรรไปยังเรือนจำพิเศษมีนบุรีเพื่อรับโทษตามคำพิพากษา (ไทย พีบีเอส, 2568)

จากกรณีของ “เสก โลโซ” นักร้องดังทำให้เข้าใจว่ากรณีโทษที่พบอาวุธปืนออโตเมติกซึ่งมีทะเบียนพร้อมกับศูนย์พร้อมต่อสู้การขัดขวางของเจ้าพนักงานโดยมีการใช้ยาเสพติดประเภท 1 มีโทษซึ่งได้ผิดตามพระราชบัญญัติและลูกปืน 1 ปีรับสารภาพโทษเหลือ 6 เดือนในสถานต่อสู้ขัดขวางเจ้าพนักงานปฏิบัติหน้าที่จะประทุษร้ายโดยใช้อาวุธปืนเป็นจำคุก 1 ปี 6 เดือนและยาเสพติดอีก 6 เดือนรวมทั้งสิ้น 1 ปี 18 เดือนซึ่งในกรณีดังกล่าวมีฐานความผิดซึ่งมีอาวุธปืนเป็นของผู้อื่นที่ได้รับใบอนุญาตและใช้ตามกฎหมายเครื่องกระสุนเมื่อสรุปก็คือว่าการใช้อาวุธปืนต้องอยู่ในขอบเขตของกฎหมายและไม่ไปทำร้ายหรือทำให้เกิดโทษแก่ผู้อื่นเป็นการป้องกันตัวหรือการพกพาเพื่อประโยชน์อย่างอื่นมากกว่าการใช้ข่มขู่ดังนั้นปัญหาความรุนแรงเกี่ยวกับอาวุธปืนจึงเป็นสาเหตุที่จะทำให้เกิดการตายหรืออาชญากรรมสำคัญอย่างยิ่งในประเทศไทยเพราะฉะนั้นความระมัดระวังเข้ากับหลักธรรมทางพุทธศาสนาคือความไม่ประมาทตั้งแต่ตนเองแต่คนอื่นและแก่สังคมรอบข้างที่จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งที่จะทำให้การใช้ปืนหรือการใช้อาวุธมีประโยชน์

สรุปได้ว่า ปัญหาความรุนแรงเกี่ยวกับการใช้อาวุธปืน (Gun Violence) เป็นอีกหนึ่งสาเหตุการตายจากอาชญากรรมที่สำคัญของประเทศไทย จากข้อมูลขององค์การระหว่างประเทศด้านการวางแผนและนโยบายป้องกันการบาดเจ็บ (International Firearm Injury Prevention and Policy) พบว่า ในแต่ละวันทั่วโลกมีการใช้อาวุธปืนเพื่อก่ออาชญากรรมเป็นจำนวนมาก และจากข้อมูลของ World Population Review ได้เผยแพร่ผลสำรวจประเทศที่มีกรณีการเสียชีวิตด้วยอาวุธปืนมากที่สุดในโลก ประจำปี 2565 พบว่า ประเทศไทยติดอันดับที่ 15 ของโลก โดยมีผู้เสียชีวิตจากอาวุธปืน จำนวน 2,804 คน และมีอัตราการเสียชีวิตที่เกี่ยวข้องกับอาวุธปืนเฉลี่ย 3.91 คนต่อประชากร 1 แสนคน ผลกระทบจากการใช้อาวุธปืนได้ทวีความรุนแรงและสร้างความเสียหายต่อชีวิตและทรัพย์สินของผู้คนจำนวนมาก

ประเทศไทยเริ่มมีการนำอาวุธปืนมาใช้ตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนต้น โดยในสมัยนั้นยังไม่มีกฎหมายควบคุมการใช้อาวุธปืนโดยตรง แต่ยังคงมีแนวคิดออกกฎหมายควบคุมการมีอาวุธปืนในครอบครองของบุคคลมาโดยตลอด จนกระทั่ง พ.ศ. 2477 ได้มีการประกาศใช้ “พระราชบัญญัติอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิดและดอกไม้เพลิง พ.ศ. 2477” เพื่อกำหนดห้ามมิให้บุคคลมีอาวุธปืนและใช้เครื่องกระสุนปืนบางชนิด รวมทั้งกำหนดเกี่ยวกับการอนุญาตการใช้อาวุธปืนด้วย ซึ่งกฎหมายดังกล่าวบังคับใช้มาเป็นเวลา 13 ปี จึงได้มีการตรากฎหมายใหม่ คือ “พระราชบัญญัติอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด ดอกไม้เพลิงและสิ่งเทียมอาวุธปืน พ.ศ. 2490” โดยมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 10 กันยายน 2490 มาจนถึงปัจจุบันและได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมมาแล้ว 9 ครั้ง โดยมีกระทรวงมหาดไทยเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบดำเนินการตามพระราชบัญญัติดังกล่าว และให้กรมการปกครองมีหน้าที่รับผิดชอบในการบังคับใช้ ควบคุมและกำกับดูแลการดำเนินการต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับอาวุธปืน รวมทั้งการนำเข้าการจำหน่ายอาวุธปืนและเครื่องกระสุนปืน ตลอดจนการอนุญาต อนุมัติและการจำกัดอาวุธปืนและเครื่องกระสุนปืนให้เป็นไปตามกฎหมาย (พระราชบัญญัติอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด ดอกไม้เพลิงและสิ่งที่เตรียมอาวุธปืน พ.ศ. 2490, 2490)

สรุปได้ว่า พระราชบัญญัติอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด ดอกไม้เพลิงและสิ่งเทียมอาวุธปืน พ.ศ. 2490 ได้กำหนดให้ผู้ขอมีและใช้อาวุธปืนต้องเป็นบุคคลที่มีคุณสมบัติไม่ขัดต่อมาตรา 13 แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าว เช่น ต้องไม่เป็นบุคคลซึ่งต้องโทษจำคุกในกรณีต่าง ๆ ตามที่กฎหมายกำหนด บุคคลซึ่งยังไม่บรรลุนิติภาวะ บุคคลซึ่งไม่สามารถใช้อาวุธปืนได้โดยกายพิการหรือทุพพลภาพ บุคคลซึ่งเป็นผู้ไร้ความสามารถ คนวิกลจริตหรือจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ บุคคลซึ่งไม่มีอาชีพและรายได้ บุคคลซึ่งไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง บุคคลซึ่งมีความประพฤติชั่วอย่างร้ายแรง เป็นต้น โดยผู้ขอและใช้อาวุธ

ปืนต้องมีภูมิลำเนาซึ่งบุคคลนั้นมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านตามกฎหมายว่าด้วยการทะเบียนราษฎร และมีถิ่นที่อยู่ประจำในท้องที่ที่บุคคลนั้นขออนุญาตไม่น้อยกว่า 6 เดือน (พระราชบัญญัติอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด ดอกไม้เพลิงและสิ่งที่เตรียมอาวุธปืน พ.ศ. 2490, 2490)

สำหรับหลักเกณฑ์การขออนุญาตมีและใช้อาวุธปืนตามพระราชบัญญัติดังกล่าว มีรายละเอียดโดยสรุป คือ

1. หลักการอนุญาตเป็นเงื่อนไขบังคับของกฎหมาย บุคคลใดประสงค์จะทำ ซื้อ มีใช้ สั่ง หรือนำเข้า อาวุธปืนหรือเครื่องกระสุนปืน ต้องได้รับใบอนุญาตจาก นายทะเบียนท้องที่ ก่อน เว้นแต่เป็นกรณีที่กฎหมายยกเว้นไว้โดยเฉพาะ

2. วัตถุประสงค์แห่งการออกใบอนุญาตให้มีและใช้ ใบอนุญาตให้มีและใช้อาวุธปืนและเครื่องกระสุนปืน ออกได้เพื่อวัตถุประสงค์ที่กฎหมายกำหนด ได้แก่ 1. ป้องกันตัวหรือทรัพย์สิน 2. กีฬา และ 3. ยิงสัตว์

3. หลักหนึ่งใบต่อหนึ่งกระบอก ใบอนุญาตให้มีและใช้อาวุธปืน ออก “เฉพาะสำหรับอาวุธปืนแต่ละกระบอก” กล่าวคือ ใบอนุญาตหนึ่งใบมีผลผูกพันกับอาวุธปืนหนึ่งกระบอกเท่านั้น

4. การทำเครื่องหมายประจำอาวุธปืน อาวุธปืนที่ได้รับอนุญาตให้มีและใช้แล้ว นายทะเบียนต้องดำเนินการทำ เครื่องหมายประจำอาวุธปืน ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

5. คุณสมบัติ/ลักษณะต้องห้ามของผู้ขอรับอนุญาต การออกใบอนุญาตต้องกระทำได้เฉพาะแก่ผู้มีคุณสมบัติครบถ้วนและ ไม่อยู่ในลักษณะต้องห้าม ตามที่กฎหมายบัญญัติ เช่น บางฐานความผิดอาญา ผู้ยังไม่บรรลุนิติภาวะ ผู้ไร้ความสามารถ/เสมือนไร้ความสามารถ บุคคลที่ไม่มีอาชีพหรือรายได้ ไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง หรือมีความประพฤติชั่วร้ายแรง รวมถึงเงื่อนไขเรื่องภูมิลำเนา/ถิ่นที่อยู่ตามที่กำหนด

6. อำนาจออกใบอนุญาต “พกพา” (มีอาวุธปืนติดตัว) และการควบคุมการพกพาในที่สาธารณะ การพาอาวุธปืนติดตัวไปในเมือง หมู่บ้าน หรือทางสาธารณะ ต้องได้รับใบอนุญาตให้มีอาวุธปืนติดตัว (ใบอนุญาตพกพา) และผู้มีอำนาจออกใบอนุญาตดังกล่าว ได้แก่ อธิบดีกรมตำรวจ (สำหรับเขตกรุงเทพมหานครและทั่วราชอาณาจักร) และผู้ว่าราชการจังหวัด (เฉพาะภายในเขตจังหวัดและเฉพาะผู้มีถิ่นที่อยู่ในจังหวัดนั้น) ทั้งนี้ ผู้มีอำนาจอาจสั่งพักใช้หรือเพิกถอนใบอนุญาตได้เมื่อมีเหตุเพื่อความสงบเรียบร้อยหรือมีพฤติการณ์น่าหวาดเสียวต่อประชาชน

7. อายุใบอนุญาตให้มีและใช้ ใบอนุญาตให้มีและใช้อาวุธปืนและเครื่องกระสุนปืนมีอายุ ตลอดเวลาที่ผู้รับใบอนุญาตยังเป็นเจ้าของอาวุธปืนนั้น (ยึดโยงกับกรรมสิทธิ์/ความเป็นเจ้าของ)

8. การกำกับด้วย “ประเภท–ชนิด–เงื่อนไข” ตามกฎหมายและกฎกระทรวง การออกใบอนุญาตในระบบอาวุธปืนอยู่ภายใต้การกำหนด “ประเภท” และ “อายุใบอนุญาต” ตามที่กฎหมายวางกรอบไว้ และการปฏิบัติในรายละเอียด เช่น ระเบียบการทะเบียน การขอและการออกใบอนุญาต รวมถึงเงื่อนไขต่าง ๆ ให้เป็นไปตามกฎกระทรวง/หลักเกณฑ์ที่ออกตามอำนาจของกฎหมาย

9. หน้าที่และข้อจำกัดหลังได้รับอนุญาต ภายหลังได้รับใบอนุญาต ผู้รับใบอนุญาตยังต้องปฏิบัติตามข้อห้ามและหน้าที่ตามกฎหมายโดยเคร่งครัด เช่น (ก) ห้ามมีเครื่องกระสุนปืนที่ไม่ใช่สำหรับอาวุธปืนที่ตนได้รับอนุญาต (ข) ห้ามพกพาอาวุธปืนในที่สาธารณะโดยไม่มีใบอนุญาตพกพา และต้องไม่พกพาโดยเปิดเผยหรือในที่ชุมนุมตามที่กฎหมายห้าม (ค) เมื่ออาวุธปืนที่ได้รับอนุญาตถูกทำลายหรือสูญหาย ต้องแจ้งเหตุและส่งมอบใบอนุญาตภายในกำหนดเวลา (ง) เมื่อย้ายถิ่นที่อยู่ ต้องแจ้งต่อนายทะเบียนตามกำหนด

10. การเพิกถอนเมื่อขาดคุณสมบัติ/เป็นผู้ต้องห้าม และการส่งมอบ–โอน/ขายทอดตลาด รวมถึงบทลงโทษ หากตรวจพบภายหลังว่า ผู้ได้รับใบอนุญาตเป็นผู้ที่กฎหมายห้ามออกใบอนุญาต หรือขาดคุณสมบัติ ให้นายทะเบียน/ผู้มีอำนาจ สั่งเพิกถอน และผู้ถูกเพิกถอนต้อง ส่งมอบอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน และใบอนุญาตโดยไม่ชักช้า จากนั้นต้องจัดการ “โอน” ภายใน 90 วัน หากโอนไม่ได้ นายทะเบียนมีอำนาจขายทอดตลาดตามขั้นตอนที่กำหนด ส่วนการฝ่าฝืนหลักการอนุญาต (ทำ ซื้อ มี ใช้ สั่ง หรือนำเข้าโดยไม่ได้รับอนุญาต) มีโทษตามบทกำหนดโทษที่กฎหมายบัญญัติไว้ (คณาธิป ไกยชน, 2565)

ตามพระราชบัญญัติอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด ดอกไม้เพลิงและสิ่งเทียมอาวุธปืน พ.ศ. 2490 มาตรา 9 ว่าด้วยการอนุญาตให้บุคคลมีอาวุธในครอบครอง ซึ่งต้องมีเหตุผลจำเป็นที่จะมีอาวุธปืน เหตุจำเป็นนั้นมีทั้งหมด 5 กรณี คือ ใช้เพื่อป้องกันตัวเองและทรัพย์สิน ใช้เพื่อการกีฬา ใช้เพื่อการล่าสัตว์ เก็บเป็นที่ระลึก และเพื่อพกชั่วคราว สำหรับนักการทูต และผู้ติดตามเท่านั้น

คุณสมบัติผู้ขออนุญาตมีและใช้อาวุธปืน

บุคคลที่มีความประสงค์จะมีอาวุธปืนตาม 5 กรณีในข้างต้น จะต้องเป็นบุคคลไม่เป็นลักษณะต้องห้าม ตามมาตรา 13 แห่งพระราชบัญญัติ อาวุธปืนเครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด ดอกไม้เพลิง และสิ่งเทียมอาวุธปืน พ.ศ. 2490 และในการออกใบอนุญาตให้มีหรือใช้อาวุธปืนนั้น ผู้ขออนุญาตจะต้องมีลักษณะการใช้งานตาม 3 กรณีนี้เท่านั้น คือ

กรณีที่หนึ่ง เพื่อใช้ป้องกันตนเองและทรัพย์สิน ต้องเป็นผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการปราบปราม ป้องกันประเทศ รักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน หรือเพื่อช่วยเหลือราชการของทหาร ตำรวจ หรือหน่วยราชการแล้วแต่กรณี หรือเป็นผู้มีทรัพย์สินพอสมควรแก่ฐานานุรูปที่จะต้องมีอาวุธปืน ไว้ป้องกันชีวิตและทรัพย์สิน

กรณีที่สอง เพื่อใช้ในการเล่นกีฬา ต้องมีหลักฐานครบถ้วนว่าเป็นนักกีฬายิงปืนตามชนิดและขนาดที่ขออนุญาต

กรณีที่สาม เพื่อใช้ในการยิงล่าสัตว์ แต่ต้องตระหนักว่าปัจจุบันไม่มีสัตว์ขนาดใหญ่ให้ยิงอีกแล้ว การยิงสัตว์จึงเป็นการยิงสัตว์ขนาดเล็กที่เป็นศัตรูของเกษตรกร หากการขออนุญาตโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อยิงสัตว์

ถ้าไม่เข้ากรณีใดกรณีหนึ่งในสามกรณีนี้ ทางราชการมักไม่ออกใบอนุญาตให้ ใบอนุญาตหนึ่งใบจะออกให้สำหรับอาวุธปืนหนึ่งกระบอกเท่านั้น ทางราชการจะไม่ออกใบอนุญาตให้มีหรือใช้ ให้แก่อาวุธที่เป็นอาวุธสงคราม

ตามพระราชบัญญัติอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด ดอกไม้เพลิงและสิ่งเทียมอาวุธปืน พ.ศ.2480 มาตรา 22 (1) ว่าด้วยการอนุญาตให้บุคคลที่มีอาวุธปืนอยู่แล้วแต่มีความจำเป็นที่จะต้องนำอาวุธพกพาติดตัวไป ด้วยเหตุจำเป็นนี้จะมีความสำคัญกว่าการขอใบอนุญาตมีและใช้อาวุธปืน เนื่องจาก มีเหตุผลจำเป็นที่ต้องมีอาวุธพกพา ติดตัว คือ 1. เพื่อป้องกันภัยอันตรายจากการถูกทำร้ายร่างกายและทรัพย์สิน 2. เพื่อป้องกันเงินหรือทรัพย์สินอันมีค่า ซึ่งมีความจำเป็นที่ต้องนำติดตัวไปด้วยในระหว่างการเดินทาง และ 3. มีตำแหน่งหน้าที่และความรับผิดชอบในทางราชการเกี่ยวกับการรักษาความสงบของประชาชน เป็นบุคคลที่ต้องจับกุม ปราบปรามผู้กระทำความผิด อารักขาบุคคลสำคัญ หรือรักษาทรัพย์สินสำคัญของรัฐ และมีหน้าที่ในการรักษาความปลอดภัยในพื้นที่ส่วนบุคคล ทั้งนี้ ผู้ขออนุญาตจะต้องมีลักษณะการใช้งานตาม 3 กรณีข้างต้นเท่านั้น

การลงโทษกรณีมีอาวุธในครอบครองหรือพกพาอาวุธปืนโดยไม่ได้รับอนุญาต

ความผิดฐานมีอาวุธปืนในครอบครองโดยไม่ได้รับอนุญาต ตามพระราชบัญญัติอาวุธปืน เครื่องกระสุนและสิ่งเทียมอาวุธปืน พ.ศ. 2490 บัญญัติว่า ห้ามมิให้ผู้ใดมี ซื้อ ใช้ สั่ง หรือนำเข้าซึ่งอาวุธปืน หรือเครื่องกระสุนปืน เว้นแต่ จะได้รับอนุญาตจากนายทะเบียนท้องที่ หากผู้ใดฝ่าฝืนต้องได้รับโทษจำคุกตั้งแต่ 1 ปีถึง 10 ปี และปรับโทษตั้งแต่ 2,000 ถึง 20,000 บาท

ความผิดฐานพกพาอาวุธปืนโดยไม่ได้รับอนุญาต ตามพระราชบัญญัติอาวุธปืน เครื่องกระสุนและสิ่งเทียมอาวุธปืน พ.ศ. 2490 บัญญัติว่า ห้ามมิให้มีผู้ใดพกพาอาวุธปืนติดตัวไปในเมือง หมู่บ้านหรือทางสาธารณะโดยไม่ได้รับอนุญาตให้มีอาวุธปืนติดตัว เว้นแต่เป็น

กรณีที่ต้องมีติดตัวเมื่อมีเหตุจำเป็น และเร่งด่วนตามสมควรแก่พฤติการณ์ หากผู้ใด ฝ่าฝืน มีโทษจำคุกไม่เกิน 5 ปี หรือปรับไม่เกิน 10,000 บาท หากผู้ใดพกพาโดยเปิดเผย เช่น มีการเหน็บไว้ที่เอวกางเกง ซึ่งผู้อื่นสามารถมองเห็นได้ ต้องรับโทษหนักขึ้น คือ มีโทษจำคุกตั้งแต่ 6 เดือนถึง 5 ปี หรือปรับตั้งแต่ 1,000 ถึง 10,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ แต่หากบุคคลได้รับอนุญาตให้มีอาวุธในครอบครอง แต่พกพาอาวุธปืนโดยที่ยังไม่ได้รับอนุญาตให้มีการพกพาอาวุธปืน ผู้นั้นมีความผิดโทษจำคุกไม่เกิน 1 ปี หรือปรับไม่เกิน 2,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

การมีอาวุธปืนในครอบครอง หรือการพกพาอาวุธปืนติดตัวนั้นสามารถกระทำได้ แต่ต้องได้รับการอนุญาต อย่างถูกต้องตามกฎหมายเสียก่อน และจะต้องมีเหตุผล ความจำเป็นที่จะครอบครองหรือพกพาอาวุธปืน หากมีความประสงค์สามารถยื่นคำร้องต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อขออนุญาตในการมีและพกพาอาวุธปืน โดยการขออนุญาตนั้น แบ่งเป็น 2 ส่วนที่สำคัญ คือ 1. ใบขออนุญาตให้มีและใช้อาวุธปืน ใบนี้มีชื่อว่า แบบ ป. 4 และ 2. ใบขออนุญาตให้พกพาอาวุธปืน มีชื่อว่า แบบ ป. 12 ทั้งสองใบมีความแตกต่างกันที่ แบบ ป. 4 จะเป็นการขออนุญาตเพื่อมีอาวุธปืนในครอบครองและใช้ได้ในบางกรณี เช่น เพื่อการล่าสัตว์ หรือการเล่นกีฬา ทั้งนี้ แม้บุคคลจะมีใบอนุญาตนี้แต่นั่นไม่ได้หมายความว่าผู้ครอบครองจะนำอาวุธปืนพกติดตัวไปยังสถานที่ต่าง ๆ ได้ หากมีความจำเป็นที่ต้องพกพาอาวุธปืนติดตัวนั้นสามารถทาได้เมื่อขอใบอนุญาตพกพา อาวุธปืน หรือ แบบ ป. 12 เสียก่อน ในการยื่นคำร้องขอนั้น แบบ ป. 4 สามารถยื่นคำร้องขอใบอนุญาตได้ที่สำนัก การสอบสวนและนิติการ ที่อยู่ ณ พื้นที่ภูมิลำเนาของผู้ร้องขอ ในการขออนุญาตนี้จะมีการเก็บลายนิ้วมือของผู้ยื่นคำร้องเพื่อตรวจสอบประวัติอาชญากรรม ซึ่งถือเป็นหนึ่งในปัจจัยที่จะใช้ในการพิจารณาออกใบอนุญาตให้แก่ผู้ยื่นคำร้อง ส่วนใบอนุญาตให้พกพาอาวุธปืนติดตัวหรือแบบ ป. 12 สามารถยื่นคำร้องได้ที่ฝ่ายอำนวยการ 5 กองบัญชาการตำรวจสอบสวนกลาง สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ในการขออนุญาตแบบ ป. 12 นี้ ผู้ร้องขอจะต้องมีแบบ ป. 4 เสียก่อน และต้องมีความจำเป็นพิเศษในการขออนุญาตพกพาอาวุธปืน เช่น มีอาชีพที่เสี่ยงต่อความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินหรือต้องอารักขาบุคคลสำคัญ มีความจำเป็นที่ต้องพกพาทรัพย์สินที่มีมูลค่าสูง เป็นต้น ขนาดของปืนที่อนุญาตให้ใช้พกพา คือ ปืนพกสั้นทุกชนิดยกเว้น .11 นิ้ว และ .357 นิ้ว เนื่องจากมีอานุภาพรุนแรงเกินไป หลังจากได้รับใบอนุญาตให้พกพาอาวุธปืนแล้วเจ้าหน้าที่ตำรวจจะทำการเก็บปลอกกระสุนปืนเพื่อเก็บเป็นหลักฐานสำคัญด้วย ทั้งนี้ในการขอใบอนุญาตทั้งสอง ผู้ที่ร้องขอจะต้องไม่เป็นบุคคลต้องห้ามตามมาตรา 13 แห่งพระราชบัญญัติ อาวุธปืนเครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด ดอกไม้เพลิง และสิ่งเทียมอาวุธปืน พ.ศ. 2490 จึงจะได้รับอนุญาต และหากฝ่าฝืนมีอาวุธในครอบครองโดยไม่ได้รับอนุญาตมีโทษตั้งแต่ 1 ปี ถึง 10 ปี และปรับตั้งแต่ 2,000 ถึง

20,000 บาท หากบุคคลพกพาอาวุธโดยไม่ได้รับอนุญาตมีโทษจำคุกไม่เกิน 5 ปี หรือปรับไม่เกิน 10,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ หากบุคคลพกพาอาวุธปืนอย่างเปิดเผย จนให้บุคคลทั่วไปสามารถมองเห็นได้ มีโทษจำคุกตั้งแต่ 6 เดือนถึง 5 ปี และปรับตั้งแต่ 1,000 ถึง 10,000 บาท และบุคคลที่ได้รับใบอนุญาตให้มีอาวุธปืนเพียงอย่างเดียวแต่บุคคลกลับนาอาวุธปืนพกพาติดตัวไปด้วย มีโทษจำคุกไม่เกิน 1 ปี หรือปรับไม่เกิน 20,000 บาท ดังนั้นหากมีความจำเป็นต้องพกพาอาวุธปืน ให้ขอใบอนุญาตก่อนเสมอเพื่อไม่ให้ผิดกฎหมาย

จิตแพทย์เผยการเลียนแบบต้องเกิดซ้ำภายใน 1 เดือน

ชี้การนำเสนอข่าวของสื่อมวลชนมีผลมากต่อการจดจำ ทำให้เกิดคนที่มีพฤติกรรมสุ่มเสี่ยงในจิตก่อเหตุได้ ขอสังคมหยุดดรามาสร้างความเกลียดชังครอบครัวเด็ก 14 ผู้ก่อเหตุอย่าขุดคุ้ยประวัติ ทุกคนล้วนเป็นเหยื่อในสังคม

เมื่อวันที่ 4 ตุลาคม นายแพทย์ยงยุทธ วงค์ภิรมย์ศานติ์ ที่ปรึกษากรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข กล่าวถึงเหตุความรุนแรงที่ห้างพารากอนว่า ความรุนแรงที่เกิดขึ้นครั้งนี้ นับเป็นครั้งที่ 3 นับจากเหตุกราดยิงที่ นครราชสีมา และ ยิงที่ศูนย์เด็กเล็ก จังหวัดหนองบัวลำภู ซึ่งหากมองย้อนไปจะพบว่า มักมีเหตุการณ์เช่นนี้เกิดขึ้นแทบทุกปี แม้จะต่างกรรมต่างวาระ แต่ก็เป็นสัญญาณว่าจะต้องแก้ไขเชิงระบบเพื่อป้องกัน มากกว่ามาดราม่าไปกับแต่ละเหตุการณ์ โดยเรื่องปัญหาอาวุธปืนควรเป็นปัญหาที่ต้องแก้ไขเร่งด่วน ไม่เช่นนั้นจะเกิดปัญหาซ้ำรอยกับสหรัฐอเมริกา ที่ไม่สามารถแก้ไขปัญหาการครอบครองอาวุธปืนได้

นายแพทย์ยงยุทธ กล่าวว่า โดยนิยามของการเลียนแบบ จะต้องเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นภายใน 1 เดือน โดยทั้งนี้เห็นว่า การนำเสนอข่าวสารของสื่อมวลชนมีผลกับการเลียนแบบ และการจดจำ ทำให้เกิดคนที่มีพฤติกรรม หรือ มีความสุ่มเสี่ยงในจิต อาจก่อเหตุในลักษณะนี้ได้ และเห็นควรให้สังคมลดลงและยุติความเกลียดชังกับครอบครัวผู้ก่อเหตุ ไม่ว่าจะเป็นการขุดคุ้ย ประวัติครอบครัว เพราะทุกคนล้วนแต่เป็นเหยื่อในระบบของสังคมนี้ และจะยิ่งเป็นการละเมิดสิทธิส่วนบุคคล พร้อมเสนอแนวการแก้ไขดังนี้

1. พ.ร.บ.อาวุธปืนและกฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง ควรจะต้องสะสางอย่างจริงจัง เนื่องจากมีมานานแล้ว โดยมี รัฐบาลและรัฐสภาเป็นกลไกสำคัญในการแก้ไข ไม่ใช่เน้น การตรวจนับถือครองที่พบว่ามีถึง 12 ล้านกระบอก โดย พ.ร.บ. อาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด ดอกไม้เพลิง และสิ่งเทียมอาวุธปืน พ.ศ. 2490 มีมานาน ยังไม่ได้รับการปรับปรุง

2. บริการสุขภาพจิตที่ครอบคลุมทั้งประเทศ จะต้องได้รับการพัฒนาให้ตอบสนองปัญหาสุขภาพจิตที่มากขึ้น ซึ่งมักนำไปสู่ความรุนแรงควรต้องมีงบประมาณและแผนงานสนับสนุนให้เกิดบริการและกำลังคนอย่างจริงจัง

3. หน่วยงานที่มีผู้ถืออาวุธ ก็ต้องจัดการเชิงระบบในการดูแลบุคลากร ไม่ใช่แค่เข้มงวดการอนุมัติการครอบครองอาวุธปืนใหม่ซึ่งแก้ไขอะไรได้ไม่มาก (Hfocus, 2023)

สรุป

ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับอาวุธใช้อาวุธปืนมีกฎหมายที่รัดกุมอยู่แล้วเพียงแค่ว่าการใช้ช่องหรือกฎหมายที่หย่อนยานในลักษณะของบุคคลที่นำไปใช้ต่างหากที่จะทำให้เกิดโทษไม่เกิดคุณแก่ทั้งตัวเองและแก่คนอื่นดังนั้นการพิจารณาไตร่ตรองมีความยับยั้งชั่งใจจึงจะต้องเป็นหลักของการใช้กฎหมายพระราชบัญญัติอาวุธปืน 2490 แต่ข้อกฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องทำให้ประชาชนคนไทยมีความปลอดภัยไม่เป็นคนที่มีความประมาทขาดสติขาดความยับยั้งชั่งใจก็จะเกิดโทษทั้งแก่ตนเองและแก่ผู้อื่นได้กฎหมายจึงเป็นเครื่องมือที่จะช่วยป้องกันโทษเรานั้นไม่ให้เกิดขึ้นในอนาคตได้ การใช้อาวุธปืนต้องอยู่ในขอบเขตของกฎหมายและไม่ไปทำร้ายหรือทำให้เกิดโทษแก่ผู้อื่นเป็นการป้องกันตัวหรือการพกพาเพื่อประโยชน์อย่างอื่นมากกว่าการใช้ข่มขู่จะต้องเป็นบุคคลไม่เป็นลักษณะต้องห้าม ตามมาตรา 13 แห่งพระราชบัญญัติ อาวุธปืนเครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด ดอกไม้เพลิง และสิ่งเทียมอาวุธปืน พ.ศ. 2490 และในการออกใบอนุญาตให้มีหรือใช้อาวุธปืนนั้น ปัญหาความรุนแรงเกี่ยวกับอาวุธปืนจึงเป็นสาเหตุที่จะทำให้เกิดการตายหรืออาชญากรรมสำคัญอย่างยิ่งในประเทศไทยเพราะฉะนั้นความระมัดระวังเข้ากับหลักธรรมทางพุทธศาสนาคือความไม่ประมาทตั้งแต่ตนเองแต่คนอื่นและแก่สังคมรอบข้างที่จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งที่จะทำให้การใช้ปืนหรือการใช้อาวุธมีประโยชน์

เอกสารอ้างอิง

คณาธิป ไกยชน. (2565). *มาตรการควบคุมการใช้อาวุธปืนในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร สำนักวิชาการสถานีวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์รัฐสภา.

ไทย พีบีเอส. (2568). *“ไม่รอลงอาญา! "เสก โลโซ" ศาลสั่งจำคุกคดีปืน-ยา-ขู่ตำรวจ”*. สืบค้น 1 กันยายน 2568, จาก https://shorturl.asia/7CRdA

พระราชบัญญัติอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด ดอกไม้เพลิงและสิ่งที่เตรียมอาวุธปืน พ.ศ. 2490. (2490, 3 กันยายน). *ราชกิจจานุเบกษา*, เล่ม 64 ตอนที่ 76 ก. หน้า 1326.

สรารักษ์ สุวรรณเสรี และอาคม ศรียาภัย. (2563). *กฎหมายและคดีอาวุธปืน* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: แสงจันทร์การพิมพ์.

Hfocus. (2023). *"Dr. Yongyut" Recommends Dismantling the New Firearms Control System. it Has a Possession of up to 12 Million Guns*. Retrieved September 3, 2025, from https://shorturl.asia/YQsqm

Lovero et al. (2023). Suicide in Global Mental Health. *Current Psychiatry Reports*, 25, 255–262.

การอบรมพระนวกะตามหลักไตรสิกขาเพื่อสร้างความมั่นคงแก่พระพุทธศาสนา*

THE TRAINING OF NOVICE MONKS ACCORDING TO THE THREEFOLD TRAINING (TRISIKHA) IS AIMED AT BUILDING STABILITY FOR BUDDHISM

พระมหาวิรัตน์ พลทตฺโต
Phpamaha Virat Palatatto
วัดพระธรรมกาย ปทุมธานี
Wat Phra Dhammakaya, Pathum Thani
Corresponding Author E-mail: pravirat072@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่ออธิบายแนวคิดเกี่ยวกับประสิทธิผลการบริหารจัดการการอบรมพระนวกะตามหลักไตรสิกขา อันประกอบด้วย ศีล สมาธิ และปัญญา โดยใช้การศึกษาวิเคราะห์เอกสารจากพระไตรปิฎก อรรถกถา ตลอดจนเอกสารและงานวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการและการศึกษาเชิงพุทธ ผลการศึกษาพบว่า 1. หลักไตรสิกขา คือ หลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนา เป็นการปฏิบัติเพื่อเปลี่ยนแปลงตนเองด้วยการฝึกอบรมจิตจนเกิดปัญญารู้แจ้งเห็นจริงจนบรรลุธรรม เป็นกรอบแนวคิดสำคัญที่สามารถนำมาบูรณาการกับกระบวนการบริหารจัดการการอบรมพระนวกะได้อย่างเป็นระบบ กล่าวคือ ศีลเป็นฐานของการจัดระเบียบวินัยและพฤติกรรม สมาธิเป็นกระบวนการพัฒนาจิตใจให้มีความตั้งมั่นและพร้อมต่อการเรียนรู้ และปัญญาเป็นเป้าหมายสูงสุดของการอบรมที่มุ่งให้เกิดความรู้ความเข้าใจตามความเป็นจริง 2. การบริหารจัดการการอบรมพระนวกะที่ยึดหลักไตรสิกขาอย่างครบถ้วน ย่อมส่งผลให้การอบรมมีประสิทธิผลทั้งในด้านคุณภาพของผู้รับการอบรมและการธำรงพระพุทธศาสนาอย่างยั่งยืน การอบรมพระนวกะนับเป็นกระบวนการพื้นฐานที่มีความสำคัญยิ่งต่อการธำรงรักษาและสืบทอดพระพุทธศาสนาเพราะเป็นการสร้างศาสนทายาทเพื่อดำรงรักษาพระพุทธศาสนาให้อยู่ได้ยืนยาวให้เกิดพุทธนวัตกรรมแก่พุทธศาสนิกชนต่อไป และ 3. การบูรณาการไตรสิกขาในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นจะช่วยสร้างสังคมที่มีความสุข เพราะศีลจะสร้างความไว้วางใจ สมาธิจะสร้างความเข้าใจ และปัญญาจะนำไปสู่การอยู่ร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ การฝึกบูรณาการทั้งสามด้านจึงเป็นการพัฒนาสังคมที่สันติสุข

คำสำคัญ: การอบรม; พระนวกะ; หลักไตรสิกขา

*Received February 7, 2026; Revised February 23, 2026; Accepted March 4, 2026

Abstract

This academic article aimed to explain the concept of effective management of newly ordained monk training based on the Threefold Training (Tisikha), comprising Sila, morality, Samadhi, concentration, and Panna, wisdom. The study analyzed documents from the Tipitaka, commentaries, and other relevant documents and academic works on Buddhist management and education. The findings indicated that: 1. The Threefold Training, a set of Buddhist teachings, involves practices for self-transformation through mental training leading to wisdom and enlightenment. This framework can be systematically integrated into the newly ordained monk training process. Specifically, Sila, morality formed the basis for discipline and behavior; Samadhi, concentration developed mental stability and readiness for learning; and Panna, wisdom was the ultimate goal of training, aiming for true understanding. 2. Effective management of newly ordained monk training based entirely on the Threefold Training resulted in high-quality training for both trainees and the sustainable preservation of Buddhism. Newly ordained monk training is a fundamental process crucial for maintaining and perpetuating Buddhism, creating religious successors to foster Buddhist innovation among followers. 3. Integrating the Threefold Training into harmonious coexistence contributed to a happier society. Because Sila, morality builds trust, Samadhi, meditation fosters understanding, and Panna, wisdom leads to constructive coexistence, integrating these three aspects through practice leads to the development of a peaceful society.

Keywords: Training; Novice Monks; The Threefold Training (Trisikha)

บทนำ

การอบรมพระนวกะนับเป็นกระบวนการพื้นฐานที่มีความสำคัญยิ่งต่อการธำรงรักษาและสืบทอดพระพุทธศาสนา เนื่องจากพระนวกะเป็นกำลังสำคัญของคณะสงฆ์ในอนาคต การจัดการอบรมที่มีประสิทธิผลย่อมส่งผลโดยตรงต่อการพัฒนาคุณภาพของพระสงฆ์ทั้งด้านพฤติกรรม จริยธรรม และจิตใจ อย่างไรก็ตาม สภาพสังคมร่วมสมัยที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยี ได้ก่อให้เกิดความ

ท้าทายต่อการบริหารจัดการการอบรมพระนวกะให้สอดคล้องกับบริบทปัจจุบัน ขณะเดียวกันยังคงรักษาอัตลักษณ์และหลักการทางพระพุทธศาสนาไว้อย่างมั่นคง

ในพระพุทธศาสนา หลักไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิ และปัญญา ถือเป็นแก่นสำคัญของการพัฒนามนุษย์อย่างรอบด้าน และเป็นแนวทางหลักในการฝึกอบรมพระภิกษุสามเณรมาแต่โบราณ หลักไตรสิกขาไม่เพียงมุ่งเน้นการประพฤติปฏิบัติส่วนบุคคลเท่านั้น หากยังสามารถนำมาประยุกต์ใช้เป็นกรอบแนวคิดในการบริหารจัดการการอบรมให้เกิดความเป็นระบบ มีทิศทาง และนำไปสู่ผลสัมฤทธิ์ที่พึงประสงค์ การบูรณาการหลักไตรสิกขากับกระบวนการบริหารจัดการจึงเป็นแนวทางที่สอดคล้องกับทั้งหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและแนวคิดการบริหารการศึกษาในยุคปัจจุบัน ประสิทธิผลการบริหารจัดการการอบรมพระนวกะตามหลักไตรสิกขา จึงมิได้พิจารณาเพียงผลลัพธ์ด้านความรู้หรือวินัยเท่านั้น แต่ครอบคลุมถึงการพัฒนาพฤติกรรมทางศีลธรรม ความมั่นคงทางจิตใจและความสามารถในการใช้ปัญญาพิจารณาแก้ไขปัญหาอย่างถูกต้องเหมาะสม การจัดการอบรมที่ตั้งอยู่บนหลักไตรสิกขาย่อมเอื้อต่อการสร้างพระนวกะให้เป็นผู้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ สามารถดำรงตนอยู่ในพระธรรมวินัย และปฏิบัติหน้าที่ทางพระพุทธศาสนาได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

นวกะ แปลว่า ผู้ใหม่ ผู้บวชใหม่ พระใหม่ เรียกว่า พระนวกะ พระวินัย หมายถึง พระภิกษุที่มีพรรษายังไม่ครบ 5 นวกภูมิ หมายถึงชั้นหรือระดับของพระที่นับว่ายังเป็นผู้ใหม่ คือยังมีพรรษาไม่ครบ 5 ยังต้องอยู่ในความปกครองดูแลของพระอุปัชฌาย์อยู่ พระวินัยเรียกว่า ยังต้องถือนิสสัยอยู่ นวกภูมิ ใช้เป็นชื่อเรียกการเรียนการสอนที่เจ้าคณะผู้ปกครองจัดขึ้นสำหรับพระบวชใหม่ที่อยู่จำพรรษาโดยเฉพาะ ก่อนออกพรรษาจัดให้มีการสอบด้วย เรียกว่า สอบชั้นนวกภูมิ หรือสอบนวกภูมิ สังคมในปัจจุบันมีความเจริญก้าวหน้าเป็นอันมาก ทั้งด้านเศรษฐกิจ ด้านการเมืองการปกครอง และด้านสังคม ขณะนี้สังคมไทยเกิดความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว มีทั้งในด้านบวกและด้านลบในด้านบวกเกิดความมั่นคงทางการเมือง ศีลธรรม ส่วนทางด้านลบพบว่า เยาวชนเริ่มมีค่านิยมที่ผิดมากขึ้นสังคมขาดคุณธรรม ศีลธรรม หลงระเริงไปตามอำนาจของกิเลส มัวเมาในอบายมุข มีการประพฤติทุจริตผิดศีลธรรม ผิดกฎหมาย หากเยาวชนเหล่านี้ได้บรรพชาในพระพุทธศาสนา และได้รับการฝึกอบรมพัฒนาจิตใจมีความรู้คู่คุณธรรม และมีธรรมในจิตใจ เมื่อลาเพศไปเป็นฆราวาสจะเป็นคนดีของครอบครัวของสังคมของประเทศชาติ และพระพุทธศาสนา ซึ่งมีประโยชน์ทั้งส่วนตนและส่วนการอบรมพระนวกะ เป็นการให้ความรู้กับพระผู้บวชใหม่ที่มีพรรษาไม่ครบ 5 ยังต้องอยู่ในความปกครองดูแลของพระอุปัชฌาย์ ซึ่งจักต้องปฏิบัติหน้าที่ 2 ประการ คือ 1. คันถะธุระ ได้แก่ การศึกษาเล่าเรียนคำสอนของพระพุทธเจ้าให้เข้าใจ ทรงจำได้นำปฏิบัติและสั่งสอนผู้อื่นได้ 2. วิปัสสนาธุระ ได้แก่ การปฏิบัติสมถวิปัสสนา

กรรมฐาน อบรมจิตใจให้มีศีล สมาธิ ปัญญาหรืออบรมจิตใจให้มีสัทธาพละ วิริยพละ สติพละ สมาธิพละ และปัญญาพละ ซึ่งจะเป็นประโยชน์แก่ผู้ปฏิบัติเอง สามารถชนะความคิดที่ไม่ดี คือกิเลสในใจตน อีกประการหนึ่งคือ การนำหลักไตรสิกขามาประยุกต์นั้นมีส่วนสำคัญในการพัฒนาทั้งร่างกายและจิตใจของพระนวกะได้ ผู้เขียนจึงได้นำเสนอบทความวิชาการนี้

ความหมายของพระนวกะ

ความหมายของคำว่า “พระนวกะ” แปลจากจากการจำแนกศัพท์ “นวกะ” แปลว่า ผู้ใหม่ ผู้บวชใหม่ พระใหม่ หรือที่เรียกว่า พระนวกะ นวกะ พระวินัยใช้ หมายถึง ภิกษุที่มีพรรษากาลยังไม่ครบ 5 นวกะ เป็นพระที่นับว่ายังเป็นผู้ใหม่ คือ ยังมีพรรษาไม่ครบ 5 จึงต้องอยู่ในความปกครองดูแลของพระอุปัชฌาย์ ซึ่งพระวินัยเรียกว่ายังต้องถือนิสัยอยู่ คือ ยังต้องฝึกถือนิสัยของบรรพชิต"เพื่อละทิ้งนิสัยของฆราวาส ซึ่งติดมาจากบ้านตั้งแต่ก่อนบวช ยังต้องอยู่ในการปกครองดูแลของพระอุปัชฌาย์อาจารย์ มีหน้าที่หลักคือการศึกษาพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด เพื่อป้องกันรักษาตัวเอง มากกว่าเทศน์สอนผู้อื่น เรียกกันเข้าใจง่าย ๆ ว่า “พระใหม่” หรือ “พระนักเรียน” พระพุทธองค์ทรงให้โอวาทที่เหมาะแก่พระนักเรียนไว้ว่า ภิกษุทั้งหลาย ธรรม 5 ประการนี้ 1. ฟังธรรมโดยเคารพ 2. เรียนธรรมโดยเคารพ 3. ทรงจำธรรมโดยเคารพ 4. ใคร่ครวญอรรถแห่งธรรมที่ทรงจำไว้แล้วโดยเคารพ และ 5. รู้อรรถรู้ธรรมแล้วปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรมโดยเคารพ ย่อมเป็นไปเพื่อความดำรงมั่นไม่เสื่อมสูญ ไม่หายไปแห่งสัทธรรม

ดังนั้น การปฏิบัติตามพระบรมพุทธโอวาททั้ง 5 ประการนี้ แม้พระภิกษุเพิ่งจะบวชใหม่ได้ไม่นานนัก ก็ย่อมสามารถช่วยให้วัดช่วยให้พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองได้ ญาติโยมเห็นพระใหม่ตั้งใจอบรมฝึกฝนตนเอง ก็มีกำลังใจที่จะถวายปัจจัย 4 เพื่อบำรุงพระ บำรุงวัด บำรุงพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองยิ่ง ๆ ขึ้นไป การศึกษาพระธรรมวินัยของพระบวชใหม่ก็จะทำได้อย่างเต็มที่ ขณะเดียวกัน ญาติโยมก็จะรู้สึกว่า ปัจจัย 4 ที่นำ มาถวายบำรุงนั้นไม่เป็นสิ่งที่สูญเปล่าไปจากบุญกุศลที่ตนจะได้รับอย่างเต็มกำลังนั่นเอง นี่คือ ความเคารพในธรรมของพระนวกะที่ทำให้พระพุทธศาสนาเกิดความดำรงมั่นไม่เสื่อมสูญไม่หายไปแห่งพระสัทธรรม

ความเป็นมาของพระนวกะ

ประเพณีไทยแต่โบราณนานมาแล้วไม่เรียกพิธีอุปสมบทว่า บวชให้คนเป็นพระ แต่เรียก “บวชนาค (ให้เป็นพระ)” ในพระวินัยของพระพุทธเจ้าไม่มีเรื่องบวชนาค (ให้เป็นพระ) ฉะนั้นพิธีบวชนาคจึงไม่มีในชมพูทวีป คือ อินเดียโบราณ แต่เป็นประเพณี

พื้นเมืองของภูมิภาคอุษาคเนย์ โดยเฉพาะบริเวณผืนแผ่นดินที่เป็นพม่า (มอญ) เขมร ลาว และไทย

สังคมไทยในอดีต แหล่งการศึกษาอันเป็นที่รวมสรรพวิชาทุกอย่างอยู่ที่วัด คนที่ต้องการความรู้ในสาขาวิชาการต่าง ๆ จึงนิยมเข้าบวชเพื่อศึกษาหาความรู้ เนื่องจากการบวชที่กำหนดกันไว้ว่า ลูกผู้ชายทุกคนต้องบวช แต่ในปัจจุบันยุคสมัยที่เปลี่ยนไป แม้ว่าปัจจัยที่เกี่ยวกับการศึกษาได้เปลี่ยนแปลงไปบ้าง แต่สำหรับผู้ที่ต้องการศึกษาพระพุทธศาสนา รักษาประเพณี ต้องการทดแทนบุญคุณบุพการี ทำหน้าที่เป็นศาสนทายาทและเพื่อต้องการยกระดับชีวิตของตนให้สูงขึ้น ยังคงนิยมบวชกันอยู่มาก แต่ที่น่าสังเกต คือ “คนในสมัยปัจจุบันบวชมาก แต่บวชน้อย เมื่อบรรพชาอุปสมบทเข้ามาเป็นพระนวกะแล้ว จะต้องสร้างสำนึกพิเศษขึ้นมาให้ได้ว่า บัดนี้เรามีเพศต่างจากคฤหัสถ์แล้ว อาการกิริยา หน้าที่อันใดของสมณะ ต้องทำอาการกิริยาเหล่านั้น ฉะนั้น พระนวกะจึงยังต้องอยู่ในการกำกับควบคุมดูแลของพระอุปัชฌาย์เพื่อเรียนรู้การครองเพศสมณะที่ถูกต้อง ศึกษาข้อวัตรปฏิบัติ และศึกษาพระธรรมกับการปฏิบัติตนควบคู่กันไปด้วยพระนวกะมีระเบียบว่าจะต้องศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัยเพื่อรักษาตนทุกรูป สำหรับพระนวกะผู้อยู่จำพรรษาแรก เจ้าอาวาสและเจ้าคณะผู้ปกครองจะจัดการเรียนการสอนให้เป็นพิเศษ โดยเฉพาะ ก่อนออกพรรษาจัดให้มีการสอบด้วย เรียกว่า สอบชั้นนวกภูมิ หรือ สอบนวกภูมิส่วนคำว่า “นวกภูมิ” เจ้าคุณทองดีได้ให้ความหมายไว้ว่า ชั้นหรือชั้นแห่งพระนวกะ คือ พระบวชใหม่ เป็นการจัดระดับความอาวุโสของพระตามวินัย ซึ่งกำหนดอายุพรรษาเป็นเกณฑ์ ตามพระวินัย ท่านกำหนดภูมิ หรือชั้น โดยการนับอายุพรรษาของพระสงฆ์ไว้ 3 ระดับ คือ 1. ชั้นต้น คือ ภิกษุผู้บวชใหม่ พรรษาตั้งแต่ 1-5 เรียกว่า “พระนวกภูมิ” 2. ชั้นกลางคือภิกษุผู้มีอายุพรรษา ระหว่าง 6-10 พรรษา เรียกว่า “พระมัชฌิมภูมิ” 3. ชั้นผู้ใหญ่ คือภิกษุที่มีอายุพรรษาเกิน 10 พรรษาขึ้นไปแต่ยังไม่ถึง 20 พรรษา เรียกว่า “พระเถรภูมิ” ส่วนภิกษุที่มีอายุพรรษาตั้งแต่ 20 พรรษาขึ้นไป เรียกว่า “พระมหาเถระ”

การฝึกอบรมพระนวกะหรือพระใหม่ ถือเป็นการมาบวชในระยะเวลาเพียงสั้น ๆ มาศึกษาในพระพุทธศาสนา ต้องรู้จักปฏิบัติในศีล 227 ข้อ บางคนอาจจะมองว่ายาก ทั้งที่จริงแล้วหากรู้จักรักษากาย วาจาให้สุจริต การรักษาศีลก็จะทำได้ไม่ยากที่สำคัญการเป็นพระนวกะหรือพระใหม่ ไม่ใช่ว่าจะบวชเพื่อบิณฑบาตเท่านั้น แต่ต้องได้รับการอบรมศึกษาเล่าเรียนในทางพระพุทธศาสนาด้วย และในการอบรมนี้ก็เพื่อบ่มนิสัยในจริยาของพระสงฆ์ให้ยึดหลักในการปฏิบัติตนในการเป็นพระนวกะหรือพระใหม่ 3 ประการ คือ 1. รู้จักรักษากายและวาจา 2. รู้จักรักษาใจและควบคุมใจ และ 3. ต้องเพิ่มพูนความรู้อยู่เสมอ (พระมหาอภิชาติ ฌานสุโภ ชัยหา, 2564) ภิกษุผู้อยู่ในระดับนวกะภูมิ ต้องถือวิสัยอยู่ในความปกครองดูแลของพระอุปัชฌาย์ เพื่อรับการฝึกฝนตนตามพระธรรมวินัย ด้วยถือว่า

ยังเป็นผู้ใหม่ไม่อาจปกครองตนเองได้ นอกจากนี้แล้ว คำว่า “นวกภูมิ” ยังใช้เป็นชื่อเรียกการเรียนการสอนที่เจ้าคณะผู้ปกครองจัดขึ้นสำหรับพระบวชใหม่ที่อยู่ประจำพรรษา โดยเฉพาะก่อนออกพรรษาจะจัดให้มีการเรียนการสอนด้วย เรียกว่า สอบชั้นนวกภูมิ หรือสอบนวกภูมิ (พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), 2548)

สรุปได้ว่า พระนวกะ คือ ภิกษุผู้บวชใหม่ พรรษาตั้งแต่ 1-5 เรียกว่า “พระนวกภูมิ” ภิกษุผู้อยู่ในระดับนวกะภูมิ ต้องถือวิสัยอยู่ในความปกครองดูแลของพระอุปัชฌาย์ เพื่อรับการฝึกฝนตนตามพระธรรมวินัย ด้วยถือว่า ยังเป็นผู้ใหม่ไม่อาจปกครองตนเองได้ พระนวกะมีระเบียบว่า จะต้องศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัยเพื่อรักษาตนทุกรูป ผู้ใหม่ต่อพระธรรมวินัยใหม่ต่อการประพฤติปฏิบัติ ใหม่ต่อระบบ ระเบียบ กติกา ประเพณีวัฒนธรรม และใหม่ต่อวิถีชีวิตใหม่ต่อภาษา วิธีพูด วิธีทำ วิธีคิดที่ใหม่ (ต่างจากวิถีชีวิตของฆราวาส) ซึ่งพระวินัยหรือศีลของพระบัญญัติให้พระหลังจากบวชแล้วต้องอยู่กับอุปัชฌาย์ อาจารย์เพื่อถือนิสัย ศึกษา เรียนรู้ และประพฤติปฏิบัติตามพระธรรมวินัย โดยมีพระอุปัชฌาย์ อาจารย์เป็นผู้คอยดูแล ให้คำแนะนำ สั่งสอน เพื่อให้รู้จักว่า อะไรควรทำ ไม่ควรทำ ให้รู้จักบาป บุญ คุณ โทษ ประโยชน์ และมิใช่ประโยชน์จนสามารถ “รู้พระธรรมวินัย สามารถมองตัวเองออก บอกตัวเองได้ ใช้ตัวเองเป็น เห็นตัวเองชัด ขจัดสิ่งไม่ดีออกจากวิถีชีวิตตัวเอง” ซึ่งโดยทั่วไปผู้ที่บวชเพียงแค่ 1 พรรษาหรือน้อยกว่า ไม่ว่าจะเอาใจใส่ต่อการศึกษาเล่าเรียนหรือไม่ ก็ไม่สามารถรู้ทั่วถึงพระธรรมวินัย พอที่จะปกครองตัวเองได้ ประพฤติดีปฏิบัติชอบตามพระธรรมวินัยอย่างแท้จริง

ความหมายของการฝึกอบรม

การอบรมพระนวกะสามารถนำหลักการตะวันตกและหลักไตรสิกขามาประยุกต์ใช้ได้ ผู้เขียนได้ศึกษาและอ้างอิงความหมายการอบรมของนักวิชาการดังนี้ ความหมายของการฝึกอบรม การฝึกอบรม (Training) เป็นคำที่ใช้กันแพร่หลายในกลุ่มผู้บริหารและผู้ปฏิบัติ แต่ยังมีผู้คนอีกจำนวนมากที่ไม่เข้าใจถึงความหมายที่แท้จริง ได้มีผู้เชี่ยวชาญทั้งชาวไทยและชาว ต่างประเทศได้อธิบายความหมายไว้ใกล้เคียงกันดังนี้

การฝึกอบรม หมายถึง การจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อปรับพฤติกรรมอันเป็นการเพิ่มความสามารถในการทำงานของคนทั้งเรื่องของความรู้ ทักษะ เจตคติ ความชำนาญในการปฏิบัติงานรวมทั้งความรับผิดชอบต่าง ๆ ที่บุคคลพึงมีต่อหน่วยงานและสิ่งอื่น ๆ ที่แวดล้อมเกี่ยวข้องกับตัวผู้ปฏิบัติ (จงกลนี ชุติมาเทวินทร์, 2544) การฝึกอบรม หมายถึง กระบวนการจัดการเพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้เกิดประโยชน์ต่อหน่วยงานให้มากที่สุด โดยมีเป้าหมายให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมสามารถกระทำหรือปฏิบัติในสิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานในหน่วยงานอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นกระบวนการเพิ่มพูน

ความรู้ ความชำนาญ ความสามารถของบุคคล หรือที่เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า เป็นการพัฒนาบุคคล เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงปรับปรุง พัฒนาพฤติกรรมของบุคคล โดยการให้บุคคลเรียนรู้เข้าใจให้เกิดทักษะ มีทัศนคติที่เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ถูกต้อง มีการฝึกปฏิบัติเพื่อพัฒนามาตรฐานของพฤติกรรมให้ได้มาตรฐานของสังคม (วิจิตร อาวะกุล, 2537) การฝึกอบรม หมายถึง กระบวนการที่จัดขึ้นเพื่อให้บุคคลได้เรียนรู้และมีความชำนาญ เพื่อวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่ง โดยเฉพาะ และเพื่อเปลี่ยนพฤติกรรม (Behavior) ของบุคคลเป็นไปในทิศทางที่ต้องการ (Beach, 1970)

สรุปได้ว่า การฝึกอบรม เป็นกระบวนการหรือกิจกรรมการเรียนรู้ที่จัดอย่างเป็นระบบ เพื่อพัฒนาบุคลากรให้มีการเพิ่มพูนความรู้ในด้านต่าง ๆ (Knowledge) จนเกิดความเข้าใจ (Understanding) มีทักษะความชำนาญในการปฏิบัติงาน (Skill) และเจตคติ (Attitude) ที่ดีต่อการดำเนินชีวิตการทำงานจนก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในทางที่ดีขึ้น และสามารถปรับตัวให้ทันต่อสภาวการณ์ของโลกที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว การจัดฝึกอบรมจะต้องสอดคล้องกับความต้องการของผู้เข้ารับการฝึกอบรมและหน่วยงาน โดยการสำรวจข้อมูลเพื่อให้ทราบว่า ผู้เข้ารับการฝึกอบรมต้องการเรียนรู้เรื่องอะไร จะฝึกอบรมเมื่อไหร่ และควรจะใช้วิธีการอบรมแบบใด

หลักไตรสิกขาเพื่อการอบรมพระนวกะ

ไตรสิกขา หมายถึง หลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนา เป็นการปฏิบัติเพื่อเปลี่ยนแปลงตนเองด้วยการฝึกอบรมจิตจนเกิดปัญญารู้แจ้งเห็นจริงจนบรรลุธรรมในพระพุทธศาสนา คือ นิพพาน ไตรสิกขาเป็นหลักธรรมสำคัญที่ทำให้มนุษย์ในการศึกษาและพัฒนาตนเองให้เจริญงอกงามในชีวิตและสังคมอย่างมีสันติภาพ มีความสงบสุขและเป็นอิสรภาพปราศจากการบีบบังคับในที่สุดก็สำเร็จเป้าหมายตามที่ต้องการ ไตรสิกขาประกอบด้วย ศีล สมาธิและปัญญา หรืออธิสีลสิกขา อธิจิตตสิกขา และอธิปัญญาสิกขา ไตรสิกขาจัดอยู่ในอริยมรรคมีองค์ 8 ที่ควรเจริญ (วิบูลย์พงศ์ พันธุนนท์, 2561) ภิกษุทั้งหลาย สิกขา 3 ประการนี้สิกขา 3 ประการ คือ 1. อธิสีลสิกขา 2. อธิจิตตสิกขา และ 3. อธิปัญญาสิกขา

การพัฒนามนุษย์ให้ดำเนินชีวิตดีงามตามความถูกต้องทำให้มีวิถีชีวิตที่เป็นมรรคเป็นทางดำเนินชีวิตหรือวิถีชีวิตที่ถูกต้องดีงามของมนุษย์ ต้องมีการเรียนรู้ฝึกฝนพัฒนาตนเอง คือ สิกขามรรคกับสิกขา จึงประสานเป็นอันเดียวกันเมื่อมองในแง่อริยสัจ 4 ก็เป็นอริยมรรค คือ วิถีชีวิตอันประเสริฐ เมื่อเป็นมรรคก็ดำเนินความก้าวหน้าไปสู่จุดหมายโดยกำจัดสมุทัยให้หมดไป ช่วยให้เรามีชีวิตที่พึ่งพาอวิชชา ตัณหา อุปาทานน้อยลงไปไม่อยู่ภายใต้อำนาจการครอบงำ พร้อมกับที่เรามีปัญญาเพิ่มขึ้น

การพัฒนามนุษย์ให้ดำเนินชีวิตดีงามตามความถูกต้องทำให้มีวิถีชีวิตที่เป็นมรรค เป็นทางดำเนินชีวิตหรือวิถีชีวิตที่ถูกต้องดีงามของมนุษย์ ต้องมีการเรียนรู้ฝึกฝนพัฒนาตนเอง คือ สิกขามรรคกับสิกขา จึงประสานเป็นอันเดียวกันเมื่อมองในแง่อริยสัจ 4 ก็เป็นอริยมรรค คือ วิถีชีวิตอันประเสริฐ เมื่อเป็นมรรคก็ดำเนินความก้าวหน้าไปสู่จุดหมายโดยกำจัดสมุทัยให้หมดไป ช่วยให้เรามีชีวิตที่พึ่งพาอวิชชา ตัณหา อุปาทานน้องลงไปไม่อยู่ภายใต้อำนาจการครอบงำ พร้อมกับที่เรามีปัญญาเพิ่มขึ้นและดำเนินชีวิตด้วยปัญญามากขึ้นตามลำดับ จนกระทั่งในที่สุดพอสมุทัยหมดทุกข์ก็จะบรรลุเป้าหมายเป็นนิโรธโดยสมบูรณ์ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2554)

สรุปได้ว่า ไตรสิกขา คือ หลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนา เป็นการปฏิบัติเพื่อเปลี่ยนแปลงตนเองด้วยการฝึกอบรมจิตจนเกิดปัญญารู้แจ้งเห็นจริง ประกอบด้วย ศีล สมาธิ และปัญญา หรืออธิสีลสิกขา อธิจิตตสิกขา และอธิปัญญาสิกขา ไตรสิกขาจัดอยู่ในอริยมรรคมีองค์ 8 ที่ควรเจริญ เพื่อการพัฒนาตนเองให้เจริญงอกงามในชีวิตและสังคมอย่างมีสันติภาพ มีความสงบสุข และเป็นอิสรภาพปราศจากการบีบบังคับ ต้องมีการเรียนรู้ฝึกฝนพัฒนาตนเอง คือ สิกขามรรคกับสิกขา จึงประสานเป็นอันเดียวกันเมื่อมองในแง่อริยสัจ 4 ก็เป็นอริยมรรค คือ วิถีชีวิตอันประเสริฐ เพื่อเป็นมนุษย์ที่เต็มบริบูรณ์ เพราะได้รับการพัฒนาทั้งทางร่างกายและทางจิตใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้วยการมีจิตใจที่เปี่ยมด้วยปัญญา เพราะได้รับการพัฒนาทั้งทางร่างกายและทางจิตใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีจิตใจที่เปี่ยมด้วยปัญญา เพราะเป็นรากฐานที่สำคัญของพระวินัยให้พระภิกษุสงฆ์และสามเณรประพฤติตามสิกขาบท เพื่อกำจัดกิเลสของภิกษุและบุคคลทั้งหลายให้เป็นผู้มีความประพฤติดี มีจิตใจดี มีปัญญาดี

การบูรณาการไตรสิกขากับการอบรมพระนวกะ

ไตรสิกขาเป็นกระบวนการศึกษาและพัฒนาตนซึ่งสำคัญต่อพระนวกะที่ครอบคลุมทั้งด้านพฤติกรรม (ศีล) จิตใจ (สมาธิ) และปัญญา ซึ่งทั้งสามด้านนี้มีความสัมพันธ์และสนับสนุนซึ่งกันและกันอย่างแยกไม่ออก การพัฒนาศีลช่วยสร้างพื้นฐานของความสงบทางสังคมและความสะอาดทางกาย วาจา การเจริญสมาธิช่วยฝึกจิตให้มีความมั่นคงสงบ และเป็นสมาธิ ส่วนการพัฒนาปัญญานำไปสู่ความเข้าใจความจริงของชีวิตและโลกอย่างถ่องแท้

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างไตรสิกขากับการพัฒนาสันติภาพภายในมีความสำคัญอย่างยิ่งในบริบทของสังคมปัจจุบัน เนื่องจากสันติภาพภายในเป็นรากฐานสำคัญของสันติภาพภายนอก การที่บุคคลมีความสงบสุขภายในจิตใจย่อมส่งผลต่อการ

แสดงออกทางพฤติกรรมและการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นในสังคม นำไปสู่การสร้างสังคมที่มีความสงบสุขและสันติภาพอย่างยั่งยืน

การศึกษานี้มุ่งวิเคราะห์แนวคิดและหลักการของไตรสิกขาในฐานะเครื่องมือพัฒนาสันติภาพภายใน โดยจะพิจารณาถึงกระบวนการ วิธีการ และผลที่เกิดขึ้นจากการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการพัฒนาตนเอง รวมถึงศึกษาความท้าทายและแนวทางการประยุกต์ใช้ไตรสิกขาในบริบทของสังคมสมัยใหม่ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาสันติภาพภายในที่แท้จริงและยั่งยืน สาระสำคัญของเนื้อหาจะอธิบายตามลำดับไป

ไตรสิกขากับการพัฒนาสันติภาพภายใน ซึ่งเป็นหลักการสำคัญในพระพุทธศาสนาที่มุ่งเน้นการพัฒนามนุษย์อย่างเป็นระบบและครบถ้วนในทุกมิติทั้งด้านพฤติกรรม จิตใจ และปัญญา การพัฒนาตามหลักไตรสิกขาเริ่มต้นจากการมีศีลเป็นพื้นฐานของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ โดยเน้นการควบคุมพฤติกรรมภายนอกไม่ให้เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น จากนั้นจึงพัฒนาสมาธิเพื่อให้จิตใจมีความสงบ มั่นคง และเข้มแข็ง อันจะนำไปสู่สันติภาพภายใน และสุดท้ายคือการพัฒนาปัญญาให้เกิดความเข้าใจความจริงของชีวิตและโลก ซึ่งจะช่วยให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างสันติสุข โดยในบทนี้จะแบ่งการอธิบายออกเป็น 4 ส่วนสำคัญ ได้แก่ ส่วนที่หนึ่ง ศีล พื้นฐานของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ซึ่งจะอธิบายความสำคัญของการมีวินัยและการประพฤติที่เหมาะสมในการอยู่ร่วมกัน ส่วนที่สอง สมาธิ การพัฒนาจิตใจเพื่อสันติภาพภายใน จะกล่าวถึงวิธีการฝึกจิตให้มีความสงบและความมั่นคง ส่วนที่สาม ปัญญา การเข้าใจความจริงเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ จะอธิบายถึงการพัฒนาความเข้าใจที่ถูกต้องต่อความเป็นจริงของชีวิตและโลก และส่วนสุดท้าย การบูรณาการไตรสิกขาในชีวิตประจำวัน จะนำเสนอแนวทางการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการดำเนินชีวิตอย่างเป็นรูปธรรม

ศีลเป็นหลักธรรมที่ช่วยกำหนดพฤติกรรมที่เหมาะสมของบุคคลในสังคมโดยมุ่งเน้นที่การปฏิบัติตนตามหลักธรรมที่ไม่ทำให้เกิดความเดือดร้อนหรือความทุกข์แก่ผู้อื่น เช่น การพูดจริง การไม่ทำร้ายผู้อื่น และการมีจิตใจบริสุทธิ์ ซึ่งศีลจะช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีและมั่นคงระหว่างบุคคลในสังคม การปฏิบัติตามศีลจะทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันในสังคมที่มีความสงบสุข ไม่เกิดความขัดแย้งหรือปัญหาที่จะสร้างความแตกแยก นอกจากนี้ยังเป็นการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อให้เกิดการพัฒนาความสัมพันธ์ในทางบวกและช่วยส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

การปฏิบัติตามศีลเป็นพื้นฐานสำคัญในการสร้างความสงบสุขและสันติภาพในสังคม เพราะศีลช่วยควบคุมพฤติกรรมของบุคคลให้ตรงกับหลักธรรมทางพุทธศาสนา ซึ่งส่งผลให้เกิดความยุติธรรม ความไว้วางใจ และความเคารพซึ่งกันและกันในสังคม

การรักษาศีลทำให้แต่ละคนสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบและไม่สร้างความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น ส่งผลให้สังคมมีการดำเนินชีวิตที่มีความสุขและปราศจากความขัดแย้ง

การบูรณาการไตรสิกขาในการศึกษาเรียนรู้เป็นการพัฒนาตนเองอย่างเป็นระบบ การเรียนรู้ที่สมบูรณ์ต้องอาศัยศีลในการมีระเบียบวินัยในการเรียน การจัดสรรเวลาและการรับผิดชอบต่อการเรียน สมาธิในการมีความตั้งใจ ใส่ใจ และจดจ่อกับการเรียนและปัญญาในการคิดวิเคราะห์ เชื่อมโยง และประยุกต์ใช้ความรู้ การฝึกควรเริ่มจากการสร้างนิสัยการเรียนรู้ที่ดี การฝึกสมาธิในการเรียน และการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์มีการวิเคราะห์ว่า การบูรณาการไตรสิกขาในการศึกษาเรียนรู้จะช่วยให้การเรียนรู้มีประสิทธิภาพและความหมาย เพราะศีลจะสร้างพื้นฐานที่มั่นคง สมาธิจะสร้างความเข้าใจที่ลึกซึ้งและปัญญาจะนำไปสู่การประยุกต์ใช้ที่สร้างสรรค์ การฝึกบูรณาการทั้งสามด้านจึงเป็นการพัฒนาการเรียนรู้ที่สมบูรณ์ (พระครูธรรมธรไพบูลย์ ญาณวิปุโล (พิศาลวชิโรภาส) และคณะ, 2565) โดยการบูรณาการไตรสิกขาในการศึกษาเรียนรู้ โดยมีหลักสำคัญในการปฏิบัติดังนี้

1. การพัฒนาวินัยในการเรียนรู้ เป็นการบูรณาการไตรสิกขาในขั้นพื้นฐานการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพต้องอาศัยศีลในการมีระเบียบวินัยและความรับผิดชอบ สมาธิในการจดจ่อกับการเรียน และปัญญาในการวางแผนและจัดการการเรียนรู้ การฝึกควรเริ่มจากการสร้างตารางเรียนที่เหมาะสม การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียน และการมีความรับผิดชอบต่อการเรียน โดยใช้สมาธิในการรักษาความต่อเนื่อง และปัญญาในการปรับปรุงวิธีการเรียนรู้ มีการวิเคราะห์ว่า การบูรณาการไตรสิกขาในการพัฒนาวินัยการเรียนรู้จะช่วยให้การเรียนมีประสิทธิภาพและความสุข เพราะศีลจะสร้างความต่อเนื่อง สมาธิจะสร้างความลึกซึ้ง และปัญญาจะนำไปสู่การพัฒนาวิธีการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับตนเอง การฝึกบูรณาการทั้งสามด้านจึงเป็นการวางรากฐานการเรียนรู้ที่มั่นคง

2. การพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ เป็นการบูรณาการไตรสิกขาในระดับปัญญาการคิดวิเคราะห์ที่ดีต้องอาศัยศีลในการมีระเบียบวิธีคิด สมาธิในการรวบรวมและจัดระบบความคิด และปัญญาในการพิจารณาแยกแยะและเชื่อมโยงความรู้ การฝึกควรเริ่มจากการฝึกคิดอย่างเป็นระบบ การมีสมาธิในการวิเคราะห์ข้อมูล และการใช้ปัญญาในการสร้างความเข้าใจที่ลึกซึ้ง มีการวิเคราะห์ว่า การบูรณาการไตรสิกขาในการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์จะช่วยให้เกิดความเข้าใจที่แท้จริง เพราะศีลจะสร้างระเบียบวิธีคิด สมาธิจะสร้างความชัดเจน และปัญญาจะนำไปสู่การเข้าใจความจริง การฝึกบูรณาการทั้งสามด้านจึงเป็นการพัฒนาปัญญาที่สมบูรณ์

3. การพัฒนาทักษะการเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่น เป็นการบูรณาการไตรสิกขาในมิติสังคม การเรียนรู้ร่วมกันต้องอาศัยศีลในการมีมารยาทและความรับผิดชอบต่อกลุ่ม สมาธิในการรับฟังและแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และปัญญาในการสร้างความเข้าใจร่วมกัน

การฝึกควรเริ่มจากการมีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่ม การพัฒนาทักษะการสื่อสาร และการใช้ปัญญาในการสร้างความร่วมมือ มีการวิเคราะห์ว่า การบูรณาการไตรสิกขาในการเรียนรู้ร่วมกันจะช่วยสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ เพราะศีลจะสร้างความไว้วางใจ สมาธิจะสร้างการรับฟัง และปัญญาจะนำไปสู่การเรียนรู้ร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ การฝึกบูรณาการทั้งสามด้านจึงเป็นการพัฒนาทักษะทางสังคมที่สำคัญ

4. การบูรณาการไตรสิกขาในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น การบูรณาการไตรสิกขาในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นเป็นการพัฒนาทักษะทางสังคม การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขต้องอาศัยศีลในการไม่เบียดเบียนและเคารพสิทธิของผู้อื่น สมาธิในการควบคุมอารมณ์และรักษาความสงบเมื่อเกิดความขัดแย้ง และปัญญาในการเข้าใจความแตกต่างและหาทางออกร่วมกัน การฝึกควรเริ่มจากการมีศีลในการอยู่ร่วมกัน การพัฒนาความอดทนอดกลั้น และการใช้ปัญญาในการแก้ไขปัญหา การบูรณาการไตรสิกขาในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นจะช่วยสร้างสังคมที่มีความสุข เพราะศีลจะสร้างความไว้วางใจ สมาธิจะสร้างความเข้าใจ และปัญญาจะนำไปสู่การอยู่ร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ การฝึกบูรณาการทั้งสามด้านจึงเป็นการพัฒนาสังคมที่สันติสุข (มนตรี เมฆะวิภาต, 2565)

สรุป

การอบรมพระนวกะเป็นกระบวนการสำคัญในการธำรงรักษาและสืบทอดพระพุทธศาสนา เนื่องจากพระนวกะเป็นกำลังหลักของคณะสงฆ์ในอนาคต การบริหารจัดการการอบรมที่มีประสิทธิผลย่อมส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพพระสงฆ์ทั้งด้านศีลธรรม จริยธรรม และจิตใจ ในบริบทสังคมร่วมสมัยที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การนำหลักไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิ และปัญญา มาเป็นกรอบแนวคิดในการบริหารจัดการการอบรมจึงมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับหลักพุทธธรรม หลักไตรสิกขามิได้มุ่งเพียงการฝึกปฏิบัติส่วนบุคคล แต่ยังสามารถบูรณาการกับกระบวนการบริหารจัดการให้เกิดความเป็นระบบ มีทิศทาง และนำไปสู่ผลสัมฤทธิ์ที่พึงประสงค์ ประสิทธิผลการบริหารจัดการการอบรมพระนวกะตามหลักไตรสิกขา จึงครอบคลุมทั้งการพัฒนาพฤติกรรมทางศีลธรรม ความมั่นคงทางจิตใจ และการใช้ปัญญาอย่างถูกต้องเหมาะสม อันจะนำไปสู่การสร้างพระนวกะให้เป็นผู้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ สามารถดำรงตนอยู่ในพระธรรมวินัยและปฏิบัติศาสนกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

การบริหารจัดการการอบรมพระนวกะตามหลักไตรสิกขาจึงเป็นกระบวนการที่ครบวงจรในการหล่อหลอมสมณะคุณทั้งด้านกาย วาจา และใจ อันจะก่อให้เกิดผลลัพธ์เป็นพระสงฆ์ที่มีความพร้อมทั้งศีล สมาธิ และปัญญาเป็นรากฐาน กระบวนการนี้ไม่เพียงสร้างบุคลากรภายในคณะสงฆ์ที่มีคุณภาพ แต่ยังเป็นการสร้างรากฐานที่มั่นคงสำหรับ

การธำรงพุทธศาสนาให้ยั่งยืนในยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป การที่พระนวกะได้รับการปลูกฝังอย่างเป็นระบบจะช่วยให้คณะสงฆ์มีกำลังอันแข็งแกร่งในการสืบทอดหลักธรรมและเป็นที่พึ่งทางจิตใจแก่สังคมได้อย่างแท้จริง ดังนั้นประสิทธิผลของการจัดการอบรมตามแนวทางนี้จึงมิได้วัดเพียงที่ตัวพระนวกะเท่านั้น แต่ยังสะท้อนถึงความเจริญรุ่งเรืองและความมั่นคงของพระพุทธศาสนาอีกด้วย

เอกสารอ้างอิง

จงกลนี ชุติมาเทวินทร์. (2544). *การฝึกอบรมเชิงพัฒนาการ* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: พี.เอ.ลิฟวิ่ง.

พระครูธรรมธรไพบูลย์ ญาณวิปุโล (พิศาลวชิโรภาส) และคณะ. (2565). วิเคราะห์มิลินทปัญหาว่าด้วยลักษณะของศีล. *วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์*, 18(3), 1-16.

พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). (2548). *คำวัด : พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ช่อระกา.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2554). *ธรรมนูญชีวิต: พุทธจริยธรรมเพื่อชีวิตที่ดีงาม*. สืบค้น 6 มกราคม 2569, จาก https://shorturl.asia/8s5gN

พระมหาอภิชาติ ฌานสุโภ (ชัยหา). (2564). การฝึกอบรมพระนวกะ สำหรับวัดในประเทศไทย. *วารสาร นิตยสารเสียงธรรมจากมหายาน*, 7(2), 14-26.

มนตรี เมฆะวิภาต. (2565). แนวทางการรักษาศีลของเยาวชนไทยยุค 4.0. *วารสาร มจร บาฬีศึกษาพุทธโฆสปริทรรศน์*, 8(1), 225–239.

วิจิตร อาวะกุล. (2537). *การฝึกอบรม : คู่มือฝึกอบรมและพัฒนาบุคคล*. กรุงเทพฯ: ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วิบูลย์พงศ์ พันธุนนท์. (2561). *ไตรสิกขากับการบรรลุธรรมในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท* (วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระไตรปิฎกศึกษา). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

Beach, D. S. (1970). *Personnel: The Management of People at Work*. New York: Macmillan.

แนวทางการสร้างเทคโนโลยีและทุนทางปัญญาเพื่อการจัดการเชิงพุทธ*

GUIDELINES FOR CREATING TECHNOLOGY AND INTELLECTUAL CAPITAL FOR BUDDHIST MANAGEMENT

พระครูสมุห์โกศล พทฺธสีโล[1], พระอร่าม ธมฺมธโร[2]
Phrakhrusamukoson Phathasilo[1], Phra Aram Dhammadharo[2]
[1]วัดควนศรี สุราษฎร์ธานี, [2]วัดชลคราม ชุมพร
[1]Wat Khuan Sri, Surat Thani, [2]Wat Chonlakhram, Chumphon
Corresponding Author E-mail: koslmakaphanthu@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มุ่งเน้นศึกษา แนวทางการสร้างเทคโนโลยีและทุนทางปัญญาเพื่อการจัดการเชิงพุทธจากการศึกษาจากแนวคิด หนังสือ ตำรา และจากการสังเคราะห์วิเคราะห์จากผู้แต่ง พบว่า 1. โครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างเทคโนโลยีกับทุนทางปัญญาเป็นแกนกลางของการขับเคลื่อนองค์การสมัยใหม่ให้ก้าวสู่ระบบงานที่ใช้ข้อมูลเป็นฐานและความรู้เป็นพลังสร้างคุณค่าอย่างแท้จริง โดยเทคโนโลยีมิได้ทำหน้าที่เป็นเพียงเครื่องมือประกอบการทำงาน แต่ทำหน้าที่เป็นโครงสร้างกำกับความรู้ที่ทำให้กระบวนการเรียนรู้ การปฏิบัติงาน และการตัดสินใจมีความชัดเจน แม่นยำ และเชื่อมโยงกันในทุกระดับ ทำให้เกิดการพัฒนาทุนมนุษย์เพื่อพัฒนาเทคโนโลยีและทุนทางปัญญาเพื่อการจัดการเชิงพุทธให้มีประสิทธิภาพและสร้างสมรรถนะในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้เป็นไปในทิศทางที่สามารถส่งต่อองค์ความรู้ที่เป็นเชิงพุทธให้แก่ประชาชนเป็นการสืบทอดพุทธศาสนาให้เข้าใจและสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพเป็นตัวสร้างคุณค่าเชิงพุทธที่มีประสิทธิภาพ 2. การใช้ข้อมูลเชิงหลักฐานเพื่อการตัดสินใจด้านทุนมนุษย์เป็นกลไกสำคัญที่ทำให้องค์การสามารถเปลี่ยนข้อมูลดิบให้กลายเป็นข้อเท็จจริงเชิงวิเคราะห์ที่รองรับการเลือกเชิงยุทธศาสตร์อย่างเป็นระบบ และ 3. การจัดการเชิงพุทธ เป็นการประยุกต์หลักพุทธธรรมมาใช้ในการบริหารองค์กรและว่าด้วยเรื่องการบริหารกิจการคณะสงฆ์จึงเป็นการพัฒนาองค์กรเชิงพุทธแนวใหม่ที่ใช้หลักธรรมทางพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้กับการพัฒนาคนพัฒนาองค์กรรวมถึงพัฒนาระบบให้มีประสิทธิภาพเน้นในเรื่องของการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่เพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาองค์กรและสามารถที่จะพัฒนาให้ต่อเนื่องยั่งยืนได้

คำสำคัญ: แนวทาง; เทคโนโลยีและทุนทางปัญญา; การจัดการเชิงพุทธ

*Received February 10, 2026; Revised March 6, 2026; Accepted April 12, 2026

Abstract

This academic article focused on studying approaches to creating technology and intellectual capital for Buddhist management. Based on a study of concepts, books, and textbooks, and through synthesis and analysis by the author, it was found that: 1. The relationship between technology and intellectual capital was central to driving modern organizations towards data-driven systems where knowledge was used as a powerful force to create true value. Technology does not merely function as a tool, but as a framework for regulating knowledge, making learning, work, and clear decision-making, precise, and interconnected at all levels. This led to the development of human capital to enhance technology and intellectual capital for effective Buddhist management and built the capacity to manage monastic affairs in a way that effectively transmitted Buddhist knowledge to the public, ensuring the understanding and practical application of Buddhism in daily life, thereby creating powerful Buddhist value. 2. The use of evidence-based data for human capital decision-making was a key mechanism that enabled organizations to transform raw data into analytical facts supporting systematic strategic choices. 3. Buddhist management was an application of Buddhist principles in organizational management and, in the context of monastic administration, a new approach to Buddhist organizational development. It utilized Buddhist teachings to develop people, organizations, and systems for greater efficiency, emphasizing the application of modern technology for the dissemination of Buddhism and ensuring sustainable development.

Keywords: Approach; Technology and Intellectual Capital; Buddhist Management

บทนำ

ในยุคปัจจุบันเทคโนโลยีมีความสำคัญกับการใช้ชีวิตของมนุษย์ เทคโนโลยีในอดีตเป็นเทคโนโลยีพื้นฐานที่ไม่มีความซับซ้อนมากนักแต่ ปัจจุบันเทคโนโลยีมีความซับซ้อนมากขึ้นและสรุปว่า (Technology) หมายถึง การนำความรู้ทางด้าน วิทยาศาสตร์หรือความรู้ด้านอื่น ๆ ที่ได้จัดระเบียบดีแล้ว มาประยุกต์ใช้งานในด้านใดด้านหนึ่งเพื่อให้ งานนั้นมีความสามารถและประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น ส่วนสารสนเทศ (Information) หมายถึง ข้อมูลที่ผ่านกระบวนการเก็บ รวบรวมและเรียบเรียงใช้เป็นแหล่งข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อผู้ใช้

เมื่อนำคำว่า “สารสนเทศ” และ “เทคโนโลยี” มารวมกันจึงมีความหมาย เทคโนโลยีสารสนเทศ (Information Technology) จึงหมายถึง การนำเทคโนโลยีมาใช้ในงานที่เกี่ยวกับการประมวลข้อมูลเพื่อให้ได้สารสนเทศ ซึ่งเทคโนโลยีที่ใช้เป็นการผสมผสานระหว่างเทคโนโลยีทางคอมพิวเตอร์กับเทคโนโลยีสื่อสาร เพื่อช่วยในการติดต่อสื่อสารและการส่งผ่านข้อมูลและสารสนเทศให้สะดวกรวดเร็วมากขึ้น (กิตติ ภักดีวัฒนกุล, 2546) เทคโนโลยีเป็นคำที่มีความหมายกว้างไกล เป็นคำที่เราต่างได้พบเห็นและได้ยินคุ้นเคยกันมานาน และมีความหมายดังนี้ คือ 1. เทคโนโลยีในฐานะที่เป็นกระบวนการ (Technology as Process) เป็นการประยุกต์ วิทยาศาสตร์อย่างมีระบบหรือจัดความรู้อย่างมีระบบเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ 2. เทคโนโลยีในฐานะที่เป็นผลผลิต (Technology as product) หมายถึง เครื่องมือ อุปกรณ์ (Hardware) หรือวัสดุ (Software) เป็นผลผลิตจากการใช้กระบวนการด้านเทคโนโลยี เช่น สิ่งพิมพ์ ภาพยนตร์ และ 3. เทคโนโลยีในฐานะที่ผสมผสานทั้งกระบวนการและผลผลิต (Technology as a Mix of Process and Product) เช่น การสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้า และผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ โดยนำเอา วัตถุดิบมาผ่านกระบวนการทางเทคโนโลยีจะได้วัตถุสำเร็จรูป

เทคโนโลยีมีส่วนสำคัญในการพัฒนาทุนทางปัญญาทำให้เกิดการสร้างนวัตกรรมใหม่ให้มีการพัฒนาองค์กรหรือขับเคลื่อนนวัตกรเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ที่จะนำไปสู่การพัฒนาองค์กรได้ แม้กระทั่งการจัดการเชิงพุทธซึ่งเป็นการจัดการในองค์กรสงฆ์ก็จำเป็นจะต้องมีการขับเคลื่อนเทคโนโลยีที่สร้างนวัตกรรมและสร้างผู้ที่จะดูแลหรือขับเคลื่อนนวัตกรรมให้มีประสิทธิภาพสูงที่สุด การเสนอแนวทางในการพัฒนาเทคโนโลยีซึ่งปัจจุบันมีการพัฒนาอย่างรวดเร็วและเข้าถึงประชาชนเป็นอย่างมาก การนำนวัตกรรมไปใช้เป็นการผนวกเข้าหรือการประยุกต์หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับความเชื่อและสิ่งที่จะนำไปสู่การปฏิบัติได้

สังคมปัจจุบัน คือ ยุคสมัยของโลกาภิวัตน์ (Globalization) ที่ทุกประเทศต่างติดต่อสื่อสารด้วยเทคโนโลยีและระบบโทรคมนาคมอันทันสมัย คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตจึงเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องรับเอาไว้อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ สมาร์ตโฟน (Smartphone) และดิจิทัล (Digital) ได้เข้าครอบงำชีวิตและจิตใจของผู้คนทั่วโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับชาวพุทธที่ได้รับผลกระทบเป็นอย่างมาก อันส่งผลสะเทือนต่อความเลื่อมใสศรัทธาที่ชาวพุทธมีต่อพระพุทธศาสนา เป็นเหตุทำให้พุทธศาสนิกชนปฏิบัติธรรมลดน้อยถอยลง และมีแนวโน้มที่น่าสะพรึงกลัวว่า เทคโนโลยีอันทันสมัยเหล่านั้นจะกัดกร่อนและทำลายวิถีชีวิต ตลอดจนวัฒนธรรม อันดีงามของชาวพุทธจนสูญสิ้นไปในที่สุด เพราะเหตุที่ชาวพุทธไม่ได้ยึดองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า (Buddha) หรือการยึดถือพระเจ้า (God) องค์หนึ่งองค์ใดเป็นสรณะเหมือนอย่างศาสนาอื่น ชาวพุทธยึดหลักธรรมและการปฏิบัติ

ทาน ศีล และภาวนาเป็นสำคัญ การที่ศาสนาอื่นมีพระเจ้าเป็นที่ยึดทางจิตใจพวกเขาจึงไม่รู้สึกทุกข์ร้อนใจต่ออิทธิพลและการครอบงำของเทคโนโลยี ไม่รู้สึกกังวลใจต่อการที่ผู้คนของเขาหลงใหลคลั่งไคล้ (Fanaticism) ในเทคโนโลยีเพราะพวกเขาเชื่อมั่นว่าพระเจ้าของพวกเขามีความยิ่งใหญ่และมีมหิทธานุภาพ (Majesty) มากกว่าเทคโนโลยีทั้งหลายทั้งปวงไม่ว่าเทคโนโลยีจะพัฒนาก้าวหน้าไปอย่างไร ผู้คนของเขายังคงเลื่อมใสศรัทธาต่อพระเจ้าของเขาเหมือนเดิมและเชื่อว่าพระเจ้าจะมารับดวงวิญญาณของเขาเมื่อความตายมาถึง แต่ศาสนาพุทธของเราเน้นการปฏิบัติธรรม ไม่ได้ยึดพระเจ้าแต่การปฏิบัติธรรมและการนั่งวิปัสสนากรรมฐานของชาวพุทธไม่ใช่เป็นเรื่องง่ายเหมือนอย่างการยึดพระเจ้า (Clinging to God) เพราะต้องอาศัยความเพียรพยายาม (Perseverance) มีความมุมานะและอดทนอย่างมากเพื่อฟันฝ่าความยากลำบากในการปฏิบัติธรรมของชาวพุทธจนเป็นที่น่าหวั่นเกรงว่า ชาวพุทธจะแพ้ภัยจากการครอบงำของโลกดิจิทัล เทคโนโลยีอันทันสมัยเหล่านั้นจะดูดกลืนวิถีชีวิตและจิตวิญญาณของชาวพุทธให้เสื่อมถอยไปจากศีล สมาธิ และปัญญา และจมหายไปในความมืดมนอนธการ (Darkness) ชาวพุทธที่ปฏิบัติธรรม และเข้าถึงธรรมะในระดับหนึ่งแล้ว ย่อมตระหนักดีว่าการสวดมนต์ไหว้พระจะทำให้ผู้ปฏิบัติเกิด ปีติสุขและความอิ่มเอิบทางใจ ปีติสุขจากการปฏิบัติธรรมดังว่านี้จะช่วยคุ้มครองและขัดเกลาจิต วิญญาณและนำพาตัวเขาให้รอดพ้นไปจากอิทธิพลและการครอบงำของเทคโนโลยีได้

บทความนี้จึงมุ่งเน้นการจะสร้างนวัตกรรมที่พัฒนาทุนปัญญาหรือ AI ให้เกิดมีประสิทธิภาพมากที่สุดจะต้องมีหลักธรรมทางพุทธศาสนาที่จะสร้างความเชื่ออย่างมั่นคงและมีการพิสูจน์ทราบรวมถึงการนำไปใช้จริงก็จะเกิดองค์ความรู้ที่เป็นทั้งทฤษฎีตะวันตกและหลักทางพุทธศาสนาเข้ามาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาองค์กรเพื่อพัฒนาและสร้างทุนปัญญาให้เกิดเป็นการพัฒนาทุนมนุษย์ภายในตัวเพื่อสร้างบุคลากรให้มีประสิทธิภาพ

เทคโนโลยีและทุนทางปัญญา

เทคโนโลยีและทุนทางปัญญา คือ โครงสร้างเชิงยุทธศาสตร์ที่ทำให้องค์การสามารถเปลี่ยนข้อมูล ความรู้ และนวัตกรรมให้เป็นพลังขับเคลื่อนศักยภาพของทุนมนุษย์ในยุคดิจิทัล โดยเทคโนโลยีทำหน้าที่เป็นทั้งสื่อกลางและเครื่องมือที่ทำให้ความรู้ถูกสร้าง จัดเก็บ ประมวลผล และถ่ายทอดได้อย่างเป็นระบบ ส่งผลให้ความรู้ฝังลึกและความรู้ชัดแจ้งเชื่อมโยงกันอย่างมีพลวัต ภายใต้สภาพแวดล้อมงานที่ซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงรวดเร็ว เทคโนโลยีทำให้การตัดสินใจด้านทุนมนุษย์มีความแม่นยำขึ้นจากการใช้ข้อมูลเชิงวิเคราะห์ ขณะเดียวกันทุนทางปัญญาในรูปของทักษะ ความคิดสร้างสรรค์และความสามารถในการแก้ปัญหา ก็ถูกขยายมูลค่าผ่านระบบดิจิทัลที่ช่วยเร่งการเรียนรู้เพิ่มความคล่องตัว

และสร้างความได้เปรียบเชิงยุทธศาสตร์ให้กับองค์การ การผสานเทคโนโลยีกับทุนทางปัญญาจึงทำให้องค์การสามารถเพิ่มประสิทธิภาพงาน พัฒนาศักยภาพบุคลากร และสร้างนวัตกรรมได้ต่อเนื่อง ซึ่งเป็นหัวใจของระบบทุนมนุษย์สมัยใหม่ที่ขับเคลื่อนด้วยข้อมูลและความรู้ โดยมีหลักการสำคัญ ดังนี้

1. เทคโนโลยีกับศักยภาพทุนมนุษย์

เทคโนโลยีได้กลายเป็นโครงสร้างพื้นฐานเชิงกลยุทธ์ที่หลอมรวมเข้ากับศักยภาพทุนมนุษย์ในระดับที่ลึกกว่าที่เคย โดยทำให้ขีดความสามารถเชิงปัญญาและเชิงปฏิบัติของแรงงานขยายตัวผ่านระบบข้อมูล การวิเคราะห์เชิงทำนาย และการจัดการความรู้เชิงอัลกอริทึมซึ่งกำหนดรูปแบบการทำงานสมัยใหม่ใหม่ทั้งหมด (Angrave et al., 2022) การบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัลไม่เพียงเพิ่มความรวดเร็วของการทำงาน แต่ยังยกระดับทุนทางปัญญาในลักษณะการสร้าง–จัดเก็บ–ถ่ายทอด ทำให้แรงงานสามารถเรียนรู้เชิงลึกและสร้างความเชี่ยวชาญที่ขยายตัวได้อย่างต่อเนื่อง องค์การจึงสามารถสร้างความได้เปรียบเชิงยุทธศาสตร์ในสภาพแวดล้อมแข่งขันสูง โดยที่เทคโนโลยีทำหน้าที่เป็นฐานเร่งพลังทางปัญญาของบุคลากรอย่างเป็นระบบและมีทิศทาง (ใกล้รุ่ง กระแสร์สินธุ์ และนภาพร ขันธนภา, 2562) ในมุมนี้เทคโนโลยีได้เปลี่ยนความเข้าใจเกี่ยวกับ “คน” จากทรัพยากรเชิงปริมาณไปสู่ทุนทางปัญญาที่มีพลวัตและขยายตัวได้ไม่สิ้นสุดผ่านสถาปัตยกรรมข้อมูลนัยสำคัญของการบูรณาการเทคโนโลยีเข้ากับทุนมนุษย์คือการเปลี่ยนองค์การให้เป็นระบบที่ขับเคลื่อนด้วยข้อมูลและทุนทางปัญญาเป็นศูนย์กลาง โดยมีระบบวิเคราะห์อัจฉริยะกำกับตั้งแต่การคัดเลือก พัฒนา ประเมิน ไปจนถึงการออกแบบยุทธศาสตร์แรงงาน (Davenport, 2014) องค์การสามารถมองเห็นความสามารถเชิงลึกของบุคลากร คาดการณ์แนวโน้มทักษะอนาคต และออกแบบโครงสร้างงานที่สอดคล้องกับเศรษฐกิจดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ การจัดการทุนมนุษย์ในมิติใหม่นี้จึงเป็นการหลอมรวมคน–ความรู้–เทคโนโลยีเข้าด้วยกันเป็นสถาปัตยกรรมเดียวที่สร้างคุณค่าที่ยั่งยืน องค์การสามารถยกระดับคุณภาพการตัดสินใจ ลดความไม่แน่นอน และเสริมความได้เปรียบเชิงแข่งขันผ่านทุนทางปัญญาที่พัฒนาอย่างต่อเนื่อง (ใกล้รุ่ง กระแสร์สินธุ์ และนภาพร ขันธนภา, 2562) ซึ่งทำให้เทคโนโลยีกลายเป็นแรงขับเคลื่อนหลักของศักยภาพทุนมนุษย์ในโลกยุคดิจิทัล

2. ปัญญาประดิษฐ์กับการเรียนรู้เชิงองค์กร

ปัญญาประดิษฐ์ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนผ่านครั้งสำคัญต่อสถาปัตยกรรมการเรียนรู้ขององค์การ โดยทำให้ระบบการผลิต–จัดเก็บ–ถ่ายทอดองค์ความรู้ดำเนินไปอย่างเป็นพลวัตสูงและมีความแม่นยำในระดับที่มนุษย์เพียงลำพังไม่อาจบรรลุได้ เทคโนโลยี AI ทำหน้าที่เป็นโครงสร้างกำกับความรู้ (knowledge governance structure) ซึ่งสร้างแบบจำลองความรู้เชิงลึก วิเคราะห์ข้อมูลพฤติกรรมงาน และคาดการณ์ความต้องการ

ทักษะได้อย่างเป็นระบบส่งผลให้องค์การสามารถพัฒนา “ระบบเรียนรู้เชิงลึกแบบอัตโนมัติ” ที่ช่วยให้บุคลากรเข้าถึงความรู้ที่จำเป็นตรงเวลาและสอดคล้องกับบริบทการปฏิบัติงานจริง การเรียนรู้จึงขับเคลื่อนจากลักษณะสั่งการจากบนลงล่าง ไปสู่การเรียนรู้อัตโนมัติที่วิเคราะห์ตนเองได้บนฐานข้อมูล ทำให้ทุนมนุษย์พัฒนาตัวเองได้รวดเร็วขึ้นและเชื่อมโยงกับเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ขององค์การโดยตรง

ในระดับโครงสร้าง ปัญญาประดิษฐ์ยังสร้าง “สถาปัตยกรรมการเรียนรู้แบบเชื่อมโยงหลายมิติ” ผ่านระบบแนะนำความรู้ (Recommendation Engines) แพลตฟอร์มการทำงานร่วมกัน การจัดหมวดหมู่ฐานข้อมูลความรู้ และระบบวิเคราะห์เนื้อหาอัตโนมัติ ซึ่งทำให้ความรู้ทั้งเชิงชัดแจ้งและนัยแฝงถูกนำมาใช้ซ้ำ แปลงรูปแบบ และเชื่อมต่อเข้าหากันอย่างต่อเนื่อง ผลลัพธ์คือองค์การสามารถสร้างพื้นที่ที่แรงงานเรียนรู้จากข้อมูลจริง ประสบการณ์จริง และแบบจำลองเชิงทำนายที่ AI สังเคราะห์ขึ้น ทำให้ความรู้เกิดการหมุนเวียนและสะสมเป็นทุนทางปัญญาที่เติบโตด้วยตัวเอง นอกจากนี้ ปัญญาประดิษฐ์ยังทำให้การเรียนรู้ขององค์การไม่ถูกจำกัดด้วยเวลา สถานที่ หรือขอบเขตของผู้เชี่ยวชาญ แต่เปิดให้เกิด “ระบบการเรียนรู้ที่ขยายตัวตลอดเวลา” หรือ Perpetual Learning System ที่ยกระดับขีดความสามารถเชิงปัญญาของแรงงานทั้งระบบ นัยสำคัญที่ตามมาคือ การเรียนรู้เชิงองค์กรจะเปลี่ยนบทบาทจากกิจกรรมสนับสนุน ไปสู่การเป็นกลไกยุทธศาสตร์ที่หลอมรวมข้อมูล เทคโนโลยี และทุนมนุษย์เป็นแกนเดียวกัน องค์การที่ใช้ AI อย่างมีระบบสามารถออกแบบเส้นทางทักษะ (Skill Pathways) ที่สอดคล้องกับอนาคตคาดการณ์ความเสี่ยงด้านความรู้ และปรับปรุงกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ทำให้ประสิทธิภาพของทุนมนุษย์เพิ่มขึ้นแบบทวีคูณ (เสาวนีย์ มิตตะธรรมากุล, 2567) ระบบดังกล่าวยังเพิ่มศักยภาพการแข่งขันขององค์การโดยการสร้างแรงงานที่มีปัญญาทางข้อมูล (Data-Driven Capability) และมีความยืดหยุ่นต่อความเปลี่ยนแปลงสูง การบูรณาการปัญญาประดิษฐ์กับการเรียนรู้เชิงองค์กรจึงมิใช่เพียงเทคโนโลยีสนับสนุน แต่เป็นสถาปัตยกรรมความรู้ที่สร้างความได้เปรียบเชิงยุทธศาสตร์ในระยะยาว

3. การจัดการฐานข้อมูลกลาง

การจัดการฐานข้อมูลกลางได้กลายเป็นสถาปัตยกรรมหลักขององค์การสมัยใหม่ในการรวบรวม จัดระเบียบ และใช้ประโยชน์จากองค์ความรู้ทั้งในระดับปฏิบัติการและระดับยุทธศาสตร์ โดยฐานข้อมูลกลางไม่เพียงทำหน้าที่เป็นคลังจัดเก็บข้อมูล แต่ทำหน้าที่เป็น “โครงสร้างพื้นฐานความรู้” ที่รองรับกระบวนการเรียนรู้ การวิเคราะห์ และการตัดสินใจของทั้งระบบงาน การรวมศูนย์ข้อมูลช่วยลดความซ้ำซ้อนของความรู้ เพิ่มคุณภาพของข้อมูล และทำให้ความรู้ที่กระจัดกระจายถูกแปลงเป็นข้อมูลที่มีรูปแบบชัดเจนพร้อมใช้งาน การมีฐานข้อมูลกลางที่ออกแบบอย่างเป็นระบบยังช่วยให้องค์การสร้างภาษากลางของ

ข้อมูล (Data Common Language) ซึ่งทำให้ทุกหน่วยงานสามารถสื่อสารความต้องการ ปัญหา และกระบวนการทำงานได้ตรงกันมากขึ้น ส่งผลให้ทุนทางปัญญาขององค์การเพิ่มระดับความสอดประสานสูงขึ้น

ในด้านยุทธศาสตร์ การจัดการฐานข้อมูลกลางช่วยให้องค์การสามารถเชื่อมโยงข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ เช่น ข้อมูลบุคลากร ข้อมูลการเรียนรู้ ข้อมูลประสิทธิภาพงาน และข้อมูลจากระบบอุปกรณ์ดิจิทัล เข้ากับระบบวิเคราะห์ที่ขับเคลื่อนด้วย AI เพื่อสร้างความเข้าใจเชิงลึกต่อพฤติกรรมและศักยภาพของแรงงาน การมีฐานข้อมูลกลางทำให้สามารถสร้างมุมมองแบบ 360 องศาต่อทุนมนุษย์และกระบวนการทำงาน ส่งผลให้การวิเคราะห์การพัฒนา การแบ่งบทบาทงาน และการออกแบบระบบสนับสนุนประสิทธิภาพเป็นไปอย่างเฉพาะตัวและแม่นยำ นอกจากนี้ การจัดการฐานข้อมูลกลางยังช่วยเปิดช่องทางให้เกิด “การเรียนรู้แบบรวมศูนย์” ที่ข้อมูลของบุคลากรทุกระดับถูกรวมเข้าเพื่อพัฒนาองค์ความรู้ของระบบทั้งหมด ไม่ใช่เฉพาะบุคคล ทำให้ทุนทางปัญญาขององค์การมีการเติบโตอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ

ผลลัพธ์สำคัญของการมีฐานข้อมูลกลางคือองค์การสามารถขับเคลื่อนการตัดสินใจบนฐานข้อมูลที่น่าเชื่อถือ มีความโปร่งใส และตรวจสอบย้อนกลับได้ ทำให้ลดความเสี่ยงจากการตัดสินใจเชิงสัญชาตญาณ และเพิ่มคุณภาพของการออกแบบยุทธศาสตร์ด้านทรัพยากรมนุษย์อย่างมีหลักฐานรองรับ ระบบฐานข้อมูลกลางยังช่วยอำนวยให้เกิดการวิเคราะห์แนวโน้มในอนาคต เช่น ความต้องการทักษะ การเคลื่อนย้ายกำลังคนและความเสี่ยงด้านองค์ความรู้สูญหายส่งผลให้องค์การสามารถเตรียมความพร้อมเชิงรุกต่อความเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม การบริหารจัดการฐานข้อมูลกลางจึงเป็นรากฐานสำคัญของสถาปัตยกรรมทุนทางปัญญาที่ทำให้ความรู้ในองค์การสามารถสร้างคุณค่าได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืนในยุคปัญญาประดิษฐ์

4. ความสัมพันธ์เทคโนโลยีกับการสร้างคุณค่า

เทคโนโลยีได้เข้ามากำหนดวิธีการสร้างคุณค่าในองค์การใหม่ทั้งหมดโดยขับเคลื่อนให้ทุนมนุษย์ ทุนทางปัญญา และกระบวนการทำงานถูกจัดระบบบนฐานข้อมูลและการวิเคราะห์เชิงลึก เทคโนโลยีดิจิทัลทำให้ความรู้สามารถถูกนำมาใช้ซ้ำ แปลงรูปแบบและเชื่อมโยงเข้าหากันในลักษณะที่ก่อให้เกิดคุณค่าเชิงยุทธศาสตร์มากกว่าการพึ่งพาทักษะของบุคลากรรายบุคคล (Bolisani & Bratianu, 2024) ความสัมพันธ์นี้ทำให้การสร้างคุณค่ามีพลวัตสูงขึ้น เพราะองค์การสามารถตอบสนองต่อความซับซ้อนและความเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมได้ทันทีผ่านกลไกข้อมูลและระบบดิจิทัลที่รองรับการเรียนรู้ต่อเนื่อง เมื่อเทคโนโลยีทำหน้าที่เป็นแกนเชื่อมโยงความรู้กับการปฏิบัติงานจริง คุณค่า

ที่เกิดขึ้นจึงไม่ได้เป็นผลผลิตจากการทำงานของบุคลากรเพียงอย่างเดียว แต่เกิดจากการทำงานร่วมกันของระบบข้อมูล เครื่องมืออัจฉริยะ และการตัดสินใจเชิงหลักฐาน

ในระดับการจัดการทุนมนุษย์ เทคโนโลยีได้สร้างคุณค่าโดยทำให้การวัดผล การพัฒนา และการเพิ่มศักยภาพแรงงานเป็นไปอย่างแม่นยำและมีเหตุผลรองรับมากขึ้น ผ่านระบบ Human Capital Analytics ความสามารถในการจับข้อมูลพฤติกรรมงานและวิเคราะห์แบบจำลองเชิงทำนายทำให้องค์การสามารถรู้ได้ว่า “คุณค่าของคน” ถูกผลิตขึ้นจากปัจจัยใด และควรลงทุนในจุดใดเพื่อเพิ่มผลลัพธ์สูงสุด ส่งผลให้การสร้างคุณค่าไม่ใช่การคาดเดา แต่เป็นกระบวนการเชิงกลยุทธ์ที่ขับเคลื่อนด้วยข้อมูลและความรู้ นอกจากนี้ เทคโนโลยียังช่วยเปิดพื้นที่ใหม่สำหรับการสร้างคุณค่า เช่น นวัตกรรมดิจิทัล การทำงานร่วมกันผ่านแพลตฟอร์ม และระบบที่อำนวยให้ความรู้ฝังตัวอยู่ในงาน ทำให้การผลิตคุณค่ามีรูปแบบที่ยืดหยุ่นและเติบโตได้อย่างไม่จำกัด

นัยของความสัมพันธ์เทคโนโลยีกับการสร้างคุณค่าคือ องค์การสามารถยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันโดยเปลี่ยนกลไกการทำงานจากแรงงานเชิงกลสู่แรงงานที่ขับเคลื่อนด้วยข้อมูลและความรู้ การใช้เทคโนโลยีในการสร้างคุณค่าทำให้องค์การสามารถเพิ่มผลผลิต ลดความสูญเสีย และสร้างระบบงานที่พร้อมต่ออนาคต ทำให้ความสามารถในการสร้างคุณค่ากลายเป็น “ความสามารถเชิงยุทธศาสตร์” มากกว่า “ผลลัพธ์เชิงปฏิบัติการ” (Bolisani & Bratianu, 2024) เมื่อองค์การเชื่อมโยงเทคโนโลยีเข้ากับทุนมนุษย์และทุนทางปัญญาอย่างเป็นระบบ คุณค่าที่เกิดขึ้นจึงมีความยั่งยืนและสามารถขยายตัวต่อเนื่อง ทำให้เทคโนโลยีกลายเป็นหัวใจสำคัญของสถาปัตยกรรมการสร้างมูลค่าในยุคดิจิทัล

สรุปได้ว่า โครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างเทคโนโลยีกับทุนทางปัญญาเป็นแกนกลางของการขับเคลื่อนองค์การสมัยใหม่ให้ก้าวสู่ระบบงานที่ใช้ข้อมูลเป็นฐานและความรู้เป็นพลังสร้างคุณค่าอย่างแท้จริง โดยเทคโนโลยีมิได้ทำหน้าที่เป็นเพียงเครื่องมือประกอบการทำงาน แต่ทำหน้าที่เป็นโครงสร้างกำกับความรู้ที่ทำให้กระบวนการเรียนรู้ การปฏิบัติงาน และการตัดสินใจมีความชัดเจน แม่นยำ และเชื่อมโยงกันในทุกระดับ ทำให้เกิดการพัฒนาทุนมนุษย์เพื่อพัฒนาเทคโนโลยีและทุนทางปัญญาเพื่อการจัดการเชิงพุทธให้มีประสิทธิภาพและสร้างสมรรถนะในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้เป็นไปในทิศทางที่สามารถส่งต่อองค์ความรู้ที่เป็นเชิงพุทธให้แก่ประชาชนเป็นการสืบทอดพุทธศาสนาให้เข้าใจและสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพเป็นตัวสร้างคุณค่าเชิงพุทธที่มีประสิทธิภาพ

ทุนทางปัญญาที่จะพัฒนาองค์กร

การใช้ข้อมูลเชิงหลักฐานเพื่อการตัดสินใจ คือ กระบวนการที่องค์การนำข้อมูลจริง ข้อเท็จจริงเชิงประจักษ์ และผลการวิเคราะห์เชิงลึกมาเป็นฐานในการกำหนดนโยบาย วางยุทธศาสตร์ และตัดสินใจด้านทุนมนุษย์อย่างเป็นระบบ แทนการพึ่งพาความเชื่อส่วนตัว หรือประสบการณ์ที่อาจคลาดเคลื่อน กระบวนการนี้ทำงานผ่านการเก็บข้อมูลแรงงาน ประสิทธิภาพงาน ศักยภาพบุคลากร และสัญญาณแนวโน้มในอนาคต เพื่อนำมาวิเคราะห์หาความสัมพันธ์เชิงระบบที่ช่วยลดความเสี่ยง เพิ่มความโปร่งใส และสร้างการตัดสินใจที่แม่นยำ การจัดการทุนมนุษย์สมัยใหม่ให้ความสำคัญกับหลักฐานแท้มากขึ้นเพราะระบบงานยุคดิจิทัลต้องการความรวดเร็ว ความถูกต้อง และการคาดการณ์ที่เชื่อถือได้ ทำให้ข้อมูลเชิงหลักฐานกลายเป็นโครงสร้างรองรับสมรรถนะขององค์กรอย่างแท้จริง โดยมีหลักการสำคัญ ดังนี้

1. ข้อมูลพฤติกรรมแรงงาน

คือ ฐานข้อมูลเชิงลึกที่สะท้อนรูปแบบการทำงาน แรงจูงใจ การปรับตัว และพลวัตของแรงงานในสภาพแวดล้อมการทำงานจริง โดยทำหน้าที่เป็นหลักฐานสำคัญที่ใช้ในการวิเคราะห์สมรรถนะและประเมินคุณภาพทุนมนุษย์อย่างเป็นระบบ ข้อมูลประเภทนี้ไม่ได้เป็นเพียงตัวเลขการปฏิบัติงาน แต่ประกอบด้วยสัญญาณเชิงพฤติกรรม เช่น รูปแบบการทำงานร่วมกัน การตอบสนองต่อแรงกดดัน และความพร้อมต่อการเรียนรู้ ซึ่งเป็นปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพแรงงานในยุคดิจิทัล งานวิจัยด้าน people analytics แสดงให้เห็นว่าข้อมูลพฤติกรรมช่วยให้องค์กรเข้าใจแรงงานแบบรอบด้านและลดการตัดสินใจที่ตั้งอยู่บนความรู้สึกหรืออคติ การใช้ข้อมูลนี้ในกรอบการจัดการทุนมนุษย์สมัยใหม่จึงทำให้การวางแผนบุคลากรมีความแม่นยำและเชื่อถือได้มากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อการออกแบบงานที่ตอบสนองต่อสมรรถนะจริงของแรงงาน

บทบาทของข้อมูลพฤติกรรมแรงงานในการจัดการทุนมนุษย์สมัยใหม่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการพัฒนากระบวนการวิเคราะห์เชิงหลักฐานเพื่อรองรับการตัดสินใจของผู้บริหาร การวิเคราะห์พฤติกรรมแรงงานช่วยให้สามารถตรวจจับแนวโน้มของการเสื่อมสมรรถนะ ระดับการมีส่วนร่วมในงาน และปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพงาน เช่น การสื่อสารภายในทีมและรูปแบบความร่วมมือเชิงระบบ ข้อมูลนี้ยังช่วยให้การวางแผนด้านการพัฒนาแรงงานทำได้อย่างเหมาะสม โดยใช้หลักฐานจริงแทนการคาดเดา และช่วยระบุแรงงานที่ต้องการการสนับสนุนเพิ่มเติมหรือผู้ที่มีศักยภาพพิเศษต่อการเติบโตในอ นาคต นอกจากนี้ การประยุกต์ใช้ข้อมูลพฤติกรรมแรงงานร่วมกับหลักฐานเชิงประจักษ์ยังทำให้องค์การสามารถออกแบบสภาพแวดล้อมการทำงานที่ส่งเสริมการเรียนรู้และเพิ่มคุณภาพทุนมนุษย์ได้อย่างยั่งยืน

ในระดับเชิงยุทธศาสตร์ ข้อมูลพฤติกรรมแรงงานกลายเป็นปัจจัยกำหนดคุณภาพของการตัดสินใจด้านทุนมนุษย์ในยุคที่ข้อมูลมีบทบาทนำพาองค์การไปสู่ความได้เปรียบเชิงแข่งขัน การใช้ข้อมูลเชิงพฤติกรรมทำให้ผู้บริหารสามารถระบุรูปแบบความเสี่ยง ประเมินความพร้อมของแรงงานต่อการเปลี่ยนแปลง และออกแบบนโยบายด้านบุคลากรที่มีตรรกะและหลักฐานรองรับ งานศึกษาด้านพัฒนาทุนมนุษย์ไทยพบว่าการวิเคราะห์พฤติกรรมแรงงานมีผลโดยตรงต่อการออกแบบยุทธศาสตร์แรงงานเพื่อยกระดับคุณภาพแรงงานตามความต้องการของตลาดในศตวรรษที่ 21 (อรุณเดช มารัตน์ และเอนก ดาพา, 2566) การใช้ข้อมูลเชิงหลักฐานร่วมกับการวิเคราะห์พฤติกรรมจึงทำให้ระบบงานมีความโปร่งใส ลดความลำเอียง และช่วยสร้างนโยบายด้านทุนมนุษย์ที่ตอบสนองต่อความจริงของระบบเศรษฐกิจและสังคมได้อย่างแม่นยำ

2. ข้อมูลประสิทธิภาพงาน

คือ ข้อมูลเชิงปฏิบัติการที่สะท้อนคุณภาพของผลลัพธ์ กระบวนการทำงานและความสอดคล้องของแรงงานกับเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ขององค์การ โดยเป็นตัวชี้วัดสำคัญที่ทำให้ผู้บริหารสามารถประเมินสมรรถนะจริงของระบบงานได้อย่างเป็นรูปธรรม ข้อมูลประเภทนี้ครอบคลุมตั้งแต่ปริมาณงาน คุณภาพงาน ระยะเวลาการทำงาน ตลอดจนพฤติกรรมการทำงานที่ส่งผลต่อผลลัพธ์โดยตรง งานด้าน analytics ชี้ว่าการใช้ข้อมูลประสิทธิภาพช่วยให้องค์การตัดสินใจบนหลักฐาน ลดความลำเอียง และระบุปัญหาคอขวดของระบบงานได้แม่นยำยิ่งขึ้น (Davenport & Harris, 2023) ในบริบทของทุนมนุษย์สมัยใหม่ ข้อมูลประสิทธิภาพจึงเป็นฐานข้อมูลหลักที่กำหนดการวางแผนบุคลากร การปรับปรุงกระบวนการ และการยกระดับคุณภาพงานอย่างต่อเนื่อง (Davenport, 2014)

การใช้ข้อมูลประสิทธิภาพงานเป็นหัวใจของการตัดสินใจเชิงหลักฐานที่ช่วยเปิดเผยความจริงเกี่ยวกับโครงสร้างการทำงานและศักยภาพของแรงงานในระดับที่การสังเกตทั่วไปไม่สามารถให้ได้ ข้อมูลนี้ทำให้ผู้บริหารสามารถวิเคราะห์ความเชื่อมโยงระหว่างปัจจัยต่าง ๆ เช่น ปริมาณงานกับความเหนื่อยล้า ระดับทักษะกับคุณภาพงาน หรือความร่วมมือภายในทีมกับความเร็วของกระบวนการ (Davenport & Harris, 2023) เมื่อข้อมูลถูกนำไปสู่การวิเคราะห์เชิงลึก เช่น Predictive Analytics และ Process Mining องค์การสามารถคาดการณ์ปัญหา ปรับสมดุลโหลดงาน และออกแบบนโยบายสนับสนุนบุคลากรได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ข้อมูลประสิทธิภาพจึงเป็นจุดเริ่มต้นของการปรับปรุงระบบงานที่ตั้งอยู่บนหลักฐานจริง (Davenport, 2014)

ในระดับยุทธศาสตร์ ข้อมูลประสิทธิภาพงานช่วยให้ผู้นำองค์กรสร้างความได้เปรียบด้วยการตัดสินใจที่สอดคล้องกับความเป็นจริงเชิงระบบ ลดการใช้สมมติฐานที่ไม่ถูกต้องและวางแผนการพัฒนาทุนมนุษย์ได้ตรงจุด องค์การที่ใช้ข้อมูลประสิทธิภาพเป็นฐาน

จะสามารถระบุทีมที่ทำงานได้ดีเป็นพิเศษ ทีมที่ต้องการการสนับสนุนเพิ่มเติม และตำแหน่งที่มีความสำคัญเชิงยุทธศาสตร์ต่อความสำเร็จในอนาคต ขณะเดียวกัน การใช้ข้อมูลร่วมกับ Big Data ยังช่วยให้สามารถปรับโครงสร้างงาน การจัดสรรทรัพยากร และการพัฒนาแรงงานให้มีประสิทธิภาพสูงสุด ดังนั้น ข้อมูลประสิทธิภาพงานจึงเป็นทั้งเครื่องมือวัดคุณภาพ กระจกสะท้อนสภาพระบบงาน และฐานการตัดสินใจที่ขับเคลื่อนทุนมนุษย์สู่สมรรถนะเชิงยุทธศาสตร์ที่สูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง

3. ข้อมูลศักยภาพบุคลากร

คือ ข้อมูลเชิงลึกที่สะท้อนความสามารถพื้นฐานและความสามารถที่พัฒนาได้ของบุคลากร ทั้งด้านทักษะ ความรู้ ทัศนคติ แรงจูงใจ และความพร้อมต่อการปรับตัวในบริบทงานที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ข้อมูลประเภทนี้ทำหน้าที่เป็นฐานสำคัญของการตัดสินใจเชิงหลักฐานในระบบทุนมนุษย์สมัยใหม่ เพราะช่วยให้องค์การเข้าใจว่า บุคลากร “ทำอะไรได้” และ “สามารถพัฒนาไปได้ไกลเพียงใด” ไม่ใช่เพียงประเมินจากผลงานในปัจจุบันเท่านั้น งานด้านจิตวิทยาเชิงประยุกต์ระบุว่าข้อมูลศักยภาพเป็นตัวทำนายคุณภาพของผู้นำ ความสำเร็จในงาน และความสอดคล้องระหว่างบุคลากรกับยุทธศาสตร์องค์การ จึงถือเป็นข้อมูลยุทธศาสตร์สำหรับการจัดสรรบุคลากร การสร้างผู้นำ และการพัฒนาความสามารถในระยะยาว

ในบริบทของประเทศไทย ข้อมูลศักยภาพบุคลากรยิ่งมีความสำคัญต่อการยกระดับทุนมนุษย์สู่มาตรฐานศตวรรษที่ 21 ซึ่งต้องการแรงงานที่มีความยืดหยุ่น คิดวิเคราะห์ได้ มีความสร้างสรรค์ และมีความสามารถบูรณาการความรู้หลายมิติ งานศึกษาพบว่าการพัฒนาศักยภาพต้องเริ่มจากการทำความเข้าใจศักยภาพของบุคลากรรายบุคคลก่อน แล้วจึงออกแบบระบบการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อความแตกต่างด้านทักษะและความพร้อมของแต่ละคน (บุษกร วัฒนบุตร, 2559) เมื่อข้อมูลศักยภาพถูกใช้ร่วมกับข้อมูลเชิงหลักฐานประเภทอื่น เช่น ประสิทธิภาพงานและพฤติกรรมแรงงาน การตัดสินใจของผู้บริหารด้านทุนมนุษย์จะมีความแม่นยำ โปร่งใส และตอบโจทย์ความต้องการขององค์การได้อย่างแท้จริง

สรุปได้ว่า การใช้ข้อมูลเชิงหลักฐานเพื่อการตัดสินใจด้านทุนมนุษย์เป็นกลไกสำคัญที่ทำให้องค์การสามารถเปลี่ยนข้อมูลดิบให้กลายเป็นข้อเท็จจริงเชิงวิเคราะห์ที่รองรับการเลือกเชิงยุทธศาสตร์อย่างเป็นระบบ ข้อมูลพฤติกรรมแรงงานช่วยให้เข้าใจรูปแบบการทำงาน แรงจูงใจ และความเสี่ยงเชิงพฤติกรรม ขณะที่ข้อมูลประสิทธิภาพงานเปิดเผยคุณภาพ ผลลัพธ์ และความสอดคล้องของระบบงานกับเป้าหมายหลักขององค์กร ส่วนข้อมูลศักยภาพบุคลากรทำให้องค์การสามารถประเมินความสามารถเชิงรอบด้าน ทั้งทักษะ ผลงาน และความพร้อมสู่บทบาทใหม่ได้อย่างแม่นยำ ข้อมูลแนวโน้มและ

การทำนายช่วยให้ผู้บริหารคาดการณ์ปัญหาและโอกาสล่วงหน้า ขับเคลื่อนการวางแผนเชิงรุกอย่างมีตรรกะ และข้อมูลเชิงยุทธศาสตร์ทำให้การกำหนดทิศทางทุนมนุษย์มีความสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมการแข่งขันโดยรวม เมื่อองค์การบูรณาการข้อมูลทั้งห้ากลุ่มเข้าด้วยกันภายใต้หลักฐานเชิงประจักษ์ การตัดสินใจจึงมีความชัดเจน โปร่งใส ตรวจสอบได้ และเป็นกลไกเสริมความสามารถแข่งขันในยุคที่ข้อมูลคือพลังเชิงกลยุทธ์อย่างแท้จริง

การจัดการเชิงพุทธในยุคใหม่

ในระบบทุนมนุษย์สมัยใหม่ ความรู้เฉพาะทางจึงกลายเป็นรากฐานของการออกแบบนโยบายด้านบุคลากรที่มีประสิทธิผลและยั่งยืน บทบาทของความรู้เฉพาะทางยังรวมถึงการทำให้ผู้บริหารสามารถจัดลำดับความสำคัญของปัญหาและเลือกกลยุทธ์ที่สอดคล้องกับข้อมูลเชิงหลักฐานอย่างแท้จริง โดยองค์ความรู้เฉพาะทางทำให้การตัดสินใจเชิงนโยบายมีความลึก มองเห็นผลกระทบเชิงระบบ และเชื่อมโยงสาเหตุเบื้องหลังกับผลลัพธ์เชิงปฏิบัติ การมีกรอบวิเคราะห์ เช่น Logic Models, Policy Frameworks และ Causal Mapping ทำให้ผู้เชี่ยวชาญสามารถเสนอแนวทางเชิงรุกและวัดความเป็นไปได้ของทางเลือกต่าง ๆ ได้อย่างเป็นระบบ (Bogenschneider & Corbett, 2010) งานด้านการเมืองของหลักฐานยังชี้ว่าความรู้เฉพาะทางช่วยให้ผู้บริหารแยกแยะระหว่าง “หลักฐานที่มีคุณภาพ” กับ “หลักฐานที่ถูกใช้เพื่อวาทกรรม” ซึ่งมีผลโดยตรงต่อคุณภาพของการตัดสินใจและความน่าเชื่อถือของนโยบาย

การบริหารตามแนวทางของพุทธ เป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความสำเร็จหรือความล้มเหลวในการบริหาร จึงได้ยกการบริหารตามนัยแห่งอธิปไตยสูตร (อง.เอก. (ไทย) 20/479/165-167) มาเป็นรูปแบบการบริหารเชิงพุทธ การจัดการเชิงพุทธมีความสำคัญการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ทั้ง 6 ด้าน ได้แก่ ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการสาธารณูปการและด้านการสาธารณสงเคราะห์ ซึ่งเป็นภาระหน้าที่โดยตรงของพระสังฆาธิการที่มีความสำคัญต่อพระศาสนาเป็นอย่างยิ่ง (พระราชปริยัติโมลี (ไพบูลย์ วิปุโล), 2554)

1. การปกครอง เป็นงานในหน้าที่ของพระสังฆาธิการในการปกครองดูแลพระภิกษุสามเณรในเขตการปกครองของตน ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยถูกต้องตามหลักพระธรรมวินัยและตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงฺคปญฺโญ), 2540) งานด้านการปกครองเป็นงานนำ เป็นงานลึกซึ้งกว้างขวางยิ่งใหญ่ละเอียดอ่อนยิ่งกว่างานทั้งหลาย (พระพุทธวรญาณ (ทองย้อย กิตฺติทินฺโน), 2540)

2. การศาสนศึกษา เป็นกิจการของคณะสงฆ์ที่สำคัญยิ่งประการหนึ่ง เป็นงานเกี่ยวกับ การควบคุมและส่งเสริมการศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัยของพระพุทธศาสนาของ

บรรพชิตและคฤหัสถ์ให้ดำเนินไปได้ด้วยดี เป็นงานสนับสนุนกิจกรรมการเรียนการสอนพระพุทธศาสนาแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ใน 2 แผนก คือ แผนกบาลี และแผนกธรรม

3. การศึกษาสงเคราะห์ เป็นการจัดการศึกษาของพระสังฆาธิการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลหรืออุดหนุนจุนเจือการศึกษาอื่น นอกจากการศาสนศึกษาหรือสถาบันการศึกษาหรือบุคคลผู้กำลังศึกษาเล่าเรียน คณะสงฆ์ได้กำหนดการศึกษาสงเคราะห์เป็นกิจการอันหนึ่งที่คณะสงฆ์จะต้องดำเนินการ แบ่งออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่ 1. โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา และโรงเรียนสงเคราะห์เด็กยากจนตามพระราชประสงค์ 2. ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ 3. ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด และ 4. โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา (พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงฺคปญฺโญ), 2540)

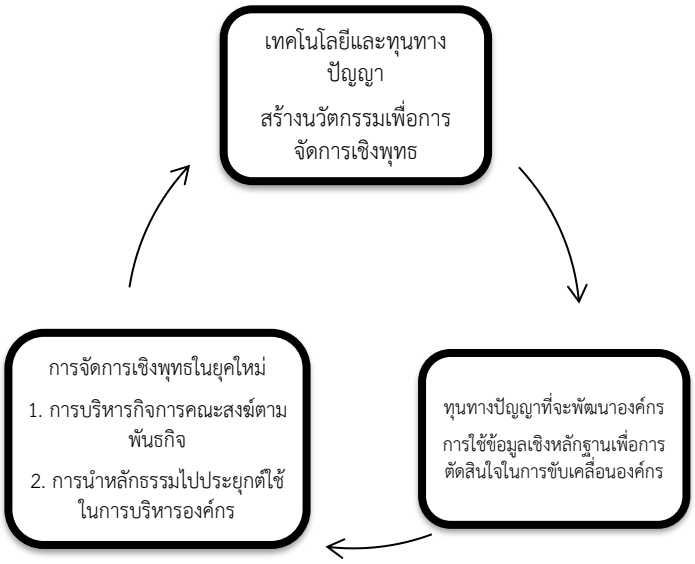
4. การเผยแผ่พระพุทธศาสนา เป็นหน้าที่ของพระสังฆาธิการในการที่จะ 1. หาอุบายวิธีให้ได้ยินได้ฟังโอวาท คำสั่งสอนหรือข้อแนะนำที่เป็นประโยชน์ 2. แนะนำ สั่งสอน อบรมประชาชนให้เข้าใจในศาสนพิธีและการปฏิบัติ และ 3. เทศนาสั่งสอนประชาชนให้ตั้งอยู่ในศีลธรรมและให้ได้ยินได้ฟังเกี่ยวกับพระศาสนาโดยถูกต้อง ในปัจจุบันการเผยแผ่ของพระสงฆ์ วัด และคณะสงฆ์ (พระพรหมโมลี (สมศักดิ์ อุปสโม), 2549)

5. การสาธารณูปการ เป็นหน้าที่ของพระสังฆาธิการในการก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ ศาสนวัตถุและศาสนสถาน กิจการอันเกี่ยวกับวัด คือ การสร้าง การตั้ง การรวม การย้าย การยุบเลิก การขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมา การยกวัดร้างเป็นวัดมีพระภิกษุอยู่จำพรรษา และการยกวัดราษฎร์ขึ้นเป็นพระอารามหลวง

6. การสาธารณสงเคราะห์ เป็นการดำเนินกิจการต่าง ๆ เพื่อให้เป็นสาธารณประโยชน์แก่หน่วยงาน หรือแก่บุคคล หรือคณะบุคคล หรือการช่วยเหลือเกื้อกูลหรือการอุดหนุนจุนเจือสถานที่ซึ่งเป็นสาธารณสมบัติหรือประชาชนทั่วไป เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตามโอกาสอันควร จะมีระเบียบปฏิบัติชัดเจน (กรมการศาสนา, 2542)

สรุปได้ว่า การบริหารตามแนวพุทธหรือว่า เรียกว่า การจัดการเชิงพุทธ เป็นการประยุกต์หลักพุทธธรรมมาใช้ในการบริหารองค์กรและว่าด้วยเรื่องการบริหารกิจการคณะสงฆ์จึงเป็นการพัฒนาองค์กรเชิงพุทธแนวใหม่ที่ใช้หลักธรรมทางพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้กับการพัฒนาคนพัฒนาองค์กรรวมถึงพัฒนาระบบให้มีประสิทธิภาพเน้นในเรื่องของการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่เพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาองค์กรและสามารถที่จะพัฒนาให้ต่อเนื่องยั่งยืนได้

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 สรุปแนวทางการสร้างเทคโนโลยีและทุนทางปัญญาเพื่อการจัดการเชิงพุทธ

สรุป

แนวทางการสร้างเทคโนโลยีและภูมิปัญญาเพื่อการจัดการเชิงพุทธมีอยู่ 3 ประเด็น คือ การพัฒนาเทคโนโลยีและทุนทางปัญญาให้มีประสิทธิภาพไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาเทคโนโลยีกับศักยภาพทุนมนุษย์การสร้างปัญญาประดิษฐ์เพื่อการเรียนรู้เชิงองค์กรการจัดมาตรฐานข้อมูลกลางการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างเทคโนโลยีและการสร้างคุณค่าให้เกิดประโยชน์มากที่สุดการมีโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างเทคโนโลยีและจุดปัญญาจึงเป็นแกนกลางในการขับเคลื่อนองค์กรสมัยใหม่ให้ก้าวสู่ระบบที่เป็นการใช้ระบบฐานข้อมูล และความรู้เป็นพลังสร้างคุณค่าอย่างแท้จริงการพัฒนาบุคลากรเพื่อรองรับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศให้เกิดประโยชน์มากที่สุดเป็นการใช้ข้อมูลเชิงหลักฐานเพื่อการตัดสินใจด้านทุนมนุษย์เป็นกลไกที่จะสร้างองค์กรให้มีความสามารถเปลี่ยนข้อมูลดิบให้กลายเป็นข้อมูลเท็จจริงเชิงสังเคราะห์วิเคราะห์ได้และการจัดการเชิงพุทธที่ว่าด้วยการบริหารกิจการคณะสงฆ์และการนำหลักธรรมทางพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาองค์กรก็จะสามารถพัฒนาองค์กรให้มีประสิทธิภาพและสร้างองค์ความรู้ใหม่ที่เป็นเชิงพุทธศาสนานำมาใช้ในการบริหารองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

กรมการศาสนา. (2542). *หนังสือคู่มือพระสังฆาธิการ ว่าด้วย พระราชบัญญัติกฎ ระเบียบและคำสั่งของคณะสงฆ์.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.

กิตติ ภักดีวัฒนกุล. (2546). *คัมภีร์ระบบสารสนเทศ*. กรุงเทพฯ: เคมทีพี คอมพ์ แอนด์ คอนซัลท์ จำกัด.

ใกล้รุ่ง กระแสร์สินธุ์ และนภาพร ขันธนภา. (2562). การปรับเปลี่ยนองค์กรสู่ดิจิทัลในบริบทของทุนมนุษย์. *วารสารเครือข่ายส่งเสริมการวิจัยทางมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 3(3), 73–91.

บุษกร วัฒนบุตร. (2559). การพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ในศตวรรษที่ 21. *Dhammathas Academic Journal*, 16(2), 163–176.

พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงฺคปญฺโญ). (2540). *เอกสารประกอบคำบรรยาย เรื่อง การคณะสงฆ์และการพระศาสนา.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระพรหมโมลี (สมศักดิ์ อุปสโม). (2549). *พิธีมอบประกาศนียบัตรหลักสูตรประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระพุทธวรญาณ (ทองย้อย กิตฺติทินฺโน). (2540). *ธรรมญาณนิพนธ์ : 100 ปี พระพุทธวรญาณ* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

พระราชปริยัติโมลี (ไพบูลย์ วิปุโล). (2554). *การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี* (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

เสาวนีย์ มิตตะธรรมากุล. (2567). การบริหารจัดการทุนมนุษย์ในยุคปัญญาประดิษฐ์. *วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์*, 7(5), 406–420.

อรุณเดช มารัตน์ และเอนก ดาพา. (2566). การพัฒนาทุนมนุษย์เพื่อยกระดับฝีมือแรงงานไทยในศตวรรษที่ 21. *วารสารวิทยาการจัดการปริทัศน์*, 25(2), 252–264.

Angrave, D. et al. (2022). *Data-Driven HR: How to Use Analytics and Metrics to Drive Performance*. London: Kogan Page.

Bogenschneider, K. & Corbett, T. J. (2010). *Evidence-Based Policymaking: Insights from Policy-Minded Researchers and Research-Minded Policymakers*. New York: Routledge.

Bolisani, E. & Bratianu, C. (Eds.). (2024). *Knowledge Management, Leadership, and Innovation in Digital Transformation*. London: Routledge.

Davenport, T. (2014). *Big Data at Work: Dispelling the Myths, Uncovering the Opportunities*. Boston, MA, USA.: Harvard Business Review Press.

Davenport, T. H. & Harris, J. G. (2023) *Competing on Analytics: The New Science of Winning*. Watertown, MA, USA.: Harvard Business Review Press.

กฎหมายการโฆษณาบนสื่อสังคมออนไลน์กับการดำเนินคดีอินฟลูเอนเซอร์*

SOCIAL MEDIA ADVERTISING LAW AND LEGAL PROSECUTION OF INFLUENCERS

ธีรพันธ์ โล่ห์ทองคำ
Teerapun Lotongkum
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Corresponding Author E-mail: teerapunl@yahoo.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มุ่งวิเคราะห์ปัญหาและมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการโฆษณาบนสื่อสังคมออนไลน์เพื่อการดำเนินคดีกับอินฟลูเอนเซอร์ที่กระทำผิด ซึ่งเป็นกลไกสำคัญทางการตลาดดิจิทัลที่ส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมผู้บริโภคจำนวนมาก โดยศึกษาในขอบเขตของพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งเปรียบเทียบกับมาตรการทางกฎหมายของสหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร และสหภาพยุโรป ผลการศึกษาพบว่า บทบัญญัติกฎหมายของไทยในปัจจุบันยังมีข้อจำกัดในการบังคับใช้กับรูปแบบการโฆษณาแฝงของอินฟลูเอนเซอร์ใน 3 ประการ ได้แก่ การขาดบทนิยามสถานะทางกฎหมายที่ชัดเจน ความยากในการพิสูจน์เจตนาพิเศษในการกระทำผิด และกลไกการลงโทษที่ไม่สอดคล้องกับธรรมชาติของความผิดในโลกออนไลน์ ส่งผลให้เกิดช่องว่างในการบังคับใช้กฎหมายต่อการโฆษณาอวดอ้างเกินจริงและการหลอกลวงผู้บริโภค ซึ่งแตกต่างจากต่างประเทศที่ยึดหลักความรับผิดโดยเคร่งครัด และสร้างระบบนิเวศความรับผิดร่วมระหว่างอินฟลูเอนเซอร์ แบรนด์ และแพลตฟอร์มอย่างครบวงจร ผู้เขียนจึงนำเสนอ “โมเดลดุลยภาพแห่งการกำกับดูแลเชิงบูรณาการ” โดยผสานมาตรการบังคับทางกฎหมาย (Hard Law) เข้ากับกลไกทางจริยธรรมเชิงพุทธ (Soft Law) ผ่าน 3 แกนหลัก ได้แก่ หลักสัมมาวาจาในมรรคมีองค์ 8 เป็นกรอบจริยธรรมวิชาชีพการสื่อสาร หลักหิริ-โอตตัปปะเพื่อสร้างกลไกกำกับดูแลตนเองจากภายใน และหลักปาปณิกธรรม 3 เป็นแนวทางประกอบวิชาชีพที่ยั่งยืน ซึ่งจะนำไปสู่กลไกความรับผิดชอบต่อสังคมของอินฟลูเอนเซอร์ Influencer Social Responsibility (ISR) ที่ยกระดับอินฟลูเอนเซอร์จาก

*Received January 12, 2026; Revised March 11, 2026; Accepted March 19, 2026

“ผู้รับจ้างรีวิว” สู่ “กัลยาณมิตร” ผู้สื่อสารด้วยความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อคุ้มครองสิทธิผู้บริโภคได้อย่างเป็นธรรมและยั่งยืน

คำสำคัญ: การโฆษณา; สื่อสังคมออนไลน์; อินฟลูเอนเซอร์

Abstract

This academic article aimed to analyze legal problems and measures concerning social media advertising in relation to the prosecution of influencers who violated advertising laws, a critical digital marketing mechanism that significantly influenced consumer behavior on a large scale. The study examined the Consumer Protection Act B.E. 2522 (1979), the Computer-Related Crime Act B.E. 2550 (2007), and other related legislation, with a comparative analysis of legal frameworks in the United States, the United Kingdom, and the European Union. The findings revealed that current Thai legal provisions remain limited in their enforcement against influencers’ covert advertising practices in three key respects: the lack of a clear legal definition of influencer status, the difficulty in proving specific criminal intent, and the inadequacy of existing penalty mechanisms in addressing the nature of online offenses resulting in a stark contrast to foreign jurisdictions that apply Strict Liability principles and establish shared liability ecosystems among influencers, brands, and platforms. The author therefore proposes an “Integrated Governance Equilibrium Model” synthesizing legal enforcement mechanisms (Hard Law) with Buddhist ethical governance (Soft Law) through three pillars: Sammavaca, Right Speech in Eightfold Path as a professional communication standard, Hiri-Ottappa, Moral Shame and Fear of Wrongdoing as an internal self-regulatory mechanism, and the Papanikaldhamma 3 as a guide for sustainable professional conduct. This framework cultivated Influencer Social Responsibility (ISR), elevating influencers from mere marketing agents to Kalyanamita, Virtuous Friends who communicated with genuine social responsibility, ultimately ensuring fair and sustainable consumer protection.

Keywords: Advertising; Social Media; Influencer

บทนำ

ในยุคดิจิทัลดิสรัปชัน ภูมิทัศน์ของการสื่อสารและการพาณิชย์โลกได้เปลี่ยนผ่านจากสื่อกระแสหลักไปสู่แพลตฟอร์มสื่อสังคมออนไลน์ โดยมี “อินฟลูเอนเซอร์” หรือผู้มีอิทธิพลทางความคิด เป็นตัวแปรสำคัญในการขับเคลื่อนพฤติกรรมผู้บริโภคผ่านกลไกที่เรียกว่า “เศรษฐกิจความเชื่อมั่น” (Kotler et al., 2017) ซึ่งสอดคล้องกับบริบทในประเทศไทยที่ผู้บริโภคในยุคปัจจุบันมีแนวโน้มที่จะเชื่อถือข้อมูลและการรีวิวสินค้าจากบุคคลที่มีชื่อเสียงบนโลกออนไลน์มากกว่าสื่อโฆษณาแบบดั้งเดิม เนื่องจากความรู้สึกใกล้ชิดและความน่าเชื่อถือส่วนบุคคล (Srisuwatcharee, 2014) อีกทั้งอินฟลูเอนเซอร์ยังมีบทบาทสำคัญในการสร้างการมีส่วนร่วมและกระตุ้นการตัดสินใจซื้อของกลุ่มคนรุ่นใหม่ได้อย่างมีนัยสำคัญ (ณัฐนิช เจียมศิริกาญจน์, 2561) สถานะดังกล่าวทำให้อินฟลูเอนเซอร์กลายเป็นฟันเฟืองสำคัญในระบบนิเวศเศรษฐกิจดิจิทัลที่ไม่อาจมองข้าม ก่อให้เกิดเส้นแบ่งระหว่าง “การแบ่งปันประสบการณ์ด้วยความสุจริตใจ” กับ “การโฆษณาแฝงเพื่อผลประโยชน์ทางธุรกิจ” นำไปสู่ปัญหาการนำเสนอข้อมูลที่เกินจริง หรือบิดเบือนข้อเท็จจริงเพื่อหวังผลทางการตลาด ซึ่งสอดคล้องกับข้อกังวลของสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค ที่พบว่าพฤติการณ์ดังกล่าวส่งผลกระทบต่อสิทธิผู้บริโภคในวงกว้าง ทั้งในด้านความเสียหายต่อทรัพย์สินและความปลอดภัยทางสุขภาพอ้างอิงจากสถิติเรื่องร้องทุกข์ประจำปี พ.ศ. 2566 ของ สคบ. ซึ่งพบความเสียหายต่อผู้บริโภคในหลายมิติ (สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค, 2566)

ประเด็นปัญหาสำคัญทางนิติศาสตร์ที่มุ่งวิเคราะห์ คือ ความล้าหลังของกฎหมาย (Legal Lag) ที่ไม่สามารถก้าวทันพลวัตของเทคโนโลยี โดยเฉพาะปัญหาเรื่อง สถานะทางกฎหมาย (Legal Status) ของอินฟลูเอนเซอร์ เมื่อพิจารณาตาม พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 พบว่ามีความลักลั่นในการตีความบทนิยาม คำว่า “ผู้ประกอบธุรกิจ” และ “ผู้โฆษณา” ตามมาตรา 3 ว่าครอบคลุมถึงบุคคลธรรมดาที่รับจ้างรีวิวสินค้าผ่านพื้นที่ส่วนตัวหรือไม่ (พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522, 2522) รวมถึงบทบัญญัติในมาตรา 22 ที่วางหลักเกณฑ์เรื่องความเป็นธรรมในการโฆษณา อาจยังไม่ครอบคลุมถึงพฤติการณ์อันซับซ้อนนี้ ส่งผลให้อินฟลูเอนเซอร์มักอ้างสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นตามรัฐธรรมนูญเพื่อปฏิเสธความรับผิด นอกจากนี้ ในบริบทของ พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 แม้จะมีมาตรา 14 (1) ที่เอาผิดกับการนำเข้าข้อมูลเท็จ (พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550, 2550) แต่ในทางปฏิบัติการพิสูจน์ “เจตนาทุจริต” ของอินฟลูเอนเซอร์ที่อ้างว่า รู้เท่าไม่ถึงการณ์นั้นเป็นเรื่องยากและซับซ้อน ประกอบกับกฎหมายเฉพาะทาง อาทิ พระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 มักมุ่งเน้นโทษไปที่เจ้าของผลิตภัณฑ์เป็นหลัก

ทำให้ผู้ทำการสื่อสารโฆษณาตัวจริงหลุดรอดจากกระบวนการยุติธรรม กลายเป็นช่องว่างทางกฎหมาย ที่สำคัญ เมื่อมาตรการบังคับทางกฎหมาย (Hard Law) เพียงลำพังไม่อาจจัดการกับความซับซ้อนของปัญหาได้ทั้งหมด ผู้เขียนจึงมุ่งวิเคราะห์สภาพปัญหาและเปรียบเทียบกับมาตรการทางกฎหมายของต่างประเทศเพื่อสังเคราะห์หาแนวปฏิบัติที่เหมาะสมกับบริบทสังคมไทย พร้อมทั้งนำเสนอทางออกที่ยั่งยืนโดยการบูรณาการมิตินิติศาสตร์เข้ากับหลักพุทธธรรมเพื่อวางบรรทัดฐานใหม่ทางสังคม (Soft Law) กล่าวคือ การนำหลัก “สัมมาวาจา” และหลักการละเว้นจาก “มุสาวาท” ตามคัมภีร์พระไตรปิฎกมาวิเคราะห์ร่วมกับหลัก “หิริโอตตัปปะ” (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2559) เพื่อสร้างกลไกการกำกับดูแลที่เน้นการสร้างจิตสำนึกรับผิดชอบต่อสังคมจากภายในควบคู่ไปกับการบังคับใช้กฎหมาย อันจะนำไปสู่ดุลยภาพระหว่างเสรีภาพในการสื่อสารกับการคุ้มครองสิทธิผู้บริโภคอย่างยั่งยืน

แนวคิดและสถานะทางกฎหมายของอินฟลูเอนเซอร์

คำว่า “อินฟลูเอนเซอร์” มีรากศัพท์มาจากภาษาละตินยุคกลางว่า Influentia แปลว่า “การไหลเข้า” ประกอบด้วยคำนำหน้า In (ภายใน) และ Fluere (การไหล) โดยถูกบันทึกการใช้ในภาษาอังกฤษครั้งแรกตั้งแต่ศตวรรษที่ 17 และในปี ค.ศ. 2019 คำว่า Influencer ได้รับการบรรจุอย่างเป็นทางการใน Oxford English Dictionary และ Merriam-Webster Dictionary สะท้อนให้เห็นว่า คำนี้ได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของภาษาอังกฤษมาตรฐานอย่างสมบูรณ์แล้ว (Ray, 2024)

ในบริบทของสื่อสังคมออนไลน์ Freberg et al. (2011) ได้นิยาม Social Media Influencer (SMI) ไว้ว่าหมายถึง “บุคคลประเภทใหม่ที่ทำหน้าที่รับรองสินค้าหรือบริการในฐานะบุคคลที่สามที่เป็นอิสระ ซึ่งสร้างและกำหนดทัศนคติของกลุ่มผู้ชมผ่านบล็อก ทวีต และสื่อสังคมออนไลน์รูปแบบต่าง ๆ” งานวิจัยดังกล่าวยังพบว่า สาธารณชนมองอินฟลูเอนเซอร์ว่า เป็นบุคคลที่มีความฉลาด มีความทะเยอทะยาน และมีความสามารถในการโน้มน้าวใจสูง ซึ่งแตกต่างจากผู้บริหารองค์กรทั่วไปตรงที่อินฟลูเอนเซอร์ถูกมองว่า “เต็มใจให้คำแนะนำ” และ “เป็นที่ไว้วางใจได้” มากกว่า (Freberg et al., 2011) คุณสมบัติดังกล่าวทำให้อินฟลูเอนเซอร์กลายเป็นกลไกสำคัญในระบบนิเวศเศรษฐกิจดิจิทัล และก่อให้เกิดรูปแบบความสัมพันธ์ทางการพาณิชย์ระหว่างอินฟลูเอนเซอร์กับแบรนด์สินค้าอย่างเป็นระบบ จนนำมาสู่คำถามทางกฎหมายเกี่ยวกับสถานะและความรับผิดชอบของบุคคลกลุ่มนี้

ความลักลั่นแห่งนิติฐานะ

แม้อินฟลูเอนเซอร์จะมีบทบาทชัดเจนในทางการตลาด แต่กฎหมายไทยยังมิได้กำหนดนิยามของผู้มีอิทธิพลทางสื่อสังคมออนไลน์ไว้เป็นการเฉพาะแต่อย่างใด (สุรศักดิ์ มีบัว และนัดดาภา จิตต์แจ้ง, 2565) ความลักลั่นดังกล่าวเกิดขึ้นเพราะอินฟลูเอนเซอร์มีลักษณะเป็นผู้มีสถานะลูกผสม กล่าวคือ ในด้านหนึ่ง พวกเขานำเสนอภาพลักษณ์ของผู้บริโภคที่แบ่งปันประสบการณ์การใช้สินค้าด้วยความสุจริตใจ แต่เมื่อมีการรับผลประโยชน์ตอบแทน ไม่ว่าจะเป็นตัวเงินหรือสิ่งของ สถานะของพวกเขาจะเปลี่ยนไปสู่การเป็นส่วนหนึ่งของกลไกการตลาดโดยพฤติกรรมทันที ภายใต้โครงสร้างของพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 มาตรา 3 ได้นิยาม “ผู้โฆษณา” ว่าหมายรวมถึง “ผู้กระทำการอันเป็นการโฆษณาไม่ว่าตนจะทำด้วยตนเองหรือให้ผู้อื่นกระทำ” (พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค, 2522) แม้นิยามดังกล่าวจะมีความกว้างพอในเชิงถ้อยคำ แต่ในทางปฏิบัติกลับมิได้ครอบคลุมหน้าที่เฉพาะของอินฟลูเอนเซอร์ในการเปิดเผยนิติสัมพันธ์ระหว่างตนกับเจ้าของสินค้าหรือบริการไว้โดยตรง ความไม่ชัดเจนดังกล่าวส่งผลให้เกิดปัญหาความลักลั่นในการตีความใน 2 มิติที่สำคัญ ได้แก่

1. กรณีอินฟลูเอนเซอร์ในฐานะ “บุคคลธรรมดา” ซึ่งจำนวนมากไม่ได้จดทะเบียนพาณิชย์และไม่มีสัญญารับจ้างที่เป็นลายลักษณ์อักษร ทำให้เส้นแบ่งระหว่างเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นตามรัฐธรรมนูญกับการสื่อสารเพื่อการพาณิชย์ (Commercial Speech) ไม่มีความชัดเจน ซึ่งแตกต่างจากสื่อมวลชนกระแสหลักที่มีจรรยาบรรณวิชาชีพและสถานะทางกฎหมายรองรับอย่างเป็นกิจจะลักษณะ (สุรศักดิ์ มีบัว และนัดดาภา จิตต์แจ้ง, 2565)

2. ปัญหาการปฏิเสธความรับผิด เมื่อเกิดกรณีการโฆษณาเกินจริง อินฟลูเอนเซอร์มักอ้างสถานะ “ผู้บริโภคที่รู้เท่าไม่ถึงการณ์” เพื่อผลักความรับผิดไปสู่เจ้าของสินค้า (Brand Owner) เพียงฝ่ายเดียว ทั้งที่ในความเป็นจริง อินฟลูเอนเซอร์มีอำนาจในการชักจูงจิตใจ ที่ส่งผลกระทบต่อสังคมสูงกว่าผู้บริโภคทั่วไปอย่างมีนัยสำคัญ (Freberg et al., 2011)

กฎหมายที่เกี่ยวข้องและข้อจำกัดในการบังคับใช้

พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522

แม้มาตรา 22 จะบัญญัติว่า การโฆษณาจะต้องไม่ใช้ข้อความที่เป็นการไม่เป็นธรรมต่อผู้บริโภค ไม่ว่าข้อความนั้นจะเกี่ยวกับแหล่งกำเนิด สภาพ คุณภาพ หรือลักษณะของสินค้าหรือบริการก็ตาม แต่ในทางปฏิบัติ การพิสูจน์ความผิดของอินฟลูเอนเซอร์ทำได้ยาก (สุรศักดิ์ มีบัว และนัดดาภา จิตต์แจ้ง, 2565) เนื่องจากเทคนิคการสื่อสารของอินฟลูเอนเซอร์มักเน้นการแสดงความรู้สึกส่วนตัว เช่น ใช้แล้วรู้สึกดี ซึ่งเป็นข้อความที่ไม่สามารถพิสูจน์

ความจริงเท็จได้ชัดเจน ส่งผลให้พยานหลักฐานไม่มีน้ำหนักเพียงพอในการเอาผิด นอกจากนี้ มาตรา 23 ยังห้ามการโฆษณาด้วยวิธีที่อาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพร่างกายหรือจิตใจของผู้บริโภคโดยคณะกรรมการว่าด้วยการโฆษณา (สคบ.) มีอำนาจออกคำสั่งให้แก้ไขหรือห้ามใช้ข้อความที่ฝ่าฝืน แต่สภาพบังคับส่วนใหญ่มักมุ่งเน้นไปที่เจ้าของผลิตภัณฑ์มากกว่าตัวอินฟลูเอนเซอร์ (สุรศักดิ์ มีบัว และนัดดาภา จิตต์แจ้ง, 2565)

ประมวลกฎหมายอาญาและกฎหมายคอมพิวเตอร์

ในกรณีที่การโฆษณามีลักษณะหลอกลวงผู้บริโภค ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 341 ว่าด้วยความผิดฐานฉ้อโกงอาจนำมาปรับใช้ได้ โดยกำหนดโทษจำคุกไม่เกินสามปีหรือปรับไม่เกินหกพันบาท อีกทั้งมาตรา 271 ว่าด้วยความผิดเกี่ยวกับการค้าหรือหลอกขาย ยังกำหนดโทษสำหรับผู้ที่ขายสินค้าโดยหลอกลวงผู้ซื้อให้หลงเชื่อในสภาพหรือคุณภาพอันเป็นเท็จ (สุรศักดิ์ มีบัว และนัดดาภา จิตต์แจ้ง, 2565) อย่างไรก็ตาม การนำมาตรา 341 มาปรับใช้กับกรณีอินฟลูเอนเซอร์มีปัญหาสำคัญ เพราะผู้ที่ได้รับทรัพย์สินโดยตรงจากการโฆษณาคือเจ้าของสินค้า มิใช่ตัวอินฟลูเอนเซอร์เอง ทำให้การพิสูจน์องค์ประกอบความผิดทำได้ยากยิ่ง

พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550

มาตรา 14 ที่ที่ระบุความผิดฐานนำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์อันเป็นเท็จโดยประการที่น่าจะเกิดความเสียหายแก่ประชาชนนั้น มีข้อจำกัดสำคัญในเรื่องการพิสูจน์เจตนา (Mens Rea) กล่าวคือ โจทก์มีหน้าที่ต้องพิสูจน์ให้ได้ว่าอินฟลูเอนเซอร์มี “เจตนาทุจริต” หรือ “โดยหลอกลวง” ซึ่งเป็นเรื่องยากและซับซ้อนในทางปฏิบัติ เพราะอินฟลูเอนเซอร์มักต่อสู้ว่าตนได้รับข้อมูลมาอย่างไรก็นำเสนอไปอย่างนั้นโดยสุจริต (สุรศักดิ์ มีบัว และนัดดาภา จิตต์แจ้ง, 2565)

การเปรียบเทียบกฎหมายต่างประเทศ

โมเดลสหรัฐอเมริกา

มีความชัดเจนของหลักเกณฑ์และการบังคับใช้ โดยคณะกรรมาธิการการค้าของรัฐบาลกลาง (Federal Trade Commission: FTC) ถือเป็นหน่วยงานหลักในการกำกับดูแล ภายใต้ Federal Trade Commission Act ซึ่งให้อำนาจ FTC ในการปราบปราม “วิธีการแข่งขันที่ไม่เป็นธรรม หรือการกระทำที่หลอกลวง” (Unfair or Deceptive Acts or Practices) โดย FTC ได้ออก Guides Concerning the Use of Endorsements and Testimonials in Advertising (16 CFR Part 255) ซึ่งมีสาระสำคัญ 3 ประการที่แตกต่างจากกฎหมายไทยอย่างชัดเจน (Federal Trade Commission, 2023) ได้แก่ 1. หลักการเปิดเผยความสัมพันธ์ที่มีสาระสำคัญกำหนดหน้าที่ ให้ผู้รีวิวต้องเปิดเผยความสัมพันธ์

ระหว่างตนกับเจ้าของสินค้า ไม่ว่าจะเป็นความสัมพันธ์ทางการเงิน การจ้างงาน หรือแม้แต่การได้รับสินค้าแจกฟรีเพื่อทดลองใช้ 2. มาตรฐานการเปิดเผยต้องชัดเจนและสังเกตเห็นได้ง่าย กล่าวคือ FTC ไม่เพียงแค่กำหนดให้บอก แต่กำหนดวิธีการบอกในเชิงเทคนิคอย่างละเอียด โดยการเปิดเผยต้องทำในจุดที่ผู้บริโภคเห็นทันทีโดยไม่ต้องกดปุ่ม “ดูเพิ่มเติม” หรือซ่อนอยู่ในกลุ่มแฮชแท็กจำนวนมาก นอกจากนี้ยังกำหนดให้ใช้คำที่สื่อความหมายโดยตรง เช่น #Ad หรือ #Sponsored เท่านั้น การใช้คำกำกวม เช่น #Thanks, #Sp, หรือ #Partner ถือว่าไม่เพียงพอและมีความผิด (Inbeat Agency, 2025) และ 3. ความรับผิดร่วมของผู้โฆษณา โดย FTC ขยายขอบเขตความรับผิดไปถึงเจ้าของแบรนด์สินค้าที่ต้องมีหน้าที่ตรวจสอบการทำงานของอินฟลูเอนเซอร์ หากปล่อยปละละเลย แบรนด์สินค้าก็ไม่อาจปฏิเสธความรับผิดได้ ซึ่งเป็นมาตรการที่สร้างแรงกดดันให้ภาคธุรกิจต้องสร้างกลไกกำกับดูแลกันเองอย่างมีประสิทธิภาพ

โมเดลสหราชอาณาจักรและสหภาพยุโรป

Advertising Standards Authority (ASA) ทำการบูรณาการกฎหมายและมาตรการทางสังคม บังคับใช้เกณฑ์มาตรฐาน CAP Code โดยวางบรรทัดฐานเรื่อง “การควบคุมเนื้อหา” ไว้อย่างน่าสนใจ กล่าวคือ แม้แบรนด์จะไม่ได้สั่งการทุกตัวอักษร แต่หากมีการส่งสินค้าให้ฟรีพร้อมเงื่อนไขบางประการ เช่น ห้ามพูดถึงคู่แข่ง ก็ถือเป็นการโฆษณาที่ต้องติดป้ายกำกับทันที มิเช่นนั้นจะถือเป็นพฤติกรรมที่ทำให้ผู้บริโภคเข้าใจผิด (Advertising Standards Authority, 2025) นอกจากนี้ ASA ยังใช้มาตรการ “Name and Shame” หรือการประกาศรายชื่ออินฟลูเอนเซอร์ที่ไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบอย่างเปิดเผย ซึ่งถือเป็นการลงโทษทางสังคม (Social Sanction) ที่กระทบต่อชื่อเสียงอันเป็นต้นทุนสำคัญที่สุดของอินฟลูเอนเซอร์โดยตรง ในสหภาพยุโรป ได้มีการประกาศใช้ Digital Services Act (DSA) ซึ่งเป็นกฎหมายแม่บทดิจิทัลฉบับใหม่ ที่ยกระดับการคุ้มครองผู้บริโภคโดยกำหนดให้แพลตฟอร์มดิจิทัล เช่น Instagram และ TikTok ต้องออกแบบสถาปัตยกรรมแพลตฟอร์ม (Platform Architecture) ที่ช่วยให้อินฟลูเอนเซอร์สามารถระบุสถานะการสื่อสารเชิงพาณิชย์ (Commercial Communication) ได้อย่างง่ายดาย และแพลตฟอร์มต้องแสดงผลนั้นให้ผู้ใช้เห็นอย่างชัดเจน (European Commission, 2025) กฎหมายยุโรปจึงได้ก้าวข้ามจากการเอาผิดปัจเจกบุคคล ไปสู่การสร้างระบบนิเวศความรับผิดร่วมระหว่างอินฟลูเอนเซอร์ แบรนด์ และแพลตฟอร์มอย่างครบวงจร

บทวิเคราะห์เปรียบเทียบและช่องว่างเชิงโครงสร้างของกฎหมายไทย

เมื่อนำมาตรการของต่างประเทศมาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับกฎหมายไทย พบว่า “ช่องว่างเชิงโครงสร้าง” 3 ประการสำคัญที่ทำให้การบังคับใช้กฎหมายของไทยยังขาด

สภาพบังคับที่มีประสิทธิภาพ 1. ความชัดเจนของ “Soft Law” เทียบกับความแข็งตัวของ “Hard Law” ต่างประเทศใช้ Guidelines (Soft Law) ที่มีความยืดหยุ่นและลงรายละเอียดทางเทคนิคได้ลึก เช่น การระบุคำที่ต้องใช้ (#Ad) อย่างชัดเจน ทำให้ผู้ปฏิบัติงานรู้ทันทีว่าต้องทำอย่างไร ในขณะที่ประเทศไทยไม่มีเกณฑ์มาตรฐานเรื่อง “คำเฉพาะ” (Specific Wording) ทำให้อินฟลูเอนเซอร์ไทยเลี่ยงไปใช้คำกำกวม เช่น #SR (Sponsored Review) หรือ #CR (Customer Review) ซึ่งผู้บริโภคทั่วไปไม่เข้าใจความหมาย (สุรศักดิ์ มีบัว และนัดดาภา จิตต์แจ้ง, 2565) 2. หลักความรับผิดโดยเคร่งครัด (Strict Liability) เทียบกับการพิสูจน์เจตนาในสหรัฐฯ และสหราชอาณาจักร ยึดหลักความรับผิดโดยเคร่งครัดในเรื่องการเปิดเผยข้อมูล กล่าวคือ หากมีความสัมพันธ์ทางผลประโยชน์แล้วไม่เปิดเผย จะถือว่ามีความผิดทันทีโดยไม่ต้องพิสูจน์ว่ามีเจตนาหลอกลวงหรือไม่ แต่กฎหมายไทยกลับผลักภาระไปที่โจทก์ต้องพิสูจน์ “เจตนาทุจริต” ทำให้ผู้กระทำผิดจำนวนมากหลุดรอดจากคดีเพียงเพราะอ้างข้อต่อสู้ว่า “รู้เท่าไม่ถึงการณ์” (สุรศักดิ์ มีบัว และนัดดาภา จิตต์แจ้ง, 2565) และ 3. กลไกการลงโทษที่แตกต่างกัน กฎหมายไทยมักพึ่งพาโทษปรับทางอาญาซึ่งมีขั้นตอนการพิจารณาคดีที่ยาวนาน และจำนวนเงินค่าปรับอาจไม่สูงพอที่จะสร้างความเกรงกลัวเมื่อเทียบกับรายได้มหาศาลจากการโฆษณา ในขณะที่ต่างประเทศใช้มาตรการทางปกครองและทางสังคมควบคู่กัน ซึ่งให้ผลรวดเร็วและกระทบต่อชื่อเสียงของอินฟลูเอนเซอร์โดยตรง (Advertising Standards Authority, 2025)

สรุปได้ว่า ความสำเร็จของการกำกับดูแลในต่างประเทศไม่ได้เกิดจากการมีบทลงโทษที่รุนแรงกว่าไทยเพียงอย่างเดียว แต่เกิดจาก "ความชัดเจนของกติกา" การลดภาระการพิสูจน์เจตนาที่ไม่จำเป็น และการสร้างความรับผิดชอบร่วมกันทั้งระบบ สภาพการณ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่ากรอบกฎหมายที่มีอยู่เดิมของไทยไม่ได้ถูกออกแบบมาเพื่อรองรับพลวัตของเศรษฐกิจดิจิทัลอย่างแท้จริง จึงเป็นความจำเป็นเร่งด่วนที่จะต้องแสวงหากลไกอื่นมาเสริมสร้างความรับผิดชอบของอินฟลูเอนเซอร์ในเชิงระบบต่อไป

การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างจรยธรรมการสื่อสารของอินฟลูเอนเซอร์

จากการวิเคราะห์ช่องว่างเชิงโครงสร้างทั้งสามประการในส่วนที่ผ่านมา แสดงให้เห็นว่ากลไกทางกฎหมาย (Hard Law) เพียงลำพังไม่อาจก้าวทันพลวัตของเทคโนโลยีได้อย่างทันท่วงที เพราะมีลักษณะเป็นการตามแก้ปัญหา มากกว่าการป้องกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาการพิสูจน์เจตนาทุจริตที่กฎหมายเอื้อมไม่ถึง บทความนี้จึงเสนอแนวทาง “พุทธนวัตกรรมการจัดการ” ซึ่งบูรณาการหลักพุทธธรรมเข้ากับกระบวนการกำกับดูแล

เพื่อสร้าง “ภูมิคุ้มกันทางสังคม” จากภายใน โดยมุ่งเปลี่ยนกระบวนทัศน์จากการควบคุมด้วยอำนาจรัฐสู่การพัฒนาจริยธรรมวิชาชีพของอินฟลูเอนเซอร์ด้วยตนเอง

กรอบแนวคิด จาก “นิคคหะ” สู่ “ปักคหะ”

การปรับสมดุลกลไกกำกับดูแลถือเป็นจุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลงเชิงระบบ กระบวนการยุติธรรมทางอาญาในปัจจุบันตั้งอยู่บนฐานคิดของหลัก “นิคคหะ” คือ การลงโทษผู้กระทำผิดเพื่อมิให้เป็นเยี่ยงอย่าง อย่างไรก็ตาม ในบริบทของสื่อสังคมออนไลน์ที่ผู้กระทำผิดมักอ้างเหตุรู้เท่าไม่ถึงการณ์ การใช้มาตรการลงโทษแต่เพียงอย่างเดียวอาจเป็นการแก้ปัญหาที่ปลายเหตุและสร้างความขัดแย้งโดยไม่จำเป็น บทความนี้จึงเสนอให้ปรับสมดุลมาสู่หลัก “ปักคหะ” คือ การยกย่องและส่งเสริมอินฟลูเอนเซอร์ที่นำเสนอข้อมูลอย่างสร้างสรรค์และรับผิดชอบให้เข้ามามีบทบาทนำในสังคมออนไลน์ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2559) กลไกดังกล่าวสอดคล้องกับมาตรการ “Name and Shame” ของสหราชอาณาจักรในเชิงกลับกัน กล่าวคือแทนที่จะประณามผู้กระทำผิด กลับสร้างบรรทัดฐานใหม่ด้วยการเชิดชูแบบอย่างที่ดี เพื่อให้สังคมตระหนักว่า “ความสำเร็จที่ยั่งยืนต้องมาพร้อมความซื่อสัตย์”

สัมมาวาจา

หัวใจสำคัญของการเป็นอินฟลูเอนเซอร์ คือ “การสื่อสาร” ดังนั้นหลักธรรมที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้เป็นมาตรฐานวิชาชีพได้โดยตรง คือ “สัมมาวาจา” อันเป็นองค์มรรคที่ 3 ในมรรคมีองค์ 8 ซึ่งพระไตรปิฎกกำหนดไว้ว่า ได้แก่ ความงด ความเว้น ความเว้นขาด เจตนาเป็นเหตุเว้นจากวจีทุจริต 4 การไม่ทำ การเลิกทำ การไม่ล่วงละเมิด การไม่ล้ำเขต การกำจัดต้นเหตุ (แห่งวจีทุจริต 4) (อภิ.วิ. (ไทย) 35/492/374) ได้แก่ 1. มุสาวาท (การพูดเท็จ) 2. ปิสุณาวาจา (พูดส่อเสียด) 3. ผรุสวาจา (พูดคำหยาบ) และ 4. สัมผัปปลาปะ (พูดเพ้อเจ้อ) ซึ่งครอบคลุมองค์ประกอบของการรีวิวสินค้าที่พึงประสงค์ได้อย่างครบถ้วน การละเว้นจากมุสาวาท หมายถึงการนำเสนอข้อมูลสินค้าตามความเป็นจริง อินฟลูเอนเซอร์ต้องไม่บิดเบือนสรรพคุณสินค้าหรือใช้เทคนิคการตัดต่อภาพเพื่ออำพรางข้อบกพร่อง การรีวิวที่อ้างว่า “ใช้จริง” แต่ความจริงไม่เคยใช้ ย่อมถือเป็นมุสาวาทที่ทำลายศรัทธาของผู้ติดตาม และในเวลาเดียวกันก็ตรงกับองค์ประกอบความผิดฐานโฆษณาเท็จตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 มาตรา 22 อีกด้วย นอกจากนี้ การละเว้นจากปิสุณาวาจาในบริบทการตลาดที่มีการแข่งขันสูง อินฟลูเอนเซอร์ควรหลีกเลี่ยงการรับจ้างโจมตีคู่แข่ง ซึ่งนอกจากจะสุ่มเสี่ยงต่อกฎหมายหมิ่นประมาทแล้ว ยังเป็นการสร้างความแตกแยกในสังคมออนไลน์อีกด้วย ยิ่งกว่านั้น สัมมาวาจาในยุคดิจิทัลต้องยกระดับสู่การเป็น “ปิยวาจา” คือ การสื่อสารที่ประกอบด้วยประโยชน์ ไม่มุ่งเน้นเพียงการกระตุ้นการบริโภค แต่ต้องให้ข้อมูลที่เป็น “ปัญญา” แก่ผู้บริโภค เช่น ข้อควรระวังในการใช้สินค้า เพื่อจรรโลงสังคม

ออนไลน์ให้เป็นพื้นที่แห่งการสื่อสารที่ปลอดภัยและสร้างสรรค์ หลักการนี้มีความสอดคล้องกับแนวคิด “Duty to Disclose” ของ FTC ในระดับที่ลึกกว่า เพราะไม่ได้เพียงกำหนด “สิ่งที่ต้องบอก” แต่กำหนด “วิธีการสื่อสาร” ที่คำนึงถึงประโยชน์ของผู้รับสารเป็นศูนย์กลาง (Federal Trade Commission, 2023)

หิริ-โอตตัปปะ กลไกกำกับดูแลตนเองจากภายใน

ในขณะที่กฎหมายเปรียบเสมือนกำแพงกั้นพฤติกรรมจากภายนอก หลักหิริ-โอตตัปปะ ดังความว่า “ภิกษุทั้งหลาย ต้นไม้ที่มีกิ่งและใบวิบัติแล้ว สะเก็ด เปลือก กระพี้ แม้แก่นของต้นไม้นั้น ย่อมไม่ถึงความบริบูรณ์ แม้ฉันใด ภิกษุทั้งหลาย เมื่อหิริและโอตตัปปะไม่มี อินทรียสังวรของบุคคลผู้มีหิริและโอตตัปปะวิบัติ ชื่อว่ามีเหตุถูกขจัดแล้ว ฯลฯ” (องฺ.สตฺตก. (ไทย) 23/65/131) เปรียบได้ดัง เข็มทิศชี้นำจิตใจจากภายใน ซึ่งเป็นกลไกที่ทรงพลังที่สุดในการแก้ปัญหา “เจตนาทุจริต” ที่เป็นอุปสรรคสำคัญในการบังคับใช้มาตรา 14 แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 เพราะสามารถทำงานได้ก่อนที่พฤติกรรมผิดกฎหมายจะเกิดขึ้น ซึ่งอินฟลูเอนเซอร์ที่มี “หิริ” หรือความละอายต่อบาป หรือความละอายใจที่จะรับผลประโยชน์เพื่อหลอกลวงผู้ติดตาม จะตระหนักว่าความไว้วางใจที่ได้รับเป็นสิ่งมีค่ายิ่งกว่าค่าตอบแทนระยะสั้น และจะไม่ยอมทำลายศรัทธานั้นด้วยการโฆษณาสินค้าที่ตนเองก็ไม่กล้าใช้ โอตตัปปะหรือความเกรงกลัวต่อผลของบาป ในทางโลกหมายถึงการเกรงกลัวต่อผลกระทบระยะยาว ไม่ใช่เพียงบทลงโทษทางกฎหมาย แต่รวมถึงความเสียหายต่อชื่อเสียงและการสูญเสีย “ต้นทุนทางสังคม” เมื่อความจริงถูกเปิดเผย

การปลูกฝังหลักธรรมคู่นี้เปรียบเสมือนการสร้าง CSR ระดับบุคคล (Influencer Social Responsibility: ISR) ที่ช่วยยกระดับสถานะของอินฟลูเอนเซอร์จาก “นักล่าแต้มยอดวิว” สู่การเป็น “กัลยาณมิตร” ที่สื่อสารด้วยความรับผิดชอบต่อสังคม อันเป็นรากฐานของการกำกับดูแลตนเอง (Self-Regulation) ที่ยั่งยืนยิ่งกว่าการรอให้กฎหมายบังคับ และสอดคล้องกับทิศทางของสหภาพยุโรปที่มุ่งสร้าง “Shared Liability Ecosystem” ซึ่งให้ทุกฝ่ายในระบบนิเวศดิจิทัลมีส่วนรับผิดชอบร่วมกัน (European Commission, 2025)

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

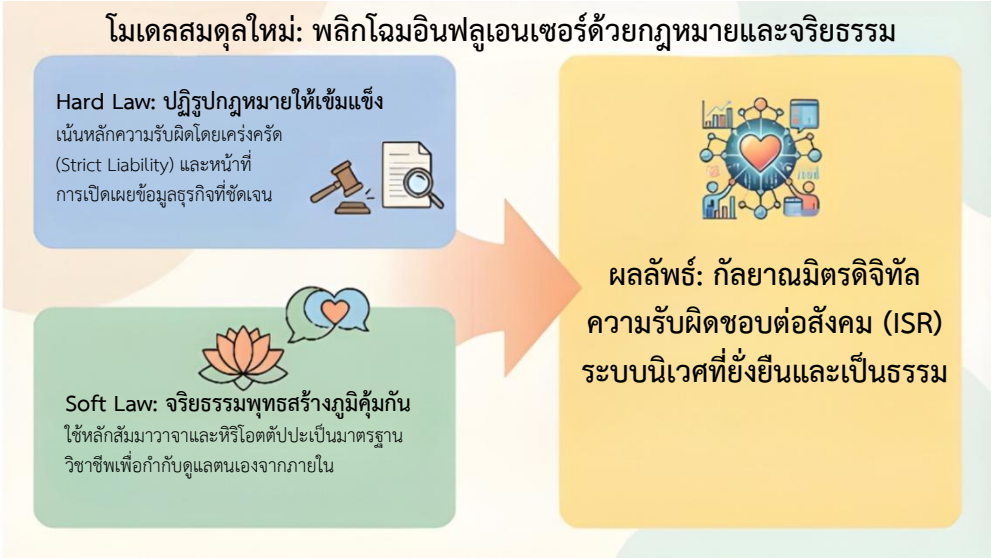
1. สภานิติบัญญัติควรพิจารณาแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 เพื่อกำหนดนิยาม “ผู้มีอิทธิพลทางสื่อสังคมออนไลน์” ให้ชัดเจน พร้อมบัญญัติหน้าที่เปิดเผยนิติสัมพันธ์ โดยกำหนดถ้อยคำเฉพาะที่ต้องใช้ให้ชัดเจน เช่นเดียวกับแนวทางของ FTC เพื่อแก้ปัญหา “คำกำกวม” (Federal Trade Commission, 2023) ที่อินฟลูเอนเซอร์ใช้หลีกเลี่ยงความรับผิด และปรับหลักความรับผิดจากการต้องพิสูจน์ “เจตนาทุจริต”

สู่หลัก Strict Liability ในประเด็นการเปิดเผยข้อมูล (สุรศักดิ์ มีบัว และนัดดาภา จิตต์แจ้ง, 2565)

2. การสร้างกลไกกำกับดูแลร่วม (Co-Regulation) โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สคบ. กสทช. และสมาคมวิชาชีพด้านการตลาดดิจิทัล ควรร่วมกันพัฒนาแนวปฏิบัติสำหรับอินฟลูเอนเซอร์ไทยในรูปแบบ Soft Law ที่มีกลไกการยกย่องเชิดชูเกียรติ (ปักคหะ) ควบคู่กับมาตรการเปิดเผยรายชื่อผู้ไม่ปฏิบัติตาม ซึ่งจะสร้างแรงจูงใจเชิงบวกและแรงกดดันทางสังคมพร้อมกัน สอดคล้องกับโมเดล ASA ของสหราชอาณาจักรที่ได้พิสูจน์แล้วว่ามีประสิทธิภาพ (Advertising Standards Authority, 2025)

3. การพัฒนาจริยธรรมวิชาชีพ (Soft Law - ISR) สถาบันการศึกษาและองค์กรวิชาชีพควรบรรจุ "หลักสูตรจริยธรรมการสื่อสารดิจิทัล" ที่บูรณาการหลักสัมมาวาจาและหิริ-โอตตัปปะเข้ากับหลักปาปณิกธรรม 3 ซึ่งประกอบด้วย จักขุมา (ความรู้เท่าทันกฎหมายและสินค้า) วิธูโร (ความเชี่ยวชาญในการสร้างเนื้อหาอย่างมีคุณภาพ) และนิสสยสัมปันโน (การสร้างเครดิตทางสังคมระยะยาว) (อง.ติก. (ไทย) 20/20/163) ไว้ในกระบวนการพัฒนาอินฟลูเอนเซอร์รุ่นใหม่ แนวทางนี้จะยกระดับ “ต้นทุนทางจริยธรรม” ให้กลายเป็น “สินทรัพย์ทางวิชาชีพ” ที่วัดค่าได้จริงในระบบนิเวศดิจิทัล

สรุปได้ว่า จากการศึกษาได้สังเคราะห์โมเดลดุลยภาพแห่งการกำกับดูแลอินฟลูเอนเซอร์เชิงบูรณาการ (Integrated Governance Equilibrium Model for Influencers) ซึ่งเป็นการเปลี่ยนกระบวนทัศน์จากการกำกับดูแลที่พึ่งพากฎหมายเพียงมิติเดียว (Legal-Centric) ไปสู่การผสานพลังระหว่างมาตรการบังคับทางกฎหมายและจริยธรรม โดยขับเคลื่อนผ่าน 3 มิติหลัก ได้แก่ 1. การปฏิรูปกฎหมาย (Hard Law Reform) เพื่ออุดช่องว่างในการบังคับใช้ โดยเปลี่ยนจากการพิสูจน์เจตนาทุจริตมาใช้หลักความรับผิดโดยเคร่งครัดพร้อมกำหนดหน้าที่ในการเปิดเผยความสัมพันธ์ทางธุรกิจ ให้ชัดเจน 2. การประยุกต์ใช้จริยธรรมเชิงพุทธนวัตกรรม (Soft Law) ผ่านกลไกความรับผิดชอบต่อสังคมของอินฟลูเอนเซอร์ (ISR) โดยนำหลักสัมมาวาจาและหิริโอตตัปปะมาเป็นมาตรฐานวิชาชีพและภูมิคุ้มกันภายในจิตใจ ซึ่งมีประสิทธิภาพในการป้องกันการหลอกลวงผู้บริโภคได้ลึกซึ้งกว่าการรอให้กฎหมายบังคับ และ 3. การยกระดับสถานะสู่กัลยาณมิตร ซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดในการเปลี่ยนผ่านอินฟลูเอนเซอร์จากผู้ส่งสารทางการตลาด ไปสู่การเป็น “กัลยาณมิตร” ผู้มีความรับผิดชอบต่อสังคม โมเดลองค์ความรู้นี้จึงเป็นกลไกสำคัญในการสร้างระบบนิเวศการสื่อสารดิจิทัลที่ยั่งยืนและเป็นธรรมต่อผู้บริโภค

ภาพที่ 1 ดุลยภาพแห่งการกำกับดูแลด้วยกฎหมายและจริยธรรม

สรุป

การวิเคราะห์ปัญหาและมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการโฆษณาบนสื่อสังคมออนไลน์ของอินฟลูเอนเซอร์ภายใต้กรอบกฎหมายไทยที่มีอยู่ในปัจจุบัน พบว่า พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 และพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 ยังมีข้อจำกัดเชิงโครงสร้างที่สำคัญ 3 ประการ ได้แก่ การขาดนิยาม “ผู้มีอิทธิพลทางสื่อสังคมออนไลน์” ที่ชัดเจน ภาระการพิสูจน์เจตนาทุจริตที่สูงเกินไป และกลไกการลงโทษที่ไม่สอดคล้องกับธรรมชาติของการกระทำผิดในสภาพแวดล้อมดิจิทัล เมื่อเปรียบเทียบกับโมเดลของสหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร และสหภาพยุโรปที่ยึดหลัก Strict Liability และความรับผิดร่วมของทุกภาคส่วน ยิ่งสะท้อนให้เห็นว่ากฎหมายไทยยังอยู่ในสภาวะ “ความล้าหลัง” ที่ต้องเร่งแก้ไขอย่างเป็นระบบ จึงเสนอแนวทางที่มิใช่การปฏิเสธกฎหมาย แต่เป็นการสร้าง “ดุลยภาพแห่งการกำกับดูแล” โดยบูรณาการมาตรการทางกฎหมาย (Hard Law) เข้ากับหลักพุทธธรรม (Soft Law) ผ่าน 3 แกนหลัก คือ หลักสัมมาวาจาในฐานะมาตรฐานวิชาชีพการสื่อสาร หลักหิริ-โอตตัปปะในฐานะกลไกกำกับดูแลตนเองจากภายใน และหลักปาปณิกธรรม 3 ในฐานะแนวทางประกอบวิชาชีพอย่างยั่งยืน แนวทางเหล่านี้จะสร้างกลไก Influencer Social Responsibility (ISR) ที่ช่วยเปลี่ยนผ่านอินฟลูเอนเซอร์จาก “ผู้รับจ้างรีวิว”

สู่ “กัลยาณมิตร” ผู้สื่อสารด้วยความรับผิดชอบต่อสังคม อันจะนำไปสู่ระบบนิเวศสื่อออนไลน์ที่ปลอดภัย เป็นธรรม และยั่งยืนสำหรับผู้บริโภคในระยะยาว

เอกสารอ้างอิง

ณัฐนิช เจียมศิริกาญจน์. (2561). *คุณสมบัติของ Influencer ที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของคนกลุ่ม Millennials ต่อผลิตภัณฑ์ความงาม*. (การค้นคว้าอิสระปริญญานิเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสื่อสารเชิงกลยุทธ์). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2559). *พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย* (พิมพ์ครั้งที่ 45). กรุงเทพฯ: สหธรรมิก.

พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2560. (18 มิถุนายน 2550). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 124 ตอนที่ 27 ก. หน้า 4-13.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2561). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม* (พิมพ์ครั้งที่ 38). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ผลิธัมม์.

สุรศักดิ์ มีบัว และนัดดาภา จิตต์แจ้ง. (2565). การกำหนดหน้าที่ในการเปิดเผยนิติสัมพันธ์และความรับผิดของผู้มีอิทธิพลทางสื่อสังคมออนไลน์ในการโฆษณาสินค้าและบริการ. *วารสารนิติศาสตร์และสังคมท้องถิ่น*, 6(1), 101–128.

สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค. (2566). *สถิติเรื่องร้องทุกข์จากผู้บริโภคและผลการดำเนินงานคุ้มครองผู้บริโภค ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566*. สืบค้น 23 กุมภาพันธ์ 2569, จาก https://www.ocpb.go.th/images/01_2566.pdf

พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522. (2522, 4 พฤษภาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 96 ตอนที่ 72 ฉบับพิเศษ. หน้า 1-27.

Advertising Standards Authority. (2025). *Recognising Ads: Social Media and Influencer Marketing*. Retrieved February 23, 2026, from https://shorturl.asia/eKP9l

European Commission. (2025). *Digital Fairness Act and Influencer Marketing Regulation*. Retrieved February 23, 2026, from https://shorturl.asia/IRtV8

Federal Trade Commission. (2023). *16 CFR Part 255: Guides Concerning The Use of Endorsements and Testimonials in Advertising*. Retrieved February 23, 2026, from https://shorturl.asia/WHpnI

Freberg, K. et al. (2011). Who are the Social Media Influencers? A Study of Public Perceptions of Personality. *Public Relations Review*, 37(1), 90–92.

Inbeat Agency. (2025). *FTC Guidelines for Influencers: Everything You Need to Know in 2025*. Retrieved February 23, 2026, from https://shorturl.asia/y6Y2Z

Kotler, P. et al. (2017). *Marketing 4.0: Moving from Traditional to Digital*. Hoboken, NJ: John Wiley & Sons.

Ray, M. (2024). *Influencer.* Retrieved February 23, 2026, from https://shorturl.asia/RxZns

Srisuwatcharee, W. (2014). *The Comparative Influences of Customer Reviews and Sponsored Reviews on Consumer Purchasing Decision: A Study of Cosmetic Products in Thailand* (Independent study, Master of Science Program in Marketing International Program). Bangkok: Thammasat University.

หลักสูตรยกระดับทักษะ (Up-Skill) ในการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ที่ปราศจากส่วนเหลือหรือของเสียโอ่งมังกรราชบุรี*

THE UP-SKILL CURRICULUM FOR CREATING ZERO-WASTE RATCHABURI DRAGON JAR PRODUCTS

สมชาย ชูเมือง, พระครูปลัดสุรวุฒิ สิริวฑฺฒโก, วรรณีศา สีฟ้า
Somchai Chumung, Phrakrupalạd Suruvut Sirivaddhako, Wanneesa Seefa
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Corresponding Author E-mail: cm.chai18@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มุ่งศึกษาในประเด็นการพัฒนาหลักสูตรยกระดับทักษะในการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ที่ปราศจากส่วนเหลือหรือของเสียโอ่งมังกรราชบุรี เพื่อเป็นการกำหนดทิศทางของการศึกษาในการที่จะให้ความรู้ เพื่อเสริมสร้าง เจตคติ ตลอดจนฝึกฝนทักษะในการพัฒนาความสามารถของผู้เข้าอบรมหลักสูตร โดยใช้หลักการพื้นฐานของหลักการ 3R เป็นความคิดสร้างสรรค์ที่จะสร้างผลิตภัณฑ์ คือ 1. ลดการใช้ 2. ยืดอายุการใช้งานและนำมาใช้ และ 3. การนำกลับมาใช้ใหม่

คำสำคัญ: หลักสูตร; ยกระดับทักษะ; สร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์; โอ่งมังกรราชบุรี

Abstract

This academic article aimed to examine the development of an upskilling curriculum for the creative production of zero-waste or waste-free products, with specific reference to Ratchaburi dragon jar craftsmanship. The study sought to establish educational directions that provided knowledge, foster appropriate attitudes, and develop practical skills to enhance the competencies of course participants. The curriculum was designed based on the fundamental principles of the 3R framework as a creative approach to product development, namely: 1. reducing resource

*Received December 15, 2025; Revised December 30, 2025; Accepted January 7, 2026

consumption, 2. extending product lifespan through continued and repeated use, and 3. recycling or reusing materials.
Keywords: Courses; Upskilling; Product Creation; Ratchaburi Dragon Jars

บทนำ

วิสัยทัศน์ของประเทศไทย “มีความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ยังเป็นคติประจำชาติ ในความหมายของคำ 3 คำ ที่ว่า “มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” คือ มีความมั่นคงปลอดภัย มีการขยายตัวของเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง และมีการพัฒนาศักยภาพของประชาชนให้มีความสามารถ สร้างรายได้ และมีคุณภาพชีวิตให้เพิ่มมากขึ้นอีกด้วย ซึ่งเป็นการสร้างความเจริญทางเศรษฐกิจที่อยู่บนหลักการใช้ การรักษาและฟื้นฟูฐานทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน (สำนักงานเลขานุการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ, 2561)

“เศรษฐกิจหมุนเวียน คือ แนวคิดเชิงระบบในการออกแบบกระบวนการ ผลิตภัณฑ์/บริการ และรูปแบบธุรกิจ ด้วยการจัดการผังการไหลของทรัพยากรให้เกิดการหมุนเวียนและการลดของเสียได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้นจนนำไปสู่การไม่มีของเสีย ตลอดจนผลักดันให้ธุรกิจเจริญเติบโตทางอย่างยั่งยืน ในบริบทขององค์กร” (สำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม, 2562) นำไปสู่การบริหารจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่จำกัดให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด ดังแนวคิดหนึ่งในการบริหารจัดการภายใต้แนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน เน้นการจัดการของเสียจากการผลิตและการบริโภค โดยนำวัตถุดิบจากการผลิตและการบริโภคแล้วนั้น เข้าสู่กระบวนการผลิตใหม่หรือนำกลับมาใช้ซ้ำและเป็นการรักษาสมดุลระหว่างการเติบโตทางเศรษฐกิจกับการใช้ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม (Zhu et al., 2010) จากแนวคิดดังกล่าวนักวิชาการท่านนี้ จึงได้คิดและพัฒนาทฤษฎีนี้ให้เป็นเศรษฐกิจหมุนเวียนที่อยู่บนหลักการพื้นฐาน 3R คือ ลดการใช้ ที่เรียกว่า Reduce นำกลับมาใช้ใหม่ยืดอายุการใช้งานที่เรียกว่า Reuse และการนำมาใช้ ที่เรียกว่า Recycle เพื่อเป็นวัตถุดิบ ผลิตเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ เป็นเทคนิควิธีการช่วยลดของเสียจากกระบวนการการผลิต และเป็นวงจรห่วงโซ่คุณค่าของระบบเศรษฐกิจหมุนเวียน (Wu et al., 2014) แนวคิด 3R เป็นพื้นฐานของแนวคิดระบบเศรษฐกิจหมุนเวียน ประกอบไปด้วย Reduce คือ การลดของการสร้างของเสีย Reuse ยืดอายุการใช้งานจนกว่าทรัพยากรนั้นจะไม่สามารถใช้ประโยชน์ได้อีก โดยการใช้ซ้ำแล้วซ้ำอีกหลาย ๆ ครั้ง และ Recycle เป็นการนำทรัพยากรที่ผ่านการใช้แล้วไปผ่านกระบวนการผลิตออกมาเป็นผลิตภัณฑ์ชิ้นใหม่ (Yoshida, 2007) เป็นระบบเศรษฐกิจที่มีการวางแผนให้ทรัพยากรในระบบการผลิตทั้งหมดสามารถกลับคืนสู่สภาพเดิมและนำกลับมาใช้ใหม่ได้ เพื่อรับมือกับปัญหาการขาดแคลนทรัพยากรในอนาคต

ที่จะมีความต้องการใช้ทรัพยากรเพื่อการผลิตเพิ่มมากขึ้นจากการขยายตัวทางเศรษฐกิจ และความต้องการสินค้าและบริการของผู้บริโภค ดังนั้น เศรษฐกิจหมุนเวียน จึงมุ่งเน้นการคงคุณค่าผลิตภัณฑ์ให้นานที่สุด ส่งเสริมการใช้ซ้ำ สร้างของเสียในปริมาณที่ต่ำที่สุด แล้วหันมาให้ความสำคัญกับการจัดการของเสียจากการผลิตและการบริโภคใช้สอยด้วยการนำวัตถุดิบจากการผลิตและบริโภคแล้วนั้นเข้าสู่กระบวนการผลิตใหม่ ซึ่งแตกต่างจากระบบเศรษฐกิจแบบดั้งเดิมที่เน้นการใช้ทรัพยากร การผลิตและการสร้างของเสียในรูปแบบเศรษฐกิจที่เป็นเส้นตรง (กาญจน์กมล พรมเหลา, 2564)

ผลิตภัณฑ์ที่ปราศจากของเหลือ ผลิตภัณฑ์โอ่งมังกร ในปัจจุบันชุมชนผู้ประกอบการโอ่งมังกรราชบุรีจำนวนมากยังคงประสบปัญหาการสูญเสียทรัพยากรหรือวัตถุดิบในกระบวนการผลิตจำนวนมาก ทั้งในส่วนของการเตรียมเนื้อดิน การขึ้นรูป ตลอดจนการเผาและก่อให้เกิดมลพิษต่อสิ่งแวดล้อม เป็นต้น ดังกล่าวนี้ เศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) จึงเป็นคำตอบของปัญหาข้างต้นได้เป็นอย่างดี โดยเริ่มต้นจากการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตให้มีศักยภาพและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม (Eco-Efficiency) เกิดเป็นมาตรฐานในการพัฒนาสำหรับชุมชนผู้ประกอบการ เมื่อภาคอุตสาหกรรมครัวเรือนสามารถพัฒนายกระดับให้มีการผลิตตามแนวเศรษฐกิจหมุนเวียน รวมทั้งมีการบริโภค การจัดการของเสีย และการนำของเสียมาเป็นวัตถุดิบทุติยภูมิที่เกิดผลเป็นรูปธรรม ก็ย่อมส่งผลให้ภาคอุตสาหกรรมไทยในระดับประเทศมีความสามารถในการแข่งขันเพิ่มขึ้นและเป็นอีกหนึ่งในเครื่องจักรสำคัญที่จะผลักดันประเทศไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป และเมื่อหน่วยระดับจุลภาคได้รับประโยชน์ หน่วยระดับมหภาคก็ย่อมได้รับผลในเชิงบวกด้วย จากการขยายตัวทางเศรษฐกิจ โดยพึ่งพาทรัพยากรน้อยลง ทำให้มีการเติบโตทางเศรษฐกิจที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เกิดผลกระทบเชิงบวกต่อสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติในระดับประเทศ นอกจากนี้ การใช้ทรัพยากรส่วนเสียกลับเข้าสู่กระบวนการผลิตใหม่จะส่งผลดีโดยตรงต่อความสามารถทางการแข่งขันของประเทศ อีกทั้ง ยังส่งผลอุตสาหกรรมการจัดการขยะ และสุดท้าย ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับทุกหน่วยของสังคมจนถึงในระดับภาพรวมของประเทศ ย่อมจะส่งผลให้เกิดการพัฒนาที่สอดคล้องกับบริบทโลกตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนที่ประชาคมโลกร่วมกันกำหนดไว้ในที่สุดนั่นเอง

หลักสูตรเป็นหัวใจของการจัดการศึกษา เป็นแก่นสำคัญในการวางแนวทางการจัดการศึกษา เป็นตัวกำหนดทิศทางของการศึกษาในการที่จะให้ความรู้ การเสริมสร้าง เจตคติ ตลอดทั้งการฝึกฝนในด้านต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนารอบด้าน หลักสูตรเป็นหลักและหัวใจของ การจัดการเรียนการสอน ทำให้การศึกษาดำเนินไปสู่เป้าหมายที่วางไว้และทำให้การศึกษา มีประสิทธิภาพ หลักสูตรเป็นเสมือนเข็มทิศหลอมพลเมืองที่ดีและมีคุณภาพ

คุณภาพของพลเมือง จะดีหรือไม่ขึ้นอยู่กับหลักสูตรว่าต้องการให้ผู้ผ่านการศึกษามีคุณสมบัติอย่างไร

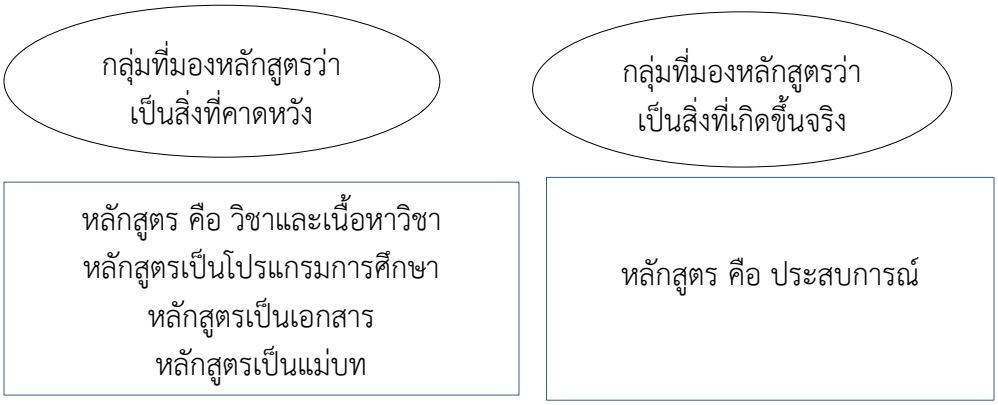
จากผลการศึกษาดังที่กล่าวมาแล้ว ทำให้เห็นได้ว่า การพัฒนาหลักสูตรยกระดับทักษะ (Up-Skill) ในการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ที่ปราศจากส่วนเหลือหรือของเสียเป็นการกำหนดทิศทางของการศึกษาในการที่จะให้ความรู้ เพื่อเสริมสร้าง เจตคติ ตลอดจนฝึกฝนทักษะในการพัฒนาความสามารถของผู้เข้าอบรมให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น

ความหมายของหลักสูตร

ผู้ศึกษาต้องทราบข้อมูลความหมายของคำว่า “หลักสูตร” เพื่อเขียนหลักสูตรเกี่ยวกับการยกระดับทักษะ (Up-Skill) ได้ดังนี้

หลักสูตร (Curriculum) เป็นคำที่มีความหมายอย่างหลากหลายขึ้นอยู่กับมุมมองของนักวิชาการด้านหลักสูตรและบริบทของการใช้ Bobbitt มีมุมมองทางการศึกษาอย่างน่าสนใจว่า การศึกษาเป็นไปเพื่อความสามารถในการดำรงชีวิตและได้ระบุว่าคำว่า “Curriculum” มีที่มาจากภาษาลาตินว่า Race-Course หรือ “The Race” หมายถึงชุดกิจกรรมที่กำหนดไว้ให้ผู้เรียนปฏิบัติเพื่อให้เกิดประสบการณ์การเรียนรู้ (Bobbitt, 1918) และคำนี้มีความหมายอยู่สองนัย นัยแรกในความหมายแคบ หมายถึง วิชาหรือเนื้อหาที่ใช้ในการสอนโดยตรง ส่วนในความหมายกว้าง หมายถึง มวลประสบการณ์ทั้งหมดที่ผู้เรียนได้รับ ทั้งจากการจัดกิจกรรมภายในและภายนอกโรงเรียน ซึ่งอาจเกิดขึ้นได้ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม (ศักดิ์ศรี ปาณะกุล และคณะ, 2559) มวลประสบการณ์ทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน มีทั้งส่วนที่เป็นเอกสารหลักฐาน กระบวนการที่ใช้ในการเรียนการสอน การจัดกิจกรรม สื่อวัสดุต่าง ๆ มีจัดขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนไปสู่เป้าหมายที่พึงปรารถนา (ชวลิต ชูกำแพง, 2559) นักวิชาการได้มอง “หลักสูตร” ในมุมมองที่หลากหลาย โดยสามารถจำแนกได้เป็น 3 กลุ่มหลัก คือ หลักสูตรในฐานะสิ่งที่คาดหวัง (Intended Curriculum) ซึ่งหมายถึงแนวคิด แผนการ หรือเป้าหมายที่ผู้วางหลักสูตรต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน เป็นสิ่งที่สะท้อนความตั้งใจของผู้ออกแบบหลักสูตรต่อผลลัพธ์ทางการเรียนรู้ที่คาดหวังไว้ หลักสูตรในฐานะสิ่งที่เกิดขึ้นจริง (Actualized Curriculum) คือการนำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติจริงในห้องเรียน ซึ่งอาจแตกต่างจากสิ่งที่วางแผนไว้เนื่องจากมีปัจจัยจากผู้สอน ผู้เรียน และบริบทของสถานศึกษาเข้ามาเกี่ยวข้องและกลุ่มสุดท้าย คือ หลักสูตรที่ครอบคลุมทั้งสองลักษณะ ซึ่งมองว่า หลักสูตรไม่ได้เป็นเพียงแผนหรือเอกสารเท่านั้น แต่เป็นกระบวนการที่เชื่อมโยงระหว่างความตั้งใจและการปฏิบัติจริง อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า “หลักสูตร” คือ ทั้งวิชาและเนื้อหาวิชาที่กำหนดไว้ในโปรแกรมการศึกษา เป็นเอกสารแนะแนวการจัดการเรียนรู้ และทำหน้าที่เป็นแม่บทสำคัญในการ

พัฒนาการเรียนการสอนของสถานศึกษาให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ดังเขียนเป็นแผนภาพดังนี้

ภาพที่ 1 ความหมายของหลักสูตร
ที่มา: บุญชม ศรีสะอาด (2546)

จากแผนภาพดังกล่าวข้างต้นสามารถสรุปได้ว่าหลักสูตรแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ หลักสูตรแม่บท หมายถึง ข้อกำหนด แนวทาง จุดหมายโครงสร้างสร้างเนื้อหาสาระตลอดจนกิจกรรมที่กำหนดให้โรงเรียนต่าง ๆ ปฏิบัติตาม ผู้กำหนดหลักสูตรคือกระทรวงศึกษาธิการ เอกสารประกอบหลักสูตรและวัสดุการเรียน สื่อการสอนต่าง ๆ เช่น คู่มือครูแผนการสอน หนังสือเรียน อุปกรณ์การสอน แบบฟอร์มต่าง ๆ ฯลฯ สิ่งเหล่านี้จัดทำโดยนักวิชาการหลายระดับ เช่น กรมวิชาการ เขตพื้นที่การศึกษา จังหวัด อำเภอ และแม้แต่โรงเรียนเอกชนก็ทำขึ้น เพียงแต่ให้สอดคล้องกับหลักสูตรแม่บทและเหมาะสมที่จะนำไปใช้ประกอบการเรียนการสอน และกิจกรรม ได้แก่ การปฏิบัติ เช่น การบริหารหลักสูตร การบริหารงานวิชาการกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล นอกจากนี้หลักสูตร หมายถึง ประสบการณ์ที่ผู้เรียนได้รับทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน เพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ทางด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญาและสังคม หรือเป็นแบบแผนสำหรับปฏิบัติการ รวมทั้งกลยุทธ์ในการจัดการศึกษาไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้สำหรับให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ (Ornstein & Hunkins, 2013)

อีกประการหนึ่งยังหมายถึง การพัฒนาหลักสูตรเป็นกระบวนการที่มีความซับซ้อนและเป็นระบบ โดยเกี่ยวข้องกับองค์ประกอบสำคัญหลายประการ ได้แก่ เป้าหมายและวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ เนื้อหาสาระ กิจกรรม มวลประสบการณ์ และการประเมินผล ซึ่งทั้งหมดนี้ต้องสอดคล้องกันอย่างเป็นลำดับขั้น เพื่อให้การจัดการเรียนรู้บรรลุผลตามที่ตั้งไว้

กระบวนการพัฒนาหลักสูตรจึงเป็นทั้งการวินิจฉัย (Diagnosis) เพื่อศึกษาสภาพและความต้องการของผู้เรียน ตลอดจนบริบททางการศึกษาและเป็นการตัดสินใจ (Decision) ในการกำหนดทิศทางและแนวทางการจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสม ทั้งนี้ ตามแนวคิดของ Taba ได้เสนอว่า การพัฒนาหลักสูตรควรดำเนินไปตามกระบวนการอย่างเป็นระบบ 7 ขั้นตอน ซึ่งสะท้อนถึงความต่อเนื่องและความสัมพันธ์ของแต่ละองค์ประกอบภายในหลักสูตรอย่างเป็นองค์รวม คือ การวินิจฉัยความต้องการ การกำหนดวัตถุประสงค์ การเลือกเนื้อหา (Selection of Content) การจัดการองค์ประกอบเนื้อหา (Organization of Content) การเลือกประสบการณ์และการเรียนรู้ การจัดองค์ประกอบของประสบการณ์การเรียนรู้ (Organization of Learning Experiences) และการวินิจฉัยประเมินและเลือกวิธีการ เครื่องมือประเมิน (Taba, 1962)

องค์ประกอบของหลักสูตรฝึกอบรม ประกอบด้วย 4 ส่วนสำคัญ ดังนี้ 1. วัตถุประสงค์จะต้องสอดคล้องกับความจำเป็นของการฝึกอบรมและเนื้อหาวิชาที่กำหนดขึ้น อันจะช่วยให้เกิดความสะควกในการวัดผลและประประเมินผล 2. เนื้อหารายวิชา เป็นการกำหนดเนื้อหาให้แก่ผู้รับการเข้าฝึกอบรมที่ทำให้เกิดการเรียนรู้โดยพิจารณาถึงลำดับเนื้อหา ความยากง่าย ความจำเป็น หรือประโยชน์ที่ได้รับ 3. เทคนิคและวิธีการสอน เป็นกระบวนการจัดกิจกรรม หรือยุทธศาสตร์ของการฝึกอบรมในการกำหนดเทคนิควิธีการ อุปกรณ์ที่จะทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้เกิดการเรียนรู้โดยคำนึงถึงหลักของความสนใจ ความสามารถวุฒิภาวะและเนื้อหาวิชา และ 4. การประเมินผลเป็นขั้นตอนสำคัญในกระบวนการดำเนินงานของหลักสูตรฝึกอบรม ถือเป็นวิธีการสุดท้ายที่ช่วยให้ทราบถึงประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการนำหลักสูตรไปใช้ ว่าสามารถบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ พร้อมทั้งสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นระหว่างการดำเนินการ เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการปรับปรุงและพัฒนาในครั้งต่อไปได้อย่างเหมาะสม นอกจากนี้ องค์ประกอบของหลักสูตรฝึกอบรมยังแสดงให้เห็นถึงที่มาหรือกระบวนการได้มาของหลักสูตร ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ 1. การวิเคราะห์ปัญหาและความจำเป็นในการจัดฝึกอบรม 2. การกำหนดวัตถุประสงค์ของหลักสูตร 3. การจัดเนื้อหาของแต่ละวิชาให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ 4. การเลือกเทคนิคและวิธีการฝึกอบรมที่เหมาะสม 5. การจัดเตรียมสื่อและอุปกรณ์ที่ใช้ในการฝึกอบรมแต่ละวิชา และ 6. การประเมินผลในแต่ละวิชา เพื่อสะท้อนคุณภาพและความสำเร็จของการเรียนรู้โดยรวมของหลักสูตรนั้น (อรุณ รักธรรม, 2540)

จาการศึกษาความหมายของหลักสูตรและองค์ประกอบ สรุปได้ว่า หลักสูตร หมายถึง มวลประสบการณ์ที่จัดให้แก่ผู้เข้าอบรม เป็นเอกสารหลักฐาน กระบวนการที่ใช้ในการจัดอบรม กิจกรรม สื่อ วัสดุและอุปกรณ์ต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนบรรลุเป้าหมาย โดยจะต้อง

มีองค์ประกอบ คือ 1. มีวัตถุประสงค์ เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ในการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ที่ปราศจากส่วนเหลือหรือของเสีย และเพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะในการ Reduce (ลดการใช้) Reuse (การนำกลับมาใช้ใหม่) Recycle (การรีไซเคิล) จากส่วนเหลือหรือของเสีย 2. มีเนื้อหาที่ต้องศึกษา คือ กระบวนการการผลิตโอ่งมังกร ทักษะการประกอบอาชีพรียูสโอ่งราชบุรี และทักษะสร้างสิ่งประดิษฐ์ใหม่ 3. มีเทคนิคและวิธีการอบรมที่ใช้ในการอบรม คือ วิทยากรบรรยายสาธิต กิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ศึกษาเรียนรู้จากสื่อเอกสาร และมีการฝึกปฏิบัติจริง 4. สื่ออุปกรณ์ที่ต้องใช้ คือ ภาพประกอบการเรียนการสอน วัสดุอุปกรณ์ประกอบการบรรยาย มีการฝึกปฏิบัติจริง และมีเอกสารใบงาน และ 5. มีการประเมินผล คือ การสังเกตพฤติกรรมการเรียน/การรับรู้/การมีส่วนร่วม และการประเมินผลงานระหว่างเรียนจากการปฏิบัติ ได้ผลงานที่มีคุณภาพ

แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ที่ปราศจากส่วนเหลือหรือของเสีย

การสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ที่ปราศจากส่วนเหลือหรือของเสีย ตามหลักการพื้นฐานของ 3R มีหลักการคือ ลดการใช้ นำกลับมาหรือยืดอายุการใช้งาน และการนำมาใช้เพื่อเป็นวัตถุดิบเพื่อผลิตออกมาเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ (Reduce, Reuse, Recycle) เป็นเทคนิควิธีในการช่วยลดของเสียจากการผลิต (Wu et al., 2014) แนวคิด 3R เป็นพื้นฐานของแนวคิดระบบเศรษฐกิจหมุนเวียน ประกอบไปด้วย Reduce คือ การลดของการสร้างของเสีย Reuse ยืดอายุการใช้งานจนกว่าทรัพยากรนั้นจะไม่สามารถใช้ประโยชน์ได้อีก โดยการใช้ซ้ำแล้วซ้ำอีกหลาย ๆ ครั้ง และ Recycle เป็นการนำทรัพยากรที่ผ่านการใช้แล้วไปผ่านกระบวนการผลิตออกมาเป็นผลิตภัณฑ์ชิ้นใหม่ (Yoshida, 2007)

1. การออกแบบผลิตภัณฑ์ เป็นกระบวนการสำคัญที่ต้องอาศัยทั้งความรู้ ความคิดสร้างสรรค์ และความเข้าใจในหลักการออกแบบอย่างลึกซึ้ง ผลิตภัณฑ์ที่ดีมักเป็นผลลัพธ์ของการออกแบบที่มีคุณภาพ นักออกแบบจึงควรคำนึงถึงหลักเกณฑ์ต่าง ๆ ที่เป็นแนวทางในการกำหนดคุณสมบัติของผลิตภัณฑ์ให้มีความเหมาะสมและตอบสนองต่อความต้องการของผู้ใช้ได้อย่างแท้จริง การออกแบบผลิตภัณฑ์ไม่เพียงแต่เน้นรูปลักษณ์เท่านั้น แต่ยังรวมถึงการคำนึงถึงประโยชน์ใช้สอย ความปลอดภัย ความทนทาน และความคุ้มค่าทางเศรษฐกิจด้วย ซึ่งหลักการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่นักออกแบบควรให้ความสำคัญมีอยู่ 9 ประการ ดังนี้

1.1 หน้าที่ใช้สอย (Function) ผลิตภัณฑ์ต้องสามารถใช้งานได้ตามวัตถุประสงค์ตอบโจทย์ความต้องการของผู้ใช้ และมีประโยชน์ใช้สอยที่เหมาะสมกับลักษณะการใช้งานจริง

1.2 ความปลอดภัย (Safety) การออกแบบต้องคำนึงถึงความปลอดภัยของผู้ใช้และผู้เกี่ยวข้อง ทั้งในระหว่างการใช้งานและหลังการใช้งาน รวมถึงไม่ก่อให้เกิด

ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะในยุคที่เทคโนโลยีเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว นักออกแบบควรรักษาสมดุลระหว่างนวัตกรรมและความปลอดภัย

1.3 ความแข็งแรง (Construction) ผลิตภัณฑ์ควรมีความแข็งแรง ทนทาน และได้มาตรฐานตามคุณภาพที่กำหนด ระบบกลไก วัสดุ และอุปกรณ์ที่เลือกใช้ต้องมีคุณภาพและเหมาะสมกับลักษณะงาน

1.4 ความสะดวกสบายในการใช้ (Ergonomics) การออกแบบควรคำนึงถึงหลักสรีรศาสตร์ เพื่อให้ผู้ใช้เกิดความสะดวกสบายและปลอดภัย อีกทั้งควรใช้วัสดุอย่างประหยัด ผลิตง่าย หาได้ในท้องถิ่น และสามารถประกอบเข้าด้วยกันได้อย่างเหมาะสม

1.5 ความสวยงาม (Aesthetics) ผลิตภัณฑ์ควรมีความสวยงามทั้งในด้านรูปทรงและวัสดุที่ใช้ เช่น ทองแดง สแตนเลส หรืออะลูมิเนียม ซึ่งล้วนมีคุณสมบัติทนทานและขึ้นรูปได้ง่าย ความงามจึงเป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยเพิ่มคุณค่าและเอกลักษณ์ของผลิตภัณฑ์

1.6 ราคาพอสมควร (Cost) การออกแบบต้องคำนึงถึงความคุ้มค่าทางเศรษฐกิจ โดยเลือกใช้วัสดุและวิธีการผลิตที่เหมาะสม ประหยัด และไม่ยุ่งยาก เพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์ที่มีต้นทุนเหมาะสมกับคุณภาพ

1.7 การซ่อมแซมง่าย (Ease of Maintenance) ผลิตภัณฑ์ที่ดีควรได้รับการออกแบบให้ดูแลรักษาและซ่อมแซมได้ง่าย มีขนาดและสัดส่วนที่เหมาะสมต่อการใช้งาน และคงความสวยงามได้ยาวนาน

1.8 วัสดุและการผลิต (Materials and Production) การเลือกวัสดุควรสัมพันธ์กับกระบวนการผลิต เพื่อให้เกิดความทนทาน ประหยัด และง่ายต่อการประกอบ นักออกแบบควรใช้วิธีการที่เรียบง่ายแต่มีประสิทธิภาพ เหมาะสมกับคุณสมบัติของวัสดุ

1.9 การขนส่ง (Transportation) ผลิตภัณฑ์ต้องสามารถขนย้ายได้สะดวก มีขนาด น้ำหนัก และรูปทรงที่เหมาะสม ทั้งนี้ การออกแบบที่ดีควรสะท้อนลักษณะเฉพาะหรือเอกลักษณ์ของนักออกแบบเอง เพื่อแสดงถึงการคิดวิเคราะห์อย่างรอบคอบและสร้างคุณค่าเฉพาะให้กับผลงาน (วรสุดา ขวัญสุวรรณ และสาทินี วัฒนกิจ, 2564) โดยสรุปการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่ดีต้องผสมผสานทั้งความคิดสร้างสรรค์และความเข้าใจในหลักวิชาการ ตลอดจนคำนึงถึงผู้ใช้ สิ่งแวดล้อม และความยั่งยืน เพื่อให้ผลงานออกแบบมีคุณค่าและตอบโจทย์สังคมได้อย่างแท้จริง.

2. การพัฒนาผลิตภัณฑ์อัพไซคลิ่งจากขยะมูลฝอยและวัสดุเศษเหลือในชุมชน การจัดการมูลฝอยแบบบูรณาการ (Integrated Solid Waste Management) เป็นแนวคิดเพื่อการจัดการมูลฝอยให้มีประสิทธิภาพ เพราะเป็นการค้นหาปัญหาที่แท้จริงไปจนถึงวิธีการกำจัดมูลฝอยอย่างเหมาะสมและปลอดภัยต่อสิ่งแวดล้อมตลอดจนการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติมาใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการ การวิเคราะห์วงจรชีวิตของมูลฝอย

ชุมชน ประกอบด้วย 1. วัตถุดิบ ได้แก่ การจัดเตรียมและนำวัตถุดิบเข้าสู่กระบวนการผลิตสินค้าทั้งวัตถุติบภายในประเทศและต่างประเทศ 2. การผลิตสินค้า เป็นกระบวนการผลิตสินค้าทางที่เป็นการนำเข้าผลิตภัณฑ์จากต่างประเทศหรือผลิตภายในประเทศที่ครอบคลุมสินค้าจาก ภาคอุตสาหกรรม เกษตรกรรม และการพานิชย์อื่น ๆ 3. การจัดจำหน่ายสินค้า ได้แก่ กระบวนการจัดจำหน่ายสินค้าออกสู่ผู้บริโภคกล่มต่างๆ ทั้งห้างสรรพสินค้า ร้านค้าส่ง ร้านค้าปลีก และตลาต 4. การบริโภคสินค้า ได้แก่ การเลือกผลิตภัณฑ์บริโภค ทั้งผลิตภัณฑ์เสื่อมสภาพหรือหมดอายุการใช้งานไปจนถึงถูกทิ้งเป็นมูลฝอย โดยพิจารณาการบริโภคของหน่วยบริโภคต่าง ๆ อาทิ ครัวเรือน ประชาชนทั่วไป องค์กร สถาบันต่าง ๆ เป็นต้น 5. การเก็บรวบรวมและขนส่งมูลฝอย ได้แก่ การเก็บรวบรวมและขนส่งมูลฝอยที่เกิดขึ้นจากประชาชน หรือหน่วยงานต่าง ๆ ที่ท้องถิ่นต้องดำเนินการเอง 6. การคัดแยกมูลฝอย ได้แก่ การบำบัดมูลฝอย ณ แหล่งกำเนิดและแหล่งกำจัดก่อน นำไปกำจัดครั้งสุดท้ายเพื่อเป็นการลดปริมาณมูลล่อยและนำกลับมาใช้ใหม่ และ 7. การบำบัดและกำจัตมูลฝอย ได้แก่ การบำบัดมูลฝอยหรือการกำจัดมูลฝอยอันเป็นกระบวนการสุดท้าย

จากการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ที่ปราศจากส่วนเหลือหรือของเสีย สรุปได้ว่า หลักการพื้นฐานของหลักการ 3R สามารถสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ที่ปราศจากส่วนเหลือหรือของเสียได้โอ่งมังกรราชบุรี เป็นแนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน คือ 1. หลักการลดการใช้ นำกลับไปใช้ใหม่ กระบวนการขึ้นรูปโอ่ง อาจมีการชำรุดในกระบวนการใดกระบวนการหนึ่ง ยังไม่ถึงกระบวนการเผา เกิดความเสียหายไม่ได้รูปร่างที่ต้องการ และดินแข็งจะไม่สามารถนำมานวดเพื่อขึ้นรูปโอ่งได้ ก็ยังสามารถนำโอ่งเหล่านั้นไปเข้ากระบวนการหมักดินใหม่ และนำเข้าสู่กระบวนการได้อีก 2. หลักการยืดอายุการใช้งาน การซ่อมแซมและการปรับปรุงผลิตภัณฑ์โอ่งมังกรราชบุรีหลังจากเผาแล้วผู้ประกอบการสามารถผลิตตาม Order โดยสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่ เปลี่ยนจากโอ่งมังกรใส่น้ำ เปลี่ยนเป็นโต๊ะ เก้าอี้ ที่นอนสุนัข-แมว กระถางต้นไม้สวย และอื่น ๆ ส่วนหลักการการนำมาใช้ หรือการรีไซเคิลวัตถุดิบที่ใช้แล้ว วัตถุดิบที่ไม่สามารถนำกลับมาใช้ในการผลิตโอ่งใหม่ สามารถนำไปรีไซเคิลในรูปแบบอื่น เช่น การทำเป็นวัตถุดิบสำหรับการผลิตสินค้าใหม่ โดยนำโอ่งไปบดให้ละเอียดให้มากเท่าที่ทำได้ นิยมใช้ผสมกับดินปลูกต้นไม้ หรือถมที่ดิน เพราะดินก็จะกลับไปสู่สภาวะเดิมของมัน เพื่อเป็นวัตถุดิบ ให้ความสำคัญกับการจัดการของเสียจากการผลิตและบริโภคด้วยการนำวัตถุดิบที่ผ่านการผลิตและบริโภคแล้วเข้าสู่กระบวนการผลิตใหม่หรือนำมาใช้ซ้ำและการรักษาสมดุลระหว่างการเติบโตทางเศรษฐกิจกับการใช้ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

แนวคิดเกี่ยวกับยกระดับทักษะ(Up-Skill)

จากการศึกษามีนักวิชาการหลายท่านให้ความเห็นเกี่ยวกับการยกระดับทักษะ (Up-Skill) เป็นหลักการสำคัญสำหรับดำเนินการอบรมการพัฒนาฝีมือเพื่อยกระดับทักษะฝีมือแรงงานภาคประชาชน เพื่อการยกระดับสินค้าและเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์

การพัฒนาประเทศตามยุทธศาสตร์ชาติ จะมุ่งเน้นการสร้างสมดุลระหว่างการพัฒนาความมั่นคง เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติฉบับนี้มีประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก คือ ยุทธศาสตร์ชาติในประเด็นที่ 2 การสร้างศักยภาพหรือความสามารถที่จะใช้ในการแข่งขัน มีเป้าหมายเพื่อยกระดับศักยภาพของประเทศในหลายมิติ โดยยึดแนวคิดหลัก 3 ประการ คือ 1. ต่อยอดอดีต มุ่งนำรากเหง้าทางเศรษฐกิจ อัตลักษณ์ วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต และจุดเด่นด้านทรัพยากรธรรมชาติของประเทศ มาผสมผสานกับเทคโนโลยีและนวัตกรรมสมัยใหม่ เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทเศรษฐกิจและสังคมโลกในปัจจุบัน 2. ปรับปัจจุบัน มุ่งพัฒนาและปรับตัวให้เหมาะสมกับสถานการณ์ในยุคปัจจุบัน โดยเน้นการวางรากฐานเพื่อเตรียมพร้อมสำหรับอนาคต ผ่านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของประเทศในหลากหลายมิติ เช่น ระบบคมนาคมและขนส่ง โครงสร้างพื้นฐานด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และดิจิทัล ตลอดจนการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเติบโตของอุตสาหกรรมและบริการแห่งอนาคต และ 3. สร้างคุณค่าใหม่ในอนาคต มุ่งเพิ่มศักยภาพของผู้ประกอบการและพัฒนาคนรุ่นใหม่ พร้อมทั้งปรับรูปแบบธุรกิจให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดและแนวโน้มในอนาคต โดยเชื่อมโยงกับแนวคิด “ต่อยอดอดีต” และ “ปรับปัจจุบัน” รวมถึงได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนจากภาครัฐ เพื่อให้ประเทศไทยสามารถสร้างฐานรายได้และการจ้างงานใหม่ ขยายโอกาสทางการค้าและการลงทุนในระดับโลก ควบคู่กับการยกระดับรายได้ ความเป็นอยู่ของประชาชน การเพิ่มสัดส่วนชนชั้นกลาง และลดความเหลื่อมล้ำในสังคมได้พร้อมกัน (สำนักงานเลขานุการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ, 2561)

ปัจจุบันองค์กรต่างเผชิญกับปัญหาการขาดแคลนบุคลากรที่มีทักษะเป็นอย่างมาก และความท้าทายนี้ยิ่งหวังทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ จากรายงานของ Manpower บริษัทจัดหางานที่มีสาขามากกว่า 75 แห่ง พบว่า ในไตรมาสแรกของปี 2567 บริษัทกว่า 75% กล่าวว่า เป็นเรื่องยากที่จะหาแรงงานที่มีทักษะสูง โดยเฉพาะด้าน IT และ Data ที่ขาดแคลนสูงเป็นอันดับแรก ตามมาด้วยวิศวกรรม การขายและการตลาด การดำเนินงานและโลจิสติกส์และผลผลิต ตามลำดับ ผลการวิจัยของ McKinsey & Company พบว่าการบ่มเพาะ Growth Mindset นั้น เป็นสิ่งที่องค์กรต้องให้ความสำคัญ Growth Mindset คือ แนวคิดที่เชื่อว่าความสามารถของคนเราเปลี่ยนแปลงและพัฒนาได้ ดังนั้น คนที่มี Growth Mindset คือ คนที่ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้และการพัฒนาตนเองอยู่เสมอ

ถือเป็นบุคลากรทรงคุณค่าขององค์กร ซึ่งองค์กรสามารถบ่มเพาะแนวคิดเหล่านี้ผ่านการอบรมและการมอบโอกาสให้แก่พนักงานได้ลองทำงานที่ท้าทายผลการวิจัยชี้ว่าองค์กรชั้นนำต่าง ๆ ที่จัดอบรมเฉลี่ย 1 วันต่อเดือน และมีการปรับเงินเดือนพนักงาน ส่งผลให้พนักงานลาออกน้อยลง นอกจากนี้ผลการวิจัยยังพบอีกว่าสาเหตุหลักที่พนักงานลาออกคือ ไม่มีความก้าวหน้าและการพัฒนาอาชีพ บทความนี้จึงอยากเสนอ 8 กลยุทธ์ จาก McKinsey & Company ที่สามารถช่วยให้ HR พัฒนาคนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนี้ 1. Onboard ให้มีประสิทธิภาพ 2. สนับสนุนให้พนักงานได้เรียนรู้ 3. มอบประสบการณ์การเรียนรู้ที่ทันเหตุการณ์ 4. เรียนรู้แบบตัวต่อตัว 5. เน้นการขับเคลื่อนโดยผู้นำ 6. รู้คุณค่าของการพัฒนา และแสดงให้เห็นเป็นประจักษ์ 7. ลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานขององค์กร และ 8. ให้ความสำคัญกับ People Analytics (Sarocha, 2025)

สรุปแนวคิดการยกระดับยกระดับทักษะ (Up-Skill) มีความหมายว่า 1. การต่อยอดความรู้ โดยมองกลับไปที่รากเหง้าทางเศรษฐกิจ อัตลักษณ์ วิถีชีวิต ประเพณีและวัฒนธรรม จุดเด่นทางทรัพยากรธรรมชาติที่มีความหลากหลาย เมื่อเปรียบเทียบภายในประเทศนำมาประยุกต์ผสมผสานกับเทคโนโลยีและนวัตกรรมที่ทันยุคทันสมัย 2. ปรับปัจจุบัน มุ่งพัฒนาและปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ หรือเหตุการณ์ปัจจุบัน และ 3. สร้างคุณค่าใหม่ในอนาคต เพิ่มศักยภาพของผู้ประกอบการ พัฒนาคนรุ่นใหม่ และปรับรูปแบบธุรกิจให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภค

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 การต่อยอดความรู้ ปรับปัจจุบันและสร้างคุณค่าใหม่ในอนาคต

จากการศึกษาหลักสูตรยกระดับทักษะ (Up-Skill) ในการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ที่ปราศจากส่วนเหลือหรือของเสียโอ่งมังกรราชบุรี ใช้หลักการพื้นฐานของหลักการ 3R เป็นความคิดสร้างสรรค์ที่จะสร้างผลิตภัณฑ์ปราศจากส่วนเหลือหรือของเสียได้ คือ 1. ลดการใช้

2. ยึดอายุการใช้งานและนำมาใช้ และ 3. การนำกลับมาใช้ใหม่ เพื่อจัดการดินและของเสียจากการผลิตและบริโภคโอ่งมังกรราชบุรี นำเข้าสู่กระบวนการผลิตใหม่หรือนำมาใช้ซ้ำ และการรักษาสมดุลระหว่างการเติบโตทางเศรษฐกิจกับการใช้ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เพื่อการต่อยอดความรู้ ปรับปัจจุบันและสร้างคุณค่าใหม่ในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

กาญจน์กมล พรมเหลา. (2564). *เศรษฐกิจหมุนเวียน เพื่อเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม Circular Economy*. สืบค้น 1 เมษายน 2568, จาก https://shorturl.asia/JzImj

ชวลิต ชูกำแพง. (2559). *การวิจัยและพัฒนาหลักสูตร: แนวคิดและกระบวนการ*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

บุญชม ศรีสะอาด. (2546). *การพัฒนาหลักสูตรและการวิจัยเกี่ยวกับหลักสูตร*. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.

วรสุดา ขวัญสุวรรณ และสาทินี วัฒนกิจ. (2564). การสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับวัสดุเหลือทิ้งสู่ผลิตภัณฑ์ออกแบบตกแต่ง: ชุมชนต้นแบบเทศบาลเมืองเขารูปช้าง. *วารสารสถาปัตยกรรม การออกแบบและการก่อสร้าง*, 3(2), 13-27.

ศักดิ์ศรี ปาณะกุล และคณะ. (2559). *หลักสูตรและการจัดการเรียนรู้*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

สำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม. (2562). *แนวทางการใช้หลักเศรษฐกิจหมุนเวียนในองค์กร สำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม (ข้อกำหนดเล่ม 2)*. กรุงเทพฯ: สำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม.

สำนักงานเลขานุการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ. (2561). *ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561-2580*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

อรุณ รักธรรม. (2540). *การพัฒนาและการฝึกอบรมบุคคล: ศึกษาเชิงพฤติกรรม*. กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

Bobbitt, F. (1918). *The Curriculum*. Boston: Houghton Mifflin.

Ornstein, A. C. & Hunkins, F. P. (2013). *Curriculum: Foundations, Principles, and Issues* (6th ed.). Boston, MA: Pearson.

Sarocha, C. S. (2025). *“People” is The Heart: 8 Strategies to Develop “People” for Success in The Era of AI Disruption*. Retrieved April 1, 2025, from https://www.disruptignite.com/blog/human-first

Taba, H. (1962). *Curriculum Development: Theory and Practice*. New York, NY: Harcourt, Brace & World.

Wu, H. Q. et al. (2014). Effectiveness of The Policy of Circular Economy in China: A DEA-Based Analysis for The Period of 11th Five-Year-Plan. *Resources, Conservation and Recycling*, 83, 163-175.

Yoshida, H. (2007). 3R Strategies for The Establishment of An International Sound Material-Cycle Society. *Journal of Material Cycles and Waste Management*, 9(2), 101-111.

Zhu, Q. et al. (2010). Circular Economy Practices Among Chinese Manufacturers Varying in Environmental-Oriented Supply Chain Cooperation and The Performance Implications. *Journal of Environmental Management*, 91(6), 1324-1331.

วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์
ปีที่ 9 ฉบับที่ 2 มีนาคม - เมษายน 2569 น.316-326.

การพัฒนาการบริหารภาครัฐอัจฉริยะ พลวัตใหม่แห่งการบริการสาธารณะในยุคดิจิทัล*

THE DEVELOPMENT OF SMART PUBLIC ADMINISTRATION A NEW DYNAMIC OF PUBLIC SERVICE IN THE DIGITAL ERA

กัณฑ์ชิสา เจริญกิจธินันภ์, พระมหาภราดร ภูริสฺสโร
Klanchisa Chareankittinan, Phramaha Pharadon Bhurissaro
นักวิชาการอิสระ
Independent Scholar
Corresponding Author E-mail: pharadon.suw@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิดและพัฒนาการของการบริหารภาครัฐอัจฉริยะ วิเคราะห์องค์ประกอบสำคัญ และเสนอแนวทางการพัฒนาในบริบทประเทศไทย โดยใช้การสังเคราะห์วรรณกรรมจากแหล่งข้อมูลทางวิชาการและเอกสารนโยบายภาครัฐทั้งในประเทศและต่างประเทศ ผลการศึกษาพบว่า การบริหารภาครัฐอัจฉริยะเป็นการบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัล ข้อมูล และกลไกธรรมาภิบาลเข้าด้วยกัน เพื่อยกระดับประสิทธิภาพการบริหารงานภาครัฐและคุณภาพการบริการสาธารณะ องค์ประกอบสำคัญประกอบด้วยโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลและแพลตฟอร์มร่วม ธรรมาภิบาลข้อมูลภาครัฐ การออกแบบบริการยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง และระบบความมั่นคงปลอดภัยควบคู่กับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล นอกจากนี้ บทความยังเสนอแนวทางการพัฒนาภาครัฐอัจฉริยะของประเทศไทยในเชิงบูรณาการ เพื่อสร้างระบบนิเวศดิจิทัลที่เอื้อต่อการเชื่อมโยงข้อมูล การมีส่วนร่วมของประชาชน และความยั่งยืนของการบริการสาธารณะในยุคดิจิทัล การบริหารการพัฒนา คือ กระบวนการบริหารจัดการที่มุ่งสร้างการเปลี่ยนแปลงไปสู่การพัฒนาด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของประเทศ

คำสำคัญ: การพัฒนาการบริหาร; ภาครัฐอัจฉริยะ; การบริการสาธารณะ

*Received February 2, 2026; Revised March 12, 2026; Accepted March 17, 2026

Abstract

This academic article aimed to examine the concept and evolution of smart government, analyze its key components, and propose development approaches in the context of Thailand. The study employed systematic literature synthesis of academic sources and policy documents at both national and international levels. The findings indicated that smart government represented an integrated approach combining digital technologies, data utilization, and governance mechanisms to enhance administrative efficiency and public service quality. The core components included digital infrastructure and shared platforms, public data governance, citizen-centric service design, and cybersecurity with personal data protection. Furthermore, the article proposed comprehensive development strategies for Thailand to establish a digital ecosystem that supported data integration, citizen participation, and sustainable public service delivery in the digital era. Development management is a management process that aims to create changes to economical, social and political development of the Country.

Keywords: Development Of Governance; Smart Government; Public Service

บทนำ

การปฏิวัติทางดิจิทัลอย่างรวดเร็วในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมาได้ส่งผลกระทบอย่างมากต่อระบบการบริหารราชการทั่วโลก ซึ่งได้เปลี่ยนแปลงขั้นตอนการทำงาน กระบวนการพัฒนานโยบายสาธารณะ และวิธีการให้บริการแก่ประชาชน สภาพแวดล้อมทางสังคมในปัจจุบันแสดงให้เห็นว่าข้อมูลและเทคโนโลยีสารสนเทศ รวมถึงนวัตกรรมดิจิทัลได้กลายเป็นองค์ประกอบสำคัญของการพัฒนา ประเทศต่าง ๆ ต้องเปลี่ยนแปลงโครงสร้างระบบราชการแบบเดิมที่ใช้กระบวนการที่ซับซ้อนและระบบลำดับชั้นให้กลายเป็นระบบการบริหารที่ทันสมัยซึ่งดำเนินการด้วยความรวดเร็ว โปร่งใส และมุ่งเน้นการให้บริการแก่ประชาชน (Organisation for Economic Co-operation and Development, 2020)

การใช้เทคโนโลยีในภาครัฐครั้งแรกนั้นมีจุดประสงค์เพื่ออำนวยความสะดวกในกระบวนการเอกสารและจัดหาช่องทางการสื่อสารออนไลน์ ต่อมาได้พัฒนาไปสู่รัฐบาลดิจิทัล ซึ่งบูรณาการบริการและข้อมูลเพื่อช่วยเหลือประชาชนและธุรกิจ ประสบการณ์ในหลายประเทศชี้ให้เห็นว่า ระบบดิจิทัลเพียงอย่างเดียวไม่สามารถขจัดความล่าช้า

การทำงานซ้ำซ้อน หรือนโยบายที่ไม่ได้รับการสนับสนุนอย่างเพียงพอได้ (Organisation for Economic Co-operation and Development, 2020) รัฐบาลอัจฉริยะเป็นแนวคิดที่ใช้เทคโนโลยีข้อมูลและนวัตกรรมเพื่อให้เกิดผลสูงสุดเพื่อสร้างคุณค่าสาธารณะและทำให้การบริหารมีประสิทธิภาพมากขึ้น และทำให้ประชาชนทำงานร่วมกับระบบได้ แนวคิดนี้ไม่ได้เป็นเพียงการยอมรับระบบสารสนเทศเท่านั้น แต่ยังเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงวิธีการทำงานของรัฐบาล เช่น การกำกับดูแลโดยใช้หลักฐานเชิงประจักษ์ การบันทึกข้อมูลแบบเปิดและการออกแบบบริการ (United Nations Department of Economic and Social Affairs, 2024)

รายงานระดับโลกอย่าง United Nations Department of Economic and Social Affairs (2024) เน้นย้ำว่า รัฐบาลอัจฉริยะสามารถใช้ส่งเสริมการพัฒนาอย่างยั่งยืนได้โดยการขยายการเข้าถึงบริการสาธารณะ ลดความเหลื่อมล้ำ และเพิ่มความเชื่อมั่นในสถาบันของรัฐในขณะเดียวกัน Organisation for Economic Co-operation and Development (2020) ได้เผยแพร่กรอบนโยบายรัฐบาลดิจิทัลที่เน้นการบูรณาการข้อมูล การสร้างแพลตฟอร์มความร่วมมือ และการกำกับดูแลที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญต่อการพัฒนารัฐบาลอัจฉริยะในหลายประเทศ ในประเทศไทย รัฐบาลได้ส่งเสริมการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัลในการดำเนินงานมาโดยตลอดในฐานะวาระสำคัญระดับชาติ ดังที่แสดงในแผนพัฒนารัฐบาลดิจิทัล พ.ศ. 2566-2560 ซึ่งมุ่งปรับปรุงบริการสาธารณะให้สะดวก รวดเร็ว และโปร่งใสยิ่งขึ้น และบูรณาการข้อมูลระหว่างหน่วยงานของรัฐอย่างเป็นระบบ (สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล (องค์การมหาชน), 2565) แผนดังกล่าวแสดงถึงความพยายามของรัฐบาลไทยในการเอาชนะปัญหาบริการออนไลน์ที่กระจัดกระจายด้วยการบริหารจัดการที่ขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยีและข้อมูลแบบครบวงจร แม้ว่าจะมีนโยบายรัฐบาลดิจิทัลและโครงสร้างสนับสนุนที่ชัดเจน แต่การพัฒนาภาครัฐของไทยยังคงมีข้อจำกัดหลายประการ รวมถึงการขาดการเชื่อมต่อข้อมูลระหว่างหน่วยงาน ระบบข้อมูลที่ซ้ำซ้อน และทักษะดิจิทัลที่ไม่เพียงพอในหมู่บุคลากร และความกังวลของประชาชนเกี่ยวกับความเป็นส่วนตัวและความกังวลของประชาชนเกี่ยวกับความเป็นส่วนตัวและความปลอดภัยของข้อมูลส่วนบุคคล ซึ่งสอดคล้องกับข้อค้นพบที่ชี้ให้เห็นว่า การพัฒนา Open Data และ Open Government ยังเผชิญอุปสรรคทั้งด้านโครงสร้าง องค์กร และความเชื่อมั่นของผู้ใช้ (Janssen et al., 2012) ปัญหาเหล่านี้สะท้อนว่า การพัฒนาภาครัฐอัจฉริยะไม่อาจสำเร็จได้ด้วยการลงทุนด้านเทคโนโลยีเพียงอย่างเดียว หากต้องอาศัยการปรับโครงสร้างการบริหาร การกำกับดูแลข้อมูล และการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่สนับสนุนการใช้ข้อมูลอย่างมีความรับผิดชอบ

ดังนั้น การศึกษาการบริหารภาครัฐอัจฉริยะในเชิงระบบจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพื่อทำความเข้าใจองค์ประกอบสำคัญ กลไกการขับเคลื่อน และแนวทางการพัฒนาให้สอดคล้องกับบริบทของประเทศไทย บทความนี้จึงมุ่งสังเคราะห์แนวคิดและกรอบทฤษฎีจากแหล่งวิชาการทั้งในประเทศและต่างประเทศ วิเคราะห์องค์ประกอบของภาครัฐอัจฉริยะ พร้อมนำเสนอกรณีศึกษาเชิงประยุกต์ในบริบทไทย และพัฒนากรอบแนวคิดเชิงโมเดลเพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับการวิจัยและการกำหนดนโยบายในอนาคต การนำเสนอในบทความนี้คาดว่า จะช่วยเติมเต็มองค์ความรู้ด้านการบริหารภาครัฐอัจฉริยะในประเทศไทย และสนับสนุนการพัฒนาการบริการสาธารณะให้มีคุณภาพ โปร่งใส และตอบสนองต่อพลวัตของสังคมดิจิทัลอย่างยั่งยืน

แนวคิดและพัฒนาการของการบริหารภาครัฐอัจฉริยะ

การบริหารภาครัฐอัจฉริยะ (Smart Government) มีรากฐานสำคัญมาจากวิวัฒนาการของการนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาใช้ในภาครัฐ ซึ่งเริ่มต้นจากแนวคิดรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ (E-Government) ในช่วงปลายศตวรรษที่ 20 โดยมีเป้าหมายหลักเพื่อปรับปรุงกระบวนงานราชการให้มีความรวดเร็ว ลดการใช้เอกสารและเพิ่มช่องทางการติดต่อสื่อสารกับประชาชนผ่านระบบออนไลน์ การพัฒนาในระยะนี้มุ่งเน้นการเพิ่มประสิทธิภาพเชิงเทคนิคเป็นสำคัญ เช่น การจัดทำเว็บไซต์หน่วยงาน ระบบยื่นเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ และบริการข้อมูลข่าวสารผ่านอินเทอร์เน็ต

ต่อมา แนวคิดดังกล่าวได้พัฒนาเป็น “รัฐบาลดิจิทัล” (Digital Government) ซึ่งขยายขอบเขตจากการใช้เทคโนโลยีเพื่ออำนวยความสะดวก ไปสู่การบูรณาการข้อมูลและกระบวนงานระหว่างหน่วยงานภาครัฐอย่างเป็นระบบ รัฐบาลดิจิทัลให้ความสำคัญกับการเชื่อมโยงฐานข้อมูล การใช้แพลตฟอร์มร่วม และการออกแบบบริการที่ยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง เพื่อให้บริการสาธารณะมีลักษณะไร้รอยต่อและตอบสนองต่อความต้องการของผู้ใช้มากขึ้น ซึ่งสะท้อนแนวคิดการเปลี่ยนผ่านจากระบบราชการแบบเดิมไปสู่การกำกับดูแลในยุคดิจิทัล (Digital-Era Governance) ที่เน้นการบูรณาการข้อมูลและการให้บริการแบบองค์รวม (Dunleavy et al., 2006) และตามกรอบนโยบายรัฐบาลดิจิทัลของ Organisation For Economic Co-Operation And Development ซึ่งเสนอให้รัฐปรับบทบาทจากผู้ให้บริการเชิงขั้นตอนมาเป็นผู้สร้างคุณค่าสาธารณะผ่านข้อมูลและนวัตกรรม (Organisation for Economic Co-operation and Development, 2020)

แม้รัฐบาลดิจิทัลจะช่วยยกระดับการให้บริการในหลายมิติ แต่ประสบการณ์ในหลายประเทศชี้ให้เห็นว่า การพัฒนาเชิงระบบยังไม่เพียงพอต่อการรับมือกับความซับซ้อนของปัญหาสาธารณะในยุคดิจิทัล เช่น ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคม การเปลี่ยนแปลง

ทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว และความท้าทายด้านความโปร่งใสและความเชื่อมั่นของประชาชน ด้วยเหตุนี้ แนวคิด “การบริหารภาครัฐอัจฉริยะ” จึงได้ขยายขอบเขตจากรัฐบาลดิจิทัลไปสู่การใช้เทคโนโลยีขั้นสูง เช่น ข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) ปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence) และแพลตฟอร์มดิจิทัล เพื่อสนับสนุนการตัดสินใจเชิงนโยบาย การคาดการณ์ปัญหา และการให้บริการเชิงรุก

รายงานระดับโลกด้านรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ของ United Nations Department Of Economic And Social Affairs ได้เน้นย้ำว่า ภาครัฐอัจฉริยะเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยมุ่งใช้ข้อมูลและเทคโนโลยีเพื่อเพิ่มการเข้าถึงบริการของประชาชน ลดความเหลื่อมล้ำ และเสริมสร้างความรับผิดชอบของภาครัฐ (United Nations Department of Economic and Social Affairs, 2024) แนวคิดดังกล่าวสะท้อนว่า ความ “อัจฉริยะ” ของรัฐไม่ได้อยู่ที่ความล้ำสมัยของระบบเท่านั้น หากแต่อยู่ที่ความสามารถในการนำข้อมูลมาใช้แก้ไขปัญหาสาธารณะอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นธรรม

ในบริบทประเทศไทย การพัฒนาแนวคิดภาครัฐอัจฉริยะได้รับการส่งเสริมอย่างชัดเจนผ่านนโยบายรัฐบาลดิจิทัล โดย สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล (องค์การมหาชน) ได้เสนอกรอบการขับเคลื่อนภาครัฐอัจฉริยะบนฐานของ “ธรรมาภิบาลข้อมูลภาครัฐ” ซึ่งให้ความสำคัญกับการจัดการข้อมูลอย่างมีมาตรฐาน โปร่งใส และรับผิดชอบ (อรดา เหลืองวิไล, 2564) แนวคิดนี้มุ่งให้ข้อมูลเป็นทรัพยากรเชิงยุทธศาสตร์ของรัฐโดยสามารถนำไปใช้ในการวางแผนนโยบาย การติดตามประเมินผล และการพัฒนาบริการสาธารณะอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ การบริหารภาครัฐอัจฉริยะยังเชื่อมโยงกับแนวคิดการบริหารภาครัฐสมัยใหม่ เช่น การบริหารภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management) ที่เน้นประสิทธิภาพและผลลัพธ์ และการกำกับดูแลภาครัฐแบบเครือข่าย (Network Governance) ที่เน้นความร่วมมือระหว่างรัฐ เอกชน และภาคประชาชน การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในบริบทของ Smart Government จึงไม่เพียงเปลี่ยนเครื่องมือการทำงาน แต่ยังเปลี่ยนความสัมพันธ์เชิงอำนาจและบทบาทของรัฐจากผู้ควบคุมมาเป็นผู้ประสานและอำนวยความสะดวก

สรุปได้ว่า การบริหารภาครัฐอัจฉริยะเป็นผลลัพธ์ของพัฒนาการจากรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์สู่รัฐบาลดิจิทัล และต่อยอดไปสู่การใช้ข้อมูลและนวัตกรรมอย่างบูรณาการเพื่อสร้างคุณค่าสาธารณะ ความอัจฉริยะของภาครัฐจึงมิได้หมายถึงการมีระบบไอทีที่ทันสมัยเพียงอย่างเดียว หากแต่หมายถึงการปรับรูปแบบการบริหารงานทั้งระบบให้สามารถใช้ข้อมูลเป็นฐานในการตัดสินใจ ออกแบบบริการที่ตอบสนองต่อประชาชนและดำเนินงานภายใต้กรอบธรรมาภิบาลที่เข้มแข็ง อันจะนำไปสู่การบริการสาธารณะที่มีคุณภาพ โปร่งใส และยั่งยืนในยุคดิจิทัล

องค์ประกอบสำคัญของการบริหารภาครัฐอัจฉริยะ

การบริหารภาครัฐอัจฉริยะเป็นแนวคิดเชิงบูรณาการที่ต้องอาศัยองค์ประกอบหลายมิติทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ หากแต่เป็นการสร้างระบบนิเวศดิจิทัลของภาครัฐที่สนับสนุนการบริการสาธารณะอย่างมีประสิทธิภาพ โปร่งใส และยั่งยืน จากการสังเคราะห์แนวคิดทั้งในระดับสากลและบริบทประเทศไทย สามารถสรุปองค์ประกอบสำคัญของการบริหารภาครัฐอัจฉริยะได้ 4 ประการ ได้แก่ โครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลและแพลตฟอร์มร่วม ธรรมาภิบาลข้อมูลภาครัฐ การออกแบบบริการยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง และความมั่นคงปลอดภัยพร้อมการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล

โครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลและแพลตฟอร์มร่วม

โครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลถือเป็นฐานรากสำคัญของการบริหารภาครัฐอัจฉริยะ เนื่องจากเป็นกลไกที่รองรับการเชื่อมโยงข้อมูล การสื่อสาร และการให้บริการของหน่วยงานภาครัฐในรูปแบบดิจิทัล โครงสร้างดังกล่าวครอบคลุมทั้งระบบเครือข่ายสารสนเทศ ศูนย์ข้อมูลกลาง ระบบคลาวด์ภาครัฐ และแพลตฟอร์มการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างหน่วยงาน ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อให้ข้อมูลและบริการสามารถทำงานร่วมกันได้อย่างมีมาตรฐาน (interoperability)

แนวคิดแพลตฟอร์มร่วมภาครัฐมีบทบาทสำคัญในการลดความซ้ำซ้อนของระบบสารสนเทศที่แต่ละหน่วยงานพัฒนาขึ้นแยกกันในอดีต ส่งผลให้ต้นทุนการบริหารจัดการสูงและการให้บริการขาดความต่อเนื่อง การจัดตั้งแพลตฟอร์มกลางจึงช่วยให้หน่วยงานสามารถใช้ทรัพยากรร่วมกัน เชื่อมโยงฐานข้อมูล และพัฒนาบริการแบบไร้รอยต่อ (seamless services) ซึ่งเป็นหัวใจของภาครัฐอัจฉริยะ

ในบริบทประเทศไทย สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล (องค์การมหาชน) ได้กำหนดทิศทางการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลภาครัฐผ่านแผนพัฒนารัฐบาลดิจิทัล พ.ศ. 2566–2570 โดยมุ่งเน้นการสร้างระบบกลางและการเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างหน่วยงานเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ประชาชนและเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงานภาครัฐ (สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล (องค์การมหาชน), 2565)

สรุป โครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลและแพลตฟอร์มร่วมมิได้เป็นเพียงเครื่องมือสนับสนุนทางเทคนิค หากแต่เป็นกลไกเชิงยุทธศาสตร์ที่ทำให้ภาครัฐสามารถทำงานแบบบูรณาการและเป็นฐานสำคัญของการพัฒนาบริการสาธารณะในยุคดิจิทัล

ธรรมาภิบาลข้อมูลภาครัฐ

ข้อมูลเป็นทรัพยากรเชิงยุทธศาสตร์ของการบริหารภาครัฐอัจฉริยะ เนื่องจากเป็นฐานในการวางแผนนโยบาย การติดตามประเมินผล และการให้บริการเชิงรุกแก่ประชาชน การจัดการข้อมูลอย่างมีประสิทธิภาพจึงต้องดำเนินการภายใต้กรอบ “ธรรมาภิบาลข้อมูล

ภาครัฐ” (Data Governance) ซึ่งครอบคลุมการกำหนดมาตรฐานข้อมูล คุณภาพข้อมูล ความปลอดภัย และการเปิดเผยข้อมูลอย่างเหมาะสม

ธรรมาภิบาลข้อมูลมีเป้าหมายเพื่อให้ข้อมูลภาครัฐมีความถูกต้อง เชื่อถือได้ สามารถนำไปใช้ประโยชน์ซ้ำได้ และไม่ละเมิดสิทธิของประชาชน กลไกสำคัญประกอบด้วย การกำหนดบทบาทความรับผิดชอบของเจ้าของข้อมูล การจัดทำบัญชีข้อมูลภาครัฐ (Data Catalog) และการกำหนดแนวทางการเปิดเผยข้อมูลสาธารณะ (Open Data)

สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล (องค์การมหาชน) (2565) ได้เน้นย้ำว่า การพัฒนาภาครัฐอัจฉริยะต้องเริ่มจากการสร้างระบบธรรมาภิบาลข้อมูลที่เข้มแข็ง เพื่อให้ข้อมูลสามารถสนับสนุนการตัดสินใจเชิงหลักฐาน (Evidence-Based Decision Making) และเพิ่มความโปร่งใสในการบริหารงานภาครัฐ

ในเชิงแนวคิด ธรรมาภิบาลข้อมูลยังสอดคล้องกับแนวทางสากลที่มองว่าข้อมูลภาครัฐเป็นทรัพย์สินสาธารณะ (Public Asset) ที่ควรถูกบริหารจัดการอย่างมีความรับผิดชอบ เพื่อสร้างคุณค่าทางเศรษฐกิจและสังคม พร้อมทั้งเสริมสร้างความเชื่อมั่นของประชาชนต่อภาครัฐ

การออกแบบบริการยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง

หัวใจสำคัญของการบริหารภาครัฐอัจฉริยะคือการให้บริการสาธารณะที่ตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง แนวคิดการออกแบบบริการยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง (Citizen-Centric Services) มุ่งให้รัฐเข้าใจประสบการณ์ของผู้ใช้บริการ ลดขั้นตอนที่ไม่จำเป็น และปรับกระบวนงานให้สะดวก รวดเร็ว และเข้าถึงได้อย่างเท่าเทียม

การออกแบบบริการในลักษณะนี้มักอาศัยแนวคิดการออกแบบเชิงบริการ (Service Design) และการวิเคราะห์เหตุการณ์ชีวิตของประชาชน (Life Events) เช่น การเกิด การศึกษา การทำงาน หรือการประกอบธุรกิจ เพื่อให้บริการภาครัฐสามารถตอบสนองต่อความต้องการในแต่ละช่วงชีวิตได้อย่างครบวงจร

กรอบนโยบายรัฐบาลดิจิทัลของ Organisation for Economic Co-operation and Development (2020) ได้เน้นว่า รัฐบาลยุคใหม่ควรออกแบบบริการโดยเริ่มจากมุมมองของประชาชน มากกว่าจากโครงสร้างหน่วยงาน เพื่อสร้างบริการที่ใช้งานง่ายและมีคุณภาพ นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินและปรับปรุงบริการยังเป็นองค์ประกอบสำคัญของภาครัฐอัจฉริยะ เนื่องจากช่วยให้รัฐได้รับข้อมูลสะท้อนกลับ (Feedback) อย่างต่อเนื่อง และสามารถพัฒนาบริการให้สอดคล้องกับความต้องการที่เปลี่ยนแปลงไป

ความมั่นคงปลอดภัยและการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล

การนำข้อมูลและเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในวงกว้างย่อมเพิ่มความเสี่ยงด้านความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์และการละเมิดสิทธิส่วนบุคคล หากขาดมาตรการกำกับดูแลที่เหมาะสม ความเชื่อมั่นของประชาชนต่อภาครัฐอัจฉริยะย่อมลดลงอย่างมีนัยสำคัญ

ดังนั้น การบริหารภาครัฐอัจฉริยะจึงต้องดำเนินการภายใต้กรอบกฎหมายและมาตรการรักษาความปลอดภัยอย่างเข้มงวด โดยเฉพาะพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 ซึ่งกำหนดหลักการสำคัญเกี่ยวกับการเก็บ ใช้ และเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลอย่างมีความรับผิดชอบ (พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562, 2562) นอกเหนือจากกฎหมายแล้ว ภาครัฐยังต้องพัฒนามาตรการด้านความมั่นคงปลอดภัยทางไซเบอร์ เช่น ระบบป้องกันการโจมตีทางดิจิทัล การสำรองข้อมูล และการประเมินความเสี่ยงอย่างสม่ำเสมอ เพื่อปกป้องข้อมูลและระบบสารสนเทศจากภัยคุกคามที่เพิ่มขึ้นในยุคดิจิทัล สรุป ความมั่นคงปลอดภัยและการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลเป็นเงื่อนไขพื้นฐานของภาครัฐอัจฉริยะ เนื่องจากเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความไว้วางใจของประชาชน และทำให้การใช้ข้อมูลและเทคโนโลยีเกิดประโยชน์สูงสุดโดยไม่ละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐาน

สรุปได้ว่า องค์ประกอบทั้งสี่ประการทำงานเชื่อมโยงกันเป็นระบบ โดยโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลเป็นฐานเทคนิค ธรรมาภิบาลข้อมูลเป็นกลไกกำกับดูแล การออกแบบบริการยึดประชาชนเป็นศูนย์กลางเป็นเป้าหมายเชิงคุณค่า และความมั่นคงปลอดภัยเป็นเงื่อนไขสร้างความเชื่อมั่น เมื่อองค์ประกอบเหล่านี้ได้รับการพัฒนาอย่างสมดุล จะนำไปสู่การบริหารภาครัฐอัจฉริยะที่สามารถสร้างบริการสาธารณะคุณภาพสูงและยั่งยืนในยุคดิจิทัล

แนวทางพัฒนาการบริหารภาครัฐอัจฉริยะในประเทศไทย

การพัฒนาการบริหารภาครัฐอัจฉริยะในประเทศไทยจำเป็นต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง โดยผสานมิติด้านเทคโนโลยี การจัดการข้อมูล การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และการปรับรูปแบบการให้บริการสาธารณะให้สอดคล้องกับบริบทสังคมดิจิทัล แนวทางสำคัญสามารถสรุปได้อย่างน้อย 5 ประการ ดังต่อไปนี้

1. การพัฒนาแพลตฟอร์มดิจิทัลกลางเพื่อเชื่อมโยงบริการภาครัฐ การจัดตั้งแพลตฟอร์มดิจิทัลกลางถือเป็นหัวใจของการบริหารภาครัฐอัจฉริยะ เนื่องจากช่วยบูรณาการข้อมูลและบริการจากหลายหน่วยงานให้สามารถทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ แพลตฟอร์มดังกล่าวทำหน้าที่เป็นโครงสร้างพื้นฐานสำหรับการแลกเปลี่ยนข้อมูล การยืนยันตัวตนดิจิทัล และการให้บริการแบบไร้รอยต่อแก่ประชาชนในประเทศไทย สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล (องค์การมหาชน) (2565) ได้กำหนดแนวทางการพัฒนาแพลตฟอร์มกลาง

ภาครัฐเพื่อสนับสนุนการให้บริการดิจิทัลที่เชื่อมโยงกัน ลดความซ้ำซ้อนของระบบสารสนเทศ และเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการ การพัฒนาในลักษณะนี้ช่วยให้ประชาชนสามารถเข้าถึงบริการหลายประเภทผ่านช่องทางเดียว ลดภาระการติดต่อหลายหน่วยงาน และเพิ่มความสะดวกในการใช้บริการสาธารณะ

2. การยกระดับระบบธรรมาภิบาลข้อมูลและการเปิดเผยข้อมูลสาธารณะ ธรรมาภิบาลข้อมูลเป็นรากฐานสำคัญของภาครัฐอัจฉริยะ เนื่องจากข้อมูลที่มีคุณภาพและได้รับการจัดการอย่างเป็นระบบสามารถสนับสนุนการตัดสินใจเชิงนโยบายและการพัฒนาบริการสาธารณะอย่างมีประสิทธิภาพ แนวทางการพัฒนาประกอบด้วยการกำหนดมาตรฐานข้อมูล การจัดทำบัญชีข้อมูลภาครัฐ การควบคุมคุณภาพข้อมูล และการเปิดเผยข้อมูลสาธารณะอย่างเหมาะสม การเปิดเผยข้อมูลภาครัฐ (Open Data) ไม่เพียงเพิ่มความโปร่งใสในการบริหารงานเท่านั้น แต่ยังช่วยส่งเสริมนวัตกรรม การวิจัย และการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน โดยสามารถนำข้อมูลไปใช้วิเคราะห์ปัญหาสาธารณะและพัฒนาบริการใหม่ ๆ ได้อย่างสร้างสรรค์ (สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล (องค์การมหาชน), 2565)

3. การเสริมสมรรถนะดิจิทัลของบุคลากรภาครัฐ แม้ภาครัฐจะมีโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลที่ทันสมัย หากขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีและข้อมูลอย่างมีประสิทธิภาพ การพัฒนาภาครัฐอัจฉริยะย่อมไม่ประสบความสำเร็จ ดังนั้น การเสริมสร้างสมรรถนะดิจิทัลของบุคลากรภาครัฐจึงเป็นภารกิจสำคัญ สมรรถนะที่จำเป็นครอบคลุมทั้งทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ การวิเคราะห์ข้อมูล การออกแบบบริการดิจิทัล และความเข้าใจด้านจริยธรรมและกฎหมายข้อมูลส่วนบุคคล การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในลักษณะนี้ช่วยให้บุคลากรสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี และนำข้อมูลมาใช้ในการตัดสินใจเชิงนโยบายได้อย่างมีประสิทธิผล

4. การปรับกระบวนงานภาครัฐให้ยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง การพัฒนาภาครัฐอัจฉริยะไม่ควรเริ่มต้นจากโครงสร้างหน่วยงานหรือระบบเทคโนโลยี หากควรเริ่มจากความต้องการและประสบการณ์ของประชาชนเป็นสำคัญ แนวทางนี้มุ่งลดขั้นตอนที่ซับซ้อน ปรับปรุงกระบวนงานให้สะดวกและรวดเร็ว และออกแบบบริการให้ตอบสนองต่อเหตุการณ์ชีวิตของประชาชนในแต่ละช่วง กรอบแนวคิดรัฐบาลดิจิทัลของ Organisation for Economic Co-operation and Development (2020) ได้เน้นว่า การออกแบบบริการสาธารณะควรยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง เพื่อสร้างบริการที่ใช้งานง่าย เข้าถึงได้ และสร้างความพึงพอใจสูงสุดแก่ผู้ใช้บริการ การนำแนวคิดดังกล่าวมาปรับใช้ในประเทศไทยจะช่วยให้การบริการสาธารณะมีคุณภาพและตอบโจทย์สังคมดิจิทัลมากขึ้น

5. การสร้างความเชื่อมั่นผ่านการคุ้มครองข้อมูลและความโปร่งใส ความเชื่อมั่นของประชาชนเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารภาครัฐอัจฉริยะ

การนำข้อมูลและเทคโนโลยีมาใช้ในวงกว้างต้องดำเนินการภายใต้กรอบกฎหมายและมาตรการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลอย่างเคร่งครัด พร้อมทั้งสื่อสารต่อสาธารณะอย่างโปร่งใสเกี่ยวกับการใช้ข้อมูลของรัฐ การสร้างระบบรักษาความมั่นคงปลอดภัยทางไซเบอร์ การกำหนดแนวทางการใช้ข้อมูลอย่างรับผิดชอบ และการเปิดเผยข้อมูลการดำเนินงานของภาครัฐอย่างต่อเนื่อง ล้วนช่วยเสริมสร้างความไว้วางใจและความร่วมมือของประชาชนในกระบวนการพัฒนาภาครัฐอัจฉริยะ

สังเคราะห์ภาพรวมแนวทางพัฒนาแนวทางทั้งห้าประการ สะท้อนการพัฒนาภาครัฐอัจฉริยะในลักษณะบูรณาการที่เชื่อมโยงเทคโนโลยี ข้อมูล บุคลากร และการให้บริการสาธารณะเข้าด้วยกัน ซึ่งสอดคล้องกับกรอบรัฐบาลดิจิทัลสากลและทิศทางการพัฒนาของประเทศไทย (สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล (องค์การมหาชน), 2565; Organisation for Economic Co-operation and Development, 2020)

สรุปได้ว่า การพัฒนาภาครัฐอัจฉริยะในประเทศไทยควรมุ่งสร้างระบบนิเวศดิจิทัลที่เข้มแข็ง ควบคู่กับการพัฒนาคนและการกำกับดูแลที่มีประสิทธิภาพ เพื่อให้การบริการสาธารณะสามารถตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงของสังคมดิจิทัลได้อย่างยั่งยืน

สรุป

การบริหารภาครัฐอัจฉริยะเป็นกระบวนการเปลี่ยนผ่านเชิงโครงสร้างของระบบราชการในยุคดิจิทัล ซึ่งมิได้มุ่งเน้นเพียงการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการให้บริการสาธารณะ หากแต่เป็นการบูรณาการเทคโนโลยี ข้อมูล และกลไกธรรมาภิบาลเข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ เพื่อยกระดับประสิทธิภาพการบริหารงานภาครัฐ ความโปร่งใสและคุณภาพชีวิตของประชาชน บทความนี้ได้สังเคราะห์พัฒนาการของแนวคิดภาครัฐอัจฉริยะจากรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์สู่รัฐบาลดิจิทัล และต่อยอดสู่การใช้ข้อมูลและนวัตกรรมขั้นสูงเพื่อสร้างคุณค่าสาธารณะอย่างยั่งยืน ผลการวิเคราะห์ชี้ให้เห็นว่า องค์ประกอบสำคัญของการบริหารภาครัฐอัจฉริยะประกอบด้วยโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลและแพลตฟอร์มร่วม ธรรมาภิบาลข้อมูลภาครัฐ การออกแบบบริการยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง และระบบความมั่นคงปลอดภัยควบคู่กับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล องค์ประกอบเหล่านี้ทำงานเชื่อมโยงกันเป็นระบบนิเวศดิจิทัลของภาครัฐ หากขาดมิติใดมิติหนึ่ง ย่อมส่งผลให้การพัฒนาภาครัฐอัจฉริยะไม่สามารถสร้างผลลัพธ์ที่ยั่งยืนได้ นอกจากนี้ บทความยังเสนอแนวทางการพัฒนาภาครัฐอัจฉริยะในประเทศไทยที่ครอบคลุมการสร้างแพลตฟอร์มดิจิทัลกลาง การยกระดับธรรมาภิบาลข้อมูล การเสริมสมรรถนะดิจิทัลของบุคลากร การปรับกระบวนงานให้ยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง และการสร้างความเชื่อมั่นผ่านความโปร่งใสและการคุ้มครองข้อมูล แนวทางดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าการเปลี่ยนผ่านสู่ภาครัฐอัจฉริยะ

ต้องอาศัยการพัฒนาเชิงบูรณาการ ทั้งด้านเทคนิค การบริหารจัดการ และวัฒนธรรมองค์กร มิใช่การลงทุนด้านเทคโนโลยีเพียงลำพัง ในเชิงนโยบาย ภาครัฐไทยควรมุ่งสร้างระบบนิเวศดิจิทัลที่เอื้อต่อการเชื่อมโยงข้อมูลและความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน ควบคู่กับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีความพร้อมต่อการใช้ข้อมูลและเทคโนโลยีอย่างมีความรับผิดชอบ พร้อมทั้งเสริมสร้างกลไกกำกับดูแลที่เข้มแข็งเพื่อคุ้มครองสิทธิของประชาชน การดำเนินการในลักษณะนี้จะช่วยเพิ่มความไว้วางใจของสังคมต่อการใช้เทคโนโลยีของรัฐ และสนับสนุนการพัฒนาบริการสาธารณะที่มีคุณภาพและเท่าเทียม โดยสรุป การบริหารภาครัฐอัจฉริยะเป็นทิศทางสำคัญของการปฏิรูประบบราชการในยุคดิจิทัล ซึ่งต้องอาศัยการบูรณาการเทคโนโลยี ข้อมูล และธรรมาภิบาลอย่างสมดุล บทความนี้คาดว่าจะเป็นฐานความรู้เชิงแนวคิดและเชิงนโยบายสำหรับนักวิชาการและผู้กำหนดนโยบายในการขับเคลื่อนการพัฒนาภาครัฐไทยสู่การเป็นภาครัฐอัจฉริยะที่มีประสิทธิภาพ โปร่งใส และยั่งยืนในระยะยาว

เอกสารอ้างอิง

พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562. (2562, 27 พฤษภาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 136 ตอนที่ 69 ก. หน้า 52–95.

สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล (องค์การมหาชน). (2565). *แผนพัฒนารัฐบาลดิจิทัลของประเทศไทย พ.ศ. 2566–2570*. กรุงเทพฯ: สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล.

อรดา เหลืองวิไล. (2564). *การขับเคลื่อนรัฐบาลดิจิทัลด้วยธรรมาภิบาลข้อมูลภาครัฐ*. สืบค้น 6 มกราคม 2569, จาก https://shorturl.asia/jat2M

Dunleavy, P. et al. (2006). New Public Management Is Dead-Long Live Digital-Era Governance. *Journal of Public Administration Research and Theory*, 16(3), 467–494.

Janssen, M. et al. (2012). Benefits, Adoption Barriers and Myths of Open Data and Open Government. *Information Systems Management*, 29(4), 258–268.

Organisation for Economic Co-operation and Development. (2020). *The OECD Digital Government Policy Framework: Six Dimensions of a Digital Government*. Paris: OECD Publishing.

United Nations Department of Economic and Social Affairs. (2024). *United Nations E-Government Survey 2024: Accelerating Digital Transformation for Sustainable Development*. New York, NY: United Nations.

ภาวะผู้นำเชิงพุทธกับการบริหารจัดการองค์กร*

BUDDHIST LEADERSHIP AND ORGANIZATIONAL MANAGEMENT

พระครูวินัยธรบุญธรรม ปุญญธมฺโม[1],
พระครูธรรมธรอภิชัย อภิชโย[2], พระมหาวิรัตน์ พลทตฺโต[3]
Phrakhuwinaithon Boontham Poonyadhammo[1],
Phrakhrudhammadhorn Apichai Apichayo[2], Phramaha Virat Palatatto[3]
[1]วัดสายสุวพรรณ ปทุมธานี,
[2]วัดท้องคุ้ง ชลบุรี, [3]วัดพระธรรมกาย ปทุมธานี
[1]Wat Sai Suwaphan, Pathum Thani,
[2]Wat Thong Khung, Chonburi, [3]Wat Phra Dhammakaya, Pathum Thani
Corresponding Author E-mail: pda.55@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มุ่งศึกษาภาวะผู้นำเชิงพุทธกับการบริหารจัดการองค์กร โดยนำเสนอในประเด็นดังนี้ 1. ภาวะผู้นำ เป็นการใช้อิทธิพลหรือเป็นกำลังพิเศษที่เป็นแรงจูงใจในการที่สามารถสั่งการหรือบังคับบัญชาให้ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาทำงานให้องค์กรอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์อย่างสูงสุด ส่วนภาวะผู้นำเชิงพุทธ คือ การนำหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนาหรือหลักการบริหารกิจการคณะสงฆ์ หรือ แนวคิด ความเห็นหรือทฤษฎีของนักวิชาการต่าง ๆ มาบูรณาการในการมีภาวะผู้นำที่สมบูรณ์แบบทั้งในภาคของการบริหารจัดการองค์กร และ 2. การบริหารองค์กรเชิงพุทธ เป็นการนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในการบริหารองค์กร ได้แก่ การเว้นจากอคติ 4 ไม่ว่าจะเป็นความลำเอียงเพราะความชอบ ความลำเอียงเพราะความชัง ความลำเอียงเพราะความหลงและความลำเอียงเพราะความขาดกลัว และหลักทุติยปาปณิกธรรม คือ 1. จักขุมา หมายถึง การมีวิสัยทัศน์ สามารถมองการณ์ไกล วางแผน และใช้คนให้เหมาะสมกับงาน 2. วิธูโร หมายถึง ความเชี่ยวชาญในงาน มีความรู้และทักษะเฉพาะทาง สามารถจัดการงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และ 3. นิสสยสัมปันโน หมายถึง การมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี สามารถสร้างเครือข่ายและได้รับความไว้วางใจจากผู้อื่น ทำให้สามารถบริหารองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำเชิงพุทธ; การบริหารจัดการ; องค์กร

*Received February 6, 2026; Revised March 6, 2026; Accepted April 9, 2026

Abstract

This academic article aims to study Buddhist leadership in organizational management. Through research from books, textbooks, and related studies, and through analysis and synthesis, it was found that: 1. Leadership is the use of influence or special power as a motivation to command or direct subordinates to work efficiently and effectively for the organization, maximizing benefits. Buddhist leadership, on the other hand, is the integration of Buddhist teachings, principles of monastic administration, or concepts, opinions, and theories from various scholars to achieve complete leadership in organizational management. 2. Buddhist organizational management involves applying Buddhist principles to organizational management, including avoiding the four biases (bias due to like, dislike, delusion, and fear), and the second principle of impartiality (Dutiyapapanikadhamma): 1. Cakkhuma (vision), meaning having foresight, the ability to plan, and assign the right people to the right jobs; 2. Vidhuro (expertise), meaning having specialized knowledge and skills to manage work efficiently; and 3. Nissayasampanno (good interpersonal skills), meaning having good relationships, being able to build networks, and gaining the trust of others. This enables efficient organizational management.
Keywords: Buddhist Leadership; Management; Organization

บทนำ

ผู้นำ (Leader) มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อความสำเร็จและความก้าวหน้าขององค์กร โดยเป็นผู้ที่มีอิทธิพลต่อผู้ใต้บังคับบัญชาและสมาชิกในกลุ่ม สามารถสร้างความมั่นคงและช่วยเหลือผู้อื่นให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน (สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์, 2550) คุณลักษณะสำคัญของผู้นำประกอบด้วยบุคลิกภาพที่น่าเชื่อถือ ปฏิภาณไหวพริบ ความเฉลียวฉลาดในการแก้ปัญหา และทักษะการสื่อสารที่ดี นอกจากนี้ ความซื่อสัตย์สุจริตและการยึดมั่นในคุณธรรมจริยธรรมก็เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับผู้นำในทุก (วิโรจน์ สารรัตนะ, 2559) การบริหารจัดการองค์กรไม่ว่าจะเป็นภาครัฐหรือภาคเอกชนรวมถึงการทำธุรกิจส่วนตัวก็ตาม ภาวะผู้นำเป็นคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในองค์กร เพราะในองค์กรแต่ละองค์ก่อนนั้นจำเป็นจะต้องมีผู้ที่กำหนดนโยบายเข็มทิศรวมถึงกำหนดพันธกิจที่องค์กรจะต้องดำเนินการและรวมถึงการวัดและประเมินผลให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการดังนั้น ภาวะผู้นำจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะขับเคลื่อนองค์กรให้ไปสู่ความสำเร็จที่องค์กรได้ตั้งไว้และ

ในปัจจุบันนี้เป็นโลกที่พัฒนาต้องการหลักธรรมทางพุทธศาสนาเข้ามาใช้ ประกอบด้วยศีลธรรมกฎหมายรวมถึงจริยธรรมที่เหมาะสม ความเป็นชาวพุทธของคนไทยมีพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ แม้ไม่ได้บัญญัติไว้ในกฎหมายแต่โดยพฤติกรรมหรือโดยการประพฤติประเพณีวัฒนธรรมมีความเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนามาอย่างช้านาน การนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ในการบริหารองค์กรและการพัฒนาภาวะผู้นำทางการจัดการเชิงพุทธจึงมีส่วนที่สำคัญอย่างยิ่งที่จะพัฒนาคุณลักษณะของบุคคลทำให้มีความมั่นใจในการบริหารงานและประกอบด้วยคุณงามความดีที่สามารถพัฒนาตนเองไปสู่การพัฒนาองค์กรและพัฒนาสังคมในอนาคตต่อไปได้

ดังนั้น บทความนี้ผู้เขียนจึงมุ่งเน้นไปที่ภาวะผู้นำเชิงพุทธกับการบริหารจัดการองค์กรไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของการวางแผนในเรื่องของการกำหนดนโยบายกำหนดพันธกิจรวมถึงการตัดสินใจวัดและประเมินการทำงานของผู้อยู่ใต้บังคับบัญชารวมถึงการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมที่สามารถนำมาประยุกต์กับภาวะผู้นำเชิงพุทธและสิ่งสำคัญก็คือการนำหลักพุทธธรรมมาใช้ในบางข้อที่ผู้เขียนได้ยกเป็นตัวอย่างดังต่อไปนี้

ความสำคัญของภาวะผู้นำเชิงพุทธ

ไม่ว่าจะเป็นมนุษย์หรือเหล่าสัตว์ที่มีลมปราณ (ลมหายใจ) ซึ่งอยู่ร่วมกันในโลกใบนี้ล้วนจำต้องอยู่อาศัยซึ่งกันและกันในการใช้ชีวิต โดยเฉพาะมนุษย์ซึ่งถือได้ว่าเป็นสัตว์สังคมจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีผู้นำหรือจ่าฝูงที่จะง่ายต่อการดูแลปกครองหมู่คณะให้ไปด้วยความเรียบร้อย ตลอดถึงอยู่ด้วยกันอย่างมีความรักความสามัคคี ซึ่งในศัพท์วิชาการเขาเรียกว่า “ผู้นำ” ซึ่งผู้นำก็ต้องประกอบด้วยคุณลักษณะที่จะสามารถเป็นผู้นำได้หรือเรียกตามหัวข้อของหนังสือ คือ “ภาวะผู้นำ” (Leadership) นั่นเอง ซึ่งหนังสือเล่มนี้นอกจากจะนำทฤษฎีและ/หรือแนวคิดของภาวะผู้นำโดยทั่วไปของนักวิชาการ นักปราชญ์หรือผู้เชี่ยวชาญ เช่น เรย์มอนด์ เจ. เบอร์ดี ได้ให้ความหมายไว้ว่า ผู้นำ คือ บุคคลที่สามารถชักจูงให้คนอื่นปฏิบัติตามด้วยความเต็มใจ ทำให้ผู้ตามมีความเชื่อมั่นในตัวเองและสามารถช่วยคลี่คลายความตึงเครียดต่าง ๆ ลงได้ และทำกลุ่มให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้เป็นต้นแล้ว ยังนำเสนอภาวะผู้นำทางการจัดการเชิงพุทธมากล่าวไว้ เพราะในศาสนาพุทธของพวกเรามีพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่ง เป็นที่เคารพโดยเฉพาะอย่างยิ่ง พระรัตนะอันดับแรกคือ พระพุทธเจ้าที่พระองค์ได้ทรงมีพระมหากรุณาธิคุณต่อสัตว์โลกเพราะพระองค์เป็นผู้ไม่มีกิเลส ไม่มีอาสวะ จึงทรงมีวิสัยทัศน์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ให้แพร่หลายและมั่นคงเพราะถ้าพระองค์ไม่ได้เผยแผ่พระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนาก็คงไม่อยู่มาถึงยุคปัจจุบันจะกล่าวได้ว่า พระองค์มีภาวะผู้นำชั้นยอด เพราะนอกจากพระองค์จะสามารถบรรลุคุณธรรมพิเศษด้วยตัวของพระองค์เองแล้ว ยังทรงเผยแผ่คำสอนของพระองค์ทำให้เกิด

สาวกที่นำคำสอนของพระองค์มาเผยแผ่ เป็นผู้นำทางศาสนาได้อีกชั้นหนึ่งซึ่งปัจจุบันนี้องค์กรสงฆ์มีบทบาทต่อสังคมหลาย ๆ เรื่อง ผู้เขียนกล่าวถึงเพียงภาวะผู้นำเชิงพุทธเท่านั้น

ความหมายของภาวะผู้นำ

ภาวะผู้นำ (Leadership) เป็นคำที่คุ้นหูของนักวิชาการหลาย ๆ ท่านหรือคนทั่วไปที่อยู่ในแวดวงของการศึกษาต่างต้องพอจะรู้จักคำนี้ เพราะภาวะผู้นำเป็นเบื้องต้นของการทำงานในระดับเบื้องต้น เบื้องกลางหรือระดับสูง ซึ่งจะต้องประกอบด้วยคุณลักษณะพิเศษที่ทำให้เกิดเป็นผู้นำที่ดีสามารถบริหารจัดการในกิจการงานหรือโครงสร้างขององค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพแล้วจึงควรที่จะมีภาวะผู้นำในตนจึงจะสามารถนำผู้อื่นสามารถพัฒนาชีวิตของตนในการทำงานได้อย่างมีคุณภาพ ฉะนั้นภาวะผู้นำจึงเป็นสิ่งสำคัญสำหรับผู้ที่ทำงานอยู่ในองค์กรต่าง ๆ ทั้งในภาครัฐและภาคเอกชนหรือแม้แต่ในครอบครัวก็ต้องมีภาวะผู้นำของครอบครัวจึงจะสามารถทำให้ครอบครัวมีความสุขประสบความสำเร็จในชีวิตครอบครัวได้ โดยนิยามของผู้เขียนเองภาวะผู้นำอาจจะหมายถึงความมีอำนาจพิเศษซึ่งสามารถให้ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาของตนปฏิบัติตามความรู้สึกนึกคิดหรือตามนโยบายที่ตนวางไว้ได้โดยความเต็มใจไม่ใช่เพียงแค่เป็นผู้บังคับบัญชาที่ตั้งอยู่บนฝากของผู้อื่นแต่สามารถที่จะนั่งอยู่ในใจของผู้ใต้บังคับบัญชาได้นั่นหมายถึงภาวะผู้นำที่ดีหรือที่ควรจะเป็น

ภาวะผู้นำเป็นเสน่ห์ของคนมาตั้งแต่ยุคประวัติศาสตร์ในวรรณคดีต่าง ๆ ได้บันทึกเกี่ยวกับผู้นำที่ดีและผู้นำที่เลว แต่ทุกยุคทุกสมัยก็มีข้อพิสูจน์ได้ว่าผู้นำที่ดีจะอยู่คู่กับความเจริญของมนุษยชาติ มีหลักฐานปรากฏอยู่มากมายว่าผู้นำที่ดีสร้างสรรค์ผลงานและคุณธรรมต่อส่วนรวมและโลกก็ยังคงต้องการผู้นำที่มีอยู่ตลอดไปเพราะความเป็นผู้นำมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคลอื่นในหลาย ๆ ทาง (สุรพล สุยะพรหม และคณะ, 2555)

สรุปได้ว่า ภาวะผู้นำ เป็นการใช้อิทธิพลหรือเป็นกำลังพิเศษที่เป็นแรงจูงใจในการที่สามารถสั่งการหรือบังคับบัญชาให้ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาทำงานให้องค์กรอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์อย่างสูงสุด หรือ เป็นคุณลักษณะพิเศษที่ผู้นำจำต้องมีเพื่อใช้อำนาจในการบริหารจัดการงานขององค์กรให้เกิดประสิทธิภาพ เพราะจะกล่าวได้ว่า ภาวะผู้นำเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ที่ประกอบกันจนเกิดความพอดี จึงจะเกิดประโยชน์สูงสุดในการทำงานได้ ซึ่งสามารถนำหลักพุทธธรรมทางพระพุทธศาสนาหรือสามารถนำมาประยุกต์ให้เกิดองค์ความรู้ที่มากกว่าที่มีอยู่ได้ เพราะในยุคปัจจุบันมีความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่สามารถติดต่อกันได้แบบดิจิทัลทำให้สามารถที่จะเข้าถึงสื่อได้อย่างรวดเร็ว แต่หากสิ่งสำคัญก็คือ สภาพจิตใจที่จำเป็นต้องฝึกฝนให้อยู่ในสภาวะปัจจุบันหรือทางพระพุทธศาสนาสอนให้อยู่กับปัจจุบัน ผู้เขียนจึงจะชี้ให้เห็นถึงความมีภาวะผู้นำเชิงพุทธ ซึ่งไม่ได้หมายถึงจะเป็นภาวะของพระคุณเจ้าเท่านั้น แต่กล่าวถึงประชาชนทั่วไปก็สามารถเป็นผู้นำเชิงพุทธได้และจะกล่าวถึงหลักการของภาวะผู้นำเชิงพุทธต่อไปได้

ภาวะผู้นำเชิงพุทธ

ภาวะผู้นำ เพิ่มคำว่า “เชิงพุทธ” ตรงนี้หมายถึง การนำหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนาหรือหลักการบริหารกิจการคณะสงฆ์ หรือแนวคิด ความเห็นหรือทฤษฎีของนักวิชาการต่าง ๆ มาบูรณาการในการมีภาวะผู้นำที่สมบูรณ์แบบทั้งในภาคของการบริหารจัดการองค์กร การบริหารตน บริหารเรือน แม้กระทั่งประเทศชาติ ซึ่งหลักธรรมหรือเรียกว่า “หลักพุทธธรรม” เป็นส่วนสำคัญอย่างมากต่อการมีภาวะผู้นำดังกล่าว เราก็น่าจะพอทราบว่า ถ้ากล่าวถึงผู้นำเชิงพุทธคนแรกก็คือ พระสัมมาสัมพุทธเจ้าของเราทั้งหลายที่พระองค์ผู้ทรงมีพระมหากรุณาธิคุณต่อสัตว์โลกทั้งปวง ถามว่า ตรัสรู้แล้วหมดกิเลสแล้ว จะไม่เผยแผ่คำสอนได้หรือไม่ ตอบว่า ไม่มีใครบังคับให้พระองค์ต้องลำบาก แต่ด้วยวิสัยของพระพุทธเจ้าเพราะประกอบด้วยพระมหากรุณาได้ทรงเผยแผ่คำสอนในพระพุทธศาสนาแก่พระสาวก เพื่อความดำรงตั้งมั่นแห่งพระศาสนาและเพราะพระองค์มีภาวะผู้นำที่จะนำคำสอนที่พระองค์ตรัสรู้ได้ขยายอาณาเขตของพระศาสนาให้กว้างออกไปได้ซึ่งการประกาศพระพุทธศาสนาโดยยึดหลักประโยชน์และความสุขของมหาชนเป็นที่ตั้ง ถือเป็นวัตถุประสงค์หลักในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ดังที่ พระพุทธเจ้าทรงประทานโอวาทให้แก่เหล่าพระสาวกชุดแรกที่ทรงส่งให้ไปประกาศพรหมจรรย์ ว่า “พวกเธอจงเที่ยวจาริกเพื่อประโยชน์และความสุขแก่ชนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์โลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์ พวกเธออย่าได้ไปร่วมทางเดียวกันสองรูป” (วิ.ม. (ไทย) 4/32/40)

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ได้พระราชทานพระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่บัณฑิตมหาบัณฑิตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์เมื่อวันที่ 6 กรกฎาคม 2531 ความว่า ผู้ที่จะสร้างความสำเร็จในการงานและชีวิตได้แน่นอนนั้นควรมีคุณสมบัติประกอบอย่างน้อยประการแรก ควรจะต้องมีความสุจริต ความมีใจจริง ความตั้งใจจริง ความอุตสาหะอดทนและความเสียสละเป็นพื้นฐานด้านจิตใจ ประการที่ 2 ควรที่จะต้องมีวิชาความรู้ที่ถูกต้องแม่นยำชำนาญพร้อมทั้งความสามารถในเชิงปฏิบัติเป็นเครื่องมือประกอบการ และประการที่ 3 ควรจะต้องมีสติความคิดวิจารณญาณอันถี่ถ้วนรอบก็เป็นเครื่องควบคุมกำกับให้ดำเนินการได้โดยความต้องเที่ยงตรง ประการที่สี่ จะต้องมีความรอบรู้มีความสามารถประสานงานและประสานนโยบายประโยชน์กับผู้อื่นอย่างกว้างขวางเป็นปัจจัยเสริมให้การทำงานได้คล่องตัวและก้าวหน้าและประการที่ห้าซึ่งทางที่สุดจะต้องมีความฉลาดรู้ในเหตุในผลผิดถูกชั่วดีในว่าความพอเหมาะสมเป็นเครื่องตัดสินและสั่งการปฏิบัติงานทั้งมวลให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2550)

ภาวะผู้นำนั้นเป็นสิ่งที่ผู้บริหารหรือผู้จัดการควรที่จะมี เพื่อบริหารตนบริหารคน บริหารองค์กรให้ไปถึงจุดมุ่งหมายขององค์กรที่มีประสิทธิภาพสามารถสนองนโยบายของผู้บังคับบัญชาได้เมื่อประกอบหรือบูรณาการกับหลักพุทธธรรม ที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสสอนไว้เมื่อ 2,600 กว่าปีที่ผ่านมา ซึ่งในทางพุทธศาสนาถือว่าเป็นสิ่งที่ยึดถือยึดเหนี่ยวจิตใจของพุทธศาสนิกชนมาเป็นระยะเวลานานเท่านานจึงควรที่จะนำหลักธรรมข้อที่มีความเกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำโดยมีตัวอย่าง คือ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่พระองค์ได้เผยแพร่คำสอนได้ประกาศหลักธรรมที่เป็นหลักยึดเหนี่ยวจิตใจของคนมาถึงปัจจุบันและสร้างสาวกในยุคแรกเพื่อประกาศพระศาสนาซึ่งพระองค์เป็นผู้นำที่เด็ดเดี่ยวและในประเทศไทยเราก็มีผู้นับถือพระพุทธศาสนามากกว่า 95% จึงเป็นการบูรณาการที่เกิดประสิทธิภาพสามารถใช้ในชีวิตประจำวันได้ภาวะผู้นำของชาวตะวันตกไม่ว่าจะเป็นนักวิชาการหรือผู้เชี่ยวชาญโดยภาพรวมผู้นำก็อาจจะหมายถึงผู้ที่มีวิสัยทัศน์มีอำนาจหรืออิทธิพลที่สามารถใช้บุคคลอื่นให้ทำงานของตนได้มีคุณลักษณะพิเศษที่สามารถเป็นผู้นำในระดับครอบครัวระดับสังคมและประเทศชาติจนถึงระดับโลกได้ โดยทั่วไปผู้นำต้องมีความรับผิดชอบพร้อมทั้งมีจิตสำนึกที่จะขับเคลื่อนองค์กรให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยดีงามสามารถวัดได้ว่าผู้นำนี้สามารถนำองค์กรไปในทางที่ดีหรือไม่ดีได้เป็นผู้รับผิดชอบทั้งส่วนที่ดีหรือไม่ดีขององค์กรเมื่อเรารู้ทฤษฎีทางตะวันตกแล้วนำมาบูรณาการกับพระพุทธศาสนาคือหลักธรรมคำสอนในทางพุทธศาสนาถือว่าเป็นการคบ 100% ที่จะสามารถสนองความต้องการหรือสามารถนำไปใช้ให้เกิดการบูรณาการทั้งศาสตร์สมัยใหม่และหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเพราะในปัจจุบันนี้โลกเปลี่ยนไปเป็นโลกดิจิทัลการสื่อสารสามารถติดต่อได้ทางอินเทอร์เน็ตเป็นระบบไร้สายมีความรวดเร็วยิ่งกว่าจรวดความเร็วสูงสามารถไปนอกโลกสามารถที่จะเดินทางไปไหนต่อไหนได้อย่างสบายไม่ลำบากแต่สิ่งที่ขาดไปหรือเริ่มเลือนลางจางหายไปก็คือหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาจะกล่าวได้ว่า ปัจจุบันนี้การที่จะมีศีลก็ยังทำได้ยากเพราะปกติของมนุษย์ของคนเราจะมีจิตใจที่ลงต่ำเมื่อเราเป็นผู้บริหารแล้วมีภาวะผู้นำในการบริหารถ้าเราประกอบด้วยเชิญพูดเข้าไปคือบูรณาการกับหลักธรรมทางพุทธศาสนาก็จะประกอบด้วยความครบพร้อมทั้งภาวะผู้นำในส่วนของการบริหารตนบริหารคนแล้วก็บริหารงานทั้งจะคบพร้อมด้วยคุณธรรมจริยธรรมถือว่าเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางโลกทางธรรมก็ว่าได้พ่อจ๋าโรคภาวะผู้นำจึงเป็นสิ่งสำคัญไม่ว่าจะเป็นระดับใดก็แล้วแต่จะเป็นพระมหากษัตริย์เป็นบุคคลธรรมดาเป็นพ่อค้าประชาชนเป็นพ่อบ้านเป็นแม่เรือนเป็นผู้ครองเรือนหรือว่าเป็นนักบวชก็แล้วแต่ล้วนจะต้องมีภาวะผู้นำจึงจะสามารถครองตนครองคนครองเรือนของงานให้อยู่ได้อย่างมีประสิทธิภาพและทำให้ชีวิตมีความสุขด้วยตนเอง

“คำสอน” ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่พระองค์ตรัสแก่พระสาวกเป็นคำสอนที่ทรงคุณค่ามีประโยชน์แก่มหาชนชาวโลก เพราะเป็นคำที่พระองค์ตรัสด้วยความเป็นจริง เชื่อถือได้สามารถนำไปปฏิบัติและแก้ไขปัญหาของการใช้ชีวิตของชาวโลกได้ ฉะนั้น ในบทนี้จึงได้กล่าวหลักพุทธธรรมสำหรับการสร้างภาวะผู้นำโดยมีต้นแบบที่เป็นคำสอนของพระพุทธเจ้ามาบูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ทำให้เข้าใจถึงหลักของความเป็นภาวะผู้นำโดยใช้หลักธรรมเข้ามาผสมผสานหรือบูรณาการนั่นเอง ซึ่งในยุคปัจจุบันเป็นยุคดิจิทัลมีเทคโนโลยีที่เจริญรุดหน้าสามารถติดต่อกันทั่วโลกเพียงแค่ปลายนิ้วมือแต่คุณธรรมจริยธรรมหรือคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าถูกเลือนหายไปจากสังคมไม่ว่าจะฐานะใดในสังคมจะเป็นผู้ใหญ่หรือผู้น้อย คนรวยหรือคนจน ผู้บริหารหรือลูกจ้าง เมื่อได้รับการยกย่องหรือได้เป็นผู้นำทางสังคม ทางเศรษฐกิจทางประเทศชาติหรือครอบครัว หรือผู้นำเชิงพุทธก็ตามจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องนำหลักพุทธธรรมมาใช้ประกอบกับภาวะผู้นำตะวันตกจึงจะสามารถบริหารจัดการครอบครัวสังคมประเทศชาติให้ไปในทิศทางที่ดีมีประสิทธิภาพสูงได้ โดยพระพุทธเจ้าเดิมทีแรกเริ่มเป็นเจ้าชายสิทธัตถะเป็นพระราชโอรสของพระเจ้าสุทโธทนะและพระนางสิริมหามายาแห่งกรุงกบิลพัสดุ์ เมื่อพระชนมายุได้ 29 พรรษาได้หนีออกบวชเพราะประสบกับภาพของชีวิตจริงต่าง ๆ เช่น ความเกิดความแก่ความเจ็บความตาย แต่ไม่สามารถหาคำตอบจากพระเวชได้เข้าจึงตัดสินใจออกแสวงหาความจริงโลกในสภาพของนักบวชและใช้เวลานานถึง 6 ปีก็ค้นพบหลักความจริงเรียกว่า “สัจธรรม” ในเมื่อมีพระชนมายุ 35 ปี ฉะนั้น คำว่า พุทธะ จึงหมายถึง ผู้รู้ ผู้ตื่นและเบิกบาน เป็นการสร้างภาวะผู้นำผ่านการทดลองบำเพ็ญมาหลายปีกว่าจะบรรลุธรรม และได้นำภาวะผู้นำเหล่านั้นมาบอกแก่พระสาวกคือหลังจากที่พระพุทธเจ้าได้ค้นพบความจริงโลกที่เรียกว่าอริยสัจ 4 ได้แก่ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ และมรรค และทรงสั่งสอนว่า การดำเนินชีวิตที่จะนำไปสู่ความสุขที่แท้จริงต้องเดินทางสายกลางเรียกว่ามรรค 8 ได้แก่ 1. ความเห็นชอบ 2. ความดำริชอบ 3. การเจรจาชอบ 4. การทำงานชอบ 5. การเลี้ยงชีพชอบ 6. การทำความเพียรชอบ 7. การระลึกชอบ และ 8. ความตั้งใจชอบ ซึ่งผู้เขียนจะชี้ให้เห็นว่า หลักคำสอนของพระพุทธเจ้าตั้งแต่แรกเริ่มต้นนั้นเป็นหลักคำสอนที่มีทั้งเหตุและผลในตัวซึ่งบุคคลผู้ต้องการจะประกอบด้วยภาวะผู้นำก็ต้องมีคุณธรรมของภาวะผู้นำอยู่ด้วยการนำหลักพุทธธรรมไปใช้นั้นขึ้นอยู่กับผู้นั้นมีความเชื่อมีความศรัทธาในพระพุทธศาสนามากน้อยเพียงใด หลายท่านอาจจะแย้งในใจว่าไม่จำเป็นจะต้องนำคำสอนของพระพุทธเจ้ามาใช้ในการบริหารตนบริหารคน บริหารสังคมเพราะหลักความเป็นภาวะผู้นำมีอยู่ในทฤษฎีตะวันตกน่าจะเพียงพอต่อหน้าที่ดังกล่าวก็จริง แต่ถึงกระนั้นเมื่อจำเป็นที่จะบูรณาการหรือเติมเต็มในส่วนที่ขาดเหลือภาวะผู้นำในชีวิตก็ถือว่าเป็นการเสริมทักษะหรือรูปแบบในการใช้ชีวิตอีกวิธีหนึ่งทำให้มีหลักธรรมคำสอน เมื่อเราทำงานไปในระดับหนึ่งแล้วอาจจะเกิดปัญหา

ในครอบครัวในสังคมหรือในธุรกิจหลักธรรมเหล่านี้จะสามารถเยียวยา ลดความเสี่ยงและแก้ปัญหาได้ในที่สุดเพราะหลักธรรมนั้นก็คือหลักธรรมชาติที่อยู่กับบุคคลอยู่กับสังคมอยู่กับโลกมาช้านานฉะนั้นจะได้กล่าวถึงหลักพุทธธรรมที่นำมาใช้สำหรับผู้นำโดยย่อพอเข้าใจดังต่อไปนี้

ธรรมที่ผู้นำควรเว้น คือ หลักอคติ 4 เมื่อมีคุณธรรมสมบูรณ์การทำงานจะถูกต้องเป็นประโยชน์ยิ่งขึ้น ก็ด้วยละอคติ4 ความลำเอียงเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดความวุ่นวายในสังคมเพราะสร้างความแตกแยกจนเกิดไร้ความสามัคคีกันได้โดยง่าย ผู้ทำหน้าที่รับผิดชอบต่อสังคมจักต้องไม่เป็นผู้มีความลำเอียงโดยเด็ดขาดในปุราเภทสุตตนิทเทส อัฏฐกวรรค ขุททกนิกาย ว่าด้วยผู้ไม่มีความลำเอียงว่า คำว่า “ละ” ไม่ถึงความลำเอียงในธรรมทั้งหลาย คือไม่ถึงฉันทาคติไม่ถึงโทสาคติไม่ถึงโมหาคติไม่ถึงภยาคติไม่ลำเอียงด้วยอำนาจแห่งราคะ โทสะ โมหะ มานะ ทิฐิอุทธัจจะ วิจิกิจฉา อนุสัย ไม่ไปออกไป พาไปนำไปด้วยธรรมทั้งหลายอันทำให้เป็นพรรคพวก เพราะฉะนั้นจึงชื่อว่าไม่ถึงความลำเอียงในธรรมทั้งหลาย อคติมี 4 ประการ (ที.ปา. (ไทย) 11/176/196) ที่นักปกครองที่ดีเมื่อปฏิบัติหน้าที่แล้ว พึงละเว้น คือ

1. ฉันทาคติ คือ ความลำเอียงเพราะชอบ
2. โทสาคติ คือ ความลำเอียงเพราะชัง
3. โมหาคติ คือ ความลำเอียงหลงหรือเขลา
4. ภยาคติ คือ ความลำเอียงเพราะขลาดกลัว

การนำหลักภาวะผู้นำเชิงพุทธไปใช้ในการบริหารตน บริหารคน บริหารงานนั้นไม่จำเป็นต้องอยู่ในเพศบรรพชิต หรือทำงานในทางพระพุทธศาสนาเท่านั้น แต่เป็นความสำคัญที่ทุกคน ทุกเชื้อชาติ ทุกระดับชั้น สามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ตนประโยชน์ผู้อื่นหรือประโยชน์ส่วนรวมได้ การมีภาวะผู้นำจึงเป็นส่วนสำคัญที่ทุกคนต้องมีและต้องฝึกฝนอบรม โดยเฉพาะที่สามารถบูรณาการหลัก “พุทธธรรม” เข้าไปใช้ด้วยยิ่งจะทำให้เกิดความมีเหตุ มีเหตุ เป็นสภาวะที่ควบคุมจิตใจได้ เพราะสิ่งสำคัญของมนุษย์มีอยู่ 2 อย่าง คือ 1. กาย และ 2. จิต ระหว่างกายกับจิต สิ่งที่ควบคุมยากที่สุดคงเป็นจิต เมื่อมีภาวะผู้นำแล้ว การมีพุทธธรรมสำหรับภาวะผู้นำจะสามารถควบคุมจิตของผู้นั้นให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยดีไม่มีโทษ สร้างความรับผิดชอบต่อหน้าที่ มีการมองการณ์ไกลไม่มีอคติ เป็นต้น จะสามารถบริหารจัดการทั้งตน ครอบครัว หรือองค์การให้ไปได้อย่างมีประสิทธิภาพสูง หนึ่งในหลักธรรมที่สำคัญสำหรับการพัฒนาภาวะผู้นำ คือ ทุติยปาปณิกสูตร ซึ่งประกอบด้วยคุณสมบัติ 3 ประการ ได้แก่

1. จักขุมา หมายถึง การมีวิสัยทัศน์ สามารถมองการณ์ไกล วางแผน และใช้คนให้เหมาะสมกับงาน คุณสมบัตินี้สอดคล้องกับ Conceptual Skill หรือทักษะเชิงมโนทัศน์ในการบริหารสมัยใหม่

2. วิธูโร หมายถึง ความเชี่ยวชาญในงาน มีความรู้และทักษะเฉพาะทาง สามารถจัดการงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ คุณสมบัตินี้เทียบได้กับ Technical Skill หรือทักษะทางเทคนิค

3. นิสสยสัมปันโน หมายถึง การมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี สามารถสร้างเครือข่ายและได้รับความไว้วางใจจากผู้อื่น คุณสมบัตินี้ตรงกับ Human Relation Skill หรือทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ (สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์, 2550)

สิ่งสำคัญของผู้นำเชิงพุทธที่ดีนั้นต้องเป็นนักเสียสละความสุขส่วนตนอีกทั้งกำลังกายสติปัญญาความสามารถให้แก่งานเพื่อบรรลุความสำเร็จและให้ได้ผลดีมีประสิทธิภาพสูงเสียสละกำลังทรัพย์เพื่อช่วยเหลืออนุเคราะห์สงเคราะห์ผู้อื่นที่มีทุกข์ให้พ้นทุกข์ที่มีสุขให้มีความเจริญยิ่งขึ้นไปและมีจิตสำนึกในความเสียสละอย่างสูงเมื่อยามจำเป็นจะต้องเสียสละชีวิตเลือดเนื้อเพื่อธำรงรักษาไว้ซึ่งพระธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเพื่อรักษาสถาบันของสังคมไทยเราคือสถาบันชาติสถาบันพระพุทธศาสนาและสถาบันพระมหากษัตริย์ก็จำเป็นจะต้องทำ

หน้าที่ของผู้นำเชิงพุทธ

ผู้นำมีหน้าที่ในการบริหารคนในความรับผิดชอบของตน ให้ทำงานสำเร็จลุล่วงไปตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมาย โดยให้มีประสิทธิภาพและตรงตามนโยบายที่กำหนดไว้ และสามารถแบ่งหน้าที่หรือความรับผิดชอบของผู้นำได้ 2 ประการ คือ

ก.หน้าที่หลัก

1. ผู้นำทำหน้าที่เป็นผู้บริหารและเป็นผู้ประสานงานกลุ่มโดยมอบหมายงานให้ผู้รับผิดชอบนำไปปฏิบัติ อาจจะเป็นผู้ตัดสินนโยบายและวัตถุประสงค์ของกลุ่มโดยตรงหรือไม่ก็ได้ แต่ก็มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงในการบริหารงาน

2. ผู้นำทำหน้าที่วางแผน ทั้งนี้เพื่อจะให้งานสำเร็จตามวัตถุประสงค์ ผู้นำจึงเป็นผู้มีหน้าที่ในการประเมินสถานการณ์ในภายหน้า ว่าจะมีปัญหาอะไร และหากมีปัญหาจะแก้ไขปัญหานั้นอย่างไร แล้วเตรียมแผนการไว้ล่วงหน้า อาจจะเป็นแผนระยะสั้นหรือระยะยาวก็ได้ จะวางแผนเพียงคน หรือมีคนอื่นร่วมวางแผนด้วยก็ได้

3. ผู้นำทำหน้าที่เป็นผู้วางนโยบาย การวางนโยบายอาจจะมีผู้ร่วมแสดงความคิดเห็น โดยสมาชิกในกลุ่มร่วมกันวางนโยบาย หรือผู้นำวางนโยบายเพียงผู้เดียว ในกรณีนี้จะเกิดกับผู้นำที่มีความเชี่ยวชาญ นอกจากนี้ ในฐานะที่ผู้นำเป็นตัวแทนกลุ่มในการติดต่อภายนอกในนามของกลุ่ม และทำหน้าที่ควบคุมความสัมพันธ์ในกลุ่ม ขจัดความขัดแย้ง

ระหว่างคนในกลุ่ม รวมทั้งการลงโทษและการให้รางวัล สิทธิดังกล่าวนี้ จึงทำให้สามารถควบคุมกลุ่มและกำหนดนโยบายได้

ข. หน้าที่รอง

1. ทำหน้าที่เป็นบุคคลตัวอย่าง

2. ทำหน้าที่เป็นสัญลักษณ์ของกลุ่ม ผู้นำประเภทนี้มักจะเป็นบุคคลที่ได้ดำรงตำแหน่งนี้เป็นเวลานาน

3. ทำหน้าที่เป็นตัวแทนกลุ่มรับผิดชอบ เมื่อเกิดปัญหาหรือสมาชิกต้องการให้ช่วยตัดสินใจ

4. ผู้นำทำหน้าที่เป็นบุคคลในอุดมคติของเหล่าสมาชิก เป็นที่เคารพยกย่องในด้านคุณค่าต่าง ๆ และทุกคนก็ให้ความเชื่อฟังในตัวผู้นำ

5. ผู้นำมีบทบาทที่บุคคลอื่นต้องการจะเอาเยี่ยงอย่าง

6. ผู้นำทำหน้าที่ให้คำปรึกษาและรับฟัง พร้อมทั้งช่วยขจัดปัญหา คล้ายกับที่รองรับอารมณ์ความทุกข์ความโศกเศร้าของผู้อื่น ทั้งนี้เพื่อความคงอยู่ไปของกลุ่มนั่นเอง (อาษา เมฆสวรรค์, 2510)

เมื่อกล่าวถึงผู้นำเชิงพุทธที่จำเป็นจะต้องบริหารจัดการผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาจำเป็นอย่างยิ่งต้องปฏิบัติต่อลูกน้องหรือผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาด้วยจิตใจเมตตา ปรานี มีความเห็นอกเห็นใจกันและมีแต่ความปรารถนาดีต่อลูกน้องหรือผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา ต่อหน่วยงานที่ตนรับผิดชอบบริหารจัดการอยู่และต่อประชาชนประเทศชาติคือจะต้องมีลักษณะ “อ่อนนอกแข็งใน” คือ ปฏิบัติต่อลูกน้องหรือผู้ใต้บังคับบัญชาด้วยใจเป็นธรรมและเมตตาปรานีด้วยกิริยาวาจาที่สุภาพอ่อนโยนแต่ไม่อ่อนแอปวกเปียก ต้องมีทั้งไม้อ่อนและไม้แข็ง คือ หลักการและหลักธรรมที่เข้มแข็งอยู่ในใจที่ต้องใช้เพื่อรักษาหลักการปกครองการบริหารที่ดี Good governance คือ หลักการถูกต้อง เหมาะสม บริสุทธิ์และยุติธรรมไว้เพื่อให้การปกครองและการบริหารหน่วยงานที่ตนรับผิดชอบได้ถึงความสำเร็จตามนโยบายและวัตถุประสงค์ขององค์การอย่างได้ผลดีมีประสิทธิภาพสูง เมื่อกล่าวมาถึงจุดนี้การเป็นผู้นำเชิงพุทธที่ดีในทศวรรษที่ 20 ต่อไปนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยหลักทฤษฎีของภาวะผู้นำและหลักพุทธธรรมหรือตามที่ผู้เชี่ยวชาญหรือนักวิชาการได้เขียนไว้เป็นสำคัญจึงจะสามารถบริหารตน บริหารคน บริหารงาน ให้เกิดประสิทธิภาพนำองค์กรไปสู่ทิศทางหรือนโยบายที่ได้วางแผนไว้อย่างมีประสิทธิภาพสูงที่สุดในทศวรรษต่อไปได้

สรุปได้ว่า ผู้นำเชิงพุทธที่ดี จำเป็นจะต้องบริหารจัดการผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาจำเป็นอย่างยิ่งต้องปฏิบัติต่อลูกน้องหรือผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาด้วยจิตใจเมตตา ปรานี มีความเห็นอกเห็นใจกันและมีแต่ความปรารถนาดีต่อลูกน้องหรือผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา ต่อหน่วยงานที่ตนรับผิดชอบบริหารจัดการอยู่และต่อประชาชนประเทศชาติคือส่วนรวมด้วยการปกครอง

การบริหารที่ดีนั้นจะต้องมีลักษณะ “อ่อนนอกแข็งใน” คือ ปฏิบัติต่อลูกน้องหรือผู้ใต้บังคับบัญชาด้วยใจเป็นธรรมและเมตตาปรานีด้วยกิริยาวาจาที่สุภาพอ่อนโยนแต่ไม่อ่อนแอปวกเปียกเหมือนมะเขือเผา ต้องมีทั้งไม้อ่อนและไม้แข็งคือหลักการและหลักธรรมที่เข้มแข็งอยู่ในใจ การเป็นผู้นำที่ดี จะต้องเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับผู้ใต้บังคับบัญชาและการที่ผู้นำจะสามารถแสดงแบบอย่างการเป็นผู้นำให้เหมาะสมนั้นจะต้องมีคุณธรรมหรือคุณลักษณะหลายประการมีนักวิชาการและอธิบายว่าผู้นำที่ดีนั้น ต้องมีบารมีและอิทธิพลที่จะทำให้เป็นผู้นำที่ยิ่งใหญ่ได้กรณีที่เป็นผู้บริหารการที่จะเสริมสร้างภาวะผู้นำให้ได้มากขึ้นควรพยายามที่จะใช้อำนาจหน้าที่ให้น้อยที่สุดให้ใช้มากย่อมเสื่อมมากทำหน้าที่เป็นอำนาจจอมปลอมที่ไม่จีรังยั่งยืนเมื่อไม่มีตำแหน่งอำนาจหน้าที่ย่อมหมดสิ้นไป การเป็นผู้นำอย่างแท้จริงต้องเป็นครั้งอยู่ในหน้าที่และไม่ได้อยู่ในหน้าที่การงาน

บทบาทของภาวะผู้นำในการกำหนดการออกแบบองค์กร

ภาวะผู้นำ มีบทบาทสำคัญในการกำหนดแนวทางและออกแบบโครงสร้างองค์กรให้มีประสิทธิภาพ เพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของโลกธุรกิจในปัจจุบัน ผู้นำองค์กรต้องมีความสามารถในการกำหนดทิศทางและสร้างวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน ตลอดจนออกแบบโครงสร้างองค์กรที่รองรับยุทธศาสตร์การบริหารงานในระยะยาว โครงสร้างที่เหมาะสมจะช่วยให้องค์กรสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของตลาด พัฒนาแนวทางการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพ และสร้างขีดความสามารถในการแข่งขัน องค์กรที่มีผู้นำที่สามารถปรับเปลี่ยนโครงสร้างให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงได้จะสามารถเติบโตได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน โดยมีหลักการสำคัญ ดังนี้

1. การกำหนดวิสัยทัศน์และทิศทาง

ผู้นำองค์กรมีบทบาทสำคัญในการกำหนดวิสัยทัศน์และทิศทางขององค์กร ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการออกแบบโครงสร้างองค์กรให้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับเป้าหมายเชิงกลยุทธ์ วิสัยทัศน์ที่ชัดเจนและทิศทางที่มั่นคงช่วยให้ผู้นำสามารถกำหนดแนวทางการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ และออกแบบโครงสร้างองค์กรที่รองรับการดำเนินงานและการเติบโตในระยะยาว (Kotter, 1996) ผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ สามารถตัดสินใจเลือกและปรับเปลี่ยนโครงสร้างองค์กรให้เหมาะสมกับสถานการณ์ทางธุรกิจ รวมถึงสร้างความยืดหยุ่นให้กับองค์กรเพื่อให้สามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของตลาดและความต้องการของลูกค้าได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ เข้ากับหลักการทางพระพุทธศาสนาคือ จักขุมา หมายถึง การมีวิสัยทัศน์ สามารถมองการณ์ไกล และวิธูโร หมายถึง ความเชี่ยวชาญในงาน มีความรู้และทักษะเฉพาะทาง สามารถจัดการงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. การเลือกและกำหนดประเภทของโครงสร้างองค์กร

ผู้นำองค์กรจำเป็นต้องมีความเข้าใจในประเภทของโครงสร้างองค์กร เพื่อให้สามารถเลือกโครงสร้างที่เหมาะสมกับลักษณะของงาน วัฒนธรรมองค์กร และเป้าหมายทางธุรกิจ โครงสร้างองค์กรมีหลายรูปแบบ เช่น โครงสร้างแบบฟังก์ชัน (Functional Structure) ซึ่งเน้นการแบ่งงานตามความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน โครงสร้างแบบเมทริกซ์ (Matrix Structure) ที่ช่วยส่งเสริมการทำงานข้ามสายงาน และ โครงสร้างแบบแบนราบ (Flat Structure) ที่ลดลำดับขั้นการบริหารเพื่อเพิ่มความคล่องตัวในการตัดสินใจ ผู้นำต้องพิจารณาเลือกโครงสร้างที่สามารถสนับสนุนการทำงานร่วมกัน และช่วยให้การบริหารจัดการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ (Mintzberg, 1979)

หากผู้นำเลือกใช้โครงสร้างที่ไม่เหมาะสมกับลักษณะงาน อาจส่งผลให้เกิดปัญหาในหลายด้าน เช่น การสื่อสารที่ไม่มีประสิทธิภาพ การขาดความชัดเจนในบทบาทหน้าที่ และความล่าช้าในการตัดสินใจ โครงสร้างองค์กรที่ซับซ้อนเกินไปอาจทำให้เกิดความล่าช้าในการส่งข้อมูลและการดำเนินงาน ในขณะที่โครงสร้างที่ขาดความยืดหยุ่นอาจไม่สามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของตลาดได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น ผู้นำจึงต้องพิจารณาปัจจัยภายในและภายนอกองค์กร เพื่อเลือกโครงสร้างที่เหมาะสมที่สุดสำหรับการดำเนินงานและการเติบโตขององค์กรในระยะยาว

3. การส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กรที่สอดคล้องกับการออกแบบ

ภาวะผู้นำมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กร ที่สอดคล้องกับการออกแบบโครงสร้างองค์กรให้มีประสิทธิภาพ ผู้นำที่มีวิสัยทัศน์สามารถสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อ นวัตกรรม การทำงานร่วมกัน และการปรับตัวต่อความท้าทายใหม่ ๆ ซึ่งช่วยให้โครงสร้างองค์กรมีความยืดหยุ่นและสามารถรองรับการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ วัฒนธรรมองค์กรที่ส่งเสริมการเรียนรู้และการทดลองแนวทางใหม่ ๆ จะช่วยให้พนักงานสามารถปรับตัวเข้ากับโครงสร้างองค์กรที่เปลี่ยนแปลงไปได้อย่างราบรื่น และช่วยให้องค์กรสามารถพัฒนาแนวทางการดำเนินงานที่ตอบสนองต่อเป้าหมายทางธุรกิจได้อย่างต่อเนื่อง

4. การตัดสินใจเกี่ยวกับการกระจายอำนาจ

การกระจายอำนาจภายในองค์กรเป็นหนึ่งในบทบาทสำคัญของผู้นำ ซึ่งมีผลโดยตรงต่อความยืดหยุ่นและความสามารถในการตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลง ผู้นำต้องพิจารณาว่าระดับใดขององค์กรควรได้รับอำนาจในการตัดสินใจ เพื่อให้สามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ การออกแบบโครงสร้างองค์กรที่เอื้อต่อการกระจายอำนาจช่วยให้พนักงานสามารถตัดสินใจได้อย่างรวดเร็วภายในขอบเขตที่เหมาะสม ลดความซับซ้อนในการบริหารงาน และเพิ่มความคล่องตัวในการดำเนินงาน นอกจากนี้ การกระจายอำนาจ

ที่เหมาะสมยังช่วยเพิ่มความรับผิดชอบของพนักงาน ทำให้เกิดความมุ่งมั่นและความเป็นเจ้าของในงานที่ทำ ส่งผลให้ประสิทธิภาพขององค์กรโดยรวมดีขึ้น

5. การสร้างการเชื่อมโยงและการประสานงานภายในองค์กร

ภาวะผู้นำมีบทบาทสำคัญในการสร้างการเชื่อมโยงและประสานงานระหว่างส่วนต่าง ๆ ขององค์กร ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการส่งเสริมการทำงานร่วมกันและลดปัญหาด้านการสื่อสาร โครงสร้างองค์กรที่ได้รับการออกแบบอย่างเหมาะสม สามารถช่วยให้การทำงานระหว่างแผนกเป็นไปอย่างราบรื่น ลดอุปสรรคในการประสานงาน และเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงาน ผู้นำที่เข้าใจความเชื่อมโยงระหว่างหน่วยงานสามารถกำหนดแนวทางที่ช่วยให้ทีมสามารถทำงานร่วมกันได้ดีขึ้น ลดความขัดแย้งระหว่างแผนก และสร้างวัฒนธรรมการทำงานที่เปิดกว้างและโปร่งใส ซึ่งส่งผลต่อความสำเร็จขององค์กรโดยรวม (Daft, 2015)

ผู้นำที่มีทักษะในการสร้างการเชื่อมโยงระหว่างหน่วยงาน จะสามารถพัฒนากระบวนการทำงานที่ช่วยให้ทุกฝ่ายสามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน การสื่อสารที่ชัดเจน การแบ่งปันข้อมูลระหว่างแผนก และการสร้างระบบการทำงานร่วมกันที่มีโครงสร้างรองรับ จะช่วยลดปัญหาความคลาดเคลื่อนของข้อมูลและความเข้าใจผิดที่อาจเกิดขึ้นระหว่างทีมงาน นอกจากนี้ ผู้นำยังต้องสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีในการเชื่อมโยงการทำงานระหว่างแผนก เช่น ระบบการจัดการโครงการหรือแพลตฟอร์มการทำงานร่วมกัน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและความรวดเร็วในการดำเนินงานขององค์กรในยุคที่การเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง

6. การปรับตัวและการสร้างการเปลี่ยนแปลง

ผู้นำมีบทบาทสำคัญในการนำการเปลี่ยนแปลงและปรับตัวขององค์กร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสภาพแวดล้อมทางธุรกิจที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การออกแบบโครงสร้างองค์กรที่เหมาะสม จะช่วยให้การปรับตัวขององค์กรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและสามารถรองรับความท้าทายที่เกิดขึ้นได้อย่างยืดหยุ่น องค์กรที่มีโครงสร้างการบริหารที่สามารถปรับเปลี่ยนได้ง่าย มักจะสามารถตอบสนองต่อแนวโน้มของตลาดและการเปลี่ยนแปลงของอุตสาหกรรมได้ดีกว่าองค์กรที่มีโครงสร้างแข็งตัว ผู้นำที่สามารถมองเห็นโอกาสและความเสี่ยงในสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงจะสามารถปรับโครงสร้างองค์กรให้เหมาะสมกับทิศทางใหม่ ๆ ได้อย่างทันท่วงที (Kotter, 1996)

สรุปได้ว่า ความสามารถของผู้นำในการปรับโครงสร้างองค์กรตามสถานการณ์เป็นสิ่งจำเป็นในการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน การปรับเปลี่ยนโครงสร้างอาจรวมถึงการลดลำดับขั้นขององค์กรเพื่อลดความซับซ้อนในการบริหาร การกระจายอำนาจเพื่อเพิ่มความรวดเร็วในการตัดสินใจ หรือการจัดทีมงานข้ามสายงานเพื่อเสริมสร้าง

นวัตกรรมและความคิดสร้างสรรค์ ผู้นำที่สามารถสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เปิดรับการเปลี่ยนแปลง และสนับสนุนให้พนักงานสามารถปรับตัวไปพร้อมกับองค์กร จะช่วยให้การเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นได้อย่างราบรื่น และทำให้องค์กรสามารถก้าวทันการแข่งขันในสภาพแวดล้อมทางธุรกิจที่มีความไม่แน่นอนสูง เข้ากับหลักธรรม คือ นิสสยสัมปันโน หมายถึง การมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี สามารถสร้างเครือข่ายและได้รับความไว้วางใจจากผู้อื่น

สรุป

ภาวะผู้นำเชิงพุทธ คือ การบริหารจัดการองค์กรโดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและการมีคุณลักษณะที่ประกอบด้วยศีล มีจริยธรรมที่เกี่ยวเนื่องกับกฎหมายในการดำเนินชีวิตเพราะ ภาวะผู้นำเชิงพุทธที่ดีคือคุณลักษณะที่เป็นการสร้างแรงจูงใจให้เกิดขึ้นในองค์กรโดยใช้หลักธรรมที่เป็นการบริหารตน บริหารคน บริหารองค์กร รวมถึงบริหารประเทศชาติที่นำหลักฐานของพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้เช่น การเว้นจากอคติ 4 ไม่ว่าจะเป็นความลำเอียงเพราะความชอบ ความลำเอียงเพราะความชัง ความลำเอียงเพราะความหลงและความลำเอียงเพราะความขาดกลัว และหลักทุติยปาปณิกธรรม คือ 1. จักขุมา หมายถึง การมีวิสัยทัศน์ สามารถมองการณ์ไกล วางแผน และใช้คนให้เหมาะสมกับงาน 2. วิธูโร หมายถึง ความเชี่ยวชาญในงาน มีความรู้และทักษะเฉพาะทาง สามารถจัดการงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และ 3. นิสสยสัมปันโน หมายถึง การมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี สามารถสร้างเครือข่ายและได้รับความไว้วางใจจากผู้อื่น ดังนั้น คุณลักษณะที่ดีของการจัดการเชิงพุทธก็คือ การเป็นผู้นำที่สามารถบริหารองค์กรได้โดยใช้หลักเพื่อทำคือกายและจิตพัฒนาทั้งร่างกายและจิตใจให้มีศักยภาพพร้อมที่จะทำงานอย่างสม่ำเสมอและถูกต้องและการบริหารองค์กรประกอบด้วยการกำหนดทิศทางขององค์กรการเลือกได้กำหนดประเภทขององค์กรการส่งเสริมวัฒนธรรมที่สอดคล้องและการตัดสินใจเกี่ยวกับการขยายอำนาจต่าง ๆ ผู้ที่เป็นผู้นำที่ดีจะต้องมีคุณลักษณะที่กล้าตัดสินใจและมีการปรับตัวและสร้างการเปลี่ยนแปลง ภาวะผู้นำเชิงพุทธเป็นการใช้หลักธรรมเข้ามาประกอบใช้กับการพัฒนาในลักษณะทางตะวันตกจึงมีการผสมผสานที่ลงตัวและสามารถนำมาใช้ได้จริงสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ขององค์กรทำให้องค์กรมีความเข้มแข็งและมีทิศทางที่ดีและถูกต้องได้

เอกสารอ้างอิง

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.(2550). *เอกสารประกอบการสอนชุดวิชา การบริหารองค์การ.* นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

วิโรจน์ สารรัตนะ. (2559). *ภาวะผู้นำ: ทฤษฎีและนานาทัศนะร่วมสมัยปัจจุบัน* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: ทิวิสุทธิ์.

สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์. (2550). *ภาวะความเป็นผู้นำ*. กรุงเทพฯ: เอ็กซเปอร์เน็ท.

สุรพล สุยะพรหม และคณะ. (2555). *ทฤษฎีองค์การและการจัดการเชิงพุทธ.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

อาษา เมฆสวรรค์. (2510). *ประมุขศิลป์ ศิลปะของการเป็นหัวหน้าในหลักบริหารกรมการปกครอง.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ท้องถิ่น.

Daft, R. L. (2015). *Organization Theory and Design* (12th ed.). Boston. MA: Cengage Learning.

Kotter. J. P. (1996). *Leading Change. Boston*. MA: Harvard Business Review Press.

Mintzberg, H. (1979). *The Structuring of Organizations: A Synthesis of the Research. Englewood Cliffs.* NJ: Prentice Hall.

วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์
ปีที่ 9 ฉบับที่ 2 มีนาคม - เมษายน 2569 น.342-355.

การแสดงออกทางการเมืองของกลุ่มเยาวชนคนรุ่นใหม่*

THE POLITICAL EXPRESSION OF YOUTH GROUPS

ศิลาวัฒน์ ชัยวงศ์, พระมหานพดล สุวณฺณเมธี,
พระครูสิริธรรมบัณฑิต (ภาณุวัฒน์ ปฏิภาณเมธี)
Silawat Chaiwong, Phramaha Noppadol Suwannametee
Phrakhusirithammabandit (Phanuwat Patibhanamedhi)
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Corresponding Author E-mail: silawatchaiwong30@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการแสดงออกทางการเมืองของกลุ่มเยาวชนคนรุ่นใหม่ จากการแสดงออกทางการเมือง พบว่า 1. ความไม่เป็นธรรมทางการเมืองในช่วงเกือบทศวรรษที่ผ่านมา และ 2. เหล่าคนรุ่นใหม่มองเห็นความสำคัญของปัญหาที่จะเกิดขึ้นกับตัวเองตอนโตขึ้น มากยิ่งขึ้น ทำให้เกิดพลังการขับเคลื่อนทางเมืองบนสื่อออนไลน์ ใช้โซเชียลมีเดียเป็นกลไกหลักในการสื่อสาร สร้างฐานเสียง ซึ่งเป็นแพลตฟอร์มที่คนรุ่นใหม่นิยมใช้ ต่อมากลุ่มคนเหล่านี้ได้กลายเป็นกำลังสำคัญของการชุมนุมเพื่อเรียกร้องนำเสนอนโยบาย เนื้อหาทางการเมืองหลากหลายประเด็นและความเป็นไปได้แบบใหม่ที่สร้างความหวังให้แก่คนรุ่นใหม่ ประกอบกับการแสดงออกเชิงสัญลักษณ์ ด้วยเหตุนี้ พรรคการเมืองต่าง ๆ จึงพยายามแสวงหาช่องทางในการสื่อสารกับกลุ่มผู้เลือกตั้ง รวมถึงการส่งผู้สมัครออกนโยบายหลายประการเพื่อจูงใจและดึงดูดคะแนนเสียงสนับสนุนจากกลุ่มคนรุ่นใหม่มากขึ้น เช่น พรรคก้าวไกล ซึ่งเกิดจากพรรคอนาคตใหม่ที่มุ่งเน้นการนำเสนอนโยบายส่วนใหญ่มักให้ความสำคัญไปที่ระบอบประชาธิปไตยไทยและผู้มีอำนาจในสังคมการเมืองไทย มีเป้าหมายเพื่อเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองไทยไปสู่อนาคตใหม่ที่ดีกว่าอาทิ การปฏิรูปกองทัพ การลดการผูกขาดทางเศรษฐกิจ การกระจายรายได้ และการปฏิรูปการศึกษา จนเป็นภาพลักษณ์ของพรรคการเมืองที่เป็นตัวแทนของคนรุ่นใหม่นั่นเอง

คำสำคัญ: การแสดงออกทางการเมือง; กลุ่มเยาวชน; ความเคลื่อนไหวทางการเมือง

*Received March 6, 2026; Revised April 18, 2026; Accepted April 21, 2026

Abstract

This article aims to study the political expression of the new generation of youth. From the political expression, it was found that 1. political injustice in the past decade and 2. the new generation sees the importance of the problems that will happen to them when they grow up more and more, resulting in the power of political movement on online media, using social media as the main mechanism for communication, building a support base, which is a platform that the new generation likes to use. Later, this group of people became an important force in the rally to demand the presentation of policies, various political contents, and new possibilities that create hope for the new generation, along with symbolic expressions. For this reason, various political parties have tried to find channels to communicate with the electorate, including sending candidates to present various policies to motivate and attract more votes from the new generation, such as the Move Forward Party, which was created from the Future Forward Party, which focuses on presenting policies that mostly focus on the Thai democratic system and those in power in Thai political society. It aims to change Thai political society towards a better future, such as reforming the military, reducing economic monopolies, distributing income, and reforming education, until it becomes the image of a political party that represents the new generation.

Keywords: The Political Expression; Youth Groups; Political Movements

บทนำ

จากปรากฏการณ์ทางการเมืองที่ในศตวรรษที่ 21 เป็นการเชื่อมโยงระหว่างภาคประชาชนกับการเมืองผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ซึ่งปรากฏการณ์ดังกล่าวก่อให้เกิดการชุมนุมทางการเมืองรูปแบบใหม่ที่มักมีจุดเริ่มต้นจากแรงกระเพื่อมในโลกออนไลน์ก่อนจะนำไปสู่การชุมนุมในโลกความจริง ด้วยความเคลื่อนไหวการแสดงออกทางการเมืองของกลุ่มเยาวชนคนรุ่นใหม่ ได้ขยับขยายเข้าสู่กลุ่มการเคลื่อนไหวอื่น ๆ นับตั้งแต่ปี 2563 เป็นต้นมา พื้นที่ของการออกมาเรียกร้องเปลี่ยนแปลงประเด็นต่าง ๆ ในสังคมการเมืองไม่ได้หยุดแค่เพียงการออกมาเรียกร้องบนท้องถนนอย่างเดียวเท่านั้น แต่ขยับขยายไปสู่กิจกรรมอื่น ๆ

บนแพลตฟอร์มออนไลน์ ด้วยรูปแบบการเมืองวัฒนธรรมและวัฒนธรรมทางการเมืองที่แตกต่างและมีรายละเอียดที่ปรับเปลี่ยนไปจากทศวรรษก่อนหน้า เป็นระยะเวลาเกือบ 2 ปี ที่พลังของคนรุ่นใหม่นั้นไม่เคยหยุดนิ่ง พลังของเยาวชนกลุ่มต่าง ๆ ได้ผลิดอกออกผลและนั่นได้ทำให้เกิดความพยายามที่จะหยุดยั้งพลังของคนรุ่นใหม่ผ่านการสลายการชุมนุมที่ไม่ได้สัดส่วนและไม่เป็นไปตามหลักสิทธิมนุษยชน ซึ่งไม่อาจหยุดยั้งพลังของคนรุ่นใหม่บนพลวัตแห่งกาลเวลาได้ แม้การชุมนุมในช่วงหลายเดือนที่ผ่านมา ทว่าการเรียกร้องเพื่อความเปลี่ยนแปลงก็ยังคงเกิดขึ้นอยู่เสมอ ไม่ว่าจะเป็นการเรียกร้องผ่านงานการแสดงออกทางการเมืองทั้งเชิงสัญลักษณ์ การออกมาเครื่องไหวทางการเมือง การเรียกร้องการประท้วง (Amnesty International Thailand, 2022)

ด้วยการมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นสิ่งที่พัฒนาสั่งสมมาตั้งแต่วัยเด็ก ซึ่งจะพัฒนาต่อไปเมื่อโตเป็นผู้ใหญ่ และการมีส่วนร่วมทางการเมืองมีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้นเมื่อมีอายุมากขึ้น โดยในช่วงต้นของการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้นจะมีที่มาจากการกล่อมเกลาทางการเมืองโดยมีตัวแทนจากกลุ่มต่าง ๆ ในสังคมเป็นตัวการในการขัดเกลาและสร้างพฤติกรรมทางการเมือง เป็นต้นว่า ครอบครัว สถาบันการศึกษาสังคมกลุ่มเพื่อนต่างมีส่วนช่วยในการเรียนรู้และกล่อมเกลาทางการเมืองทั้งสิ้น โดยตัวการที่มีบทบาทมากที่สุดในการกล่อมเกลาทางการเมืองก็คือ ครอบครัว ซึ่งเป็นกลุ่มทางสังคมที่ส่งเสริมให้เด็กรับรู้และรู้สึกถึงความเสมอภาค การได้มาซึ่งเสรีภาพ กระบวนการยุติธรรม กระบวนการยุติธรรม การปกครองภายใต้ระบอบประชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งประเทศไทย (นาถชฎา ตรีปัญจศีล, 2548)

จากการสื่อสารทางเทคโนโลยีก้าวหน้ามากขึ้น อินเทอร์เน็ตในฐานะสื่อใหม่ (NewMedia) ได้เข้ามามีบทบาทต่อประชาชนมากยิ่งขึ้น ประชาชนส่วนใหญ่ใช้อินเทอร์เน็ตการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและติดต่อสื่อสารกันจากทั่วทุกมุมโลก บทบาทของสื่อใหม่จำนวนมาก สะท้อนให้เห็นถึงบทบาทของอินเทอร์เน็ตในการแสดงความคิดบนสังคมออนไลน์ตลอดจนนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้จริง จากรายงานสถิติผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในปี 2561 โดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ พบว่า สำนักงานสถิติฯ เผย คนไทยใช้อินเทอร์เน็ต 59.2 ล้านคน มือถือ 62.9 ล้านคนเผยผลสำรวจการมีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในครัวเรือน ไตรมาส 3 ปี 2567 มีการเปลี่ยนแปลงเล็กน้อย ระบุ มีผู้ใช้อินเทอร์เน็ต 59.2 ล้านคน มีผู้ใช้โทรศัพท์มือถือ 62.9 ล้านคน โดยประชาชนอายุ 6 ปีขึ้นไป ทั่วประเทศประมาณ 66.0 ล้านคน มีผู้ใช้อินเทอร์เน็ต 59.2 ล้านคน (89.7%) ในส่วนประเด็นที่เกี่ยวกับโทรศัพท์มือถือ มีผู้ใช้โทรศัพท์มือถือ 62.9 ล้านคน (95.2%) และมีผู้มีโทรศัพท์มือถือ 58.3 ล้านคน (88.3%) (ไทย พีบีเอส, 2567)

ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา ภาพการเคลื่อนไหวของกลุ่มนักเรียน นิสิต นักศึกษา ออกมาแสดงออกเชิงสัญลักษณ์ทางการเมืองได้ปรากฏตามหน้าสื่อต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง ผ่านการจัดกิจกรรมชุมนุมหรือแฟลชม็อบในรูปแบบที่หลายหลาก ตั้งแต่การรวมตัวเชิงสัญลักษณ์ เช่น ชูสามนิ้ว วิ่ง-ร้องเพลง ผูกริบบิ้นขาว ไปจนถึงการตั้งข้อเสนอถึงรัฐบาล เพื่อเปลี่ยนแปลงระบบการเมืองไทย จากเสียงเรียกร้องที่ดังไปทั่วประเทศไทย ทำให้ผู้คนหลายกลุ่ม หลายช่วงอายุเริ่มแสดงปฏิกิริยาตอบกลับต่อการแสดงออกของกลุ่มคนรุ่นใหม่ ทั้งการติติง การสนับสนุน รวมถึง การตั้งคำถามว่าอะไรคือ แก่นสารที่แท้จริงที่ทำให้กลุ่มคนรุ่นใหม่ต้องออกมารวมตัวเรียกร้องกันบนสื่อออนไลน์อินเทอร์เน็ต แต่ที่จริงแล้วกลุ่มคนรุ่นใหม่ได้พัฒนาแนวคิดและอุดมการณ์ทางการเมืองของตัวเองผ่านการศึกษาข้อมูลบนโลกออนไลน์ที่มีองค์ความรู้กว้างขวางและหลากหลาย การท่องโลกออนไลน์ของคนรุ่นใหม่ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงแค่การแสวงหาองค์ความรู้เท่านั้น พวกเขายังใช้เครื่องมือต่าง ๆ เช่น ทวิตเตอร์ Facebook และ TIKTOK อย่างกลุ่มพรรคการเมือง ก้าวไกล เป็นพรรคที่มีกลุ่มคนรุ่นใหม่ส่วนใหญ่ แสดงตัวตนหรือสร้างประเด็นทางการเมืองด้วย ซึ่งเป็นการต่อสู้ทางความคิด และเป็นพื้นที่ต่อสู้ในช่วงที่คนแสดงความเห็นในพื้นที่สาธารณะ เช่น ในโลกออนไลน์จน #มีกรณ์ไม่มีกู ติดเทรนด์ทวิตเตอร์อันดับหนึ่ง ภายหลังพรรคก้าวไกล เจรจากับพรรคชาติพัฒนากล้า เพื่อตกลงโหวตให้ พิธา ลิ้มเจริญรัตน์ หัวหน้าพรรคก้าวไกล เป็นนายกรัฐมนตรี และเข้าร่วมรัฐบาล เป็นต้น ต้องยอมรับว่า พรรคก้าวไกลสื่อสารกับกระแสสังคมได้อย่างรวดเร็ว ซึ่งโลกออนไลน์ ถือเป็นฐานที่มั่นของพรรคมาตลอด โดยเฉพาะฐานในทวิตเตอร์ ที่พรรคใช้สื่อสาร ถกเถียง นโยบายต่าง ๆ กับประชาชน จนสร้างแฟนคลับ และแปรเปลี่ยนเป็นฐานคะแนนสำคัญสำหรับการเลือกตั้งที่ผ่านมา นั่นทำให้พรรคทราบดีถึงกระบวนการสื่อสารกับคนรุ่นใหม่ ที่ต้องการการตอบรับแบบฉับไว รวดเร็ว ถ้าพูดถึงประชาธิปไตย อุดมการณ์ของพรรค ก็ต้องยึดถือบนหลักการให้แน่น ยอมรับว่า อาจเป็นอีกบทบาทที่ก้าวไกลต้องเหนื่อยกับกระบวนการเข้าใจ Voter แต่ถือว่าเป็นคุณสมบัติสำคัญที่พรรคการเมืองต้องทำ (กุลทิพย์ ศาสตระรุจิ, 2566) ขณะที่การเคลื่อนไหวในช่วงที่ผ่านมาทำให้ภาษาจากทวิตเตอร์ย้ายไปสู่กิจกรรมบนถนนจากที่เข้าใจกันเอง และเอาไว้ใช้เลี่ยงการพูดถึงประเด็นอ่อนไหว บางแฮชแท็กก็เริ่มกลายเป็นกระแสหลัก ในการแสดงออกทางการเมืองบนโลกออนไลน์ของพวกเขาไม่ได้เป็นเพียงการต่อสู้ในฐานะปัจเจกชนหนึ่งคน แต่เทคโนโลยียังช่วยทำให้รู้ (อนุชิต ไกรวิจิตร, 2563)

จากเหตุการณ์ที่ยกตัวอย่างดังกล่าว ต้องยอมรับว่าเป็นเรื่องดีที่มีบางพรรคยอมรับฟังเสียงสะท้อนจากการเมืองภาคประชาชน จะเห็นได้ว่าเสียงประชาชนในโลกออนไลน์ก็มีส่วนสำคัญกับกระแส จนนำมาซึ่งคะแนนเสียงที่ถล่มทลาย สิ่งนี้ทำให้คาดหวังถึงการทำงานการเมืองที่ขับเคลื่อนโดยประชาชนเสียงส่วนใหญ่มากขึ้น เป็นประชาธิปไตยทางตรง

ในรูปแบบการปรึกษาหารือกันได้ ที่มีแนวโน้มเกิดได้จริง คำถามคือในระยะต่อไป ถ้าเสียงประชาชนได้รับการตอบสนองแบบนี้ สถาบันการเมืองอาจจำเป็นต้องปรับตัว เพราะหากไม่ปรับการทำงาน ยังใช้การเมืองแบบเดิม ๆ รวมกลุ่มก้อน หวังแต่ต่อรองกัน ส.ส. ไม่ปรับปรุงคุณภาพการทำงาน สถาบันการเมืองปรับตัวไม่ทันกับการถูกจับตา ถูกตรวจสอบ ก็อาจต้องค่อย ๆ สูญพันธุ์ไปในที่สุด เพราะกระแสการขับเคลื่อนทางการเมืองในปัจจุบันของกลุ่มเยาวชนถือเป็นกลุ่มที่มีกระแสหลักในการขับเคลื่อน และมีอิทธิพลเป็นอย่างมากในการกำหนดทิศทางทางการเมือง ทำให้ในทางทฤษฎีแม้การมีส่วนร่วมทางการเมืองและขับเคลื่อนสังคมของเยาวชนจะเป็นสิ่งที่พึงปรารถนา แต่ก็นับเป็นความท้าทายของสังคมด้วย เพราะอย่างน้อยที่สุด เด็กและเยาวชนถือว่าเป็นกลุ่มที่มีความเปราะบาง (Vulnerability) มากกว่าผู้ใหญ่ กิจกรรมใด ๆ ที่เกิดขึ้นในช่วงเวลานี้มีส่วนสำคัญในการกำหนด (Shape) ช่วงชีวิตที่เหลืออย่างมีนัยสำคัญ การนิยามเยาวชนโดยใช้การเปลี่ยนผ่านจากภาวะพึ่งพิงไปสู่การเป็นอิสระทำให้กรอบคิดในเรื่องการพัฒนาเยาวชนยืดหยุ่นมากขึ้น อีกทั้งยังทำให้มองเห็นปัจจัยเชิงโครงสร้างและสถาบันต่างๆ ที่อยู่แวดล้อมเยาวชน ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการกำหนดภาวะพึ่งพิงของเยาวชนได้ชัดเจนมากขึ้น มุมมองเช่นนี้ทำให้เห็นในเบื้องต้นว่า เยาวชนที่เติบโตในศตวรรษที่ 20 กับศตวรรษที่ 21 มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ กล่าวคือ เยาวชนในศตวรรษที่ 20 อยู่ภายใต้เงื่อนไขของครอบครัว ชนชั้น เชื้อชาติ เพศสภาพ และกรอบประเพณีที่คับแคบ ล้วนแต่เป็นข้อจำกัดของความเป็นไปได้ในกระบวนการเป็นผู้ใหญ่ (Adulthood) แต่ในสังคมปัจจุบัน สภาพแวดล้อมทางสังคม เทคโนโลยีและอินเทอร์เน็ตได้เปิดความเป็นไปได้ให้เยาวชนสามารถตัดสินใจเกี่ยวกับชีวิตตัวเองได้อย่างกว้างขวางแบบที่ไม่เคยเป็นมาก่อน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการเรียน อาหาร ไลฟ์สไตล์ รสนิยม ฯลฯ เยาวชนยุคปัจจุบันจึงมีความคุ้นชินกับความเป็นอิสระ ทว่าก็ยังต้องพึ่งพิงครอบครัวและกลุ่มทางสังคม (Social Group) ในระดับสูง ผลลัพธ์ที่ตามมา คือ สภาวะอึดอัดและคับข้องใจกลายเป็นสภาวะร่วมของคนรุ่นใหม่โดยธรรมชาติ (สมคิด พุทธศรี และคณะ, 2563)

ดังนั้น “คนรุ่นใหม่” ในการเมืองไทยหลังการรัฐประหาร ปี 2557 เป็นคำกว้าง ๆ ที่ใช้เรียกกลุ่มเยาวชนและคนรุ่นใหม่ระหว่าง Gen Y และ Gen Z ที่เกิดตั้งแต่ปี 2523 เป็นต้นไป ถือเป็นประชากรที่คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 44.4 ของประชากรทั้งประเทศ โดยคนรุ่นใหม่มีวิถีชีวิต ค่านิยม และวัฒนธรรมความเชื่อ แตกต่างไปจากคนรุ่นก่อนในหลายมิติ ทั้งเรื่องการรักอิสระในการทำงาน มีความเป็นปัจเจกภาพสูง ให้ความสำคัญกับสิทธิ เสรีภาพและความเสมอภาค มากกว่าขนบธรรมเนียมประเพณีและความมั่นคง เนื่องจากเติบโตขึ้นมาในยุคของการเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีและยุคโลกาภิวัตน์ ที่เศรษฐกิจทุนนิยมเบ่งบาน ในทางการเมืองแล้ว กลุ่มคนรุ่นใหม่ได้เข้ามามีบทบาทมากขึ้น

ในช่วงที่มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ปี 2562 ในจำนวนนี้มีผู้มีสิทธิเลือกตั้งครั้งแรก (First-Time Voters) ถึงร้อยละ 13.74 ของผู้มีสิทธิเลือกตั้งทั้งหมด ทั้งนี้ นักวิชาการต่างคาดการณ์ว่าผู้มีสิทธิเลือกตั้งกลุ่มนี้จะส่งผลกำหนดต่อทิศทางการเมืองในอนาคต แม้ว่าพรรคการเมืองต่าง ๆ ยกตัวอย่างการเลือกตั้งที่ผ่านมา ชี้ชัดว่าการแสดงถึงความพยายามดึงดูดคะแนนเสียงจากคนรุ่นใหม่ มีเพียงพรรคการเมืองอนาคตใหม่ โดยการนำของนายธนาธร จึงรุ่งเรืองกิจ หัวหน้าพรรค และนายปิยบุตร แสงกนกกุล เลขาธิการพรรค เท่านั้นที่สามารถยึดกุมเสียงสนับสนุนได้อย่างเหนียวเดียวแน่น จนกระทั่งได้รับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร อย่างไรก็ตาม ภายหลังการเลือกตั้งสิ้นสุดลง กลุ่มการเมืองต่าง ๆ ยังคงเรียกร้องรณรงค์อย่างต่อเนื่องในนามตัวแทนของคนรุ่นใหม่ เพื่อแสดงออกถึงความไม่พอใจต่อการเมืองแบบเก่า วิถีปฏิบัติของครูในโรงเรียนที่ใช้อำนาจนิยม ขนบธรรมเนียมและค่านิยมหลายประการที่สังคมไทย

จะเห็นได้ว่า การแสดงออกทางการเมืองของกลุ่มเยาวชนคนรุ่นใหม่ผ่านสื่อออนไลน์ ผู้ส่งสารไม่สามารถระบุตัวตนได้ ดังนั้น มักพบการแสดงออกความคิดเห็นที่มีความหลากหลายทั้งแง่บวกและแง่ลบ ในลักษณะของ “การใช้คำพูดสร้างความเกลียดชัง ยุยง ส่งเสริม หรือสื่อให้เข้าใจผิด” ไปจนกระทั่งถึงผลกระทบต่อความมั่นคงของชาติ (ณัฏฐกาญจน์ ศุกลรัตนเมธี และนุชประภา โมกข์ศาสตร์, 2562) ดังนั้น สิทธิเสรีภาพการแสดงออกทางการเมืองผ่านสื่อออนไลน์ของกลุ่มเยาวชนรุ่นย่อมได้รับการคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ แต่จำกัดสิทธิการแสดงออกทางการเมืองผ่านสื่อออนไลน์ในเรื่องความมั่นคงของรัฐความสงบเรียบร้อยของประชาชน

ความสัมพันธ์ระหว่างสื่อสังคมออนไลน์ (โซเชียลมีเดีย) กับการแสดงออกทางการเมือง

Mille et al. (2016) กล่าวถึง “โซเชียลมีเดีย” ชี้ประเด็นที่สำคัญ คือ การศึกษาสิ่งที่คนโพสต์และสื่อสารกันผ่านแพลตฟอร์ม (Platform) รวมถึงศึกษาว่าทำไมจึงโพสต์ และผลพวงของการโพสต์เป็นอย่างไร โดยแต่เดิมก่อนที่จะมีเทคโนโลยีเหล่านี้ การสื่อสารแบ่งออกได้เป็นสองทาง คือ การสื่อสารสาธารณะ (Public Communication) ผ่านสื่อหลักอย่าง โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ โดยที่ผู้สื่อสารไม่สามารถควบคุมได้โดยตรงว่าใครจะเป็นผู้รับสาร แม้ว่าจะสามารถจูงใจผ่านสื่อต่าง ๆ ได้ก็ตามในอีกทางหนึ่ง คือ การสื่อสารแบบสนทนาส่วนตัว (Private Communication) ผ่านเทคโนโลยีต่าง ๆ เช่น โทรศัพท์ โดยเป็นการสื่อสารระหว่างบุคคลสองคน หรืออาจเรียกว่าได้ว่าเป็นการสื่อสารแบบคู่ (Dyadic Communication) ทำให้การสื่อสารแบบกลุ่มหรือการใช้สื่อกลางเป็นโทรศัพท์ในการปฏิสัมพันธ์กันแบบกลุ่มจึงยังไม่เกิดขึ้น ทว่าอินเทอร์เน็ตเข้ามาเปลี่ยนแปลงสิ่งต่าง ๆ

โดยทำให้การแบ่งขั้วระหว่างการสื่อสารสาธารณะและสื่อส่วนตัวเปลี่ยนไป เราสามารถส่งข้อความแบบกลุ่มผ่านกระดานข่าว ห้องแชต และการเขียนบล็อก ซึ่งส่งผลให้ผู้รับสารมีจำนวนมากขึ้นเป็นกลุ่มใหญ่ในขณะเดียวกันเมื่อผู้ให้บริการต่าง ๆ สร้างสรรค์แพลตฟอร์มที่ขยายการส่งข้อความส่วนตัวให้กลายเป็นการส่งข้อความแบบกลุ่มอย่างวอตส์แอปป์ (Whatsapp) หรือวีแชต (Wechat) หรือเครือข่ายสังคมอื่น ๆ ที่ได้รับความนิยมสูงอย่างทวิตเตอร์ (Twitter) และ เฟซบุ๊ค (Facebook) ส่งผลให้ผู้คนสามารถคบค้าสมาคมสร้างความสัมพันธ์ในรูปแบบต่าง ๆ ได้มากขึ้น สิ่งนี้เรียกว่า สภาวะความเป็นสังคม (Sociality) และการเกิดขึ้นของโซเชียลมีเดีย ทำให้มาตรวัดระดับทางสังคม จากส่วนตัวที่สุดไปถึงเป็นสาธารณะที่สุด สามารถปรับระดับได้ และนี้เอง คือ นิยามความหมายของโซเชียลมีเดียที่ครอบคลุมสื่อรูปแบบใหม่ว่าเป็น สภาวะความเป็นสังคมที่ปรับระดับได้ (Scalable Sociality)ก่อให้เกิดการเคลื่อนไหวทางสังคม ตามทฤษฎีพฤติกรรมรวมหมู่ (Collective Behavior Theory) โดยพฤติกรรมรวมหมู่ หมายถึง พฤติกรรมที่เกิดขึ้นในสถานการณ์ทางสังคมที่ไม่ปกติ มีลักษณะไร้โครงสร้างไม่มีแบบแผนที่แน่นอน ไม่ได้อยู่ภายใต้บรรทัดฐานทางสังคม หรือความสัมพันธ์ทางสังคมที่มีระเบียบแบบแผนไร้เหตุผล ไร้ทิศทาง ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมที่ถูกอธิบายว่ามีผลมาจากการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคมอย่างรวดเร็วฉับพลัน จนก่อให้เกิดการแสดงออกในลักษณะของความวุ่นวาย (ประภาส ปิ่นตบแต่ง, 2552)

ความเป็นนิรนามผ่านสื่อสังคมออนไลน์ (Social Media)

ความเป็นนิรนามในเน็ต คือ การที่เราไม่ต้องเปิดเผยตัวตน เพศ อายุ หน้าตา การทำงาน ที่อยู่ วุฒิการศึกษา ซึ่งส่งผลให้เรา “ละเลย” ค่านิยมทางสังคม เช่น ความอาวุโสระหว่างผู้ใหญ่กับเด็ก พนักงานกับเจ้านาย คนจนกับคนรวย เป็นต้น ปัจจัยดังกล่าวส่งผลให้ผู้คนในสังคมอินเทอร์เน็ตกล้าพูด แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ถกเถียง ซึ่งเกิดขึ้นได้บนโลกออนไลน์อย่างเท่าเทียมมากยิ่งกว่าสังคมนอกจอ ทำให้โลกอินเทอร์เน็ตเป็นพื้นที่ซึ่งเอื้ออำนวยให้เกิดสังคมที่มีโอกาสเป็นประชาธิปไตยสูงมากกว่าในสังคมนอกจอหลายเท่า แต่ทั้งนี้ เมื่อสังคมออนไลน์ประกอบด้วยคนจริง ๆ ที่มีชีวิตจิตใจ “พฤติกรรม” และ “ขนบ” ต่าง ๆ ในสังคมออนไลน์จึงถูกกำหนดโดยสังคมภายนอกด้วยเช่นกัน ทำให้แม้จะมีความเป็นประชาธิปไตยมากแค่ไหนก็ตาม สังคมอินเทอร์เน็ตก็ยังขาดซึ่งสำนึก “พื้นที่สาธารณะ” และ “การเคารพในสิทธิของผู้อื่น” โดยเฉพาะกับสังคมไทยที่มีตัวอย่างการกระทำดังกล่าวมากมาย และการเกิด ปัญหาความขัดแย้งของกลุ่มต่าง ๆ ผนวกกับ “พฤติกรรมหมู่” หรือในทางจิตวิทยาสังคมเรียกว่า การกลายเป็นกลุ่มสุดขั้ว (Group Polarization) กล่าวคือ เป็นพฤติกรรมที่รวมเอากลุ่มคนที่คิดหรือเชื่ออะไรเหมือน ๆ กัน

มาพูดคุยแลกเปลี่ยนกันไป จนกลายเป็นความคิดคล้อยตามและสุดขั้วยิ่งกว่าเดิม (สฤณี อาชวานันทกุล, 2558)

ซึ่งปรากฏการณ์ดังกล่าวส่งผลให้เกิดการละเมิดสิทธิของบุคคลอื่น การใช้ถ้อยคำรุนแรงการกุเรื่องโกหกใส่ร้ายผู้อื่น ด้วยความสะใจและความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ เพราะมองไม่เห็นคนหลังจอ และด้วยประเทศไทยไม่เคยมีกฎหมายเกี่ยวกับ ข้อความที่ก่อให้เกิดความเกลียดชัง (Hate Of Speech) และสังคมไทยก็ไม่เคยให้ค่านิยมกับเรื่องดังกล่าว ทำให้มาตรการทางสังคม (Social Sanction) จึงมีความแตกต่างกัน เช่น ความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างกลุ่มการเมืองต่าง ๆ จนนำไปสู่การประท้วงบนท้องถนน และก่อให้เกิดการสลายการชุมนุมโดยภาครัฐที่รุนแรงหลายครั้ง ผนวกกับการเกิดรัฐประหาร 2 ครั้งในปี พ.ศ. 2549 และ 2557 จนส่งผลให้ระดับความเป็นประชาธิปไตยของประเทศไทยตกต่ำลงอย่างมาก พร้อม ๆ กับการเข้ามามีบทบาทของเทคโนโลยีด้านการสื่อสาร ส่งผลให้มีการเปิดพื้นที่ในการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมขึ้นใหม่ในโลกอินเทอร์เน็ต ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ การใช้เทคโนโลยีสำหรับการเมืองไม่ใช่เรื่องใหม่ปรากฏพร้อม ๆ กับการเกิดขึ้นของอินเทอร์เน็ต นั่นเอง เช่นเดียวกับตะวันตกในยุคที่ทำให้โซเชียลมีเดียเป็นเครื่องมือทางการเมืองแผ่ขยายเป็นที่นิยมคือ ในปี 2008 โดยบารัค โอบามา (Barack Obama) ที่เกิดการปฏิวัติวัฒนธรรมการหาเสียงเลือกตั้งแบบใหม่โดยใช้โซเชียลมีเดีย ในช่วงนั้นกำลังอยู่ในช่วงของการเลือกตั้งในสหรัฐอเมริกา โอบามาได้พลิกโฉมการหาเสียงเลือกตั้งแนวใหม่ในรูปแบบของการสร้างเครือข่ายทางโซเชียลมีเดีย และยังเกิดปรากฏการณ์การเคลื่อนไหวทางสังคมผ่านโซเชียลมีเดียที่มีลักษณะเฉพาะของการเคลื่อนไหวทางสังคม มีการระดมพลังหมู่คนรากหญ้า ใช้สื่อสังคมออนไลน์เพื่อสร้างฐานเสียง และประชาสัมพันธ์ผู้สมัครโดยไม่ต้องผ่านองค์กรหาเสียงที่จัดตั้งอย่างเป็นทางการหรือพรรคการเมือง ทำให้เกิดวัฒนธรรมทางการเมืองรูปแบบใหม่ และเกิดเป็นไอเดียสำหรับการเลือกตั้งและการออกแบบกลยุทธ์ทางการเมืองในประเทศต่าง ๆ จากการใช้แคมเปญออนไลน์

ถึงแม้ว่าเยาวชน ซึ่งเป็นนักกิจกรรมทางการเมืองเริ่มมีความตื่นตัวทางการเมืองและเริ่มมีปฏิบัติการตอบโต้คณะรัฐประหารผ่านการเคลื่อนไหวในโลกออนไลน์ คนหนุ่มสาวจำนวนหลายแสนคน กลายเป็นนักรบออนไลน์ เริ่มเห็นการเคลื่อนไหวตัวของการเมืองคนรุ่นใหม่จากการประท้วงและโลกออนไลน์สู่การเมืองเลือกตั้งและพรรคการเมือง ทำให้พรรคการเมืองหลาย ๆ พรรคหันมาใช้วิธีการสื่อสารสาธารณะในพื้นที่โซเชียลมีเดียมากขึ้น ทั้งเพื่อแสดงออกถึงจุดยืนของตนเองหรือแจ้งข่าวสารไปยังพื้นที่สาธารณะบนแพลตฟอร์มต่างๆ การใช้โซเชียลมีเดียของนักการเมืองเป็นไปเพื่อสร้างช่องทางในการสนทนาสื่อสารโดยตรงระหว่างนักการเมือง ผู้หาเสียงในช่วงเลือกตั้งกับกลุ่มผู้สนับสนุนทางการเมืองที่ใช้โซเชียลมีเดีย รวมถึงบุคคลทั่วไปก็สามารถติดตามความเคลื่อนไหวทางการเมืองผ่านทาง

แพลตฟอร์มได้ด้วย ทำให้สามารถตอบสนองต่อเหตุการณ์หรือประเด็นทางการเมืองและมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง โดยเฟซบุ๊กทวิตเตอร์ ติ๊กต็อก ยังคงครองอันดับแพลตฟอร์มที่นักการเมืองใช้งานมากที่สุด นอกจากเป็นช่องทางในการติดต่อกับกลุ่มผู้สนับสนุนทางการเมืองเป็นหลักแล้ว โซเชียลมีเดียยังมีความสำคัญในการเป็นเครื่องมือในการหาเสียงที่มีต้นทุนต่ำ แต่สามารถสื่อสารสาธารณะในวงกว้างในห้วงเวลาที่พลเมืองสามารถเข้าถึงโซเชียลมีเดียได้ทุกหย่อมหญ้า ถึงยังไงก็พบว่า โซเชียลมีเดียนั้น เมื่อมาอยู่กับนักการเมืองก็เปรียบเหมือน ดาบสองคม แม้การใช้โซเชียลคือ ช่องทางที่สร้างประโยชน์มหาศาลต่อตัวนักการเมือง แต่ก็มีความเสี่ยงที่อาจส่งผลกระทบต่อนักการเมืองหากมองในเชิงกลยุทธ์ ที่ความผิดพลาดนิดเดียวอาจพ่ายแพ้พลิกแพลงได้ แต่ถึงอย่างไรก็ตาม โซเชียลมีเดีย คือ อาวุธหนึ่งสำหรับการเผด็จศึกชนะทางการเมือง จุดแข็งของสื่อออนไลน์ (Momentumreport, 2023)

1. การเคลื่อนไหวของกลุ่มผู้ชม ผู้ฟังย้ายจากสื่อหลักออฟไลน์ไปยังสื่อออนไลน์ที่ประชาชนสามารถรับข่าวสาร บริโภคข้อมูลจากหน้าฟีดโซเชียลมีเดียแบบเรียลไทม์ โดยการออนไลน์ทำให้แพลตฟอร์มสามารถตอบสนองต่อผู้ใช้งานได้ทันทีตลอด 24 ชั่วโมง ขณะที่นักการเมืองก็สามารถสร้างอัตลักษณ์ทางการเมืองในพื้นที่แห่งใหม่ ทำให้ค่อย ๆ เบนความสนใจของผู้คนจากสื่อดั้งเดิมได้ รวมถึงความพิเศษของการสนทนาโต้ตอบอย่างการ Live สดบนแพลตฟอร์มต่าง ๆ ที่ยึดโยงผู้คนและพาผู้ใช้งานที่เข้าร่วมใน Live ไปยังสถานที่และเวลาเดียวกันพร้อมกันได้จำนวนมาก ซึ่งเป็นจุดที่สื่อหลักออฟไลน์ไม่สามารถทำได้ ทั้งรูปแบบการนำเสนอของสื่อหลักออฟไลน์ที่มีการจาระไนและเลือกเนื้อหาที่มีการคัดกรองมาแล้วก่อนนำเสนอ ขาดเสน่ห์ของการสนทนาโต้ตอบ รวมถึงความตรงไปตรงมาของเนื้อหาบางเรื่องที่สื่อดั้งเดิมไม่กล่าวถึง แต่โซเชียลมีเดียอาจเป็นช่องทางในการสื่อสารนั้น

2. การเกิดปรากฏการณ์โลกคู่ขนาน ที่ได้เปลี่ยนแปลงภาพจำวิธีการสำหรับการสื่อสารทางการเมือง ทวิตเตอร์ หรือ X สามารถแทรกซึมการเมืองให้กลายเป็นเรื่องของชีวิตประจำวัน ผู้ใช้งานที่ต้องแยกแยะระหว่าง ข้อมูลจริง ข้อมูลที่บิดเบือน ข้อมูลที่ผิด ข้อเท็จจริงทางเลือก และข่าวปลอม แต่ขณะเดียวกันก็เป็นโลกอีกมิติที่สร้างสีสันทางการเมือง มอบความบันเทิงและสร้างความสนใจการเมืองสำหรับกลุ่มคนอายุน้อย รวมถึงเป็นการสร้างวัฒนธรรมคำศัพท์ทางการเมืองที่น่าจดจำและยึดโยงผู้คนภายใต้แฮชแท็กต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม

3. การหายไปของสำนักข่าวท้องถิ่นและการเพิ่มขึ้นของพื้นที่ข่าวออนไลน์ ทำให้เนื้อหาในโซเชียลกลายเป็นแหล่งข้อมูลหลักที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่สำหรับวิธีการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารทางการเมืองของผู้คน เนื่องจากผู้คนจำนวนมากขึ้นหันไปหาแหล่งข้อมูลดิจิทัลมากกว่าสื่อข่าวสารออฟไลน์ทางโทรทัศน์หรือวิทยุ

ดังนั้น ในทางการเมือง ความสำคัญอย่างหนึ่งของโซเชียลมีเดีย คือ การเปิดพื้นที่การเมืองทำให้ประชาชนมีการแสดงออกทางการเมือง เนื่องจากสามารถเข้าถึงพื้นที่ในการแสดงออกของตนได้มากขึ้น แต่กระนั้นเสรีภาพในการแสดงออกควรมีข้อจำกัดหรือไม่อย่างไร

การแสดงออกทางการเมืองของกลุ่มเยาวชนคนรุ่นใหม่

ด้วยปรากฏการณ์การเมืองไทยหลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญปี 2560 นอกจากการเลือกตั้งแล้ว ได้เห็นบทบาทการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองของกลุ่มคนรุ่นใหม่ นั่นคือ การเปิดตัวของพรรคอนาคตใหม่ที่เสนอตัวเป็นตัวแทนคนรุ่นใหม่ และการแสดงบทบาทปรากฏในสื่อกระแสหลักหลาย ทั้งการแสดงความคิดความเห็นต่อพรรคการเมือง นักการเมือง นโยบายหาเสียงของพรรคการเมือง และรวมถึงระบบการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ และสังคม ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ประกอบกับปี 2561 พรรคอนาคตใหม่ นักการเมืองหน้าใหม่จากหลากหลายวงการมารวมตัวกัน ความโดดเด่นของอนาคตใหม่ คือ การใช้โซเชียลมีเดียเป็นกลไกหลักในการสื่อสารสร้างฐานเสียง ซึ่งเป็นแพลตฟอร์มที่คนรุ่นใหม่นิยมใช้ ต่อมากลุ่มคนเหล่านี้ได้กลายเป็นกำลังสำคัญของการชุมนุมในปี 2563 ความนิยมของคนรุ่นใหม่เกิดขึ้นจากการนำเสนอนโยบาย เนื้อหาทางการเมืองหลากหลายประเด็น และความเป็นไปได้แบบใหม่ที่สร้างความหวังให้แก่พวกเขา

หลังผ่านการเลือกตั้ง 2562 พรรคอนาคตใหม่ได้ที่นั่งในสภา 81 ที่นั่ง ธนาธรต้องเผชิญวิบากกรรมตั้งแต่วันแรก เมื่อเขาไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้จากกรณีหุ้นสื่อและเป็นเหตุให้ศาลรัฐธรรมนูญตัดสิทธิ ส.ส.ในเดือนพฤศจิกายน 2562 อนาคตของพรรคก็ไม่สู้ดีนักเนื่องจากมีการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญให้วินิจฉัยเรื่องเงินกู้ที่เขาปล่อยกู้ให้แก่พรรคเป็นเงิน 191.2 ล้านบาทในเดือนธันวาคม 2562 ท่ามกลางข่าวเร่งรัดพิจารณายุบพรรคอนาคตใหม่จากกรณีดังกล่าว ธนาธรประกาศจัดแฟลชม็อบ #ไม่ถอยไม่ทน ที่สกายวอล์กปทุมวันในช่วงเวลานี้ มีผู้เข้าร่วมเต็มพื้นที่สกายวอล์ก นั่นถือเป็นเรื่องใหม่สำหรับการชุมนุมทางการเมืองในพื้นที่สาธารณะที่นับตั้งแต่การรัฐประหารไม่เคยมีครั้งใดที่มีผู้เข้าร่วมมากเช่นนี้ จำนวนผู้เข้าร่วมเป็นหนึ่งในมาตรวัดความสำเร็จของแฟลชม็อบและสื่อต่อสังคมให้เห็นถึงกำลังสนับสนุนของพรรคอนาคตใหม่ (ilaw, 2022) ด้วยการเคลื่อนไหวของกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่เริ่มจากความโกรธไร้ข้อเสนอจากรัฐบาล จากนั้นจึงเริ่มพัฒนาข้อเสนอต่อสังคม เช่น การร่างรัฐธรรมนูญใหม่ การให้รัฐบาลหยุดคุกคามประชาชน และต่อยอดข้อเสนอที่เกี่ยวเนื่องกับการเกณฑ์ทหารอย่างการปฏิรูปกองทัพมานำเสนอในพื้นที่ชุมนุมขึ้น จากสถานการณ์ชี้ให้เห็นว่า เยาวชนจำนวนมากยังมีส่วนร่วมทางการเมืองผ่านสื่อสังคมออนไลน์ โดยร้อยละ 67.5 เคยแสดงความรู้สึก แสดงความเห็น หรือแชร์

โพสต์เกี่ยวกับการเมือง และร้อยละ 35.5 เคยเขียนโพสต์เกี่ยวกับการเมืองด้วยตนเองในแพลตฟอร์มทวิตเตอร์ (Twitter) 4 ใน 10 แฮชแท็ก (Hashtag) ที่ถูกทวีต (Tweet) มากที่สุดในช่วงหนึ่งปีที่ผ่านมาก็เป็นหัวข้อเกี่ยวกับการชุมนุมทางการเมืองในเดือนกรกฎาคม-สิงหาคม 2021 โดยถูกทวีตรวมกันราว 28.2 ล้านครั้ง ด้วย เยาวชนที่เคลื่อนไหวผ่านสื่อสังคมออนไลน์เหล่านี้ยังมักมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบอื่นในโลกจริงด้วย โดยเยาวชนที่เคยเขียนโพสต์เกี่ยวกับการเมืองด้วยตนเองร้อยละ 95.8 เคยมีส่วนร่วมในรูปแบบอื่น เป็นสัดส่วนที่สูงกว่ากลุ่มที่ไม่เคยเขียนโพสต์ (ร้อยละ 58.4) ร้อยละ 37.4 โดยนัยนี้ พลังการมีส่วนร่วมของเยาวชนในโลกออนไลน์ จึงสามารถเป็นพลังที่นำไปสู่การปฏิบัติในโลกจริง จากข่าวที่สื่อออกมาในรูปแบบต่าง ๆ และที่ผ่านมาในกิจกรรมทางการเมือง ก็มีหลากหลายกลุ่ม และเหตุการณ์ทางการเมือง ที่ชัดเจนในการแสดงออกมาที่สุด นับตั้งแต่ศาลรัฐธรรมนูญยุบพรรคอนาคตใหม่ ได้กลายเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญของหน้าประวัติศาสตร์การเมืองของไทย ที่ทำให้บรรดากลุ่มเยาวชนคนรุ่นใหม่ออกมาแสดงออกทางการเมืองผ่านการชุมนุมเรียกร้องประชาธิปไตยและการแก้ไขรัฐธรรมนูญอย่างต่อเนื่อง ดังนี้ (กนกรัตน์ เลิศชูสกุล, 2564)

กลุ่มนักเรียนเลว เรียกร้องประเด็นปัญหาในระบบการศึกษา และสิทธิเด็กและเยาวชน ผู้ชุมนุมกลุ่มหลักเป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา

กลุ่มทะลุแก๊ส เรียกร้องประเด็นปัญหาปากท้อง การใช้ความรุนแรงของเจ้าหน้าที่รัฐ และการขับไล่รัฐบาล ผู้ชุมนุมกลุ่มหลักเป็นเด็กและเยาวชนในครัวเรือนรายได้ต่ำที่หลุดจากระบบการศึกษาและการจ้างงาน

กลุ่มทะลุฟ้า เรียกร้องประเด็นหลากหลาย ครอบคลุมทั้งประชาธิปไตย การพัฒนาสิ่งแวดล้อม และการขับไล่รัฐบาล

กลุ่มเยาวชนปลดแอก และกลุ่มแนวร่วมธรรมศาสตร์และการชุมนุม เรียกร้องประเด็นปัญหาประชาธิปไตยและมุ่งขับไล่รัฐบาลเป็นหลัก ผู้ชุมนุมกลุ่มหลักเป็นนิสิตนักศึกษาและคนรุ่นใหม่

กลุ่มทะลุวัง เน้นสอบถามความเห็นสาธารณะเกี่ยวกับปัญหาประชาธิปไตย โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถาบันพระมหากษัตริย์

นักศึกษาและประชาชน จัดชุมนุมที่ลานสกายวอล์ก หน้าหอศิลปวัฒนธรรมแห่งกรุงเทพฯ เพื่อทวงความเป็นธรรมให้กับนายวันเฉลิม สัตย์ศักดิ์สิทธิ์ ท่ามกลางกระแส “Saveวันเฉลิม”

กลุ่มนักเรียน นิสิตนักศึกษาและประชาชนเข้าร่วมกิจกรรม #วิ่งกันนะแฮมทาโร่ พากันวิ่งวนรอบอนุสาวรีย์ประชาธิปไตย พร้อมกับร้องเพลงที่ดัดแปลงมาจากเพลงประกอบ

การ์ตูนญี่ปุ่น “แฮมทาโร่” เพื่อล้อเลียนรัฐบาลและ ส.ส. เนื้อเพลงท่อนหนึ่งร้องว่า “วิ่งนะวิ่งนะแฮมทาโร่...ของอร่อยที่สุด ก็คือ ภาษีประชาชน”

กลุ่มมหานครเพื่อประชาธิปไตย และมอกะเสด จัดชุมนุมที่อนุสาวรีย์ประชาธิปไตย ในธีม แฮร์รี พอตเตอร์ ไม้เท้าเสกคาถา ปกป้องประชาธิปไตย

จะเห็นได้ว่า กลุ่มเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นกลุ่มคนรุ่นใหม่ เยาวชน นักเรียน นักศึกษา แทบทั้งสิ้น ด้วยการชุมนุมประท้วงที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องสะท้อนว่าเด็กและเยาวชนขาดช่องทางการมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมืองและนโยบายสาธารณะที่เป็นทางการและมีความหมาย โดยเยาวชนไม่มีสิทธิดำรงตำแหน่งเป็นผู้กำหนดนโยบายเอง อีกทั้งเยาวชนอายุต่ำกว่า 18 ปีบริบูรณ์ยังไม่มีสิทธิเลือกตั้ง เข้าชื่อต่อรัฐสภาและสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และมีส่วนร่วมทางตรงด้วยวิธีอื่น เมื่อประกอบกับการที่เยาวชนมีทรัพยากรทางการเมืองน้อย จึงสามารถมีอิทธิพลต่อกระบวนการนโยบายได้จำกัด มากเลยเกิดการเคลื่อนไหว ผ่านสื่อออนไลน์ ซึ่งเป็นเครื่องมือที่ทำให้ทั่วโลกได้รับรู้สิ่งที่เขาต้องการ จากความไม่พึงพอใจของคนรุ่นใหม่ที่มีต่อการเมืองของคนรุ่นก่อน รวมถึงการแสดงออกเชิงสัญลักษณ์ของนักเรียนในโรงเรียนและสถานศึกษาหลายจังหวัดด้วยกิจกรรมผูกโบว์ขาวต้านเผด็จการ และชู 3 นิ้วขณะเคารพธงชาติ ที่สื่อให้เห็นถึงคนรุ่นใหม่ใช้เป็นจุดร่วมกันในการแสดงออก สะท้อนถึงการมีความคิดเห็นที่ตรงกัน

สรุป

ในช่วงที่ผ่านมา เด็กและเยาวชนมีความสนใจและวิพากษ์ปัญหาในสังคมมากขึ้น ทั้งประเด็นใกล้ตัวอย่างการปิดกั้นทางความคิดและการละเมิดสิทธิในสถานศึกษาและประเด็นทางสังคมและการเมืองระดับมหภาค เช่น โครงสร้างและวัฒนธรรมทางสังคมแบบมีลำดับชั้น ความเหลื่อมล้ำ และระบอบการเมืองที่ไม่เป็นประชาธิปไตย ด้วยเหตุนี้ เด็กและเยาวชนมหาศาลจึงออกมามีส่วนร่วมทางการเมือง เพื่อเรียกร้องการเปลี่ยนแปลง เยาวชนจึงถือว่านับว่าเป็นช่วงที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาทางการเมืองเป็นอย่างมาก เนื่องจากเป็นวัยแห่งการเรียนรู้ มีความอยากเห็น และมีความสนใจใครรู้ในกิจกรรมทางการเมือง เนื่องจากเป็นวัยที่อยู่ในขั้นของการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง ตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ได้กำหนดให้ประชาชนไทยทุกคนที่มีอายุ 18 ปีบริบูรณ์ มีสิทธิในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง เป็นจ้าของสิทธิตามกฎหมายรัฐธรรมนูญที่บัญญัติรับรองไว้ดังนั้น เยาวชนที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปี ในฐานะที่เป็นวัยเริ่มต้นแห่งการมีส่วนร่วมทางการเมือง จึงมีส่วนสำคัญเป็นอย่างมากต่อการพัฒนาทางการเมือง เพราะหากประชาชนในวัยนี้ให้ความสนใจ และใส่ใจต่อกิจกรรมทางการเมืองตั้งแต่ช่วงอายุน้อย ๆ การพัฒนาทางการเมือง โดยใช้สื่อออนไลน์อินเทอร์เน็ตในฐานะ

เครื่องมือที่ทำให้เกิดการพัฒนาของระบอบประชาธิปไตยในสังคม กลับกลายเป็นหนึ่งในเครื่องมือของภาครัฐที่ใช้กดขี่และบังคับภายใต้ผลประโยชน์ของชนชั้นนำทางการเมือง ขณะเดียวกัน พบว่า การแสดงออกหลากหลายกิจกรรมความเคลื่อนไหวของเยาวชนที่เป็นข้อพิสูจน์อย่างชัดเจนถึงความตระหนักปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมและส่งผลต่อตนเองในอนาคต ทว่า ด้วยมุมมองแบบเดิมกลับกลายเป็นกรอบจำกัดของหลายฝ่ายในการทำความเข้าใจต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้น หลายกรณีแทนที่จะได้รับการส่งเสริมให้ก้าวหน้า แต่กลับถูกตัดสินตีตราว่าเป็นสิ่งที่ไม่เหมาะสม ท้าทาย ไปจนถึงเป็นภัยคุกคามต่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม เยาวชนจำนวนหนึ่งจึงต้องเผชิญกับการลงโทษเอาผิด จึงมีแนวโน้มเป็นอย่างสูงที่เยาวชนคนรุ่นใหม่ จะหันมาปฏิบัติการนอกระบบโครงสร้างทางการเมืองที่เป็นทางการเพิ่มมากขึ้น จากการแสดงออกในหลาย ๆ เรื่องที่ผ่านมา แต่เป็นเครื่องยืนยันถึงการที่ทุกกลุ่มมีการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์การเคลื่อนไหวทางสังคมการเมือง ขณะเดียวกันก็เป็นการเรียนรู้ท่ามกลางบริบททางสังคมที่เปิดกว้างด้วยเทคโนโลยีสื่อสารไร้พรมแดน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่หล่อหลอมให้เยาวชนเหล่านี้มีแนวโน้มที่จะให้คุณค่ากับอุดมการณ์สากลด้านสิทธิมนุษยชน เสรีภาพ ประชาธิปไตย และความเท่าเทียมทางสังคม บนเส้นทางการแสวงหารูปแบบใหม่ของการมีส่วนร่วมของการแสดงออกทางการเมืองของกลุ่มเยาวชนคนรุ่นใหม่

เอกสารอ้างอิง

กนกรัตน์ เลิศชูสกุล และธนาพงศ์ เกิ่งไพบูลย์. (2564). *การก่อตัว พัฒนาการ และพลวัตการชุมนุมบริเวณแยกดินแดงช่วงเดือนสิงหาคม–ตุลาคม 2564*. สืบค้น 2 มกราคม 2569, จาก https://shorturl.asia/JSjeM

กุลทิพย์ ศาสตระรุจิ. (2566). *‘ก้าวไกล’ ฟัง voter พลิกวิกฤต กดดันพรรคอื่นปรับตัวรับการเมืองยุคใหม่*. สืบค้น 3 มกราคม 2569, จาก https://shorturl.asia/6kLeT

ณัฏฐกาญจน์ ศุกลรัตนเมธี และนุชประภา โมกข์ศาสตร์. (2562). *การรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ของเยาวชนเพื่อการเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย*. กรุงเทพฯ: สำนักงานวิจัยและพัฒนา สถาบันพระปกเกล้า.

ไทย พีบีเอส. (2567). สำนักงานสถิติฯ เผย คนไทยใช้อินเทอร์เน็ต 59.2 ล้านคน มือถือ 62.9 ล้านคน. สืบค้น 7 มกราคม 2569, จาก https://shorturl.asia/LUi16

นาถชฎา ตรีปัญจศีล. (2548). *การมีส่วนร่วมทางการเมืองของเยาวชนไทย*. สืบค้น 7 มกราคม 2569, จาก https://shorturl.asia/TNYQh

ประภาส ปิ่นตบแต่ง. (2552). *กรอบการวิเคราะห์การเมืองแบบทฤษฎีขบวนการทางสังคม*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิไฮน์ริค เบิลล์ สำนักงานภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้.

สมคิด พุทธศรี และคณะ. (2563). *Youth Manifesto: นโยบายเยาวชนใหม่เพื่อการเมืองของคนหนุ่มสาว*. สืบค้น 7 มกราคม 2569, จาก https://shorturl.asia/4PHWI

สฤณี อาชวานันทกุล. (2558). *Digital future: อนาคตเศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรมใหม่ในยุคดิจิทัล*. กรุงเทพฯ: โอเพ่นเวิลด์ส.

อนุชิต ไกรวิจิตร. (2563). *กะเทาะความคิด 'คนรุ่นใหม่' พวกเขาต้องการอะไร? เมื่อตัดสินใจแสดงพลังทางการเมือง*. สืบค้น 7 มกราคม 2569, จาก https://thestandard.co/new-generation-perspective-break-down/

Amnesty International Thailand. (2022). *Into a New World, With the Power of Youth.* Retrieved January 20, 2026, from https://shorturl.asia/SLBv3

ilaw. (2022). *The 2020 Rally at a Glance of Change: Where Power Comes From How Has It Developed, What Have We Encountered?*. Retrieved January 20, 2026, from https://www.ilaw.or.th/articles/10090

Mille, D. et al. (2016). Why We Post - Taking Anthropology to the World. *Anthropology News,* 57(9), e44-e47.

Momentum. (2023). *On the Political Space: Politicians And Social Media. ?.* Retrieved January 20, 2026, from https://themomentum.co/ruleoflaw-polician-with-newmedia/

วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์
ปีที่ 9 ฉบับที่ 2 มีนาคม - เมษายน 2569 น.356-369.

การนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติในองค์กรเพื่อรับมือการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคใหม่*

IMPLEMENTING STRATEGIES WITHIN ORGANIZATIONS TO COPE WITH THE CHANGES OF THE MODERN WORLD

นิรุชพล โยธามาตย์
Niruchpol Yothamart
สถานีตำรวจนครบาลคันนายาว
Khannayao Metropolitan Police Station
Corresponding Author E-mail: niruchpol.yo@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มุ่งศึกษาการนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติในองค์กรเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคใหม่ ผลจากการศึกษาพบว่า 1. การนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติแต่เดิมการปฏิบัติ กลยุทธ์เป็นส่วนสำคัญของภารกิจเชิงกลยุทธ์ของผู้จัดการฝ่ายทรัพยากรมนุษย์ โดยผู้บริหารระดับสูงทำหน้าที่กำหนดกลยุทธ์ระดับองค์การ และหลังจากนั้นทำการกำหนดนโยบายและกำหนดกลยุทธ์ระดับหน้าที่ที่ครอบคลุมส่วนงาน ต่าง ๆ 2. การนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติเป็นเรื่องที่มีความสำคัญเพราะเป็นการเรียนรู้นโยบายศึกษาข้อมูลพื้นฐานที่จะสร้างพันธกิจให้แก่องค์กรเพื่อประสิทธิภาพของการบริหารจัดการโครงสร้างที่มอบหมายงานได้อย่างมีประสิทธิภาพสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ในระยะยาวได้อย่างเหมาะสม กลยุทธ์ที่ประกอบด้วยการวางแผน วิธีการ รูปแบบ ตำแหน่งและมุมมองจึงเป็นส่วนที่จะทำให้การบริหารจัดการองค์กรมีประสิทธิภาพสามารถมีแผนกลยุทธ์ที่ชัดเจน 3. การกำหนดกลยุทธ์ประกอบด้วย กลยุทธ์ด้านแผน กลยุทธ์ด้านการดำเนินการ กลยุทธ์ด้านรูปแบบ กลยุทธ์ด้านตำแหน่ง และกลยุทธ์ด้านความเห็นที่สามารถแสดงออกทั้งการกำหนดพันธกิจองค์กร การประเมินสภาพแวดล้อมการกำหนดวัตถุประสงค์ทิศทางขององค์กรและการกำหนดกลยุทธ์เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์จำเป็นอย่างยิ่งจะต้องมีการจัดการทรัพยากรที่มีประกอบด้วยบุคลากรเทคโนโลยีการสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ เรื่องของเวลา เงิน สถานที่ และพันธกิจรวมถึงการฝึกอบรมให้มีประสิทธิภาพเพื่อเตรียมความพร้อมในการจัดทำแผนกลยุทธ์ให้เกิดองค์ความรู้และสามารถขับเคลื่อนองค์กรให้เกิดกลยุทธ์สามารถนำไปปฏิบัติโดยเฉพาะอย่างยิ่งในหน่วยการภาครัฐ และ 4. การเปลี่ยนแปลง

*Received March 24, 2026; Revised April 10, 2026; Accepted April 23, 2026

ของ IBM ถือเป็นตัวอย่างที่โดดเด่นขององค์กรที่สามารถปรับตัวและฟื้นตัวจากวิกฤติได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยในช่วงทศวรรษ 1990
คำสำคัญ: กลยุทธ์; องค์กร; การเปลี่ยนแปลง

Abstract

This academic article aimed to study the implementation of strategies in organizations for coping with the changes in the modern world. The study was found that: 1. Strategy implementation, traditionally, was a crucial part of the strategic mission of human resource managers. Senior management defined organizational-level strategy, and subsequently established policies and functional strategies covering various departments. 2. Strategy implementation was important because it involveed learning policies and studying the foundational information that created the organization's mission, ensuring effective management of the assigned structure and achieving long-term objectives appropriately. Strategy, encompassing planning, methods, models, positions, and perspectives, was essential for effective organizational management and the creation of clear strategic plans. 3. Strategy formulation included planning strategies, operational strategies, model strategies, positional strategies, and perspective strategies. These was expressed through defining the organizational mission, assessing the environment, setting organizational objectives and direction, and defining strategies to achieve those objectives. Effective resource management was crucial, encompassing personnel, technology, support from various departments, time, money, location, and mission, including training to prepare for strategic planning, build knowledge, and driving organizational strategy implementation, especially in government sectors. 4. IBM's transformation served as a prime example of an organization's ability to adapt and recover effectively from crises during the 1990s.
Keywords: Strategy; Organization; Change

บทนำ

ในองค์กรต่าง ๆ มีนโยบายและวัตถุประสงค์ของการดำเนินการให้เป็นไปตามภารกิจที่เหมาะสม การจะขับเคลื่อนองค์กรให้มีประสิทธิภาพได้ผู้ปฏิบัติหรือผู้จัดการควรทราบและนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติในองค์กรเพื่อรับมือการเปลี่ยนแปลงของโลกซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงอยู่อย่างสม่ำเสมอ มีการแข่งขันและสร้างองค์กรให้มีศักยภาพที่จะพัฒนาทรัพยากรที่มีให้เกิดประโยชน์มากที่สุด ดังนั้น การขับเคลื่อนหรือการนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติในองค์กรจึงเป็นสิ่งที่มีทฤษฎีและแนวคิดที่น่าสนใจที่ผู้เขียนได้รวบรวมและสรุปสังเคราะห์ออกมาเพื่อขับเคลื่อนองค์กรไม่ว่าจะเป็นองค์กรราชการ องค์กรของรัฐ หรือ รัฐวิสาหกิจที่จำเป็นจะต้องบริหารคน บริหารทรัพยากรที่มีให้เกิดประโยชน์สูงสุด เพราะการจัดการหรือการบริหารที่ใช้ประโยชน์กับทฤษฎีที่นำไปประยุกต์ใช้ก็คือการประยุกต์ใช้องค์กรในการนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติเพื่อให้เกิดประโยชน์มากที่สุด

การนำกลยุทธ์ไปสู่การปฏิบัติเป็นมาตรการที่เป็นรูปธรรมในการเปลี่ยนแปลงเป้าประสงค์เชิงกลยุทธ์ ไปสู่การปฏิบัติเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ตามที่ตั้งใจไว้ ซึ่งจำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนจากฝ่ายบริหารอย่างต่อเนื่อง กลยุทธ์จะประสบผลสำเร็จได้จะต้องมีความสอดคล้องกับโครงสร้าง และกิจกรรมสนับสนุนที่เป็นไปในทิศทางเดียวกันและเสริมแรงซึ่งกันและกัน การปรับความสอดคล้องและความเหมาะสม เป็นสภาวะที่โครงสร้างองค์การ ระบบสนับสนุน ต่าง ๆ กระบวนการภายในทักษะของบุคลากร ทรัพยากรองค์การ และสิ่งเสริมแรง ต่าง ๆ ช่วยสนับสนุนและส่งเสริมให้องค์การบรรลุตามเป้าหมายเชิงกลยุทธ์ได้

กลยุทธ์การจัดการทรัพยากรมนุษย์ เป็นกลยุทธ์ระดับหน้าที่ เมื่อสังคมมนุษย์ขยายใหญ่ขึ้นเรื่อย ๆ เริ่มจะเกิดปัญหาในด้านบริหารทรัพยากรมนุษย์ตามมา มนุษย์จึงได้เริ่มสนใจคิดค้นวิธีแก้ไขปัญหาทางการบริหารทรัพยากรมนุษย์ขึ้น เช่น ฝึกหัดบุคลากรให้มีความสามารถเข้มแข็งกว่าที่เป็นอยู่ เพื่อแสวงหาคนมีความสามารถมาก ๆ เข้ามาปฏิบัติงาน การเปลี่ยนแปลงที่เห็นได้ชัดที่ทำให้แนวความคิดเกี่ยวกับการบริหารทรัพยากรมนุษย์งานบุคคลในสมัยใหม่นี้แตกต่างไปจากแนวความคิดสมัยก่อนนั้นคือความก้าวหน้าทางด้านการศึกษาของบุคคล ทำให้ผู้ใช้แรงงานมีความรู้ความเข้าใจมากขึ้น การเกิดขึ้นของสหภาพแรงงาน ความเปลี่ยนแปลงทางสังคม การเมืองและเศรษฐกิจทำให้แนวความคิดและทัศนคติเกี่ยวกับการใช้แรงงานเปลี่ยนไปจากเดิมและประการสำคัญจากการคิดค้นของนักวิชาการก่อให้เกิดการสะสมความรู้ทางด้านนี้มากขึ้น

การนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ (Strategic execution)

การนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ แต่เดิมการปฏิบัติ กลยุทธ์เป็นส่วนสำคัญของภารกิจเชิงกลยุทธ์ของผู้จัดการฝ่ายทรัพยากรมนุษย์ โดยผู้บริหารระดับสูงทำหน้าที่กำหนดกลยุทธ์ระดับองค์การ และหลังจากนั้นทำการกำหนดนโยบายและกำหนดกลยุทธ์ระดับหน้าที่ที่ครอบคลุมส่วนงานต่าง ๆ ในองค์การการกำหนดกลยุทธ์ของผู้บริหารระดับสูงมีขอบเขตกว้างเพื่อตีกรอบว่าอะไรคือสิ่งที่ผู้จัดการแต่ละส่วนงานควรทำและไม่ควรทำ สำหรับนำทางให้สายงานหลักและฝ่ายทรัพยากรมนุษย์นำไปกำหนดนโยบายและกิจกรรมในส่วนงานที่รับผิดชอบกลยุทธ์ด้านทรัพยากรของกิจการ หรือแผนกลยุทธ์อื่น ๆ ควรได้มาจากแผนกลยุทธ์กิจการ กฎพื้นฐาน คือ กลยุทธ์ นโยบาย และกิจกรรมของฝ่ายทรัพยากรมนุษย์ต้องสนับสนุนกลยุทธ์ระดับองค์การของกิจการ (จุฑามาศ ทวีไพบูลย์วงศ์ และสุวรรธนา เทพจิต, 2554)

ความหมายของกลยุทธ์

กลยุทธ์เป็นเรื่องของความคิด แผนงาน และการปฏิบัติ ต่าง ๆ ที่บริษัทนำมาใช้เพื่อให้เกิดความสำเร็จเหนือคู่แข่ง จากความได้เปรียบทางการแข่งขันที่สามารถดำเนินกิจกรรม ต่าง ๆ ได้เด่นชัดมากกว่าหรือมีประสิทธิภาพเหนือกว่าคู่แข่ง ความหมายของคำว่า “กลยุทธ์” คำภาษาอังกฤษว่า “strategy” มาจากคำว่า “Strategos” ในภาษากรีกที่เกิดจากคำว่า “Stratos” ซึ่งหมายถึง“Army” หรือกองทัพผสมกับคำว่า “Agein” ซึ่งหมายถึง “Lead” หรือ “นำหน้า” จึงทำให้นักวิชาการทางด้านการบริหารตีความหมายว่า “Leading the total organization” หรือการนำทางให้องค์กรโดยรวม ซึ่งมีนัยทั้งเชิงจุดมุ่งหมายและวิธีการว่าต้องการอะไรที่ให้สำเร็จและทำอย่างไร (วัฒนา วงศ์เกียรติรัตน์ และคณะ, 2548) องค์กรจะใช้แผน กลยุทธ์เป็นตัวแบบแผนที่แสดงถึงหรืออธิบายว่าทำอย่างไรที่จะนำกลยุทธ์มาใช้กับบริษัทอย่างได้ผล (Olsen, 2007) และสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ระยะยาวที่จะทำให้องค์การประสบความสำเร็จการขยายตัวทางพื้นที่ การขยายสินค้าที่หลากหลาย การพัฒนาผลิตภัณฑ์ ส่วนแบ่งการตลาด หรือการเข้าร่วมกิจการ (David, 2007)

กลยุทธ์ เป็นแผนปฏิบัติการที่จะช่วยให้การปฏิบัติงานบรรลุวัตถุประสงค์ระยะยาวในอนาคตจากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอกกับสิ่งแวดล้อมภายในองค์กร เพื่อสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันอย่างยั่งยืน เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ในระยะยาวอย่างสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมที่เผชิญอยู่ จึงต้องวางแผนกลยุทธ์ ที่แตกต่างจากแผนทั่ว ๆ ไป เพราะคำว่า “กลยุทธ์”จะต้องเกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอก ซึ่งเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง กลยุทธ์ในการจัดการนั้น คือ การนำแผนงาน ต่าง ๆ ที่องค์การได้กำหนดไว้ ประกอบด้วย วิสัยทัศน์

จุดมุ่งหมาย ภารกิจ และวัตถุประสงค์ทางกลยุทธ์ขององค์การ นโยบายต่าง ๆ ที่สำคัญ แผนงานหลักและแผนงานอื่น ๆ ที่จะนำมาปฏิบัติ มาบูรณาการเพื่อให้สามารถเชื่อมโยงสอดรับกับหลักการบริหารขององค์การ เพื่อให้องค์การบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ตามจุดมุ่งหมายขององค์การอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งการดำเนินงานการตัดสินใจในด้านต่าง ๆ ก็มีทั้งข้อดีและข้อจำกัด การจัดทำกลยุทธ์อย่างเป็นระบบ เพื่อไปพัฒนาองค์การไปสู่ทิศทางเป้าหมายที่ชัดเจน โดยครอบคลุมถึงแนวทางการดำเนินงานและกิจกรรมต่าง ๆ ของผู้ที่ทำงานให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวม ย่อมเป็นคุณประโยชน์องค์การ

กลยุทธ์ ประกอบด้วยแผน วิธีการ รูปแบบ ตำแหน่ง และมุมมองส่วนความหมายกลยุทธ์ในเชิงธุรกิจ หมายถึง แนวความคิดแผนซึ่งสามารถสนับสนุนศักยภาพในการแข่งขันของบริษัทให้บรรลุเป้าหมายได้ กลยุทธ์เป็นการออกแบบเพื่อช่วยให้บริษัทมีความได้เปรียบในการแข่งขัน ใกล้เคียงกับการบริหารกลยุทธ์ว่า เป็นศาสตร์และศิลป์ของการสร้างกลยุทธ์ การนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติและการประเมินผลของกลยุทธ์ใช้เพื่ออ้างถึงการสร้างกลยุทธ์ (Pitts & Lei, 2006)

สรุปได้ว่า การนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติเป็นเรื่องที่มีความสำคัญเพราะเป็นการเรียนรู้นโยบายศึกษาข้อมูลพื้นฐานที่จะสร้างพันธกิจให้แก่องค์กรเพื่อประสิทธิภาพของการบริหารจัดการโครงสร้างที่มอบหมายงานได้อย่างมีประสิทธิภาพสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ในระยะยาวได้อย่างเหมาะสม กลยุทธ์ที่ประกอบด้วยการวางแผน วิธีการ รูปแบบ ตำแหน่งและมุมมองจึงเป็นส่วนที่จะทำให้การบริหารจัดการองค์กรมีประสิทธิภาพสามารถมีแผนกลยุทธ์ที่ชัดเจน

การกำหนดแผนกลยุทธ์

กลยุทธ์ด้านการบริหารที่แตกต่างกันตามสถานการณ์ ซึ่งขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อม โดยใช้หลัก FIVE Ps หรือ 5 Ps ดังนี้

1. กลยุทธ์ คือ แผน (Strategy is a Plan) หมายถึง เจตนารมณ์ซึ่งเป็นสิ่งกำหนดทิศทางที่มีการกำหนดวิธีการดำเนินงานล่วงหน้าและจุดมุ่งหมายไว้อย่างชัดเจนว่า เป็นแผนขององค์การที่จะสร้าง ความสมดุลระหว่างจุดแข็ง และจุดอ่อนภายในกับโอกาสและอุปสรรคภายนอกเพื่อรักษา ความได้เปรียบในการแข่งขัน

2. กลยุทธ์ คือ การเดินหมาก (Strategy is a Ploy) หมายถึง การเดินเกมหรือการใช้อุบายต่อรองที่จะเอาชนะหรือรักษาความได้เปรียบในการแข่งขัน

3. กลยุทธ์ คือ รูปแบบ (Strategy is a Pattern) หมายถึง ความมุ่งหมายที่จะนำแผนไปดำเนินงานตามเจตนารมณ์ที่กำหนดไว้

4. กลยุทธ์ คือ ตำแหน่ง (Strategy is a Position) หมายถึง ความสัมพันธ์เกี่ยวกับสถานภาพขององค์การกับสภาพแวดล้อมเพื่อพิจารณาถึงความสอดคล้องกับช่องทางที่จะดำเนินการเป็นวิธีการ ที่จะบรรลุความสำเร็จหรือแผนปฏิบัติการในการบริหารโครงการ โดยเป็นการจับคู่ความสัมพันธ์ระหว่างความสามารถภายในขององค์การกับสภาพแวดล้อมภายนอกองค์การ

5. กลยุทธ์ คือ ความคิดเห็น (Strategy is a Perspective) หมายถึง ความคิดเห็นร่วมกันภายในองค์การเกี่ยวกับค่านิยม วัฒนธรรมและปรัชญาต่าง ๆ เพื่อยึดถือปฏิบัติไปในแนวทางเดียวกัน (Mintzberg, 1994) ซึ่งได้อธิบายกลยุทธ์ว่า เป็นการบูรณาการและการประสานการออกแบบการปฏิบัติเพื่อใช้ประโยชน์สมรรถนะหลักขององค์การในการสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน (Hitt et al., 2007) ว่าเป็นกระบวนการที่ผู้บริหารระดับสูงกำหนดเป้าประสงค์และวัตถุประสงค์ภาพรวมขององค์การ และวิธีการที่จะบรรลุผลสำเร็จโดยแบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน คือ 1. การกำหนดพันธกิจขององค์การ 2. การประเมินสภาพแวดล้อม 3. การกำหนดวัตถุประสงค์เฉพาะเจาะจง หรือกำหนดทิศทางขององค์การ และ 4. การกำหนดกลยุทธ์เพื่อบรรลุตามวัตถุประสงค์ (Mondy & Mondy, 2008) โดยใช้การวางแผนกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการคาดการณ์สิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคตโดยใช้ข้อมูลในการวินิจฉัยเหตุการณ์ต่าง ๆ ซึ่งการที่จะคาดการณ์ได้ถูกต้องมากน้อยเพียงใดเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์ที่จะให้ได้ความคิดหรือวิธีการที่ดีที่สุดซึ่งเป็นการใช้สมองหรือเป็น “แบบฝึกหัดทางปัญญา” (Intellectual Exercise) (สมบัติ ธำรงธัญวงศ์, 2554) อันเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนา

การจัดสรรทรัพยากร

การกำหนดทรัพยากรที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานซึ่งแผนปฏิบัติการจะไม่สำเร็จสมบูรณ์ หากปราศจากการกำหนดทรัพยากรที่หน่วยงานจำเป็นต้องใช้ในการดำเนินงานเพื่อตอบสนองต่อกลยุทธ์ขององค์การ ทรัพยากรตามแผนปฏิบัติการส่วนใหญ่ประกอบด้วย 1. บุคลากร 2. เทคโนโลยี 3. การสนับสนุนจากหน่วยธุรกิจอื่น ๆ 4. กรอบเวลา 5. เงิน (ตามงบประมาณ) 5. สถานที่ทำงาน/พื้นที่ 6. พันธมิตรเชิงกลยุทธ์ และ 7. การฝึกอบรม

ผู้จัดการมักจะประมาณการทรัพยากรที่จำเป็นต่อการดำเนินโครงการอย่างผิดพลาด หากประมาณการความต้องการที่ไม่ตรงต่อกับความเป็นจริง หรือ ใช้สูตรสำเร็จที่เป็นทางลัด ก็จะทำให้โครงการเกิดความเสี่ยง จากการขาดแคลนทรัพยากรที่จำเป็นในการดำเนินงานตามแผนให้บรรลุผลสำเร็จ ดังนั้น ผู้จัดการจึงควรตั้งคำถามต่อไปนี้เมื่อต้องประเมินความต้องการใช้ทรัพยากรในการดำเนินงาน

1. แผนปฏิบัติการใหม่ที่ต้องดำเนินการนี้ กระทบต่อการปฏิบัติงานประจำวันของหน่วยงานอย่างไรบ้าง

2. ทรัพยากรที่มีอยู่ในหน่วยงาน สามารถรองรับตามแผนปฏิบัติการใหม่ที่เพิ่มขึ้นจากงานประจำที่ทำอยู่ได้หรือไม่

3. ถ้าไม่สามารถรองรับได้ หน่วยงานนั้น ๆ จะต้องเพิ่มบุคลากรหรือทรัพยากรด้านใดบ้าง

4. บุคลากรของหน่วยงานจะต้องเรียนรู้ทักษะด้านใดเพิ่มเติมจึงจะสามารถปฏิบัติงานตามแผนได้

5. หน่วยงานต้องการหลักสูตรฝึกอบรมใด และมีค่าใช้จ่ายเท่าไหร่

6. หน่วยงานต้องการเทคโนโลยีและระบบงานใหม่ประเภทใดที่จะช่วยสนับสนุนการดำเนินโครงการและมีค่าจ่ายเท่าไหร่

เมื่อทำการพิจารณาทรัพยากรที่หน่วยงานจำเป็นต้องใช้งานให้ตระหนักว่าต้องมองจากปัจจุบันไปสู่อนาคตถึงทรัพยากรที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน และความต้องการที่จะใช้ทรัพยากรในปีต่อ ๆ ไปไว้ด้วย ตลอดจนต้องพยากรณ์ตามความต้องการที่ในด้านทักษะและความสามารถของบุคลากรที่องค์การต้องการในอนาคต และจัดจ้างเพื่อรองรับว่า “อนาคต” ดังกล่าวนั้นให้ดี โดยหน่วยงานจะต้องติดตามการพัฒนาของตลาดและสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันขององค์การ สมมติว่า องค์การมีกลยุทธ์ระยะยาวเพื่อการใช้งานเทคโนโลยีที่อยู่ระหว่างการจัดซื้อให้เกิดประโยชน์สูงสุด และออกแบบผลิตภัณฑ์ใหม่โดยใช้เทคโนโลยีนั้น คุณจะต้องพยากรณ์ความต้องการบุคลากรที่มีความรู้ความเข้าใจในเทคโนโลยีนั้น ๆ ไว้อย่างน้อยหนึ่งปีล่วงหน้า ในกรณีนี้อาจจะต้องฝึกอบรมด้านเทคโนโลยีเพื่อปูพื้นฐานให้กับพนักงานเสียตั้งแต่เนิ่น ๆ การวางแผนล่วงหน้า การคิดเชิงกลยุทธ์ และการเริ่มต้นอย่างเฉียบคมจากปัจจุบันเป็นทักษะการบริหารจัดการที่สำคัญในยุคสมัยใหม่ที่โลกมีทรัพยากรเหลืออยู่อย่างจำกัดนั้น เป้าหมายของคุณย่อมอยู่ที่การมีบุคลากรและทรัพยากรตามความต้องการ ณ เวลาที่ต้องการใช้งาน

สรุปได้ว่า การกำหนดกลยุทธ์ประกอบด้วย กลยุทธ์ด้านแผน กลยุทธ์ด้านการดำเนินการ กลยุทธ์ด้านรูปแบบ กลยุทธ์ด้านตำแหน่ง และกลยุทธ์ด้านความเห็นที่สามารถแสดงออกทั้งการกำหนดพันธกิจองค์กร การประเมินสภาพแวดล้อมการกำหนดวัตถุประสงค์ทิศทางขององค์กรและการกำหนดกลยุทธ์เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์จำเป็นอย่างยิ่งจะต้องมีการจัดการทรัพยากรที่มีประกอบด้วยบุคลากรเทคโนโลยีการสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ เรื่องของเวลา เงิน สถานที่ และพันธกิจรวมถึงการฝึกอบรมให้มีประสิทธิภาพเพื่อเตรียมความพร้อมในการจัดทำแผนกลยุทธ์ให้เกิดองค์ความรู้และสามารถขับเคลื่อนองค์กรให้เกิดกลยุทธ์สามารถนำไปปฏิบัติโดยเฉพาะอย่างยิ่งในหน่วยงานภาครัฐ

การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงในส่วนของระบบและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

องค์ประกอบอะไรบ้างที่จำเป็นต้องปรับปรุงเปลี่ยนแปลงในองค์ประกอบที่สำคัญ 6 ด้านต่อไปนี้

1. เป้าหมายและกลยุทธ์ (Goals and Strategies) องค์การมีความจำเป็นต้องปรับเปลี่ยน เป้าหมายและกลยุทธ์ไปสู่เป้าหมายอยู่ตลอดเวลา เช่น เมื่อมีการขยายกิจการหรือเมื่อต้องเสนอสินค้าหรือบริการตัวใหม่เข้าสู่ตลาด เมื่อต้องแสวงหาตลาดใหม่เพื่อรองรับสินค้า เป็นต้น

2. เทคโนโลยี (Technology) การเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีมีตั้งแต่ระดับเล็กน้อยถึงระดับสำคัญ เช่น การเชื่อมต่อคอมพิวเตอร์สายตรง เป็นระบบเครือข่ายให้ลูกค้าสามารถเข้าถึงสินค้าและใช้บริการได้สะดวก ถือเป็นการเปลี่ยนเทคโนโลยีระดับเล็กน้อย แต่ถ้าทั้งกิจการต้องเปลี่ยนแปลงเครื่องจักรและเทคโนโลยีใหม่ทั้งหมดเพื่อการผลิตให้ทันสมัย ถือว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงใหญ่

3. การออกแบบงานใหม่ (Job redesign) องค์การจำเป็นต้องจัดงานออกเป็นกลุ่มต่าง ๆ ใหม่ให้มีระดับความมากหรือน้อยในประเด็น เช่น ความหลากหลาย (Variety) การให้อิสระ (Autonomy) การมีลักษณะเฉพาะ (Identity) การให้ความสำคัญ (Significance) ตลอดจนการจัดระบบข้อมูลป้อนกลับ (Feedback) เป็นต้น

4. โครงสร้าง (Structure) เช่น จัดโครงสร้างแบบตามหน้าที่หรือแบบที่เน้นผลผลิตจะมีความเป็นทางการและรวมศูนย์เพียงไร เน้นแบบแนวราบหรือแนวตั้ง (Flat or Tall Structure) หรือแบบเครือข่าย (Networking) เป็นโครงสร้างแบบจักรกล (Mechanic Structure) หรือแบบสิ่งมีชีวิต (Organic Structure) เป็นต้น

5. กระบวนการ (Process) ซึ่งเป็นขั้นตอนการทำให้งานสำเร็จ ก็อาจจำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลง เช่น แทนที่เคยทำตามลำดับเป็นขั้นตอน ไปเป็นการร่วมทำพร้อมกันจนงานสำเร็จ

6. คน (People) คนที่เคยปฏิบัติงานอยู่ในองค์การจำเป็นต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเมื่อเงื่อนไขอื่นได้ เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งสามารถทำได้ 2 วิธี วิธีแรกปรับเปลี่ยนคนออกแล้วจ้างคนที่เหมาะสมกับภารกิจใหม่เข้าแทน ทำนองที่เรียกว่าถ่าย “เลือดใหม่” (New Blood) วิธีหลังใช้วิธีเปลี่ยนแปลงคนเดิมด้วยการพัฒนาฝึกอบรมด้านทักษะและเจตคติที่สอดคล้องกับงานใหม่ เป็นต้น

กรณีศึกษา : การเปลี่ยนแปลงองค์กรที่ประสบความสำเร็จ

การเปลี่ยนแปลงองค์กรเป็นกระบวนการที่ซับซ้อนและต้องอาศัยปัจจัยหลายประการเพื่อให้ประสบความสำเร็จ ทั้งนี้ การเปลี่ยนแปลงไม่ได้เกิดขึ้นจากเพียงการกำหนดนโยบายหรือแผนงานเท่านั้น แต่ยังต้องมีการบริหารจัดการที่เหมาะสม การนำแนวคิด

ด้านภาวะผู้นำ กลยุทธ์การบริหาร รวมถึงการปรับตัวให้สอดคล้องกับบริบทขององค์กรและสังคมโดยรวม องค์กรที่สามารถปรับตัวได้อย่างมีประสิทธิภาพมักมีลักษณะร่วมบางประการ เช่น ความสามารถในการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลง การสื่อสารที่ชัดเจน และการมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกระดับ มีกรณีศึกษาจากหลายบริบทดังนี้

กรณีศึกษา : การเปลี่ยนแปลงองค์กรที่ประสบความสำเร็จ – IBM

IBM เป็นหนึ่งในตัวอย่างที่โดดเด่นขององค์กรที่สามารถปรับตัวและเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพท่ามกลางสภาวะการแข่งขันที่รุนแรง ในช่วงทศวรรษ 1990 IBM ต้องเผชิญกับความท้าทายสำคัญ เนื่องจากตลาดฮาร์ดแวร์ที่เคยเป็นธุรกิจหลักของบริษัทได้รับผลกระทบจากการแข่งขันของผู้ผลิตรายใหม่ที่สามารถนำเสนอผลิตภัณฑ์คุณภาพสูงในราคาที่ต่ำกว่า เพื่อความอยู่รอดและความสามารถในการแข่งขัน IBM จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนแนวทางธุรกิจอย่างเร่งด่วน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การลดการพึ่งพาการขายฮาร์ดแวร์และขยายบทบาทของตนในตลาดบริการเทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งเป็นตลาดที่มีอัตราการเติบโตสูงและสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับองค์กรได้อย่างยั่งยืน

การเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญของ IBM เริ่มต้นภายใต้การนำของ Louis Gerstner ซึ่งเข้ารับตำแหน่ง CEO ในปี 1993 เขาได้ปรับโครงสร้างองค์กรให้มีความคล่องตัวมากขึ้น พร้อมทั้งมุ่งเน้นไปที่การให้บริการด้านเทคโนโลยี โซลูชันซอฟต์แวร์ และการให้คำปรึกษาด้านไอทีแก่ธุรกิจทั่วโลก Gerstner ได้ส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กรที่เปิดรับนวัตกรรมและการทำงานร่วมกันข้ามหน่วยงาน รวมถึงการให้ความสำคัญกับความต้องการของลูกค้าเป็นหลัก ซึ่งแนวทางดังกล่าวส่งผลให้ IBM สามารถสร้างแหล่งรายได้ใหม่ และกลับมาเป็นผู้นำในอุตสาหกรรมเทคโนโลยีได้อีกครั้ง

ความท้าทายของ IBM ก่อนการเปลี่ยนแปลง

ก่อนที่ IBM จะเริ่มกระบวนการเปลี่ยนแปลงในช่วงทศวรรษ 1990 บริษัทต้องเผชิญกับปัญหาสำคัญหลายประการ สาเหตุหลักมาจากการเปลี่ยนแปลงของอุตสาหกรรมเทคโนโลยี โดยเฉพาะการเติบโตของคอมพิวเตอร์ส่วนบุคคล (PCs) ซึ่งลดความต้องการของตลาดต่อระบบเมนเฟรม (Mainframe) ที่เคยเป็นผลิตภัณฑ์หลักของ IBM ในขณะเดียวกันคู่แข่งรายใหม่สามารถนำเสนอผลิตภัณฑ์ที่มีราคาถูกลงและสามารถตอบโจทย์ตลาดได้ดีกว่า ทำให้ IBM ต้องสูญเสียส่วนแบ่งการตลาดอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ โครงสร้างองค์กรแบบรวมศูนย์และขนาดที่ใหญ่ของ IBM ทำให้การปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของอุตสาหกรรมเป็นไปได้ยาก ส่งผลให้บริษัทเริ่มเผชิญกับภาวะขาดทุนและความไม่มั่นคงทางการเงิน

อีกหนึ่งปัจจัยที่ทำให้ IBM เผชิญกับความท้าทายคือกลยุทธ์ทางธุรกิจที่มุ่งเน้นไปที่ผลิตภัณฑ์เดิมมากเกินไป แทนที่จะปรับตัวให้เข้ากับเทรนด์เทคโนโลยีใหม่ เช่น ระบบเครือข่ายและซอฟต์แวร์บริการ ขณะที่บริษัทเทคโนโลยีอื่น ๆ อย่าง Microsoft และ Intel เติบโตขึ้นอย่างรวดเร็ว IBM กลับพยายามรักษาตลาดเดิมไว้โดยไม่มีการปรับกลยุทธ์อย่างทันเวลา ซึ่งทำให้ศักยภาพการแข่งขันของบริษัทลดลง ความสามารถในการสร้างนวัตกรรมถูกจำกัดด้วยโครงสร้างองค์กรแบบเก่า ส่งผลให้ IBM ต้องเผชิญกับวิกฤติองค์กรที่ต้องเร่งหาทางออกก่อนที่สถานการณ์จะเลวร้ายลงกว่าเดิม

การเริ่มต้นกระบวนการเปลี่ยนแปลง

การเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ของ IBM เริ่มต้นขึ้นในปี 1993 เมื่อ Louis V. Gerstner เข้ามารับตำแหน่ง CEO และนำเสนอแนวทางใหม่ในการฟื้นฟูองค์กร ภายใต้การนำของเขา IBM ได้ปรับกลยุทธ์จากการพึ่งพิงการผลิตฮาร์ดแวร์ เช่น คอมพิวเตอร์เมนเฟรม มาเป็นการให้บริการด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ (IT Services) และโซลูชันทางธุรกิจที่สามารถตอบโจทย์ลูกค้าในยุคดิจิทัลได้ดียิ่งขึ้น Gerstner ตระหนักว่าตลาดฮาร์ดแวร์กำลังเผชิญกับการแข่งขันรุนแรง และ IBM จำเป็นต้องสร้างความแตกต่างด้วยบริการที่มีมูลค่าเพิ่มมากขึ้น ดังนั้น การให้ความสำคัญกับซอฟต์แวร์และการให้คำปรึกษาด้านเทคโนโลยีกลายเป็นกลยุทธ์หลักของบริษัท นอกจากนี้ เขายังปรับโครงสร้างองค์กรให้มีความคล่องตัว ลดขั้นตอนที่ซับซ้อน และให้ความสำคัญกับประสิทธิภาพในการดำเนินงาน

นอกเหนือจากการเปลี่ยนแปลงด้านผลิตภัณฑ์และบริการ Gerstner ยังมุ่งเน้นไปที่การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมองค์กร ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการทำให้การเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นได้จริง เขาส่งเสริมให้พนักงาน IBM มีแนวคิดที่เปิดกว้างต่อการทำงานร่วมกัน ลดระบบการทำงานแบบแยกส่วน และสนับสนุนการปรับตัวให้ทันกับแนวโน้มของตลาดและความต้องการของลูกค้า โดยเน้นให้พนักงานทุกระดับมีส่วนร่วมในการพัฒนาและขับเคลื่อนองค์กรไปข้างหน้า การเปลี่ยนแปลงนี้ช่วยสร้างความแข็งแกร่งให้กับ IBM ในฐานะผู้นำด้านโซลูชันเทคโนโลยี และทำให้บริษัทสามารถกลับมาแข่งขันในตลาดได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การดำเนินการเปลี่ยนแปลงองค์กร

ในขั้นตอนการเปลี่ยนแปลง IBM ภายใต้การนำของ Louis V. Gerstner ได้ดำเนินกลยุทธ์ที่มุ่งเน้นการลดขนาดธุรกิจฮาร์ดแวร์ และหันมาให้ความสำคัญกับบริการด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ (IT Services) และซอฟต์แวร์ที่สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับลูกค้าได้มากขึ้น Gerstner ตระหนักว่า ธุรกิจฮาร์ดแวร์ไม่สามารถเป็นจุดแข็งหลักของ IBM ได้อีกต่อไป เนื่องจากการแข่งขันที่รุนแรงจากผู้ผลิตรายใหม่ ดังนั้น IBM จึงลงทุนอย่างหนักในการพัฒนาบริการที่ตอบโจทย์องค์กรขนาดใหญ่ เช่น การให้คำปรึกษาด้านเทคโนโลยี

บริการโครงสร้างพื้นฐานทางไอที และระบบคลาวด์คอมพิวติง เพื่อสร้างแหล่งรายได้ใหม่ที่มั่นคงและยั่งยืนมากขึ้น นอกจากนี้ เขายังให้ความสำคัญกับการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมซอฟต์แวร์ โดยเฉพาะในด้านปัญญาประดิษฐ์ (AI) และการวิเคราะห์ข้อมูล (Data Analytics) ซึ่งกลายเป็นจุดแข็งสำคัญของบริษัทในเวลาต่อมา

นอกจากการเปลี่ยนแปลงเชิงกลยุทธ์แล้ว Gerstner ยังได้ปรับโครงสร้างองค์กรเพื่อให้ IBM สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น แทนที่ระบบการทำงานแบบแยกส่วนออกเป็นแผนกต่าง ๆ ที่เคยเป็นอุปสรรคต่อการสื่อสารและการตัดสินใจ เขาได้ส่งเสริมวัฒนธรรมการทำงานแบบข้ามสายงาน (Cross-functional Teams) เพื่อให้เกิดความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน ลดขั้นตอนที่ไม่จำเป็น และเพิ่มความยืดหยุ่นในการตอบสนองต่อลูกค้า โดยเฉพาะองค์กรขนาดใหญ่ที่ต้องการโซลูชันทางไอทีที่ซับซ้อนและครบวงจร นโยบายเหล่านี้ช่วยให้ IBM สามารถพลิกฟื้นจากภาวะวิกฤติ และกลับมาเป็นหนึ่งในผู้นำของอุตสาหกรรมเทคโนโลยีระดับโลกได้อีกครั้ง (Hitt et al., 2016)

ความสำเร็จในการเปลี่ยนแปลง

ผลลัพธ์จากการเปลี่ยนแปลงองค์กรของ IBM ถือเป็นความสำเร็จที่โดดเด่น โดยบริษัทสามารถพลิกฟื้นจากภาวะวิกฤติและกลับมาเติบโตอย่างมั่นคงภายในระยะเวลาไม่กี่ปี ภายใต้การนำของ Louis V. Gerstner IBM ได้เปลี่ยนบทบาทจากบริษัทที่เน้นการขายฮาร์ดแวร์ไปสู่การเป็นผู้นำในด้านบริการ IT และโซลูชันซอฟต์แวร์ ซึ่งกลายเป็นแหล่งรายได้หลักของบริษัท รายได้จากธุรกิจบริการ IT และซอฟต์แวร์เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทำให้ IBM มีสถานะทางการเงินที่แข็งแกร่งขึ้น และสามารถขยายธุรกิจไปสู่ตลาดใหม่ ๆ ทั่วโลก นอกจากนี้ IBM ยังมีส่วนสำคัญในการพัฒนาเทคโนโลยีขั้นสูง เช่น ระบบคอมพิวเตอร์วิเคราะห์ข้อมูล AI อย่าง Watson และแพลตฟอร์มคลาวด์คอมพิวติง ซึ่งช่วยให้บริษัทสามารถรักษาความสามารถในการแข่งขันในยุคดิจิทัลได้ (Gerstner, 2022)

นอกจากความสำเร็จทางธุรกิจแล้ว การเปลี่ยนแปลงในวัฒนธรรมองค์กรยังมีบทบาทสำคัญในการทำให้ IBM แข็งแกร่งขึ้น Gerstner ได้ส่งเสริมให้พนักงานมีความร่วมมือกันมากขึ้น ลดระบบการทำงานแบบแยกส่วน และเน้นการพัฒนานวัตกรรมผ่านการทำงานเป็นทีม การให้ความสำคัญกับลูกค้าเป็นหัวใจหลักของกลยุทธ์ใหม่ ทำให้ IBM สามารถสร้างพันธมิตรทางธุรกิจที่แข็งแกร่งและขยายฐานลูกค้าไปสู่กลุ่มองค์กรขนาดใหญ่ที่ต้องการโซลูชันไอทีที่ครอบคลุม การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ไม่เพียงช่วยให้ IBM กลับมาเป็นผู้นำตลาด แต่ยังทำให้บริษัทสามารถปรับตัวและเติบโตต่อไปได้ในระยะยาว (Hitt et al., 2016)

การประเมินการเปลี่ยนแปลงของ IBM

การเปลี่ยนแปลงของ IBM ถือเป็นกรณีศึกษาสำคัญที่แสดงให้เห็นถึงความสามารถในการปรับตัวขององค์กรขนาดใหญ่ต่อสภาวะแวดล้อมทางธุรกิจที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ความสำเร็จของ IBM ไม่ได้เกิดจากการเปลี่ยนแปลงเชิงกลยุทธ์เพียงอย่างเดียว แต่ยังรวมถึงการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมองค์กรและแนวทางการบริหารจัดการที่ตอบสนองต่อความต้องการของตลาดในยุคดิจิทัล การที่ IBM เปลี่ยนจากธุรกิจฮาร์ดแวร์ไปสู่การให้บริการด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ และซอฟต์แวร์ ทำให้บริษัทสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มและขยายฐานลูกค้าได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ การให้ความสำคัญกับโซลูชันที่ตอบโจทย์องค์กรทั่วโลกช่วยให้ IBM สามารถรักษาความได้เปรียบทางการแข่งขันและปรับตัวเข้ากับเทรนด์เทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา (Schein, 2020)

การเปลี่ยนแปลงในวัฒนธรรมองค์กรของ IBM ภายใต้การนำของ Louis V. Gerstner เป็นอีกหนึ่งปัจจัยสำคัญที่ทำให้บริษัทสามารถฟื้นตัวจากวิกฤติได้ เขาได้สร้างสภาพแวดล้อมการทำงานที่เน้นการทำงานเป็นทีม ลดระบบการทำงานแบบรวมศูนย์ และส่งเสริมการเรียนรู้และนวัตกรรมอย่างต่อเนื่อง การบริหารการเปลี่ยนแปลงในระดับสูงของ IBM ยังสะท้อนให้เห็นถึงแนวทางที่เป็นระบบและมีเป้าหมายชัดเจน ซึ่งช่วยให้บริษัทสามารถปรับตัวและเติบโตได้อย่างยั่งยืนในระยะยาว กรณีศึกษาของ IBM แสดงให้เห็นว่าการเปลี่ยนแปลงที่มีประสิทธิภาพต้องอาศัยทั้งกลยุทธ์ที่ชัดเจนและความสามารถในการบริหารคนในองค์กรให้พร้อมรับมือกับความท้าทายที่เกิดขึ้น (Schein, 2020)

สรุปกรณีศึกษา: การเปลี่ยนแปลงองค์กรที่ประสบความสำเร็จ – IB

การเปลี่ยนแปลงของ IBM ถือเป็นตัวอย่างที่โดดเด่นขององค์กรที่สามารถปรับตัวและฟื้นตัวจากวิกฤติได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยในช่วงทศวรรษ 1990 IBM ต้องเผชิญกับความท้าทายจากการเปลี่ยนแปลงของตลาดเทคโนโลยี โดยเฉพาะการแข่งขันที่รุนแรงในอุตสาหกรรมฮาร์ดแวร์และความต้องการของลูกค้าที่เปลี่ยนไป ภายใต้การนำของ Louis V. Gerstner บริษัทได้ดำเนินกลยุทธ์สำคัญในการเปลี่ยนจากธุรกิจฮาร์ดแวร์ไปสู่การให้บริการด้าน เทคโนโลยีสารสนเทศ (IT Services) และซอฟต์แวร์ ซึ่งช่วยสร้างแหล่งรายได้ใหม่ที่มั่นคงและเพิ่มมูลค่าให้กับองค์กร

นอกเหนือจากการปรับเปลี่ยนเชิงกลยุทธ์ IBM ยังได้เปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมองค์กรให้มีความ ยืดหยุ่น คล่องตัว และเปิดรับการทำงานร่วมกัน เพื่อลดปัญหาการทำงานแบบแยกส่วน (Siloed Work) และเพิ่มประสิทธิภาพในการให้บริการลูกค้า การเปลี่ยนแปลงครั้งนี้ส่งผลให้ IBM สามารถ กลับมาเติบโตอย่างแข็งแกร่ง กลายเป็นผู้นำด้านโซลูชันไอที และการวิเคราะห์ข้อมูล และสามารถรักษาความได้เปรียบในตลาดที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา

กรณีศึกษาของ IBM แสดงให้เห็นว่า การเปลี่ยนแปลงองค์กรที่ประสบความสำเร็จต้องอาศัยทั้งกลยุทธ์ที่ชัดเจน การบริหารที่มีประสิทธิภาพ และวัฒนธรรมองค์กรที่พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ IBM สามารถพลิกฟื้นจากวิกฤติและก้าวขึ้นมาเป็นผู้นำของอุตสาหกรรมเทคโนโลยีในปัจจุบัน

สรุป

การนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติในองค์กรไม่ว่าจะเป็นองค์กรภาครัฐหรือองค์กรภาคเอกชนล้วนแล้วแต่ต้องประเมินกลยุทธ์ที่ชัดเจน รู้ความหมายโดยแผนการปฏิบัติงาน นโยบายและพันธกิจที่ทำร่วมกันทำหน้าที่ของตนเองในหน้าที่ต่าง ๆ ให้เกิดความเรียบร้อยและเกิดประสิทธิภาพสูงมีการเทียบเคียงกับองค์กรที่มีศักยภาพเท่าเทียมกันเพื่อให้เกิดการวิเคราะห์จุดอ่อนจุดแข็งโอกาสในองค์กรเกิดการแข่งขันและสร้างทรัพยากรที่มีให้เกิดเป็นประสิทธิภาพนำกลยุทธ์ทั้งภายนอกภายในองค์กรมาใช้พิจารณาการปรับเปลี่ยนอยู่อย่างสม่ำเสมอและทำให้ระบบขององค์กรนั้นมีความสำเร็จได้อย่างที่ผู้เขียนได้ยกตัวอย่างกรณีศึกษาองค์กรที่เปลี่ยนแปลงแล้วเกิดความสำเร็จเป็นองค์กรที่เป็นตัวอย่างในเชิงกลยุทธ์ที่นำมาใช้เป็นตัวอย่างและสามารถประสบความสำเร็จได้ไม่ว่าจะเป็นองค์กรเอกชนหรือองค์กรภาครัฐก็จะสามารถประสบความสำเร็จได้เช่นกันหากมีการวางแผนกลยุทธ์ที่เข้าใจและสามารถต่อยอดได้

เอกสารอ้างอิง

จุฑามาศ ทวีไพบูลย์วงศ์ และสุวรรธนา เทพจิต. (2554). *การจัดการทรัพยากรมนุษย์* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: เพียร์สัน เอ็ดดูเคชั่น อินโดไชน่า.

วัฒนา วงศ์เกียรติรัตน์ และคณะ. (2548). *การวางแผนกลยุทธ์ : ศิลปะการกำหนดแผนองค์กรสู่ความเป็นเลิศ* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: สถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ.

สมบัติ ธำรงธัญวงศ์. (2554). *นโยบายสาธารณะ : แนวความคิด การวิเคราะห์และกระบวนการ* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

David, F. R. (2007). *Strategic Management* (11th ed.). New Jersey: Prentice-Hall.

Gerstner, L. V. (2022). *Who Says Elephants Can't Dance? Inside IBM's Historic Turnaround.* Harper Business.

Hitt, M. A. et al. (2007). *Management of Strategy: Concept and Cases*. Mason, OH: Thomson South-Western.

Mintzberg, H. (1994). *The Rise and Fall of Strategic Planning*. New York: Prentice-Hall.

Mondy, R. W. & Mondy, J. B. (2008). *Human Resource Management* (9 th ed.). Upper Saddle River, NJ: Pearson Education.

Olsen, E. (2007). *Strategic Planning for Dummies*. Indiana: Wiley.

Pitts, R. A. & Lei, D. (2006). *Strategic Management Building and Sustaining Competitive Advantage.* Ohio: Thomson South-Western.

Schein, E. H. (2020). *Organizational Culture and Leadership* (4th ed.). Jossey Bass.

วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์
ปีที่ 9 ฉบับที่ 2 มีนาคม - เมษายน 2569 น.370-381.

การประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลและพุทธนวัตกรรมเพื่อการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทย*

APPLICATION OF GOOD GOVERNANCE AND BUDDHIST INNOVATION TO THE MANAGEMENT OF THAI LOCAL GOVERNMENT ORGANIZATIONS

พระมหาภราดร ภูริสฺสโร, กัณฑ์ชิสา เจริญกิจธินันภ์
Phramaha Pharadon Bhurissaro, Klanchisa Chareankittinan
นักวิชาการอิสระ
Independent Scholar
Corresponding Author E-mail: pharadon.suw@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ความสำคัญของการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาล ร่วมกับนวัตกรรมการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ในการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ท่ามกลางความท้าทายของพลวัตโลก สังคมสูงวัย และการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ประเทศไทย 4.0 การศึกษาชี้ให้เห็นว่า การมุ่งเน้นเพียงประสิทธิภาพและความคุ้มค่าตามแนวทาง NPM อาจนำไปสู่ช่องโหว่ในการใช้อำนาจรัฐ จึงมีความจำเป็นต้องบูรณาการหลักธรรมาภิบาลเพื่อเป็นกลไกถ่วงดุล ควบคู่ไปกับการนำพุทธนวัตกรรมเพื่อการพัฒนาองค์กร เช่น ทศพิธราชธรรม สังคหวัตถุ 4 และบารมี 10 มาประยุกต์ใช้เพื่อยกระดับคุณธรรมและจิตสำนึกสาธารณะให้แก่บุคลากรจากภายใน นอกจากนี้ บทความยังเน้นย้ำถึงบทบาทเชิงรุกของภาคประชาสังคม ในฐานะหุ้นส่วนการพัฒนาที่ช่วยเฝ้าระวัง ตรวจสอบ และส่งเสริมความโปร่งใสในระดับพื้นที่ ตลอดจนข้อเสนอแนะในการยกระดับองค์กรสู่ยุคดิจิทัลผ่านการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ โดยใช้ระบบข้อมูลเปิดภาครัฐ และการสานพลังความร่วมมือไตรภาคีระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ท้ายที่สุด การบูรณาการองค์ความรู้เหล่านี้ภายใต้ผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ จะเป็นเครื่องมือสำคัญในการยกระดับขีดความสามารถขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น นำไปสู่การจัดบริการสาธารณะที่โปร่งใส มีประสิทธิภาพ และสร้างการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในทุกมิติ

คำสำคัญ: หลักธรรมาภิบาล; การบริหารจัดการ; องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น; หลักพุทธนวัตกรรม

*Received March 24, 2026; Revised April 14, 2026; Accepted April 23, 2026

Abstract

The purpose of this academic paper is to study and analyze the importance of applying the principles of good governance with new public sector management innovations. In the management of local government organizations (LGOs) during the challenges of global dynamics. The study suggests that focusing only on efficiency and cost-effectiveness according to the NPM approach may lead to loopholes in the use of state power. Therefore, it is necessary to integrate the principles of good governance as a counterbalance mechanism, along with the application of Buddhist innovations for organizational development, such as the Decade of the Raja Dharma, the 4th Sangha, and the 10th Barami to raise the morality and public consciousness of personnel from within. In addition, the article also highlights the proactive role of civil society. As a development partner that helps with surveillance, Monitoring and promoting transparency at the local level, as well as suggestions on upgrading the organization to the digital era through the development of smart cities using the public sector open information system and the strengthening of tripartite cooperation between the government. The private sector and the public sector. After all, the integration of this knowledge under visionary leaders will be an important tool in enhancing the capacity of local government organizations. This will lead to the provision of transparent and efficient public services and create sustainable community development in all dimensions.

Keywords: Principles of Good Governance; Management; Local Government Organization; Buddhist Innovation Principles

บทนำ

ในยุคโลกาภิวัตน์ที่กระแสความเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว โลกและสังคมไทยกำลังเผชิญกับความท้าทายรอบด้านที่มีพลวัตสูงและมีความสลับซับซ้อนมากยิ่งขึ้น การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ปรากฏให้เห็นชัดเจนในทุกมิติ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และเทคโนโลยี ซึ่งส่งผลกระทบโดยตรงต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน ตลอดจนโครงสร้างการบริหารจัดการของภาครัฐ ประการสำคัญที่ถือเป็นจุดเปลี่ยนทางประชากรศาสตร์ของประเทศไทยคือ การก้าวเข้าสู่โครงสร้างประชากรแบบ

“สังคมสูงวัย” (Aging Society) อย่างเต็มรูปแบบ สัดส่วนของประชากรวัยเด็กและวัยแรงงานมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง ในขณะที่กลุ่มผู้สูงอายุกลับมีจำนวนเพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว (วิชนี คุปตะวาทิน และคณะ, 2561) สถานการณ์ดังกล่าวนำมาซึ่งความท้าทายใหม่ๆ ทั้งในด้านการจัดสวัสดิการสังคม การสาธารณสุข การดูแลรักษาสุขภาพและการออกแบบสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุ ซึ่งล้วนเป็นภาระรับผิดชอบที่เพิ่มมากขึ้นของหน่วยงานภาครัฐในทุกระดับ ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงทางสังคมดังกล่าว การบริหารจัดการภาครัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง “องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น” (อปท.) จึงไม่อาจหยุดนิ่งหรือใช้รูปแบบการบริหารงานแบบดั้งเดิมได้อีกต่อไป อปท. ในฐานะหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ในการจัดทำบริการสาธารณะและเป็นหน่วยงานระดับรากหญ้าที่มีความใกล้ชิดกับประชาชนในพื้นที่มากที่สุด จำเป็นต้องมีการปรับตัวอย่างเป็นพลวัต (Dynamic Adaptation) เพื่อให้ก้าวทันต่อความต้องการที่หลากหลายและเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วของคนในชุมชน การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นไม่ได้เป็นเพียงการโอนถ่ายภารกิจหรืองบประมาณจากส่วนกลางเท่านั้น แต่ยังหมายถึงการมอบความไว้วางใจให้ท้องถิ่นเป็นผู้คิด วิเคราะห์ และตัดสินใจแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง อย่างไรก็ตาม การจะบริหารงานให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดได้นั้น ท้องถิ่นจำเป็นต้องมีทิศทางและยุทธศาสตร์ที่ชัดเจน

ในปัจจุบัน การบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินไปภายใต้ร่มใหญ่ของ ยุทธศาสตร์ประเทศไทย 4.0 (Thailand 4.0) ซึ่งเป็นโมเดลการพัฒนาเศรษฐกิจของรัฐบาลที่มุ่งเน้นการปรับเปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจไปสู่ “เศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม” (Value-Based Economy) เป้าหมายสำคัญของยุทธศาสตร์นี้คือ การนำพาประเทศไทยให้หลุดพ้นจากข้อจำกัดที่สะสมมาอย่างยาวนาน โดยเฉพาะการหลุดพ้นจาก “กับดักรายได้ปานกลาง” (Middle-Income Trap) “กับดักความเหลื่อมล้ำ” (Inequality Trap) และ “กับดักความไม่สมดุลของการพัฒนา” (Imbalance Trap) (จิรายุ ทรัพย์สิน และคณะ, 2562) เพื่อให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าว อปท. จึงมีบทบาทสำคัญในการเป็นกลไกขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานราก การส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการให้บริการประชาชน (e-Government) นอกจากนี้ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภายใต้หลักการไทยแลนด์ 4.0 ควรยึดแนวทางทั้ง 5 ประการ ได้แก่ 1. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องปรับวัฒนธรรมองค์การใหม่ (Cultural Change) 2. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องปรับระบบการบริหารงานบุคลากรแนวใหม่ (Personal Administration) 3. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องเน้นการพัฒนาท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วม (Participations) 4. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องมีผู้บริหารแนวใหม่ และ 5. การส่งเสริมและปรับบทบาทท้องถิ่นให้สามารถจัดการตนเองได้ (Self - Management) ไปปฏิบัติอย่างจริงจัง

ย่อมชี้ให้เห็นว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นย่อมมีสมรรถนะสูงขึ้น สอดคล้องกับบริบทสังคมไทยที่กำลังก้าวย่างเข้าสู่ยุคท้องถิ่นไทยในยุคไทยแลนด์ 4.0 ที่มีความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน ได้อย่างแน่นอน (เสกสรรค์ สนวา และคณะ, 2560) การเปลี่ยนผ่านสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยุคใหม่ภายใต้ความคาดหวังที่สูงขึ้น ย่อมตามมาด้วยปัญหาและอุปสรรคหลายประการ ในอดีตที่ผ่านมา การบริหารงานของท้องถิ่นบางแห่งยังคงเผชิญกับเสียงวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับการหย่อนประสิทธิภาพ การรวมศูนย์อำนาจไว้ที่ตัวบุคคล ปัญหาความไม่โปร่งใสในการจัดซื้อจัดจ้าง การทุจริตคอร์รัปชัน ตลอดจนการขาดการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงจากภาคประชาชน ปัญหาเหล่านี้ไม่เพียงแต่ทำให้การพัฒนาท้องถิ่นหยุดชะงัก แต่ยังทำลายความเชื่อมั่นและศรัทธาที่ประชาชนมีต่อระบบการเมืองการปกครองส่วนท้องถิ่น

ด้วยเหตุนี้ หลักธรรมาภิบาล (Good Governance) หรือการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี จึงถูกนำมาใช้เป็นกรอบแนวคิดและทิศทางสำคัญที่สำคัญที่สุดในการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยุคสมัยใหม่ (อนงค์ลักษณ์ เสนาวัง, 2569) ธรรมาภิบาลไม่ใช่เพียงแค่วาทกรรมทางการบริหาร แต่เป็นเครื่องมือเชิงระบบที่ช่วยจัดระเบียบและวางกติกาในการทำงานร่วมกันระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน โดยมุ่งเน้นการนำหลักนิติธรรม (Rule of Law) หลักความโปร่งใส (Transparency) หลักความรับผิดชอบ (Accountability) และหลักการมีส่วนร่วม (Participation) มาบูรณาการเข้ากับกระบวนการการทำงานทุกขั้นตอนของ อปท. การยึดมั่นในหลักธรรมาภิบาลจะช่วยสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทำให้กระบวนการตัดสินใจเป็นไปอย่างรอบคอบ เปิดเผยและสามารถตรวจสอบได้ ลดช่องโหว่ของการใช้อำนาจรัฐไปในทางที่มิชอบ และลดปัญหาการหย่อนประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ยิ่งไปกว่านั้น ในยุคที่ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้อย่างรวดเร็วผ่านสื่อสังคมออนไลน์ การเปิดพื้นที่ให้ภาคประชาสังคม (Civil Society) เข้ามามีบทบาทร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมตรวจสอบ จะยิ่งเป็นพลังขับเคลื่อนที่สำคัญในการผลักดันนวัตกรรมใหม่ๆ ในระดับท้องถิ่น

ดังนั้น บทความนี้จึงมุ่งที่จะศึกษาและวิเคราะห์ถึงความสำคัญของการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยมุ่งหวังที่จะนำเสนอภาพสะท้อนของการปรับตัวของท้องถิ่นไทยภายใต้แรงกดดันจากสังคมสูงวัยและเป้าหมายการพัฒนาตามยุทธศาสตร์ประเทศไทย 4.0 ตลอดจนแสวงหาแนวทางในการบูรณาการหลักธรรมาภิบาลร่วมกับนวัตกรรมการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ เพื่อเป็นต้นแบบและข้อเสนอแนะในการยกระดับขีดความสามารถขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้สามารถก้าวเดินไปข้างหน้าและนำพาชุมชนสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนได้อย่างแท้จริง

การบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ควบคู่หลักธรรมาภิบาลและพุทธนวัตกรรมในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

การบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management: NPM) ได้กลายเป็นกระบวนทัศน์สำคัญที่เข้ามาพลิกโฉมการทำงานของระบบราชการทั่วโลก รวมถึงองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ในประเทศไทย โดยมีเป้าหมายหลักในการปรับเปลี่ยนรูปแบบการบริหารงานจากระบบราชการแบบดั้งเดิม (Traditional Public Administration) ที่เน้นกฎระเบียบและขั้นตอนที่ซับซ้อน ไปสู่การบริหารที่มุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ต่อภารกิจของรัฐ (Result-oriented) การลดขั้นตอนการปฏิบัติงาน การลดต้นทุน และการยกระดับคุณภาพการให้บริการสาธารณะ โดยมองประชาชนในฐานะ “ผู้รับบริการ” หรือ “ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย” ที่ต้องได้รับการตอบสนองอย่างรวดเร็วและตรงจุด อย่างไรก็ตาม การมุ่งเน้นเพียงประสิทธิภาพและความคุ้มค่าทางเศรษฐศาสตร์ตามแนวทาง NPM อาจนำไปสู่ช่องโหว่ในการใช้อำนาจรัฐ หากปราศจากกลไกการควบคุมที่รัดกุม ด้วยเหตุนี้ การนำหลักธรรมาภิบาล (Good Governance) มาประยุกต์ใช้ร่วมกับการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ จึงเป็นเสมือน “เครื่องมือถ่วงดุล” ที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง หลักความโปร่งใส หลักนิติธรรม และหลักการมีส่วนร่วม จะช่วยรับประกันว่าการบริหารงานที่รวดเร็วนั้นจะเป็นไปอย่างถูกต้อง ยุติธรรม และไม่เอื้อประโยชน์ให้แก่กลุ่มทุนหรือพวกพ้อง งานวิจัยพบว่า หลักธรรมาภิบาลมีผลโดยตรงต่อความสำเร็จของการประยุกต์ใช้การจัดการภาครัฐแนวใหม่ในระดับท้องถิ่น (ศิรินันท์ ทิพย์เจริญ, 2555) เพราะเมื่อประชาชนมีความเชื่อมั่นในกระบวนการทำงานขององค์กร การขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะหรือการจัดทำโครงการต่างๆ ย่อมได้รับการสนับสนุนและนำไปสู่ผลสัมฤทธิ์ที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาในบริบทของสังคมไทยที่มีรากฐานทางวัฒนธรรมและผูกพันกับพระพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้ง การจะขับเคลื่อนธรรมาภิบาลให้เกิดผลสัมฤทธิ์อย่างแท้จริงและยั่งยืนนั้น การพึ่งพากลไกการตรวจสอบทางกฎหมาย หรือการจัดโครงสร้างองค์กรจากภายนอกเพียงอย่างเดียวอาจไม่เพียงพอ การนำแนวคิด “พุทธนวัตกรรมเพื่อการพัฒนาองค์กร” เข้ามาบูรณาการร่วมด้วย จึงถือเป็นกลยุทธ์สำคัญที่ยกระดับการบริหารงานไปอีกขั้น โดยมุ่งเน้นการสร้างและตระหนักรู้จากภายใน (Internalization) ของตัวบุคลากรภาครัฐเอง พุทธนวัตกรรมในมิตินี้ คือ การนำหลักธรรมคำสอนมาประยุกต์ใช้เป็นนวัตกรรมทางความคิดและการบริหารจัดการ เพื่อเป็นเกราะป้องกันการทุจริตและยกระดับจิตใจของผู้ปฏิบัติงาน

การประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการบริหารราชการส่วนท้องถิ่น สามารถดำเนินการผ่านชุดหลักธรรมสำคัญ ได้แก่

ทศพิธราชธรรม (หลักการบริหารสำหรับผู้นำ) เช่น ทาน (การให้) ศีล (ความประพฤติที่ดีงาม) อาชวะ (ความซื่อตรง) และอวิโรธนะ (การปฏิบัติไม่คลาดจากความถูกต้อง) ซึ่งเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวให้ผู้บริหารท้องถิ่นใช้อำนาจเพื่อส่วนรวม

สังคหวัตถุ 4 (หลักการสงเคราะห์และการประสานงาน) ประกอบด้วย ทาน ปิยวาจา อัตถจริยา และสมานัตตตา เป็นหลักเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจบุคคลและประสานหมู่คณะให้สามัคคี เอื้อต่อการสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมของประชาชน

บารมี 10 (คุณธรรมที่บำเพ็ญอย่างยิ่งยวด) เป็นหลักธรรมที่ช่วยเสริมสร้างความอดทนอดกลั้น (ขันติบารมี) และความมุ่งมั่นทุ่มเท (วิริยบารมี) ให้แก่บุคลากรในการฟันฝ่าอุปสรรคเพื่อแก้ไขปัญหาให้แก่ประชาชนในพื้นที่

การหลอมรวมหลักพุทธธรรมเหล่านี้เข้ากับวิถีการปฏิบัติราชการ จะช่วยเสริมสร้างจิตสำนึกแห่งความรับผิดชอบ (Accountability) และหลักคุณธรรม (Morality) ให้ฝังลึกอยู่ในวิธีคิดของบุคลากรภาครัฐ ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญที่ทำให้การบังคับใช้กฎหมาย การจัดสรรงบประมาณ และการให้บริการประชาชนเป็นไปอย่างเป็นธรรม ทั่วถึงและไม่เลือกปฏิบัติ (ราเชนทร์ นพณัฐวงศกร, 2568)

ความสำเร็จของการผสานการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ หลักธรรมาภิบาล และพุทธนวัตกรรมเข้าด้วยกัน จะเกิดขึ้นได้จริงย่อมต้องอาศัย “ผู้นำองค์กร” หรือผู้บริหารท้องถิ่นที่เป็นแบบอย่าง การสร้างต้นแบบการบริหารจัดการที่ดีจึงต้องอาศัยผู้นำที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกล กล้าตัดสินใจในการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาปรับปรุงองค์กรและในขณะเดียวกันก็ต้องเป็นผู้ที่ยึดมั่นในหลักคุณธรรมอย่างแน่วแน่ ควบคู่ไปกับการบริหารงานที่ทันสมัย (สุเมธ แสงนิ่มนวล, 2556) ผู้นำที่มีจิตสำนึกสาธารณะจะสามารถสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่โปร่งใส ขับเคลื่อนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้กลายเป็นเสาหลักที่พึ่งพิงได้ของชุมชน และนำพาท้องถิ่นไทยก้าวไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนได้อย่างสง่างาม

สรุปได้ว่า การบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ (NPM) เป็นแนวทางสำคัญที่ช่วยให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นปรับตัวจากระบบราชการแบบดั้งเดิมไปสู่การบริหารที่มุ่งผลสัมฤทธิ์ ความคล่องตัว ประสิทธิภาพ และการตอบสนองต่อประชาชนมากยิ่งขึ้น แต่การมุ่งเน้นประสิทธิภาพเพียงด้านเดียวอาจก่อให้เกิดความเสี่ยงด้านการใช้อำนาจ หากขาดหลักธรรมาภิบาลเข้ามากำกับ จึงจำเป็นต้องบูรณาการหลักความโปร่งใส นิติธรรม การมีส่วนร่วม และความรับผิดชอบควบคู่กันไป ขณะเดียวกัน ในบริบทสังคมไทย การเสริมด้วยพุทธนวัตกรรมเพื่อการพัฒนาองค์กร โดยประยุกต์หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น ทศพิธราชธรรม สังคหวัตถุ 4 และบารมี 10 จะช่วยปลูกฝังคุณธรรมและจิตสำนึก

สาธารณะให้แก่บุคลากรภาครัฐจากภายใน ทำให้การบริหารงานมีทั้งประสิทธิภาพและความชอบธรรม ทั้งนี้ ความสำเร็จของการผสาน NPM ธรรมาภิบาล และพุทธนวัตกรรมจะเกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมได้เมื่อมีผู้นำองค์กรที่มีวิสัยทัศน์ ทันสมัย ยึดมั่นคุณธรรมและสามารถสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่โปร่งใส เพื่อขับเคลื่อนท้องถิ่นไทยสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

บทบาทของภาคประชาสังคมและเครือข่ายพลเมืองในการส่งเสริมความโปร่งใสระดับท้องถิ่น

ในกระบวนการบริหารจัดการภาครัฐยุคสมัยใหม่ที่มุ่งเน้นการกระจายอำนาจและการสร้างธรรมาภิบาล ลำพังเพียงกลไกการตรวจสอบจากภายในหน่วยงานของรัฐหรือองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ อาจไม่เพียงพอที่จะรับมือกับความซับซ้อนของปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันและการบริหารงานที่ขาดประสิทธิภาพได้ ด้วยเหตุนี้องค์กรภาคประชาสังคม (Civil Society Organizations: CSOs) จึงก้าวเข้ามามีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในฐานะหุ้นส่วนการพัฒนา (Development Partner) และกลไกเชิงรุกในการตรวจสอบการทำงานของภาครัฐ การดำรงอยู่ของภาคประชาสังคมที่เข้มแข็งถือเป็นตัวชี้วัดสำคัญที่สะท้อนถึงระดับความเป็นประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Democracy) ในระดับฐานราก ซึ่งจะช่วยถ่วงดุลอำนาจรัฐและกระตุ้นให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความระมัดระวังและโปร่งใสมากยิ่งขึ้น

การศึกษาของชูชิต ชายทวีป และคณะ (2568) ได้วิเคราะห์และชี้ให้เห็นถึงบทบาทเชิงประจักษ์ของภาคประชาสังคมในการส่งเสริมความโปร่งใสของการบริหารราชการแผ่นดิน โดยสามารถจำแนกบทบาทหลักออกเป็น 3 มิติที่เชื่อมโยงกัน ได้แก่

1. บทบาทในการติดตามตรวจสอบผ่านเครือข่ายเฝ้าระวัง

ภาคประชาสังคมทำหน้าที่เป็นกลไกเฝ้าระวังและแจ้งเบาะแสความไม่โปร่งใสในระดับพื้นที่ โดยอาศัยการรวมกลุ่มของประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ในยุคดิจิทัล บทบาทนี้ยิ่งทวีความเข้มแข็งมากขึ้นผ่านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อเข้าถึงระบบข้อมูลเปิด (Open Data) ของภาครัฐ ทำให้เครือข่ายพลเมืองสามารถตรวจสอบกระบวนการจัดซื้อจัดจ้าง การอนุมัติโครงการ และการใช้งบประมาณของท้องถิ่นได้อย่างรวดเร็วและเป็นระบบ การมีอยู่ของเครือข่ายเฝ้าระวังนี้สร้างแรงกดดันทางสังคม (Social Sanction) ที่ทำให้ผู้บริหารและข้าราชการส่วนท้องถิ่นตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อสาธารณะ (Public Accountability) มากขึ้น

2. บทบาทในการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ภาคประชาชนในระดับชุมชน

ความโปร่งใสจะเกิดขึ้นได้อย่างยั่งยืนก็ต่อเมื่อประชาชนในพื้นที่มีความตื่นรู้และตระหนักถึงสิทธิหน้าที่ของตนในฐานะพลเมืองตื่นรู้ (Active Citizen) องค์กรภาคประชา

สังคมมีหน้าที่สำคัญในการให้การศึกษา สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับระเบียบ ข้อกฎหมาย และสิทธิชุมชน ตลอดจนกระตุ้นให้ชาวบ้านเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ (Sense of Belonging) ต่อทรัพยากรและงบประมาณในท้องถิ่น เมื่อประชาชนมีความรู้และศักยภาพย่อมลดช่องว่างแห่งความไม่รู้ที่มักถูกผู้มีอำนาจฉวยโอกาสนำไปใช้แสวงหาผลประโยชน์

3. บทบาทในการผลักดันนโยบายที่เอื้อต่อการสร้างความโปร่งใส

นอกจากมิติของการตรวจสอบแล้ว ภาคประชาสังคมยังเป็นเวทีระดมความคิดเห็นเพื่อนำไปสู่การเสนอแนะและผลักดันนโยบายสาธารณะ ตั้งแต่การเรียกร้องให้มีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารของราชการ ไปจนถึงการเสนอแก้ระเบียบหรือข้อบัญญัติท้องถิ่นที่ล้าหลังและเป็นอุปสรรคต่อการตรวจสอบ การรวมพลังของภาคประชาสังคมจึงเป็นเสียงสะท้อนที่ทรงพลังในการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้าง

เพื่อให้บทบาทของภาคประชาสังคมเกิดมรรคผลอย่างเป็นรูปธรรม การบริหารจัดการท้องถิ่นต้องปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์จากการปกครองแบบสั่งการ (Top-down) มาสู่การเปิดพื้นที่ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ดังที่ ปาริชา มารี เคน (2556) ได้เสนอแนะว่า การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมตั้งแต่กระบวนการร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมตรวจสอบ ผ่านกลไกต่าง ๆ เช่น การทำประชาพิจารณ์ (Public Hearing) การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น หรือการแต่งตั้งตัวแทนภาคประชาชนเข้าร่วมเป็นกรรมการจัดซื้อจัดจ้าง จะช่วยลดการผูกขาดอำนาจ ลดปัญหาการทุจริต และที่สำคัญที่สุด คือ ทำให้โครงการต่าง ๆ ของท้องถิ่นสามารถตอบสนองต่อความต้องการและแก้ไขปัญหาของชุมชนได้อย่างแท้จริงและตรงจุด

นอกจากนี้ การสร้างความเข้มแข็งให้แก่เครือข่ายภาคประชาสังคมในบริบทของสังคมไทย ยังสามารถประยุกต์ใช้นวัตกรรมทางความคิดที่สอดคล้องกับวิถีวัฒนธรรม อย่างการนำหลักธรรมทางพุทธศาสนามาเป็นกาวใจในการรวมพลังชุมชน เช่น การประยุกต์ใช้หลักอปริหานิยธรรม 7 (ธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งความไม่เสื่อม) ที่เน้นย้ำเรื่องการหมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ พร้อมเพรียงกันประชุมและเลิกประชุม ตลอดจนการเคารพกฎกติกาและรับฟังเสียงของผู้ใหญ่ในชุมชน หลักการเหล่านี้นับเป็นฐานรากทางพฤติกรรมที่เอื้อต่อการสร้างวัฒนธรรมประชาธิปไตยและการมีส่วนร่วม เมื่อชุมชนมีเวทีในการพบปะพูดคุยอย่างสม่ำเสมอด้วยจิตใจที่ยึดมั่นในประโยชน์ส่วนรวม (สังคหวัตถุ 4) เครือข่ายภาคประชาสังคมย่อมมีความเหนียวแน่น มีเอกภาพ และกลายเป็นกำแพงที่แข็งแกร่งในการปกป้องผลประโยชน์ของท้องถิ่นจากความไม่โปร่งใสทุกรูปแบบ นำพาสังคมท้องถิ่นก้าวไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนบนพื้นฐานของความไว้วางใจซึ่งกันและกัน

สรุปได้ว่า องค์กรภาคประชาสังคมมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อการเสริมสร้างธรรมาภิบาลในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยทำหน้าที่ทั้งเป็นกลไกเฝ้าระวังตรวจสอบ

การใช้อำนาจรัฐ เสริมสร้างความเข้มแข็งและความตื่นรู้ให้แก่ประชาชนในชุมชน ตลอดจนผลักดันนโยบายและกติกาสาธารณะที่เอื้อต่อความโปร่งใสและการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ทั้งนี้ การทำให้บทบาทดังกล่าวเกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม จำเป็นต้องอาศัยการปรับกระบวนทัศน์การบริหารจากแบบสั่งการลงล่างไปสู่การเปิดพื้นที่ให้ประชาชนร่วมคิด ร่วมทำและร่วมตรวจสอบอย่างต่อเนื่อง พร้อมทั้งบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น อปริหานิยธรรม 7 และสังคหวัตถุ 4 มาเป็นฐานทางคุณธรรมในการเชื่อมประสานชุมชนให้เกิดความสามัคคี เอกภาพ และความไว้วางใจซึ่งกันและกัน อันจะนำไปสู่การบริหารท้องถิ่นที่โปร่งใส เข้มแข็ง และยั่งยืนในระยะยาว

การยกระดับสู่ยุคดิจิทัลและการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ (Smart City)

การบริหารราชการส่วนท้องถิ่นในยุคสมัยใหม่ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และการปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่ 4 (Fourth Industrial Revolution) จำเป็นต้องเผชิญกับพลวัตทางเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างก้าวกระโดด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ไม่อาจพึ่งพากระบวนการทำงานในรูปแบบเอกสารหรือระบบราชการแบบดั้งเดิมได้อีกต่อไป แต่จำเป็นต้องก้าวข้ามขีดจำกัดโดยการนำเทคโนโลยีดิจิทัล (Digital Technology) มาประยุกต์ใช้เป็นเครื่องมือหลักในการยกระดับประสิทธิภาพการบริหารงานและการให้บริการประชาชน ซึ่งหัวใจสำคัญของการเปลี่ยนผ่านนี้ คือการขับเคลื่อนระบบ ข้อมูลเปิดภาครัฐ (Open Data) การสร้างระบบข้อมูลเปิด ถือเป็นกลไกเชิงรุกที่สอดรับกับหลักธรรมาภิบาลโดยตรง โดยเฉพาะในมิติของความโปร่งใส (Transparency) และการตรวจสอบได้ (Accountability) เมื่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเปิดเผยข้อมูลการบริหารงาน งบประมาณ การจัดซื้อจัดจ้าง หรือข้อมูลทางสถิติของชุมชนในรูปแบบที่ประชาชนและภาคประชาสังคมสามารถเข้าถึง นำไปประมวลผล และต่อยอดได้โดยอิสระ ย่อมเป็นการทลายกำแพงความไม่ไว้วางใจระหว่างภาครัฐกับประชาชน และยังเป็นฐานข้อมูล (Big Data) ที่สำคัญในการวิเคราะห์และตัดสินใจแก้ไขปัญหาของเมืองได้อย่างแม่นยำ

บนรากฐานของฐานข้อมูลที่เข้มแข็ง นำไปสู่ก้าวต่อไปที่ท้าทายยิ่งขึ้น นั่นคือการผลักดันนโยบายเมืองอัจฉริยะ (Smart City) ซึ่งไม่ได้หมายถึงเพียงการจัดซื้ออุปกรณ์คอมพิวเตอร์หรือเทคโนโลยีล้ำสมัยมูลค่ามหาศาลมาติดตั้งในพื้นที่เท่านั้น แต่คือการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมที่เหมาะสม กับบริบทของชุมชนเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการเมืองในมิติต่างๆ เช่น การจัดการสิ่งแวดล้อมอัจฉริยะ การสัญจรอัจฉริยะ และการดำรงชีวิตอัจฉริยะ อย่างไรก็ตาม การจะขับเคลื่อนนโยบายเมืองอัจฉริยะให้ก้าวข้ามจากการเป็นเพียงโครงการนำร่อง ไปสู่ความสำเร็จที่ยั่งยืนและ

เป็นรูปธรรมได้นั้น ลำพังเพียงทรัพยากรและอำนาจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นย่อมไม่เพียงพอ

การบริหารจัดการเมืองอัจฉริยะที่ประสบผลสำเร็จ จึงต้องอาศัยแนวคิดการสานพลังความร่วมมือ (Collaborative Synergy) หรือการบูรณาการเครือข่ายพันธมิตรจากทุกภาคส่วนในลักษณะของกลไกประชารัฐ (สุรีย์พร สลับสี และพงษ์พัต วัฒนพงศ์ศิริ, 2567) โดยแต่ละภาคส่วนต้องสวมบทบาทที่เกื้อหนุนซึ่งกันและกันอย่างสมดุล ดังนี้

1. บทบาทของภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวกและผู้กำหนดทิศทาง (Facilitator and Regulator) โดยการวางกรอบนโยบายที่ชัดเจน การลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานด้านดิจิทัลที่จำเป็น เช่น โครงข่ายอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงสาธารณะ การปรับปรุงแก้ไขกฎระเบียบที่ล้าหลังเพื่อเอื้อต่อการพัฒนานวัตกรรม ตลอดจนการเป็นแกนกลางในการจัดสรรงบประมาณและการร่วมลงทุน

2. บทบาทของภาคเอกชน ทำหน้าที่เป็นผู้ขับเคลื่อนนวัตกรรมและเทคโนโลยี (Innovator and Technology Provider) ด้วยความพร้อมทางด้านทุน ความเชี่ยวชาญเฉพาะทาง และความยืดหยุ่นในการบริหารงาน ภาคเอกชนจึงมีบทบาทสำคัญในการนำเสนอเทคโนโลยีใหม่ ๆ เช่น ระบบเซนเซอร์ IoT ปัญญาประดิษฐ์ เข้ามาช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการเมือง ตลอดจนรูปแบบการร่วมลงทุน (Public-Private Partnership) ที่ช่วยลดภาระทางการคลังของภาครัฐ

3. บทบาทของภาคประชาสังคมและประชาชน ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางสะท้อนความต้องการและผู้ใช้งานที่แท้จริง (User-Centric Need Reflector) เทคโนโลยีที่ทันสมัยที่สุดย่อมไร้ความหมายหากไม่สามารถแก้ปัญหาของคนในพื้นที่ได้ ภาคประชาสังคมจะเป็นกลไกเชื่อมโยงข้อมูลจากระดับรากหญ้า (Bottom-up approach) เพื่อสะท้อนปัญหาเข้าร่วมออกแบบเมือง (Co-creation) และเฝ้าระวังไม่ให้การใช้เทคโนโลยีนั้นสร้างความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัล (Digital Divide) ขึ้นในชุมชน

ดังนั้น การสร้างระบบนิเวศของเมืองอัจฉริยะผ่านการสานพลังความร่วมมือไตรภาคีนี้ จะเป็นกุญแจสำคัญที่ทำให้เทคโนโลยีและนวัตกรรมต่าง ๆ ถูกนำมาใช้ประโยชน์ได้อย่างเต็มศักยภาพ ไม่เพียงแต่เพื่อความก้าวหน้าทางวัตถุ แต่เพื่อเป้าหมายสูงสุด คือ การลดความเหลื่อมล้ำ การจัดสรรทรัพยากรอย่างเป็นธรรม และการยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนท้องถิ่นให้ก้าวไปสู่ความยั่งยืนอย่างแท้จริง

สรุป

การบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ในยุคสมัยใหม่ ถือเป็นฟันเฟืองสำคัญที่สุดในการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศจากระดับฐานราก ท่ามกลาง

กระแสความเปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลันของโลกยุคดิจิทัล การก้าวเข้าสู่สังคมสูงวัยและความมุ่งมั่นที่จะก้าวข้ามกับดักรายได้ปานกลางตามยุทธศาสตร์ประเทศไทย 4.0 อปท. จึงไม่อาจหยุดนิ่งอยู่กับกรอบการทำงานแบบระบบราชการดั้งเดิมได้ การนำแนวคิดการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management) มาประยุกต์ใช้ จึงเป็นก้าวแรกของการปรับตัวเพื่อมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์และยกระดับคุณภาพการให้บริการสาธารณะประสิทธิภาพและความรวดเร็วในการบริหารงานย่อมต้องดำเนินควบคู่ไปกับความถูกต้องและชอบธรรม การบูรณาการหลักธรรมาภิบาล (Good Governance) เข้ากับวิถีปฏิบัติของท้องถิ่น จึงเป็นเสมือนเข็มทิศที่ช่วยกำกับทิศทางการใช้อำนาจรัฐให้เป็นไปอย่างโปร่งใสตรวจสอบได้ และยึดประโยชน์ของประชาชนเป็นศูนย์กลาง ยิ่งไปกว่านั้น ในบริบทของสังคมไทย การนำพุทธนวัตกรรม เข้ามาหลอมรวมเพื่อพัฒนาองค์กร ไม่ว่าจะเป็นหลักทศพิธราชธรรม หรือสังคหวัตถุ 4 นับเป็นกลยุทธ์อันแยบยลในการสร้างภูมิคุ้มกันจากภายใน ช่วยขัดเกลาจิตสำนึกแห่งความรับผิดชอบและคุณธรรมให้แก่บุคลากรภาครัฐ ซึ่งเป็นการแก้ปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันที่ต้นเหตุอย่างแท้จริง ในขณะเดียวกัน การสร้างธรรมาภิบาลที่เข้มแข็งไม่อาจเกิดขึ้นได้จากการทำงานของภาครัฐเพียงฝ่ายเดียว การเปิดพื้นที่และสร้างกลไกเชิงรุกให้ภาคประชาสังคม (Civil Society) เข้ามามีบทบาทในฐานะหุ้นส่วนการพัฒนา ทั้งในด้านการร่วมคิด ร่วมทำ และเครือข่ายเฝ้าระวังตรวจสอบ จะช่วยถ่วงดุลอำนาจและสะท้อนความต้องการที่แท้จริงของชุมชน ผนวกกับการก้าวให้ทันพลวัตทางเทคโนโลยีด้วยการยกระดับสู่เมืองอัจฉริยะ (Smart City) ที่อาศัยระบบข้อมูลเปิด (Open Data) และนวัตกรรมดิจิทัลมาบูรณาการการทำงานร่วมกันระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน สรุปได้ว่า การประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลควบคู่กับพุทธนวัตกรรมในการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศในยุคสมัยใหม่ การยึดมั่นในหลักความโปร่งใสการมีส่วนร่วม หลักนิติธรรม และความคุ้มค่า ผนวกกับการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ และการสานพลังร่วมกับภาคประชาสังคม จะเป็นรากฐานที่แข็งแกร่งในการนำพาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทยไปสู่การบริการสาธารณะที่มีประสิทธิภาพและเกิดความยั่งยืนในทุกมิติ

เอกสารอ้างอิง

จิรายุ ทรัพย์สิน และคณะ. (2562). ธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภายใต้ยุทธศาสตร์ประเทศไทย 4.0. *วารสารมหาจุฬาวิชาการ,* 6(1), 113-114.

ชูชิต ชายทวีป และคณะ. (2568). บทบาทขององค์กรภาคประชาสังคมในการส่งเสริมความโปร่งใส ในการบริหารราชการแผ่นดิน. *วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 3*(4), 261-278.

ปาริชา มารี เคน. (2556). การนำนโยบายการกระจายอำนาจสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไปปฏิบัติ : กรณีศึกษา การใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดกาฬสินธุ์. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์),* 7(3), 59-72.

ราเชนทร์ นพณัฐวงศกร. (2568). การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในประเทศไทย. *วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม,* 3(3), 1139-1157.

วิชนี คุปตะวาทิน และคณะ. (2561). สังคมสูงวัยกับโลกสมัยใหม่.วารสารวิชาการสถาบันเทคโนโลยีแห่งสุวรรณภูมิ, 4(sp), 444–450.

ศิรินันท์ ทิพย์เจริญ. (2555). ธรรมาภิบาลกับการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทย. *วารสารสหวิทยาการวิจัย: ฉบับบัณฑิตศึกษา,* 1(2), 97–103.

สุเมธ แสงนิ่มนวล. (2556). ต้นแบบการบริหารจัดการ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทย. *วารสารสถาบันพระปกเกล้า,* 11(2). 63-80.

สุรีย์พร สลับสี และพงษ์พัต วัฒนพงศ์ศิริ. (2567). การสานพลังความร่วมมือภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ในการขับเคลื่อนนโยบายเมืองอัจฉริยะ. *วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี,* 7(1), B1-B12.

เสกสรรค์ สนวา และคณะ. (2560).การปรับตัวขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในยุคไทยแลนด์ 4.0. *วารสารช่อพะยอม*, 28(2), 118–127.

อนงค์ลักษณ์ เสนาวัง. (2569). ธรรมาภิบาลในยุคสมัยใหม่: แนวทางการบริหารงานที่ยั่งยืนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทย. *วิทยาการบริหารภาครัฐสมัยใหม่ (Modern Public Administrative Science),* 3(1), 28-41.

วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์
ปีที่ 9 ฉบับที่ 2 มีนาคม - เมษายน 2569 น.382-397.

อิทัปปัจจยตา : กฎธรรมชาติที่ AI ก็เปลี่ยนไม่ได้*

IDAPPACCAYATĀ: THE NATURAL LAW THAT EVEN AI CANNOT ALTER

ถนัด ไชยพันธ์
Thanad Chaiyaphan
มหาวชิราลงกรณบาลีเถรวาทราชวิทยาลัย
Mahavajiralongkorn Pali Theravada Royal College
Corresponding Author E-mail: cd15_tu2007@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและวิเคราะห์หลักการของอิทัปปัจจยตาในฐานะกฎธรรมชาติสากลที่ควบคุมความเป็นไปของสรรพสิ่ง และความสัมพันธ์ของกฎนี้ที่มีต่อเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) ในยุคปัจจุบัน อิทัปปัจจยตา หรือกฎแห่งเหตุปัจจัยอเนกประการเป็นกฎที่ดำรงอยู่เป็นธรรมดา ไม่ขึ้นกับการอุบัติของพระพุทธเจ้าหรือความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี AI ในฐานะที่เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น จัดเป็นสังขตธรรมหรือสิ่งที่ถูกปรุงแต่งขึ้นจากเหตุปัจจัย ไม่ว่าจะเป็นข้อมูลอัลกอริทึมหรือพลังงาน จึงต้องดำเนินอยู่ภายใต้กฎแห่งเหตุและผลอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ แม้ AI จะมีศักยภาพในการประมวลผลที่ล้ำเลิศ แต่ก็ไม่สามารถเปลี่ยนระบบความสัมพันธ์เชิงเหตุปัจจัยที่ควบคุมความเป็นไปของโลกและชีวิตได้ การเข้าใจในกฎอิทัปปัจจยตาจึงช่วยให้มนุษย์เห็นว่าเราไม่ใช่เหยื่อของเทคโนโลยีหรือโชคชะตา แต่เป็นผู้มีเสรีภาพที่จะสร้างเหตุปัจจัยใหม่ผ่าน ความเพียรและปัญญา เพื่อกำหนดทิศทางของชีวิตและสังคมอย่างเท่าทันในยุคดิจิทัล

คำสำคัญ: อิทัปปัจจยตา; ปัญญาประดิษฐ์; กฎธรรมชาติ

Abstract

This academic article aims to examine and analyze the principle of Idappaccayatā as a universal natural law governing all phenomena and its relationship with Artificial Intelligence (AI) in the modern era. Idappaccayatā or the law of conditionality is an immutable natural law that exists independently of the Buddha's birth or technological advancements. AI, being a human-made technology, is classified as Sankhata-dhamma (conditioned phenomena),

*Received March 13, 2026; Revised April 20, 2026; Accepted April 24, 2026

shaped by factors such as data, algorithms, and energy. Consequently, AI is bound by the laws of cause and effect. Despite its advanced processing capabilities, AI cannot alter the fundamental causal systems that control world existence and life processes. Understanding Idappaccayatā empowers humans to realize that they are not victims of technology or fate but possess the free will to initiate new causal factors through Viriya (effort) and Panna (wisdom), thereby mindfully steering their lives and society in the digital age.
Keywords: Idappaccayatā; Artificial Intelligence; Natural Law

บทนำ

อิทัปปัจจยตา คือ หัวใจสำคัญของพุทธปรัชญาเถรวาทที่อธิบายถึงภาวะความสัมพันธ์ระหว่างเหตุและผลอย่างกว้างขวางที่สุด โดยมีความหมายว่า ภาวะที่มีอันนี้ๆ เป็นปัจจัย (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2561) กฎนี้ถือเป็นธรรมนิยามหรือกฎธรรมชาติที่แน่นอนซึ่งดำรงอยู่โดยไม่ขึ้นกับบุคคลหรือการอุบัติขึ้นของพระพุทธเจ้า แต่เป็นความจริงแท้สากลที่ควบคุมกระบวนการเกิดและดับของสรรพสิ่งทั้งปวง (พระปรีชา ถิรปุญฺโญ และคณะ, 2568) ความเข้าใจในกฎนี้ถือเป็นรากฐานสำคัญที่ทำให้พุทธศาสนามีความเป็นเหตุเป็นผล (Rationalism) และก้าวพ้นความเชื่อเรื่องอำนาจดลบันดาลจากสิ่งเหนือธรรมชาติหรือโชคชะตาที่ถูกกำหนดไว้ล่วงหน้า (พระไชยะณัฏฐ์ อธิปญฺโญ (ปิดโพธิ์) และพระมหาสุพร รกฺขิตธมฺโม (ปวงกลาง), 2568)

ในยุคปัจจุบันที่ปัญญาประดิษฐ์ หรือ AI เข้ามามีบทบาทสำคัญในการตัดสินใจและเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของมนุษย์ หลายคนเริ่มตั้งคำถามถึงขอบเขตอำนาจของเทคโนโลยีว่าจะสามารถอยู่เหนือธรรมชาติได้หรือไม่ อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาผ่านมุมมองทางพุทธธรรม AI จัดเป็นสังขตธรรม หรือสิ่งที่ถูกปรุงแต่งขึ้นจากเหตุปัจจัยหลากหลายประการ (วัชระ งามจิตรเจริญ, 2556) การที่ AI จะดำรงอยู่หรือประมวลผลได้นั้นต้องอาศัยปัจจัยสามัคคี ทั้งในส่วนของฮาร์ดแวร์ ข้อมูล และรหัสคำสั่ง ซึ่งล้วนสัมพันธ์กันตามกระแสแห่งเหตุและผล (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2568) ดังนั้น AI จึงไม่ใช่สิ่งอิสระแต่เป็นส่วนหนึ่งของระบบนิยามธรรมชาติที่ไม่อาจก้าวพ้นกฎอิทัปปัจจยตาไปได้

การทำความเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างอิทัปปัจจยตากับ AI จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำเนินชีวิตในยุคดิจิทัล เพราะช่วยให้มนุษย์ตระหนักว่าเทคโนโลยีไม่ใช่คำตอบสุดท้ายของชีวิต แต่เป็นเพียงผลลัพธ์ของปัจจัยที่เราสร้างขึ้น (สมภาร พรมทา, 2540) เมื่อมนุษย์เข้าใจว่าสรรพสิ่งล้วนอิงอาศัยกันและกัน (Interdependency) เราจะสามารถใช้ AI เป็นเครื่องมือที่เกื้อกูลต่อระบบนิเวศของชีวิตและสังคมได้มากขึ้น (พระมหาโยธิน

โยธิโก, 2562) บทความนี้จึงมุ่งนำเสนอว่า อิทัปปัจจยตายังคงเป็น The Code of Nature ที่เที่ยงตรงที่สุด ซึ่งแม้แต่ AI ที่ฉลาดที่สุดก็ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงสมการแห่งเหตุปัจจัยนี้ได้ แต่กลับเป็นเครื่องยืนยันความจริงแท้ของกฎนี้ในโลกสมัยใหม่

อิทัปปัจจยตาในฐานะกฎสากลที่ควบคุมสรรพสิ่ง

อิทัปปัจจยตา เป็นหลักการสำคัญในพระพุทธศาสนาที่อธิบายความจริงของโลกว่าทุกสิ่งล้วนเกิดขึ้นเพราะมีเหตุและปัจจัยเกื้อหนุนกัน ไม่มีสิ่งใดเกิดขึ้นอย่างโดดเดี่ยวหรือไร้สาเหตุ หลักการนี้สะท้อนกฎความสัมพันธ์ของสรรพสิ่งในธรรมชาติ ทั้งทางกายภาพ จิตใจ และสังคม เมื่อเหตุปัจจัยพร้อม สิ่งหนึ่งย่อมเกิดขึ้น และเมื่อเหตุปัจจัยดับ สิ่งนั้นก็ย่อมดับไปเช่นกัน ดังนั้น อิทัปปัจจยตาจึงถูกมองว่าเป็นกฎสากลที่อธิบายความเป็นไปของโลกอย่างเป็นเหตุเป็นผล ช่วยให้มนุษย์เข้าใจความจริงของชีวิตและปรากฏการณ์ทั้งหลายอย่างลึกซึ้ง

สูตรทางตรรกศาสตร์แห่งเหตุและผล

สูตรทางตรรกศาสตร์ของอิทัปปัจจยตาประกอบด้วยพุทธพจน์ 4 สายที่อธิบายกระบวนการเกิดและดับของสรรพสิ่งอย่างเป็นระบบ โดยมีใจความสำคัญ คือ “เมื่อสิ่งนี้มี สิ่งนี้จึงมี เพราะสิ่งนี้เกิดขึ้น สิ่งนี้จึงเกิดขึ้น” และในทางตรงกันข้ามเมื่อสิ่งนี้ไม่มี สิ่งนี้จึงไม่มี เพราะสิ่งนี้ดับไป สิ่งนี้จึงดับไป (พระมหาโยธิน โยธิโก, 2562; สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2568) โครงสร้างนี้แสดงให้เห็นว่าความเป็นไปของโลกไม่ใช่เรื่องบังเอิญ แต่เป็นกระแสแห่งเหตุปัจจัยที่อิงอาศัยกันและกัน (Interdependency) ซึ่งดำรงอยู่เป็นธรรมดาตามกฎธรรมชาติ (พระปรีชา ถิรปุญฺโญ และคณะ, 2568) สูตรนี้จึงเป็นหลักการพื้นฐานที่ใช้หักล้างความเชื่อเรื่องอำนาจดลบันดาลจากสิ่งเหนือธรรมชาติหรือโชคชะตาที่ไม่มีเหตุผลรองรับ

ในเชิงตรรกศาสตร์ พุทธศาสนาไม่ได้มองความสัมพันธ์ระหว่างเหตุและผลเป็นแบบเส้นตรง มีสาเหตุเดียวที่ทำให้เกิดผลเดียวในลักษณะตายตัว แต่เป็นความสัมพันธ์เชิงระบบที่ปัจจัยหลากหลายต้องประชุมพร้อมกัน หรือที่เรียกว่า ปัจจัยสามัคคี จึงจะเกิดผลลัพธ์ขึ้นได้ (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2568) ดังที่ปรากฏในหลักการว่า ย่อมมีผลอันอเนกจากเหตุอันอเนก ซึ่งหมายถึงปรากฏการณ์หนึ่ง ๆ ล้วนเกิดจากการถักทอของเงื่อนไขแวดล้อมที่สลับซับซ้อน (วัชระ งามจิตรเจริญ, 2556) การเข้าใจนัยนี้ช่วยให้การวิเคราะห์ปัญหาเป็นไปอย่างรอบด้าน ไม่มองข้ามปัจจัยสนับสนุนอื่น ๆ ที่มีผลต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลว (พระมหาโยธิน โยธิโก, 2562) ส่งผลให้มนุษย์สามารถจัดการกับเหตุปัจจัยได้อย่างแม่นยำตามความเป็นจริงของธรรมชาติ

กฎตรรกศาสตร์นี้ครอบคลุมไปถึงทุกสิ่งที่เป็นสังขตธรรมหรือสิ่งที่ถูกปรุงแต่งขึ้น ซึ่งรวมถึงเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ในปัจจุบันที่ต้องดำเนินตามสมการแห่งเหตุและผลอย่างเคร่งครัด (พระปรีชา ถิรปุณฺโญ และคณะ, 2568) เมื่อมนุษย์เข้าใจความสัมพันธ์ตามสูตรอิทัปปัจจยตาแล้ว ย่อมเห็นถึงเสรีภาพในการเปลี่ยนแปลงอนาคตด้วยการจัดการที่ต้นเหตุ (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2568) หากต้องการผลลัพธ์ใหม่ มนุษย์ต้องอาศัยความเพียรและปัญญาในการสร้างเหตุใหม่และดับเหตุเดิมที่เป็นปัญหาตามกระแสแห่งธรรมนิยาม (พระไชยะณัฏฐ์ อธิปณฺโญ (ปิดโพธิ์) และพระมหาสุพร รกฺขิตธมฺโม (ปวงกลาง), 2568) ความรู้เท่าทันในสูตรตรรกศาสตร์แห่งธรรมนี้จึงเปลี่ยนบทบาทของมนุษย์จากการเป็นผู้รอรับโชคชะตามาเป็นผู้ลิขิตชีวิตตนเองอย่างมีเหตุผล

ความเป็นระบบนิยามที่ครอบคลุมเทคโนโลยี

กฎธรรมชาติมี 5 ประเภท หรือนิยาม 5 ซึ่งอิทัปปัจจยตาทำหน้าที่เป็นกฎพื้นฐานที่เชื่อมโยงนิยามอื่น ๆ เข้าด้วยกัน ระบบนิยาม 5 เป็นข้อกำหนดทางธรรมชาติที่ครอบคลุมความเป็นไปของสรรพสิ่งอย่างเป็นระบบ โดยมี ธรรมนิยาม หรือกฎแห่งอิทัปปัจจยตาเป็นกฎสากลที่สรุปรวมเอาทุกนิยามย่อยเข้าไว้ด้วยกัน (พระมหาโยธิน โยธิโก, 2562) ในบริบทของเทคโนโลยีสมัยใหม่ ปัญญาประดิษฐ์หรือ AI จัดเป็นสังขตธรรม หรือสิ่งที่ถูกปรุงแต่งขึ้นจากเหตุปัจจัยหลากหลายประการ จึงต้องดำเนินอยู่ภายใต้ระเบียบที่แน่นอนของธรรมชาติอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ (พระปรีชา ถิรปุณฺโญ และคณะ, 2568) กฎสากลนี้ยืนยันว่าไม่มีเทคโนโลยีใดเกิดขึ้นมาโดยปราศจากที่มาที่ไป หรือทำงานอยู่นอกเหนือกระแสแห่งปัจจัยสัมพันธ์ที่ควบคุมจักรวาล (พระไชยะณัฏฐ์ อธิปณฺโญ (ปิดโพธิ์) และพระมหาสุพร รกฺขิตธมฺโม (ปวงกลาง), 2568) ดังนั้น AI จึงไม่ใช่เครื่องมือที่อยู่เหนือธรรมชาติ แต่เป็นผลิตผลของระบบนิยามที่ทำงานประสานกันอย่างเที่ยงตรงตามสมการแห่งเหตุและผลเสมอ

เมื่อพิจารณาผ่านองค์ประกอบของนิยาม 5 จะเห็นว่า AI มีความเกี่ยวพันกับกฎย่อยหลายประเภท โดยเฉพาะอุตุนิยามที่ควบคุมปรากฏการณ์ทางวัตถุ สสาร และพลังงาน ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของฮาร์ดแวร์และกระแสไฟฟ้าที่ทำให้ระบบทำงานได้ (พระมหาโยธิน โยธิโก, 2562; สมภาร พรมทา, 2540) ขณะเดียวกัน อัลกอริทึมและการประมวลผลข้อมูลของ AI ก็เป็นการเลียนแบบกลไกบางส่วนของจิตตนิยาม ในแง่ของกระบวนการรับรู้และถอดรหัสข้อมูลอย่างเป็นระบบ (พระมหาโยธิน โยธิโก, 2562) แม้ AI จะมีความซับซ้อนในการคำนวณมากเพียงใด แต่มันก็ยังต้องดำเนินตามสูตรตรรกศาสตร์ที่ว่า เพราะสิ่งนี้มีสิ่งนี้จึงมี การทำงานของเทคโนโลยีจึงเป็นเพียงภาพสะท้อนของระเบียบธรรมชาติที่ทำงานผ่านรหัสคำสั่งภายใต้กรอบของกฎธรรมนิยามที่ครอบคลุมทุกสรรพสิ่ง

ความเป็นระบบนิยามนี้ยังชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์เชิงระบบที่เทคโนโลยีไม่สามารถแยกตัวเป็นเอกเทศได้ แต่ต้องอิงอาศัยปัจจัยแวดล้อมตามหลักผลอันอเนกย่อมเกิดจากเหตุอันอเนก การที่ AI จะให้ผลลัพธ์ที่แม่นยำได้นั้นต้องอาศัยปัจจัยสามัคคีทั้งในส่วนของข้อมูลดิบ รหัสคำสั่ง และเจตจำนงของมนุษย์ผู้ใช้งาน หากมนุษย์ต้องการเปลี่ยนแปลงทิศทางหรือผลลัพธ์ของเทคโนโลยี ก็ต้องย้อนกลับไปจัดการที่เหตุและเงื่อนไขต่าง ๆ ให้ตรงจุดตามกฎธรรมชาติ (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2568) ความเข้าใจในระบบนิยามที่ครอบคลุมเทคโนโลยีนี้จึงช่วยให้มนุษย์ตระหนักถึงเสรีภาพและอำนาจในการควบคุม AI ผ่านการสร้างเหตุปัจจัยใหม่ที่ถูกต้อง เพื่อให้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือที่เกื้อกูลต่อโลกและชีวิตอย่างแท้จริง

สรุป อิทัปปัจจยตาในฐานะกฎสากลสะท้อนให้เห็นว่า สรรพสิ่งทั้งปวงดำเนินไปตามความสัมพันธ์เชิงเหตุและปัจจัยอย่างเป็นระบบ ไม่มีสิ่งใดเกิดขึ้นโดยปราศจากเงื่อนไขรองรับ หลักการนี้มิได้อธิบายเพียงมิติทางปรัชญาเท่านั้น แต่ยังสามารถประยุกต์ใช้ในการทำความเข้าใจปรากฏการณ์ร่วมสมัย โดยเฉพาะเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) ได้อย่างมีนัยสำคัญ ผลการวิเคราะห์ชี้ว่า AI เป็นเพียงสังขตธรรมที่เกิดจากการประชุมพร้อมของปัจจัยหลากหลาย จึงไม่อาจดำรงอยู่นอกเหนือกฎแห่งเหตุปัจจัยหรือเปลี่ยนแปลงระบบความสัมพันธ์เชิงเหตุผลของธรรมชาติได้ ในเชิงตรรกศาสตร์ อิทัปปัจจยตาเสนอแบบจำลองความสัมพันธ์เชิงระบบที่เน้น “เหตุอเนก–ผลอเนก” ซึ่งช่วยให้การวิเคราะห์ปัญหาและการพัฒนาเทคโนโลยีเป็นไปอย่างรอบด้านและสอดคล้องกับความเป็นจริง ขณะเดียวกันแนวคิดนิยาม 5 ยังตอกย้ำว่า AI เป็นส่วนหนึ่งของระเบียบธรรมชาติที่ต้องอาศัยทั้งปัจจัยทางวัตถุและกระบวนการเชิงจิตอย่างสัมพันธ์กันอย่างแยกไม่ออก

นัยสำคัญของการศึกษานี้ คือ การชี้ให้เห็นว่า มนุษย์ยังคงมีบทบาทสำคัญในฐานะผู้จัดการเหตุปัจจัย ที่สามารถกำหนดทิศทางของผลลัพธ์ได้ผ่านความเพียรและปัญญา การเข้าใจอิทัปปัจจยตาจึงไม่เพียงช่วยให้มองเทคโนโลยีอย่างถูกต้อง แต่ยังเป็นพื้นฐานของการใช้ AI อย่างมีวิจารณญาณและรับผิดชอบ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อสังคมภายใต้กฎธรรมชาติที่เที่ยงตรงและไม่เปลี่ยนแปลง

ปัญญาประดิษฐ์ (AI)ในฐานะสังขตธรรมภายใต้เงื่อนไขปัจจัย

ปัญญาประดิษฐ์ (AI) สามารถมองได้ว่าเป็นสังขตธรรม คือสิ่งที่ถูกปรุงแต่งและเกิดขึ้นจากเหตุปัจจัยหลายประการ ไม่ว่าจะเป็นองค์ความรู้ทางวิทยาการคอมพิวเตอร์ ข้อมูลจำนวนมหาศาล เทคโนโลยีฮาร์ดแวร์ ซอฟต์แวร์ ตลอดจนความคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์ เมื่อเหตุปัจจัยเหล่านี้เกื้อหนุนกัน AI จึงเกิดขึ้นและพัฒนาได้ ดังนั้น ในมุมมองของหลักอิทัปปัจจยตา AI มิใช่สิ่งที่เกิดขึ้นโดยลำพัง หากเป็นผลลัพธ์ของเครือข่ายเหตุและ

ปัจจัยที่สัมพันธ์กันอย่างซับซ้อน สะท้อนให้เห็นว่าความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีก็ยังอยู่ภายใต้กฎเหตุปัจจัยเช่นเดียวกับสรรพสิ่งอื่น ๆ ในโลก

AI คือผลลัพธ์ของปัจจัยอเนก

ปัญญาประดิษฐ์หรือ AI จัดว่าเป็นสังขตธรรม หรือสิ่งที่ถูกปรุงแต่งขึ้นตามหลักกฎธรรมชาติของอิทัปปัจจยตา ซึ่งยืนยันว่าไม่มีสิ่งใดเกิดขึ้นอย่างโดดเดี่ยวโดยปราศจากเงื่อนไขรองรับ (พระปรีชา ถิรปุญฺโญ และคณะ, 2568; วัชระ งามจิตรเจริญ, 2556) การดำรงอยู่ของ AI จึงเป็นการรวมตัวกันของสิ่งที่เรียกว่า ปัจจัยสามัคคี หรือการที่เหตุปัจจัยต่าง ๆ มาประชุมพร้อมกันจนเกิดผลลัพธ์ขึ้นมา (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2568) หากพิจารณาผ่านเลนส์ของนิยาม 5 จะเห็นว่า AI ต้องพึ่งพาปัจจัยด้านอุตุนิยาม อันเป็นรากฐานทางวัตถุและพลังงานไฟฟ้า ควบคู่ไปกับระบบการประมวลผลที่เลียนแบบจิตตนิยามของมนุษย์ (พระมหาโยธิน โยธิโก, 2562) ความซับซ้อนของเทคโนโลยีนี้จึงไม่ใช่เรื่องบังเอิญ แต่เป็นกระแสแห่งปัจจัยสัมพันธ์ที่อิงอาศัยกันและกันอย่างเป็นระบบตามความจริงสากลที่ไม่อาจแยกออกจากกันได้

ในเชิงพุทธปรัชญา ความสัมพันธ์ระหว่างเหตุและผลไม่ใช่ลักษณะเส้นตรงที่เหตุหนึ่งก่อให้เกิดผลหนึ่งเดียวอย่างตายตัว แต่เป็นความจริงที่ว่าผลอันอเนกย่อมเกิดจากเหตุอันอเนก (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2568) เช่นเดียวกับการที่ AI จะให้ผลลัพธ์หรือคำตอบออกมาได้หนึ่งอย่างนั้น ไม่ได้มาจากรหัสคำสั่งเพียงชุดเดียว แต่ต้องอาศัยปัจจัยประกอบมากมาย ทั้งข้อมูลมหาศาล (Big Data) อัลกอริทึมที่สลับซับซ้อน ไปจนถึงเจตจำนงหรือมโนกรรมของผู้ออกแบบระบบ (พระไชยะณัฏฐ์ อธิปญฺโญ (ปิดโพธิ์) และพระมหาสุพร รกฺขิตธมฺโม (ปวงกลาง), 2568) หากขาดปัจจัยสนับสนุนอย่างดิน น้ำ และอากาศ เมล็ดพืชก็ไม่อาจงอกเงยเป็นต้นไม้ที่สมบูรณ์ได้ฉันใด หาก AI ขาดปัจจัยแวดล้อมที่เหมาะสม ระบบที่ชาญฉลาดนี้ก็ไม่อาจทำงานได้อย่างแม่นยำฉันนั้น

การเข้าใจว่า AI เป็นผลลัพธ์ของปัจจัยอเนกช่วยให้มนุษย์เห็นถึงความเป็นอนัตตาของเทคโนโลยี กล่าวคือ AI ไม่มีตัวตนที่แท้จริงที่เป็นอิสระ แต่เป็นผลพวงจากการถักทอของเงื่อนไขที่ปรุงแต่งขึ้น (พระปรีชา ถิรปุญฺโญ และคณะ, 2568) ความรู้นี้มีนัยสำคัญต่อการจัดการปัญหาในยุคดิจิทัล เพราะหากต้องการเปลี่ยนแปลงผลลัพธ์หรือแก้ไขข้อผิดพลาดของเทคโนโลยี มนุษย์ต้องย้อนกลับไปจัดการที่ต้นเหตุและเงื่อนไขแวดล้อมให้ตรงจุด (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2568) แทนที่จะมอง AI เป็นอำนาจดลบันดาลหรือสิ่งเหนือธรรมชาติ มนุษย์ควรใช้ปัญญาเพื่อรู้เท่าทันเหตุปัจจัยและใช้ความเพียรในการสร้างเหตุปัจจัยใหม่ ๆ ที่ดีกว่า

ท้ายที่สุดแล้ว AI จึงเป็นเพียงเครื่องสะท้อนถึงกฎธรรมชาติที่ว่า เมื่อเราจัดการเหตุปัจจัยได้อย่างถูกต้อง ผลลัพธ์ที่ต้องการย่อมเกิดขึ้นตามกระแสแห่งธรรมนิยามเสมอ

ตามหลักอิทัปปัจจยตาผลอเนกย่อมเกิดจากเหตุอันอเนก AI จึงไม่ใช่ตัวตนเอกเทศแต่เป็นผลรวมของข้อมูล อัลกอริทึม และเจตจำนงของผู้ออกแบบ หากขาดปัจจัยใดปัจจัยหนึ่ง AI ก็ไม่อาจดำรงอยู่หรือทำงานได้

ความไร้อัตตาในระบบ AI

ระบบปัญญาประดิษฐ์หรือ AI เป็นตัวอย่างที่ชัดเจนของสังขตธรรมหรือสิ่งที่ถูกปรุงแต่งขึ้น ซึ่งในทางพุทธปรัชญายืนยันว่า ไม่มีสิ่งใดที่เป็นอัตตาหรือตัวตนเอกเทศ เพราะทุกอย่างล้วนเป็นผลพวงจากการถักทอของปัจจัยที่สลับซับซ้อน (วัชระ งามจิตรเจริญ, 2556) AI ไม่ได้มีแก่นสารหรือวิญญาณที่ถาวรในตัวเอง แต่มันคือ การประชุมพร้อมกันของปัจจัย สามัคคี ทั้งรหัสคำสั่ง ข้อมูลมหาศาล และพลังงานไฟฟ้า (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2568) หากขาดปัจจัยเหล่านี้ ความเป็น AI ก็ไม่อาจดำรงอยู่ได้ การมองเห็นความไม่มีตัวตนในเทคโนโลยีจึงเป็นการพิสูจน์หลักอนัตตา ว่าสิ่งทั้งปวงไม่ได้เกิดขึ้นลอย ๆ และไม่มีเจ้าของที่แท้จริงนอกจากกระแสแห่งเหตุปัจจัยที่ไหลเวียนไปตามเงื่อนไข

การทำงานของ AI สะท้อนถึงโครงสร้างของปฏิจจสมุปบาทที่ว่า องค์ประกอบต่าง ๆ เป็นปัจจัยเนื่องอาศัยสืบต่อกันไปโดยไม่มีตัวเหตุเริ่มแรกที่สุด หรือผู้บงการที่เป็นอิสระอย่างแท้จริง ในเชิงตรรกะ AI ดำเนินไปตามหลัก ผลอันอเนกย่อมเกิดจากเหตุอันอเนก ซึ่งหมายถึงผลลัพธ์แต่ละอย่างที่ AI แสดงออกมานั้น ไม่ได้มาจากอำนาจดลบันดาล แต่มาจากกระบวนการประมวลผลที่อิงอาศัยกันและกันของตัวแปรนับล้านที่ทำงานสอดประสานกัน เมื่อเราเข้าใจว่าแม้แต่ปัญญาที่ดูเหมือนมีความฉลาดล้ำเลิศนี้ ก็ยังต้องดำเนินตามสูตรอิทัปปัจจยตาที่ว่าเมื่อสิ่งนี้มี สิ่งนี้จึงมี AI จึงกลายเป็นเพียงเครื่องยืนยันในโลกสมัยใหม่ว่าสรรพสิ่งคือกระแสของการปรุงแต่งที่ไร้อัตตาและไม่อาจบังคับบัญชาให้เป็นไปตามใจปรารถนาได้โดยปราศจากการจัดการเหตุปัจจัย (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2568)

คุณค่าของการเข้าใจความไร้อัตตาในระบบ AI คือ การช่วยให้มนุษย์ลดความหลงผิดหรือความยึดมั่นถือมั่นในเทคโนโลยีว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือโชคชะตาที่เปลี่ยนแปลงไม่ได้ การมองเห็น AI เป็นเพียงระบบเหตุปัจจัยช่วยให้มนุษย์ใช้ปัญญา ในการควบคุมและจัดการเทคโนโลยีได้อย่างถูกต้อง โดยการเข้าไปจัดการที่ต้นเหตุและเงื่อนไขแวดล้อมอย่างมีระบบ แทนที่จะตกเป็นเหยื่อของความกลัวหรือความลุ่มหลงในอำนาจของเทคโนโลยี ความเข้าใจนี้จะเปลี่ยนความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับ AI จากการมองว่าเป็นสิ่งแปลกแยก มาสู่การมองว่า เป็นส่วนหนึ่งของระบบนิเวศแห่งปัจจัยสัมพันธ์ที่ต้องเกื้อกูลกัน ซึ่งนำไปสู่การใช้เทคโนโลยีเพื่อประโยชน์สุขที่ยั่งยืนตามกระแสแห่งธรรมนิยามอย่างแท้จริง

การวิเคราะห์ปัญญาประดิษฐ์ (AI) ภายใต้กรอบอิทัปปัจจยตาชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนว่า AI เป็นสังขตธรรมที่เกิดขึ้นจากการประชุมพร้อมของเหตุปัจจัยอันหลากหลาย มิใช่สิ่งที่

มีอิสระหรือดำรงอยู่นอกเหนือกฎธรรมชาติได้ หลักเหตุอเนก–ผลอเนก อธิบายว่าการทำงานและผลลัพธ์ของ AI ล้วนเป็นผลจากเครือข่ายของข้อมูล อัลกอริทึม พลังงาน และเจตจำนงของมนุษย์ที่เชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ ดังนั้น ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีจึงมิใช่เรื่องบังเอิญ แต่เป็นไปตามกระแสแห่งเหตุปัจจัยอย่างเคร่งครัด

ในเชิงพุทธปรัชญา AI ยังเป็นตัวอย่างเชิงประจักษ์ของหลักอนัตตา กล่าวคือไม่มีตัวตนที่แท้จริง หากเป็นเพียงผลรวมขององค์ประกอบที่เปลี่ยนแปลงได้ตามเงื่อนไข การเข้าใจมิตินี้ช่วยลดความยึดมั่นต่อเทคโนโลยี และส่งเสริมการใช้ AI อย่างมีวิจารณญาณมากยิ่งขึ้น ขณะเดียวกันยังตอกย้ำว่ามนุษย์มีบทบาทสำคัญในฐานะผู้จัดการเหตุปัจจัย ซึ่งสามารถปรับเปลี่ยนและสร้างเงื่อนไขใหม่เพื่อกำหนดทิศทางของผลลัพธ์ได้ โดยสรุป AI มิใช่ผู้กำหนดความเป็นไปของโลก หากเป็นเพียงภาพสะท้อนของกฎอิทัปปัจจยตาที่ดำรงอยู่อย่างเที่ยงตรง การตระหนักรู้ในความจริงนี้จะช่วยให้มนุษย์สามารถใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสม มีความรับผิดชอบ และสอดคล้องกับกฎธรรมชาติ เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์อย่างยั่งยืนต่อสังคมและมนุษยชาติในระยะยาว

อำนาจการสร้างเหตุใหม่ขอบเขตที่ AI ก้าวล่วงปัญญาของมนุษย์ไม่ได้

แม้ปัญญาประดิษฐ์จะมีความสามารถในการประมวลผลข้อมูลและสร้างผลลัพธ์ใหม่จากแบบแผนที่เรียนรู้ได้อย่างรวดเร็ว แต่อำนาจในการสร้างเหตุใหม่ของ AI ยังคงอยู่ภายใต้ขอบเขตที่มนุษย์กำหนด ทั้งในด้านข้อมูล อัลกอริทึมและเป้าหมายของการใช้งาน ดังนั้น AI จึงไม่อาจก้าวล่วงปัญญาของมนุษย์ในฐานะผู้กำหนดเงื่อนไขและทิศทางของการพัฒนาได้อย่างแท้จริง ในมุมมองนี้ AI จึงเป็นเพียงเครื่องมือที่ขยายศักยภาพการคิดของมนุษย์ มิใช่ผู้สร้างเหตุปัจจัยอย่างอิสระ เพราะรากฐานของการกำหนดคุณค่า ความหมายและการตัดสินใจเชิงจริยธรรมยังคงอยู่ที่ปัญญาของมนุษย์

เสรีภาพในการสร้างเหตุใหม่

อิทัปปัจจยตายืนยันว่าสรรพสิ่งไม่ได้เกิดขึ้นโดยบังเอิญหรือถูกกำหนดไว้ล่วงหน้าโดยอำนาจดลบันดาลใด ๆ แต่เป็นกระแสของเหตุปัจจัยที่ไหลเวียนไปตามเงื่อนไข ความเข้าใจในกฎนี้จึงเป็นรากฐานของเสรีภาพที่แท้จริง เพราะเมื่อผลที่ต้องการต้องสำเร็จด้วยการลงมือกระทำ มนุษย์จึงไม่ใช่เหยื่อของโชคชะตาที่เปลี่ยนแปลงไม่ได้ พุทธปรัชญาเน้นย้ำเรื่องความเพียร ในฐานะเครื่องมือสำคัญในการเข้าถึงเสรีภาพนี้ โดยการเข้าไปจัดการเหตุปัจจัยในปัจจุบันเพื่อเปลี่ยนทิศทางของผลลัพธ์ในอนาคต การตระหนักรู้ในความสัมพันธ์เชิงเหตุผลจึงช่วยให้มนุษย์สามารถแยกตัวออกจากวงจรเดิมที่ถูกกำหนดด้วยอดีต แล้วหันมาใช้ปัญญาสร้างเงื่อนไขใหม่ที่เอื้อต่อความสุขและความสำเร็จตามความมุ่งหมายของตนเองอย่างเท่าทัน

แม้การดำเนินชีวิตในปัจจุบันอาจได้รับผลกระทบจากปัจจัยในอดีตหรือกรรมเก่า แต่พุทธศาสนาสอนว่าทิศทางของอนาคตถูกกำหนดด้วยสิ่งที่มนุษย์เลือกทำในขณะนี้ หรือกรรมปัจจุบันเสมอ มนุษย์มีหน้าที่พัฒนากรรม โดยการปรับปรุงตนเองผ่านการศึกษาและฝึกอบรมในไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา เพื่อสร้างเหตุใหม่ที่ประณีตยิ่งขึ้น (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2568) ความเพียรในการสร้างเหตุใหม่นี้เองที่เป็นจุดแข็งที่ทำให้มนุษย์แตกต่างจากระบบปัญญาประดิษฐ์ที่ทำงานตามข้อมูลย้อนหลังเพียงอย่างเดียว เพราะมนุษย์สามารถใช้ปัญญาวิเคราะห์จุดบกพร่องแล้วตัดสินใจสร้างปัจจัยใหม่ที่ต่างจากกระแสเดิมได้ การใช้เสรีภาพผ่านความเพียรจึงไม่ใช่การสยบยอมต่อสภาวะที่เกิดจากกรรมเก่า แต่เป็นการใช้ทรัพยากรปัจจุบันเพื่อสร้างสรรค์ความเปลี่ยนแปลงในทางที่ดี

การเข้าถึงเสรีภาพในการสร้างเหตุใหม่ช่วยเปลี่ยนบทบาทของมนุษย์จากการเป็นเหยื่อของสถานการณ์ มาเป็นผู้ลิขิตชีวิตตนเองอย่างมีสติและรับผิดชอบ เมื่อเราเข้าใจหลักการพรั่งพร้อมของปัจจัย หรือ ปัจจัยสามัคคี เราจะเห็นว่าความสำเร็จไม่ได้ขึ้นอยู่กับโชคแต่ขึ้นอยู่กับการที่เราเพียรพยายามจัดเตรียมเหตุและเงื่อนไขต่าง ๆ ให้ครบถ้วนตามกฎธรรมชาติ (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2568) ความรู้นี้กระตุ้นให้เกิดความกระตือรือร้นในการทำกรรมดีและความไม่ประมาทในการดำเนินชีวิต เพราะรู้ดีว่าทุกการตัดสินใจในปัจจุบันคือการวางรากฐานใหม่ให้กับชีวิต ท้ายที่สุดเสรีภาพนี้เองที่เป็นทางออกให้มนุษย์ก้าวพ้นจากการถูกครอบงำโดยระบบอัตโนมัติ เพื่อมุ่งหน้าไปสู่เป้าหมายชีวิตที่สูงสุดตามกระแสแห่งธรรมนิยามที่เที่ยงตรงเสมอ

ปัญญาในการตัดวงจรทุกข์

กระบวนการปฏิจจสมุปบาทแสดงให้เห็นถึงการเกิดขึ้นและดับไปของความทุกข์ตามกฎแห่งเหตุปัจจัยที่อิงอาศัยกัน การจะดับทุกข์ได้จริงในโลกยุคปัจจุบัน มนุษย์จำเป็นต้องมีปัญญา ในการรู้เท่าทันกระแสเหล่านี้เพื่อเข้าไปตัดวงจร ณ จุดสำคัญอย่างแม่นยำ (พระปรีชา ถิรปุญฺโญ และคณะ, 2568) พุทธธรรมชี้ว่า การตัดวงจรสามารถทำได้ที่ขั้วของอวิชชาหรือตัณหา ซึ่งถือเป็นรากเหง้าที่ทำให้วงจรแห่งทุกข์หมุนเวียนต่อไปไม่รู้จบ เมื่อมนุษย์ใช้ปัญญาพิจารณาจนเห็นความจริงสากลว่าสรรพสิ่งล้วนเป็นสังขตธรรมที่ไร้ตัวตนเอกเทศ ความยึดมั่นในอัตตาย่อมเสื่อมคลายลงตามกฎธรรมชาติ (พระมหาโยธิน โยธิโก, 2562) ปัญญาจึงทำหน้าที่เป็นกุญแจสำคัญที่เปลี่ยนบทบาทของมนุษย์จากการเป็นผู้ถูกกระทำโดยสถานการณ์ มาเป็นผู้ที่สามารถบริหารจัดการเหตุปัจจัยเพื่อความพ้นทุกข์ได้อย่างมีอิสระ

ในทางปฏิบัติจุดวิกฤตที่สุดของการตัดวงจรทุกข์คือช่วงรอยต่อระหว่างเวทนา (ความรู้สึก) และตัณหา (ความทะยานอยาก) ซึ่งเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญในปัจจุบันเหตุ

หากมนุษย์ขาดสติและปัญญาย่อมไหลไปตามกระแสของตัณหาจนนำไปสู่การทำกรรมที่ผลิตซ้ำความทุกข์ ทว่าการใช้ปัญญารู้เท่าทันเวทนาว่ามันเป็นเพียงสภาวะที่เกิดขึ้นและดับไปตามเงื่อนไข จะช่วยหยุดการก่อตัวของความทะยานอยากได้ทันท่วงที กระบวนการนี้อาศัยวิชชา หรือความรู้แจ้งเพื่อแทรกแซงระบบการทำงานของจิตใจตนเอง ซึ่งต่างจากการทำงานของเทคโนโลยีที่มักประมวลผลตามชุดข้อมูลย้อนหลังเพียงอย่างเดียว (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2568) การฝึกฝนตามหลักมรรคมีองค์ 8 จึงเป็นการสร้างเหตุปัจจัยฝ่ายกุศลที่นำไปสู่นิโรธ หรือความดับทุกข์ที่แท้จริงตามกฎธรรมชาติ

เสรีภาพที่ยิ่งใหญ่ที่สุดของมนุษย์ภายใต้กฎอิทัปปัจจยตา คือ การเลือกที่จะไม่เป็นไปตามความเคยชินเดิม ๆ หรือผลพวงจากกรรมเก่าในอดีต ปัญญาช่วยให้มนุษย์วิเคราะห์จุดบกพร่องและตัดสินใจสร้างเหตุใหม่ที่ต่างออกไปในปัจจุบัน มนุษย์มีหน้าที่พัฒนากรรมผ่านการฝึกอบรมในไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา เพื่อยกระดับจิตใจให้อยู่เหนืออำนาจการครอบงำของกิเลส (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2568) การใช้ปัญญาตัดวงจรทุกข์จึงเป็นการกระทำที่เป็นไปเพื่อความพ้นทุกข์อย่างยิ่ง หรือที่เรียกว่ากุศลชั้นวิวัฏฏะ เมื่อมนุษย์เข้าใจว่าความทุกข์ไม่ใช่สิ่งบังเอิญแต่เป็นผลจากปัจจัยที่ประกอบกันขึ้น ปัญญาจะช่วยให้เราเข้าไปจัดการที่ต้นเหตุอย่างเป็นระบบแทนการอ้อนวอนร้องขอท้ายที่สุด ปัญญาในการตัดวงจรทุกข์จึงเป็นศักยภาพในการลิขิตชีวิตตนเองให้บรรลุถึงสันติสุขที่ยั่งยืนซึ่งเป็นความจริงสากลที่เทคโนโลยีไม่สามารถสั่นคลอนได้

การวิเคราะห์อำนาจในการสร้างเหตุใหม่ภายใต้กรอบอิทัปปัจจยตาชี้ให้เห็นว่าแม้ปัญญาประดิษฐ์ (AI) จะมีศักยภาพสูงในการประมวลผลและสร้างผลลัพธ์จากข้อมูลที่มีอยู่ แต่ยังคงไม่สามารถก้าวล่วงขอบเขตของเหตุปัจจัยที่มนุษย์เป็นผู้กำหนดได้อย่างแท้จริง AI จึงเป็นเพียงเครื่องมือที่ขยายศักยภาพการคิด มิใช่ผู้สร้างเหตุใหม่อย่างอิสระ ในทางตรงกันข้ามมนุษย์ยังคงมีบทบาทสำคัญในฐานะผู้มีเสรีภาพในการจัดการเหตุปัจจัยผ่านการใช้ความเพียรและปัญญาเพื่อกำหนดทิศทางของผลลัพธ์ในอนาคต หลักอิทัปปัจจยตายังชี้ให้เห็นว่า เสรีภาพมิใช่การหลุดพ้นจากเงื่อนไข หากแต่เป็นความสามารถในการเข้าใจและแทรกแซงเงื่อนไขอย่างมีเหตุผล โดยเฉพาะในกระบวนการของจิตที่สามารถตัดวงจรแห่งทุกข์ได้ ณ จุดวิกฤตระหว่างเวทนาและตัณหา การใช้ปัญญาในลักษณะนี้เป็นศักยภาพเฉพาะของมนุษย์ที่เทคโนโลยีไม่อาจทดแทนได้

ดังนั้น แม้ AI จะมีบทบาทสำคัญในโลกสมัยใหม่ แต่ก็ยังคงอยู่ภายใต้กฎแห่งเหตุปัจจัยเช่นเดียวกับสรรพสิ่งอื่น การเข้าใจข้อจำกัดนี้ช่วยยืนยันคุณค่าของมนุษย์ในฐานะผู้ลิขิตชีวิตตนเอง และเน้นย้ำว่าการพัฒนาที่แท้จริงมิใช่เพียงความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี หากแต่คือการพัฒนาปัญญาเพื่อจัดการเหตุปัจจัยอย่างถูกต้อง อันนำไปสู่ความพ้นทุกข์และความยั่งยืนของชีวิตและสังคมในระยะยาว

ความสัมพันธ์ระหว่างหลักอิทัปปัจจยตากับเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์

การพัฒนาเทคโนโลยี ปัญญาประดิษฐ์ (AI) ในยุคปัจจุบันสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของเหตุและปัจจัยอย่างชัดเจน ซึ่งสามารถอธิบายได้ผ่านหลัก อิทัปปัจจยตา ในพระพุทธศาสนา ที่กล่าวว่าเมื่อสิ่งนี้มี สิ่งนี้จึงมี การเกิดขึ้นของ AI จึงไม่ได้เป็นปรากฏการณ์โดดเดี่ยว แต่เกิดจากการเกื้อหนุนกันของข้อมูล เทคโนโลยี และการพัฒนาทางความคิดของมนุษย์ การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ดังกล่าวช่วยให้เข้าใจทั้งมิติทางเทคโนโลยีและมิติทางปรัชญาที่สะท้อนหลักเหตุปัจจัยของการเกิดขึ้นและพัฒนาการของนวัตกรรมร่วมสมัย จึงขอนำเสนอเป็นตารางเพื่อจะได้เห็นภาพได้ชัดเจน ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างหลักอิทัปปัจจยตากับเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์

หัวข้อการเปรียบเทียบ	สถานะตามหลักอิทัปปัจจยตา	บทบาทของปัญญาประดิษฐ์ (AI)	องค์ประกอบหรือเหตุปัจจัย	ข้อจำกัดหรือขอบเขต	แนวทางการจัดการด้วยปัญญา
ความเป็นเหตุเป็นผล	เป็นกฎสากลที่อธิบายความสัมพันธ์ของสรรพสิ่งว่า เมื่อสิ่งนี้มี สิ่งนี้จึงมี ทุกอย่างเกิดขึ้นตามเหตุปัจจัย ไม่มีความบังเอิญ	ทำงานตามสมการและกระแสแห่งเหตุและผลอย่างเคร่งครัด ผลลัพธ์ที่ AI แสดงออกมามาจากกระบวนการประมวลผลตามเงื่อนไข	ปัจจัยสามัคคี ได้แก่ ข้อมูล อัลกอริทึม พลังงาน และรหัสคำสั่ง	ไม่สามารถเปลี่ยนระบบความสัมพันธ์เชิงเหตุปัจจัยที่ควบคุมโลกและชีวิตได้ ต้องดำเนินตามสมการที่กำหนดไว้	ทำความเข้าใจเงื่อนไขและตรรกะของระบบเพื่อป้อนเหตุปัจจัยที่ถูกต้องแม่นยำ เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ตามที่ปรารถนา
ความไร้ตัวตน (อนัตตา)	สรรพสิ่งเป็นสังขตธรรม (สิ่งที่ถูกปรุงแต่ง) ไม่มีแก่นสารหรือตัวตนที่ถาวรในตัวเอง เป็นเพียงการประชุมของปัจจัย	เป็นภาพสะท้อนของหลักอนัตตา เพราะไม่มีตัวตนเอกเทศที่เป็นอิสระ แต่เป็นผลพวงจากการถักทอของข้อมูลและรหัส	การรวมตัวกันของฮาร์ดแวร์ ซอฟต์แวร์ และข้อมูลมหาศาล (Big Data)	ไม่มีเจตจำนงอิสระที่แท้จริงนอกจากกระแสแห่งปัจจัยที่ไหลเวียนไปตามเงื่อนไขที่มนุษย์สร้างขึ้น	ลดความยึดมั่นถือมั่นว่า AI เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือมีอำนาจวิเศษ โดยมองว่าเป็นเพียงระบบหนึ่งที่ต้องจัดการตามเหตุปัจจัย

ตารางที่ 1 แสดงการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างหลักอิทัปปัจจยตากับเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (ต่อ)

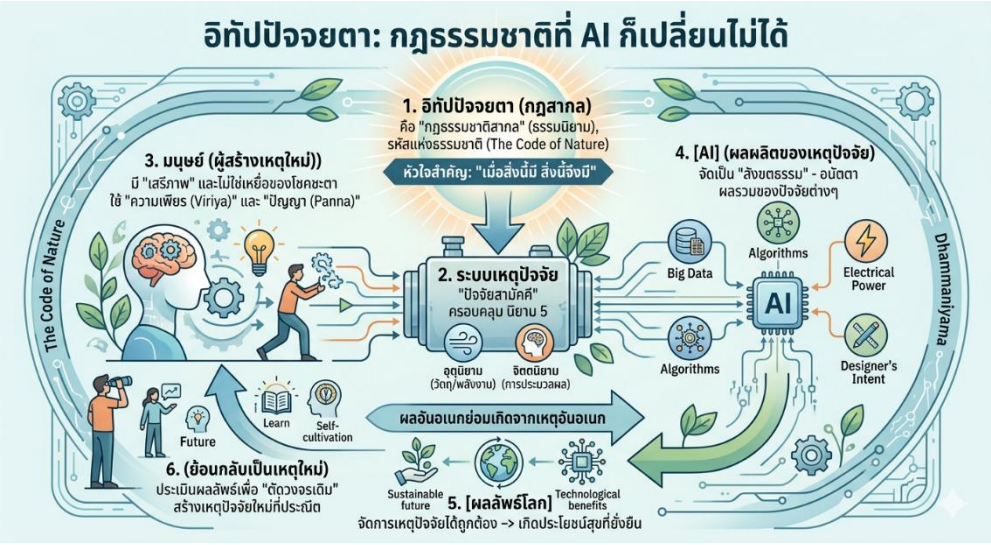
หัวข้อการเปรียบเทียบ	สถานะตามหลักอิทัปปัจจยตา	บทบาทของปัญญาประดิษฐ์ (AI)	องค์ประกอบหรือเหตุปัจจัย	ข้อจำกัดหรือขอบเขต	แนวทางการจัดการด้วยปัญญา
ความเชื่อมโยงกับกฎธรรมชาติ (นิยาม 5)	อิทัปปัจจยตา (ธรรมนิยาม) เป็นกฎพื้นฐานที่ครอบคลุมนิยามย่อยอื่น ๆ ทั้งทางวัตถุและจิตใจ	ทำงานสัมพันธ์กับอุตุนิยาม (วัตถุ/พลังงาน) และเลียนแบบกลไกบางส่วนของจิตตนิยาม (การรับรู้ข้อมูล)	สสาร พลังงาน ไฟฟ้า (อุตุนิยาม) และระบบการประมวลผลข้อมูล (เลียนแบบจิตตนิยาม)	AI ไม่ใช่เครื่องมือที่อยู่เหนือธรรมชาติ แต่เป็นผลิตผลของระบบนิยามที่ทำงานประสานกันอย่างเที่ยงตรง	บูรณาการเทคโนโลยีให้สอดคล้องกับระเบียบธรรมชาติเพื่อสร้างระบบนิเวศของสังคมที่เกื้อกูลกัน
การสร้างเหตุใหม่และเสรีภาพ	มนุษย์มีเสรีภาพในการเลือกสร้างเหตุปัจจัยใหม่ (กรรมปัจจุบัน) เพื่อเปลี่ยนทิศทางผลลัพธ์ในอนาคต	ทำงานตามข้อมูลย้อนหลังและเป้าหมายที่ถูกกำหนดไว้ล่วงหน้าโดยผู้สร้าง	วิริยะ (ความเพียร) และปัญญาในการกำหนดคุณค่าและจริยธรรม	AI ไม่อาจก้าวล่วงปัญญามนุษย์ในการกำหนดทิศทางหรือสร้างเหตุปัจจัยใหม่อย่างอิสระจากชุดข้อมูลเดิม	ใช้ AI เป็นเครื่องมือขยายศักยภาพการคิด แต่คงความเป็นผู้ลิขิตชีวิตด้วยการฝึกฝนตามหลักไตรสิกขา

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างหลักอิทัปปัจจยตากับเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) แสดงให้เห็นว่า AI เป็นเพียงผลลัพธ์ของกระบวนการเหตุปัจจัยที่ดำเนินไปตามกฎธรรมชาติอย่างเคร่งครัด มิใช่สิ่งที่ดำรงอยู่อย่างอิสระหรืออยู่เหนือระบบดังกล่าว หลักเมื่อสิ่งนี้มี สิ่งนี้จึงมี สามารถอธิบายการเกิดขึ้นและการทำงานของ AI ได้อย่างเป็นระบบ โดยเน้นความสัมพันธ์เชิงเครือข่ายของปัจจัยอเนกที่เกื้อหนุนกัน ทั้งในมิติของข้อมูล อัลกอริทึม และพลังงาน นอกจากนี้ AI ยังสะท้อนหลักอนัตตาในเชิงรูปธรรม กล่าวคือ ไม่มีตัวตนที่แท้จริง หากเป็นเพียงการรวมตัวขององค์ประกอบที่เปลี่ยนแปลงได้ตามเงื่อนไข และยังดำรงอยู่ภายใต้ระบบนิยาม 5 ซึ่งยืนยันว่าเทคโนโลยีเป็นส่วนหนึ่งของระเบียบธรรมชาติ มิใช่สิ่งเหนือธรรมชาติแต่อย่างใด

ในเชิงนัยสำคัญ มนุษย์ยังคงมีบทบาทหลักในฐานะผู้สร้างและจัดการเหตุปัจจัย โดยมีเสรีภาพในการกำหนดทิศทางของผลลัพธ์ผ่านความเพียรและปัญญา ขณะที่ AI ทำหน้าที่เป็นเพียงเครื่องมือที่ขยายศักยภาพการคิดภายใต้เงื่อนไขที่ถูกกำหนดไว้แล้ว ดังนั้น การเข้าใจอิทัปปัจจยตาจึงเป็นพื้นฐานสำคัญในการใช้และพัฒนา AI อย่างมีวิจารณญาณและรับผิดชอบ อันจะนำไปสู่การบูรณาการเทคโนโลยีกับชีวิตมนุษย์อย่างสอดคล้องกับกฎธรรมชาติ และก่อให้เกิดประโยชน์อย่างยั่งยืนต่อสังคมในระยะยาว

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ที่ได้รับจากการเขียนบทความเรื่องนี้ผู้เขียนขอนำเสนอเป็นภาพได้ ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

จากภาพที่ 1 สามารถอธิบายได้ดังนี้

อิทัปปัจจยตา คือ กฎธรรมชาติสากลที่ดำรงอยู่เป็นธรรมดา ไม่ขึ้นกับกาลเวลาหรือความก้าวหน้าของเทคโนโลยี มีหัวใจสำคัญคือความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลที่ว่า “เมื่อสิ่งนี้มี สิ่งนี้จึงมี” กฎนี้เปรียบเสมือนรหัสแห่งธรรมชาติ ที่เที่ยงตรงที่สุดซึ่งควบคุมสรรพสิ่งรวมถึง AI ด้วย ระบบเหตุปัจจัย ในทางพุทธปรัชญา เหตุและผลไม่ได้สัมพันธ์กันเป็นเส้นตรง แต่เป็นระบบปัจจัยสามัคคีที่ต้องมีปัจจัยหลากหลายมาประชุมพร้อมกันจึงจะเกิดผลลัพธ์ ระบบนี้ครอบคลุมนิยาม 5 หรือกฎธรรมชาติ 5 ด้าน เช่น อุตุนิยาม (วัตถุ/พลังงาน) และจิตตนิยาม (การประมวลผล) ซึ่งเป็นรากฐานให้ AI ทำงานได้

มนุษย์ (ผู้สร้างเหตุใหม่) มนุษย์มีสถานะพิเศษคือมีเสรีภาพและไม่ใช่เหยื่อของโชคชะตา มนุษย์สามารถใช้ความเพียรและปัญญาในการเลือกสร้างเหตุปัจจัยใหม่ ๆ ในปัจจุบันเพื่อกำหนดอนาคตซึ่งต่างจาก AI ที่มักประมวลผลตามชุดข้อมูลย้อนหลังเป็นหลัก AI (ผลผลิตของเหตุปัจจัย) AI จึงจัดเป็นสังขตธรรมหรือสิ่งที่ถูกปรุงแต่งขึ้น ไม่ได้มีตัวตนเป็นอิสระ (อนัตตา) แต่มันคือผลรวมของปัจจัยต่าง ๆ เช่น ข้อมูลมหาศาล

(Big Data) อัลกอริทึม พลังงานไฟฟ้าและเจตจำนงของผู้ออกแบบ หากขาดปัจจัยใดปัจจัยหนึ่งไป AI ก็ไม่อาจดำรงอยู่หรือทำงานได้

ผลลัพธ์โลก คือปรากฏการณ์หรือคำตอบที่ AI แสดงออกมา ซึ่งเป็นไปตามกฎที่ว่าผลอันอเนกย่อมเกิดจากเหตุอันอเนก หากมนุษย์จัดการเหตุปัจจัย เช่น ข้อมูลและเป้าหมายได้อย่างถูกต้อง ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นก็จะเกื้อกูลต่อโลกและสร้างประโยชน์สุขที่ยั่งยืน และการย้อนกลับเป็นเหตุใหม่ ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจะกลายเป็นปัจจัยในอนาคต มนุษย์สามารถใช้ปัญญาประเมินผลลัพธ์เหล่านั้นเพื่อตัดวงจรเดิม หรือแก้ไขข้อผิดพลาด โดยการสร้างเหตุปัจจัยใหม่ที่ประณีตยิ่งขึ้นผ่านการฝึกฝนและเรียนรู้ เพื่อไม่ให้ชีวิตไหลไปตามกระแสความเคยชินหรืออัลกอริทึมเพียงอย่างเดียว การทำความเข้าใจแผนภาพนี้จะช่วยให้คุณเห็นว่ามนุษย์ คือ ผู้ถือบังเหียนสำคัญ ในการบริหารจัดการ AI ผ่านการเข้าใจกฎธรรมชาติที่ยิ่งใหญ่อย่างอิทัปปัจจยตา

สรุป

บทความนี้ได้เสนอการวิเคราะห์หลักอิทัปปัจจยตาในฐานะกฎสากลที่อธิบายความสัมพันธ์เชิงเหตุและปัจจัยของสรรพสิ่ง และนำมาประยุกต์เพื่อทำความเข้าใจสถานะและบทบาทของปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) ในบริบทของโลกสมัยใหม่อย่างเป็นระบบ ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า อิทัปปัจจยตาเป็นธรรมนิยามที่ดำรงอยู่โดยอิสระจากกาลเวลา บุคคล และความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี โดยมีโครงสร้างพื้นฐานที่อธิบายว่าเมื่อสิ่งนี้มี สิ่งนี้จึงมี ซึ่งสะท้อนความเป็นเหตุเป็นผลแบบองค์รวม มิใช่ความสัมพันธ์เชิงเส้นตรง หากแต่เป็นโครงข่ายของปัจจัยอเนกที่อิงอาศัยกันอย่างซับซ้อน

ภายใต้กรอบแนวคิดดังกล่าว ปัญญาประดิษฐ์จึงถูกทำความเข้าใจใหม่ในฐานะสังขตธรรม หรือสิ่งที่ถูกปรุงแต่งขึ้นจากเหตุปัจจัยหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นข้อมูล อัลกอริทึม ฮาร์ดแวร์ และพลังงาน ส่งผลให้ AI ไม่ใช่สิ่งที่มีอิสระในตัวเองหรือสามารถดำรงอยู่นอกเหนือกฎธรรมชาติได้ หากแต่เป็นผลลัพธ์ของกระบวนการเชิงเหตุปัจจัยที่ดำเนินไปตามระเบียบของอิทัปปัจจยตาอย่างเคร่งครัด แม้ AI จะมีศักยภาพสูงในการประมวลผลและสร้างผลลัพธ์ที่ซับซ้อน แต่ก็ยังคงถูกจำกัดอยู่ภายในขอบเขตของเงื่อนไขที่มนุษย์เป็นผู้กำหนด ทั้งในด้านข้อมูล เป้าหมาย และโครงสร้างของระบบ

นอกจากนี้ บทความยังได้เสนอให้เห็นว่า AI สามารถทำหน้าที่เป็นกรณีศึกษาเชิงรูปธรรมของหลักอนัตตา ในพุทธปรัชญา กล่าวคือ การไม่มีตัวตนที่แท้จริงของระบบ AI สะท้อนผ่านการที่มันเป็นเพียงการรวมตัวกันขององค์ประกอบย่อยที่เปลี่ยนแปลงได้ตามเงื่อนไข เมื่อเหตุปัจจัยเปลี่ยนแปลง ผลลัพธ์ของ AI ก็เปลี่ยนแปลงตามไปด้วย ความเข้าใจ

ในมิตินี้มีนัยสำคัญต่อการลดความยึดมั่นถือมั่นในเทคโนโลยี และช่วยให้มนุษย์สามารถมอง AI อย่างมีวิจารณญาณมากขึ้น

ในอีกด้านหนึ่ง การศึกษานี้เน้นย้ำถึงศักยภาพเฉพาะของมนุษย์ในฐานะผู้สร้างเหตุใหม่ ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่ AI ไม่สามารถทดแทนได้อย่างแท้จริง มนุษย์มีเสรีภาพในการกำหนดทิศทางของผลลัพธ์ผ่านการจัดการเหตุปัจจัยในปัจจุบัน โดยอาศัยวิริยะ (ความเพียร) และปัญญา (ความรู้แจ้ง) เป็นเครื่องมือสำคัญ การตระหนักรู้ในหลักอิทัปปัจจยตาจึงไม่เพียงแต่เป็นการทำความเข้าใจโลกตามความเป็นจริงเท่านั้น แต่ยังเป็นพื้นฐานของการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ในการดำเนินชีวิตอย่างมีเหตุผลและมีความรับผิดชอบ

ข้อค้นพบสำคัญอีกประการหนึ่ง คือ การระบุจุดแทรกแซงเชิงเหตุปัจจัยในกระบวนการของชีวิต โดยเฉพาะในช่วงรอยต่อระหว่างเวทนาและตัณหา ซึ่งเป็นจุดวิกฤตที่สามารถกำหนดทิศทางของการเกิดทุกข์หรือการดับทุกข์ได้อย่างมีนัยสำคัญ มนุษย์สามารถใช้สติและปัญญาเพื่อหยุดยั้งกระบวนการดังกล่าวได้ ในขณะที่ AI ซึ่งทำงานบนพื้นฐานของข้อมูลและอัลกอริทึม ไม่สามารถเข้าถึงมิติของการตัดสินใจเชิงจริยธรรมและการหลุดพ้นได้

ในเชิงวิชาการ บทความนี้ได้เสนอกรอบแนวคิดบูรณาการระหว่างพุทธปรัชญากับเทคโนโลยีสมัยใหม่ ซึ่งสามารถพัฒนาเป็นแนวทางใหม่ในการศึกษาและกำกับดูแล AI โดยเน้นจริยธรรมเชิงเหตุปัจจัย (Causal Ethics) ที่มุ่งจัดการที่ต้นเหตุของปัญหาแทนการแก้ไขที่ปลายเหตุ ทั้งนี้ การบูรณาการดังกล่าวยังเปิดโอกาสให้เกิดการเชื่อมโยงกับศาสตร์สมัยใหม่ เช่น ทฤษฎีระบบ (Systems Theory) และวิทยาศาสตร์ความซับซ้อน (Complexity Science) ซึ่งจะช่วยเสริมความเข้มแข็งทางวิชาการและเพิ่มศักยภาพในการอธิบายปรากฏการณ์ร่วมสมัยได้อย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้น

โดยสรุป อิทัปปัจจยตายังคงเป็นกฎสากลที่ทำหน้าที่อธิบายและควบคุมความเป็นไปของสรรพสิ่งอย่างเที่ยงตรง แม้ในยุคที่เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์มีบทบาทสูงสุดก็ตาม AI มิใช่ผู้กำหนดความจริงของโลก หากแต่เป็นเพียงส่วนหนึ่งในกระแสแห่งเหตุปัจจัยที่ดำเนินไปตามธรรมชาติ การเข้าใจความจริงนี้จะช่วยให้มนุษย์สามารถใช้เทคโนโลยีอย่างมีสติ ไม่ตกเป็นเหยื่อของความหลงเชื่อ และสามารถพัฒนาอนาคตของตนเองและสังคมได้อย่างยั่งยืนบนพื้นฐานของปัญญาและความเข้าใจในกฎธรรมชาติอย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

พระไชยะณัฏฐ์ อธิปณฺโญ (ปิดโพธิ์) และ พระมหาสุพร รกฺขิตธมฺโม (ปวงกลาง). (2568). การประยุกต์ใช้หลักกรรมในมหากัมมวิภังคสูตรเพื่อการดำเนินชีวิตของชาวพุทธในสังคมไทย. *วารสารนิติสีลสังขี*, 27(1), 122-130.

พระปรีชา ถิรปุญโญ (สีหะอำไพ) และคณะ. (2568). พุทธศาสนาเถรวาท. *วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่*, 3(2), 142-158.

พระมหาโยธิน โยธิโก. (2562). หลักนิยาม 5 กับระบบนิเวศวิทยา. *วารสารศิลปการจัดการ*, 3(3), 173-190.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2561). *พระไตรปิฎกศึกษา (Tipitaka Studies) ฉบับปรับปรุง.* พระนครศรีอยุธยา: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

วัชระ งามจิตรเจริญ. (2556). *พุทธศาสนาเถรวาท.* กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2568). *กฎแห่งกรรมในฐานะเป็นเพียงอย่างหนึ่งในนิยาม 5.* สืบค้น 8 มีนาคม 2569, จาก https://shorturl.asia/f5WyL

_____. (2568). *เหตุปัจจัยในปฏิจจสมุปบาทและกรรม.* สืบค้น 8 มีนาคม 2569, จาก https://www.watnyanaves.net/en/book-full-text/473

สมภาร พรมทา. (2540). *พุทธศาสนากับวิทยาศาสตร์.* กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์
ปีที่ 9 ฉบับที่ 2 มีนาคม - เมษายน 2569 น.398-411.

ครอบครองปรปักษ์ในกฎหมายไทย ทฤษฎีกรรมสิทธิ์และความเป็นธรรมทางสังคม*

ADVERSE POSSESSION THAI LAW; THEORY OF OWNERSHIP, AND SOCIAL JUSTICE

สายธาร อุทกนิมิตร
Saithan Utoknimit
นักวิจัยอิสระ
Independent Researcher
Corresponding Author E-mail: utoknimit.s@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งศึกษาหลักการได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์โดยการครอบครองปรปักษ์ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1382–1385 โดยวิเคราะห์ทฤษฎีและคำพิพากษาศาลฎีกา เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดกรรมสิทธิ์กับหลักความเป็นธรรมทางสังคม การศึกษาอยู่ภายใต้กรอบทฤษฎีกรรมสิทธิ์ ได้แก่ แนวคิดกรรมสิทธิ์แบบสมบูรณ์ (Absolute Ownership) และทฤษฎีกรรมสิทธิ์ในฐานะชุดสิทธิ (Bundle of Rights) เพื่อวิเคราะห์ว่า การครอบครองปรปักษ์อยู่ในสถานะของ “การลิดรอนกรรมสิทธิ์” ของเจ้าของอสังหาริมทรัพย์ อีกทั้งเป็นการกำหนดสถานะกรรมสิทธิ์ขึ้นใหม่โดยผลของกฎหมายอันมุ่งสร้างความเสถียรภาพของสิทธิตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยทรัพย์สิน การวิจัยเชิงคุณภาพทางนิติศาสตร์ โดยศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้อง การศึกษาแนวคำพิพากษาศาลฎีกา ผลการศึกษาพบว่า แนวคำพิพากษาศาลฎีกามีลักษณะสอดคล้องกันโดยถือองค์ประกอบของการครอบครองปรปักษ์ โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับเจตนาเป็นเจ้าของและลักษณะการครอบครองที่ต้องเป็นไปโดยสงบและเปิดเผย เพื่อคุ้มครองสิทธิแห่งกรรมสิทธิ์ของเจ้าของอสังหาริมทรัพย์ มิให้ถูกกระทบสิทธิโดยปราศจากบทบัญญัติของกฎหมายรองรับ ศาลฎีกาได้ให้ความสำคัญกับหลักความมั่นคงของสิทธิและความสงบเรียบร้อยเป็นหลัก โดยถือว่าการที่เจ้าของอสังหาริมทรัพย์ มิได้ใช้หรือปกป้องสิทธิของตนตามระยะเวลาตามที่กฎหมายบัญญัติ ย่อมก่อให้เกิดผลในทางกฎหมายในการเปลี่ยนแปลงสถานะกรรมสิทธิ์แก่ผู้ครอบครองหลักการครอบครองปรปักษ์มิได้เป็นเพียงข้อยกเว้นต่อหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งกรรมสิทธิ์ หากแต่เป็นกลไกเชิงโครงสร้างของประมวลกฎหมาย

*Received March 1, 2026; Revised April 25, 2026; Accepted April 29, 2026

แพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยทรัพย์สินที่ทำหน้าที่ถ่วงดุลระหว่างการคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคลกับประโยชน์แห่งสาธารณะในด้านของสิทธิ เสถียรภาพของทรัพย์สิน และความเป็นธรรมทางสังคม อันมีนัยสำคัญต่อการพัฒนาประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยทรัพย์สินของไทยในสังคมและเศรษฐกิจให้มีความร่วมสมัย
คำสำคัญ: ครอบครองปรปักษ์; กรรมสิทธิ์; ความเป็นธรรม

Abstract

This article examines the acquisition of ownership through adverse possession under Sections 1382–1385 of the Thai Civil and Commercial Code. It analyzes relevant legal theories and Supreme Court precedents to explain the relationship between the concept of ownership and the principle of social justice. The study is conducted within the framework of property theory, particularly the concepts of absolute ownership and the bundle of rights theory, to assess whether adverse possession should be understood as a deprivation of the original owner's proprietary rights or as a legal mechanism for reconstituting ownership by operation of law, aimed at ensuring the stability of property rights within the legal system. This research adopts a qualitative legal methodology by examining relevant statutory provisions and judicial decisions of the Supreme Court. The findings indicate that the Court has consistently interpreted the essential elements of adverse possession, particularly the intention to possess as owner (animus domini) and the requirement that possession be peaceful and open in a strict manner to safeguard the ownership rights of the original owner from unjustified interference. At the same time, the Court emphasizes legal certainty and public order, holding that an owner's failure to exercise or protect their rights within the statutory period may result in a legal transformation of ownership in favor of the possessor who fulfills all prescribed conditions. Accordingly, adverse possession should not be regarded merely as an exception to the sanctity of ownership. Rather, it functions as a structural mechanism within the Thai property law system, balancing the protection of individual proprietary rights with public interests, including legal certainty, economic stability, and social justice. This

understanding has significant implications for the continued development and modernization of property law in Thailand within contemporary social and economic contexts.

Keywords: Adverse Possession; Ownership; Justice

บทนำ

หลักการได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์โดยการครอบครองปรปักษ์ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1382–1385 (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, มาตรา 1382–1385) ถือเป็นพื้นฐานที่สำคัญของกฎหมายว่าด้วยทรัพย์สินโดยหลักการดังกล่าวตั้งอยู่บนความสัมพันธ์เชิงหลักการอันสะท้อน ความขัดกันในเชิงโครงสร้างหลักของกฎหมายระหว่างแนวคิดความศักดิ์สิทธิ์แห่งกรรมสิทธิ์ในฐานะสิทธิเด็ดขาด กับหลักความมั่นคงแน่นอนของสิทธิในทางกฎหมาย

หลักการได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์โดยการครอบครองปรปักษ์มีนัยสำคัญกล่าวคือ หากกรรมสิทธิ์เป็นสิทธิเด็ดขาด มีลักษณะถาวร และได้รับความคุ้มครองตามหลักกฎหมายว่าด้วยทรัพย์สิน การกำหนดให้สิทธิของเจ้าของอสังหาริมทรัพย์สิ้นสุดลงอันเนื่องมาจากการมิได้ใช้ตามบทบัญญัติของเงื่อนเวลาและมีผู้อื่นเข้าครอบครองโดยมีเจตนาเป็นเจ้าของตามที่กฎหมายกำหนด ย่อมก่อให้เกิดประเด็นพิจารณาว่า การจำกัดหรือเพิกถอนสิทธิแห่งกรรมสิทธิ์ดังกล่าวตั้งอยู่บนฐานเหตุผลทางกฎหมายและความชอบธรรมเชิงทฤษฎีประการใด อีกทั้งสอดคล้องกับหลักความชอบธรรมแห่งสิทธิในกฎหมายว่าด้วยทรัพย์สินเพียงใด

ประเด็นดังกล่าวจึงนำไปสู่ข้อพิจารณาว่า การได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์โดยการครอบครองปรปักษ์ควรถูกทำความเข้าใจในฐานะการลิดรอนสิทธิแห่งกรรมสิทธิ์ของเจ้าของอสังหาริมทรัพย์เดิมหรือเป็นกระบวนการทางกฎหมายในการปรับเปลี่ยนและกำหนดสถานะสิทธิขึ้นใหม่โดยผลของกฎหมาย ทั้งนี้ ภายใต้ความสัมพันธ์เชิงหลักการระหว่างหลักแห่งกรรมสิทธิ์กับเงื่อนไขตามบทบัญญัติของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1382–1385 ซึ่งอยู่บนความขัดแย้งระหว่างหลักแห่งกรรมสิทธิ์กับเงื่อนไขของเวลาตามบทบัญญัติของกฎหมายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยทรัพย์สิน ในเชิงทฤษฎี หลักการดังกล่าวมีนัยสำคัญต่อการกำหนดขอบเขตของกรรมสิทธิ์ในฐานะสิทธิเด็ดขาดของเจ้าของอสังหาริมทรัพย์ กล่าวคือ ก่อให้เกิดข้อพิจารณาว่า ภายใต้เงื่อนไขแห่งการละเลยการใช้หรือปกป้องสิทธิของเจ้าของอสังหาริมทรัพย์เดิมตามบทบัญญัติที่กฎหมายกำหนด กฎหมายอาจให้สิทธิแห่งกรรมสิทธิ์สิ้นสุดลงได้เพียงใด ที่จะถูกต้องและยุติธรรม

บทความนี้มุ่งวิเคราะห์โดยมีกรอบการวิเคราะห์อย่างชัดเจน 1. ความไม่สอดคล้องกันระหว่างหลักกรรมสิทธิ์ในฐานะสิทธิเด็ดขาดกับหลักความมั่นคงแน่นอนของสิทธิต่อการกำหนดขอบเขตและการจำกัดสิทธิของเจ้าของอสังหาริมทรัพย์ 2. การตีความและการบังคับใช้บทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1382–1385 (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, มาตรา 1382–1385) ตามแนวคำพิพากษาศาลฎีกา องค์ประกอบของการครอบครองปรปักษ์ ได้แก่ เจตนาเป็นเจ้าของ เป็นการครอบครองโดยสงบและเปิดเผย และความต่อเนื่องตามระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด 3. การรับรองสิทธิของผู้ครอบครองภายใต้เงื่อนเวลาตามที่กฎหมายกำหนด และ 4. การครอบครองปรปักษ์เป็นการลิดรอนสิทธิของเจ้าของเดิม หรือเป็นการกำหนดสถานะสิทธิขึ้นใหม่โดยผลของกฎหมาย รวมทั้งความสอดคล้องกับหลักนิติรัฐ และหลักความได้สัดส่วนในการจำกัดสิทธิของเอกชน

เนื่องจากสำนักงานศาลยุติธรรม มิได้จำแนกคดีครอบครองปรปักษ์ออกเป็นหมวดเฉพาะโดยตรง เมื่อมีการพิจารณาข้อมูลคดีแพ่งเกี่ยวกับทรัพย์และที่ดินซึ่งมีจำนวนเฉลี่ยประมาณ 50,000–100,000 คดีต่อปี (สำนักงานศาลยุติธรรม, 2567) ประกอบกับแนวคำพิพากษาที่เกี่ยวข้อง อาจประมาณได้ว่าคดีครอบครองปรปักษ์มีสัดส่วนโดยประมาณร้อยละ 5–10 ของคดีที่ดินทั้งหมด อันเป็นฐานให้ประมาณค่าเฉลี่ยคดีที่ 3,000–8,000 คดีต่อปี หรือคิดเป็นประมาณ 30,000–80,000 คดีในระยะเวลา 10 ปีที่ผ่านมา

ทฤษฎีกรรมสิทธิ์แบบสมบูรณ์ (Absolute Ownership)

แนวคิดกรรมสิทธิ์แบบสมบูรณ์เป็นกรรมสิทธิ์เด็ดขาดและคงทนถาวร การจำกัดหรือลิดรอนกรรมสิทธิ์ต้องมีบทบัญญัติของกฎหมายที่ชัดแจ้งและมีการตีความเคร่งครัด แนวคิดนี้มีรากฐานในกฎหมายแพ่งยุโรป โดยเฉพาะประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศส French Civil Code ที่ให้คำนิยามของกรรมสิทธิ์ว่า จะมีสิทธิในการใช้และจำหน่ายทรัพย์ได้โดยเด็ดขาด ภายใต้บทบัญญัติของกฎหมาย (French Civil Code, 1804, art. 544) ในทางทฤษฎีสมัยใหม่ James E. Penner มุ่งเน้นสิทธิของเจ้าของกรรมสิทธิ์ “สิทธิในการกีดกันบุคคลอื่นออกจากทรัพย์” (Right to Exclude) ซึ่งเป็นองค์ประกอบเชิงโครงสร้างที่ทำให้ความเป็นเจ้าของมีเอกภาพและความหมายทางกฎหมายที่ชัดเจนและไม่ควรถูกลดทอนโดยง่าย (Penner, 1997) กรอบความคิดนี้จึงมองการครอบครองปรปักษ์เป็นข้อยกเว้นที่ต้องตีความอย่างจำกัด เพื่อมิให้เกิดความมั่นคงของเจ้าของกรรมสิทธิ์ บทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1336 และมาตรา 1382–1385 เมื่อพิจารณาจะพบความสัมพันธ์เชิงหลักการระหว่างการคุ้มครองกรรมสิทธิ์ในฐานะสิทธิเด็ดขาดของเจ้าของ กับเงื่อนไขของเวลาตามบทบัญญัติของกฎหมายที่อาจนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง

สถานะสิทธิในทางทรัพย์สินตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1336 (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, มาตรา 1336) ที่ให้อำนาจเจ้าของกรรมสิทธิ์มีสิทธิในการใช้สอย จำหน่าย และห้ามบุคคลอื่นมิให้รบกวนสิทธิของตน อันอยู่ในฐานะผู้ทรงสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายแห่งราชอาณาจักรไทย (จิตติ ติงศภัทิย์, 2548; ไพโรจน์ วายุภาพ, 2561) แต่ในขณะเดียวกันประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1382–1385 (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, มาตรา 1382–1385) บัญญัติเงื่อนไขที่เปิดโอกาสให้สถานะกรรมสิทธิ์อาจเปลี่ยนแปลงได้โดยผลของกฎหมาย ภายใต้เงื่อนไขและองค์ประกอบที่ต้องพิจารณาและตีความอย่างเคร่งครัด

หลักการทั้งสองประการดังกล่าวปรากฏอย่างเป็นรูปธรรมผ่านแนวคำพิพากษาศาลฎีกา ซึ่งได้วางแนววินิจฉัยเกี่ยวกับองค์ประกอบแห่งการครอบครองปรปักษ์ไว้อีกทั้งยังมีลักษณะสอดคล้องกัน จากการศึกษาคำพิพากษาศาลฎีกาพบว่า ศาลตีความและการพิจารณาของการครอบครองปรปักษ์อย่างเคร่งครัด โดยเฉพาะในประเด็น เจตนาเป็นเจ้าของ (Animus Domini) และลักษณะการครอบครองที่ต้องเป็นไปโดยสงบและเปิดเผย ทั้งนี้เพื่อมิให้สิทธิแห่งกรรมสิทธิ์ของเจ้าของเดิมถูกกระทบโดยปราศจากการพิสูจน์ข้อเท็จจริงอย่างครบถ้วนและชัดแจ้ง มีแนวคำพิพากษาศาลฎีกาวินิจฉัยข้อเท็จจริง ทำให้เห็นถึงหลักการตีความและพิจารณาของศาลในการจำกัดสิทธิของเจ้าของกรรมสิทธิ์ และยืนยันว่าการเปลี่ยนแปลงสถานะกรรมสิทธิ์โดยผลของกฎหมายต้องตั้งอยู่บนฐานเงื่อนไขที่เคร่งครัดและชอบด้วยเหตุผลทางกฎหมาย อย่างไรก็ดี ศาลฎีกาได้ให้ความสำคัญควบคู่กันกับหลักความมั่นคงแน่นอนของสิทธิและความสงบเรียบร้อยทางเศรษฐกิจ โดยถือว่าการที่เจ้าของมิได้ใช้หรือปกป้องสิทธิของตนภายในระยะเวลาตามที่กฎหมายกำหนด ประกอบกับมีบุคคลอื่นเข้าครอบครองทรัพย์โดยครบองค์ประกอบตามบทบัญญัติย่อมก่อให้เกิดผลในทางกฎหมายให้สถานะกรรมสิทธิ์เปลี่ยนแปลงไปได้ แนววินิจฉัยศาลฎีกาจึงมิได้มองหลักครอบครองปรปักษ์เป็นเพียงข้อยกเว้นต่อหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งกรรมสิทธิ์ หากแต่เป็นกลไกเชิงโครงสร้างของระบบกฎหมายทรัพย์สินที่ทำหน้าที่ถ่วงดุลระหว่างการคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคลกับความมั่นคงของระบบทรัพย์สินโดยรวม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทางทฤษฎีที่ให้ความสำคัญกับหลักความมั่นคงแน่นอนของสิทธิ (Raz, 1979; Fuller, 1964)

ทฤษฎีกรรมสิทธิ์แบบสมบูรณ์ถือว่ากรรมสิทธิ์เป็นสิทธิเด็ดขาดต้องคุ้มครองอย่างเคร่งครัด แต่กฎหมายยอมให้สิทธิเปลี่ยนแปลงได้โดยการครอบครองปรปักษ์ตามมาตรา 1382–1385 (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, มาตรา 1382–1385) ภายใต้เงื่อนไขที่ต้องตีความอย่างจำกัด โดยศาลฎีกาเน้นหลักการ ครอบครองโดยมีเจตนาเป็น

เจ้าของและการครอบครองโดยสงบเปิดเผยอย่างเคร่งครัด ดังนั้นการครอบครองปรปักษ์เป็นกลไกถ่วงดุลระหว่างการคุ้มครองกรรมสิทธิ์กับความมั่นคงของระบบทรัพย์สิน

ทฤษฎีกรรมสิทธิ์ในฐานะชุดสิทธิ (Bundle of Rights)

จากทฤษฎีกรรมสิทธิ์แบบสมบูรณ์ที่มองกรรมสิทธิ์เป็นสิทธิเด็ดขาดและมีลักษณะเอกภาพ แต่ทฤษฎีกรรมสิทธิ์ในฐานะชุดสิทธิกลับมองว่า “กรรมสิทธิ์” มิใช่อำนาจเดี่ยว หากแต่แยกย่อยสิทธิออกเป็นหลายประการ แนวคิดนี้ได้รับการอธิบายอย่างเป็นระบบโดย A. M. Honoré ซึ่งให้ความเห็นว่า ความเป็นเจ้าของประกอบด้วย “Incidents of Ownership” จำนวน 11 ประการ อาทิ สิทธิในการครอบครอง (Right to Possess) สิทธิในการใช้ (Right to Use) สิทธิในการจัดการ (Right to Manage) สิทธิในผลประโยชน์ (Right to Income) สิทธิในการจำหน่ายหรือโอน (Right to Capital) ตลอดจนความคุ้มครองจากการถูกแทรกแซงโดยมิชอบ (Immunity from Expropriation) (Honoré, 1961)

แนวคิดดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า “กรรมสิทธิ์” มีความยืดหยุ่นในเชิงโครงสร้าง มิได้เป็นอำนาจเบ็ดเสร็จที่ไม่อาจแบ่งแยกได้ หากแต่เป็นสิทธิที่อาจกระจายอยู่ในบุคคลต่าง ๆ ได้ในเวลาเดียวกัน เช่น เจ้าของอาจโอนสิทธิการใช้ให้แก่ผู้เช่า

ในระบบกฎหมายจารีตประเพณี (Common Laws) นักวิชาการอย่าง Kevin Gray และ Susan Francis Gray อธิบายว่า Ownership (กรรมสิทธิ์) ควรหมายถึง “Cluster Of Rights” มากกว่าจะเป็นอำนาจเดี่ยว (Single, Absolute Dominion) โดยเน้นว่าความเป็นเจ้าของในระบบกฎหมายสมัยใหม่เป็นผลลัพธ์ของการกำหนดสิทธิและหน้าที่ในสิทธิทางกฎหมายที่ซับซ้อน (Gray & Gray, 2009) กรอบคิดนี้จึงให้ภาพของกรรมสิทธิ์ในฐานะโครงสร้างทางกฎหมายที่ปรับเปลี่ยนได้ตามบริบททางสังคมและเศรษฐกิจ

ทฤษฎีดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อจัดสถานะสิทธิในกฎหมายว่าด้วยทรัพย์สินเพื่อยุติความชัดเจนของสถานะทางกฎหมาย และสร้างเสถียรภาพทางทรัพย์สินในระยะยาว มากกว่าจะเป็นการเพิกถอนสิทธิของเจ้าของเดิมโดยปราศจากเหตุผลเชิงหลักการมารองรับ ทั้งนี้ แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับทฤษฎีที่ให้ความสำคัญกับเงื่อนไขของ (Raz, 1979; Fuller, 1964)

ถึงแม้ว่า มาตรา 1336 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์จะกำหนดอำนาจของเจ้าของทรัพย์สินที่มีสิทธิใช้สอยและจำหน่ายทรัพย์สินของตนและได้ซึ่งดอกผลแห่งทรัพย์สินนั้น กับทั้งมีสิทธิติดตามและเอาคืนซึ่ง ทรัพย์สินของตนจากบุคคลผู้ไม่มีสิทธิจะยึดถือไว้ และมีสิทธิขัดขวางมิให้ผู้อื่นสอดเข้าเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินนั้นโดยมิชอบ

ด้วยกฎหมาย อย่างไรก็ดี เมื่อพิจารณาบทบัญญัติของกฎหมายโดยรวม จะเห็นได้ว่า กรรมสิทธิ์มิได้ดำรงอยู่ในฐานะอำนาจเบ็ดเสร็จโดยปราศจากข้อจำกัด การมีอยู่ของสิทธิอย่างจำกัด อาทิ เช่น ภาระจำยอม สิทธิเก็บกิน สิทธิอาศัย และสัญญาเช่า

จากข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์แห่งราชอาณาจักรไทย มีการกำหนดขอบเขตของสิทธิแต่ละประเภท รวมถึงมีการแบ่งแยกอำนาจของเจ้าของสิทธินั้น ๆ เพื่อส่งต่อไปยังบุคคลภายนอกโดยชอบด้วยกฎหมาย (ไพโรจน์ วายุภาพ, 2561; วิษณุ เครืองาม, 2554) ทั้งนี้จึงเป็นที่ประจักษ์ว่า กรรมสิทธิ์ตามกฎหมายไทย มีลักษณะแห่งสิทธิที่สามารถแยก กำหนดขอบเขต และปรับเปลี่ยนได้ จึงถือว่ามิใช่อำนาจเดี่ยวซึ่งไม่อาจแบ่งแยกได้ ภายใต้กรอบคิดดังกล่าว การครอบครองปรปักษ์จึงอาจอธิบายได้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยทรัพย์สินว่า สามารถปรับเปลี่ยนและการจัดวางสิทธิภายใน “ชุดสิทธิ” ตามข้อเท็จจริงแห่งการครอบครองที่ดำรงอยู่อย่างต่อเนื่อง และภายใต้เงื่อนไขที่กฎหมายบัญญัติไว้ การได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์โดยระยะเวลาตามบทบัญญัติของกฎหมายในลักษณะดังกล่าวจึงมิได้เป็นเพียงการลิดรอนสิทธิของเจ้าของกรรมสิทธิ์เดิม หากแต่เป็นการจัดวางและกำหนดสถานะสิทธิขึ้นใหม่ให้สอดคล้องกับข้อเท็จจริงนั้น

ทฤษฎีกรรมสิทธิ์ในฐานะชุดสิทธิ หมายความว่า กรรมสิทธิ์มิใช่อำนาจเด็ดขาดเพียงหนึ่งเดียว แต่เป็นการรวมกันของสิทธิหลายประการที่สามารถแยกและแบ่งแยกให้บุคคลต่าง ๆ ได้ตามกฎหมาย ทำให้กรรมสิทธิ์มีลักษณะที่จะสามารถปรับเปลี่ยนได้ในเชิงโครงสร้าง แม้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1336 จะรับรองอำนาจของเจ้าของเดิม แต่บทบัญญัติอื่น เช่น สิทธิจำกัดและนิติกรรมต่าง ๆ กล่าวว่ากรรมสิทธิ์สามารถแบ่งแยกและสามารถบางส่วนได้ ดังนั้น การครอบครองปรปักษ์จึงอาจอธิบายได้ว่าเป็นกลไกทางกฎหมายในการ “จัดวางใหม่” ของชุดสิทธิให้สอดคล้องกับข้อเท็จจริงแห่งการครอบครอง มิใช่เพียงการลิดรอนสิทธิของเจ้าของเดิม แต่เป็นการปรับสถานะสิทธิในระบบทรัพย์สินโดยรวม

หลักความมั่นคงแห่งสิทธิ (Legal Certainty) และระยะเวลา

การได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์โดยการครอบครองปรปักษ์ ตั้งอยู่บนเงื่อนไขของระยะเวลา แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับหลักความมั่นคงแน่นอนของสิทธิ (legal certainty) ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของหลักนิติรัฐ โดยเน้นความชัดเจน ความสามารถคาดหมายได้และความสม่ำเสมอในการบังคับใช้กฎหมาย (Fuller, 1964; Raz, 1979) ภายใต้กรอบคิดนี้ กฎหมายมิได้มุ่งเพียงคุ้มครองสิทธิในเชิงนามธรรม หากแต่ต้องสร้างเสถียรภาพให้แก่ความสัมพันธ์ของกฎหมายในทางปฏิบัติ การที่กฎหมายบัญญัติให้ต้องมีการ

ครอบครองโดยสงบ เปิดเผย โดยมีเจตนาเป็นเจ้าของและ มีการครอบครองต่อเนื่องครบกำหนดตามระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด จึงก่อให้เกิดผลในทางกรรมสิทธิ์

แนวพิพากษาของศาลฎีกาได้วางหลักเกณฑ์การพิสูจน์องค์ประกอบแห่งการครอบครองปรปักษ์อย่างเคร่งครัด โดยเฉพาะในประเด็นเจตนาเป็นเจ้าของ (Animus Domini) และลักษณะการครอบครองที่ต้องเป็นไปโดยสงบและเปิดเผย ทั้งนี้เพื่อคุ้มครองสิทธิแห่งกรรมสิทธิ์ของเจ้าของเดิมมิให้ถูกกระทบโดยปราศจากการพิสูจน์ข้อเท็จจริงอย่างครบถ้วนและชัดแจ้ง คำพิพากษาศาลฎีกาจึงสะท้อนการถ่วงดุลระหว่างกรรมสิทธิ์กับหลักความมั่นคงของสิทธิ

การครอบครองปรปักษ์เป็นกลไกที่ตั้งอยู่บนเงื่อนไขแห่งระยะเวลา โดยกำหนดให้การครอบครองต้องเป็นไปโดยสงบ เปิดเผย ต่อเนื่อง และมีเจตนาเป็นเจ้าของครบตามระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด ศาลฎีกาจึงตีความองค์ประกอบดังกล่าวอย่างเคร่งครัด โดยเฉพาะเจตนาเป็นเจ้าของ เพื่อถ่วงดุลระหว่างการคุ้มครองกรรมสิทธิ์ของเจ้าของเดิมกับหลักความแน่นอนและเสถียรภาพของสิทธิในทางกฎหมาย

ความเป็นธรรมทางสังคมและหน้าที่ของกรรมสิทธิ์ (Social Justice & Social Function)

หลักการครอบครองปรปักษ์ภายใต้กรอบแนวคิดความเป็นธรรมทางสังคมซึ่งตั้งอยู่บนสมมติฐานว่ากรรมสิทธิ์มิใช่สิทธิที่ดำรงอยู่อย่างปราศจากหน้าที่ต่อสาธารณะ หากแต่เป็นสิทธิที่ต้องดำเนินไปควบคู่กับความรับผิดชอบในทางสังคม แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับทฤษฎีความยุติธรรมของ Rawls ซึ่งเสนอว่าความเหลื่อมล้ำทางสังคมและเศรษฐกิจอาจได้รับการยอมรับได้ต่อเมื่อก่อประโยชน์แก่ผู้เสียเปรียบ (Rawls, 1971) ขณะเดียวกัน Sen เน้นว่าการประเมินความยุติธรรมควรพิจารณาจากผลลัพธ์ที่แท้จริงต่อความสามารถ (Capabilities) ของบุคคลในการดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรี (Sen, 2009)

แนวคิดที่ว่า “กรรมสิทธิ์ก่อให้เกิดหน้าที่” ได้รับการรับรองอย่างชัดเจนในกฎหมายพื้นฐานแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี มาตรา 14 ซึ่งบัญญัติให้การใช้สิทธิในทรัพย์สินต้องสอดคล้องกับประโยชน์ส่วนรวม (Basic Law for the Federal Republic of Germany, 1949, art. 14) หลักการดังกล่าวสะท้อนว่า การคุ้มครองกรรมสิทธิ์มิได้มีลักษณะสมบูรณ์โดยปราศจากเงื่อนไข หากแต่ต้องพิจารณาประกอบกับผลกระทบต่อโครงสร้างความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและสังคมโดยรวม

เมื่อนำมาประยุกต์เข้าด้วยกันกับหลักการครอบครองปรปักษ์ จะเห็นได้ว่าการที่กฎหมายกำหนดให้การครอบครองโดยสงบ เปิดเผย และต่อเนื่องครบกำหนดระยะเวลาตามที่บัญญัติไว้ อาจก่อให้เกิดผลในทางกรรมสิทธิ์ มิได้มีนัยเพียงในเชิงเทคนิค

ของกฎหมายทรัพย์สิน หากแต่ตั้งอยู่บนเหตุผลเชิงนโยบายที่มุ่งป้องกันการปล่อยให้ทรัพย์สินตกอยู่ในสภาพรกร้าง ทั้งยังเป็นการให้ความสำคัญต่อผู้ครอบครองที่สุจริตและใช้ประโยชน์ในทรัพย์อย่างต่อเนื่อง

แนวคิดเรื่องหลักนิติรัฐและหลักความสมดุลถูกใช้เป็นกรอบในการประเมินความชอบธรรมของการจำกัดสิทธิของเอกชน โดยเน้นว่า การจำกัดสิทธินั้นจะต้องมีวัตถุประสงค์อันชอบด้วยกฎหมาย มีความจำเป็น และมีความสมดุลกับผลกระทบต่อสิทธิของบุคคล (บรรเจิด สิงคะเนติ, 2562; สมยศ เชื้อไทย, 2563) การวิเคราะห์หลักครอบครองปรปักษ์ผ่านกรอบความเป็นธรรมทางสังคมจึงช่วยอธิบายได้ว่า การได้มาแห่งกรรมสิทธิ์แก่ผู้ครอบครองภายใต้เงื่อนไขที่กฎหมายบัญญัติ มิใช่การลิดรอนสิทธิของเจ้าของเดิมโดยปราศจากเหตุผล หากแต่เป็นการจัดวางดุลยภาพระหว่างการคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคลกับประโยชน์สาธารณะ อันมีเป้าหมายเพื่อความมั่นคงของสถานะสิทธิความสงบเรียบร้อย

หลักครอบครองปรปักษ์ภายใต้กรอบความเป็นธรรมทางสังคมมองว่ากรรมสิทธิ์มิใช่สิทธิเด็ดขาด หากต้องดำเนินควบคู่กับหน้าที่ต่อสาธารณะ การได้กรรมสิทธิ์โดยการครอบครองจึงมีเหตุผลเพื่อส่งเสริมการใช้ประโยชน์ในทรัพย์และป้องกันทรัพย์ถูกปล่อยทิ้งร้าง สอดคล้องกับแนวคิดความยุติธรรมของ Rawls และ Sen ที่เน้นผลประโยชน์ต่อสังคมและความสามารถของบุคคล ตลอดจนหลักกฎหมายที่ให้การใช้สิทธิในทรัพย์ต้องคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม ดังนั้น การครอบครองปรปักษ์จึงมิใช่การลิดรอนสิทธิของเจ้าของเดิมโดยไร้เหตุผล แต่เป็นกลไกทางกฎหมายในการสร้างดุลยภาพระหว่างสิทธิส่วนบุคคลกับประโยชน์สาธารณะ เพื่อความมั่นคงและความสงบเรียบร้อยของระบบทรัพย์สินโดยรวม

เนื้อหา

หลักการได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์โดยการครอบครองปรปักษ์ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1382–1385 เป็นกลไกสำคัญในกฎหมายว่าด้วยทรัพย์สิน สะท้อนความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างระหว่างการคุ้มครองกรรมสิทธิ์ในฐานะสิทธิเด็ดขาดของเจ้าของตามมาตรา 1336 กับเงื่อนไขเรื่องระยะเวลาตามที่กฎหมายบัญญัติ ซึ่งก่อให้เกิดความมีเสถียรภาพแห่งสถานะสิทธิในทรัพย์สิน (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1336, 1382–1385; ไพโรจน์ วายุภาพ, 2561) บทบัญญัติดังกล่าวกำหนดว่า บุคคลผู้ครอบครองอสังหาริมทรัพย์โดยสงบ เปิดเผย และด้วยเจตนาเป็นเจ้าของติดต่อกันครบกำหนดเวลาตามที่กฎหมายบัญญัติ ย่อมได้กรรมสิทธิ์ในทรัพย์นั้นโดยผลของกฎหมาย (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1382) บทบัญญัติดังกล่าวก่อให้เกิดประเด็นพิจารณาในเชิงทฤษฎีเกี่ยวกับขอบเขตแห่งกรรมสิทธิ์ กล่าวคือ ภายใต้เงื่อนไขแห่งการ

ละเลยการใช้หรือปกป้องสิทธิของเจ้าของกรรมสิทธิ์เดิมตามเงื่อนไขของระยะเวลาตามที่กฎหมายบัญญัติ กฎหมายอาจรับรองให้สิทธิแห่งกรรมสิทธิ์สิ้นสุดลง ชอบด้วยหลักความยุติธรรมและความชอบธรรมของฎหมายว่าด้วยทรัพย์สิน

การครอบครองปรปักษ์ หมายถึง การที่บุคคลครอบครองอสังหาริมทรัพย์ของผู้อื่นโดยสงบ เปิดเผย และด้วยเจตนาเป็นเจ้าของติดต่อกันครบกำหนดระยะเวลาตามที่กฎหมายบัญญัติ อันจะทำให้ผู้ครอบครองได้กรรมสิทธิ์ในทรัพย์นั้นโดยผลของกฎหมาย โดยการครอบครองปรปักษ์มิใช่เพียงการข้อเท็จจริงในการครอบครองทรัพย์ของผู้อื่นเท่านั้น แต่เป็นเหตุแห่งการได้มาโดยอสังหาริมทรัพย์โดยผลของกฎหมาย

การครอบครองปรปักษ์สอดคล้องกับแนวคิดเรื่องกรรมสิทธิ์แบบสมบูรณ์ ข้อยกเว้นที่ต้องตีความและพิสูจน์อย่างเคร่งครัดเพื่อคุ้มครองสิทธิของเจ้าของเดิม อย่างไรก็ดี แนวคิดกรรมสิทธิ์ในฐานะชุดสิทธิ การครอบครองปรปักษ์อาจอธิบายได้ว่าเป็นกลไกทางกฎหมายในการปรับและกำหนดสถานะสิทธิในทรัพย์สินให้สอดคล้องกับข้อเท็จจริงแห่งการครอบครอง

อย่างไรก็ตาม การครอบครองปรปักษ์ยังสะท้อนความสัมพันธ์ทางสังคมของสิทธิในทรัพย์สิน กรรมสิทธิ์มิได้ดำรงอยู่ในฐานะสิทธิส่วนบุคคลที่แยกขาดจากสังคม แต่อยู่ภายใต้เงื่อนไขแห่งการใช้สิทธิและความรับผิดชอบต่อสังคมโดยองค์รวม การที่กฎหมายรับรองให้ผู้ครอบครองซึ่งได้ใช้ประโยชน์ในทรัพย์อย่างต่อเนื่องได้รับกรรมสิทธิ์นั้น ย่อมมุ่งป้องกันการปล่อยให้ทรัพย์สินตกอยู่ในสภาพรกร้าง และส่งเสริมการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ อันเป็นการสร้างความสมดุลระหว่างการคุ้มครองสิทธิของเจ้าของเดิมกับประโยชน์สาธารณะ

ครอบครองปรปักษ์กับทฤษฎีกรรมสิทธิ์

แนวคิดกรรมสิทธิ์แบบสมบูรณ์ (Absolute Ownership)

แนวคิดกรรมสิทธิ์แบบสมบูรณ์ถือว่ากรรมสิทธิ์เป็นสิทธิเด็ดขาดและครอบคลุมการใช้สอยและจำหน่ายทรัพย์สินของตนและได้ซึ่งดอกผลแห่งทรัพย์สินนั้น กับทั้งมีสิทธิติดตามและเอาคืนซึ่งทรัพย์สินของตนจากบุคคลผู้ไม่มีสิทธิจะยึดถือไว้ โดยการจำกัดสิทธิดังกล่าวต้องมีฐานบทบัญญัติที่ชัดแจ้งและตีความอย่างเคร่งครัด แนวคิดนี้มีรากฐานในกฎหมายแพ่งยุโรป โดยเฉพาะประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศสที่บัญญัติว่า “กรรมสิทธิ์เป็นสิทธิในการใช้และจำหน่ายทรัพย์โดยเด็ดขาด ภายใต้ข้อจำกัดที่กฎหมายกำหนด” (French Civil Code, 1804, art. 544) Penner อธิบายว่ากรรมสิทธิ์อยู่ที่สิทธิในการกีดกันบุคคลอื่นออกจากทรัพย์ (Right to Exclude) ซึ่งเป็นหัวใจของการคุ้มครองกรรมสิทธิ์ (Penner, 1997) สำหรับกฎหมายประเทศไทย หลักการดังกล่าวสะท้อนผ่านมาตรา 1336

แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และคำอธิบายของนักวิชาการไทยที่เห็นว่า กรรมสิทธิ์เป็นสิทธิที่มีลักษณะเด็ดขาด (จิตติ ติงศภัทิย์, 2548; ไพโรจน์ วายุภาพ, 2561) ภายใต้กรอบคิดนี้ การครอบครองปรปักษ์จึงถูกมองว่าเป็นข้อยกเว้นต่อความศักดิ์สิทธิ์แห่งกรรมสิทธิ์ และต้องพิสูจน์องค์ประกอบอย่างครบถ้วนและเคร่งครัด

ทฤษฎีกรรมสิทธิ์ในฐานะชุดสิทธิ (Bundle of Rights)

ทฤษฎีกรรมสิทธิ์ในฐานะชุดสิทธิเห็นว่า กรรมสิทธิ์เป็นโครงสร้างของสิทธิหลายประการที่สามารถจัดสรรหรือเปลี่ยนแปลงได้ตามกฎหมาย Honore ได้อธิบาย “Incidents of Ownership” ความเป็นเจ้าของมีองค์ประกอบหลายมิติ (Honore, 1961) ขณะที่ Gray & Gray นิยาม ownership เป็น “Cluster of Rights” มากกว่าจะเป็นสิทธิเดี่ยวที่ไม่อาจแบ่งแยก (Gray & Gray, 2009) ภายใต้แนวคิดนี้ การครอบครองปรปักษ์อาจอธิบายได้ว่า เป็นกระบวนการทางกฎหมายที่ปรับโครงสร้างสิทธิในทรัพย์สิน เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพข้อเท็จจริงที่ดำรงอยู่อย่างต่อเนื่องตามเงื่อนไขของเวลา อันเป็นการยกระดับสถานะของผู้ครอบครองจากฐานะข้อเท็จจริงไปสู่ฐานะผู้ทรงสิทธิ

แนวคำพิพากษาศาลฎีกาและการตีความ

การได้มาซึ่งการครอบครองปรปักษ์ ได้แก่ การครอบครองโดยสงบ เปิดเผย ด้วยเจตนาเป็นเจ้าของ และครบเงื่อนไขของเวลา (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1382–1385)แนวคำพิพากษาศาลฎีกาปรากฏแนววินิจฉัยที่สอดคล้องต้องกันในการตีความองค์ประกอบดังกล่าว โดยเฉพาะในประเด็นเจตนาเป็นเจ้าของ ซึ่งศาลถือว่าเป็นสาระสำคัญของการครอบครองปรปักษ์ และต้องพิสูจน์จากพฤติการณ์ภายนอก เช่น การใช้ประโยชน์ในทรัพย์เสมือนเจ้าของ ในขณะเดียวกัน ศาลฎีกาได้วางแนวว่า หากเจ้าของเดิมมิได้ใช้หรือปกป้องสิทธิของตนเป็นระยะเวลาตามที่กฎหมายกำหนด การละเลยดังกล่าวย่อมก่อให้เกิดผลในทางกฎหมายในการเปลี่ยนแปลงสถานะกรรมสิทธิ์แก่ผู้ครอบครองที่มีคุณสมบัติครบถ้วน คำพิพากษาศาลฎีกาสะท้อนการถ่วงดุลระหว่างการคุ้มครองเจ้าของเดิมกับการสร้างความมั่นคงแห่งสิทธิในระบบทรัพย์สิน (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 8122/2540) (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6192/2540)

หลักความมั่นคงของสิทธิ (Legal Certainty)

หลักความมั่นคงของสิทธิเป็นองค์ประกอบสำคัญของหลักนิติรัฐ ซึ่งมุ่งให้กฎหมายมีความชัดเจนและสามารถคาดการณ์ได้ (Fuller, 1964; Raz, 1979) การที่กฎหมายรองรับ

ให้การครอบครองตามระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดและมีองค์ประกอบตามกฎหมายกำหนดก่อให้เกิดกรรมสิทธิ์ จึงเป็นกลไกเชิงโครงสร้างของกฎหมายว่าด้วยทรัพย์สินที่ทำหน้าที่ป้องกันความคลุมเครือของสถานะแห่งสิทธิ มิให้ตกอยู่ในภาวะไม่แน่นอนเป็นระยะเวลายาวนาน และเสริมสร้างความมั่นคงแน่นอนแก่ทรัพย์สินโดยรวม

แนวคิดเรื่องความมั่นคงแห่งกฎหมายได้รับการอธิบายในงานของบรรเจิด สิงคะเนติ (2562) และสมยศ เชื้อไทย (2563) ซึ่งเห็นว่าความชัดเจนและการคาดการณ์ได้ของกฎหมายเป็นเงื่อนไขสำคัญของความยุติธรรมในระบบกฎหมายไทย

มิติความเป็นธรรมทางสังคม

การครอบครองปรปักษ์ยังสะท้อนแนวคิดว่ากรรมสิทธิ์มิใช่สิทธิที่ปราศจากหน้าที่ทางสังคม หลักการนี้ปรากฏชัดในกฎหมายพื้นฐานของเยอรมนีที่บัญญัติว่า “กรรมสิทธิ์ก่อให้เกิดหน้าที่” และการใช้ทรัพย์ต้องคำนึงถึงประโยชน์สาธารณะ (Basic Law for the Federal Republic of Germany, 1949, art. 14) ในทางทฤษฎี Rawls (1971) เสนอหลักความยุติธรรมที่มุ่งสร้างความสมดุลระหว่างสิทธิเอกชนกับผลประโยชน์ของผู้เสียเปรียบ ขณะที่ Sen (2009) เน้นการประเมินความยุติธรรมจากผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจริงในสังคม การยอมรับให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสถานะกรรมสิทธิ์ภายใต้เงื่อนไขของการครอบครองปรปักษ์ จึงอาจมองได้ว่าเป็นการถ่วงดุลระหว่างสิทธิส่วนบุคคลกับประโยชน์สาธารณะในด้านเสถียรภาพของทรัพย์สินและการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ

การครอบครองปรปักษ์คือหลักกฎหมายที่เปิดโอกาสให้ผู้ครอบครองที่ดินของผู้อื่นโดยสงบ เปิดเผย และต่อเนื่องตามระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด ได้กรรมสิทธิ์ในที่ดินนั้น แม้หลักการนี้จะช่วยให้เกิดความชัดเจนในสิทธิและส่งเสริมการใช้ประโยชน์ในที่ดิน แต่ก็มีผลกระทบสำคัญ เช่น เจ้าของเดิมอาจเสียสิทธิในทรัพย์ของตนหากละเลยการดูแล เกิดข้อพิพาทที่ต้องพิสูจน์ข้อเท็จจริงจำนวนมาก และทำให้ข้อมูลสิทธิในทะเบียนกับความเป็นจริงอาจไม่ตรงกัน ดังนั้น การแก้ปัญหาควรเน้นการตีความกฎหมายอย่างเคร่งครัด พัฒนาระบบข้อมูลที่ดินให้ชัดเจน และส่งเสริมให้เจ้าของใช้และดูแลทรัพย์ของตนอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมและลดข้อพิพาทในสังคม

หลักครอบครองปรปักษ์มิได้เป็นเพียงกลไกโอนกรรมสิทธิ์ หากเป็นเครื่องมือของกฎหมายในการ “ปรับสถานะสิทธิ” ให้สอดคล้องกับข้อเท็จจริงแห่งการครอบครอง โดยคำนึงถึงการใช้ประโยชน์ในทรัพย์และความมั่นคงของระบบกฎหมายมากกว่าการคุ้มครองสิทธิในเชิงนามธรรมของเจ้าของเดิมเพียงอย่างเดียว ทั้งนี้ ความชอบธรรมของหลักการดังกล่าวขึ้นอยู่กับการตีความและพิสูจน์องค์ประกอบอย่างเคร่งครัด เพื่อรักษาดุลยภาพระหว่างความศักดิ์สิทธิ์แห่งกรรมสิทธิ์กับความแน่นอนของสิทธิในระยะยาว

ตารางที่ 1 ลำดับการเกิดกรรมสิทธิ์โดยการครอบครองปรปักษ์และกลไกถ่วงดุลทางกฎหมาย

ลำดับขั้นตอน	สาระสำคัญ	บทบัญญัติกฎหมาย	ผลทางกฎหมาย
ข้อเท็จจริง (การครอบครอง)	สงบ เปิดเผย มีเจตนาเป็นเจ้าของต่อเนื่องตามกฎหมายกำหนด	หลักการครอบครองในกฎหมายแพ่งฯ	สิทธิทางกฎหมายเริ่มต้นจากข้อเท็จจริงของการครอบครอง
ความขัดแย้งของสิทธิ	สิทธิของเจ้าของเดิม ขัดแย้งกับการครอบครองของผู้อื่น	มาตรา 1336	เกิดข้อพิพาทเกี่ยวกับสิทธิในทรัพย์
เงื่อนไขทางกฎหมาย	การครอบครองครบตามระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด	มาตรา 1382-1385	ระยะเวลาทำให้ข้อเท็จจริงกลายเป็นสิทธิ
กลไกถ่วงดุลของระบบ	หลักความมั่นคงของสิทธิและความเป็นธรรมในสังคม	หลักความแน่นอนของกฎหมาย และความเป็นธรรมทางสังคม	เกิดความถ่วงดุลระหว่างเจ้าของเดิม กับผู้ครอบครอง
ผลลัพธ์	ผู้ครอบครองได้รับกรรมสิทธิ์โดยผลของกฎหมาย	การเปลี่ยนแปลงสถานะสิทธิ	การรับรองสิทธิใหม่แก่ผู้ครอบครอง

สรุป

จากการวิเคราะห์บทบัญญัติกฎหมาย ทฤษฎีกรรมสิทธิ์ และแนวคำพิพากษาศาลฎีกา อาจสรุปได้ว่า หลักครอบครองปรปักษ์ในกฎหมายไทยมิใช่เพียงข้อยกเว้นต่อความศักดิ์สิทธิ์แห่งกรรมสิทธิ์ หากแต่เป็นกลไกเชิงโครงสร้างของกฎหมายทรัพย์สินที่ทำหน้าที่เชื่อมโยงข้อเท็จจริงแห่งการครอบครองเข้ากับการรับรองสิทธิในทางกฎหมาย โดยอาศัยระยะเวลาเป็นเครื่องมือสำคัญในการแปลงสถานะจากผู้ครอบครองไปสู่ผู้ทรงกรรมสิทธิ์ หลักการดังกล่าวสะท้อนการถ่วงดุลระหว่างการคุ้มครองสิทธิของเจ้าของเดิมกับความมั่นคงแน่นอนของสิทธิในระบบกฎหมาย ตลอดจนคำนึงถึงความเป็นธรรมทางสังคมและการใช้ประโยชน์ในทรัพย์สินอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ ความชอบธรรมของการครอบครองปรปักษ์ขึ้นอยู่กับการตีความและพิสูจน์องค์ประกอบตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด เพื่อรักษาดุลยภาพระหว่างสิทธิส่วนบุคคลกับประโยชน์สาธารณะในระยะยาว

เอกสารอ้างอิง

จิตติ ติงศภัทิย์. (2548). *คำอธิบายกฎหมายแพ่งลักษณะทรัพย์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน.

บรรเจิด สิงคะเนติ. (2562). *หลักนิติรัฐและหลักความได้สัดส่วน*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน.

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์.

ไพโรจน์ วายุภาพ. (2561). *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยทรัพย์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน.

วิษณุ เครืองาม. (2554). *กฎหมายแพ่งว่าด้วยทรัพย์สิน*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นิติธรรม.

ศาลฎีกา. (2540). คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6192/2540.

_____. (2540). คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 8122/2540.

สมยศ เชื้อไทย. (2563). *นิติปรัชญาเบื้องต้น*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน.

สำนักงานศาลยุติธรรม. (2567). *รายงานสถิติคดีศาลยุติธรรมประจำปี พ.ศ. 2567*. กรุงเทพฯ: สำนักงานศาลยุติธรรม.

Basic Law for the Federal Republic of Germany. (1949). *Article 14*. Bonn, Germany: Federal Republic of Germany.

French Civil Code. (1804). *Article 544*. Paris, France: Government of France.

Fuller, L. L. (1964). *The Morality of Law*. New Haven, CT: Yale University Press.

Gray, K. & Gray, S. (2009). *Elements of Land Law* (5th ed.). Oxford, England: Oxford University Press.

Honoré, A. M. (1961). Ownership. In A. G. Guest (Ed.), *Oxford Essays in Jurisprudence* (pp. 107–147). Oxford, England: Oxford University Press.

Penner, J. E. (1997). *The Idea of Property in Law*. Oxford, England: Oxford University Press.

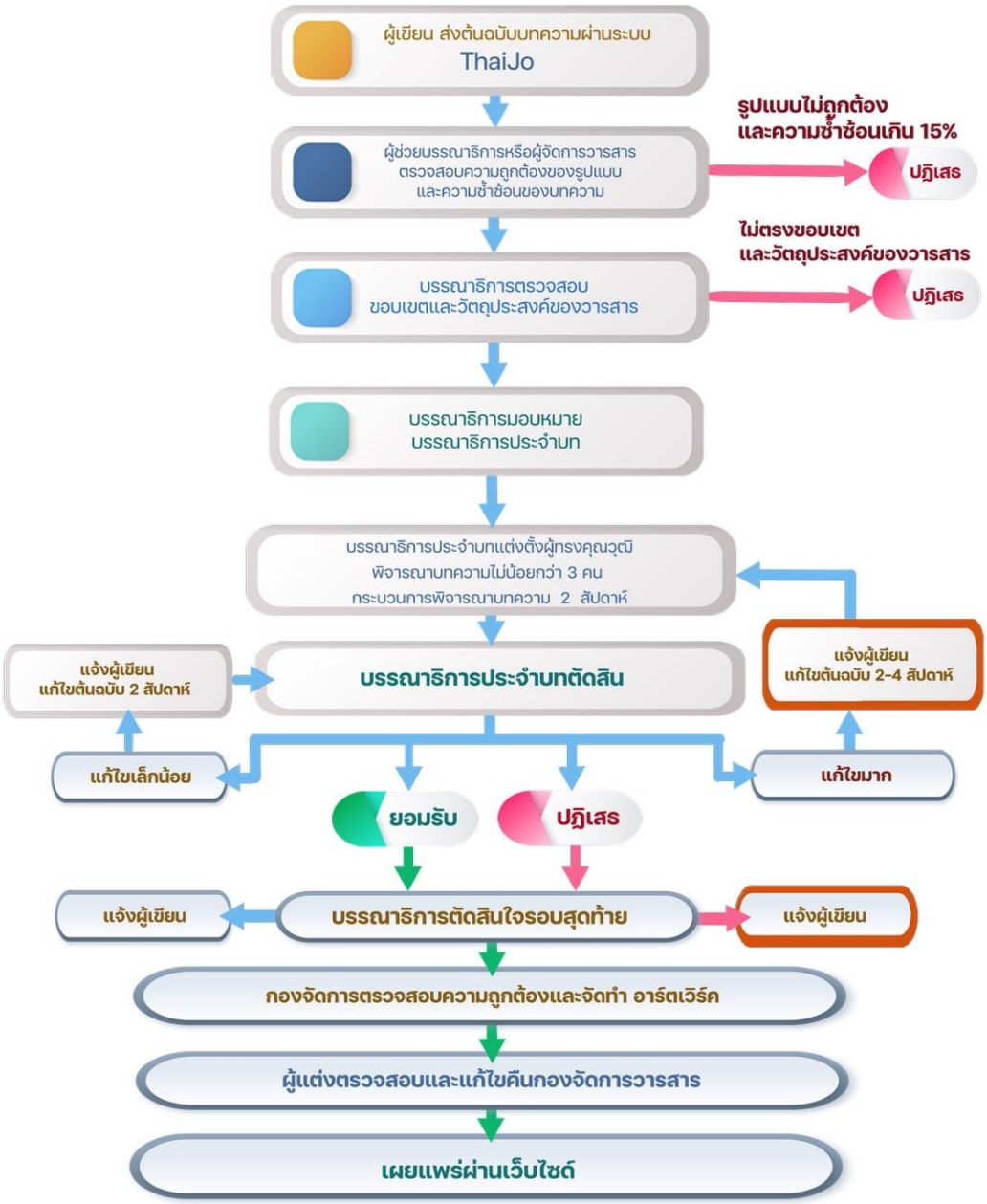
Rawls, J. (1971). *A Theory of Justice*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

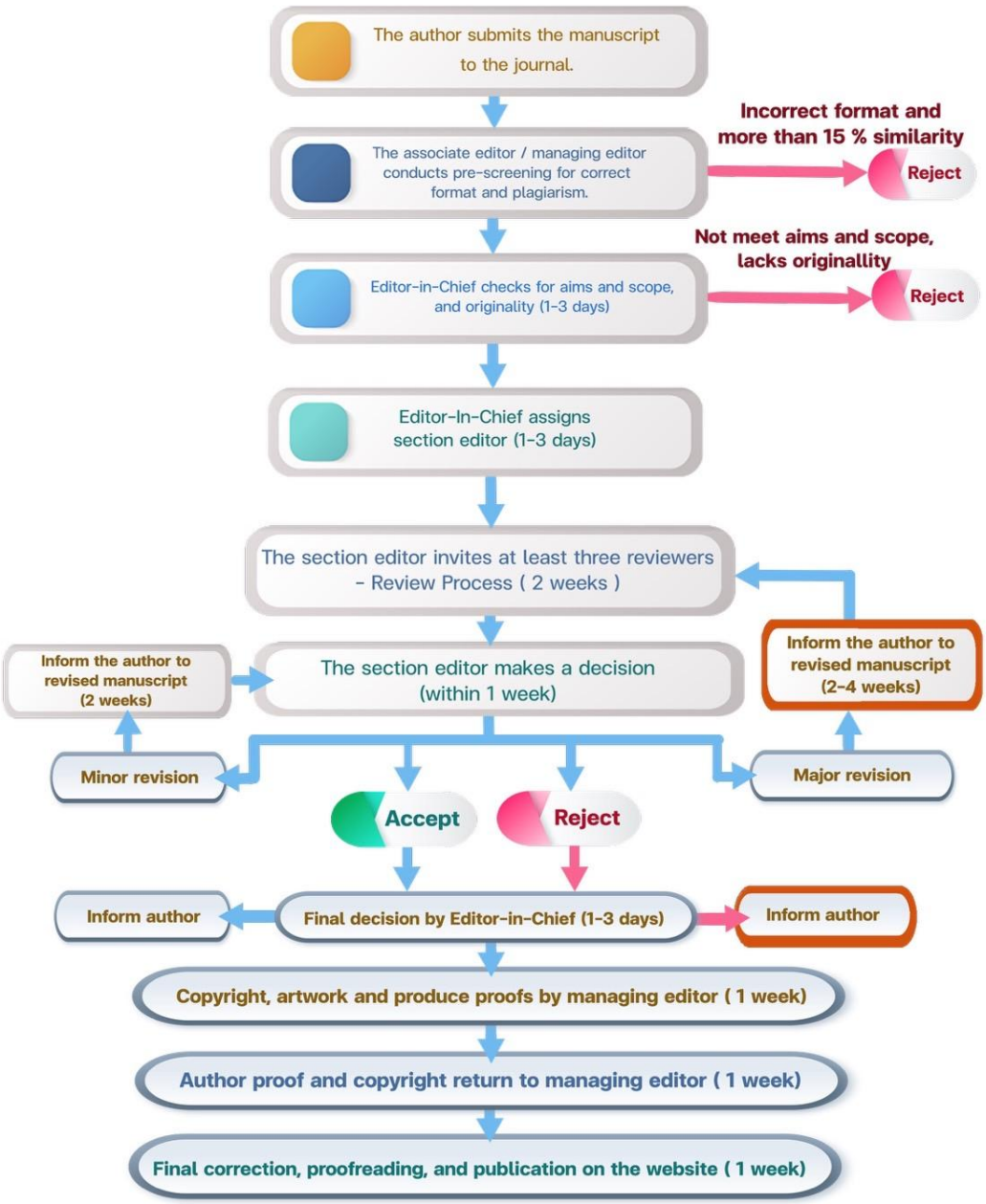
Raz, J. (1979). *The Authority of Law*. Oxford, England: Oxford University Press.

Sen, A. (2009). *The Idea of Justice*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

ภาคผนวก

กระบวนการพิจารณาบทความ

The author submits the manuscript to the journal.
The associate editor / managing editor conducts pre-screening for correct format and plagiarism.
Incorrect format and more than 15 % similarity
Reject
Editor-in-Chief checks for aims and scope, and originality (1-3 days)
Not meet aims and scope, lacks originallity
Reject
Editor-In-Chief assigns section editor (1-3 days)
The section editor invites at least three reviewers - Review Process (2 weeks)
Inform the author to revised manuscript (2 weeks)
The section editor makes a decision (within 1 week)
Inform the author to revised manuscript (2-4 weeks)
Minor revision
Major revision
Accept
Reject
Inform author
Final decision by Editor-in-Chief (1-3 days)
Inform author
Copyright, artwork and produce proofs by managing editor (1 week)
Author proof and copyright return to managing editor (1 week)
Final correction, proofreading, and publication on the website (1 week)

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน

รูปแบบเอกสารอ้างอิงวารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์

เอกสารที่นำมาใช้ในการอ้างอิงบทความ ควรมีที่มาจากแหล่งตีพิมพ์ที่ชัดเจน และมีความน่าเชื่อถือสามารถสืบค้นได้ เช่น หนังสือ วารสาร หรืองานวิจัย เป็นต้น ผู้เขียนบทความจะต้องตรวจสอบความถูกต้องของรายการอ้างอิง เพื่อป้องกันความล่าช้าในการตีพิมพ์บทความ เนื่องจากบทความที่มีการอ้างอิงไม่ถูกต้อง จะไม่ได้รับการส่งต่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาจนกว่าการอ้างอิงเอกสารจะได้รับการแก้ไขให้สมบูรณ์

รูปแบบการอ้างอิงในเนื้อเรื่อง**ใช้วิธีการอ้างอิงระบบนาม-ปี ตามรูปแบบของ American Psychological Association (APA)** โดยแบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ

1. การอ้างอิงในเนื้อหาบทความ

1.1 การอ้างอิงต้นเนื้อความ ให้ใช้ระบบตัวอักษรโดยระบุชื่อ-นามสกุล ตามด้วย วงเล็บเปิด แล้วระบุปีที่ตีพิมพ์ วงเล็บปิด เช่น

1.1.1 กฤษฎา แซ่หลี (2562) กล่าวว่า...

1.1.2 ...สอดคล้องกับงานวิจัยของกฤษฎา แซ่หลี (2562) ผลการวิจัยพบว่า...

1.1.3 Krisada Saelee (2019) explains to...

1.1.4 ... consistent with the research of Krisada Saelee (2019) the research results found...

1.2 การอ้างอิงท้ายเนื้อความ ให้ใช้ระบบตัวอักษรโดยใช้ วงเล็บเปิด แล้วระบุชื่อ-นามสกุลของผู้เขียน เครื่องหมายจุลภาค และปีที่ตีพิมพ์ วงเล็บปิด กำกับท้ายเนื้อความที่ได้อ้างอิง ดังนี้

1.2.1 อ้างอิงจากเอกสารภาษาไทย

1.2.1.1 พระไตรปิฎกและอรรถกถา วงเล็บเปิด ชื่อคัมภีร์/เล่มที่/ข้อที่/เลขหน้า วงเล็บปิด แล้วตามด้วย วงเล็บเปิด มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จุลภาค ปีที่พิมพ์ วงเล็บปิด ตัวอย่างเช่น “ดูกรภิกษุทั้งหลาย จักร 4 ประการนี้ เป็นเครื่องเป็นไปแก่มนุษย์และเทวดาผู้ประกอบเป็นเครื่องที่มนุษย์และเทวดาประกอบแล้ว ย่อมถึงความเป็นผู้ใหญ่และความไพบูลย์ในโภคะทั้งหลายต่อกาลไม่นานนัก” (องฺ.จตุกก. 21/31/37) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) เป็นต้น

1.2.1.2 ผู้แต่งหนึ่งราย ให้อ้างชื่อผู้แต่งแล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (เกียรติศักดิ์ สุขเหลือง, 2560)

1.2.1.3 ผู้แต่งสองราย ให้อ้างชื่อของผู้แต่งทั้งสองรายโดยใช้คำว่า “และ” ในการเชื่อมผู้เขียนทั้งสองแล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (พระมหาสุนันท์ สุนนฺโท และเกียรติศักดิ์ สุขเหลือง, 2560)

1.2.1.4 ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างชื่อของผู้แต่งรายแรกแล้วเพิ่มคำว่า “และคณะ” แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (ธิติวุฒิ หมั่นมีและคณะ, 2560)

1.2.1.5 กรณีที่เนื้อความเป็นเรื่องเดียวกันหรือผลการวิจัยเหมือนกัน แต่มีผู้อ้างอิงหลายคนให้ใช้รายการอ้างอิงที่ใกล้เคียงปีปัจจุบันมากที่สุด

1.2.2 อ้างอิงจากเอกสารภาษาอังกฤษ

2.2.1 ถ้ามีผู้แต่งหนึ่งรายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่ง ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Keown, 2010)

2.2.2 ถ้ามีผู้แต่งสองรายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งทั้งสองราย โดยใช้เครื่องหมายแอนด์ (&) คั่นกลางระหว่างนามสกุลของผู้แต่งทั้งสอง แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Hersey & Blanchard, 2010)

2.2.3 ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งรายแรกตามด้วย et al. ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ (Kaiser et al., 2010)

เอกสารอ้างอิงที่ใช้อ้างอิงในเนื้อหาบทความ จะต้องปรากฏในเอกสารอ้างอิงท้ายบทความทุกรายการ

2. เอกสารอ้างอิงท้ายเล่ม (ภาษาไทย)

2.1 พระไตรปิฎก อรรถกถา ทุกเล่มให้อ้างอิงท้ายเล่มด้วยรูปแบบเดียวกันดังนี้

ผู้แต่ง./(ปีที่พิมพ์)./*ชื่อพระไตรปิฎก อรรถกถา*./สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

_____. (2539). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

2.2 หนังสือ

ผู้แต่ง./(ปีที่พิมพ์)./*ชื่อหนังสือ*/(ครั้งที่พิมพ์)./สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

พระมหาสุทิตย์ อาภากโร. (2548). *เครือข่าย : ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: พิสิษฐ์ ไทย ออฟเซต.

2.3 บทความในหนังสือ

ผู้แต่ง./(ปีที่พิมพ์)./ชื่อบทความ./ใน ชื่อบรรณาธิการ(บรรณาธิการ)./ชื่อเรื่อง./(เลขหน้าที่อ้าง)./สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

พระสุกิจจ์ สุจิณโณ. (2559). การสร้างความคิดนามธรรมในวัฒนธรรมไทย. ใน ปวิตร ว่องวีระ, *ทฤษฎีและวิธีวิทยาของการวิจัยวัฒนธรรม.* (น. 112). กรุงเทพฯ: อัมรินทร์.

2.4 บทความในวารสาร

ผู้แต่ง./(ปีที่พิมพ์)./ชื่อบทความ./*ชื่อวารสาร,*/ปีที่(ฉบับที่),/เลขหน้าแรกที่ตีพิมพ์-เลขหน้าสุดท้ายที่ตีพิมพ์.

ธิติวุฒิ หมั่นมี. (2557). การวางแผนและการติดต่อประสานงานเชิงพุทธ. *วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์*, 3(1), 25-31.

2.5 บทความในสารานุกรม

ผู้แต่ง./(ปีที่พิมพ์)./ชื่อบทความ./ใน/*ชื่อสารานุกรม*/(เล่มที่อ้าง, หน้า เลขหน้าที่อ้าง).

วุฒิชัย มูลศิลป์. (2549). กฎหมายตราสามดวง. ใน *สารานุกรมประวัติศาสตร์ไทย* (เล่ม 1, อักษร ก, น. 12-16).

2.6 หนังสือพิมพ์

ผู้แต่ง./(ปีที่พิมพ์,/วันที่/เดือน)./ชื่อบทความ./*ชื่อหนังสือพิมพ์*,/เลขหน้า.

สุชาติ เผือกสกนธ์. (2549, 9 มิถุนายน). ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. *ผู้จัดการรายวัน*, น. 13.

2.7 สารนิพนธ์, วิทยานิพนธ์, ดุษฎีนิพนธ์

ผู้แต่ง./(ปีที่พิมพ์)./*ชื่อวิทยานิพนธ์*/(ระดับวิทยานิพนธ์ สาขาวิชา)./สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์.

พระครูพิศิษฏ์ประชานาถ. (2562). *การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธในจังหวัดสมุทรสงคราม* (ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

2.8 รายงานการวิจัย

ผู้แต่ง./(ปีที่พิมพ์)./*ชื่อเรื่อง*/(รายงานผลการวิจัย)./สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.

พระมหากฤษฎา กิตฺติโสภโณ. (2562). *รูปแบบการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมสำหรับวัยรุ่นไทยยุคใหม่ตามหลักพุทธธรรม ผ่านกลไกการขับเคลื่อนโครงการคลินิกคุณธรรมของพระธรรมวิทยากร* (รายงานผลการวิจัย). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

2.9 สัมภาษณ์

ชื่อผู้ที่ได้รับการสัมภาษณ์./(ปีที่สัมภาษณ์, วัน เดือน)./ตำแหน่ง/[บทสัมภาษณ์].

พระอุดมสิทธินายก. (2563, 5 กุมภาพันธ์). ผู้อำนวยการหลักสูตรหลักสูตรบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ [บทสัมภาษณ์].

2.10 สื่ออิเล็กทรอนิกส์

ผู้แต่ง./(ปีที่เผยแพร่)./*ชื่อเรื่อง*./สืบค้น วัน เดือน ปี,/จาก/แหล่งที่มาของข้อมูล.

ธรรมะไทย. (2563). *พระพุทธศาสนาในประเทศไทย.* สืบค้น 20 มีนาคม 2563, จาก http:/www.dhammathai.org/thailand/thailand.php

2.11 ราชกิจจานุเบกษา

ชื่อเรื่อง./(พ.ศ.,วันที่ เดือนที่ประกาศ)./*ราชกิจจานุเบกษา*./เล่ม ตอน./หน้า.

ข้อกำหนดกรมตำรวจ เรื่อง กำหนดชื่อและประเภทของวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาทและประเภทของรถที่ใช้เจ้าพนักงานมีอำนาจตรวจสอบผู้ขับขี่. (2537, 13 กรกฎาคม). *ราชกิจจานุเบกษา.* เล่ม 111 ตอนพิเศษ 30 ง. หน้า 31.

2.12 หนังสือพิมพ์

ผู้แต่ง./(ปีพิมพ์, วัน เดือน)./ชื่อบทความ./*ชื่อหนังสือพิมพ์*./น. หรือ p. หรือ pp. เลขหน้า.

ไทยรัฐ. (2548, 19 เมษายน). เชียร์พระสอนศีลธรรม. *ไทยรัฐ*. น. 3.

3. เอกสารอ้างอิงท้ายเล่ม (ภาษาอังกฤษ)

3.1 Tripitaka Commentary

The name of the institution of the scriptures./(Year)./*Title of Tripitaka*./ Location:/Publisher.

Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai Tripitaka*. Bangkok: MCU Press.

3.2 Books

Author./(Year)./*Title of the book*/(Edition ed.)./ Location:/Publisher.

Hunt, E. K. & Lautzenheiser, M. (2015). *History of Economic Thought* (3rd ed.). New York: M. E. Sharpe.

3.3 Book Articles

Author./(Year)./Title of the chapter./In Editor/(Eds.),/*Title of the book*/(xth ed.)./(pp-pp)./Publisher.

Sparks, D. L. (2003). Environmental Soil Chemistry: An Overview. In Sparks, D. L. (Eds.), *Environmental Soil Chemistry* (2nd Ed.). (pp. 1-42). Academic Press.

3.4 Encyclopaedia articles

Author./(Year)./Title of Article./In *Title of Encyclopaedia*/(Pages)./Publisher.

Wasinsarakorn, W. (2004). Psychology and Developmental Psychology. In *Encyclopedia of Education*. Collected edition of specific issues, 4th rank (pp. 99-117). Thanat Printing Co., Ltd.

3.5 Journal Articles

Author./(Year)./Title of Article./*Title of Journal*,/Volume(Issue), Pages-Pages.

Limprasert, P. (2022). The Research of Punishment Suspension of Buddhist Monk and Secular of The Criminal Justice in Thailand. *Journal of Social Science and Buddhistic Anthropology*, 7(11), 37-53.

3.6 Newspaper

Author./(YY, MM DD)./Colum Name./*Title of Newspaper*./Pages.

Nanuam, W. (2023, January 4). Plans proceeding for joint petroleum production with Cambodia. *Bangkok Post*. p. 22.

3.7 Thesis and Dissertations

Author./(Year)./*Title*/(Doctoral or Master's thesis or dissertation)./ Location:/Publisher.

Pittayawattanachai, P. (2019). *An Analysis of Buddhism Propagation by using Buddhist Arts and Landscape of Cetiyaphum Monastery, Namphong District, Khonkaen* (Doctoral dissertation). Ayutthaya: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

3.8 Interview

Key Informant./(YY, DD MM)./ Position./(Interview).

Anuchid. P. (2022, 5 November). Director of the Research Institute. (Interview).

3.9 Website

Author./(Year)./*Title*/ Retrieved MM DD, Year,/from URL address.

Buddhism Meditation Triratna Find us Community. (2020). *Who Was The Buddha?.* Retrieved March 20, 2020, from https://thebuddhistcentre.com/text/who-was-buddha.

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิจัย (8-15 หน้า)

ชื่อบทความ (ไทย) (18 pt)
ชื่อบทความ (อังกฤษ) (16 pt) (ตัวพิมพ์ใหญ่ทั้งหมด)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนหลัก (ไทย) (14 pt), ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนร่วม (ไทย) (14 pt)
ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนหลัก (อังกฤษ) (14 pt), ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนร่วม (อังกฤษ) (14 pt)
หน่วยงานต้นสังกัดผู้เขียน (ไทย) (14 pt)
หน่วยงานต้นสังกัดผู้เขียน (อังกฤษ) (14 pt)
Corresponding Author E-mail: ...

บทคัดย่อ (18 pt) (ไม่เกิน 350 คำ)

(16 pt) บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ.....
ประเภทของการวิจัย ประชากรกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิจัยพบว่า.....
.....
.....
.....
.....
.....

คำสำคัญ: 3-5 คำ (16 pt) เช่น พระพุทธศาสนา; การบริหารจัดการเชิงพุทธ; นวัตกรรม

Abstract (18 pt) (แปลตามภาษาไทย)

(16 pt) ให้ตรงตามบทคัดย่อภาษาไทย.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Keywords: 3-5 words (16 pt) such as: Buddhism; Buddhist Management; Innovation

บทนำ (18 pt) (ไม่ควรเกิน 4 ย่อหน้า และเขียนให้ครอบคลุมทุกประเด็น)

(16 pt) กล่าวถึงความเป็นมาของเรื่องที่ทำการวิจัยครั้งนี้ ว่ามีความเป็นมาอย่างไรบ้าง พร้อมทั้งอ้างอิงที่มาของข้อมูลนั้นอย่างถูกต้อง

(16 pt) กล่าวถึงปัญหาที่นำมาสู่การวิจัย ให้ตรงประเด็นกับเรื่องที่วิจัยและเชื่อมโยงกับพื้นที่วิจัย ปัญหานั้นเป็นปัญหาที่เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปและต้องการได้รับการแก้ไข นำเสนอผลงานวิจัยที่ผู้อื่นได้เคยศึกษาไว้แล้ว พร้อมทั้งอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อมูล

(16 pt) ทบทวนแนวคิดและทฤษฎีที่นำมาใช้ในการวิจัยในครั้งนี้และหรือทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยพร้อมทั้งอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อมูล

(16 pt) สรุปเพื่อเชื่อมโยงไปสู่คำถามและวัตถุประสงค์การวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัย (18 pt)

1. (16 pt)
2. (16 pt)
3. (16 pt)

วิธีดำเนินการวิจัย (18 pt)

(16 pt) เขียนให้ครอบคลุม 5 หัวข้อ ได้แก่ 1. รูปแบบของการวิจัย, 2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ, 3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย (ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ), 4. การเก็บรวบรวมข้อมูล (ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ), 5. การวิเคราะห์ข้อมูล (ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ) และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิจัย (18 pt) (เขียนให้ครบตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้)

(16 pt) ผลการวิจัยตอบวัตถุประสงค์ทุกข้อ

ภาพที่ 1 (ชื่อภาพ)
ที่มา: ... (ถ้ามี)

คำอธิบายภาพ

ตารางที่ 1 (ชื่อตาราง) (ถ้ามี)

คำอธิบายตาราง .....

.....

อภิปรายผลการวิจัย (18 pt)

(16 pt) อภิปรายผลการวิจัยที่พบตามวัตถุประสงค์ (ค้นพบอะไร สะท้อนให้เห็นถึงอะไร สอดคล้องหรือไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของใคร พร้อมทั้งอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อมูล .....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

องค์ความรู้จากการวิจัย (18 pt)

(16 pt) ระบุองค์ความรู้ที่ค้นพบจากการวิจัยหรือสังเคราะห์ออกมาในรูปแบบโมเดล พร้อมคำอธิบายรูปแบบ/โครงสร้างของโมเดล และโมเดลมีที่มาจากฐานคิดของแนวคิดหรือทฤษฎีใดอย่างกระชับ เข้าใจง่าย .....

.....

.....

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะ (18 pt)

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย (16 pt) (ถ้ามี)

.....

.....

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ (16 pt) (ถ้ามี)

.....

.....

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป (16 pt) (ถ้ามี)

.....

.....

กิตติกรรมประกาศ (18 pt) (ให้ใส่เฉพาะกรณีที่ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัย หรือกรณีชื่อบทความมีชื่อเรื่องไม่ตรงกับงานวิจัยหรือวิทยานิพนธ์) (ถ้ามี)

(16 pt) ขอบคุณแหล่งทุน และควรระบุเลขที่สัญญาทุนวิจัย ตัวอย่าง เช่น ขอขอบคุณทุนสนับสนุนวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ปีงบประมาณ 2563 และข้อมูลจากโครงการวิจัยย่อย เรื่องการพัฒนาศูนย์ประสานงานเครือข่ายความเข้มแข็งทางจิตปัญญาของผู้สูงอายุตามหลักพุทธธรรม .....

เอกสารอ้างอิง (18 pt)

(16 pt) รูปแบบการอ้างอิงท้ายเรื่องใช้วิธีการอ้างอิงระบบนาม-ปี ตามรูปแบบ American Psychological Association (APA) จำนวนการอ้างอิงในเนื้อหาและท้ายเรื่องต้องตรงกัน .....

ธรรมะไทย. (2563). *พระพุทธศาสนาในประเทศไทย.* สืบค้น 20 มีนาคม 2563, จาก http:/www.dhammathai.org/thailand/thailand.php.

ธิติวุฒิ หมั่นมี. (2557). การวางแผนและการติดต่อประสานงานเชิงพุทธ. *วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์*, 3(1), 25-31.

พระครูพิศิษฏ์ประชานาถ. (2562). *การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธในจังหวัดสมุทรสงคราม* (ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหากฤษฎา กิตฺติโสภโณ. (2562). *รูปแบบการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมสำหรับวัยรุ่นไทยยุคใหม่ตามหลักพุทธธรรม ผ่านกลไกการขับเคลื่อนโครงการคลินิกคุณธรรมของพระธรรมวิทยากร* (รายงานการวิจัย). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาสุทิตย์ อาภากโร. (2548). *เครือข่าย: ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: พิสิษฐ์ ไทย ออฟเซต.

พระอุดมสิทธินายก. (2563, 5 กุมภาพันธ์). ผู้อำนวยการหลักสูตรหลักสูตรบัณฑิตศึกษาสาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ [บทสัมภาษณ์].

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

วุฒิชัย มูลศิลป์. (2549). กฎหมายตราสามดวง. ใน *สารานุกรมประวัติศาสตร์ไทย* (เล่ม 1, อักษร ก, น. 12-16).

สุชาติ เผือกสกนธ์. (2549, 9 มิถุนายน). ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. *ผู้จัดการรายวัน*, น. 13.

Buddhism Meditation Triratna Find us Community. (2020). *Who Was The Buddha?.* Retrieved March 20, 2020, from https:/thebuddhistcentre.com /text/who-was-buddha.

James, C. (2013). *Office markets & public policy.* Chichester, West Sussex: Wiley.

Sample of Original Research Article Preparation

NAME OF RESEARCH ARTICLE (ENGLISH) (18 pt)

Name of Research Article (Thai) (16 pt)

Name and Last name of main author, co-authors (English) (14 pt)
Name and Last name of main author, co-authors (Thai) (14 pt)
Affiliation of the main author (English) (14 pt)
Affiliation of the main author (Thai) (14 pt)
Corresponding Author E-mail:..

Abstract (18 pt) (Not more than 350 words)

(16 pt) Objectives of this research were: 1. 2. and 3. Populations and sample, research tools, Data collection, Data analysis, Statistics used for data analysis.

Findings were as follows: (present only the most interesting research findings)

Keywords: 3-5 words (16 pt) such as Buddhism; Buddhist Management; Innovation

Abstract (Thai) (18 pt) (Not more than 350 words)

(16 pt) consistent with Thai abstract

Keywords: (Thai)

Introduction (18 pt) (should not be more than 4 paragraphs)

(16 pt) mention background of the research topic with brief history as how the topic develops with correct references.

(16 pt) mention problems leading to research directly to the point of the research and relate the matter to locations in which research is conducted on the common problems generally accepted and want them to be solved.

(16 pt) Review related at least 2 concepts and theories to be used as guideline for the research and/or theories related to the research topic with correct references of data sources

(16 pt) Conclude to connect the matters to research questions and objectives of the research

Research Objectives (18 pt)

1. (16 pt)
2. (16 pt)
3. (16 pt)

Methodology (18 pt)

(16 pt) Write to cover 5 sub-headlines: Research design, Populations and Samples and Key Informants, Research Instrument (quantitative and qualitative), Data Collection, (quantitative and qualitative) Data analysis (quantitative and qualitative), Statistics used to analyzed the data.

Results (18 pt) (Present to cover all set objectives)

(16 pt) results of the research answer all objectives

Figure 1: (Name of the figure)

Source: mention the name of the source (if any)

Figure captions .....

.....

.....

.....

.....

.....

Table 1 (Name of table (if any)

Table explanation .....

.....

.....

.....

.....

Discussion (18 pt)

(16 pt) Discuss the research findings according to the research objectives (what is discovered? what is reflected? Is it related to at least two topics of the reviewed research works in chapter 2. Discuss them all with references of data sources

Body of knowledge (18 pt)

(16 pt) Point out the body of knowledge or achievement from the research work. Synthesize the knowledge in form of a model/ Model structure that is concise and easy to understand

Recommendations (18 pt)

Policy Recommendations (16 pt) (if any)

Operational Recommendations (16 pt) (if any)

Recommendations for Next Research (16 pt) (if any)

Acknowledgement (18 pt) (Put in the article in case the researcher was given fund to conduct research or the title of the article is not matched with the title of the research or the thesis) (if any)

(16 pt) Write the appreciation note to the funding source. The author should indicate the grant contract number of the research, for example, “I would like to express my deepest appreciation for funding resource from National Research Council Of Thailand, the fiscal year 2016, and I am also grateful for the data from a research task on The Coordination Centre Development for Contemplative Strengthening of Elders according to Buddhism.

References (18 pt)

(16 pt) Format of reference is name-year as of American Psychological Associate (APA) References in contents and at the end must be consistent.

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิชาการ (8-15 หน้า)

ชื่อบทความ (ไทย) (18 pt)
ชื่อบทความ (อังกฤษ) (16 pt) (ตัวพิมพ์ใหญ่ทั้งหมด)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนหลัก (ไทย) (14 pt), ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนร่วม (ไทย) (14 pt)
ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนหลัก (อังกฤษ) (14 pt), ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนร่วม (อังกฤษ) (14 pt)
หน่วยงานต้นสังกัดผู้เขียนหลัก (ไทย) (14 pt)
หน่วยงานต้นสังกัดผู้เขียนหลัก (อังกฤษ) (14 pt)
Corresponding Author E-mail: ...

บทคัดย่อ (18 pt) (ไม่เกิน 350 คำ)

(16 pt).....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

คำสำคัญ: 3-5 คำ (16 pt) เช่น พระพุทธศาสนา; การบริหารจัดการเชิงพุทธ; นวัตกรรม

Abstract (18 pt) (แปลตามภาษาไทย)

(16 pt) ให้ตรงตามบทคัดย่อภาษาไทย.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Keywords:3-5 words (16 pt) such as: Buddhism; Buddhist Management; Innovation

บทนำ (18 pt)

(16 pt) เขียนทบทวนแนวคิดและทฤษฎีที่นำมาเป็นฐานคิดในวิพากษ์ประเด็นต่างๆในการเขียนบทความวิชาการ

เนื้อหา (18 pt)

(16 pt)

ภาพที่ 1 (ชื่อภาพ)
ที่มา: ... (ถ้ามี)

คำอธิบายภาพ

ตารางที่ 1 (ชื่อตาราง) (ถ้ามี)

คำอธิบายตาราง

สรุป (18 pt)

(16 pt)

เอกสารอ้างอิง (18 pt)

(16 pt) รูปแบบการอ้างอิงท้ายเรื่องใช้วิธีการอ้างอิงระบบนาม-ปี ตามรูปแบบ American Psychological Association (APA) จำนวนการอ้างอิงในเนื้อหาและท้ายเรื่องต้องตรงกัน

Sample of Original Academic Article Preparation

NAME OF ACADEMIC ARTICLE (ENGLISH) (18 pt)

Name of Academic Article (Thai) (16 pt)

Name and Last name of main author, co-authors (English) (14 pt)
Name and Last name of main author, co-authors (Thai) (14 pt)
Affiliation of the main author (English) (14 pt)
Affiliation of the main author (Thai) (14 pt)
Corresponding Author E-mail: ...

Abstract (18 pt) (Not more than 350 words)

(16 pt) .....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Keywords: 3-5 words (16 pt) such as Buddhism, Buddhist Management, Innovation

Abstract (Thai) (18 pt) (Not more than 350 words)

(16 pt) consistent with Thai abstract .....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Keywords: (Thai)

Introduction (18 pt)

(16 pt)

Content (18 pt)

(16 pt)

Figure 1: (Name of the figure)

Source: mention the name of the source (if any)

Figure captions

Table 1 (Name of table) (if any)

Table explanation

Conclusion (18 pt)

(16 pt)

References (18 pt)

(16 pt) Format of reference is name-year as of American Psychological Associate (APA) References in contents and at the end must be consistent.